

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

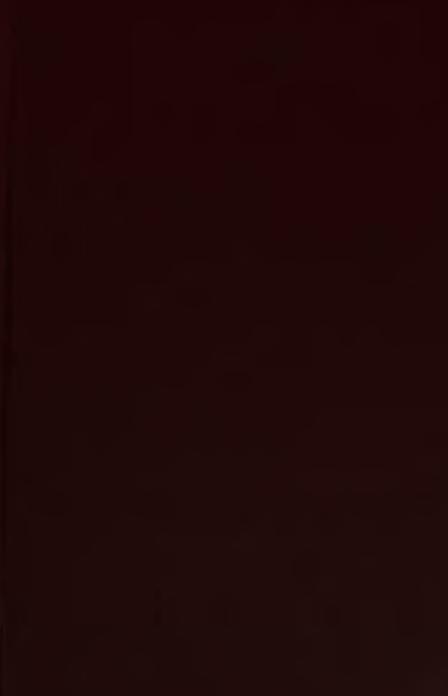
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

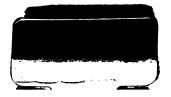
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

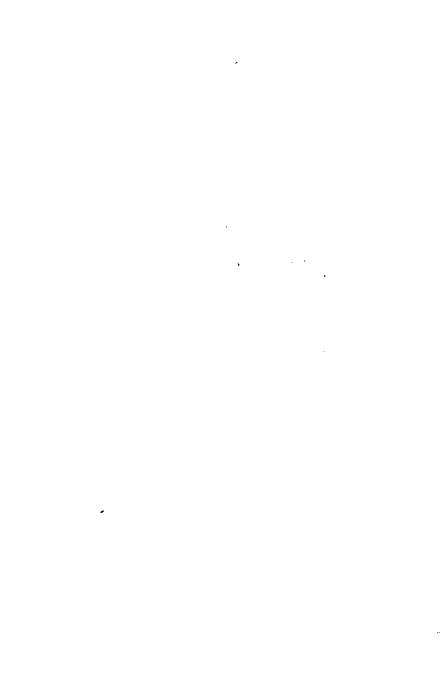
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

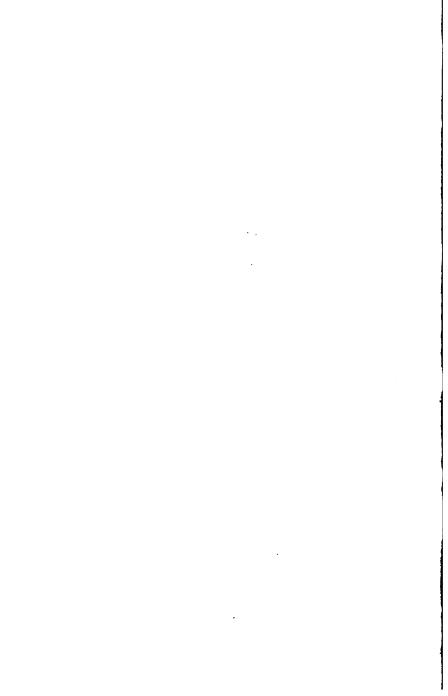

Collegii Sti. Jugustini

Apud Cantuarienses

Liber.

The Library of the

University of Wisconsin

<u>4</u> 309

ST. ATHANASIUS'S

HISTORICAL WRITINGS.

B.17 -.

London

HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE 7 PATERNOSTER ROW

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

HISTORICAL WRITINGS

OF

ST. ATHANASIUS

ACCORDING TO THE BENEDICTINE TEXT

With an Introduction

BY

WILLIAM BRIGHT, D.D.

CANON OF CHRIST CHURCH

REGIUS PROFESSOR OF ECCLESIASTICAL HISTORY

Axford

AT THE CLARENDON PRESS

1881

[All rights reserved]

<u>£</u> 1,309

CONTENTS.

	INTRODUC	TION	. :		•		•	•		ix
I.	EPISTOLA	Encyclic	CA	•	•	•			•	I
II.	APOLOGIA	CONTRA	Aria	NOS		•	•	•	•	11
III.	EPISTOLA	AD EPISC	OPO:	s ÆG	YPTI	ET I	Liby.	Æ		105
IV.	APOLOGIA	AD CONS	TAN	TIUM			•			130
v.	APOLOGIA	DE FUGA					•			158
·VI.	EPISTOLA	ad Sera	PION	EM D	е М	ORTE	ARI	11	•	178
VII.	EPISTOLA	AD MONA	сно	S ET	Hist	rori <i>a</i>	AR	IANO	RUM	182
ш.	EPISTOLA	DE SYNOI	DIS A	ARIM	INEN	SI ET	SEI	LEUCI	ANA	245

ERRATA.

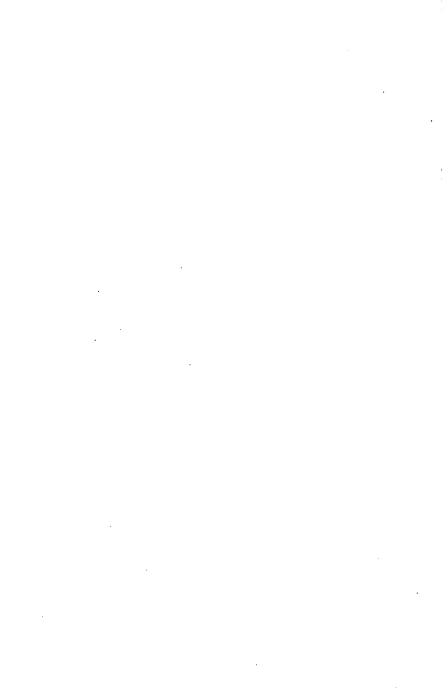
Page 80, in page heading, for 'letters' read 'letter'

- " "80, in margin, for 'Constantius' read 'Constantine'
- " 193, in page heading, for 'Eusebius' read 'Eusebian'
- ,, 235, line 15, insert semicolon after 'ἀπεστέρησαν'
- " 281, in page heading and margin, for 'Nikè' read 'Nicè'

INTRODUCTION

TO THE

HISTORICAL WRITINGS OF ST. ATHANASIUS.

INTRODUCTION.

For a general survey of the life of St. Athanasius, the reader may be referred to the Introduction to the Orations against the Arians, printed at the University Press in 1873.

The present Introduction must attempt some account of the several historical writings of Athanasius, now reprinted from the Benedictine text, and published by the Delegates of the Press at the request of the Theological Professors. They include the works translated in the 'Library of the Fathers' under the title of 'Historical Tracts,' together with the 'De Synodis.'

I.

The Encyclical, or circular addressed by Athanasius to all bishops with whom he was in communion, 'his fellow-ministers in every place,' was written in the April of A.D. 340, just after the forcible intrusion of the Arian Gregory into the see of Alexandria.

That intrusion was the work of the 'Eusebians,' of whom the reader of this volume will hear so much. They were named after Eusebius, bishop of Nicomedia, who had recently, at the beginning of 339¹, procured his own translation to the

¹ See Ath. Apol. c. Ari. 6, and Valesius's dissertation on Paul of Constantinople. In the autumn of 338 Athanasius had seen Paul in possession of his bishopric; Hist. Ari. 7. The date 339 for the intrusion of Gregory, in the Index to Athanasius's Festal Letters, is a year too early; and 341 is a year too late, as the thirteenth Letter proves.

see of Constantinople, at the second expulsion of the orthodox bishop Paul. Whether or not, with Neale, we brand this celebrated namesake of the Church historian as 'one of the most hateful characters whom history records 1." we must at least regard him as a typical instance of the bad effect produced by the Constantinian epoch of ecclesiastical prosperity on ecclesiastics whose hearts were 'conformed to this world?' Eusebius was a secular-minded Arianiser. He had, indeed, been the great patron of Arius in the earlier days of the controversy: he had for a time persuaded the Emperor Constantine that the question raised was a mere theological nicety: in the Nicene Council he had proposed a heterodox formula, which was rejected with indignation: he had struggled as long as was possible against the adoption of the Nicene Creed, and had only at last accepted it in order to escape the consequences of refusal: he had afterwards admitted to communion some Arians whom the Council had condemned, and had thus drawn down on himself deposition and banishment; and on regaining his unaccountable ascendancy over the monarch who had once professed to see through him³, had matured the policy on which his admiring adherents acted with so much persistency and with such calamitous success. That policy was, to undermine the authority of the Nicene decision, and to prepare the mind of the Church for its reversal, by asserting that Arius had been misunderstood and wrongly condemned 4, by ignoring the Nicene term Homoousion until it might safely be denounced 5, and by pursuing with a 'sleepless and dogged antagonism 6' the chief upholders of the doctrine which it symbolised. In particular, the young bishop of Alexandria had the honour of being

6 Dictionary of Christian Biography, ii, 365, 360: cp. Soc. ii, 8.

¹ Hist. Patr. Alex. i. 122. Compare Tillemont, Mémoires, vi. 251.

² Compare Apol. c. Ari. 6, on his self-procured and uncanonical translation from the see of Berytus to a more brilliant position at Nicomedia. See Newman, Arians, p. 267, ed. 3.

³ Theodoret, H. E. i. 20: cp. Tillemont, vi. 267.

⁴ Eusebius procured the recall of Arius: cp. Tillemont, vi. 270.

⁵ Cp. Soz. iii. 1, that while Constantine lived, no one dared openly to reject the Nicene doctrine; but in 335, it seems, the Eusebians professed to accept it with certain interpretations; ii. 32. Tillemont says, they aimed at altering it 'peu à peu par divers conciles;' vi. 515.

hated by the 'Eusebians' with an energy of ill-will which, even in that age of out-spoken animosities, can hardly find its like. A series of calumnies had been got up against him, which had already produced his first exile. Beginning in 331, this organised attack on his personal character had been, as he full well understood, a campaign carried on against the great doctrine to which, as Gibbon says with an admiration fairly wrung from him by so grand a life, he had 'consecrated every moment and faculty of his being 1.' He never forgot, he never allowed others to forget 2, what was really meant by this fertility of libels 3 about an exaction of money for church vestments, and a casket of gold sent to a rebel, and a 'chalice broken,' an altar overthrown, and church books burned, and the murder of bishop Arsenius, and the imprisonment of Egyptian opponents, and the threat of stopping the Egyptian corn-fleet,—which last invention had been the immediate cause of his banishment into Gaul in 335. Those who thus assailed his honour were striking through him at the faith which he represented 4. If they could once for all ruin Athanasius, they would have gone far to undermine the fortress of the 'Coessentiality 5.'

The 'Eusebians,' then, were doing the work of the Arians properly so called. When at last they induced Constantine—credulous on a point which touched his sense of sovereignty—to banish Athanasius into Gaul on suspicion of having used

¹ Gibbon, iii. 61. Even he cannot resist the significance of 'the immortal name of Athanasius,' which, at a time when such coincidences were eagerly caught up (see, e.g. Hist. Arian. 45; de Synodis, 26), must have been to many sorely-tried Catholics an omen of future victory.

² E. g. Encycl. ²; Apol. c. Ari. ², 85; Ep. Æg. 19, ²²; Apol. ad Const. ²⁸; De Syn. ²².

^{*} Socrates would fain have suppressed all mention of these plots, 'lest the Church of Christ should be condemned by non-Christians,' but that they had been already recorded, and were manifest to all men; i, 27.

⁴ Cp. Soz. iii. 10.

⁵ Although the phrase 'of one substance' is canonised, so to speak, among ourselves, the idea of the original would be better expressed by 'of one essence,' or 'coessential.' see Bishop Kaye on Council of Nicæa, p. 42. 'Substance,' in popular English, has become associated with those 'material' notions which it was the object of Athanasius to sever from the word obola, and the object of Arians (properly so called) to keep tightly bound up with it. See Newman's Arians, p. 199, ed. 3.

language unfit for a subject's mouth, they endeavoured to lead the Emperor one step further. Would he not allow another bishop to be seated on the throne which Athanasius had disgraced? They had their man ready. We know not who he was, but, as Tillemont says with his usual grim humour, 'il étoit sans doute digne d'eux 1.' Constantine, however, was on this point indocile; he even repulsed them with a stern threat?. But after his death in 337, his eldest son Constantine II, who had been befriending the exiled primate in Gaul, prevailed on his younger brother Constantius, who in the new partition of the empire took the East, to permit the return of Athanasius in alleged fulfilment of the intention of their father's. must have been a bitter mortification for the Eusebians to hear of the rapture with which he was received on the 23rd of November, 3384. But they were not men to be discouraged by one such triumph of their adversary; and they soon came to understand, and learned how to manage, the feeble and suspicious young prince who reigned at Constantinople 5. They wrote to him and to his two brothers Constantine and Constans, sending deputies on 'long journeys',' and bringing forward accusations, partly of a secular and partly of an ecclesiastical character, which will be described further on. Athanasius had no difficulty in persuading the two Western emperors to repel his accusers with disgrace 7; but the Eusebians, strong in the credulity of Constantius, whom they had taught to regard

¹ Tillemont, viii. 65.

³ Hist. Ari. 50. He also exiled John Archaph, the Meletian leader, as another promoter of that discord which he so ardently desired to suppress; Sozomen, ii. 31.

^{*} Apol. c. Ari. 87. Athanasins there says that Constantine II 'wrote' the letter which he cites, 'remembering what his father had written.' Hefele credits the allegation; Hist. Councils, s. 32: De Broglie sets it utterly aside; L' Eglise et l'Empire Romain, part. 2. vol. i. 16.

⁴ Apol. c. Ari. 7; Index to Ath. Festal Letters, for 338.

⁵ Theodoret compares Constantius to the Euripus, ii. 31; and his mind to reeds driven this way and that by adverse winds, ii. 3 (and cp. ii. 18). For a coarser description see Hist. Ari. 70.

⁶ Apol. c. Ari. 3. Writing at the beginning of 339, he speaks of the trials which the Eusebians are now preparing for him; Fest. Ep. 11. 12.

⁷ Hist, Ari. o.

Athanasius as a firebrand 1, now ventured on the further step of selecting one Pistus to be bishop of the Arians at Alexandria. This choice was sufficient to illustrate their policy; for Pistus was one of the original companions of Arius, excommunicated with him both at Alexandria and at Nicæa. His consecrator was Secundus, one of the two Arian bishops who had unflinchingly maintained Arianism in the face of the great Council, and had incurred the ban of Church and State 2. The Arians naturally recognised Pistus, and attended his services; but Athanasius wrote an 'encyclical' against him, which is not now extant, but which, he tells us, induced Catholic bishops to anathematise the intruder. The Eusebians, on their side, had sent a priest named Macarius, and two deacons named Martvrius and Hesychius, to address Julius bishop of Rome in behalf of Pistus, and to denounce Athanasius as condemned for grave offences by the Council of Tyre in 335 4. 'Here,' they said. 'is the authentic report of the commission of inquiry sent by that Council to the Mareotis to investigate the charge of sacrilege, of which Athanasius was in consequence found guilty 5.' The result was such as they little anticipated. There arrived at Portus certain presbyters from Alexandria: it became known in Rome that they were coming with a letter for Julius; and Macarius, foreseeing the 'exposure' which was inevitable, actually 'decamped by night,' though ill at the time, rather than confront them. His companions stood their ground: but the effect of the circular, and of its bearers' oral testimony as to the antecedents of Pistus, was so crushing, that Martyrius and Hesychius dropped the subject, and requested Julius 6, at any rate, to invite both parties to a Council, at which the charges against Athanasius might be investigated: 'and then,' they added, 'we will yet prove them to be true.' Julius adopted the suggestion, and wrote accordingly, about the end of 330.

¹ See Theodoret, ii. 4.

² Apol. c. Ari. 24. For Secundus see also Ep. Æg. 7, 19; Hist. Ari. 65.

⁸ Encycl. 6. ⁴ Apol. c. Ari. 24. ⁵ Ib. 27, 83. See below.

[•] Theodoret, then, was mistaken in saying that Julius, 'in conformity to the law of the Church,' summoned both parties to Rome; ii. 4.

⁷ Apol. 22, 24. Socrates dates this suggestion too late, ii. 11.

He left to Athanasius 1 the choice of place for the Council, and sent him at the same time the 'report' of the Mareotic commission, which proved to be a valuable gift, for it sufficed to show the ex park character of the inquiry?. Athanasius, it seems, replied, asking that the Council might be at Rome; and he proceeded to lay the 'report' before a Council of his suffragans at Alexandria, which put forth an 'encyclical,' to be presently described. But the Eusebians, not really wishing for a Council, resolved to defeat this plan by a bold stroke at Alexandria. If Pistus was too deeply compromised, another might be found to fill his place. Accordingly, in February of 340, Philagrius the prefect of Egypt astounded the Alexandrian Church by announcing officially that Gregory, a Cappadocian 3, was coming 'from the Court' as bishop. They protested against this invasion of their rights, and of the rules relating to episcopal appointments. There was no complaint made by cleric or layman against the prelate who had been sent back to them with honour by Constantius; 'the whole city' knew well that the intrusion of a rival bishop was simply an Arian scheme 5. Argument, however, was useless. Philagrius, who in 335 had backed up the Arian policy with all the resources of office, and who was a remarkable instance, at that time, of a great magistrate who had gone back from Christianity to Paganism, let loose the wild Pagan mob of Alexandria, 'with Tews' and other lawless persons,' on one of the two chief churches of the city, that which bore the name of

¹ Hist. Ari. 9: see Tillemont, viii. 73.

² Apol. c. Ari. 83. The phrase ex parte, κατὰ μονομέρειαν, occurs in c. 23, 27, 73, 82. Socrates has ἐκ μονομεροῦς, i. 31. So Liberius in Theodoret, ii. 16.

² We are repeatedly told that he was a stranger to the city (e. g. Apol. c. Ari. 30). Eusebius, afterwards bishop of Emesa, had been previously thought of; but he declined to encounter the hostility of Alexandrian Church people; Soc. ii. 9.

⁴ Encycl. 2. The word *comitatus*, put into Greek letters, is used for the Emperor's court in Apol. c. Ari. 51.

⁵ Encycl. 2.

⁶ On the antipathy of Jews to the Nicene doctrine in particular, cf. Hilary, Fragm. 2. 25.

Quirinus 1. Hideous orgies were the natural result, among which we may note the offering of Pagan sacrifices on 'the holy Table 2.' This monstrous alliance between Arians and Pagans 3 for purposes of sacrilegious mischief reappears again and again,—not the least markedly at the intrusion of Lucius the Arian after the death of Athanasius in 373 4. Gregory, who had been consecrated at Antioch, entered Alexandria, as the bishop recognised by the State, in the latter part of the Lent of 340, and signalised Good Friday by causing the prefect to scourge in one hour thirty-four virgins, married women, and men of rank, for testifying abhorrence when he entered one of the churches. On Easter Sunday, April 9, the Pagans were gratified by seeing Catholics cast into prison; and after this outrage, Athanasius, who had maintained his position in another church, resolved to anticipate the movements of his enemies by retiring to a place of safety 5. Meantime Philagrius drew up a letter of complaint, purporting to be addressed by the citizens to Constantius, and charging the legitimate bishop with heinous offences's. Athanasius now wrote his Encyclical, in order to enlist the sympathy of his brotherbishops in other countries for 'the famous Church of the Alex-

¹ Socrates mistakes this for a counter attack by Athanasius's adherents on the church of Dionysius; ii. 12.

² Encycl. 3. According to information received by Pope Julius, the Holy Sacrament was 'seized and thrown on the ground by Heathens;' Apol. c. Ari. 30. See Newman, Arians, p. 337.

On the affinity between the Arian and the Pagan ideas of Deity, as accounting for this alliance, see Dean Merivale's Boyle Lectures for 1865, p. 44. Cp. Ep. Æg. 13; Hist. Ari. 80.

⁴ Comp. Hist. Ari. 55 with Theodoret, iv. 22.

is It is not easy to reconcile the 'Encyclical' with the 'Hist. Arian.' (written much later), which says that Athanasius hastened to Rome at the first report of the outrages, c. 10; and impossible to reconcile it with the Index to the Festal Letters of Athanasius, otherwise called the 'Chronicon Prævium,' which says that Athanasius fled from the church of Theonas three days before Gregory's public entry: whereas according to the Encyclical, 5, his withdrawal was subsequent to Easter Sunday, and Gregory had been actively persecuting in Holy Week. Moreover, according to the Index, Gregory arrived some three weeks before Easter: but the year is erroneously given as 339, when Easter-day fell on April 15.

Encycl. 5.

andrians' in its unhappy condition. He employed the obvious argument, 'Vestra res agitur.' Alexandria had been attacked first: if other Churches did not stand by it, they too in turn would suffer. If, therefore, Gregory were to write to his brethren as bishop of Alexandria, by the hand of his secretary Ammon, an Arian excommunicated by the late bishop Alexander, 'let them tear the letters to pieces, and put the bearers to shame.' The Eusebians would probably disseminate their own version of the recent events; let the Encyclical be beforehand with them in making the simple facts known. He then sailed for Rome, and 'stated his case personally to the Church'.' A few weeks before, his patron, Constantine II, had been slain near Aquileia, in an attack on the realm of Constans; and a few weeks later, Gregory 'had the impudence,' as Tillemont expresses it, to send another notorious Arian, named Carpones. to Rome with a fraternal letter for Julius 2.

II.

The 'Apologia contra Arianos,' which is the great repository of authentic materials for the Church history of a most momentous period, is little more in appearance than a series of thirty-six documents strung together with as much comment as is necessary to make them intelligible 3. But it is precisely this documentary character of the work which makes it so invaluable. 'From it, as from a most pure spring,' say the Benedictine editors, 'is to be drawn the true Church history' of some twenty-one years 4. 'Athanasius far excels all other historians

¹ Apol. ad Const. 5.

² Apol. c. Ari. 24; Tillemont, viii. 79.

^{* &#}x27;Il y parle très peu,' says Tillemont, viii. 193: excepting the short preface and conclusion, 'il ne fait presque dans le reste que joindre ensemble les pièces originales qu'il raporte.'

⁴ They say, indeed, 'ab anno 300 usque ad 350.' This is somewhat of an exaggeration: for the Apologia only alludes to the rise of Arianism or of the Nicene Council, and its notices of the origin of Meletianism appear to be too much based on hearsay. It gives valuable information about the schism of Colluthus. But it is rather at the beginning of Athanasius's own episcopate that the history to be drawn from this collection takes its rise.

of the time, both because he has been for the most part an eye-witness, and because he gives a most exact narrative, et ipsa monumenta, quibus nihil tutius, sæpe afferat. On the other hand, other writers, such as Rufinus, Socrates, Sozomen, and Theodoret, must be used with great caution 1, except when they too produce documentary evidence, which happens but rarely.' But, precious as the work really is, it is somewhat perplexing to a reader who does not at the outset appreciate its intention. It is by no means an artistic and continuous narrative. Not only are the earlier and the later events of the Athanasian history arranged, as the editors say, in a 'præposterus ordo,' but throughout the first part, which ends with the 58th chapter, and covers the years 339-347, allusions occur repeatedly, in the documents, to incidents of which a fuller account is reserved for the second part, relating to the years before 339: and if we go through the various documents and put them into chronological order, the result is that we should have to take up the chapters which contain them in something like the following sequence:-

- c. 71. The list of Meletian bishops and others made out in 325-6.
  - 59. Constantine's letter to Athanasius in behalf of Arius, in 331.
  - Constantine's letter to the Alexandrians after the refutation of the slander about 'the purse of gold,' in 331.
  - 64. Ischyras's letter of confession to Athanasius, in 332.
  - 67. Letter of Pinnes to John Archaph, about Arsenius, in 332.
  - Constantine's letter to Athanasius, after the discovery of Arsenius, in 332.
  - 66. Alexander's letter to Athanasius, after the same, in 332.
  - 69. Arsenius's letter of submission to Athanasius, in 332.
  - Constantine's letter to John Archaph, after his submission, in 332.
  - 77. Protest of Egyptian bishops to Council of Tyre, in 335.
  - 78. Protest of the same to Count Dionysius.
  - 80. Alexander's letter to Dionysius.
  - 81. Dionysius's letter to Council of Tyre.
  - 79. Final protest of Egyptian bishops to Dionysius.
  - 73. Protest of Alexandrian clergy to the Commissioners from Tyre.
  - 74. Protest of Mareotic clergy to Council of Tyre.
  - 76. Protest of the same to the civil authorities (Sept. 7, 335).

¹ This is illustrated by Socrates's strange confusion of the events following on the appointment of Gregory.

- c. 86. Constantine's letter to Council of Tyre.
  - 84. Part of synodical letter of Council of Jerusalem.
  - 87. Constantine II.'s letter to Alexandrian Catholics, June 17, 338.
  - 85. Letter of Flavius Hemerius on behalf of Ischyras, in 339.
- 3-19. Encyclical of Egyptian bishops, about the end of 339.
- 20-35. Letter of Julius to the Eusebians, November of 341.
- 36-40. Letter of Sardican Council to the Alexandrian Church, in 343-4.
- 41-43. A letter of the same Council (nearly identical with preceding) to the Egyptian bishops.
- 44-50. Encyclical of the same Council.
  - 51. Three letters of Constantius to Athanasius, in 345-6.
  - 52. Letter of Julius to the Alexandrian Church, in 346.
  - Letter of Constantius to the Catholic bishops and presbyters, in 346.
  - 55. Letter of Constantius to the Alexandrian Church, same time.
  - Letter of Constantius to the civil authorities of Egypt, same time.
  - Letter of Gouncil of Jerusalem to Egyptian bishops and Church of Alexandria, in 346.
  - 58. Retractation of Ursacius and Valens, to Julius, in 347.
  - 58. Letter of greeting from them to Athanasius.

But this apparent confusion is cleared up when we consider what Athanasius had in view. His object was immediately practical. The time, apparently, at which he wrote the 'Apologia' was the close of a tranquil period which had begun with the 'glorious festivity' of his second return in the October of 346. The sky, so to speak, was still calm 2: but here and there clouds were gathering, and a rising gale was making itself heard. Constans, who, with all his faults or vices, had always stood by Athanasius, had been slain by adherents of the rebel Magnentius in the January of 350. The 'heirs' of the Eusebian policy had begun to utter new complaints. They said in effect, 'The charges against Athanasius have never been satisfactorily disproved. It is impossible to acquiesce in the favourable judgment which he obtained at Sardica. There ought to be a re-hearing of the case, before a new Council. Until this takes place, and until it is followed by the

¹ See Julius's letter, Apol. c. Ari. 53.

² The καὶ νῦν πέπονθα in c. 59 means only that the remembrance of his second exile is still fresh.

⁸ Hist. Ari. 28.

acquittal of the accused, the sentence pronounced against him at Tyre fifteen years ago ought to be held valid.' It was this which set Athanasius to work; it was this to which we owe the great Apology. He resolved to go thoroughly into the matter, and appeal to 'men of sincere minds' by placing before them the whole evidence. The thesis which he maintains throughout is simply, 'My case needs no re-hearing.' The method in which he undertakes to establish this proposition may be stated as follows. 'I will now put on record,' he seems to say, 'the repeated acquittals which I have received, not merely from the bishops of Egypt—not merely from the Roman Council,-but from the greater Council of Sardica, and from those many bishops-including some of distant Britain-who, not being present at it, subsequently accepted its decision; and, what is more, I will exhibit the formal recantation made by my most persistent accusers, Ursacius and Valens, subsequently to that Council. Having done this in the first part of my work, I will show in the second that, in face of the facts, then at last fully made public, neither the Councils on one hand, nor my two accusers on the other, could have acted otherwise than they severally did. The charges, one and all, about Ischyras or Arsenius, or whatever else, were the mere inventions of a "conspiracy," got up in the interests of Arianism, and as an indirect attack on the Nicene Creed.' This twofold purpose of the book is clearly expressed in the conclusion of the 58th chapter, and again in the 88th, with which the 'Apologia,' as originally composed in 3501, comes to a close. The remaining 89th and 90th chapters are a postscript, added when the apprehensions which had suggested the work had been too fully justified by the events of 356-358. In it he points to the testimony recently borne to his innocence by the many bishops who had suffered much and long rather than abandon his cause; even though two, Hosius and Liberius, had at last been goaded into a compliance which was but a fresh proof of the unscrupulous violence of Constantius and of the Arians who were utilising his tyranny.

This 'Apologia' was formerly called 'the Second Apology,'

See Hefele, Councils, vol. ii. s. 81.

as if the 'Apologia de Fuga' had been the first. But it is now certain that, excepting the last two chapters, it was written not only before the second Arian persecution under Constantius, but before Valens and Ursacius had 'recanted their recantation' in 351.

It may be most convenient to say something about the several parts of the 'Apologia' in succession, although at some necessary sacrifice of chronological sequence.

(1)

The first document which Athanasius, so to speak, hands in is an elaborate 'Encyclical' from the bishops of Egypt, the Thebais, Libya, and Pentapolis, assembled in Council under his presidency at the close of 339 or the beginning of 340. From a letter of the Council of Sardica to the Alexandrian church, we learn that these bishops were eighty in number. As the loyal suffragans and enthusiastic admirers of their 'Pope',' their testimony might be regarded as given under a strong bias: but an 'Encyclical' was a document which challenged examination, and its writers, when they spoke of what was known in Egypt, would not utter what could be disproved. Let us see what they say as to the five charges then recently brought against Athanasius. Had he, indeed, as the Eusebians now affirmed, been met on his return with tokens of popular hostility? Had the people 'groaned,' or assembled tumultuously, or otherwise shown any unwillingness to receive him? On the contrary, not only 'did the clergy think the day of his home-coming the most joyful in all their lives,' but 'the people ran eagerly to get the first sight of his face 3.' Had he, since his return, caused some Alexandrians to be put to death, and others to be exiled? Nothing of the sort. The charge was an absurd imputation to him of sentences

¹ Apol. c. Ari. 37. So, in 352, eighty Egyptian bishops wrote to Liberius of Rome in support of Athanasius; Hil. Fragm. 5. 2.

² This title, *Papas*, 'dear father' (Pearson, Vind. Ign. i. 305), was then used with special emphasis for the bishop of Alexandria. See Apol. c. Ari. 71, and Festal Index.

⁸ Apol. c. Ari. 7. Cp. Theod. ii. 2.

passed by the prefect on some civil offenders while he was on his way home through Syria 1. A third accusation of a secular character resembled that which the inventive malignity of the Eusebian leaders had extemporised, in 335, at the court of Constantine². 'Athanasius,' it was said, 'had sold and embezzled some corn-supplies granted by the late Emperor for the support of certain widows of Libya and of Egypt.' The answer to this was, that the widows acknowledged the due reception of their dole; and the charge was simply a device for getting the corn into Arian hands 3. Then as to the two complaints by which the Eusebians had been appealing to the ecclesiastical mind. (1) The first was an attempt to brand his own episcopate as a continuous usurpation. 'When bishop Alexander died, some few persons mentioned Athanasius, and six or seven bishops clandestinely elected him.' The Encyclical replies that the whole Catholic laity were in his favour, demanded his appointment, from the electing bishops, for many days and nights, and persistently remained in the church, and kept the bishops there also, eulogising Athanasius at the same time by such phrases as 'good, pious, Christian, ascetic,' and that a majority of the assembled bishops did publicly elect him amid the acclamations of the people. 'This,' say the writers, 'we who elected him do testify '.' That there was a widespread Arian story to the effect that the election was irregular, and, in fact, scandalous, is clear from what we read in Sozomen 5, and in the Arian Philostorgius 6, who had heard, and retails, a sensational story of this kind. And Epiphanius speaks of him as having been elected by 'a synod of orthodox bishops'.' Are

¹ Apol. c. Ari. 5; Soc. ii. 8, and 15 (as if the charge were twice made).

² Apol. c. Ari. 9, 87.

Apol. c. Ari. 18. Soc. ii. 17, misdates this.

⁴ Apol. c. Ari. 6. On the part taken by the laity in episcopal elections see also Ath. ad Dracontium, 1. The Nicene Synodal letter speaks of them as 'choosing;' Soc. i. 9: the letter of Peter II. of Alexandria, as 'requesting;' Theod. iv. 22. Theodoret speaks of a 'vote' by bishops, priests, and laity, in i. 7; and mentions a deed of election (ψήφισμα) signed by 'all,' in favour of Meletius at Antioch, ii. 31. See also Soc. i. 24.

⁵ Soz. ii. 17, 25. ⁶ Philostorg. ii. 16.

¹ Hæres. 68. 6; compare 69. 11.

we to construe these passages as if, in fact, he had been chosen by a Catholic minority of the bishops, in deference to the imperative enthusiasm of the Catholic laity, but in disregard of the rights of their more numerous Meletian brethren, so that Athanasius was morally obliged to accept an election in which 'rules were violated' that 'orthodoxy' might be safe¹? On this view, there was a Meletian majority at the death of Alexander, with coordinate rights as to episcopal election. the Meletian bishops were not a majority; for they were only twenty-eight without Meletius himself², who was debarred from all episcopal action. And they were admitted into communion, not long before Alexander's death, on condition 8 not only of receiving a new imposition of hands, but of accepting a position strictly subordinate to that of the Catholic possessors of the sees; nor could they be elected to a vacant see without the assent of the Alexandrian primate. They had not, then, as a body, any rights in the case: and if they had had any, their schismatical conduct, as reported by Epiphanius 4, in attempting to set up Theonas as bishop of Alexandria, would have forfeited all their claim in regard to the next election. The Egyptian · bishops, at the end of this Encyclical, say that they 'had always been schismatics⁵: ' and this could not have been written in 339 by prelates who were 'at home in what they were treating of 6,' if a Meletian majority in full right had been tricked and wronged by Athanasius's election in 326. Whatever hesitation or difference of opinion existed among the electors at that time was probably caused by the youthfulness of the great deacon: and the laity would be more likely than some of the bishops to insist that such an objection was overruled by his commanding qualifications, not to say by the late 'Pope's' express wish. (2) The other 'canonical' objection raised by the Eusebians was, that Athanasius, having been regularly deposed by the Council of Tyre, had wrongly resumed his see without another Council's warrant. The answer was ready: 'What

Fialon, St. Athanase, pp. 107-110.
Soc. i. q.

² Apol. c. Ari. 71. ⁴ Hær. 68. 6; 69. 11.

Apol. c. Ari. 19: cp. 11. Compare Tillemont, vi. 234, 735. Fialon, St. Athanase, p. 148.

sort of a Council was that of Tyre?' Its proceedings were vitiated by the notoriously Arianising tone of its leaders, by their notorious animosity against Athanasius, and by the scandalous injustice in which, despite of protests, they persevered 1. With regard to the old stories about 'the broken chalice' of Ischyras, and 'the hand of the murdered Arsenius,' the Encyclical repeats what had been proved before, that Ischyras was not a priest.—not even a Meletian priest²; that he had not a church; that the day of the supposed sacrilege was a common week-day, and therefore (by the usage of the Egyptian church) was not a day for Eucharistic celebration; that the charge had sometimes mentioned Athanasius, sometimes Macarius⁸; that Ischyras had, in an extant letter to Athanasius (not written in hope of preferment), entreated pardon for a slander which he professed to have made under compulsion; that when afterwards he renewed his charge, and came back to the Mareotis with the 'Commissioners' of the Tyrian Council, the 'inquiry' was a mere mockery of justice, and also, in its method, a profanation of sacred things; and that as for Arsenius, he had never been murdered at all, for he was alive, and was desirous of holding communion with Athanasius and the Church 4.

We have seen that the Eusebian envoys at Rome had been constrained to save appearances by a request for a new Council. Athanasius would in any case have gone to Rome to attend it⁵; and three months after these recent outrages had driven him thither, Marcellus bishop of Ancyra besought the aid of the Roman church. He had been deposed by the Eusebians as maintaining a doctrine akin to Sabellianism;—having appeared, at least, to say, in a work on 'the Subjection of Christ,' that the

¹ Apol. c. Ari. 8.

² Comp. Apol. c. Ari. 28. They added the important statement that Colluthus (who in fact had been his ordainer, Apol. c. Ari. 76) 'died a presbyter, and that every ordination of his was invalid;' c. 12.

³ Comp. Apol. c. Ari. 17 and 68.

⁴ They allude also to the story that Athanasius had thrown down an episcopal chair belonging to bishop Callinicus. Comp. c. 17 with Soz. ii. 25.

⁸ Hence Theodoret makes him go to Rome simply when summoned, and before the intrusion of Gregory; ii. 4.

Word of God was an impersonal power which first went forthto frame the world, afterwards dwelt in Jesus, who thereby became God's Son, and would finally return from Him to that Divine Unity of which its 'energy' had been an 'expansion'.' In the summer Julius sent to the Eusebians two presbyters, named Elpidius and Philoxenus, with a letter appointing the Council to meet at Rome in December. The Eusebians, however, detained the messengers until January², and then dismissed them with a letter, which Julius's reply enables us partially to reconstruct³. The bishop of Rome, they wrote, doubtless occupied an apostolic see 4; but 'all bishops were of equal authority, and were not to be esteemed according to the greatness of their cities; ' and Julius, by ignoring the 'decision' of the Council of Tyre⁵, and proposing to re-open the case of Athanasius, was 'transgressing the canons,' 'doing dishonour to all Councils 6,' and 'rekindling the flame of discord' at a time of universal 'peace.' Moreover, the Council was summoned for too early a date: had Julius forgotten the disturbed state of the East, caused by the war with Persia, which would make a journey to Rome impracticable? Once more, why had he

² Apol. c. Ari. 25; Hist. Ari. 11.

4 Apol. c. Ari. 21; Soz. iii. 8. Comp. Hist. Ari. 35.

¹ Marcellus apparently came to Rome in July, 340, for he had been there fifteen months when the Roman Council met; Epiph. Hær. 72. 2. His case had been mentioned in Julius's second letter. His theological position has been a problem. The extracts from his long treatise given by his adversary Eusebius of Cæsarea, in two polemical treatises, support the unfavourable view taken by Dorner, Döllinger, and Cardinal Newman. Yet the Sardican Council had before it his entire book, and thereupon acquitted him of heresy; and Tillemont, after referring to Bull's reliance on Eusebius's representations, observes that he is not bold enough to condemn a man on the ground of extracts made by an enemy, or to oppose the Sardican judgment; vii. 514. See Hefele, s. 51. for a recent study.

Sozomen summarises it, and calls it 'artistic' and worded in lawyer-like style; iii. 8.

⁵ That Council had taken pains to assert itself by circulating among the bishops 'everywhere' an elaborate letter on the grounds of its sentence against Athanasius; Soz. ii. 25.

⁶ They argued that a Roman Council's decision against Novatian had been respected in the East, and an Eastern Council's decision against Paul of Samosata had been respected in the West. Comp. Apol. c. Ari, 25, with Hilar. Fragm. 3. 26.

written in his own name only, and addressed his letter to the Eusebians only, and not to all who were then assembled at Antioch? He seemed to exaggerate his individual position, to under-estimate their weight in the Church, and to care much less for their communion than for that of two men, Athanasius and Marcellus 1, both of whom had been duly 'removed' from their sees, and one of whom had 'uttered impieties against Christ.'

Julius was displeased with this letter, but kept it for many months to himself, hoping that the Eusebians might after all come to Rome?. At last, when Athanasius had been there for eighteen months⁸, and Egyptian clergy had come to Rome to testify for him, and other bishops and priests, the victims of Eusebian oppression, had told their tale to the Roman church 4. the bishop resolved to wait no longer, and held a Council of his own, consisting of fifty bishops, at the church served by the presbyter Vito, about October in 3415. The report of the Mareotic commission was considered: Athanasius and some of his presbyters commented upon it, and the Council pronounced that he was innocent and worthy of communion 6. Its pity and indignation were moved by hearing from Egyptian clergy of a more recent outbreak of Arian cruelty against venerable bishops who would not communicate with the Alexandrian usurper. Marcellus, on his part, produced a paper which Epiphanius has preserved; it was in the form of a letter to Julius, and emphatically identified the 'Son of God' with the 'very and proper Word of God,' described as truly existing from,

^{&#}x27; Julius quotes their words in 'oratio recta,' c. 34: 'You have preferred the communion of . . . to ours.'

⁴ Apol. c. Ari. 33. Not, as Socrates thought, ii. 15, including Paul of Constantinople.

⁵ Apol. c. Ari. 20. It was a few months later than the Dedication-Council of Antioch, on which see De Synodis, 22.

⁶ The church of Rome had not suspended communion with Athanasius: on the contrary, he had freely joined in its services. What it did now was to recognise him in the most formal and solemn way as a Catholic bishop, not to restore him to a privilege which it had for a time withheld. Comp. Apol. c. Ari. 20, 32; Soz. iii. 11.

Apol. c. Ari. 33; Hist. Ari. 12; Fest. Ep. 13. 1.

and coexisting with, the Father,-and as having become incarnate in Jesus Christ 1: The statement might perhaps have been fuller, but it satisfied the Roman Council, which was probably predisposed to sympathise with a victim of Arianisers: he was recognised as orthodox, and Julius, by request, wrote to the Eastern bishops a letter², which Sabinus the 'Macedonian' omitted from his 'Synodicon's,' but which Athanasius has preserved in this part of the 'Apologia,' and which is certainly on the whole a noble composition. He remonstrates with them for their arrogance and contentiousness, and proceeds to meet their complaints in detail. To review in one Council the decisions of another was not unreasonable: the Nicene Council itself had affirmed the principle 4. Moreover, in the present case, it was the Eusebian envoys who had made the proposal. And did it become the bishops at Antioch to stickle for the finality of a Council, after they had received to communion persons anathematised at Nicæa? He showed that he had full information from both sides as to the alliance between Eusebians and Arians; and then ingeniously employed their own language about the equality of bishoprics as an indirect rebuke to one (Eusebius) who had got himself translated from a small city to a greater. The excuse about shortness of notice he set aside as frivolous; and adds that if the times were bad, they had made them worse by troubling other churches. As for the complaint about writing only to the Eusebians,—'I wrote,' he said, 'to those who had written to me.' Passing to their charges against Athanasius, he referred to the testimony 'from Egypt and other provinces' in his favour, and remarked that their own letters

¹ Epiphanius, Hær. 72. 2. He avoids saying whether it is or is not quite satisfactory, but adds that Marcellus must have said something which called for explanation.

³ Danius, who is named first in the address of the letter, is supposed by Montfaucon to be Diognius (Apol. c. Ari. 13), more usually called Theognis, the Arian bishop of Nicæa. The next named, Flacillus, Arian bishop of Antioch, is otherwise called Placillus, Placetus, Placentius.

³ Soc. ii. 17.

⁴ His language is rather lax, but he can only mean that the Nicene Council had re-heard the Arian case after it had been previously decided at Alexandria. He does not limit the application of the principle.

were inconsistent. The story about Arsenius had been shattered; the story about Ischyras rested on rotten evidence; the Mareotic report was self-condemnatory, - for instance, it proved that the accused were not present, that presbyters were hindered from giving evidence, while an inquiry as to an alleged Eucharist was carried on in presence of catechumens, lews, and heathens; that one witness, being a catechumen, and as such incapable of being present at a celebration 1, deposed that he was 'within, with Ischyras,' when Macarius entered; while two others affirmed that the supposed celebrant was, at the time specified, 'in a cell,' or 'lying down sick 2.' The other story told by Ischyras, about the burning of sacred books, had been similarly falsified. Nothing, in short, had been proved against Athanasius: he had been at Rome for 'a year and a half,' awaiting his accusers; it was impossible not to treat him as innocent; and the appointment of Gregory as his successor had been indecorous as an anticipation of the judgment of the newly proposed Council, and worse than indecorous in its contempt for canonical propriety. 'And then,' says Julius in effect, 'you talk of me as having transgressed canons!' 'You say that "peace" is prevailing in Egypt; what sort of peace, my informants have enabled me to know.' He spoke of Marcellus as having vindicated his own orthodoxy. He again invited the Easterns to come to a Council if they could prove their case, but exhorted them not to be the instruments of the 'bad feeling' of 'a few.' They had gravely mismanaged their business; the charges against the various bishops ought to have been brought with full notice before a truly representative Council; and moreover, where the bishop of Alexandria was concerned, application should, by custom, have been first made to the Roman church³. He concluded by exhorting the Easterns to

¹ Cp. Hilary, Fragm. 2. 18.

² It appears from Apol. c. Ari. 37, that Ischyras himself was obliged to acknowledge this.

² Alluding, apparently, to the complaint lodged with Dionysius of Rome against the teaching of Dionysius of Alexandria. See Athan Hist. Tracts, p. 56, note. Socrates, ii. 17, and Sozomen, iii. 10, exaggerate the claim of Julius, as if it were ruled that no ecclesiastical decisions should be valid without the consent of the Roman bishop. See Hussey on Rise of Papal

relieve the oppressed churches from suffering, and the episcopate from general obloquy, and to bear in mind the future Day of account.

(3.)

It was not until the summer of 343, more than three years after Athanasius's arrival at Rome 1, and about a year and a-half after the death of his great adversary Eusebius 2, that the prospect of a representative Council became definite. Constans then, at the request of 'certain bishops,' urged the proposal on Constantius, and sending for Athanasius to Milan, informed him that he had done so. Constantius assented, and Constans, after his return to Gaul, desired Athanasius to come thither from Milan, and to accompany the venerable Hosius of Cordova, the 'father' of bishops, who was then more than eighty years old 3, on his long journey to the appointed meetingplace, the Dacian town of Serdica or Sardica, just within the Eastern realm, but close to the Western frontier 4. The objects to be attained by this general assembly of Eastern and Western prelates were substantially two: (1) the settlement of personal questions, relating to Athanasius and other prelates who had been driven out by the Eusebians; (2) the removal of all doctrinal uncertainty and error.

Power, p. 7. Julius goes on to assert that his exposition of Church law is a Petrine tradition:—that character being, in that age, and much more afterwards, freely claimed for maxims or usages of the Roman Church: see, e. g. Fest. Index for 349, that the Romans appealed to a tradition from Peter as to the Paschal limits. Socrates wrongly imagined that (1) the Dedication Synod of Antioch in 341 sent Gregory to Alexandria; (2) the Arians, dissatisfied with him, ejected him, and set up George; (3) Athanasius went to Rome, and thence, as restored by Julius, to Alexandria; (4) this caused a violent tumult; (5) Athanasius, slandered about cornsupplies, again fled, and revisited Rome; (6) Julius wrote to the Easterns; (7) Constans insisted on Athanasius's restoration, but popular agitation prevented it; (8) Council of Sardica was held.

¹ Apol. ad Const. 4. For the date 343, see Introduction to the Orations against the Arians (Oxford, 1873), p. xlvii.

² See Apol. c. Ari. 36. Eusebius probably died at the end of 341 or the beginning of 342.

³ See Hist. Ari. 45, that Hosius was 100 years old in 357.

⁴ Cp. Hefele, s. 50.

The two subjects were practically in close connection. The Eastern bishops, as a body, were in various degrees hostile both to Athanasius and to the Nicene Creed 1. The Western episcopate was the stronghold of orthodoxy; and the hero of orthodoxy had fascinated it by his nobleness. But several Easterns were orthodox, and a few Westerns were heterodox: so that whereas Valens and Ursacius had been typical Arians, bishops from Palestine and Arabia2, as well as from Egypt, appeared at Sardica on the opposite side. The orthodox bishops, as we may call them for convenience' sake, were the first to arrive at Sardica, late in the autumn of 343. They came from twenty-six districts, and were about ninety-four in number. including Athanasius, Marcellus, and Asclepas of Gaza, who had many years before been deposed by Arianisers 4. The other party. seventy-six in number 5, led by such men as Stephen of Antioch. Theodore, Narcissus, and Acacius, and accompanied by two Counts of their Emperor's household, held preliminary meetings on the way to Sardica, in order to settle their plan of action. They agreed, not without some 'threats' addressed by the strongwilled to their weaker brethren, that unless certain terms could

¹ The Eusebians at this time used the 'fourth Creed of Antioch:' cf. Ath. de Syn. 25; Hil. Fragm. 3. 29.

² See the Synodal letter to the Alexandrians, Apol. c. Ari. 36.

³ Apol. c. Ari. 36. If in Hist. Ari. 17 we find that the 'holy Council,' apart from the Eusebians, had been assembled from more than 35 provinces, this is a lax expression explained by Apol. c. Ari. 1, where we read that the Sardican sentence in favour of Athanasius was accepted by more than 300 bishops out of 36 provinces, including Britain, the majority of whom had not actually come to Sardica. In Apol. c. Ari. 50 he enumerates 284 bishops who, either at the Council or afterwards, accepted its decree. Doubtless, many who had received the summons could not attend.

^{&#}x27;The Eusebians said, 'fifteen years ago;' Hil. Fragm. iii. 11: probably it was only thirteen,—in A.D. 330. Paul of Constantinople was not present, Theod. iv. 20: and Socrates (ii. 20) is mistaken. But Theodoret is not less wrong in saying that he was detained at home by his flock; ii. 5. He must have been then in exile. See Tillemont, vii. 700.

⁵ Soc. ii. 20, on the authority of Sabinus. Among them was Valens; also Ischyras himself, who figured as bishop of Mareotis (Hilary, Fragm. 3. 29, where he is called Quirius). They call themselves 80 (a round number in Hil. Fragm. iii. 16). George of Laodicea did not come; Apol. c. Ari. 49.

be secured, they would but notify their arrival pro forma, and take no part with the Westerns in Council¹. These terms were, that Athanasius, and the others who had been condemned in the East, should be treated as in consequence, and from the outset, under ban. Herein lay the irreconcileable difference between them and the majority. They held that the new Council must assume as irreversible the decisions of previous synods; whereas the majority, with obvious justice, regarded the Council as called for the very purpose of investigating the facts de novo, and that in order to make such investigation a reality, the previous decisions must be deemed non-existent. It is difficult, indeed, to see how the Easterns could have persuaded themselves that a General Council could have been summoned, at the cost of so much trouble to individuals, for the mere purpose of reiterating the conclusions of some local Eastern synods, instead of reviewing all the cases with the sovereign authority of a court of final appeal. Yet, in effect, they asserted this paradox as if it had been a truism². When they arrived at Sardica, the leaders took care that all should lodge together in the 'palace;' and by their own account, were shocked to hear that the men whom they insisted on treating as irrevocably condemned were sitting in the church with Hosius, who, as at Nicæa, was to preside, and with Protogenes the bishop of Sardica, and were even joining them in the celebration of the Eucharist⁸; and they also learned that others were present who had suffered much at their hands 4. They were likewise annoyed at finding that the Council would deliberate freely, and that no 'Count' would be allowed to be present 5. And they had a special vexation in the desertion of two of their own body, who, in requital for pressure exercised on them during the journey, contrived to elude their colleagues' vigilance, escaped from the palace, and gave information to the other side 6. A series of negotiations went on between the two

¹ Apol. c. Ari. 48.

¹ Apol. c. Arı. 48.
² See their letter in Hil. Fragm. 3. 1, 17, 24, 26, 27.
⁴ Apol. c. Ari. 45.

⁵ Apol. c. Ari. 36; Hist. Ari. 15 (a rhetorical passage). ⁶ Apol. c. Ari. 48; Hist. Ari. 15.

parties for several days1: the Easterns, as we may call them, sent word to Hosius and his brethren 2 that they must forthwith expel the 'condemned sinners' (Athanasius and the others) from their company. This demand was refused; and the Council, assembled in the church, exhorted them, by letters and messages (more than one of which was from Athanasius himself⁸), to come and state their case against the persons in question. 'They are ready to meet you, and the Council will hear both sides 4. When some Eusebian deputies visited Hosius at the church, he made them a strangely liberal offer: 'If you do not like to meet the whole Council, I will hear privately whatever you have to state. What we wish for is a full inquiry. If it should prove Athanasius guilty, we will all reject him: and even if it should prove him innocent, I will persuade him to go with me into Spain,' instead of claiming a restoration to his see. Athanasius, as Hosius himself tells us, 'made no objection;' he probably felt that he could afford to promise acquiescence; but the Eusebians, distrusting their own cause, declined the proposal⁵.' They made one of their own, to the effect that five of themselves, the survivors of the Mareotic Commission of 335, should be joined with delegates of the other party in a new commission of inquiry to visit the Mareotis, and jointly sift the story of Ischyras; and according as the result should be favourable or unfavourable to Athanasius, one set of commissioners should be deposed without remedy. Since the Westerns had the Mareotic report before them, they were not likely to adopt a suggestion which was a mere device for gaining time. It was clear, at last, that co-operation was impossible; the Eusebians, unable to get their sine qua non accepted, sent a priest of Sardica to acquaint the orthodox party that a letter from Constantius announcing a victory over the Persians constrained them at once to leave Sardica. The envoy was sent

¹ Hil. Fragm. 3. 17.

³ Apol. c. Ari. 15.

⁸ Apol. c. Ari. 36, 38.

⁴ The Emperors' instructions to the Council were referred to. This the Easterns construed as an attempt at intimidation; Fragm. 3. 22.

⁵ Hosius to Constantius, in Hist. Ari. 44.

Hil. Fragm. 3. 18.

back with a written warning, 'If you do not appear to prove the charges which you have made, and to meet those which have been made against you, the Council will give judgment against you by default 1.' This menace did but hasten their departure: they went off by night to Philippopolis², and there, assuming the character of the 'Council of Sardica',' put forth a letter which, amid all its wild vituperation and reckless assertion, states clearly enough the claim to which they had adhered, and indicates that one of their strongest motives was an Eastern jealousy of the West. To this letter is appended (with an enlargement of its anathemas) a Semi-Arian creed, which is reckoned as the 'fourth Antiochene,' and had been brought into the West by a deputation of four Easterns in 3427. The real Council-for those who resolved that the assembly should do what it had been called to do were assuredly its true representatives-proceeded to investigate the case of Athanasius, and by help of the 'report',' and of oral evidence, came to

¹ Hist. Ari. 16.

² Hil. Fragm. 2. 16. There had been, it seems, an 'indignation movement' among the Sardican citizens against their 'schismatical' obstinacy; Hil. Fragm. 3. 19.

³ This title even deceived St. Augustine, who calls the 'Sardican' Council a 'Council of Arians;' Epist. 44. 6; c. Crescon. iii. 34.

^{&#}x27;E. g. Athanasius figures in the Latin version of their letter as 'pestis sacrilega,' as guilty not only of 'facinora' or 'crimina,' but of 'scelera' and 'flagitia,' as one of the 'perfidi, peccatores, scelerati.' Julius is 'chief and leader of the bad men.'

⁵ E. g. Athanasius 'with his own hands broke in pieces a hallowed cup.' The Tyrian Council 'did not hastily credit his accusers.' The Mareotic Commissioners 'reported what they had ascertained on ocular evidence,' etc. It is sad to find Basil of Ancyra signing this letter. For his 'praiseworthy life,' see Theod. ii. 25; Newman, Arians, p. 308. (Yet see Tillemont, vi. 492.) Athanasius in 359 spoke of him as a 'brother;' De Syn. 41.

⁶ Hil. Fragm. 3. 12, 17. They tax the Italian bishops with rash credulity; ib. 10.

Comp. Ath. de Syn. 25 with Hil. de Syn. 34; Fragm. 3. 29.

⁸ They say that Ischyras had owned that on the day of Macarins's visit he was lying down ill, Apol. c. Ari. 46; whereas in c. 28 we are told on the authority of the same report that witnesses said this of him. Two ex-Meletian priests, then loyal attendants on Athanasius, assured the Council that Ischyras had never been even one of the Meletian clergy.

a clear judgment in his favour. They satisfied themselves also, by looking at the context of the censured passages in Marcellus's book, that he had not dogmatically affirmed the errors ascribed to him 1. They also found Asclepas innocent on the strength of the authentic report of his trial?. They finally dealt with complaints of oppression and injustice urged against the Eusebian leaders by bishops, such as Lucius of Hadrianople³, who held up the irons that he had worn during an imprisonment, while others exhibited sword-wounds which they had received 4. Other outrages were narrated; forged letters were read⁵; and in view of all the facts, including their notorious Arianism, the Council pronounced eight Eusebian leaders to be The intruders into the three sees of Alexandria, Ancyra, and Gaza, were also placed under ban. A synodical circular was put forth, which Athanasius has preserved 6, together with two others, nearly identical in their contents, to the Alexandrian Church and to the bishops of Egypt and Libya7, intended to console them under their present distress, and to exhort them to endure to the end in the right faith. The Council's letter to Julius is not inserted in the Apology, nor does Athanasius say anything of the Sardican canons. He informs us in the letter of an Alexandrian synod of 362, that the Council of Sardica was urged by some to enlarge the Nicene Creed, but that it distinctly refused to do so, and

¹ Apol. c. Ari. 47. They said he had only been stating questions, not pronouncing; Sozomen, ii. 33. So says Athanasius of Origen, de Decr. Nic. 27. Cp. St. Basil, Ep. 210. 5, on Gregory Thaumaturgus.

³ Apol. c. Ari. 47.

³ Tillemont, viii. 96. He was again, after the Council, arrested, chained, and sent into exile, where he died: Hist. Ari. 18.

⁴ The Council appears to have been informed that Theodulus of Trajanopolis had died during his flight from Eusebian persecution; Apol. c. Ari. 45. The word ἀπέθανεν, supplied here by Montfaucon, is countenanced by Hilary's 'decessit' (Fragm. 2. 3), and by the phrase ὁ μακαρίτης,—but the report of Theodulus's death appears incorrect from Hist. Ari. 19.

Apol. c. Ari. 45. Comp. Apol. ad Const. 11.

⁶ Apol. c. Ari. 44-49. So Theod, ii. 8. Sozomen summarises it, iii. 12.

Apol. c. Ari. 37-43. The Council assures the Alexandrians that four of their priests, who had suffered from Eusebian intrigue, are in its grace and fellowship; c. 40.

that a creed which got into circulation as Sardican had no just right to that name 1.

(4)

When Athanasius was writing this Apology, he had still good hopes of Constantius. Accordingly, with a touch of that diplomacy which will again come under our notice, he says that 'when the most religious Emperor Constantius had been informed of the events at Sardica, he sent for him, after writing personally to his brother Constans² on the subject: and that he also wrote three letters to Athanasius himself. But, as these letters indicate, it was not till long after the Council that Constantius made up his mind to restore Athanasius. When, at the Easter of 344, Stephen bishop of Antioch was proved guilty of a diabolical plot against Euphrates bishop of Cologne, a delegate from the Council to Constantius³, the latter was genuinely shocked, assented to the deposition of Stephen, ordered the release of the five Alexandrian ecclesiastics who had been exiled into Armenia soon after the Sardican Council 4, and wrote to Alexandria to stop all severities against the Athanasians, including a recent order that Athanasius should be beheaded if found near the city. 'About ten months afterwards,' that is, about the February or March of 345, 'Gregory died "," and his death gave Constantius an opportunity which,

¹ Tomus ad Antiochenos, 5. The doctrinal exposition miscalled Sardican is in Theod. ii. 8, and a Latin version in Mansi, vi. 1215, with a letter from Hosius and Protogenes to Julius, ib. vi. 1209, which Hefele (Councils, s. 63) understands as implying that they had drafted this formulary with the letter, and that both found their way into the Latin 'Acts.' Sozomen refers to the formulary and letters, iii. 12.

² Apol. c. Ari. 51.

³ Hist. Ari. 20; Theod. ii. 9. A general named Salianus came with the two delegates, bearing a menacing letter from Constant to Constantius; Theod. ii. 9: cp. Soc. ii. 22, and Hist. Ari. 48.

⁴ Hist. Ari. 18. At the same time, ten laymen of Hadrianople had been beheaded for refusing to communicate with the Eusebians; ib.

⁵ Hist. Ari. 19, 21.

⁶ Hist. Ari. 21. Probably from illness (see Festal Index, 341, 342). Theodoret says he was murdered by his people, ii. 4, 12; but this seems to be a confusion with the fate of George in 361. He assigns to him six years at Alexandria; apparently one too many.

to do him justice, he was not slow to use. He addressed to Athanasius the first of the three letters preserved in this part of the Apology1. As in his personal bearing a blundering affectation of stateliness did but set off his want of all true kingliness 2, so now in writing he thought to save his own dignity by conventional phrases which could deceive no one, about the sympathy which he had long felt for a bishop exiled from 'hearth and home,' and his expectation that Athanasius would have previously appealed to him for relief; and while promising him a kind reception and a happy restoration, he added that he had 'requested Constans' to join with him in this act of grace. A shorter letter followed, written from Edessa, and desiring Athanasius to come at once to the 'court' by means of the public conveyances 3. But Athanasius was still mistrustful of the tender mercies of Constantius. At last, after 'a long time,'-probably in the spring of 346,—Athanasius, while staying at Aquileia 4, received a third letter from Constantius, brought by a deacon, and either preceded or accompanied by encouraging letters from six 'counts' in whom he could trust, and one of whom, apparently, came into the neighbourhood 5; and his apprehensions, which may seem to have been somewhat excessive under the circumstances as far as they are known to us, were now, after solemn prayer, laid aside. He went to Rome to take leave of its church and bishop, where sympathetic joy was expressed in a beautiful letter 7 from Julius to the clergy and laity of Alexandria,—part of which, full of praise of Athanasius, is preserved for us not by himself, but by Socrates8. No passage in these documents is more vivid and touching than that in

¹ Apol. c. Ari. 51: cp. Soc. ii. 23.

² Ammian. xxi. 16. 7.

³ On this 'cursus publicus' see Apol. c. Ari. 70, and note in Ath. Hist. Tracts, Lib. Fath. p. 100; Apol. ad Const. 19; Hist. Ari. 20; Socrates, i. 9 (a letter of Constantine to Eusebius); Theed. i. 7, ii. 32.

⁴ Apol. c. Ari. 51. He says in Apol. ad Const. 4, that he went from Sardica to Naissus, where he kept the Easter of 344 (Festal Index), and thence to Aquileia, where he kept that of 345. Fortunatian, bishop of that city, ib. 3, was then his friend, but fell away in 355: see Tillemont, vi. 362 referring to Jerome, de Vir. Ill. 97.

⁵ Apol. ad Const. 3.

⁶ Hist. Ari. 22.

⁷ Apol. c. Ari. 52; Soc. ii. 23.

⁸ Soc. ii. 23.

which Julius anticipates the 'glorious festivity' which will mark the day of his friend's return—an anticipation fully verified by the result. From Rome Athanasius went again to Gaul, to take leave of Constans 1, and travelling eastward, presented himself to Constantius at Antioch. In their interview, the bishop, as he says himself, did not vilify his Eusebian persecutors2, but complained of the harsh treatment which he had received from the Emperor himself. 'I have been falsely accused,' he added: 'I am ready to meet my accusers; let them be sent for at once.' Constantius, probably much embarrassed, assured him that those charges were buried in oblivion, and called God to witness that he would never again give credit to them3. This solemn promise must be remembered, for it is the key to much in the 'Apologia ad Constantium' and the 'Historia Arianorum.' He dismissed Athanasius graciously, and wrote to the Catholic bishops and priests of Egypt, and to the Catholics of Alexandria, announcing the restoration of Athanasius, and speaking of him in the highest terms. He also wrote to the prefect of Egypt and to the governors of three Egyptian provinces, restoring to the Athanasians the valuable privilege of exemption from civil offices which was enjoyed by the other clergy, so as to place them on an equal footing with others 5; and in a second letter, preserved in the Arian History, commanded the prefect to forward to him all imperial letters which reflected on the character of Athanasius 6. The next document which we find in the Apology is the letter of an orthodox Council of Jerusalem to the Egyptian bishops and to the clergy and laity of Alexandria 7, informing them of the satisfaction of the bishops of Palestine in having been able to greet Athanasius as he passed through the Holy Land towards Egypt. A description of the

² Apol. ad Const. 5: cp. Apol. c. Ari. 54.

¹ Apol. ad Const. 4.

³ Hist. Ari. 22. For his ready-witted answer to Constantius's request that he would allow the Alexandrian Arians the use of a church, see Soc. ii. 23.

⁴ Apol. c. Ari. 54, 55.

⁵ Apol. c. Ari. 56. On this ἀτέλεια cf. Apol. c. Ari. 33; Hist. Ari. 78; Euseb. x. 7; Soc. ii. 41; Soz. v. 5.

⁶ Hist. Ari. 23.

⁷ Apol. c. Ari. 57.

splendid and triumphant welcome which he received at Alexandria on the 21st of October, 3461, will be found in the Arian History². Two more papers conclude the first part of the Apology; Ursacius and Valens, the two bitterest foes of Athanasius, whose historical fate has been to represent Arian partisanship in union with the grossest moral obliquity, had already, in 345, deemed it expedient to anathematise Arianism at a Council at Milan⁸, but they were not thereupon received into Church fellowship, and now, in 347, they wrote from Aquileia a joint letter to Athanasius, abstaining from any explicit confession of wrong, or any request for his personal forgiveness. but assuring him that they were at peace with him and with the Church, that they greeted him affectionately as their brother. and would be gratified by receiving from him a written reply. They afterwards signed letters of communion presented to them by three Athanasians without any commission from Athanasius⁵. This. however, was not enough. As Westerns, they had received a severe reprimand from the chief of Western bishops, and had offered no excuse for their conduct. They now went to Rome, and besought pardon from Julius. He promised it on condition of a public and unequivocal recantation. This being arranged, the two calumniators came before him in full presbytery, and tendered a paper, written out by Valens 7 and signed by Ursacius; in which they owned that whatever charges

¹ The 24th of Paophi; Festal Index, A.D. 346.

³ Hist. Ari. 25.

^{*} Apol. c. Ari. 58. Hilary says that in this affair they 'could not purge themselves without falsehood;' De Syn. 79. Socrates says, 'They always inclined towards those who were in power;' ii. 37. The Western bishops at Ariminum, when they heard Valens anathematise Arianism and assert his belief in the Divinity of the Son, forgot that similar professions in 345 and 347 had been proved insincere.

⁴ This of itself would prove that they were not penitent, but only humiliated and alarmed. They afterwards attributed their act to fear of Constans; Hist. Ari. 20.

⁵ Hist. Ari. 26.

⁶ That the letter to Athanasius preceded the one to Julius is distinctly stated by Hosius and Athanasius, Hist. Ari. 44, 26, although Hilary reverses the order, Fragm. 2. 20.

Hil. l. c.: 'holographa manu Valens perscripsit.'

against Athanasius had come to Julius's ears were sheer falsehoods of their own devising 1, and devoid of all reality: wherefore they embraced the communion of Athanasius—but with a rather ominous caveat, that if Athanasius himself, or any Easterns, should from ill-will indict them for their offence, they were not to submit to trial without the Pope's knowledge. They concluded by reiterating their repudiation of Arianism. After this, and apparently in another Council held at Milan, they were reconciled to the Church 2. Athanasius naturally lays much stress on this recantation. They did but, he says in effect, 'succumb to plain facts which they could not resist 3.' He claims the full argumentative benefit of their action, although he must have had his suspicions of their motive. The thing was done, at any rate—and 'better late than never.'

(5.)

We have now reached the latest period to which the Apology, properly speaking, refers. The second part of the work takes us back to much earlier days, in order to prove, by a survey of the first Eusebian slander-plots, how inevitable was the acquittal pronounced at Sardica in 343-4, and the humiliation accepted by the two arch-slanderers in 347. This part begins very abruptly with an account of the Meletian schism, which is given because the Meletians had so readily lent themselves to the anti-Athanasian conspiracy 4.

The account which he gives of Meletius has to be put together from the 'Apology' and from a passage in the 'Letter to the Bishops of Egypt.' This letter, as we shall see, must have been written in 356; and in it he says that the Meletian schism

¹ Hilary gives the Latin, 'falsa a nobis esse insinuata.' It is curious that Athanasius, in his version, omits this important 'by us.'

² Hil. 1. c. In Fragm. 8. 2 (letter of Council of Ariminum) they are said to have been absolved in a Council at Milan, in the presence of Roman legates. See Hefele, s. 71.

Hist. Tracts of S. Ath. (Lib. Fath.), p. 122, note.

⁴ As if 'actors in a play, in which the subject was *The Arians' Contest*;' Apol. c. Ari. 17. Comp. c. 65 $(\delta\rho\hat{a}\mu\alpha)$; Hist. Ari. 52. Owing to this alliance, the Arians were often called 'Meletians' in Egypt; Soz. ii. 21.

began fifty-five years before, i. e. in 301. At the opening of Part II. of the Apology he tells us that it began after Peter bishop of Alexandria had deposed bishop Meletius in an episcopal synod for various crimes, and, among others, for that of sacrificing to idols: for Meletius, instead of appealing to another Council, formed a sect of his own, and began to harass Peter, as he afterwards harassed his successors Achillas and Alexander. with false accusations laid before the Emperor 3. But here we meet with two difficulties as to the date of the schism and as to the character of its author. Putting aside the favourable representation of Meletius which Epiphanius derived from some partisan informants, we find the Athanasian account confronted by some documents published by Maffei in 1738 from the Chapter library at Verona 4, according to which the original offence of Meletius was (not apostasy, but) deliberate disregard for ecclesiastical discipline. While four bishops, one of whom was named Phileas, were imprisoned during a persecution, Meletius, being himself at large, held ordinations in their dioceses without their sanction and without necessity. He ignored their written remonstrance, and after their martyrdom, repairing to Alexandria in Peter's absence, excommunicated the presbyters who were acting as the primate's vicars-general, being supported in this factious conduct by Arius, who wished to be ordained priest, and had a grudge against Peter. Thereupon, we are told, Peter, still in his place of retreat, suspended Meletius from communion. These documents are admitted to be genuine. The date extracted from the 'Letter to Egyptian Bishops' refers to a time when Athanasius was about four years old, so that he may have been inaccurately informed on this point of detail⁵. And his mention of the charge of sacrificing shows that the schism began after some abatement of persecution;

¹ Ep. ad Ep. Æg. 22.

Apol. c. Ari. 59: cp. c. 11. Socrates, i. 6, copies Athanasius.
 Epiphan. Hær. 68. These 'commentitia scripta,' as Le Quien calls them, Or. Christ. ii. 598, describe Meletius as a brave confessor, who became a rigorist on the subject of the lapsed.

See them in Routh, Rell. Sac. iv. 91 ff.

It is just possible that, as he often revised his works, he altered the original number to 55, about A.D. 361,

therefore, at any rate, not before 3051. In regard to the more serious difference, the Maffeian account is to some extent supported by a letter of the Nicene Council itself², which imputes to Meletius nothing worse than 'disorderly impetuosity,' and also by a passage in Sozomen⁸. Athanasius, as a young ecclesiastic, must have seen his beloved archbishop Alexander assailed by these factious sectarians, and would be predisposed to listen to uncharitable surmises as to their chief. 'He was no confessor: he went about at will, while his brethren were in bonds for Christ: he must have bartered his faith for liberty 4.' We seem obliged to admit that, in this instance, Athanasius had in youth believed evil too readily, and never afterwards verified his early impressions. A modern reader who would be severe on this mistake must first attempt to realise what would be the effect, even on a lofty and generous spirit, of ceaseless exposure to that

'wild breath
Of calumny, of exile, and of wrong 5,'

which had in the first instance been stirred up by the instrumentality of a faction conspicuous, as he tells us elsewhere, for

¹ For the hypothesis of a 'local persecution' in 301 (Neale, Hist. Alex. i. 91) may be set aside, and the year 305 was marked by a lull in the great persecution: and Peter's Penitential Canons are dated by Burton, Eccl. Hist. ii. 438, and Neale, i. 97, before the Easter of 306. Immediately afterwards, Maximin's order rekindled the persecution. (Cp. Euseb. Mart. Pal. 4; Mason, Persec. of Diocletian, p. 248.) Peter went into concealment; and Phileas of Thmuis wrote the letter preserved by Eusebius (viii. 10), and was soon afterwards martyred. Neale thinks that the Phileas who suffered with three other bishops was a different person, and dates their martyrdom 'towards the close of the persecution.' Eusebius appears to have identified this Phileas with the Phileas of Thmuis, viii. 9, 13: and this is the natural view. Peter himself was martyred in November of 311.

² Soc. i. 9. See, however, Neale, i. 91.

³ So Soz., i. 24, says that after Peter had fled on account of the persecution, Meletius 'impetuously usurped his right to ordain.'

⁴ See Hefele, Councils, vol. i. s. 40. Burton seems to think that Meletius, after his schismatical proceedings, was imprisoned, until he consented to sacrifice; ii. 444.

⁵ Isaac Williams, Cathedral, p. 286, on St. Athanasius.

irreligiousness and worldliness, as well as for complicity with heresy of the most destructive kind.

He proceeds to intimate—as he afterwards plainly expresses² -his doubt as to the wisdom of that indulgent policy which the Nicene Council had adopted towards the Meletians. They were readmitted into communion on certain terms far from severe 3. 'Five months afterwards Alexander died 4:' and then they 'began again to trouble the churches.' Meletius himself, in the near prospect of death, appointed one John, whose paternal name was Archaph, to head the party and renew the schism: and John proceeded to consecrate new bishops 5. Instantly Eusebius of Nicomedia saw that Meletianism could be utilised for his plan of indirect attack on the Nicene doctrine. Accordingly, after vainly urging Athanasius, by written requests and threatening messages, to receive the Arians into communion, and stimulating the Emperor to send him an imperious mandate concluding with a threat of expulsion 6,—to which Athanasius calmly replied that the 'antichristian heresy could have no fellowship with the Church 7,'-Eusebius set the Meletians to work in their old line of calumniating the primate of Egypt. The first charge they concocted was that Athanasius had exacted money⁸ from the Egyptians to provide linen vestments of for his church. He names here as the accusers three of the Meletian prelates who had been, so to speak, absolved by Alexander 10: he tells us that two of his priests, happening to be at the court, proved that the sum in question

¹ Hist. Ari. 78, 79.

² Apol. c. Ari. 59, 71.

³ Soc. i. 8. See Newman, Arians, p. 289.

^{&#}x27;That is, early in 326: probably Feb. 26, the day of his commemoration.

⁵ Soz. ii. 21, 22.

⁶ Sozomen says he denounced Athanasius to Constantine as an intolerant disturber of peace,—thus taking the emperor on his weak side.

⁷ Apol. c. Ari. 60.

⁸ Karóra must here mean a regular exaction: so Suicer.

^{*} Στιχαρίων. The earliest mention of church vestments, unless a passage in the Constitutions Liturgy (Hammond, Liturgies East. and West. p. 11)—be older. Tillemont, viii. 18, seems to think that the sticharia resembled 'nos aubes:' Sozomen gives χιτωνίων, tunicles.

¹⁰ Apol. c. Ari. 60, 71. To these he adds, in Fest. Ep. 4, Geloios Hieracammon, who, being ashamed of his name, got himself called Eulogius.

was a free gift: and he had inserted Constantine's subsequent letter to him, desiring his attendance,—but it has dropped out of his text. About the end of 331 he came to Psammathia, a suburb of Nicomedia, where Constantine then resided, and was met by a second charge of having sent a casket or chest full of gold 1 to an insurgent named Philumenus. This being refuted, the famous story of the broken chalice, already several times referred to, was produced for the first time². It is briefly explained by Athanasius in a single chapter of the Apology, with the omission of several details. The basis of fact was this: Ischyras, who 'called himself a cleric,' but whose ordination had been disallowed as having been performed by Colluthus, a mere presbyter³, was in the habit of holding unlicensed services in a private house, at a hamlet of the Mareotis called 'The Peace of Secontarurum ',' where no church had ever been built. The archbishop, while on a visitation tour, heard of these proceedings, and sent a priest named Macarius to summon Ischyras before him. Little did Macarius foresee what troubles were to come of this errand. He could not see Ischyras, who was lying sick in his cell; and he therefore admonished him through his father, who, on his son's recovery, refused to countenance his ministrations. Ischyras, in consequence, went over to the Meletians, who had never seen him before 5. The superstructure of fiction thereupon erected (after consultation with Eusebius) was that Macarius had interrupted the priest Ischyras in the very act of consecrating the Eucharist . had thrown down the holy table, seized and broken the chalice, and thereby spilt its contents 7,—and, it was sometimes added, had

¹ Sozomen alters Athanasius's γλωσσόκομον into λάρνακα, ii. 22.

² Apol. c. Ari. 60.

³ It was expressly asserted in 335 that he had been 'ordained' by the presbyter Colluthus, and on that ground he was formally pronounced by a council of Alexandria, in presence of Hosius (early in 325), to be a mere layman; Apol. c. Ari. 74, 76. But in 339-340 even this Colluthian ordination was matter of supposition; Apol. c. Ari. 12.

⁴ Apol. c. Ari. 76, 85. ⁵ Apol. c. Ari. 63.

⁶ Offering the oblations; i.e., apparently, in the act of consecration; Apol. c. Ari. 28, 31, 37.

⁷ Apol. c. Ari. 31,

thrown the church books into the fire 1. Of course, the agent's sacrilege was held to implicate the principal; and thus the story was sometimes told as if Athanasius had done all this with his own hands 2. The narrative at this point becomes so confused, that it is difficult to arrange the events; but it would seem that after Constantine had examined the statement as against Macarius, rejected it as calumnious³, and sent Athanasius home with a letter to the Alexandrians, written in that strain of rhetorical moralising which he affected, and conveying a rebuke to those among them who cherished a jealous dislike of their still youthful bishop 4, the relatives of Ischyras, by severe reproaches 5, drove him to humble himself before Athanasius and crave admission into his communion. Athanasius asked how he had dared to circulate such falsehoods. He answered with tears, 'It was against my will; I was constrained, even with blows, by three Meletian bishops,' He presented to Athanasius, in the presence of six priests and seven deacons, an absolute retractation, written wholly with his own hand, in ill-constructed Greek, and containing this pitiful excuse. It is one of the most important papers in the Apology 6. From other passages we learn that he not only did not write it with a prospect of preferment 7, but that his request for absolution was refused8; and it was probably this rigour which drove him back for life into the anti-Athanasian party. The story was renewed, and again laid before Constantine, together with a deadlier invention of factious malice. Arsenius, Meletian bishop of Hypsele, had suddenly disappeared 10. It began to be rumoured, even in official society, that he had met with foul play; ere long,

¹ Apol. c. Ari. 28, 46.

² Apol. c. Ari. 63, 68.

³ Apol. c. Airi. 65.

⁴ Apol. c. Ari. 61. It shows that Meletianism had some strength in Alexandria.

⁶ Tillemont, viii. 23, places this retractation after Constantine's rejection of the charge. So Neale, Patr. Alex. i. 160.

[•] Apol. c. Ari. 64: cp. c. 28.

⁷ Apol. c. Ari. 16.

⁸ Apol. c. Ari. 74.

⁹ Apol. c. Ari. 65.

²⁰ At first, it would seem from Apol. c. Ari. 8, he was conveyed by his friends beyond sea. Sozomen's account somewhat differs, ii. 23.

a wooden box 1 was exhibited, which was found to contain a right hand severed from a corpse. 'This is all that is left us of our brother 2! As for the rest—Athanasius knows. It is he who caused Arsenius to be murdered, and cut in pieces for purposes of divination;'-for the practice of that dark craft was assumed by the more ignorant of his enemies to be the secret of his dexterity and success 3. And here, in spite of the involved way in which Athanasius tells the tale with which he was himself so familiar, the interest becomes dramatic. We see the Emperor flash out in wrath at the story of the mysterious murder 4: he writes to his half-brother 5 the Censor Dalmatius, at Antioch, to order an instant trial. Athanasius receives a notice from Dalmatius, does not at first treat it seriously, then thinks it well to set on foot a search for his alleged victim. Accordingly, we follow a trusty deacon into the Thebaid, and see him extort from four Meletians an admission that Arsenius is in hiding among the monks of Ptemencyrcis. The scene changes to that monastery⁶, on the eastern bank of the Nile. Word comes thither of the luckless encounter with the dreaded 'pope's' agent: we see Pinnes, the superior, hurrying Arsenius on board a boat, in charge of a monk named Helias. The vessel speeds down the river to Lower Egypt: Helias lands Arsenius, and swiftly returns home. Then arrives the deacon, and in default of Arsenius carries off Pinnes and Helias to Alexandria. There, in the formidable presence of a 'duke' or general in command, the abbot and monk confess what they can no longer deny; and

¹ Apol. c. Ari. 63; Theod. i. 30: cp. Soz. ii. 25. Socrates dates this slander before the story of the chalice; i. 27: but cp. Apol. 60.

² Apol. c. Ari. 38.

³ Soc. i. 27. See Ammianus, xv. 7. 7, that he was supposed to practise augury. Compare Soc. iii. 2, on victims of Pagan divination at Alexandria.

⁴ Apol. c. Ari. 65.

⁵ Not the younger Dalmatius, his nephew, then a mere lad: see Valesius on Soc. i. 27, and Neale, Patr. Alex. i. 161.

^{*} Morηs,—elsewhere in Athan. used for station, or halting-place on a road, e.g. Apol. c. Ari. 29: and so Valesius takes it here. But Sozomen understood it as = μοναστηρίου (as if from μόνος), and so the Benedictines (referring to the context, μοναχὸς τῆς αὐτῆς μονῆς), Tillemont, Neale. Suicer gives monasterium as the ecclesiastical sense of μονή.

the former, in one of the most curious of all intercepted letters1, informs John Archaph that further concealment is impracticable, and that he had better drop this charge against Athanasius. But Arsenius, though proved not to have been butchered, was not actually discovered until he had fled to Tyre, where, having been found secreted in a house², he was brought up before the bishop, and admitted his own identity. This apparently took place in the autumn of 332. Athanasius sent information to Constantine, who wrote to him a letter denouncing the Meletians³, and forbade the Eusebian accusers to appear at Antioch. The good bishop Alexander of Thessalonica, on hearing of the disgrace of Archaph from one of Athanasius's deacons, wrote a letter of congratulation which the Apology preserves : and this episode of 'the Dead-alive' was for the present concluded by John Archaph's return to Catholic unity, and by another act of submission which later events proved to be more sincere. Arsenius himself, with his priests and deacons, wrote to Athanasius, solemnly promising to renounce all schism⁶. He kept his word, long after Archaph's professions, though welcomed by Constantine, had been proved to be a mere expedient for his own safety.

We now come to the last set of documents in the Apology. Athanasius has proved the falsity of the charges urged by

¹ Apol. c. Ari. 67.

² It is from Socrates that we get the scene in the tavern and its result, although he dates it too late; i. 20.

³ Apol. c. Ari. 68. Athanasius was to read it often in public. Sozomen summarises it, ii. 23.

⁴ Apol. c. Ari. 66.

³ A quiet interval ensued, during which, says Sozomen, the Egyptian Church gained many converts from Paganism and the sects; ii. 23.

⁶ Apol. c. Ari. 68. He promises to follow the example of certain bishops, who probably, had been ordained by Archaph, and had conformed. He was still only a petitioner for absolution in 339; Apol. c. Ari. 8. He seems not to have been actually established as a Catholic bishop until 346; see Fest. Ep. 19; although Pope Julius in 341 speaks of him as on friendly terms with Athanasius, Apol. c. Ari. 27. Socrates must be wrong in saying that he signed the condemnation of Athanasius at Tyre; i. 32. Cp. Tillemont, viii. 663.

⁷ Apol. c. Ari. 70. Constantine afterwards sent John into exile as a promoter of dissension; see p. xii.

the Eusebians in 332; he proceeds to show how they made their own case worse by a cynical contempt of justice in 335. Passing over the Council which met at Cæsarea in 334, and which he had avoided from a natural mistrust of the Arianising bias of Eusebius the historian, bishop of the Palestinian metropolis¹, he comes to the memorable Council of Tyre, to which under special and menacing orders from Constantine, who was angered by his previous non-attendance², he repaired on the 11th of July, 335. Some forty-eight of his suffragans accompanied him; and Macarius was brought to Tyre as a prisoner 8 to answer for himself in the case of the broken chalice. How Constantine was brought to sanction the revival of a fully exposed slander, it is not easy to understand; but in the hands of Eusebius of Nicomedia he was like one swaved by an irrational fascination. He sent one of his counts, named Dionysius, to enforce attendance on the part of all the prelates summoned, and to preserve due order in the assembly: and, to do him justice, he expressly exhorted the Council to act impartially, and in accordance with ecclesiastical rules. Athanasius found that his first business was to 'take exceptions in due legal form 4.' on behalf of himself and his attendant bishops, to several of the prelates present, as disqualified by personal animosity for the office of judging. This protest was overruled. Stress was laid on a letter from some Alexandrians, professing to be 'unable on his account to join in the services 5.' Several charges were urged which Athanasius does not mention, but which were probably founded on the intervention of the civil power against contumacious Meletians 6; and the Egyptian

¹ See Theod. i. 28: cf. Apol. c. Ari. 77; Fest. Index, 334; Tillemont, viii. 33. Sozomen tells us that 'for some 30 months' he 'put off' attending the Council; i.e. from the beginning of 333, when the Council of Cæsarea was first announced, till the summer of 335, when he went to Tyre; ii. 25.

² See an allusion in Constantine's letter, Theod. i. 29.

³ Apol. c. Ari. 71.

⁴ So Socrates words it, i. 31: cf. Apol. c. Ari. 72, 77. See Hooker, v. 42. 2. It was then that Potammon taunted Eusebius of Cæsarea in the words recorded by Epiphanius, Hær. 68. 7, and alluded to in Apol. c. Ari. 8.

⁵ Soz. ii. 25.

⁶ See Hefele, s. 49. Sozomen had read the 'acts' of this Council.

hishops were browbeaten when they offered to prove that the Meletians were habitual calumniators of the Church 1. Then, as Theodoret expresses it, 'the accusers even produced the famous box, and uncovered the embalmed hand 2, contending, it seems, that the person discovered in that very city three years earlier was not in fact Arsenius of Hypsele. What followed is well known: the most graphic description of the scene will be found in Socrates's. We hear Athanasius asking whether those present know the real Arsenius; when they answer, 'Yes!' he introduces a man wrapt from head to foot in a cloak, whose face is undoubtedly that of the Meletian bishop. Athanasius lifts up the cloak on one side, shows one hand, and then, 'after keeping them in suspense for a moment' (for a sense of humour was one of his characteristics 1), he deliberately uncovers the other hand: 'Here, you see, is Arsenius with his two hands: point out the place where a third has been cut off!' Although his enemies raised a cry of 'Sorcerer!' he had at last crushed this particular libel: the Eusebians began to explain how they had made the mistake of supposing that Arsenius was dead 5, but, having done this, they returned with fresh eagerness to the question of the broken chalice. Athanasius, never at a loss, handed in a list of Meletian bishops in Egypt, and of Meletian priests and deacons in or near Alexandria, which the arch-schismatic had been required by Alexander to draw up, when he and his adherents were received into communion. In this list, the oldest document contained in the Apology 6, the name of Ischyras does not occur: and, as Athanasius tells us, there had never been any Meletian congregation in the Mareotis7. Perhaps the accusers replied that Ischyras had been ordained since the reunion; but on being confronted with Macarius, the self-

¹ Apol. c. Ari. 77.

² Theod. i. 30. He mentions another slander, triumphantly confuted.

⁴ E. g. see Epiph. Hær. 72. 4. 3 Soc. i. 29. ⁵ Soz. ii. 25.

Apol. c. Ari. 71. Here the title 'archbishop' is found for the first time: some interpret it as referring to Meletius, but in a list handed in under pressure by a professedly repentant schismatic it must surely refer to Alex-

⁷ Apol. c. Ari. 63; cf. 46. Parembole was an exception; c. 71.

styled priest could prove nothing 1, and was even compelled to own that he had but seven persons in his 'congregation'.' It then occurred to the baffled Eusebians that better evidence might be procured in Egypt; and they proposed that a commission of inquiry should be appointed to visit the Mareotis. Athanasius objected that it would be a waste of time,—that all the necessary evidence was before the Council³. The objection was useless. He next urged that at any rate the task should not be confided to persons known to be hostile to himself. Count Dionysius admitted that this was but fair, and told the Council that the selection must be so made as not to provoke suspicion. The exhortation was practically defied by the Eusebians; they had made up their plan, and had even sent off, one night, two of their own friends 5 to Egypt to collect Meletians, together with 'Colluthians' and Arians, into the Mareotis. Four days after this, they held a private meeting, chose as commissioners six of their number, Theognis, Maris, Macedonius, Theodore, Ursacius, and Valens, the very persons most open to objection, and afterwards urged the other bishops to give written consent to their nomination. Against this, Athanasius protested in an interview with the Count, and the Egyptian prelates in a letter to the Council, and also in a shorter letter to Dionysius himself, in which they formally requested him to reserve the case for the Emperor's own judgment. They visited the aged Alexander of Thessalonica, and told him vehemently that 'the wild beasts were about to spring.' He was moved, and urged the Count to interpose for justice 6: and Dionysius, who had already intimated his anxieties to Flacillus of Antioch, warned the Eusebians to consider the Council's honour. 'But they had gone too far to retreat7: and the Egyptians could but draw up a formal act of appeal to the Emperor, embodied in a letter to Dionysius⁸, and in another (not preserved) to the Council.

¹ Apol. c. Ari. 72, 27.

² Apol c. Ari. 77.

³ Apol. c. Ari. 72.

⁴ Apol. c. Ari. 81.

Apol. c. Ari. 77, 78. John Archaph had managed this; ib. 80. These men were sent off as couriers (veredarios).

See his letter, ib. 80.

⁷ Tillemont, viii. 51.

⁸ Apol. c. Ari. 79.

Meantime, the Commissioners, attended by Ischyras as 'their companion in board and lodging 1, were carrying on their inquiry in the absence of the two persons accused, and with Philagrius the prefect of Egypt to intimidate the witnesses². The elementary notions of fairness must have been extinct in the minds of men who could take part in such a proceeding, and of men who could gravely accept its results. The question touched upon the most sacred rites of Christianity; but the Commissioners not only admitted Heathen soldiers into their court⁸, while they excluded the Catholic clergy of Alexandria and the Mareotis, but 'examined Jews, Heathens, and catechumens 4. The result was highly damaging: for whereas such persons could not have been present at the Eucharistic oblation, they proved that Ischyras was at the time physically disabled from celebrating, even if he had been ecclesiastically competent to do so, or if Macarius's visit had taken place on a Sunday. Again, whereas Athanasius had been accused of keeping certain witnesses in concealment, these very persons came forward, and in spite of threats from Philagrius, and more than threats from his armed guard, 'proved the Eusebians to be slanderers 6.' Only the kinsmen of Ischyras, under temporary fear of the prefect, and some Arians, gave evidence in favour of the accusation7. Sixteen priests and five deacons of Alexandria, and fifteen priests and fifteen deacons of the Mareotis, offered testimony against it, which was refused: and they thereupon drew up protests addressed to the Commissioners, to the Council, and to the prefect and two other high officials, the last being signed on the 10th of Thoth, i. e. Sept. 7 8. It was quite in keeping with this visitation of justice that the Pagan mob and petty traders of Alexandria should be permitted to insult and maltreat the Church virgins on a fast-day.

¹ Apol. c. Ari. 14.

² Apol. c. Ari. 74, 83.

³ Apol. c. Ari. 83, 31, 37.

⁴ Apol. c. Ari. 83, 37.

Apol. c. Ari. 83, 28, 46. It was not the custom of the Alexandrian Church to celebrate the Eucharist on an ordinary week-day. Timotheus, archbishop of Alexandria in 380-385, says that the spiritual sacrifice was offered' on Sundays and Saturdays; Mansi, iii. 1251. Cp. Soz. iv. 16.

Apol. c. Ari. 81, 14.

Apol. c. Ari. 74.

Apol. c. Ari. 73-76.

Apol. c. Ari. 15.

The formal record of the inquiry was carefully kept for publication 1: we have already seen how, in 339, it came into the hands of Athanasius, and thus supplied him with so much matter for the Apology. The Commissioners returned to Tyre, and announced that Athanasius had been found guilty of sacrilege. He had already quitted Tyre, in utter despair of a fair trial: the Council deposed him in his absence, and then proceeded to celebrate at Jerusalem the dedication of the new 'Resurrection Church.' He gives us a portion of the synodal letter of the 'Council of Jerusalem,' informing the Egyptians and others that Arius and his friends, having been misrepresented by jealousy, had vindicated their orthodoxy and had been received into the Church?. But a summons from Constantine interrupted their complacency. Athanasius, accompanied by four of his suffragans, had suddenly appeared in the Emperor's presence, had persistently demanded a hearing, and had claimed leave to confront his enemies before the Emperor⁸. Six Eusebians thereupon went up to the court, and, judiciously dropping all mention of Ischyras or Arsenius 4, affirmed that Athanasius had threatened to stop the sailing of the Egyptian corn-ships to Constantinople. Athanasius asked whether it was credible that he, a man without property and holding no civil office 5, could have said anything of the kind. Eusebius of Nicomedia at once replied, 'You are rich, and you are allpowerful in Alexandria:' and although the charge was absurd, and unsupported by evidence, it appealed to the sensitiveness 6 of the Emperor with regard to his new capital. He dealt with it by banishing Athanasius into Gaul: the Egyptians gladly believed that he showed some kindly feeling by inflicting exile rather than death 7; and in the postscript to the Apology 8, and

³ Apol. c. Ari. 86. The question was not spiritual, but civil: Athanasius, having been accused of crimes, had a right to appeal to the emperor's 'high justice' for a fair hearing. Compare the Egyptian protest, c. 79.

⁴ Apol. c. Ari. 87.

⁵ This must be the sense of lδιώτηs in Apol. c. Ari. 9.

^{6 &#}x27;Si délicat;' see De Broglie, L'Eglise et l'Empire, ii. 351; Tillemont,

⁷ Apol. c. Ari. q.

⁸ Apol. c. Ari. 88.

the History of the Arians 1, Athanasius himself takes literally the assertion of Constantine II to that effect in a letter 2 written on June 17, 338 3, after the exiled bishop had stayed for some two years and a half 4 under his protection at Treves, the capital of the Gallic prefecture, and was about to be restored under the joint authority of himself and his brothers Constantius and Constans 5. With this letter ends the second part of the Apology, in other words, the array of proofs in support of the Sardican judgment and of the recantation of two of the Mareotic Commissioners.

The postscript to the Apology is subsequent to the adoption of a really Arian creed, under the cruellest pressure, by Hosius in 357, and of the subsequent abandonment of Athanasius's own cause, and acceptance of a document of Semi-Arian character, by Liberius, in the spring of 358, that is, two years after Athanasius had retreated into 'the desert,' and about seven years after Ursacius and Valens had fallen back upon the Arian position. Athanasius wrote these two concluding chapters when all around seemed very dark. Yet with his usual argumentative dexterity, he employs the second Arian persecution.

¹ Hist. Ari. 50.

² Apol. c. Ari. 87.

² Little more than a year after his father's death.

⁴ Athanasius set forth on his journey to Treves on November 6, 336; for the day, see Festal Index. To him, the great Roman city on the Moselle seemed like 'the ends of the earth;' yet he found there a 'holy church' under the good bishop Maximin; see Fest. Ep. 10.

⁵ See above, p. xii,

[•] The so-called 'second Sirmian,' commonly called the 'blasphemia:' see it in De Syn. 28.

⁷ See Soz. iv. 15: cp. Newman, Arians, p. 331. It was a digest or compilation from several formularies. If Sozomen is right, the letter 'Pro deifico,' ascribed to Liberius in Hilary's Fragm. 6. 5, must be rejected: it is also questionable on other grounds. Another letter, 'Studens paci,' ascribed to him in Fragm. 4. 1, appears incompatible with Athanasius's own language about Liberius, here and in Hist. Ari. 36, and with Liberius's in Fragm. 5. Both are probably forgeries. But that Liberius did disown Athanasius, and did give up the Nicene Creed, is too certain. The 'signing' in Hist. Ari. 41 refers, not to any doctrinal formula, but to a document condemning or renouncing Athanasius: cp. c. 31, 35. Hosius did not renounce Athanasius; c. 45.

⁶ Hist. Ari. 29. It is rather inconsistent in Athanasius, after insisting so much on their recantation, to ignore it utterly in De Syn. 1.

under Constantius as an evidence in his own favour. 'My innocence,' he seems to say, 'is yet further illustrated by the long endurance of those two eminent prelates before their stedfastness broke down: and what did not others endure who have continued stedfast?'

III.

The Epistle called an 'Encyclical,' or Circular, 'to the Bishops of Egypt and Libya against the Arians' must have been written in the March of 356, after that night attack on the church of St. Theonas in Alexandria which caused the 'flight' or retreat of Athanasius, and indeed between the subsequent transfer of the Alexandrian churches to the Arians and the arrival of the intrusive bishop, George of Cappadocia, towards the close of Lent 1. Athanasius wrote from one of the many places of concealment which were open to him during the six years of what is called his third exile 2. The special purpose of the Circular is to warn his faithful suffragans against a new Arian device which, in that trying crisis, might impose on the unwary by a show of simplicity and of reverence—the circulation, for their acceptance, of a new formulary 8, evidently of a type brought forward by Acacius of Cæsarea 'about 3504,' and characterised by its adhesion to 'purely Scriptural terms 5,' as in the use of the

¹ Compare Epist. ad Ep. Æg. 7, 19 with Apol. de Fuga, 6.

² See below, on the 'Ad Monachos.'

³ Ep. Æg. 5. Tillemont, vi. 521, reckons this lost creed as the 12th Arian confession.

⁴ Newman, Arians, pp. 314, 346. For Acacius's varied abilities, see Soz. iv. 23; Philostorg. iv. 12. Cp. Tillemont, vi. 305.

⁵ On this prohibition of all non-biblical terms see Newman, Arians, p. 312, and Athan. Treatises, i. 1. Theodoret says that the idea was suggested to Constantius by an Arian priest, ii. 3: but Arius had acted on it in 330, Soz. ii. 27, and 336, Ath. Ep. de morte Arii, 2: and Eusebius of Cæsarea had more than hinted it in his not very ingenuous letter to his flock after the Nicene Council, Theod. i. 12. Jeremy Taylor's assumption in the Liberty of Prophesying (Works, v. 402) that when Eusebius referred to it as the warrant for the Nicene anathema he was speaking the sense of the Church, is quite groundless. It was expressed in the 'second Sirmian' Creed (the 'blasphemia' or 'perfidia'), the Dated Creed, the Acacian

phrase Homoion 1, 'like to the Father' (or, at most, 'in all things like to the Father'), which in the existing state of the controversy might suggest to some minds the Nicene conception of the Sonship, and to others the notion of a moral harmony between the holiest of creatures and the will of the Creator². The party that held with Acacius stood between the large and respectable body of Semi-Arians 8 who substituted their own Homoiousion for the Homoousion of Nicæa, and the hard logician Actius⁴, who was reproducing the original Arianism with increased offensiveness, because with a bolder consistency, under the symbol of the Anomoion. Some who confined themselves to Biblical expressions were at heart not averse to this ultra-Arian standpoint; and minds which took 'likeness' in a merely ethical sense might be led on to assert 'unlikeness' in regard to nature 5. Now the friends of Athanasius must often have heard him insist on the doctrinal 'sufficiency' of Scripture, in terms which might encourage some of them to think that he would not greatly blame them for accepting a creed made up of 'Scriptural' matter, when refusal might mean

Creed presented at Seleucia, and the too famous creed of Nicè and Ariminum-see below on the 'De Synodis,' and cp. Hil. ad Const. ii. 6, 'sub Scripturarum vocabulo non scripta mentimur, and c. Const. 16, that when Constantius said, 'Nolo verba quæ non scripta sunt dici,' he was forbidding new antidotes to be used for new poisons.

¹ The Homoion was obsolete among the Arians of the fifth century; Theod. ii. 21.

² That this vague language, which obscured the full force of the Scriptural Christology, might be taken in an ultra-Arian sense, see Hil. c. Const. 14. He asked an Acacian in 359 why his party condemned the Anomoion (cp. Ath. de Syn. 29), and received for answer that Christ was like, not to 'God,' but to 'the Father,' being 'voluntatis potius Filius quam divinitatis.' (Cp. Soc. ii. 40.) The gloss is worth remembering as a specimen of Arian trickery: and a few Acacians did actually profess

Anomoeanism in 361; Soc. ii. 49. Cp. Greg. Naz. Orat. 21, 22.

See Newman, Arians, p. 304 ff. Correct Soc. ii. 45 by Soz. iii. 18.

For him see Soc. ii. 35; Soz. iii. 15, iv. 12; Theod. ii. 24; Philostorg. iii 15. Cp. Ath. de Syn. 6. 38. See Newman, Arians, p. 347; Tillemont, vi. 403; Gibbon, iii. 59. ⁵ De Syn. 38.

See his earliest book, c. Gentes 1: also the present letter, Ep. Æg. 5: also, later, de Syn. 6; ad Serap. i. 17; Vit. Anton. 16; Fest. Ep. 39. The margins of these pages will show how habitually he thought in Scripture, although he often quotes Scripture 'laxly.'

severance from their flocks 1. But although abstractedly a test so worded would have seemed to Athanasius the most desirable,—as we gather from his two accounts of the honest attempt made at first by the Nicene fathers to find 'Scriptural' terms with which the Eusebians could not palter in a double sense 2, it was mere trifling to represent such a test as adequate when 'the words of Scripture were the very subject in controversy 3.' Under such circumstances, to describe Christ as the 'Son of God,' or even to call Him 'God,' without explaining the sense in which those Scriptural titles were ascribed to Him, was to settle nothing, to prolong confusion, and in effect to gain time 4 for that more 'extreme left' of the anti-Catholic party, which knew what it meant, and did not shrink from the most outspoken negations.

Accordingly, Athanasius puts his brethren on their guard. 'Stand by the Nicene Creed,' is his clear-voiced exhortation. 'Once lose hold of that rock, and you plunge into a sea of uncertainties.' Remember that you have been warned against false prophets; that error is often dressed up like truth; that discrimination is a part of Christian duty; that it is weak to catch at words without ascertaining the sense in which they are uttered, or to be imposed upon by an irrelevant diffuseness as

² De Decr. Nic. 20; ad Afros, 5. Dishonest use of terms was characteristic of many Arians; cp. Hilary c. Auxent. 6.

¹ Jerome calls the objection to 'non-scriptural terms' verisimilis; ad Lucif. 18.

³ Newman, Arians, p. 147: see the whole section. Cp. Ath. de Decr. Nic. 32 in reply to the argument that it was right to avoid non-scriptural language: 'Yes, so would I say too:' but he adds that the Eusebian readiness to explain away Scriptural terms made it necessary to guard their true sense by terms not in Scripture. Cp. Bright, Hist. Ch. p. 69.

⁴ Although the Acacians were ready enough (e. g. after their victory at Ariminum) to make Actius a scapegoat. Cp. Philost. iv. 12.

⁵ Ep. Æg. 6: cp. de Syn. 21.

⁶ Ep. Æg. 3.

⁷ Ep. Æg. 4. Observe his fertility of illustration (so remarkable in his two earliest books), as Ep. Æg. 1, 8: cp. Orat. c. Ari. iii. 59.

⁸ Ep. Æg. 4. See note in Ath. Treat. i. 17, Newman's Arians, p. 226, and Stanley's Eastern Church, p. 300, on his habit of insisting on ideas rather than on words. Cp. de Syn. 41, 45.

to points not actually at issue 1. Remember that nothing is to the purpose but an unequivocal repudiation of Arianism as in fact it exists.' And this leads naturally to the most valuable portion of the Circular,—an exposition of the Arian theory 2. He takes it to pieces in his hands: he shows what it is made of, how its parts fit together. There are, we see, three main Arian propositions: that the Son is not elernal, and that therefore He is not uncreate, from which it follows that He is regarded as exterior to the Divine Being³, and thus is not what the Nicene Council, under the strong necessity of the case, had proclaimed Him to be, of one essence with the Father. The passage should be read in connection with others in the writings of Athanasius 4, with that Encyclical of Alexander which Athanasius as his deacon and secretary had doubtless drafted 5, with Alexander's own letter to his Byzantine namesake 6, with the letter of the Nicene Council to the church of Egypt 7, and with the succinct account of the heresy as first formulated which Socrates prefixes to the Encyclical 8. These accounts combine to strip away the disguises (invented by Arianising craft) which have hidden from many minds the vast proportions of the question at stake, and to show that it was in the truest sense vital 3.

Several points of interest, relating to the controversy, emerge in this part of the Circular. For instance, we see Athanasius taking advantage, here as elsewhere, of the position in which Arianism placed itself by verbally recognising the Son as 'Divine,' while it denied Him to be uncreate. 'If these men

¹ Ep. Æg. 10. Compare Augustine, de Grat. Chr. s. 35, on this feature in Pelagius's confession of faith.

² Ep. Æg. 12 ff.

Newman, Arians, p. 260; Liddon, Bamp. Lect. p. 310.

⁴ De Syn. 15; de Decr. Nic. 6; Orat. c. Ari. i. 5, 6; ad Afros, 5; Vit. Anton. 60.

Soc. i. 6. See Card. Newman's Tracts Theol. and Eccles. p. 296.
Theod. i. 4.

⁹ Soc. i. 5. For modern accounts of Arianism, see Waterland, i. 402; Newman, Arians, p. 211 ff.; Bp. Kaye on Council of Nicæa, p. 24; Robertson, Hist. Ch. i. 286; Liddon, Bamp. Lect. pp. 16, 32.

Liddon, Bamp. Lect. p. 434 ff.; Bright, Hist, Ch. p. 149.

say that our Lord is a creature, and worship Him as a creature, wherein do they differ from the Heathen 1?' We find him also dwelling, here as elsewhere, on the Judaical character of the heresy, doubtless in allusion to the Jews' disbelief in the Divinity of the Messiah 2. We note a difference between the original Arians and the later Anomœans, in that the former considered the Son to be incapable of a perfect knowledge of the Father, while the latter, under the influence of a more thorough-going rationalism, declared such knowledge to be possible for all mankind³. We observe that, to the Arians, the Son was not only not essentially God, but was not even really the Logos, being only called after the Divine Reason by way of condescension to human ideas 4. And we may perhaps wonder that Athanasius, when pressed by Arians 5 with the Septuagint version of Proverbs viii. 22, 'The Lord created me,' did not fall back on the rendering 'possessed' but forced the passage into a reference to the Incarnation 7.

But the Circular has much to say on the personal side of the

¹ Ep. Æg. 13; and so 4. Compare Ath. Hist. Ari. 80; de Syn. 50; Orat. c. Ari. i. 8, iii. 15, 16; ad Serap. i. 29; Ep. Adelph. 3. Arian worship of Christ was formally idolatrous, because it supposed Him to be a creature; Mozley on Theory of Development, p. 74 ff.; Liddon, Bamp. Lect. p. 403. The 'Divinity' attributed to the Arian 'Son' was indeed only titular and unreal;—it belonged to the outside, rather than the core of Arian doctrine (Newman, Arians, p. 236); but it illustrated the affinity of Arianism to Paganism,—its want of appreciation of the pure and high idea of God, as presented by Scripture. See above, p. xv.

² Ep. Æg. 8, 13; Hist. Ari. 19, 61; Orat. c. Ari. iii. 27; In illud, *Omnia*, 15. For another suggestion as to the connection of Arianism with Judaism, see Newman, Arians, p. 18.

³ Compare Ep. Æg. 12, de Syn. 15, Soc. i. 6, with Eunomius in Soc. iv. 7.
⁴ Κατ' ἐπίνοιαν, Ep. Æg. 14: cp. Orat. c. Ari. ii. 37, with note in Athan. Treat. ii. 333.

⁵ He says they carried it, as it were, in procession; Orat. c. Ari. ii. 82.

⁶ It would not commend itself to him, as having been used by the Arianising Eusebius of Cæsarea, Eccl. Theol. iii. 2: yet he might have been expected to follow Dionysius of Rome, whom he cites as rendering 'appointed,' de Decr. Nic. 26.

⁷ Ep. Æg. 17. So de Decr. Nic. 14; Orat. c. Ari. ii. 44 ff.; Expos. Fidei, 1. Cp. Greg. Nyss. c. Eunom. Orat. ii. p. 462. The Semi-Arians at Ancyra took ἐκτισε as guarded by γεννα in ver. 25: so Meletius of Antioch: Epiph. Hær. 73. 11, 31.

question. The Eusebians, it is urged, do not like to be called Arians, but are Arians to all intents and purposes 4. The men whom they support are men committed to the heresy: and to prove this point, nineteen such persons are passed in review (the expected usurper of the throne of St. Mark faring not unnaturally the worst 2), and are contrasted with twenty-seven representatives of orthodoxy8. The party is taxed with an unscrupulous disingenuousness, such as marked the last acts of Arius himself, whose sudden and appalling death is briefly described 4. The date of the rise of Meletianism, already mentioned as probably inaccurate, is given in connection with the alliance between Arian impiety and Meletian secularity 6. The same passage has seemed to date the Nicene Council thirty-six years before the writing of the Circular, i.e. in 320: but we must read the sentence so as to separate its mention of the Council from its note of time as to the first condemnation of Arianism, and refer the latter to the excommunication of Arius and his companions by Alexander and his suffragans in provincial synod 6. It appears that some Egyptian bishops had already made a brave stand against the Arianising tyranny, and the whole body are reminded that apostasy might be committed without sacrificing to idols, and a martyr's honour won by playing the man for the true faith 8.

The tone of respect and hope in which the Circular alludes to the Emperor Constantius will be best considered under the head of the next Apology. It may be added that the Circular, like the 'Apologia de Fuga,' concludes with a doxology to the

¹ Ep. Æg. 5, 7. He speaks with rhetorical laxity of their having composed a 'Thalia.'

³ He goes so far as to give currency to a report that this George was actually a Pagan. For him see also Apol. de Fuga, 6; Hist. Ari. 51, 75; de Syn. 12, 37.

³ Ep. Æg. 8. ⁴ Ep. Æg. 18: cp. the Ep. de Morte Arii, below. ⁵ On simoniacal promotions, compare Ep. Æg. 9 with Apol. ad Const. 28, Hist. Ari. 73.

⁶ Ep. Æg. 22. A comma must then follow alperusol, and ἀπεδείχθησαν be understood of the Alexandrian synod of 320-1. Cp. Ep. Æg. 12: so Apol. c. Ari. 23.

⁷ Compare Ep. Æg. 5, 20.

⁸ Ep. Æg. 21.

Ep. Æg. 5, 23.

Father through the Son in the Holy Spirit!: whereas in other places this form is either enlarged by an addition of 'with the Word?,' or 'with whom?,' or exchanged for that which simply associates the Son and the Spirit with the Father. Athanasius felt himself free to use both forms, although at Antioch they became symbols respectively of the Arianisers and the orthodox.

IV.

The 'Apologia ad Constantium' was composed in the same year 356, partly before and partly after Easter ⁶. It was written on a supposition, and must be read in that light. There was a bare chance that Constantius, who had again become an instrument of Arian hostility, might yet again relent, and admit him into his presence, to plead his own cause in person. Athanasius accordingly drew up what in that case he might deliver ⁷; and the 'Defence' prepared for that contingency is remarkable for its oratorical elaboration ⁸. It begins with a reply to four comparatively recent charges ⁹, which he had ascertained to have been brought against him before the Emperor.

1. The first was that he had 'prejudiced Constans against Constantius 10.' Constans had indeed been ever friendly to Athanasius, and the latter might well have acquired an influence over him. But as to the fact, he replies, 'I never once spoke to him in private, but always in company with the bishop of the city,' Milan, Aquileia, or Treves. The reply to this charge gives us some interesting details as to his movements after his first exile to Treves, and after his sojourn at Rome.

¹ Hist. Ari. 80.

² So 'through the Son' simply, De Syn. 54.

³ De Incarn. Verb. 57. ⁴ De Decr. Nic. 32.

Theod. ii. 24. Cp. Basil, de Spir. S. s. 3. Cp. Apol. ad Const. 27.

⁷ For this supposition see c. 1, 2, 6, 19, 29, 34, 35.

⁸ E. g. c. 3, 16, 27, 35, where he refers to the impression made on the auditor or auditors. Twice he turns from the earthly monarch to appeal to Heaven in terms which, it must be confessed, would have given no offence to Arianisers; c. 17.

⁹ The charge of ordaining outside his own diocese (Soc. ii. 24) is not mentioned here.

¹⁰ Apol. ad Const. 2; Soz. iv. 11.

- 2. The second charge was somewhat inconsistent with the 'Athanasius corresponded with the Western preceding. "tyrant" Magnentius.' The reply is easy and triumphant: 'What motive could I have for writing to the very man who had caused the death of Constans, and who slaughtered his aunt and cousin and other excellent persons who had been kind to me in Italy 1?' He asks Constantius to inquire of two Gallic bishops and of others who had come with them as envoys from Magnentius (in 350), and had halted on their way at Alexandria², whether he then expressed any friendliness towards the usurper; or to ascertain from the high state officials who were at Alexandria when the news of Constans's death arrived, whether he had not forthwith called on his people in church to pray for Constantius as sole Emperor 3? If a letter purporting to be from him to Magnentius was extant, let the accuser prove it to be genuine4: let his secretaries and the servants of Magnentius be confronted with each other: let the Emperor, in this instance, discountenance that rage for libelling which has wrought such wide-spread mischief,—a dexterous side-stroke at the Eusebians.
- 3. The next charge affected the last Easter service which he had been able to celebrate among his people 5. 'Athanasius presumed to use the "imperial church," then in course of building at Alexandria, before it was finished, and without waiting for the imperial commands.' This famous church was being

¹ Magnentius took advantage of the vices and weaknesses of Constans by assuming the purple in January of 350, at Autun, the seat of the Western court. Constans fled, but was pursued, and slain. Nepotian, his nephew, set himself up at Rome, but was put to death with his mother Eutropia. Magnentius's overtures to Constantius were spurned, war followed, and Magnentius was defeated at Mursa on Sept. 28, 351, a victory which is an epoch in Church history, for it established the ascendancy of Valens, by a successful artifice, over the mind of Constantius. (Sulpic. Sev. ii. 38; Gibbon, ii. 66.) Magnentius, after a final defeat, slew himself in August of 353.

³ Tillemont, viii. 137.

³ See his 'bidding prayer' and the responsive prayer to Christ, in Apol, ad Const. 10.

⁴ Apol. ad Const. 11. On forging of letters see also Apol. c, Ari. 45.

So Tillemont, viii. 148.

erected on the Emperor's own ground, and at his own cost 1; and was on a larger scale than any of the older Alexandrian churches. Athanasius's answer to this charge of disrespect to Constantius illustrates the religious state of Alexandria at the time, It is, in substance, 'I grant that to dedicate the church without your orders would have been unlawful. But I did not dedicate it. The fact was that the churches had become too small for our Lenten congregations, and the people had set their hearts on meeting in one place, as one united body, for the Easter festival². They urged that the new church, though still incomplete, was the only building available for that purpose 3: and in order to keep them from going out to keep Easter in the open country, I did what I had seen done before, especially on one occasion when Constans was present,-I celebrated that Easter in the vet undedicated church, without waiting for a license to do so.' On this showing, the people had put pressure on their archbishop 4: but he was doubtless nothing loth to hear the Paschal Alleluias resounding through a majestic edifice which was called 'the Emperor's own.'

4. Lastly, he was charged with more than constructive disrespect, as that he had 'disobeyed the Emperor's summons to come to Italy.' He answered in effect 5, 'I received no such mandate. I did receive from a Palace-officer (nearly three years before the composition of this Apology) an imperial letter purporting to grant a request of mine for leave to visit Italy in order to gather funds for our Church. But I had made no such request: any letter which seemed to contain it must be a forgery. Therefore, the permission which presupposed it was one which I was bound in honour not to use.' The

¹ 'The great church in the Cæsareum;' Hist. Ari. 74. Cp. Festal Index, for 368.

² He refers to the Paschal joy both here and in Encycl. 5, 'that day of liberty,' and Fest. Ep. 6. 10.

³ Its walls and doors were in their places; and of this circumstance Athanasius makes a strange use, Ap. ad Const. 17.

⁴ He says that he did exhort them to give up their wish for a combined meeting, but they would not; c. 14.

⁵ Apol. ad Const. 19: cf. Soz. iv. 9.

readiness and force of this answer thinly veil the quiet irony 1 which plays with this mean and puerile court-trick for getting him away from his own people. Of that visit of an imperial secretary more than two years later 2 which, according to the 'Chronicon Acephalum,' was a protracted attempt to compass this end, and according to Sozomen encountered the most resolute resistance, he only says that Diogenes gave him no letter, and brought him no orders: and then, passing on to the critical period of the arrival of the duke Syrianus, he says that he too had brought no letter, but implies that he ordered him, in the Emperor's name, to go to Italy. Then it was that he produced a letter s in which Constantius, immediately after the death of Constans, had exhorted Athanasius to disregard alarming reports, and had expressed a fixed intention to uphold him in his position. On the strength of this document he plainly told Syrianus that he would recognise none but written orders: and his clergy and laity, with at least the majority of the citizens, prevailed on Syrianus to write to the Emperor.

Then comes a brief account of Syrianus's nocturnal irruption, which is more fully narrated in the 'Apologia de Fuga,' and in an extant Protest of Alexandrian Churchmen. It is mentioned in this Apology simply as a proof that there was no written mandate available; for such an order would have made it needless. Athanasius adds that he then 'bestirred himself' to repair to the court without such orders; but that three reports coming one after another had ultimately forced him to give up his design. They were, (1) that several Western bishops had been banished, and others were being treated with rigour, in order to detach

¹ Like nearly all great men, he had a refued but healthy sense of the humorous side of things: see instances in Stanley's Eastern Church, p. 286.

² Montanus, the Palatine or Silentiary, had come on May 23, 353 (the Chron. Aceph. says that he brought a letter forbidding certain delegates of Athanasius to visit the court when they had started four days before). Diogenes came in the August of 355: cf. Chron. Aceph. and Soz. iv. 9.

³ According to Hist. Ari. 51, Constantius wrote three such letters to Athanasius. Only this one is preserved; Ap. ad Con. 23. In c. 25 he alludes to those of 456.

⁴ This interview was about January 18, 356.

them from Athanasius 1; (2) that nearly ninety suffragans of his ' had incurred 'persecution,' of whom sixteen had been banished. and others had fled,—their places being filled by moneyed men and 'curial' officials'; while the Alexandrian Church people, being in prayer near the cemetery on a Sunday in Eastertide, had been savagely attacked by Syrianus and his troops 3. (3) That the Alexandrians had been congratulated in one letter from Constantius on having shaken off the influence of a 'low-bred impostor',' and that in another the Abyssinian princes of Axum had been ordered to send their bishop Frumentius to Alexandria, to be examined by the Arian bishop George. This reiteration of evil tidings, proceeds Athanasius, constrained him 'to turn back again into the desert ':' not, he says, in dread of Constantius, but lest the authorities, who had already exceeded the Emperor's commands as to the ejection of the bishops by sending them into 'terrible places of exile,' should seize him on his way and put him to death. Of death, indeed, he had 'no fear:' but it was a duty not to make its infliction easy. He inserts a fervid remonstrance against a recent scourging of Alexandrian Church-virgins 7: and concludes with an expostulation which supposes the imperial listener to be already more than half appeased.

The 'Apology to Constantius' has been justly praised for its

¹ Apol. ad Const. 27. Here he brings together several cases (e. g. Paulinus of Treves had been banished, in 353, after the Council of Arles, Hil. Fragm. 1. 6), and associates them all with that which he had then heard of the banishment of Liberius. Yet it is strange that he had not sooner heard of that event, which took place in the late summer of 355.

² Such promotions would be violations of Nicene Can. 2.

³ Ap. ad Const. 27. Not strictly during Eastertide: see Ap. de Fuga, 6.

⁴ In this manifesto, which may have been accompanied by some imperial bounty (Hil. c. Const. 11), and which exhibits utter recklessness as to the credibility of its statements, Athanasius is described as of very low birth, which is inconsistent with what we know about his family tomb, Soc. iv. 13, not to say with his liberal education.

⁶ For his story see Soc. i. 19; Soz. ii. 24. This letter of Constantius has marks of Arianism; Ap. ad Con. 31: compare De Syn. 15.

⁶ Ap. ad Con. 32.

⁷ Hilary alludes to this, ad Const. i. 6. Compare on Church-virgins, Cyprian. de Hab. Virg. 3 ff.; Bingham, b. vii. c. 4 (vol. ii. p. 325 ff.).

artistic finish 1 and its rhetorical skill. Montfaucon calls it 'validissima, elegantissima, jucundissima.' But, at any rate to an English mind, it is not the 'most agreeable' of the works of its great author. A strange unreality seems at first sight to pervade it, and to prompt an unwelcome question: 'What mean these loud professions of confidence in the piety, patience, equity, and goodness of a sovereign distinguished even among "purple-born" autocrats for the smallness of his mind and the hardness of his heart?' Gibbon is doubtless unfair in saying? that 'in public apologies addressed to the Emperor himself, Athanasius sometimes affected the praise of moderation; whilst at the same time in secret and vehement invectives he exposed Constantius as weak and wicked, tyrannical and antichristian. For the 'History of the Arians' was written nearly two years after the 'Apology' before us: and important events had marked the interval 8. But, taking the Apology as it stands, and connecting with it some similar language in favour of Constantius which Athanasius had just before used in the Circular to his suffragans , we ask whether, in the spring or early summer of 356, he would really feel as he then wrote; and if not, what is to be said of his having thus written?

The first remark, by way of reply, is that, as has been already indicated, the Apology is composed on a hypothesis. Athanasius, who excelled his contemporaries in what has been called a Pauline versatility 5, projects himself imaginatively into a possible future, and writes, not as he feels at the time, but as he would feel if a certain change were to take place. If only Constantius were to become again what he was in 345 and 346, then he would address him as 'blessed' and 'most religious,' and as having at last appeared in a character too long obscured by Arian counsels 6. Again, we must remember that the solemn promises made in 346, and repeated in 350, would dispose Athanasius as long as possible to hope, even against hope, that Constantius had not, with his eyes open and with full know-

¹ Newman, Hist. Tracts of S. Athan. p. 154.

² Gibbon, iii. 87. See below, on Hist. Ari.

⁵ Ep. Æg. 5, 23.
⁵ Stanley on Eastern Church, p. 284.
⁶ Apol. ad Const. 34.
⁷ Apol. ad Const. 23, 25, 27; Hist. Ari. 22.

ledge of the case, committed himself to the policy which was represented by the deeds of Syrianus both before and after that sad Easter. We know how, in much later times, but still under a system of 'personal government,' men have persuaded themselves that the bad acts of kings were morally the acts of their bad advisers; and it may have been easier than we should imagine to apply this theory to a prince who could not call his soul his own among base chamberlains and courtly ecclesiastics1. It may be rejoined that this implies some personal respect or regard for the monarch in question, such as many a Parliamentarian might feel for Charles I; and that no one who knew men as the great patriarch knew them could have any such feelings for Constantius. Yet Constantius had formerly for a time meant well by Athanasius—better than for many months the bishop could then bring himself to believe. A noble soul would be sure to remember this: and the more that its charity was thus strained, the more intense would be the recoil when the hope was thoroughly dissipated, and the 'vehement invectives' of the 'Arian History' would be a not unnatural result?. If, after all, it is thought that such considerations do not explain everything,—that there is in this Apology an obsequiousness inconsistent with sincerity and self-respect,—that if Athanasius did not know all that Ammianus has told us of this prince's exceptional ferocity as aroused by exceptional timidity 8, and could not know that the imperial

¹ See above, p. xii. For his weakness in this respect, his ignorance, arrogance, and tyranny in Church matters, see Rendall, The Emperor Julian, pp. 33, 55. Compare his words in Hist. Ari. 33, and Theod. ii. 16. Eusebius his chamberlain actually thought that Athanasius had been condemned at Nicæa; ib. On the eunuchs' ascendancy, see Hist. Ari. 37, 38.

² Hilary, in 355-6, eulogises Constantius for his benevolent disposition, innate kindness, fatherly compassionateness (ad Const. i. 1, 2); at the opening of 360 he still calls him 'most pious,' most kind, most religious (ad Const. ii. 1, 4); and then, later in the same year, after Constantius had refused to hear him on the question of Christian doctrine, and was enforcing the Ariminian creed, he bursts forth into passionate denunciation, calling Constantius antichristian, impious, wicked, a ravening wolf in sheep's clothing, &c., with reference, in great measure, to acts considerably prior to A.D. 360 (Contra Constantium, 5, 7, 8, 11, etc.).

³ Ammianus, xxi. 16. 9, on his putting to death by prolonged torture those whom fear made him suspect. When a rival was fairly at his feet, he

representative of Christianity had unconsciously been to Julian a fatal 'rock of offence', he yet knew of too much that was evil or ignoble in his character,—that he must have heard, years before this date, of that slaughter of nine princes in 337, the guilt of which in the 'Arian History' he lays unreservedly on Constantius²,—that it was unworthy of him to talk of such a man's 'gracious countenance's,' of his 'well-known forbearance and humanity 4, of his familiarity with the Scriptures 5, or to assume that his savage threats had been devoid of serious intention 6, we must remember how difficult it is for us to appreciate the language which in those days was conventionally addressed to an Emperor. We who cannot well enter into the feelings of the old French clergy for their 'Rex Christianissimus,' who smile at the 'Dedication' prefixed to King James's Bible, who even, if the truth must be spoken, feel that some expressions in our own Prayer-Book do not fit the case of modern royalty,—we can but faintly realise a social condition in which the name of the Augustus was a spell over men's speech, so that words written for his hearing had lost much of their natural value. If Athanasius used some words in such a sense, he did more by his practical bearing than any other man of his time to limit the range of Cæsarean tyranny, and to enforce the great lesson which mankind first learned from the Church of the Martyrs, when she made it known to the Cæsar. by the most emphatic form of evidence, that she would neither swear by his genius nor burn incense to his gods.

could be generous, Sec. ii. 28: and we hear of his using a threat which he never intended to fulfil, and admiring the spirit which could disregard it; Theod. ii. 32.

¹ See Rendall, pp. 42, 229.

² Hist. Ari. 69. Socrates ascribed the deed to 'the soldiers,' iii. 1: and this was the account given to Julian when detained in early youth at Macellum in Cappadecia; Jul. ad S. P. Q. Athen. (Op. p. 271). Naturally, he did not believe it. See Gibbon, ii. 366; Rendall, p. 35.

³ Apol. ad Const. 19.

⁴ Apol. ad Const. 32. Liberius writes to Constantius, 'animum tuum qui lenitati semper vacat;' Hil. Fragm. 5.

⁵ Apol. ad Const. 18.

Apol. ad Const. 34.

⁷ See De Broglie, iii. 348 ff. Cp. Hist. Ari. 76.

V.

The 'Apologia de Fuga' must be dated between the 'lapse' of Hosius, which occurred in the middle of 3571, and that of Liberius, which occurred in the spring of 3582; for it mentions the former, not the latter. It was also prior to the death of Leontius of Antioch, which occurred about the end of 357 8. Athanasius, therefore, wrote it towards the close of that year, and nearly two years after his escape from the attack of Syrianus. He was moved to write by hearing that in Arian circles he was charged with 'cowardice:' and we can well understand how that escape, and his subsequent concealment, would be welcomed as decisive evidence that the so-called hero of Egypt was no better than a run-away. Foremost among such sneerers was the wary old diplomatist whose episcopate at Antioch was now fast drawing to its conclusion; and who, after finding that it had been a mistake to promote so 'extreme' an Arian as Actius 4, had settled down for years into the policy of not committing himself, and of keeping things quiet for his time. With him Athanasius connects Narcissus of Neronias 7 and George of Laodicea 8, for both of whom he entertained a strong

¹ See Newman, Arians, p. 335. See above, p. li.

² See above, p. li. ³ Tillemont, vi. 422.

⁴ De Syn. 38; Theodoret, ii. 24.

⁵ Ib., the story of his slurring over the critical words in the doxology, so that no one could tell whether he said 'and' or 'through the Son.'

⁶ For his own *mot* as to his 'snowy' hair, see Soz. iii. 20. He had supported Arius as early as 321; Epiph. Hær. 60. 5.

⁷ Narcissus, whom at the end of this Apology he calls 'the most wicked' of the Arians, was an old prelate who had sat in the Councils of Ancyra and Neocæsarea in 314. He joined the Arian party in its earliest days, and Theodoret, i. 7, ranks him with those Arianisers who presented to the Nicene Council a creed which was indignantly torn in pieces: it seems to have been composed by Eusebius of Nicomedia, ib. 8.

⁸ Some Arian dicta of this George (who had been deposed from the presbyterate by Alexander) are cited in De Syn. 17. He was just now acting with the Semi-Arians (see Soz. iv. 13), perhaps because Eudoxius had been made bishop of Antioch without his consent. According to Theodoret, he relapsed into real Arianism in 361; ii. 31. He was an author; Soc. ii. 9. See Newman, Arians, p. 311.

aversion. They affected surprise, it seems, that he had not come boldly forward and put himself into their hands. He points out that such hands as theirs had been everywhere active in violence and tyranny; that bishop after bishop, for adherence to the Nicene faith, had experienced the cruelty of their tender mercies 1. Eustathius and others, in the earlier days of Arian persecution, had been exiled; Paul of Constantinople (in 350 or 351) had been actually strangled; later still (after the Council of Milan in 355), a raid had been made on the most eminent Western prelates: and then, as if parenthetically, he refers to the most recent case of barbarous coercion which had ended in the 'temporary' fall of Hosius. Then he adverts to the attack on his own church, and to the subsequent persecution of the Catholics of Alexandria and Egypt²,—of which more presently; and so comes to his main point, the justification of his own 'flight' as warranted by Christ's precept in Matt. x. 23, by His example on six distinct occasions, and by the examples of Biblical saints and Christian confessors. There was, he remarks, this difference between the Divine Redeemer and all those saints to whom, as having taken on Himself 'the body and the infirmity of man³, He set a precedent in His own conduct, that He foreknew from the first when His actual time for suffering would come, and they had no such foreknowledge as to theirs. They, therefore, could but act according to circumstances: until it became clear that their time was come, to court death would have been a 'tempting of the Lord.' Thus they escaped, while they could, from persecutors, accepting the life of fugitives, itself, as his own experience could testify, a severe trial of endurance 4; and when by express revelation or

¹ Theodoret quotes from this context in ii. 15.

² Apol. de Fuga, 6 ff. The passage is quoted by Socrates, ii. 28, but dated too early, as if George's intrusion had taken place about 351.

³ Apol. de Fuga, 12. Cp. Orat. c. Ari. iii. 32.

⁴ What he says, c. 17, of those who sank under the toils and pains of 'flight' might be illustrated by Dionysius's words in Euseb. vi. 42. In the same passage he seems to utter what he himself had had cause to feel when hunted from one retreat to another. 'The fugitive, while daily expecting an attack from his enemies, deems death a lighter evil than his present condition,'

otherwise they were called upon to suffer, they accepted death with an equally ready mind, which showed that their 'flight' had by no means been prompted by timidity. Combining these remarks with a passage in the 'Apology to Constantius',' we see that Athanasius's principle was, (1) not to forsake his church until persecution had actually approached him; (2) after that time, to embrace any opportunity of escape; (3) to hold himself prepared for martyrdom whenever concealment should become impracticable. 'This rule,' he says, 'the blessed martyrs observed 2: he was probably thinking of Polycarp 3 and Cyprian 4, and of his own predecessors Dionysius 5 and Peter 6. His discussion of this case of conscience was the most complete that had as yet appeared: it was reserved for St. Augustine, amid the terrible crisis of the Vandal invasion of Africa, to lay down yet more fully and precisely the principles which should guide a bishop's conduct, and in so doing expressly to justify the course which Athanasius had pursued8. We should note the emphasis with which Athanasius here, as elsewhere, condemns persecution as unchristian; his recognition of certain cases in which Christians, contrary to the general rule, had been moved to present themselves for martyrdom 10; and his allusion to the tradition which made Rome the scene of

¹ Apol. ad Const. 26.

² Apol. de Fuga, 22.

³ Euseb. iv. 15.

⁴ Epist. 20, etc.

⁵ Euseb. vi. 40.

⁶ See above, p. xxxix.

⁷ Socrates quotes largely from it in Hist. iii. 8. See it summarised in Newman's Church of the Fathers, p. 231 ff.

⁸ Epist. 228. He there states a condition which, he says, was satisfied in Athanasius's case, that clergy are left behind 'who are not under the same necessity for fleeing, and who can supply the ministrations to the Church.' See Church of the Fathers, p. 238 ff.

Ompare Apol. de Fuga, 8, 23, with Hist. Ari. 33, 67. He gives no warrant for the gloss in Lib. Fath. Transl. p. 279, which would make him regard persecution as lawful, 'in due subordination to argument.' One or two vehement phrases in Orat. c. Ari. (e. g. ii. 4, 28) do not outweigh these grave statements, which resemble those of Hilary in a noble passage, ad Const. i. 6, 'Deus obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem,' etc.; and in his c. Auxentium, 4, on the persecution carried on by a secularised and Arianised 'church.'

¹⁶ Some such cases are given in Euseb. vi. 41; vii. 12; Mart. Pal. 4. 9.

the martyrdom of St. Peter ¹. He proceeds to describe his own wonderful escape; and the account is substantially, if not in all details ², at one with that which is found in the second protest drawn up four days afterwards by Alexandrian Churchmen. What happened, it appears, was this: on the evening of Thursday, the 13th of Mechir and the 7th of February ³, Athanasius and a number of his people, including several of the Church-virgins, were holding a vigil-service ⁴ at one of the churches—from other authorities we learn that it was not the Cæsarean, but that of Theonas ⁵—in preparation for a solemn service ⁶ on the next day, Friday, Mechir 14. About midnight, the 'duke' Syrianus beset the church with a large force: Athanasius, hearing the noise of their approach, sat down on his throne ⁷, and ordered his attendant deacon to read the 136th Psalm (in our reckoning), and the people to respond ⁸ with the

¹ Somewhat rhetorically, he connects Peter also with the announcement to Paul in Acts xxiii. 11; c. 18.

² Compare Apol. de Fuga, 24 (cited in Theod. ii. 13), with the 'Contestatio Secunda.' at the end of the Arian History. The scene is wrongly connected with Gregory's intrusion in Soc. ii. 11 and Soz. iii. 6, but referred to again, with a right date, in Soz. iv. 9. It is alluded to in Ath. Vit. Anton. 82, and in Hist. Ari. 48.

³ The text of the Protest says, 'As it dawned towards the 5th Id., Feb., which is the 14th of Mechir.' There must be an error as to the Roman reckoning; for the 14th of Mechir would be, not 5 Id. or Feb. 9, but 6 Id. or Feb. 8, since Mechir I = Jan. 26. And the 14th was a Friday according to the Protest; but as Easter Sunday in that year 356 was April 7 (Fest. Index), the 8th of February fell on a Friday. Similarly at the end of the Protest, for Prid. Idus or Feb. 12 should be read 3 Idus or Feb. 11.

⁴ Έπαννυχιζον. On vigils see Bingham, xiii. 9. 4 (vol. iv. p. 360).

⁵ Fest. Index, 356: cp. Soz. iv. 9. The church was built by Alexander, Apol. ad Const. 15, and named after Theonas, who was bishop when Athanasius was born.

⁶ Συνάξεωε, says Athanasius, both in Apol. de Fuga, 24, and Apol. ad Const. 25. He uses συνάγω for to hold, συνάγομαι for to join in, a church service, which would culminate in the Holy Communion. Not every day was συνάξιμωε, Soz. iv. 16; but Wednesdays and Fridays were so, cp. Hist. Ari. 55. See above, p. xxiii.

⁷ The throne would be at the end of the apsidal chancel; Bingham, viii. 6. 10 (vol. ii. p. 438).

⁸ Υπακούειν, equivalent to ὑπηχεῖν. See Bingham, xiv. 1. 12 (vol. iv. p. 436). Apparently it is to the reading of the psalm that the Protest refers,

burden of each verse, 'For His mercy endureth for ever,' and then to go home,—evidently not knowing that the soldiers were guarding the precinct. The doors were burst open: Syrianus gave the word of command, some of his soldiers shot their arrows, and all, 'with swords flashing in the light of the lamps,' rushed forward to the chancel. Hilarius, a government secretary, and Gorgonius, the commander of the police, accompanied Syrianus; and Arians were mixed with the soldiers in order to point out the archbishop. In the fury of the onset, some virgins and some men were killed; others were trampled down: the clergy and some laymen begged Athanasius to go out at once; he answered, 'Not till all have gone,' and rising from his throne, he uttered a short 'bidding of prayer,' and requested those who could hear him to go out first. Most of them had already done so, when some monks and clerics forcibly 'drew him away:' the laymen who, in the confusion, caught a momentary glimpse of his slight form, were under the impression that he had fainted 1; and the soldiers, baulked of their prey, searched all round the sanctuary, seized and beat several deacons, plundered the church stores, and removed the bodies of the slain: but many weapons were left in the church, and the Catholics repeatedly prevented them from being earried away. Athanasius went into some place of hiding: his people drew up a first protest, not now extant; some of them went personally to remonstrate with Syrianus, but he ordered them to be beaten with clubs. They accordingly drew up a second protest, and sent deputies to Constantius, who, by way of reply, sent a count named Heraclius with a letter in which he announced that those who adhered to Athanasius would be deemed his enemies². Combining the accounts in this Apology and in

² Hist. Ari. 48.

^{&#}x27;while reading was taking place, they broke open the doors;' and Socrates exaggerates this by saying that during the psalmody the 'soldiers kept quiet;' ii. 11. So Soz. iii. 6.

¹ So the Protest. Gibbon says, 'Though he was oppressed by the waves of an agitated multitude, . . . thrown to the ground, and left without sense or motion, he still recovered his undaunted courage,' &c.; iii. 84. See also Stanley, East. Church, p. 284.

the Arian History, we find that the churches were by proclamation made over to the Arians: and that on a Wednesday in the ensuing Lent¹, Heraclius, with the prefect and receiver general. encouraged a Pagan mob to profane the Cæsarean church, just as the church of Quirinus had been profaned in 340. George, the new intrusive bishop, a man of rough and brutal temper?, arrived somewhat later in Lent 8, and Easter was again a time of suffering for Churchmen 4. Some priests and deacons were exiled; one subdeacon was so barbarously beaten that he died of his hurts 5; some virgins were imprisoned, others actually flung from house-roofs; -many men were obliged to change their abodes: gardens, and even tombs, were searched by the pursuers of Athanasius; and even almsgiving to church widows was treated as a crime 6. A main agent in this terrorism was the duke Sebastian, a Manichean, and as such, says Athanasius, inhuman towards the poor 7. If it be true that even he was not quite cruel enough for the Arians, he must have satisfied them when on the evening of Sunday, the 2nd of June, just a week after Pentecost, he followed a number of Church people who had gone out to worship in the cemetery, and finding only a

¹ Hist. Ari. 55.

² Instead of quoting ecclesiastical denunciations of this usurper, it may suffice to refer to Ammianus, xxii. 11.4, and Gibbon, iii. 171. Theologically he is associated with advanced Arians, such as Eudoxius and Euzoius; Epiphan. Hær. 73. 23. He ordained Actius deacon, ib. 38; but had to hear of his being formally deposed by the Council of Constantinople in 360: see Theod. ii. 28. The populace murdered him on Dec. 24, 361.

³ Apol. de Fuga, 6; cited in Theod. ii. 14.

⁴ See above, p. xv.

³ Entychius; Hist. Ari. 60. The brutal murder of Secundus, at Barea, took place in the Lent (probably) of 357; Hist. Ari. 65.

⁶ Apol. de Fuga, 6; Hist. Ari. 58, 59, 61. Comp. Gibbon, iii. 83.

⁷ Hist. Ari. 61. The Manicheans would not give food, or even water, to a beggar who was not of their sect: but this was for reasons connected with their strange theology, not from inhumanity, for they would give money instead of food; S. Aug. de Mor. Manich. s. 36, 53. Athanasius was probably unaware of the distinction. (I am indebted to Canon Robertson for this suggestion.)

⁸ Hist. Ari. 60. Cp. the term 'homicidal' applied to Arianism, De Syn. 54.

^{*} Easter Sunday being April 7, Whitsun-day was May 26.

few who had remained behind the rest, caused his soldiers to scourge forty men with palm twigs, freshly cut 'and having the thorns upon them;' and after failing to extort a renunciation of Catholicism from some virgins, he 'wounded their faces, so that for some time they could not be known'.' Some of the sufferers died of their wounds, and their bodies were concealed in the vain attempt to prevent discovery? Athanasius gives us the names of twenty-six bishops who were driven into exile, and says that more than thirty had been compelled to fly, that others had been plundered, and others frightened into temporising, and that the vacated sees had been filled by young men who knew little of Christianity, but had money to obtain preferment.

To return to the Apology. After narrating his own escape, he urges that to nullify it by surrendering himself to his enemies would have been an act of thoughtless folly. This 'flight' of his, which had been taxed with 'cowardice'—and by harping on that word thirteen times he shows how keenly the shaft had galled him—was, when fairly judged, nothing more than the due use of a providential deliverance, in accordance with the maxims and precedents of Scripture. He concludes the Apology with severe and perhaps excessive censures on the three Arian prelates who had criticised his conduct; and in this connection he lays aside, absolutely and finally, the hopeful language which he had used, as long as he possibly could, in regard to his imperial persecutor, and calls him 'Constantius the heretic.'

² Hist. Ari. 72. The fragment ascribed to Athanasius in Theod. ii. 14 hardly agrees with this.

⁸ Hist. Ari. 78.

¹ Apol. de Fuga, 6, 7; (Soc. ii. 28); Apol. ad Const. 27; Hist. Ari. 72. See Newman, Arians, p. 341.

³ Sixteen in Apol. de Fuga, 7, and ten beside these in Hist. Ari. 72. He gives the number sixteen in Ap. ad Const. 27. Cp. Ap. c. Ari. 50, 79.

⁴ Theodore of Oxyrinchos, it is said, actually accepted re-consecration from George; whereupon his people forsook his communion. Our authority, however, is the questionable narrative of the Luciferians, Marcellinus and Faustinus; Sirmond. Op. i. 151.

VI.

The short letter 'to Serapion, on the death of Arius,' was written, to all appearance, not long after the work addressed 'to the Monks, to which it refers. This would fix its date in the course of the year 358, or perhaps in 3591. Serapion, bishop of Thmuis, was a man of piety and learning, who left behind him some theological works². He was also a man of practical ability and ready speech, and had been sent with four other prelates on a deputation from Athanasius to Constantius in the early part of 3533. He had enjoyed the friendship of St. Antony, who when dying, about three weeks before the 'flight,' bequeathed one of his two sheepskin cloaks to Athanasius, and the other to Serapion⁴. Apparently he had escaped the persecution which fell so heavily on orthodox Egyptian bishops in 356. To him, during this same third exile, Athanasius addressed, with a most affectionate exordium, his four extant letters on the doctrine of the Holy Spirit. Serapion now asked Athanasius for an account of his own life and times, a refutation of Arianism, and an answer to a question which, strange to say, had been debated in his presence,—whether Arius had died in Catholic communion. On this latter point, Athanasius had already said enough in his Circular to the Egyptian bishops; and it is hard to see why his eminent suffragan had not settled the question by citing that document. However, in the present letter the story is told with greater fulness, on the authority of the presbyter Macarius , who was at Constantinople at the time of the heresiarch's tragical death. which Athanasius and other Catholics could not fail to take as

¹ Tillemont would date it as late as 361; viii. 198: but Serapion could hardly have needed at that time to be informed about the work 'Ad Monachos.'

² Jerome, de Vir. Illustr. 99; Soz. iv. 9. Cp. Tillemont, viii. 144.

^{*} Soz: iv. 9. The Festal Index for 353 names two bishops, and two priests, 'with others.'

⁴ Ath. Vit. Anton. 91.

⁵ Theodoret quotes this passage, i. 14.

a 'sign'.' On the two other points, he refers Serapion to the treatise 'To the Monks,' including a lost doctrinal portion and the whole of what we call the Arian History: but he shows, withal, a remarkable anxiety, professedly based on the 'inadequacy' of his own theological statements, to keep these letters out of general circulation. Serapion is requested not to give a copy of them to any one,—not even to copy them for himself.

VII.

We now come to the work 'Ad Monachos,' consisting, as it has come down to us, of a prefatory Epistle and of the fragmentary 'History of the Arians.' It also included, as the letter shows, a 'brief' dissertation on the Arian heresy, now lost 2. The monks of Egypt had been, and still were, thoroughly true to the Catholic faith, and affectionately loyal to their great archbishop. Among their cells, said Gregory of Nazianzus many years later 8, he showed how to 'unite a tranquil activity and an active tranquillity,' and reminded them that 'the monastic life consists not merely in bodily retirement, but in gravity of character.' 'His will became their law: what displeased him was to them a thing forbidden: his judgments were to them like the Mosaic tablets, and the reverence which they paid to him was greater than is due from men to the saints. For when the pursuers arrived, tracking him like a wild beast, they did not vouchsafe them a single word, but were silently ready to die in his defence.' 'Nothing was so easy,' says the brilliant French historian of the period 4, 'as to pass unperceived from one monastery to another; and it was thus that Athanasius for many months was able to elude the vigilance of an indefatigable

¹ On this event, which although 'natural,' was peculiarly awe-striking, compare the De Morte Arii with Ep. Æg. 18, 19; and both with Soc. i. 38; and see Christ. Remembr., Jan. 1854, p. 146.

² The notion that this dissertation was in fact the 'Orations against the Arians' may be dismissed as extravagant.

³ Greg. Naz. Orat. xxi. 19: cp. Tillemont, viii. 182.

⁴ De Broglie, L'Eglise et l'Empire Romain, iii. 331.

police. At the slightest alarm from Alexandria, a skiff¹ launched on the river, or a nightly caravan traversing the sands, with its traces rapidly effaced by the desert-wind, transported him noiselessly to a new retreat. Wherever he arrived, the superiors of the house received him as a father . . . he related his adventures, answered their questions on those minute points of the schism which were very imperfectly understood in the desert, sent or received messengers to provide, even at a distance, by his counsels, for the needs of his oppressed church. He then resumed the monastic routine of life: and this hero of great contests . . . by his assiduity in prayers, offices, prolonged meditations, caused the oldest athletes of penitence to marvel at his acquaintance with the interior of the contemplative life 2.'

For such readers Athanasius composed the work before us. The prefatory letter dwells chiefly on its doctrinal portion, and is remarkable for its emphatic assertion that 'man cannot comprehend God as He is, although it is possible to say what He is not:' that human conceptions of Divine truth are but imperfect, and that human language at best falls short of those conceptions³. That man could know God morally and spiritually, and that his apprehension of God's Being was real though imperfect, Athanasius would have been the first to acknowledge⁴,

¹ Such boats were 'entirely covered,' as he says himself of an adventure of his in the reign of Julian; Narrat, ad Ammonium, etc. Kingsley speaks of the Nile as 'the great watery highway from monastery to monastery;' Hypatia, p. 27.

² Compare this description with the much better known though less sympathetic passage in Gibbon, iii. 85. See Act. SS., Mai. iii. 330, for a story told by a monk of the next generation,—how the duke Artemius arrived at the monastery of Pabau with an imperial order to apprehend Athanasius, of whom, however, as it happened, the monk in charge could say with truth, 'We esteem him as our father, but I have never yet seen him.' To harbour him was deemed a State offence, Soz. iv. 10: and yet for some time during this exile he remained concealed in Alexandria itself: see Festal Index for 358 and 360.

^a See De Synodis, 35: also De Decr. Nic. 22, 'Although it is impossible to comprehend *what* the essence of God is, yet, as simply understanding *that* God exists... we call Him God,' etc. Comp. Orat. c. Arian. ii. 32, 36, with Hilary, de Trin. iv. 2.

⁴ E. g. Orat. c. Ari. iii. 63, 'It is enough to hear about God in order to know that *He is He who is*.' See note in Athan. Treatises, ii. 333.

while here and elsewhere he reminds theological students that no creed or formula or series of dogmatic propositions can lift us, in this world, above the condition of 'knowing in part'.' We may be sure, also, that he speaks what he feels when he confesses that the more he desired to write on the Divinity of the Word, and the more he tried to force himself to grasp it, the further did the knowledge of it (that is, the intellectual comprehension) recede from him². The great master of orthodox theology has to fall back, as St. Augustine did so often, on the 'depth of the riches of the knowledge of God's.' He asks the simple monks to read his doctrinal statement as 'suggestive:' he offers it with the consciousness that it is full of omissions. He forbids those who by turns receive it to copy it, or allow it to be copied: they must prove themselves 'good moneychangers' (alluding to the celebrated traditional dictum of our Lord 4) by reading it carefully, and must then return it to him: and here his self-depreciation becomes even startling, for he describes himself as 'a babbler and unlearned 5.' We can hardly help thinking that these precautions had also another motive in the character of the historical portion of the composite work.

This 'History of the Arians,' when complete, must have extended from the origin of the controversy to the time at which Athanasius was writing, that is, apparently, at the beginning of 358. It might seem necessary to date it later in that year, because Athanasius speaks of the lapse of Liberius: but he must have heard, before that year was far advanced, of the death of Leontius, whom in this work he mentions as still

Compare Irenzeus, iii. 24. 2; iv. 6. 4; Hilary, De Syn. 79; Augustine, de Trin. viii. 9. 13.

¹ On the different senses of 'knowing' in respect to God, see St. Basil, Epp. 234 and 235: comp. Aug. de Trin. vii. c. 4.

² Tillemont, viii. 190, paraphrases this well: 'Plus il s'efforçoit de contempler la divinité du Verbe, plus il connoissoit qu'elle est inconcevable: plus il pénétroit dans ce mystère, plus il voyoit combien il est impénétrable.' Comp. Hilary, de Trin. ii. 5, and De Syn. 5.

<sup>Hilary quotes the same text in de Trin. xi. 45.
For this saying see Euseb. vii. 7; Soc. iii. 16, &c.
Cp. Orat. c. Ari. ii. 72; de Syn. 54.</sup>

living. Probably the reference to the lapse of Liberius was an addition to the original draft. The first part of the History, down to the Council of Tyre, is lost 1: it was doubtless omitted by copyists who thought that its substance might be found in the Apology against the Arians. The narrative, as we have it, begins with the reception of Arians into communion by the Council which adjourned from Tyre to Jerusalem in the autumn of 335.

Several questions² arise on a consideration of this 'History.' We see at once that it differs in style from what may be called 'the great Apology;' for while in the latter Athanasius always speaks of himself in the first person, in the former he is frequently spoken of in the third. Sometimes, too, he is mentioned as 'the bishop's:' and in one passage, as the text stands, the writer distinguishes himself from Athanasius; 'both he and we and the people demanded ',' etc.; as if in some parts of the work the archbishop had employed a secretary as the narrator 5. We also observe that, as a work designed for secret circulation 6, it is marked by a rhetorical freedom which would be avoided in a published book. Repeatedly is language put into the mouths of Arians which the most prosaic reader could not suppose them actually to have used. It is not, and does not pretend to be, a textual reproduction of what they said or wrote, but a representation ad invidiam of what is assumed to have been in their minds 7. This gives to the

¹ See it referred to in c. 23, 26.

² The History speaks well of Marcellus; yet the first Sirmian Council (in 347 or 348) had told the Western bishops that even Athanasius had then disowned him; and Hilary (Fragm. 2. 21), on this authority, says that he did so after the acquittal of Marcellus at Sardica, and on grounds independent of the latter's book. Hilary's Benedictine editors suggest that it was 'a slander, which Hilary too easily believed.'

³ E. g. c. 13, 22, 26, 32, 51, 72.

⁵ This might account for little inconsistencies, e. g. in c. 39 compared with c. 47. There seems to be a slip of memory in c. 48.

Fialon, St. Athanase, p. 196 ff.

⁷ See c. 1, 3, 9, 12, 15, 30, 42, 45, 60. Arians are several times made to use the phrase our heresy. Specimens of such language occur in Ep. ad Ep. Æg. 18; Orat. c. Ari. iii. 17; and the theory of it, so to speak, is stated in De Synod. 7.

'History' the character of a polemical pamphlet; and yet, in the words of a recent French writer who in his able monograph on Athanasius has pressed this point¹, 'le ton seul est oratoire, le fond est la vérité même, and if in details 'indignation makes' him a satirist, or tempts him to adopt the blackest view of his persecutors' conduct, 'dans les assertions importantes on le trouvera toujours irrépréhensible.' The most striking feature, perhaps, of the 'History' is the contrast between its tone and that of the Apology to Constantius in regard to that despicable tyrant. Instead of the 'pious' Emperor² who was so well versed in Scripture, whose presence would gladden a dedication festival, whose well-known humanity forbade the supposition that he could have perpetrated a deliberate injustice, we find a 'Costyllius' (or 'Connikin'), whose misdeeds could only be palliated by the imbecility which rendered him the 'slave' of his own servants,-inhuman towards his nearest of kin,-false and crafty, a Pharaoh, a Saul, an Ahab, a Belshazzar, more cruel than Pilate or Maximian, ignorant of the Gospels, a patron of heresy, a precursor of Antichrist, an 'enemy of Christ, as if himself Antichrist,' and—the words must be written—'selfabandoned to the future doom of fire 3.' It is impossible not to wish that Athanasius had in this case felt the responsibility of public utterance, and, indeed, that he had remembered the responsibility attaching to the most private utterance which expresses man's judgment on his fellow-man. as has been already said, in proportion to the effort which he had made to hope the best for the prince who had so solemnly guaranteed him protection, would be the reaction of irrepressible disgust and wrath when he found that this effort had been vain. The freedom which he allowed himself may account for a slight inaccuracy as to the events of 3404, and for an unqualified negation of imperial agency in regard to

¹ Fialon, p. 205.

² In De Syn. 12, 25, he substitutes 'most irreligious' for 'most religious.' ⁸ See c. 74, 69, 70, 51, 30, 34, 68, 67, 45, 40, 32, 9, 53, 74, 46, 80, 67, 70. Athanasius seems at this time to have expected the speedy approach of an

actual Antichrist: c. 78.

⁴ Hist. Ari. 10, compared with Encycl. 5.

synods¹. Let us turn to the fairer features of the History,—such as the beautiful description of the archbishop's return from his second exile, and of its moral and religious effect on Alexandrian church society 2: the repeated protests against the principle of persecution as alien to the mind of the Church of Christ³: the tender allusion to the sympathy for the poor as instinctive in human nature4: the vivid picture—doubtless somewhat coloured by imagination—of the stand made by Western bishops, and notably for a time by Liberius 5, against the tyrannous dictation of Constantius in matters ecclesiastical 6: the generous estimate of Hosius and Liberius in the hour of their infirmity": the three golden passages which describe the union maintained by a common faith and a sincere affection between friends who are parted from each other 8, the all-sufficient presence of God with His servants in their extremest solitude, and the future joy when heaven would be to sufferers for the truth as a calm haven to sailors after a storm 10. It is in such contexts that we see the true Athanasius, and touch the source of his magnificent insuperable constancy. One document of the highest value is embodied in this 'History,'-the noble remonstrance addressed by Hosius to Constantius, a protest of the 'father of bishops' against the usurpations of Byzantinism 11.

VIII.

The letter which Athanasius addressed to certain friends 'on the Councils held at Ariminum and Seleucia' has a somewhat

¹ Hist. Ari. 52. He could not, of course, mean that Constantine had not given civil sanction to the decrees of Nicæa; but that a Council's decrees derived their ecclesiastical validity from the Church alone.

² Hist. Ari. 25. ³ Hist. Ari. 29, 33, 67. ⁴ Hist. Ari. 63.

⁶ Compare Theodoret's account of Liberius's answers to Constantius in his consistory; ii. 16.

⁶ Hist. Ari. 34 ff., 76. See a sample of his 'Cæsaro-papism' in Soz. iv. 16.

⁷ Hist. Ari. 45, 41. It is sad to contrast with this the uncharitable and unjust language in which even Hilary speaks of Hosius, e. g. De Syn. 63.

Hist. Ari. 40. Hist. Ari. 47. 10 Hist. Ari. 79.

¹¹ Hist. Ari. 44.

misleading title. A reader who goes to it for full information as to those important synods will not find what he seeks, although he will find much else of yet higher interest and value. The treatise was written towards the close of 359, for it speaks of the Consuls of that year as the 'present' Consuls', and records the 'end2' of the Seleucian Council, which broke up on the 1st of October⁸, but not the surrender of the Semi-Arian position by its deputies, on the last night of the year, under pressure from the Acacians and Constantius, and on the understanding that Anomæanism was repudiated 4. The first and brilliant stage of the Ariminian Council, which perhaps did not meet for business until July 5, is described, with hearty commendations 6: and two documents relating to the second period, when clouds were gathering around, reached Athanasius in time to be inserted by way of postscript?. But it was not until after his letter had been despatched that he learned how the deputies of the Council had been partly harassed, partly frightened, and partly cheated into accepting on the 10th of October⁸, at Nicè in Thrace, a new Acacian creed, and a similar pressure had been applied with like success to the bishops at Ariminum after the winter had set in 9: and although Athanasius had an opportunity of revising his work, and did in fact insert new matter relating to subsequent events 10, it seems that he could not bring himself to mention that 'shameful conclusion 11' which was ere long to cause him so much toil

¹ De Syn. 3. ⁸ Cp. Soc. ii. 39.

² De Syn. 12. ⁴ Soz. iv. 23.

⁵ Cp. Hilary, Fragm. 7; Tillemont, vi. 448.

⁶ c. 13. So in c. 33: 'The bishops, who have now assembled at Ariminum, approve of' the Nicene formulary. Cp. Athan. ad Afros, 4.

⁷ De Syn. 55; Theod. ii. 20. See Tillemont, vi. 451; Newman, Arians, p. 359.

⁸ Hil. Fragm. 8.

⁹ Sulp. Sev. ii. 44. But Tillemont regards 'septimum mensem' as an exaggeration, vi. 784.

¹⁰ De Syn. 30, 31.

^{11 &#}x27;Fœdo exitu,' Sulp. Sev. ii. 44. Cp. Hilary, c. Const. 7; Jerome, adv. Lucif. 18. See Hooker, v. 42. 5; Newman, Arians, p. 359. Ten years later, Athanasius found it necessary to argue against those who cited this 'conclusion' as authoritative against the Nicene decision; Ad Afros Episc.

and anxiety,—except in a few words which scarcely hint at the magnitude of the crisis 1.

The letter consists of three parts; the first dwelling on the two Councils, the second exhibiting the 'variations' of Arianism, and the third replying to the objections raised by the Acacians and the Semi-Arians against the terms of the Nicene Creed. A curious question meets us at the outset. Athanasius tells the friends to whom he writes that he is going to inform them as to what he 'has seen and accurately ascertained,' that they may not be dependent on mere hearsay. Did he then actually, in spite of all danger to himself, attend these Councils? Gibbon² thought that the words could bear no other sense: Tillemont inferred that he had, at least, been present at Seleucia: but perhaps there is less difficulty in supposing, with Montfaucon', that Athanasius only refers to his having 'seen' some authentic documents.

He mentions in the first place the determination of Constantius to assemble an Œcumenical Council at Nicæa 5; and, next, the change of plan whereby the Council, as he expresses it, was 'divided into two,' one to be held at Seleucia, in Isauria or 'Rugged Cilicia',' and the other at Ariminum in Northern Italy. He attributed the whole scheme of a new Council about doctrine to such advisers as Valens, Ursacius, Acacius, and Eudoxius, who were naturally anxious to undo the work of the great Council of 3257. It is, however, more probable that the idea was suggested by the Semi-Arians, and accepted by Constantius, in the fervour of his zeal against Aetius and the Anomœans 8. He would have his Nicene Council, which

r ff. Two hundred and thirty years later, the third Council of Toledo found it necessary to condemn the Council of Ariminum; Mansi, ix. 986.

¹ De Syn. 30.

² Gibbon, iii. 86.

³ Tillemont, viii. 705.

⁴ Vit. S. Athan. So Newman, Athan. Treat. i. 73. ⁵ Compare Soz. iv. 16. Constantius had at first thought of Nicæa; Basil then suggested Nicomedia, and when an earthquake destroyed that city, advised the Emperor to fix on Nicæa again.

Seleucia itself also was called Rugged.

De Syn. 1, 7. Philostorgius takes a like view, iv. 10.

Soz. iii, 10; iv. 16. Comp. Newman, Arians, p. 554.

should invest the Homoiousion with that œcumenical authority which the old Nicene Council had unfortunately conferred on the Homoousion; and should, in so doing, decisively ban that 'Anomoion' which had brought scandal on the whole Arianising body. And thus we can understand how 'Acacian' and quasi-Anomæan leaders, seeing that the thing was to be, devised a plan for minimising the danger, by collecting the Western and Eastern bishops into two distinct though contemporaneous synods, which might be more easily dealt with 1. Athanasius, after intimating his surprise at this new resolution, and remarking on the effect which, in any case, would be produced on outsiders by a reopening of the great dogmatic question, proceeds to criticise a formulary to which the Arian intriguers hoped to commit the bishops, in order to save Anomæanism from a more authoritative repetition of the censure pronounced on it a year before at the Semi-Arian Council of Ancyra, and ratified by Constantius². This document was the result of a compromise, in which the advantage rested with the Acacians. A small number of prelates were with Constantius at Sirmium when it was decided to hold the Eastern Council at Seleucia 3. Among them were such leading Semi-Arians as Basil of Ancyra and Mark of Arethusa;—the latter is conspicuous for having 'indulged a violence of spirit which assimilated him to the old Arians 4, and having suffered, three years after this date, grotesque barbarities at the hands of Pagans whom he had aggrieved 5. George, the Alexandrian usurper, Hypatian of Heraclea, Germinius of Sirmium, Ursacius, and Valens 6 were also present. A discussion as to the terms of a new symbol was protracted far into

¹ It was the 'divide et impera' policy; see Hilary, Fragments, 11. 1; Soz. iv. 16; Tillemont, vi. 441.

² Soz. iv. 13, 14; Newman, l. c. This Council was held shortly before Easter in 358; Epiph. Hær. 73. 2.

³ Sozomen seems to date the partition-scheme from this gathering; but it must have been earlier, for the extant imperial letter to the Western Council as such is dated on May 27, and had been preceded by another; Hil. Fragm. 7.

⁴ Newman, Arians, p. 309.

⁵ Soz. v. 10.

⁶ Compare Epiphanius, Hær. 73. 22, and Germinius in Hilary's Fragments, 15. 3.

the night of Whitsun-eve, May 22, 359. At last, by way of compliment to the Semi-Arians, Mark was chosen 1 to draft a formula: but the wording adopted shows that he felt himself debarred from expressing his own belief. The creed 2 was virtually Acacian in character: if it declared the Son to be 'like to the Father in all things, according to the Scriptures,' it expressly prohibited, as non-scriptural, the use of the term essence (ousia) in regard to the Father and the Son. Valens. with characteristic audacity, in adding to his signature an assertion of the 'likeness,' omitted the crucial phrase 'in all things:' but Constantius, who was still suspicious of Anomœan tendencies 3, compelled him to insert it 4. On the other hand, Basil fortified himself by drawing out in full his own interpretation of 'in all things,' as relating not only to 'will,' but to 'subsistence, existence, and being,'-necessarily avoiding the word 'essence,' and concluding with a denunciation of the theory of a partial likeness as alien to Church doctrine and to Scripture 5. Such is the story of the last Sirmian 6 or 'Dated Creed,' as it is usually called from the unlucky blunder which prefixed to it, against all usage, the names of the Consuls for that year, Eusebius and Hypatius, as well as the day of the month.

¹ So says Germinius. Epiphanius makes Mark sign first. Socrates goes wrong as to Mark; ii. 30.

² See it in De Syn. 8, and Soc. ii. 37; Theod. ii. 21.

³ Jerome says that 'its words had a pious sound, and no one suspected that poison was hidden in its honey;' Adv. Lucif. 17. Compare Soz. iv. 14.

^{*} Epiphanius, l. c. Compare the omission of 'in all things' in the creed of Nice and Ariminum; De Syn. 30. Seven years later, Valens quarrelled with Germinius for asserting a likeness 'in all things;' Hil. Fragm. 14. Mere 'likeness,' says Sulpicius, was meant to exclude 'equality;' Hist. ii. 43.

⁵ Epiphanius. Such language illustrates De Syn. 41. Hilary in his De Syn. 73 says that 'like in all things' amounts to 'equal.'

third' Sirmian creed was a Semi-Arian compilation, which Liberius appears to have accepted in 358. The list of Sirmian creeds should be, (1) A very short confession, in 347-8. (2) The long creed with 27 anathemas, usually called first Sirmian, in 351. (3) The 'blasphemia,' called second Sirmian, in 357. (4) The Semi-Arian digest (Athan. Treat. i. 162), in 358. (5) The Dated Creed, in 359. It has been usual, in the reckoning, to ignore the first-named. For the so-called 'first and second,' see below.

Athanasius taunts its compilers with having thus virtually admitted that their belief had no earlier origin 1; but herein he is somewhat unjust, for although to say that 'the Catholic faith was published' during a certain consulate might be an offence against good taste, as well as against ecclesiastical propriety², the promulgation of a formula embodying a doctrine might be long subsequent to the reception of the doctrine itself, as he in fact contended with reference to the Nicene Creed 8. He had a better right to reproach the courtly creedmakers with setting in the front of their document the new and absurdly profane title of 'Eternal Emperor',' invented by Constantius after the death of the Cæsar Gallus, -while yet they denied the eternity of the Son of God 5. Nor is it at all wonderful that Catholic sarcasms, such as he points at this formulary, ere long stung Constantius into ordering its suppression, which was actually, to a great extent, carried out by the secretary Martinian 6.

Of the early proceedings at Ariminum Athanasius gives a succinct account, although he omits several details 7. The Council included rather more than four hundred bishops: it was this numerical greatness which made its subsequent collapse so disastrous to the credit of Church Synods. The Emperor's letters, the second of which was dated on the 27th of May, appear to have anticipated the actual assembling of the bishops: for there is reason to think that they did not proceed to business until after midsummer*. The doctrinal question was being discussed, and, Athanasius says, on Scriptural grounds, when Ursacius and Valens, with Germinius of Sirmium and

¹ De Syn. 3, 4.

² Hilary alludes to this, 'Secundum annos describitur . . . annuas atque menstruas . . . fides decernimus; ad Const. ii. 4, 5.

³ De Syn. 5.

⁴ Cp. Ammianus, xv. 1. Similarly Arcadius, in a law of 398, calls Honorius 'brother of my eternity;' Cod. Theod. xii. 1. 160. See Hodgkin, Italy and her Invaders, i. 203.

⁶ De Syn. 3, cited in Soc. ii. 37. Cp. Soz. iv. 17.

⁷ De Syn. 8. 6 De Syn. 29.

^{*} See Hil. Fragm. 7. 4; Tillemont, vi. 448.

Germinius lived to own the Son to be altogether like to the Father in Godhead, and thereby to alienate Valens and Ursacius; Hil. Fragm. 13 ff.

Caius from Illyricum,—and, as Athanasius was informed, Demophilus of Berœa and Auxentius of Milan 1,-produced the Dated Creed, and moved its adoption. They represented an Arian minority of eighty prelates2: the majority was orthodox, and was by no means disposed at this time to temporise with heresy. Instead of consenting to adopt what the Emperor had sanctioned without inquiring into the sense which might be put on its vague terms³, they insisted that Arianism and all other heresies should be in the first instance anathematised 4; and when the Arians refused this test, and, finding the Dated Creed unacceptable, made some attempt to propose another, the orthodox retorted, We know what we believe: have you still your faith to learn?' Many debates 5 did not alter the situation: at last the majority resolved that the Nicene Creed should remain in force, and especially that the word 'substance' (their equivalent for ousia) should not be proscribed; and ultimately deposed the Arian leaders by a formal sentence dated on the 21st of July 6. Athanasius gives it in Greek, and withal a very free Greek version 7 of the letter—preserved by Hilary in its original Latin—which communicated to Constantius the resolutions of the Council (judiciously referring to the interest which his father had taken in the Nicene deliberations), and begged him to listen favourably to its ten delegates, and to permit its members to disperse and return home 8. So far well; and

¹ De Syn. 9: comp. Ad Afros, 3 (where, by a confusion of Ariminum with Seleucia, Eudoxius is mentioned). Demophilus and Auxentius are ignored in the original documents given by Hilary, Fragm. 7, 8; and Auxentius, five years later, appealed to the Ariminian record in his own defence; Hil. c. Aux. 15.

² So Sulp. Sev. ii. 41. Yet Athanasius, who twice in De Syn. reckons the whole number as above 400 (c. 8, 33), reckons the majority as 'nearly 200' in Ad Afros, 3.

³ De Syn. 8.

^{8.} Cp. Hil. Fragm. 7. Hil. Fragm. 7.

Sulp. Sev., l. c. ⁶ Hil. Fragm. 7.
Also in Soc. ii. 37. The Greek expands and sometimes misrepresents the original. In one place, 'credulitatem' has been mistaken for 'crude-litatem,' and rendered ἀμότητα, with strange effect on the sense.

⁸ The homes of three were in Britain; and these three, from poverty, accepted the imperial allowance. Sulpicius gives them credit for not burdening their brethren.

Athanasius comments with premature satisfaction on 'this speedy end of the proceedings at Ariminum.' He was too speedily undeceived.

Of the Eastern Council he tells us less. It did not meet until the 27th of September 1-several weeks after the Ariminian delegates, properly so called, had been treated by Constantius with marked coldness, while the envoys of the minority experienced his special favour?. At Seleucia there assembled. says Athanasius, about a hundred and sixty bishops 8, of whom the large majority were high Semi-Arians 4, the minority being Acacians, with a small number of thorough Arians 5, to whom Hilary adds some Egyptians steadily orthodox. These last must have gazed with intense disgust on the too well-known face of George the usurper, whom the Alexandrians, infuriated by his tyranny, had driven away in October of 3586. The minority, it appears, proposed to take up first the subject of doctrine,-in order, says Athanasius, to evade charges brought against themselves 7. To strengthen their position, they coalesced for the moment with the Anomæans: and an outburst of the grossest Arianism was the consequence. The Semi-Arians, determined not to receive a creed at their hands, proposed to adopt the second or chief creed of that Antiochene Council of 341, which was for them what the Nicene Council was for Catholics 9: whereupon, as Athanasius expresses it, 'there took place a division of the assembly,' which Socrates explains by telling us that at the close of this first day the Acacians withdrew from the Council 10. On the second day the Antiochene Creed was signed: on the third day the

¹ Soc. ii. 39. ² Soc. ii. 37.

³ Theodoret says, 150; ii. 26.

⁴ De Syn. 12. It appears that they practically accepted the Nicene creed minus the Homoousion.

⁸ Nineteen, says Hilary, who was present, and who ignores the 'Acacians;' c. Const. 12.

⁶ Festal Index, 358.
⁷ Cp. Soc. ii. 39.

⁸ E. g. that the Son was 'born' in the sense of being 'created,' and thus was not really Son, not like to God; Hil. c. Const. 12.

⁹ Thus Socrates remarks on their calling the bishops of that Council fathers, that those of the Nicene had a better right to the title; ii. 40.

¹⁰ Soc. ii. 30: cp. Hil. c. Const. 12.

Acacians returned, and brought forward, by aid of the imperial commissioner Leonas, a formulary of their own, in which the Homoion was affirmed without the safeguard of 'in all things,' the Homoousion and Homoiousion were set aside as non-scriptural, but the Anomoion was anathematised. After long altercation, the Acacians again separated from the majority, and were in consequence deposed 1: and these proceedings were reported to the Emperor. Athanasius gives the Acacians' formulary in the second part of this treatise 2, and comments on it in the third.

That second part is intended to make good the proposition that Arians, as such, 'have no fixed belief, but drift through manifold changes of opinion 8.' It was a favourite topic with the great champion of the Nicene Creed 4; 'See what becomes of those who desert that standing-ground! They are carried about with every blast of doctrine: Council following on Council, and symbol superseding symbol⁵, are evidences of their doom of instability.' He begins with an extract (in which apparently the metre is sacrificed 6) from that strange poem of Arius, the 'Thalia,' which was composed, about 321. in order to popularise his theory, and could leave no doubt in any mind as to its import, repeatedly affirming as it did that the 'Son' was a mere creature, a titular God, wholly alien in essence from the Father 7. Then follows a long list of Arian or Arianising statements of doctrine: 1. The letter of Arius and his first adherents to 'their blessed pope Alexander', after their first excommunication; illustrated by sayings of their

¹ Athanasius says they deposed nine, whom he names, with others, and excommunicated nine more.

² De Syn. 29.

⁸ De Syn. 24.

⁴ De Syn. ²20, 32, 38; Ep. Æg. 6; Ad Afros, 2. Cp. Hil. ad Const. ii. 5; c. Const. 23.

⁵ See Soc. ii. 10 as to the Eusebians' aim in their Councils.

Fialon, St. Athanase, p. 67.

The Syn. 15: cp. Orat. c. Ari. i. 5.

De Syn. 16; written at Nicomedia. See a Latin version in Hil. de Trin. iv. 12. Cp. Orat. c. Ari. ii. 19. This letter is remarkable as containing the phrase, 'a creature, but not as one of the creatures:' see Newman, Arians, p. 216. Valens at Ariminum modified this into 'Anathema to him who calls the Son a creature as are the other creatures,' in order to deceive the Catholics; Jerome, adv. Lucifer. 18.

chief supporters, including both the Eusebii, and extracts from the 'little treatise' of the Arian 'sophist' Asterius 1. 2. The letter of the Eusebian Council of Jerusalem, which received the Arians into communion, just ten years after their condemnation at Nicæa². 3, 4, 5. The formularies sanctioned at the Dedication-Council of Antioch in 341, orthodox on the whole in their positive aspect, but deficient as ignoring the Homoousion⁸. 6. The creed sometimes called 'the fourth Antiochene,' presented in 342 by four Eusebian envoys to Constans, and chiefly remarkable for its censure of the error ascribed to Marcellus 4. 7. A long formulary, known as the Macrostich 5, sent by the Eusebians in 344-5 to the Westerns, in order, apparently, to persuade them that to be anti-Athanasian was not necessarily to be heterodox. It begins by repeating the creed just named (which had also been recently adopted by the seceders at Philippopolis 6); but adds to it verbose disclaimers of the older Arianism, and condemnations of Sabellianism and Marcellianism. 8. The so-called 'first' Sirmian, composed at the second Council of Sirmium in 351: it annexes to the same creed a number of anathemas, aimed chiefly at the teaching of Marcellus's disciple Photinus⁸, bishop of Sirmium, whom three

¹ De Syn. 17-19: cp. Orat. c. Ari. i. 30, ii. 37, iii. 1.

De Syn. 21: see above, p. l.

³ De Syn. 22-24: cp. Soc. ii. 10. See Newman, Arians, p. 295. The second of these creeds was *the* creed of Antioch, adopted by the Council of Seleucia. Hilary, while desiring to put the best sense on it, owns that it has some questionable language; De Syn. 31. Sozomen thinks it agrees with the Nicene, unless its words have some esoteric meaning; iii. 5. It was probably based on a composition of Lucian of Antioch, for whom see Routh, Rell. Sac. iv. 17; Newman, Arians, p. 7.

⁴ De Syn. 25; Soc. ii. 18.

⁵ De Syn. 26; Soc. ii. 19. For the name see Soz. iii. 11. Cp. Newman, Arians, p. 296. For the rejection of this formulary at Milan, see Hil. Fragm. 5. 4.

⁶ Hil. Fragm. 3. 29.

⁷ A first council of Sirmium was held in 347 or 348, and while attacking Photinus, aimed a side-blow at Athanasius. Its synodal letter contained a very brief profession of faith,—the *true* 'first Sirmian creed,'—colourless in wording, but heterodox in aim. Hil. Fragm. 2. 21-24.

⁸ He laid special stress on the notion that Christ was a mere man on whom the Logos rested; Hefele, s. 71.

Councils 1 had already attempted to dispossess. 'second' Sirmian creed, drawn up in Latin in 357, and too famous as the 'blasphemia2' which, after long resistance to brutal cruelty, the aged Hosius was so unhappy as to sign: it illustrates the tendency of the principle, 'No non-biblical terms,' to serve the purpose of real Arianism, for it ignores the Homoion and denies the Divine Coequality's. 10. The Dated Creed is alluded to. 11. The formulary proposed by the Acacians at Seleucia 4. 12. The recension of the Dated Creed drawn up at Nice in Thrace 5, October 10, 359 6, and forced on the deputies from the Council of Ariminum, and afterwards on the Council itself7: it is Homœan, of a lower type than the Dated Creed, for it omits the guarding phrase 'in all things 8,' and adds a prohibition of the word 'hypostasis.' This creed, the most practically mischievous of all the Arian confessions, was adopted by the Acacian Council of Constantinople early in 360%, and ruthlessly imposed on many

¹ Two at Milan, in 345 and 347; one at Sirmium.

² So Hil. de Syn. 11. He hoped to draw Gallicans and Semi-Arians together on the ground of their common abhorrence of this formulary, which, when sent into the West, was analysed and reprobated by Phæbadius of Agen; see his 'Contra Arianos,' in Galland. Bibl. Patr. v. 250 ff. He contends that it suggests that the Son is but a creature entitled a God. Socrates wrongly assigns it to the Council of 351; ii. 30. Epiphanius speaks of a creed signed by Hosius in which the Anomoion occurred; Hær. 73. 14. This may have been the 'blasphemia' interpolated, Athan. Treat. i. 162: or it may be only Epiphanius's way of saying that the 'blasphemia' was virtually Anomcean.

3 Ath. de Syn. 28.

⁴ Ath. de Syn. 29; Hil. de Syn. 14. In the first edition, our c. 32 followed immediately on c. 29; but c. 30, 31 were added under Julian, without any re-wording of the first words of c. 32.

⁶ On the idle attempt to pass off this creed of 'Nicè' as the creed of Nicaea, see Soc. iv. 37.

⁶ Hil. Fragm. 8.

⁷ Ath. de Syn. 30. The order of events is not clearly given, but this creed is said to have been drafted at Constantinople and then sent to Ariminum. But the Seleucian synod ended on Oct. 1, and this formulary was forced on the Ariminian deputies at Nicè on Oct. 10. Moreover, it was drawn up in Latin. Athanasius alludes to this incident 'in Thrace,' Ad Afros, 3.

^{* &#}x27;Synodus dissidens,' says Hil. ad Const. ii. 10. The Acacians again sacrificed the Anomeans proper, in order to win Constantius. Their acts were annulled by the Semi-Arian Council of Lampsacus in 365.

⁹ Cp. De Syn. 30; Soz. iv 24.

churches during the remainder of the reign of Constantius ¹, who was now finally estranged from the Semi-Arians. 13. Lastly, Athanasius mentions, without quoting at length, a grossly Anomoean creed adopted by Acacians at Antioch in 361².

The list is not quite exhaustive: it omits the statement presented by Arius and Euzoius to Constantine in 3308; the confession of the first Sirmian Council; the Arian creed, in the form of an imperial letter, presented to the Council of Milan in 3554; the formulary, whatever it was, pressed on Egyptian bishops in 356 ; the Semi-Arian formulary of Ancyra in 358 (to which, however, he refers later on); the Semi-Arian digest of several documents which Liberius accepted in the same year; and the Anomæan document brought home to Aetius at Constantinople in the end of 359 . Another defect is that it does not discriminate with sufficient clearness between the productions of the different schools of Arianism 7. In going through it, we must remember, for instance, the gap which parted such a man as Basil from such a man as Acacius, yet further from such a man as Valens. But while remembering this, we shall see how impossible it was to reject the Nicene Creed and retain a coherent belief in Christ's Divinity.

The third part of the letter is the most important of all, for it treats of the true meaning and value of that Nicene language which in various degrees was disliked by Arianisers; and it falls into two subdivisions, referring to the objections taken by the Acacian and the Semi-Arian schools. It will be convenient to exhibit these objections with the answers given by Athanasius, seriatim and in substance. And first, for the Acacians.

- (1) 'The phrases in the Nicene Creed, which describe the Son as "from the essence (ousia) of the Father," and as "coessential
  - ¹ On this persecution see Soz. iv. 26.
- ² Ath. de Syn. 31. Socrates says that this creed extended the 'unlikeness' to will, but was soon suppressed as if in shame; ii. 45.
  - ³ Soc. i. 26. ⁴ Hil. de Syn. 78; Sulpic. ii. 39.
  - ⁵ Ep. Æg. 5. ⁶ Theod. ii. 27.
  - 7 On this subject see Newman, Arians, pp. 304-314, 345.
- ⁹ 'Only-begotten, that is, from the essence of the Father.' This was omitted in the Constantinopolitan revision of the Creed; but we retain it in the 'Quicunque,' ver. 31.

with the Father," are a stumbling-block to some, and a trouble to many 1.'

Answer. 'Not to those who really believe in the Divine Sonship. If you acknowledge the Son to be begotten of the Father, you do, in fact, acknowledge Him to be "from the Father's essence;" for essence simply means being 2. Thus, if you advisedly deny Him to be "from the Father's essence," you deny Him to be Son, and make Him to be a creature 3.'

(2) 'The phrases are not in Scripture 4.'

Answer. '(a) The objection comes with a bad grace from Arianisers 5; for Arianism abounds in "non-Scriptural" phrases 6,

¹ So it is said in the three creeds given in De Syn. 28-30; cp. Hil. Fragm. 9. Arians said that 'from the essence' implied a partition of Deity, such as Manicheans held: compare Ath. de Syn. 16 with Theod. i. 6; Hil. de Syn. 79; Epiph. Hær. 69. 15.

² Here, as elsewhere, he is borrowing from his De Decr. Nic. 2. 2. Cp.

his Ad Afros, 4.

3 'The controversy turned on the question, what was meant by the word Son.' Athan. Treat. i. 10, note to Decr. Nic. 6, τί ἐστιν δλως Υίός. See Orat. c. Ari. ii. 5. 73, Decr. Nic. 22, that if He is a genuine Son, not a son by adoption and grace (cp. De Syn. 54; Orat. c. Ari. ii. 59, iii. 19), then He is from God's 'being,' for God is 'He who is.' Compare the argument in Ep. ad Serap. ii. 5. So, later, in Ad Afros, 5, he says that 'from the essence' implies that He is not 'from God' in the sense in which all creatures are; and again, ib. 8, that Homoousion guards the coequality, and excludes all inadequate notions of 'likeness.' Quite early in the controversy, Eusebius of Nicomedia had written to Paulinus of Tyre that the Son was no more from the Father's essence than were men or drops of dew (alluding to Job xxxviii. 28), 'for nothing is from His essence, but all things came into being by His will; Theod. i. 6. So Phæbadius, de Fid. Orth. 2: 'Si natus est, unius substantiæ est' (Galland. Bibl. Patr. v. 258). So Hil. de Syn. 20, that 'Father and Son' are used by Arians in an unreal sense: and Epiphanius reduces the question to this—Is the Sonship 'nominal' or real? Hær. 69. 15, 18. On the uniqueness of the Sonship, see Liddon, Bamp. Lect. pp. 10, 233, and compare the second edition of Cardinal Newman's Athanasian Treatises (which appeared while these sheets were passing through the press), ii. 38, 287.

The Acacians urged this. See above, p. lii. Cp. De Decr. Nic. 1.

⁵ Cp. Orat. c. Ari. i. 30; Ad Afros, 5. See Robertson, Hist. Ch. i. 292. ⁶ De Syn. 36. Among these he reckons 'Three Hypostases,' which he has cited, as from Arius, De Syn. 16, but which he afterwards in 362 ascertained to be used by some in an orthodox sense (as probably it had been used by most of those who accepted the Dedication Creed, De Syn. 23) to express the belief that the Father really existed as Father, the Son as Son, etc., and so as a safeguard against Sabellianism, not as an assertion of

such as "the ingenerate 1," &c. (b) And you are specially inconsistent, in that at the Seleucian Council you professed not to object to the Dedication-Creed, which calls the Son by the non-Scriptural title of the "unvarying Image of the Father 2," and yet objected to both the Homoousion and Homoiousion as non-Scriptural 3. (c) Lastly, the objection is unreal: it merely veils a repugnance to the ideas expressed in these phrases 4. If you believed the Son to be truly Son, in the full force of that word, you would not quarrel with language which does but guard that belief 5."

(3) 'But these phrases are obscure 6.'

Answer. 'If you accept the anathemas at the end of the Nicene Creed, you do understand the phrases in question: for they express neither less nor more than what is denied by the propositions therein condemned.'

He now turns to the Semi-Arians. It seemed to him that by wise and gentle treatment they might now be induced to detach themselves altogether from heresy. They had taken a decided part against Anomæanism at their Council of Ancyra in 358, and the anathema of that Council against the Homoousion 8 had

quasi-Tritheism; Tom. ad Antioch. 5. In his Expos. Fid. 2 he denies three hypostases considered as 'separate from each other,' herein following Dionysius of Rome, Decr. Nic. 26. But in Ad Afros, 4, he falls back on the identification of hypostasis with ousia in the sense of 'that which exists:' cp. Epiph. Hær. 69, 70.

- ¹ See Orat. c. Ari. i. 30; Decr. Nic. 28; and Alexander, ap. Theod. i. 4. 49.
  ² I. e. 'the exact or adequate likeness,' see Athan. Treatises, i. 35; ed. 2.
  ii. 370; Newman, Arians, p. 295. The phrase was used by Alexander, Theod. i. 4. 38, and considered at Nicæa, Decr. Nic. 20; Ad Afros, 5.
- ³ The clause proscribing all use of 'essence' in regard to God is not in the formulary presented at Seleucia, but in the Nice-Ariminian creed.
- ⁶ He saw through their policy in disowning the Anomœan Aetius; see c. 38. Phæbadius wrote, 'Non vocabulum, sed vis vocabuli displicet,' c. Arian. 8; and, later, asked whether the objection was 'quia scriptum non est, an quia ita credi non liceat?' de Fid. Orth. 3.
- ⁵ Cp. Decr. Nic. 21 ff.; Epiph. Hær. 69, 70. See Waterland, iii. 652, 'The sense of Scripture is Scripture,' and i. 461; Robertson, Hist. Ch. i. 292; Lumby, Hist. of Creeds, p. 41; Bp. Wordsworth, Ch. Hist. p. 452.
  - ⁶ See De Syn. 12. But so said Valens and others at Ariminum; Soz. iv. 17.
- ⁷ Compare Ad Afros, 9. The fourth proposition anathematised was the contradicting of the Homoousion.
  - 8 See it in Epiphanius, Hær. 73. 11.

been withdrawn 1: and quite recently, at the Council of Seleucia, they had condemned the Acacian leaders, even if one of their number had not openly acknowledged the Homoousion before Constantius². They were perhaps coming to see that they must, for the sake of their religious faith, take the one step which would place them on the Catholic standing-ground. Therefore as Hilary, in his book on Councils, had put the best construction possible on their inadequate statements 3, Athanasius now ignores alike the hostility which he had experienced from their chiefs, and the severe view which he had taken of them so lately as 3564: and 'discusses the case with them as with brothers 5' who, in effect, differed from himself and his friends about the one word Homoousion, and accepted the rest of the Nicene language, including the expression 'from the essence of the Father 6.' The Homoiousion, he says, implies less than, and is not so good a test as, that expression: and they already admit so much, that they must logically admit all 7. When they speak of the Son as a beam from the eternal Light 8, and a stream from the Fount of Deity, they mean what is fully expressed by the Homoousion. Yet they have difficulties about the word: for

(1) 'It suggests,' they think, 'that the Divine Sonship resembles the human in its conditions.'

Answer. 'Not so: any such materialising notions are excluded by the correlative term "Word "."'

¹ Cp. Hil. de Syn. 26, 90.

² Sylvanus of Tarsus, according to the text of Theod. ii. 27. But probably Sylvanus said 'Homoiousion.'

³ Hil. de Syn. 12 ff., 77; Tillemont, vii. 445. Ep. Æg. 7.

⁶ Ath. de Syn. 41. On his 'good sense... magnanimity... gentleness and large sympathy for others,' see Cardinal Newman, Hist. Sketches, iii. 339.

⁶ E. g. at Seleucia; Hil. c. Const. 12.

⁷ Cp. Hil. de Syn. 88. 'Excuse me, brethren . . . you are not Arians, why do you rank yourselves with Arians by denying the Homoousion?' In Ad Afros, 8, Athanasius argues that what belongs to the Father's essence, and is an offspring from it, must be Homoousion.

⁸ Cp. Ath. ad Afros, 5. On these illustrations see note in Athan.

Treatises, i. 43, on De Decr. 25 (and 2nd ed., ii. 174).

⁹ Comp. Newman, Arians, p. 161; Liddon, Bamp. Lect p. 234; Robertson, Hist. Ch. i. 286. Athanasius disclaims all materialising notions as to the Sonship in De Decr. Nic. 24; and ib. 18, he says that the 'Word'

(2) 'But' (as they alleged in a letter 'from Easterns' read at the Council of Sirmium in 357¹) 'the Council of Antioch, which condemned Paul of Samosata many years before the Nicene Council, distinctly negatived the Homoousion².'

Answer. (a) 'If the Antiochene Council is to be thus set against the Nicene, the authority of Dionysius of Rome as holding, and Dionysius of Alexandria as not rejecting, the Homoousion³, might in turn be set against that of the Antiochene Council, as prior to it 4. But it would be unseemly to set Fathers against Fathers. Let us look at the meaning, rather than at the words, in each case. Why did the bishops at Antioch negative the Homoousion? Because Paul of Samosata (by way of reductio ad absurdum) put a perverse sense upon it, as if it implied two essences of the Father and the Son, both derived from a pre-existing essence 5. The Council, not seeing their way through this sophism, put the term aside: but the Nicene fathers adopted it, in a sense wholly free from such conceptions, as the symbol of a true Divine Sonship 6. Here is the point: the Homoousion is positively supported by the considerations that the Son's union with the Father is not merely

implies 'inseparability.' That he held strongly the idea of the 'Monarchia,' or of the Principium Deitatis in the Father, see Ep. ad Epict. 9; and on the 'Coinherence' of the Divine Persons, see Orat. c. Ari. iii. 4. On the Coinherence and the Monarchia see Athan. Treatises, ed. 2. vol. ii. pp. 72, 111. As to 'materialising,' see Soz. iii. 18.

¹ Hil. de Syn. 81: see Tillemont, vi. 418. (Athanasius had not a copy of the letter; De Syn. 43.)

² On the force which this objection would have for Asiatics, see Cardinal Newman, Tracts Theol. and Eccl. p. 100. Sabinus called the Nicene fathers ignorant; Soc. i. 8.

- ³ He quotes De Syn. 44, a passage (which he had before quoted in De Decr. Nic. 25 and De Sent. Dionys. 18) from the Alexandrian Dionysius's 'Desence and Refutation,' as to the charge brought against him for comparing the Son to a vessel and the Father to a shipwright, etc. See the 'De Sententia Dionysii,' 9, where he contends that Dionysius was only speaking of Christ's Manhood.
  - 4 He says, 'much older,' but this is an oversight; Euseb. vii. 27, 30.
- ⁵ See Mozley on Theory of Development, p. 179: 'He had a subtler head than his judges,' etc. Some Semi-Arians wrongly imagined Paul to have maintained the Homoousion in a sense of his own; Hil. de Syn. 81.
- ⁶ He adds, Even if Homoousion has more than one sense, so has 'Ingenerate:' and this leads him to quote the famous passage from the received text of Ignatius, Ep. to Eph. 7.

moral but real 1; that Scripture represents Him an equal to the Father², while yet it excludes Ditheism; and that He is not, like created beings, a mere participator in the grace of God 8. But to return to Paul's perverse inference: even granting that this "Gentile" use of the term "coessential" is relevant 4, observe that if two coessential things are also coessential with a preexisting essence which produced them, then even one such product must be coessential with its parent; but we expressly decline to be bound by "philosophical" uses of the term in question, or to attach to it any physical idea. In fact, it involves no duality of essence, nothing like Ditheism: we are speaking throughout of a Son, not of another god 5. But your phrase Homoiousion does less than justice to your own idea: it really implies that sort of proximity to God which is possible for creatures who participate in His grace 6. Now you do not regard the Son as a creature: you hold, with us, that He is a genuine Son: therefore, in mere consistency, you will surely give up fighting with shadows, and accept the term which secures your own belief?.'

¹ De Syn. 48: cp. Orat. c. Ari. iii. 10; Ad Afros, 7; Hilary, de Syn. 20, Fragm. 11. 2, and c. Auxent. 6; Theodoret, ii. 8. 45; Epiphanius, Hær. 69. 19. See Newman, Arians, p. 233.

² De Syn. 49. Here perhaps he refers the οὐχ ἄρπαγμον . . . ἶσα Θεῷ of Phil. ii. 6 to the Son's pre-existent glory. Cp. Orat. c. Ari. iii. 6.

³ De Syn. 51; so 48: cp. Orat. c. Ari. iii. 1.

⁴ De Syn. 51: cp. Soc. iii. 25; Soz. iii. 18. On this philosophical use, see Newman, Arians, pp. 192, 305, and in Athan Treat. i. 152. For Hilary's treatment of the cavil, see his De Syn. 68; De Trin. iv. 4.

⁵ De Syn. 52. Some put this sense on it, as if it involved a partition of Deity; see Hil. de Syn. 68; Ambrose, de Fide, v. s. 40; cp. Waterland, i. 498. Others forced a Sabellian sense upon it, as if οὐσία meant personality; Hil. de Trin. iv. 4, de Syn. 68, Fragm. 11; Sulp. Sev. ii. 42; Basil, Ep. 214. 3. But, rightly understood, the term witnesses both against Ditheism and Sabellianism; for (1) it represents the Son as included within the one Divine Essence (see Newman, Arians, p. 260), and (2) it contrasts with any representation of Him as a mere aspect of the Father: see note fathan. Treat. i. 203, and Ath. Expos. Fidei, 2, that ὁμοσύσιος is not μοσοσύσιος. Also Epiph. Hær. 69. 70. On the question why the Nicene Council adopted 'coessential' instead of the simpler term 'coeternal,' see Card. Newman, Athan. Treat. ed. 2, ii. 232.

⁶ De Syn. 53. In Ep. Æg. 17 he takes it as implying the uncreatedness of the Son; but he is there speaking more popularly.

⁷ He afterwards found it necessary to protest against the acceptance of

We leave Athanasius in the act of rendering two eminent services to Christianity and the Church. It was much to simplify the use of the Nicene terms by extricating them once again from the subtleties which had gathered round them in the schools of Heathen thought: to tell the plainest Christian that if he bona fide believed his Saviour to be 'God's only Son,' and therefore truly God, he did implicitly believe Him to be eternally derived 'from the essence of the Father,' and 'coessential with Him;' that the Nicene testing-words meant this, and nothing but this, because this and nothing but this was what the great Council had been so solicitous to guard 1. It was also much to associate the cause of orthodoxy with a Christian-like attempt to promote union between those who, it might be hoped, were separated by a merely verbal difference, and therefore ought to be fighting on the same side; an attempt which for the time might be unsuccessful, but which at least befitted one who was ever wont to look through words into ideas, and whose zeal for the truth of Christ's Divinity was his motive for acting towards those who appeared to be joint-holders of it in that character of peacemaker and 'reconciler'—as Gregory of Nazianzus rather strangely words it 2-which the Greeks were wont to ascribe to some of their gods. As we have seen, he

the Homoousion in an inadequate sense (such as Eusebius of Cæsarea had probably given to it), Ad Jovian. I (cp. Valentinian I, in Theod. iv. 8). But in a later work, Ad Afros, 9, he again says that to believe the Son to be a genuine Son and not a creature is to believe all that the Church means by Homoousion. When Jeremy Taylor, in his 'Liberty of Prophesying,' while admitting the Homoousion to be true, spoke of it as not of prime necessity, intimated a wish that it had not been 'determined,' and dwelt on Eusebian cavils as to its sense, he overlooked the momentousness of the question whether our Lord was Divine in a real sense or in an unreal, and forgot the pains taken at Nicæa, and afterwards by Athanasius and Hilary, to free the term as propounded from all degrading associations, and present it as the symbol of the real Divinity of Christ. What Taylor ought to have had before him was the question, 'If the Homoousion had been dropped, would not Arianism have secured its locus standi within the Church? and what would have been the consequence to Christianity as a working religion?'

See Newman, Grammar of Assent, pp. 140, 147; Mozley on Theory of

Development, pp. 163, 180.

² Greg. Naz. Orat. 21. 36: he has been describing Athanasius's action at the Alexandrian Council of 362 towards those who asserted 'one Hypostasis' and those who asserted 'three.' Cp. Newman, Arians, pp. 367, 387.

not only says that no thoughtful persons who own the true Sonship will deny it to proceed from the being of the Father, but virtually combines such persons with those Semi-Arians who, being earnest on the positive side of their own doctrine, would come ere long to acknowledge the Homoousion itself. It would be a grave misrepresentation to say that he was willing in their case to give up the Nicene term absolutely: on the contrary, he says in plain words that the persons of whom he is thinking, and to whose present convictions he appeals, are 'not far from accepting' that term also, into which the Fathers had 'concentrated the meaning of the Scriptures';' but he is content to give them time, and relies on the honest working of religious minds for the attainment of the much desired result.

The reader of these Historical Treatises will find in them abundant illustration of what has been so well said by Dean Church², that 'Greeks saw their own nature and their own gifts elevated, corrected, transformed, glorified, in the heroic devotion of Athanasius, who, to all their familiar qualities of mind, brought a tenacity, a soberness, a height and vastness of aim, an inflexibility of purpose, which they admired the more because they were just the powers in which the (Greek) race failed.' But it has been not less truly said that the 'motive of his intense and lifelong battle against the Arian party was his instinctive sense and his clear conviction that the error set on foot by Arius, however disguised, struck at the root of that absolute devotion to the Saviour, which was the animating motive of his own life and of the life of the Church. . . . There could be no greater perversion of history than the accusation continually made against St. Athanasius and against the Church of that day, that they set on foot rash speculations into the nature of the Godhead. . . . The speculation on the nature of God was all on the other side 8. . . . The question with St. Athanasius was the evangelical one, What think ye of Christ? It was Arius and his followers who put that presumptuous and

¹ De Syn. 41, 45.
² Church's Gifts of Civilisation, etc., p. 249.
³ See Waterland, i. 449. M. Fialon even calls Arianism 'nouvelle forme du platonisme et du gnosticisme, tempérée par l'idée pure de l'unité absolue et de la simplicité de l'être divin;' and again, 'il offrait aux peuples un christianisme hellénisé.' St. Athanase, p. 50. Athanasius com-

dangerous question, What think ye of the Deity¹?... The dogma for which St. Athanasius contended, instead of being a metaphysical subtlety, involves the very substance of Christian life and practice. The issues at stake in the contest were primarily moral, and the result was one of the greatest moral and spiritual victories in the history of the Church².'

To maintain the doctrinal basis of this devotion to a truly Divine Christ, and thereby to preserve the Christian religion in its native vitality and its soul-renewing force,—this was the object for which Athanasius lived, and which imparts to the varied scenes of his protracted and glorious confessorship such a majestic moral unity. If he towers up as emphatically a great man, the truest 'king of men' in the long array of historic ecclesiastics, the spirit which swayed those royal faculties was assuredly that of a preeminently great Christian s. We seem to look into his heart when we hear him say to his suffragans, in the very darkest year of what Hooker calls 'that long tragedy', and with reference to the Arian attack upon the faith, 'We are contending for our all 5.'

Christ Church, Oxford, April 5, 1881. W. B.

plains, Decr. Nic. 28, that Arianism borrowed its 'Ingenerate' from the Neoplatonic triad of 1. the Good, or the One, 2. Mind, 3. Soul. Its view of the relation of the Son to the Father differed from the Neoplatonic idea as to that of Mind to the One. But it followed Neoplatonism in admitting the essentially Pagan idea of an inferior and titular divinity. In Orat. c. Ari. iii. 60 Athanasius accuses the Arians of having 'learned from Ptolemy the Valentinian.'

² Prof. Wace in 'Good Words' for 1878, pp. 685-7.

⁶ Ep. Æg. 21. In Orat. c. Ari. ii. 73 he calls the doctrine of 'the Son of God' τὸ κύριον τῆς πίστεως ἡμῶν.

⁸ See, e.g. the beautiful passage on the motives to Christian endurance, Fest. Ep. 10. 7, 8, beginning, 'O beloved and dearest, if we are to pass from distresses to comfort,' and ending, 'so shall we overcome through Christ who loved us:' he quotes Rom. viii. 38, 39. This was written at Treves in 338.

⁴ Hooker, v. 42. 5.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

TOY MAKAPIOY

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Τοῖς κατὰ τόπον συλλειτουργοῖς, κυρίοις ἀγαπητοῖς, 'Αθανάσιος ἐν Κυρίφ χαίρειν.

)

[April, A.D. 340-]

1. Α μεν πεπόνθαμεν δεινά και άφόρητά έστι, και οὐκ των συμβεβηκότων γνωσθηναι δυνηθη, καλδυ ήγησάμην ίστορίας από των γραφων μνημονεύσαι. 'Ανήρ ποτε Λευίτης, αδικη- Judg. xix. θείς είς την γυναϊκα, και την ύπερβολην του μύσους έωρακώς (Έβραία γὰρ ἦν ἡ γυνὴ, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐτύγχανε) καὶ καταπλαγείς έπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν εἰς αὐτὸν παρανομήμασιν, ώς ή θεία των Κριτων διαγορεύει γραφή, διελών την γυναίκα απέστειλε κατά πάσαν φυλην του 'Ισραήλ' ζνα μη εls αὐτὸν μόνου, άλλα και είς πάντας κοινον το τοιούτον αδίκημα πιστευθή και Ινα, έαν μεν συμπαθώσιν, εκδικήσωσιν, έαν δε παρίδωσιν, ώς αὐτοὶ λοιπὸν ἀδικήσαντες αἰσχυνθώσι. Καὶ οί μέν αποσταλέντες το γεγονός απήγγελλον οι δε, ακούοντες καὶ δρώντες, έλεγον μηδέποτε τὰ τοιαύτα γεγενήσθαι, ἀφ' ής ήμέρας ανέβησαν οι υίοι Ίσραηλ έξ Αιγύπτου. Πασα γοῦν φυλή τοῦ Ἰσραήλ κεκίνηται, καὶ πάντες, ώς αὐτοὶ παθόντες, κατά τών πλημμελησάντων συνήλθον και τέλος κατεπολεμήENCYCL.

θησαν οί τὰ παράνομα δράσαντες, καὶ ἀνάθεμα παρὰ πάντων γεγόνασιν. Οὐ γὰρ εἰς τὴν συγγένειαν οἱ συνελθόντες ἐσκόπουν, άλλ' είς τὸ πλημμεληθεν ἀπέβλεπον. Οἴδατε τὴν ίστορίαν, αδελφοί, και τα έκ της γραφης ακριβώς περί ταύτης σημαινόμενα επεξεργάσασθαι γαρ πλείονα περί αὐτης οὐ βούλομαι, πρὸς είδότας γράφων, καὶ ἐπειγόμενος τὰ νῦν έκείνων πλείονα σημάναι τη ύμετέρα εύλαβεία. Διά τοῦτο γαρ και της ιστορίας ταύτης έμνησθην, ίνα, τα τότε τοις νθν γινομένοις συμβαλόντες, καλ γνόντες, ως ταθτα νενίκηκε την έκείνων ωμότητα, πλείον ύμεις αγανακτήσητε ή οι κατά των τότε παρανομησάντων. Καὶ γὰρ καὶ τὰ πικρὰ τῶν διωγμῶν τὰ γενόμενα καθ' ἡμῶν ὑπερβέβηκε καὶ μικρὰ ἡ τοῦ Λευίτου συμφορά πρός τὰ νῦν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τολμηθέντα καὶ μαλλον ταύτα ούτε ήκούσθη ποτέ έν τῆ οἰκουμένη, ούτε τοιούτων τις πεπείραται κακών. Τότε μεν γάρ γυνη μία ην ή άδικηθείσα, καὶ είς Λευίτης ὁ τὴν βίαν παθών νῦν δὲ ὅλη ἡ έκκλησία ήδικήθη, και τὸ ιερατείου ύβρίσθη, και τό γε μείζου, εὐσέβεια ἀπὸ ἀσεβείας διώκεται καὶ τότε μὲν μιᾶς γυναικὸς έκάστη φυλή μέρος δρώσα κατεπλήττετο, άρτι δε όλης εκκλησίας δράται μέλη διηρημένα, και τους μέν πρός ύμας, τους δέ πρός άλλους αποσταλέντας, την υβριν και την αδικίαν, ην πεπόνθασιν, ἀπαγγέλλοντας. Κινήθητε δη οῦν καὶ ὑμεῖς, παρακαλώ, μη ώς ήμων μόνον, άλλα και ώς ύμων άδικηθέντων, καὶ εκαστος, ώς αὐτὸς παθών, βοηθησάτω, ίνα μὴ δι' όλίγου έκκλησιαστικοί κανόνες, και ή της έκκλησίας πίστις παραφθαρή. Κινδυνεύει γαρ αμφότερα, έαν μη ταχέως δ Θεός δι' ύμων τα πλημμεληθέντα διορθώσηται, και εκδικίας ή εκκλησία τύχη. Οὐ γὰρ νῦν κανόνες καὶ τύποι ταῖς ἐκκλησίαις ἐδόθησαν, ἀλλ' έκ των πατέρων ήμων καλώς και βεβαίως παρεδόθησαν οὐδὲ νῦν ἡ πίστις ἡρξατο, ἀλλ' ἐκ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν μαθητῶν εἰς ήμας διαβέβηκεν. "Ιν' ουν μη τα έξ αρχαίων μέχρις ήμων τηρηθέντα εν ταις εκκλησίαις εν ταις νυν ήμεραις παραπόληται, και τὰ πιστευθέντα ἡμιν ζητηθή παρ' ἡμῶν, κινήθητε, άδελφοί, ως ' οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ' τυγχάνοντες, καὶ ταῦτα ύφ' έτέρων άρπαζόμενα θεωρούντες. Τὰ μεν οὖν πλείονα παρά των γραμματοφόρων ακούσεσθε συντόμως δε κάγω σημαναι

1 Cor. iv. 1.

ήπείχθην, ໃνα τῷ ὄντι γνῶτε, ὅτι οὐδέποτε τοιαῦτα γέγονε κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἦς ἡμέρας 'ἀναληφθεὶς ὁ Σωτὴρ ἐνετείλατο Acts i. 2. Μαιτ. xxviii. τοις μαθηταις' λέγων' 'Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ 19, έθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς είς τὸ ὅνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υίου, καὶ του άγιου Πνεύματος.

2. Τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησίας παρανομηθέντα ούτω γέγονε. Συναγόντων ήμων συνήθως έν εξρήνη, των τε λαών εύφραινομένων έπὶ ταίς συνάξεσι, καὶ προκοπτόντων τῆ κατὰ Θεὸν πολιτεία, τῶν τε συλλειτουργῶν τῶν κατ' Αίγυπτου, καὶ Θηβαίδα, καὶ Λιβύηυ, ἀγάπηυ καὶ εἰρήνηυ έχόντων πρός αλλήλους και πρός ήμας, έξαιφνης δ έπαρχος της Αιγύπτου γράμματα προτίθησι δημοσία, διατάγματος έχοντα τύπου, ως Γρηγορίου τινός έκ Καππαδοκίας είσερχομένου διαδόχου μου από τοῦ κομιτάτου. Καὶ ἡ μὲν τοιαύτη ακοή τοὺς πάντας ἐτάραξε καινὸν γὰρ ἢν καὶ ἄρτι πρώτως ἀκουσθὲν τὸ τοιοῦτον οἱ δὲ λαοὶ καὶ μᾶλλον εἰς τὰς ἐκκλησίας συνήρχουτο ότι μάλιστα συνεώρων μήτε ξαυτούς, μήτε ξπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερου, μήτε δλως τινάς μεμψαμένους ήμας ποτε. Μόνους δε 'Αρειανούς εώρων σύν αὐτώ, καὶ 'Αρειανόν αὐτόν έπεγίνωσκον ύπὸ τῶν περὶ Εὐσέβιον τοῖς 'Αρειανοῖς ἀποσταλέντα. Οἴδατε δὲ, ἀδελφοὶ, ἀεὶ τοὺς περὶ Εὐσέβιον προ- Apol. c. Ari. στάτας καὶ κοινωνούς τῆς ἀσεβοῦς αἰρέσεως τῶν 'Αρειομανιτῶν 2, 11, 77. γενομένους, και δι' αὐτών ἀεὶ ἡμιν ἐπιβουλεύσαντας, καὶ τῆς els τὰς Γαλλίας ἀποδημίας αίτίους ἡμῖν γενομένους. Διὰ [A.D. 335.] ταθτα γάρ εἰκότως καὶ οἱ λαοὶ ἢγανάκτουν, καὶ κατεβόων, μαρτυρόμενοι τους άλλους δικαστάς και πάσαν την πόλιν, ότι μηδεμιας μέμψεως ύπὸ των εκκλησιαστικών γενομένης, άλλα των αίρετικων 'Αρειανων αὐτὰ καθ' ἡμων παιξάντων, καινοτομία τις καὶ παρανομία τοιαύτη κατά της έκκλησίας γεγένηται. Εί γαρ και όλως ην τις καθ' ήμων μέμψις κρατήσασα, έδει μή 'Αρειανον, μηδε των τὰ 'Αρείου φρονούντων, κατὰ δε τοὺς έκκλησιαστικούς κανόνας, και κατά τὸ τοῦ Παύλου βήμα, 'συναχθέντων' τῶν λαῶν, 'καὶ τοῦ πνεύματος' τῶν καθιστα- 1 Cor. v. 4. νόντων, 'συν τη δυνάμει του Κυρίου ήμων 'Ιησου Χριστου,' πάντα κανονικώς εξετασθήναι τε και πραχθήναι, παρόντων τών Apol. c. Ari. αίτουμένων λαών καὶ κληρικών, καὶ μὴ ἔξωθεν ὑπὸ ᾿Αρειανών,

ΕΝΟΥΟΙ.. ὅσπερ ἐμπορευόμενον τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου παρὰ τοὺς μὴ αἰτήσαντας μηδὲ βουλομένους, μηδὲ ὅλως γινώσκοντας τὸ γεγονὸς, μετὰ προστασίας καὶ βίας τῶν ἔξωθεν δικαστῶν ἐπιβρῖψαι ἐαυτόν. Τοῦτο δὲ τοὺς μὲν ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας παραλύει, τὰ δὲ ἔθνη ἀναγκάζει βλασφημεῖν καὶ ὑπονοεῖν, ὅτι μὴ κατὰ θεῖον θεσμὸν, ἀλλ' ἐξ ἐμπορίας καὶ προστασίας αῖ καταστάσεις γίγνονται,

Cp. Apol. c. 3. Ἡ μὲν οὖν κατάστασις ἡ θαυμαστὴ Γρηγορίου ὑπὸ Ari. 15, 30; Ἡκει. Ari. 9, ᾿Αρειανῶν γέγονε, καὶ τοιαύτην ἔσχε τὴν ἀρχήν. Ἡ δὲ εἴστοδος αὐτοῦ εἰς τὴν ᾿Αλεξάνδρειαν οἶα παράνομα κατειργάσατο, καὶ ἡλίκων κακῶν αἰτία γέγονεν, ἔξεστιν ὑμῖν ἐκ τῶν γραφομένων καὶ παρὰ τῶν ἐπιδημούντων ἐπερωτῆσαι καὶ μαθεῖν. Τῶν λαῶν δυσανασχετούντων, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συναχθέντων ἐπὶ τῆ τοιαύτη καινοτομία, ἵνα μὴ ἡ τῶν ᾿Αρειανῶν ἀσέβεια καταμιγῆ τῆ τῆς ἐκκλησίας πίστει, Αροι. c. Αri. Φιλάγριος, ὁ καὶ πάλαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς ταύτης

παρθένους ἀδικήσας καὶ νῦν ἔπαρχος Αἰγύπτου τυγχάνων, Hist. Ari. 9. παραβάτης μὲν γενόμενος, πατριώτης δὲ ὧν τοῦ Γρηγορίου, καὶ οὐ σεμνὸν ἔχων τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ προστάτας ἔχων τοὺς περὶ Εὐσέβιον, καὶ διὰ τοῦτο σπουδάζων κατὰ τῆς ἐκκλησίας, πείθει τοὺς ἐθνικοὺς δήμους, τούς τε Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἀτάκτους, ἐπαγγελίαις ἃς καὶ ὕστερον ἐπεδίδου, καὶ παροξύνει, καὶ ἀθρόως αὐτοὺς μετὰ ξιφῶν καὶ ροπάλων ἀφίησι κατὰ τῶν λαῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας. Καὶ τί γέγονεν ἐκ τούτων οὐκέτι λοιπὸν ἀπλῶς εἰπεῖν οὕτε γὰρ ἀξίως σημῶναι δυνατὸν, οὕτε χωρὶς δακρύων καὶ θρήνων μνημονεύσειεν ἄν τις κὰν τῶν ὀλίγων. Ποῖα γὰρ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τετραγφόηται τοιαῦτα; ἢ τί τοιοῦτον ἐν διωγμῷ καὶ πολέμω γέγονέ ποτε; Ἡ μὲν ἐκκλησία καὶ

Hist Ari. 10. τὸ ἄγιον βαπτιστήριον πυρπολείται εὐθέως δὲ οἰμωγαὶ καὶ ολολυγαὶ, καὶ θρῆνος ἢν κατὰ τὴν πόλιν, ἀγανακτούντων καὶ τῶν πολιτῶν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, καὶ καταβοώντων τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τὴν βίαν μαρτυρομένων. Παρθένοι γὰρ ἄγιαι καὶ ἀμίαντοι ἐγυμνοῦντο, καὶ ἔπασχον ἃ μὴ θέμις μὴ ἀνεχόμεναι δὲ, ἐκινδύνευον μονάζοντες κατεπατοῦντο, καὶ ἀπέθνησκον καὶ οὶ μὲν ἐδισκεύοντο, οἱ δὲ ξίφεσι καὶ ροπάλοις ἀνηροῦντο ἄλλοι ἐτραυματίζοντο καὶ ἐτύπτοντο. Ἐπὶ δὲ τῆς ἁγίας

τραπέζης ἡλίκη ἀσέβεια καὶ παρανομία γέγονεν! "Ορνεα καὶ στροβίλους ἐθυσίαζον, εὐφημοῦντες μὲν αὐτῶν τὰ εἴδωλα, Cp. Apol. c. δυσφημοῦντες δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υίὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τὰς θείας τῶν γραφῶν βίβλους, ὰς εὕρισκον ἐν τῆ ἐκκλησία, κατέκαιον. Εἰς δὲ τὸ ἄγιον βαπτιστήριον, φεῦ τῆς τόλμης. οἱ Κυριοκτόνοι Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἄθεοι ἐθνικοὶ ἀφυλάκτως εἰσερχόμενοι, τοιαῦτα αἰσχρὰ διεπράττοντο καὶ ἐλάλουν γυμνοῦντες ἑαυτοὺς, ὡς αἰσχύνεσθαι καὶ λέγειν αὐτά. Καί τινες ἀσεβεῖς ἄνδρες, τὰ πικρὰ τῶν διωγμῶν μιμούμενοι, παρθένων καὶ ἐγκρατῶν κρατοῦντες τὰς χεῖρας εἶλκον, καὶ διασύροντες, ἐβιάζοντο βλασφημεῖν, καὶ ἀρνεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἀρνουμένας κατέκοπτον καὶ κατεπάτουν.

4. Καὶ πρὸς τούτοις ἡ θαυμαστὴ καὶ λαμπρὰ εἴσοδος Γρηγορίου τοῦ ᾿Αρειανοῦ, ἡδομένη τοῖς τοιούτοις κακοῖς, ὥσπερ έπαθλον και μισθον της τοιαύτης παρανόμου νίκης παρέχουσα τοις έθνικοις και τοις 'Ιουδαίοις, και τοις τα τοιαύτα καθ' ήμων έργασαμένοις είς πρέδαν δέδωκε την έκκλησίαν. Καὶ της τοιαύτης παρανομίας και αταξίας συγχωρηθείσης, τὰ πολέμων λοιπου χείρουα, και ληστών ώμότερα έγίνετο. Οι μέν γάρ τά απαντώντα διήρπαζον· οἱ δὲ τὰς ἀποκειμένας τινών παραθήκας διηρούντο τὸν οίνον πολύν όντα η έπινον, η έξεκένουν, η άπέφερου τὸ ἀποκείμενου ἔλαιου ἥρπαζου τὰς θύρας καὶ τοὺς καγκέλλους ώς σκῦλα έκαστος έλάμβανε τὰς λυχνίας παρ' αὐτὰ έν τώ τοιχίω απετίθεσαν, τους κηριόλους της έκκλησίας τοις είδωλοις ανήπτου και όλως άρπαγή και θάνατος ήν έν τή έκκλησία. Καὶ οὐκ ήδοῦντο οἱ δυσσεβεῖς 'Αρειανοὶ τούτων γιγνομένων, άλλ' έτι χείρονα καὶ ώμότερα προσετίθουν πρεσβύτεροι γάρ καὶ λαϊκοὶ έξέσθησαν, παρθένοι απομαφοριζόμεναι ἀπήγουτο είς τὸ βημα τοῦ ἡγεμόνος, καὶ είς τὴν φυλακήν έβάλλουτο άλλοι έδημεύθησαν, έμαστίχθησαν οί άρτοι των λειτουργών και των παρθένων εκωλύθησαν. Ταθτα δὲ ἐγίγνετο ἐν αὐτῆ τῆ ἁγία Τεσσαρακοστῆ περὶ τὸ Πάσχα, ότε οι μεν άδελφοι ενήστευον, ο δε θαυμαστός Γρηγόριος, του Καϊάφα τρόπου αυαλαβών, μετά Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος κατά τών είς Χριστον εύσεβούντων ένεπαροίνει. Έν Παρασκευή

ΕΝΕΥΕΙ. γοῦν εἰσερχόμενος εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος [April 7, 340.] καὶ τῶν ἐθνικῶν δήμων, ὡς ἀποστρεφομένους εἶδε τοὺς λαοὺς τὴν βιαίαν εἴσοδον αὐτοῦ, ἐποίησε τὸν ὡμότατον ἡγεμόνα ἐν μιᾳ ὥρᾳ τριἀκοντα καὶ τέσσαρας παρθένους, καὶ ὑπάνδρους, καὶ εὐγενεῖς ἄνδρας μαστίξαι δημοσίᾳ, καὶ εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐν οῖς μίαν παρθένον φιλολογοῦσαν, καὶ τὸ ψαλτήριον ἔτι κατέχουσαν ἐν ταῖς χερσὶ, μαστιχθῆναι πεποίηκε δημοσίᾳ καὶ τὸ μὲν βιβλίον ὑπὸ τῶν δημίων διηρπάσθη, αὐτὴ δὲ ἡ παρθένος εἰς τὴν φυλακὴν καθείρχθη.

5. Τούτων γενομένων, οὐχ ἡσύχαζον, οὐδὲ εἰς τὰ ἐξῆς' ἀλλ'

Cp. Apol. ad ἐβουλεύοντο καὶ ἐν τῆ ἄλλη ἐκκλησία, ἔνθα μάλιστα ἐγὼ ἐν

ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ῷκουν, τὰ αὐτὰ τοῖς προτέροις ποιῆσαι'
ἐσπούδαζον δὲ τὴν μανίαν ἐαυτῶν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν
ἐπεκτεῖναι, ἴνα με θηρεύσαντες ἀνέλωσιν. *Ο καὶ ἔπαθον ἄν,

εἰ μὴ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις ἐβοήθησεν, ἵνα μόνον ἐκφυγὼν

ὑπαγορεῦσαι κὰν τὰ ὀλίγα δυνηθῶ. Ἐγὼ γὰρ, θεωρῶν αὐτοὺς
ἔσχατα λυσσῶντας, λογισάμενος ἵνα μήτε ἡ ἐκκλησία βλαβῆ,

καὶ αἱ ἐν αὐτῆ παρθένοι πάθωσι, καὶ θάνατοι πάλιν γένωνται,

καὶ δεύτερον οἱ λαοὶ ὑβρισθῶσιν, ὑπέκλεψα ἐμαυτὸν τῶν λαῶν,

Μαιι κ. 23. μνησθεῖς τοῦ Σωτῆρος λέγοντος' 'Ἐὰν ὑμᾶς διώκωσιν εἰς

Matt. x. 23. Cp. Apol. de Fuga, 11.

[April 9.] Cp. Apol. ad Const. 15.

καὶ δεύτερον οἱ λαοὶ ὑβρισθῶσιν, ὑπέκλεψα ἐμαυτὸν τῶν λαῶν, μνησθείς του Σωτήρος λέγοντος 'Εαν ύμας διώκωσιν είς τήνδε την πόλιν, φεύγετε είς την έτεραν. ' Ήδειν γαρ αὐτούς άφ' ων έπραξαν είς την ετέραν εκκλησίαν κακών, μηδεν των δεινών καὶ κατά της άλλης παραιτουμένους όπου γε οὐδὲ αὐτὴν τὴν Κυριακὴν τῆς άγιας ξορτῆς ἠδέσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτή τοὺς της ἐκκλησίας ἀνθρώπους εἰς φυλακὴν καθεῖρξαν δτε δ μέν Κύριος τους πάντας έκ των του θανάτου δεσμών ηλευθέρωσεν, δ δε Γρηγόριος και οι σύν αὐτώ, ωσπερ άντιμαχόμενοι τῷ Σωτήρι, καὶ θαρρούντες τῆ τοῦ ἡγεμόνος προστασία, την ελευθέριον ημέραν τοις του Χριστου δούλοις πένθος πεποιήκασιν. Οἱ μὲν γὰρ Ελληνες ηὐφραίνοντο, δυσωπούμενοι την ημέραν δ δε Γρηγόριος, ζσως εντολάς πληρών τών περί Εὐσέβιου, πευθείν ἠυάγκαζε τοὺς Χριστιανοὺς τῆ κακώσει των δεσμών. Δια ταύτης τοίνυν της βίας δ ήγεμων ήρπασε τὰς ἐκκλησίας, καὶ ἀρπάσας, Γρηγορίφ καὶ τοῖς 'Αρειομανίταις παραδέδωκε. Καὶ οἱ μὲν ἐκκήρυκτοι παρ' ἡμῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν γενόμενοι έγκαυχωνται τη άρπαγη των έκκλησιων ό δέ

τοῦ Θεοῦ λαὸς καὶ οἱ κληρικοὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας βιάζουται ή κοινωνείν τη άσεβεία των αίρετικών 'Αρειανών, ή μη είσερχεσθαι είς τὰς εκκλησίας. Καὶ γὰρ καὶ τοῖς ναυκλήροις καλ τοις άλλοις τοις την θάλατταν πλέουσιν ούκ όλίγην βίαν και ανάγκην επέθηκεν ο Γρηγόριος, δια του ήγεμόνος βασανίζων καὶ μαστίζων, άλλους δὲ καὶ δεσμεύων καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ γράμματα παρ' αὐτοῦ λαμβάνωσι. Καὶ ἵνα μη άχρι τούτων άρκεσθη, άλλα και τοῦ αίματος ημών εμφορηθη, πεποίηκε του ωμότατου και συνεργου αυτου ήγεμουα ψήφισμα ώς έκ προσώπου τοῦ λαοῦ κατ' έμοῦ γράψαι τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεί Κωνσταντίω, επίφθονα ρήματα περιέχον, άφ' ου μή μόνον έστι φυγείν, άλλα και μυρίους θανάτους προσδοκάν. Καὶ ὁ μὲν τὸ ψήφισμα γράψας ἐστὶ παραβάτης ἐκ Χριστιανῶν, καὶ εἴδωλα ἀναισχύντως προσκυνών οἱ δὲ ὑπογράψαντές εἰσιν έθνικοι και νεωκόροι των είδωλων, και σύν αὐτοις 'Αρειανοί. Καὶ Ίνα μὴ πολὺς ἐν τῷ γράφειν γένωμαι, διωγμός ἐστιν ένταθθα, καὶ διωγμός οίος οὐδέποτε γέγονε κατά της έκκλησίας. Ολως μεν γαρ εν τώ πρό τούτου διωγμώ και φεύγων τις προσηύχετο, και κρυπτόμενος έβαπτίζετο άρτι δε ή πολλή ώμότης και την Βαβυλωνίαν άθεότητα μεμίμηται. 'Ως γάρ οί τότε κατά τοῦ Δανιήλ, οὕτω καὶ ὁ θαυμαστὸς Γρηγόριος νῦν Dan. vi. 13. τους εν ταις οικίαις προσευχομένους διαβάλλει τῷ ἡγεμόνι, καὶ τους λειτουργούς μετά πάσης υβρεως παρατηρείται, ως έκ της τοσαύτης βίας πολλούς μεν άβαπτίστους κινδυνεύειν, πολλούς δε γωρίς των επισκεπτομένων νοσείν και δδύρεσθαι, πικροτέραν της νόσου την τοιαύτην συμφοράν ηγουμένους. Τών γάρ λειτουργών της έκκλησίας διωκομένων, οι λαοί, καταγινώσκοντες της ασεβείας των αίρετικων Αρειανών, αίρουνται μάλλου ούτω νοσείυ και κινδυνεύειν, ή χείρα των 'Αρειανών έλθειν έπι την κεφαλην αὐτών.

6. 'Αρειανός οὖν ἐστιν ὁ Γρηγόριος, καὶ τοῖς 'Αρειανοῖς ἀποσταλείς' οὐ γάρ τις αὐτὸν ἢτήσατο πλὴν μόνων αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ὡς μισθωτὸς καὶ ὡς ἀλλότριος, δεινὰ καὶ πικρὰ τοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας λαοῖς, ὡς οὖκ οὖσιν ἰδίοις, διὰ τοῦ ἡγεμόνος κατεργάζεται. 'Επειδὴ γὰρ Πιστὸν ὅνπερ πρότε-

ENCYCL. Cp Apol c. Ari, 19, 24.

ρου οί περί Εὐσέβιου τοίς 'Αρειανοίς κατέστησαν, μετά τὸ γράψαι ήμας περί αὐτοῦ, πάντες ὑμεῖς οἱ τῆς καθολικῆς έκκλησίας επίσκοποι επίστασθε ώς διά την ασέβειαν εικότως αὐτὸν ἀναθεματίσατε καὶ ἀπεκηρύξατε, τούτου ἔνεκα Γρηγόριον νῦν τὸν αὐτὸν τοῖς 'Αρειανοῖς ἀπέστειλαν. Εἶτα, ΐνα μὴ καὶ δεύτερου αλσχύνην δφλήσωσι, γραφόντων ήμων πάλιν κατ' αὐτῶν, διὰ τοῦτο τῆ ἔξωθεν βία καθ' ἡμῶν ἐχρήσαντο, Ίνα, των εκκλησιών περικρατήσαντες, δόξωσιν εκφεύγειν την των 'Αρειανών ύπόνοιαν. 'Αλλ' έσφάλησαν καλ έν τούτω' οὐδείς γαρ των της εκκλησίας ανθρώπων εστί μετ' αὐτων, εί μη μόνοι οι αιρετικοί, και οι δι' αιτίας εκβληθέντες, και δσοι δια την ανάγκην τοῦ ήγεμόνος ὑποκρίνονται. Τοῦτο δὲ τῶν περί Εὐσέβιόν ἐστι τὸ δραματούργημα ταῦτα οἱ περὶ Εὐσέβιον έκπαλαι μεν εμελέτων και συνετίθουν νυν δε και ζσχυσαν Apol. c. Ari. πράξαι διὰ τὰς διαβολὰς, ἃς διέβαλον ἡμᾶς βασιλεί. 'Αμέλει οὐδε ούτως ήσυχάζουσιν, άλλα και ούτως ήμας αποκτείναι (ητούσι, καὶ τοῖς γνωρίμοις ἡμῶν Φοβερούς ἐαυτούς δεικνύουσιν, ώστε πάντας φυγαδεύεσθαι καὶ θάνατον παρ' αὐτῶν προσδοκᾶν. 'Αλλ' οὐ διὰ ταῦτα καὶ ὑμᾶς αὐτῶν τὴν παρανομίαν καταπτῆξαι χρή, άλλα μαλλον και εκδικήσαι, και αγανακτήσαι κατά των ούτως καινοτομηθέντων καθ' ήμων. Εί γαρ, πάσχοντος μέλους τ Cor. xii. 26. ένδς, 'συμπάσχει πάντα τὰ μέλη,' καὶ κατὰ τὸν μακάριον ἀπό-Rom. xii. 15. στολου, ' κλαίειν μετά κλαιόντων' δεί, πασχούσης τής τηλικαύτης έκκλησίας, έκαστος, ώς αὐτὸς πάσχων, ἐκδικείτω τὸ πράγμα. Κοινός γάρ έστιν δ Σωτήρ, δ ύπ' αὐτῶν βλασφημούμενος, καὶ πάντων είσιν οι κανόνες, οι ύπ' αὐτών παραλυόμενοι. Αρα γαρ εί, καθεζομένων ύμων έν τη εκκλησία, και συναγομένων των λαών χωρίς τινος μέμψεως, εί τις έξαιφνης διά προστάγματος διάδοχος έληλύθει καθ' ένδς ύμων, καὶ τοιαῦτα έγεγόνει

θηναι; Διὰ τοῦτο ἀγανακτήσαι ύμας δίκαιον ἐστιν, ΐνα μη. τούτων σιωπωμένων, κατ' όλίγον και είς εκάστην εκκλησίαν Cp.Ep.Æg. 9. τὸ τοιοῦτον κακὸν διαβῆ, καὶ λοιπὸν ἐμπόριον καὶ ἀγοραίον τὸ Hist. Ari 73 καθ' ήμας διδασκαλείου γένηται.

> 7. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοὺς 'Αρειομανίτας οἴδατε, ἀγαπητοί· πολλάκις γὰρ αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν ίδία καὶ κοινή πάντες

> καθ' ύμων, ούκ αν ήγανακτήσατε; ούκ αν ήξιώσατε εκδικη-

άπεκηρύξατε οίδατε δε και τους περι Ευσέβιον, ως προείπον,

της αυτης έκείνοις όντας αίρέσεως, δι' ην και πάλαι ημίν έπεβούλευσαν. Τὰ δὲ νῦν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπ' αὐτῶν γενόμενα πικρότερα πολέμων έδήλωσα ύμιν, ζυα, κατά την έξ άρχης ίστορίαν μισοπόνηρον ζήλον αναλαβόντες, εξάρητε τους τα τοιαῦτα πουηρὰ ἐργασαμένους κατὰ τῆς ἐκκλησίας. Εἰ γὰρ Apol.c. Ari. 22, 30. Hist. καὶ πέρυσιν οἱ κατὰ ዮώμην ἀδελφοὶ, μήπω τούτων γενομένων, Ari. 9. άλλ' ένεκα των πρώτων, σύνοδον έγραψαν γενέσθαι, ໃνα κάκεινα εκδικηθή. ήνπερ εύλαβούμενοι οι περί Εύσέβιον, προύλαβον διαταράξαι την εκκλησίαν, και ήθελησαν ήμας ανελείν, ίνα λοιπον επ' άδείας πράττωσιν à βούλονται, καὶ μή έχωσι τὸν ἐλέγχοντα, πόσφ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς τηλικούτοις παρανομήμασιν άγανακτησαι όφείλετε, καλ καταψηφίσασθαι αὐτῶν, ὄσφ καὶ ταῦτα τοῖς προτέροις προσέθηκαν; Παρακαλῶ, μη παρίδητε τὰ τηλικαθτα, μηδε επιτρέψητε την περιβόητον 'Αλεξανδρέων εκκλησίαν ύπο αίρετικών καταπατηθήναι. Διά ταῦτα γὰρ εἰκότως καὶ οἱ λαοὶ καὶ οἱ λειτουργοὶ καθ' ἐαυτούς είσι, διά μέν τὰς τοῦ ἐπάρχου βίας σιωπώντες, διά δὲ τὴν ασέβειαν των 'Αρειομανιτων εκτρεπόμενοι. Έαν τοίνυν γράφη πρὸς ύμας Γρηγόριος, η άλλος τις περί αὐτοῦ, μη δέξησθε, άδελφοί, τὰ γράμματα αὐτοῦ, άλλὰ σχίσατε, καὶ δυσωπήσατε τους κομίζοντας, ως άσεβείας και πονηρίας όντας διακόνους. Έαν δε και τύπον είρηνικον τολμήση γράφειν. μηδε ταθτα δέχησθε τώ γαρ φόβω τοθ ήγεμόνος οι δεχόμενοι κομίζουσι διά τὰς πολλάς αὐτοῦ βίας. Ἐπειδή δὲ εἰκὸς καὶ τοὺς περί Εὐσέβιον γράφειν ύμιν περί αὐτοῦ, διὰ τοῦτο προυπομνήσαι ύμας έσπούδασα, ໃνα καί έν τούτω το απροσωπόληπτου τοῦ Θεοῦ μιμησάμενοι, ἐκδιώξητε τοὺς παρ' αὐτῶν ὅτι έν τοιούτφ καιρφ διωγμούς, και φθοράς παρθένων, και θανάτους, καὶ άρπαγὰς τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ πυρκαϊὰν, καὶ βλασφημίας έν ταις έκκλησίαις, ένεκεν των Αρειομανιτών κατεσκεύασαν ύπὸ έθνικων καὶ Ἰουδαίων γενέσθαι. Οὐκ αν δε δ ασεβης και μεμηνώς Γρηγόριος αρνήσηται ξαυτον είναι Αρειανου, έχων έλεγχον του υπογράφουτα αυτού τα γράμματα. Αμμών γάρ ούτος δ ύπογράφων, έκπαλαι μεν ύπο τοῦ μακαρίτου 'Αλεξάνδρου τοῦ πρὸ ἐμοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ πολλοῖς

ENCYCL.

κακοίς καὶ ἐπὶ ἀσεβεία ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας. Πάντων οὖν ἔνεκεν καὶ ἀντιγράψαι ἡμῖν θελήσατε, καὶ καταγνῶναι τῶν ἀσεβῶν, ἵνα καὶ νῦν οἱ μὲν λειτουργοὶ οἱ ἐνταῦθα, καὶ οἱ λαοὶ, τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ μισοπονηρίαν ὑμῶν ὁρῶντες, εὐφραίνωνται τῆ εἰς Χριστὸν ὁμοψύχω ὑμῶν πίστει, οἱ δὲ τοιαῦτα κατὰ τῆς ἐκκλησίας παρανομήσακτες, μεταπαιδευθέντες ἐκ τῶν ὑμῶν γραμμάτων, κὰν ὀψέ ποτε δυνηθῶσι μεταγνῶναι. Προσείπατε τὴν παρ' ὑμῖν ἀδελφότητα. Οἱ σὰν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ προσαγορεύουσιν ὑμᾶς. Ἐρρωμένους καὶ μνημονεύοντας ὑμῶν ὁ Κύριος ὑμᾶς διαφυλάξειεν, κύριοι ἀληθῶς ποθεινότατοι.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ.

I. Έγω μεν φμην μετά τάς τοσαύτας ύπερ ήμων γενομένας About A.D. ἀποδείξεις καταδύεσθαι λοιπον τους έχθρους, και μάλλον έκ τούτων καταγινώσκειν ξαυτών, έφ' οίς και τους άλλους ξσυκοφάντησαν έπειδη δε οὐδ' οὕτω καταγνωσθέντες ερυθριώσιν, άλλ' ὑπ' ἀναισθησίας ξρπουσι ταῖς καταλαλιαῖς, νομίζοντες ἀνάδικα πάντα γίνεσθαι, οὐχ ἵνα κριθῶσι (φεύγουσι γάρ), ἀλλ' ໃν ήμας και τας ψυχας των ακεραίων σκύλλωσιν, αναγκαιον ήγησάμην ύμιν ἀπολογήσασθαι, ໃνα μηκέτι μὲν αὐτῶν ἀνέχησθε γογγυζόντων, καταγνώτε δε της πονηρίας καὶ συκοφαντίας αὐτών. Υμίν μεν γάρ τοις γνησίοις ἀπολογούμαι πρός δέ τοὺς φιλουεικοῦντας, παρρησιάζομαι τοῖς κατ' αὐτῶν ἐλέγχοις. Οὐκέτι γὰρ κρίσεως δείται τὰ καθ' ἡμᾶς κέκριται γὰρ ούχ άπαξ, οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πρῶτον μὲν, ἐν Cp. c. 3, beτῆ ἡμετέρα χώρα συναγομένη ύπὸ ἐπισκόπων ἐγγὺς ἐκατόν· δεύτερον δὲ ἐν τῆ Ῥώμη, γράψαντος Εὐσεβίου, καὶ κληθέντων Cp. c. 20. αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν, καὶ συναχθέντων ἐπισκόπων κάκεῖ πλέον πεντήκουτα και τρίτου έν τῆ μεγάλη συνόδφ τῆ έν Σαρδική Cp. c. 37. συναχθείση κατά πρόσταξιν των θεοφιλεστάτων βασιλέων

Αροι. c. Απι. Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος ἐν ή καὶ οἱ καθ ἡμῶν γενόμενοι καθηρέθησαν ώς συκοφάνται, τοῖς τε κριθεῖσιν ὑπὲρ ήμων συνεψηφίσαντο μέν έπίσκοποι πλείους τριακοσίων, έξ έπαρχιών Αλγύπτου, Λιβύης, καλ Πενταπόλεως, Παλαιστίνης, Δακίας, Μυσίας, Θράκης, Δαρδανίας, Μακεδονίας, 'Ηπείρων, Θεσσαλίας, 'Αχαίας, Κρήτης, Δαλματίας, Σισκίας, Παυνουίων, Νωρικοῦ, Ἰταλίας, Πικηνοῦ, Τουσκίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, 'Απουλίας, Βρουττίας, Σικελίας, 'Αφρικής πάσης, Σαρ-. δανίας, Σπανιών, Γαλλιών, Βρεττανιών. 'Επεμαρτύρησαν δὲ τούτοις Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης, οἱ πρότερον μὲν διαβάλλοντες, υστερου δε μεταγυόντες ου γάρ μόνου απεδέξαντο τα κριθέντα c. 58. ύπερ ήμων, άλλα και συκοφάντας έαυτούς τε και τους άλλους τους καθ' ήμων γενομένους ωμολόγησαν. Οι γαρ ούτως μεταγνόντες και ούτως γράψαντες δήλοι είσι και τους περί Εὐσέβιου ἐλέγχουτες μετά γάρ αὐτῶν κοινή τὴν καθ' ἡμῶν έμηχανήσαντο συσκευήν. Τὰ τοίνυν ὑπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων έπισκόπων δοκιμασθέντα καὶ κριθέντα, αποδειχθέντα τε λευκώς, περιττον είναι πάλιν ανακρίνεσθαι πας δστισοῦν δμολογήσειεν, Ίνα μη, καν νῦν έξετασθή, πάλιν ανακριθή, και αθθις έξετασθή, και οθτως εls απέραντον τα των περιεργαζομένων γένηται.

δυσωπήσαι τοὺς ἔτι κὰν προσποιεῖσθαι καθ' ἡμῶν βουλομένους ὅτε δὲ καὶ ἐχθροὶ μαρτυροῦσιν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ καθ' ἑαυτῶν, φάσκοντες τὰ καθ' ἡμῶν εἶναι συσκευὴν, τίς ἔτι λοιπὸν ἀμφιβάλλων οὐκ αἰσχύνεται; Τοῦ γὰρ νόμου κελεύ
Deut. xvii. 6. ουτος 'ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων' ἴστασθαι τὰς
Matt. xviii.

κρίσεις, ἱδοὺ τοσοῦτον πλήθος ὑπὲρ ἡμῶν ἐστι μαρτύρων,
ἔχον προσθήκην καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπόδειξιν ὥστε
καὶ τοὺς ὑπολειπομένους μηκέτι προσέχειν οἶς, ὡς ἠθέλησαν,
ἐδίκασαν, ἀλλὰ βιάζεσθαι λοιπὸν, καὶ ἀντὶ τῶν εὐλόγων
ἀδικεῖν τοὺς ἐλέγχοντας αὐτούς. Τοῦτο γὰρ αὐτοὺς μάλιστα
λυπεῖ, ἐπειδήπερ ἄπερ ἔκρυψαν αὐτοὶ πράξαντες, καὶ καθ'
ἑαυτοὺς ἐν γωνία συνέθεντο, ταῦτα Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος
ἐξήγαγον, καὶ ἀπεκάλυψαν καὶ ἴσασιν ἀκριβῶς, ὡς ἡ τούτων

2. "Ηρκει μέν γάρ καὶ ή των τοσούτων ἐπισκόπων ψηφος

μετάνοια κατακρίνει μέν έκείνους, δικαιοί δε τους άδικηθέντας παρ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἐν τῆ κατὰ Σαρδικὴν συνόδφ καθηρέθησαν, ώσπερ έμπροσθεν είπον, και εικότως γε ούτω γὰρ καὶ οἱ τότε Φαρισαῖοι, ἀπολογούμενοι ὑπερ τοῦ Παύλου, Acts xxiii. 9. διήλεγχον την έαυτων καὶ των Ἰουδαίων κατ' αὐτοῦ γενομένην συνωμοσίαν ούτως δ μακάριος Δαβίδ έδείχθη μάτην διωκόμενος, δπηνίκα δ διώκων ὧμολόγησε λέγων ' Ημαρτον, τέκνον τ Kings (1 Sam.) xxvi. Δαβίδ' οῦτω καὶ οῦτοι νικηθέντες ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἠξίωσαν, 21. καὶ γράψαντες ἐπιδεδώκασιν Ἰουλίφ τῷ ἐπισκόπφ 'Ρώμης. Έγραψαν δε και ήμιν, άξιουντες έχειν την προς ήμας ειρήνην, οί τοσαθτα θρυλλήσαντες και τάχα και νθν έρυθριώντες διότι οθς εζήτησαν ανελείν, τούτους τῆ χάριτι τοῦ Κυρίου ζώντας όρωσι. Καὶ Αρειον δὲ καὶ τὴν αίρεσιν ἀνεθεμάτισαν, ἀκολούθως τοῦτο ποιοῦντες είδότες γάρ, ώς δι' οὐδεν έτερον οί περί Εὐσέβιον ἡμῖν ἐπεβούλευον ἡ διὰ τὴν ίδίαν ἐαυτῶν ἀσέβειαν Εncycl, 2, etc. άπαξ κρίναντες δμολογήσαι την καθ' ήμων συκοφαντίαν, εὐθὺς ηρυήσαυτο καὶ την Χριστομάχου αίρεσιν, δι' ην καὶ τὰ καθ' ήμων ύπεκρίναντο. Τὰ μέν οθν γραφέντα παρά των επισκόπων ύπερ ήμων κατά διαφόρους συνόδους, και πρώτα τά των Αλγυπτίων, έστι τάδε.

'Η άγια σύνοδος ή ἐν 'Αλεξανδρεία συναχθείσα ἀπό τε τῆς Αλγύπτου, καὶ τῆς Θηβαίδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως, τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόποις, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς ἐν Κυρίω χαίρειν.

3. 'Ηδυνάμεθα μὲν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν Letter of Expytian Bi-
άμα τῷ συσκευασθῆναι τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν 'Αθανάσιον, ἡ shops.a.D.339καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν 'Αλεξάνδρειαν, ἀπολογήσασθαι περὶ ὧν συνεσκευάσαντο αὐτῷ οἱ περὶ Εὐσέβιον, καὶ Cp. c. 28, 37.
αἰτιάσασθαι περὶ ὧν πέπουθε παρ' αὐτῶν, καὶ δεῖξαι πάσας
τὰς γεγενημένας κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας. 'Επειδὴ δὲ τότε
μὲν οὐκ ἐπέτρεπε τὰ πράγματα, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς' νῦν δὲ
νομίζομεν μετὰ τὴν ἐπάνοδον 'Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου
δυσωπεῖσθαι, καὶ ἐρυθριῷν αὐτοὺς ἐπὶ οὕτω φανεροῖς αὐτῶν
ἀδικήμασι, τούτου ἔνεκεν σιγῷν ἑαυτοὺς ἐπείσαμεν. 'Επεὶ δὲ
μετὰ τὸ παθεῖν τοσαῦτα τὸν ἄνδρα, μετὰ τὴν εἰς Γαλλίας c. 87.
ἀποδημίαν, μετὰ τὴν ἐπὶ ξένης ἀντὶ τῆς οἰκείας καὶ ποβρωτάτω A.D. 336-338.

Αροι. c. Απι. διατριβήν, μετά τὸ ὀλίγου δείν αὐτὸν ἀποθανείν ἐκ τῶν δια-(Letter of Β. βολών αὐτών, εἰ μὴ βασιλέως ἔτυχε φιλανθρώπου, ἐφ' οἶς ἃν shops.) καὶ πας έχθρος έκορέσθη καν τον θυμον ωμότατος, ουκ έρυθριῶσιν, ἀλλὰ πάλιν ἐπινεανιεύονται κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πρὸς τὴν ἄφεσιν ἀγανακτοῦντες αὐτοῦ, χείροσιν έπιτολμωσι δευτέροις καὶ κατηγορούσι μέν εύχερως, ού

Prov. xix. 5. Wisd. i-11.

φοβούνται δὲ τὸ ἐν ταις άγίαις γραφαίς γεγραμμένον ' Μάρτυς ψευδής οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται, καὶ Στόμα καταψευδόμενον αναιρεί ψυχήν' διά τοι τοῦτο οὐκέτι μεν δυνάμεθα σιγάν, θαυμάζομεν δε την πονηρίαν αὐτῶν καὶ την ἀκόρεστον ἐπὶ συσκευαίς φιλουεικίαν. 'Ιδού γάρ, οὐ παύουται πάλιυ βασιλικάς άκοὰς κινούντες καθ' ἡμῶν' οὐ παύονται γράφοντες δλέθρου γράμματα, πρός αναίρεσιν έπισκόπου τοῦ τῆς ασεβείας αὐτῶν ἐχθροῦ. Πάλιν γὰρ ἔγραψαν τοῖς βασιλεῦσι κατ' αὐτοῦ, πάλιν αὐτὸν συσκευάσασθαι βούλονται, σφαγάς αλτιώμενοι μη γενομένας πάλιν αὐτὸν φονεῦσαι βούλονται, φόνους αιτιώμενοι μη γενομένους και τότε γαρ αν εφόνευσαν διαβάλλοντες, εί μη φιλανθρώπου βασιλέως ετύχομεν πάλιν αὐτὸν, ἴνα τὸ ἔλαττον εἴπωμεν, ἐπ' ἐξοριστίαν ἀπελθεῖν ἐπείγονται, συμφοράς έξορίστων ώς παρ' αὐτοῦ γενομένων προσποιούμενοι θρηνείν. Καὶ θρηνοῦσι μέν παρ' ἡμιν τὰ μὴ γενόμενα, οὐκ ἀρκοῦνται δὲ τοῖς γενομένοις κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δεύτερα καὶ χείρονα προσάψαι βούλονται ούτως εἰσὶ πράοι καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικεῖς μάλλον δὲ (είρήσεται γὰρ τὰληθές) πουηροί καὶ πικροί, καὶ ἐκ φόβων καὶ απειλών, η εξ ευσεβείας και επιεικείας, α τοις επισκόποις πρέπει, τιμώμενοι. Οξα γάρ μηδε των έξω τις φιλοπραγμόνων φθέγξαιτο, τοιαθτα δήματα καταχέαι τετολμήκασιν, ών πρός τους βασιλέας έγραψαν. Και τοσούτων φόνων καὶ σφαγών κατηγόρησαν οὐκ ἐπὶ ἡγεμόνος, οὐκ ἐπ' ἄλλου τινός μείζονος, άλλ' έπὶ τῶν Αὐγούστων τῶν τριῶν οὐδὲ πρός τὰ διαστήματα τῶν δδῶν ἀποκνήσαντες, μόνον ζυα πάντα μείζονα δικαστήρια της κατηγορίας αὐτῶν ἐμπλησθη. Κατηγορία γαρ άληθως, άγαπητοί, τα παρ' αὐτων γενόμενα, καὶ πασῶν ἀνωτάτω κατηγορία. ὅπου γε καὶ πάντων τῶν ανθρωπίνων ανωτάτω τα δικαστήρια. Τί γαρ άλλο τέλος

της έπὶ τούτοις έξετάσεως, η θάνατος έκ βασιλικής κινήσεως έπαγόμενος;

4. Οὐκοῦν οὐ τὰ παρὰ 'Αθανασίου, ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα, θρήνου καὶ οἰμωγῆς ἄξια. Οὐκοῦν αὐτοὺς μᾶλλον αν τις δικαίως θρηνήσειεν έπὶ τούτοις γαρ δδύρεσθαι χρή. έπεὶ καὶ γέγραπται· 'Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μήτε θρηνεῖτε Jer. xxii. 10. αὐτόν κλαύσατε κλαυθμώ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει έτι. Πασα γαρ αὐτων ἡ ἐπιστολὴ οὐδὲν ἄλλο ἡ πρὸς θάνατον δρά· καὶ φονεύειν ἐπιχειροῦσιν, ἐὰν συγχωρώνται, καὶ ποιείν εξορίστους. Συνεχωρήθησαν γάρ, τοῦ θεοφιλεστάτου πατρὸς τῶν βασιλέων, ἀντὶ θανάτου, τῆ μεταθέσει τοῦ τόπου Hist. Ari. 50. του θυμου αυτών εκπλήσαντος. Ταθτά γαρ ότι μηδε ψιλών Χριστιανών έργα, σπανίως δε και εθνικών, μήτι γε επισκόπων, δοκούντων και τους άλλους τα δίκαια διδάσκειν, συνοραν υμών την εν Χριστώ συνείδησιν ήγούμεθα πώς γαρ οι τους άλλους κωλύουτες κατηγορείν, αὐτοὶ κατήγοροι καὶ μέχρι βασιλέων γίνονται; πως οι συμφοράς έλεειν διδάσκοντες, οὐδε μετά την . εξοριστίαν ήμων ήσυχάζουσι; Κοινός γαρ γέγονεν ήμων των έπισκόπων δμολογουμένως έξορισμός και πάντες ξαυτούς έξορίστους είχομεν, και νυν ώς συν 'Αθανασίω ταις πατρίσιν άποδοθέντας, πάλιν άντι των προτέρων όδυρμων έπ' αὐτώ καί θρήνων μεγίστην εὐθυμίαν ἀπολαβόντας καὶ χάριν, ἢν δ Κύριος διαφυλάξειε, και ανατρέψαι τοις περί Ευσέβιον μή έπιτρέψη. Ταθτα μέν, εί και άληθη ήν α κατηγόρουν αθτόν, ην τινα κατηγορήματα, δτι παρά τὸ πρόσταγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, και μετά τὸν τοῦ πειρασμοῦ έξορισμὸν ἐπεμβαίνοντες πάλιν, φόνων καὶ σφαγών καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων κατηγορούσι, καὶ βασιλικαίς άκοαίς ταύτα κατά τῶν ἐπισκόπων έπηχοῦσιν. Οτε δε πάντα ψεύδονται, καὶ πάντα συκοφαντούσι, καὶ μὴ πρόσεστιν αὐτῶν ἀλήθεια τοῖς στόμασι, μηδε τοις γράμμασι, ποσαπλούν το κακόν παρ' αυτοις; η ποταπούς είναι τούς ανθρώπους ύπολαμβάνετε; Ήδη τοίνυν ἐπ' αὐτὰ χωρήσωμεν, καὶ πρὸς τὰς κατηγορίας αὐτῶν τὰς νῦν γινομένας ἀπαντήσωμεν. Καὶ γὰρ ἀπὸ τούτων οὐδὲ τὰ πρότερα παρ' αὐτῶν ἐπὶ συνόδφ καὶ c. 71, 335 ff. κρίσει θρυλλούμενα, καλώς πεπραγμένα, μάλλον δε ούδε

APOL. C. ARI. άληθη λεγόμενα έλεγχθήσεται, καὶ πάλιν ἐπὶ τούτοις (Letter of Εργέιαν Βι- καταγνωσθήσονται. skops.)

5. Δυσωπούμεθα μεν οθν περί τοιούτων απολογούμενοι πλην έπειδήπερ πρός πάντα έαυτους οι προπετείς έπάγουσι κατήγοροι, και μετά την είσοδον 'Αθανασίου φόνους και σφαγάς αιτιώνται γεγενήσθαι, παρακαλούμεν άνασχέσθαι τής ἀπολογίας, καν δια πλειόνων ή τα γαρ πράγματα αναγκάζει. Φόνος μέν ούτε παρά 'Αθανασίου γέγονεν, ούτε δι' αὐτὸν, ἐπειδή καὶ εἰς ταύτην ἡμᾶς την ἄδοξον ἀπολογίαν, ώς προείπομεν, εμβιβάζουσιν οι κατήγοροι σφαγαι δε και δεσμοί της ξκκλησίας ήμων άλλότρια δημίω παραδέδωκεν 'Αθανάσιος οὐδένα καὶ τὸ δεσμωτήριον, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, οὐδεπώποτε ένοχληθεν παρ' αὐτοῦ. Τὰ παρ' ἡμιν ἱερατεία, Εσπερ ἀεὶ, καὶ νθν καθαρά, μόνω σεμνυνόμενα τώ αξματι τοθ Χριστοθ, καὶ τῆ εἰς αὐτὸν εὐσεβεία. Οὐ πρεσβύτερος, οὐ διάκονος ανηρέθη παρά 'Αθανασίου' οὐ φόνον, οὐκ εξοριστίαν έδρασεν δ ανθρωπος. 'Αλλ' είθε μηδε εκείνοι κατ' αὐτοῦ τοῦτ' έδρασαν άληθεία την πείραν έπαγαγόντες. Οὐδείς γάρ εξόριστος ένταθθα γέγονε δι' αὐτὸν, πλην αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου 'Αθανασίου της 'Αλεξανδρείας παρ' αὐτῶν, δυ ἀφεθέντα καὶ πάλιν τοις αὐτοις ἡ και χείροσι περιβάλλειν ἐπιζητοῦσι, πάντα πρὸς ψευδή καὶ θανατηφόρα δήματα την γλώτταν ξαυτών ότρύνοντες. Ίδοὺ γὰρ, λοιπὸν καὶ τὰς τῶν δικαστῶν πράξεις ἐπ' αὐτὸν μεταφέρουσι καὶ τὸν μεν έπαρχον τῆς Αἰγύπτου φανερως δμολογούσιν έν τη έπιστολή κατά τινων άποπεφάνθαι. πάλιν δε ού δυσωπούνται και ταύτας τας αποφάσεις 'Αθανασίφ προσάπτοντες και ταθτα μηδέπω της 'Αλεξανδρείας έπιβάντι, άλλ' έτι της όδου της άπο της έξοριστίας έχομένω, καὶ κατὰ τὴν Συρίαν ὄντι εί γε δεί καὶ μακράν ἀποδημίαν είς απολογίαν φέρειν, ύπερ τοῦ μηδε ύπεύθυνον είναι τινα ols εαν ηγεμών η έπαρχος Αιγύπτου πράξη. Ει γάρ και έπι της 'Αλεξανδρείας ήν, τι πρός 'Αθανάσιον αι τοῦ ἐπάρχου πράξεις; 'Αλλ' όμως οὐδε ἐπεδήμει τοῖς τόποις καὶ τὰ πραχθέντα οὐ διὰ προφάσεις ἐκκλησιαστικὰς πέπρακται παρὰ τοῦ ἐπάρχου της Αλγύπτου, άλλα διά τινας ας έκ των ύπομνημάτων είσεσθε άπερ, μετά τὸ γυῶναι τὰ παρά τούτων γραφέντα, πολυπραγμονήσαντες ἀπεστείλαμεν ὑμῖν. Οὐκοῦν ὅτε καὶ νῦν τὰ μὴ γενόμενα μήτε παρ' αὐτοῦ μήτε δι' αὐτον βοῶσιν ὡς γενόμενα, καὶ τοσούτοις μαρτυροῦσιν ὡς πληροφορηθέντες κακοῖς, εἰπάτωσαν ἐκ ποίας συνόδου καὶ ταῦτα ἔγνωσαν; ἐκ ποίων ἀποδείξεων; ἐκ ποίας κρίσεως; Εἰ δὲ μηδὲν ἔχοντες τοιοῦτον ἀπλῶς διαβεβαιοῦνται, καὶ τὰ πρότερα πῶς γέγονεν, ἡ πῶς λέγουσιν, ὑμῖν κατελίπομεν σκοπεῖν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἡ συκοφαντία καὶ ἐχθρῶν ἐπιβουλὴ, καὶ θυμὸς ἄσχετα φρονῶν, καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἡ ὑπὲρ τῶν ᾿Αρειομανιτῶν ἀσέβεια λυττῶσα, τν' ἐκποδῶν μὲν οἱ ὀρθόδοξοι γένωνται, μετ' ἀδείας δὲ λοιπὸν ἃ βούλονται κηρύττωσιν οἱ προστάται τῆς ἀσεβείας. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει.

6. 'Αρείου τοῦ ἀσεβήσαντος, ἀφ' οῦ καὶ ἡ 'Αρειομανιτῶν δι' αὐτὸν αξρεσις κέκληται, της εκκλησίας εκβληθέντος ύπὸ τοῦ μακαρίτου ἐπισκόπου ᾿Αλεξάνδρου, οἱ περὶ Εὐσέβιον μαθηταὶ της ασεβείας αὐτοῦ καὶ κοινωνοὶ τυγχάνοντες, ξαυτοὺς ξκβεβλησθαι νομίζοντες, ξγραφον πολλὰ παρακαλοῦντες 'Αλέξαν- $^{\text{Cp. De}}_{\text{Syn. 17.}}$ δρον τὸν ἐπίσκοπον μὴ ἀφείναι τὸν αἰρετικὸν 'Αρειον ἔξω τῆς έκκλησίας. 'Αλεξάνδρου δε διά την είς Χριστον ευσέβειαν μὴ δεχομένου τὸν ἀσεβῆ, εἰς ᾿Αθανάσιον τότε διάκονον ὅντα έλυπουντο, επειδή τὰ πλείστα συνόντα Αλεξάνδρω τω επισκόπω πολυπραγμονούντες αὐτὸν ήκουον, καὶ τιμώμενον παρ' αὐτοῦ. Πεῖραν δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς Χριστὸν λαβόντες έκ της συνόδου της κατά Νίκαιαν συγκροτηθείσης, έν οίς ἐπαρρησιάζετο κατὰ τῆς ἀσεβείας τῶν ᾿Αρειομανιτῶν, Cp Soc. i. 8. μειζόνως το μίσος ηθέανον. 'Ως δε επί την επισκοπην αυτον ο Θεός ήγαγε, την έκ παλαιού τρεφομένην αὐτοίς κακίαν Α.Β. 326. αναζωπυρήσαντες, και φοβούμενοι την δρθοδοξίαν αὐτοῦ, και την κατά της άσεβείας παράστασιν, Εὐσέβιος δὲ πλείον καὶ ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ὧν οίδε πληττόμενος, πάντα τρόπον έπεβούλευου καὶ συνεσκευάζουτο τῷ ἀνδρί. Ἐκίνουν βασιλέα с. 59. κατ' αὐτοῦ, συνόδους ἡπείλουν πολλάκις καὶ τέλος ἐν Τύρφ с. 71. συνήλθον, και μέχρι νῦν οὐκ ἀφίστανται κατ' αὐτοῦ γράφοντες, καὶ οΰτως εἰσὶν ἀπαραίτητοι, ὡς καὶ τὴν κατάστασιν της επισκοπης αυτού μεμφεσθαι, πανταχού δεικυύοντες έαυτούς έχθρούς, καὶ μισούντας τὸν ἄνδρα, καὶ ψευδή λέγοντες, μόνον

^

Αροι. c. Απι. Γνα έκφαυλίσωσιν αὐτὸν έν ταῖς ψευδολογίαις. 'Αλλά καὶ έξ αὐτῶν τούτων ὧν ψεύδονται, τὰ πρότερα διελέγχουσι ψευδη καὶ συσκευής μεστά. 'Μετὰ γὰρ τὴν τελευτὴν,' φασίν, ''Αλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, ὀλίγων τινών 'Αθανασίου μνήμην ποιουμένων, εξ ή έπτα επισκόπων λάθρα και εν παραβύστω γειροτονούσιν αὐτόν. Ταῦτα ἔγραψαν καὶ βασιλεύσιν, οἱ μηδεν ψευδες γράφειν παραιτούμενοι. Οτι δε παν το πληθος, καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐκ μιᾶς ψυχης και σώματος συνεληλυθότες, ανεβόων, έκραζον, αιτουντες 'Αθανάσιον επίσκοπον τη εκκλησία τουτο ηύχοντο δημοσία τώ Χριστώ, και τουτο ήμας ώρκιζου ποιείν έπι πλείστας ήμέρας καὶ νύκτας, μήτε αὐτοὶ τῆς ἐκκλησίας άφιστάμενοι, μήτε ήμας επιτρέποντες άφίστασθαι τούτου καὶ ἡμεῖς μάρτυρες τούτου, καὶ ἡ πόλις πασα, καὶ ἡ ἐπαρχία, οὐδὲν μὲν ἐναντίον, ὡς ἔγραψαν ἐκεῖνοι, κατ' αὐτοῦ λέγοντες πάντα δὲ τὰ βέλτιστα, σπουδαίον, εὐλαβη, Χριστιανόν, ενα των ασκητών, αληθώς επίσκοπον δυομάζουτες. "Οτι δε οί πλείονες ήμων αὐτὸν έχειροτόνησαν ὑπὸ ταῖς των πάντων όψεσι καὶ βοαίς, μάρτυρες πάλιν ήμεις άξιοπιστότεροι των απόντων και ψευδομένων, οι χειροτονήσαντες. 'Αλλ' δμως Εὐσέβιος την κατάστασιν 'Αθανασίου μέμφεται, ἄνθρωπος τάχα μηδε κατάστασιν όλως εσχηκώς εί δε που καὶ έσχεν, αὐτὸς ἀκυρώσας αὐτήν ἐν Βηρυτώ μὲν ἢν ἀπ' ἀρχῆς, Βηρυτὸν δε άφεις εις Νικομήδειαν ήλθε, την μεν παρά νόμον άφεις, εις ην δε παρά νόμον επιβαίνων και την μεν οικείαν άστόργως καταλελοιπώς, την δε άλλοτρίαν άλόγως κατέχων καὶ της μέν πρώτης την στοργην ύπο της άλλοτρίας έπιθυμίας παριδών, τη δε δευτέρα μηδε ην ύπο της επιθυμίας έσχε τηρήσας. 'Ιδού γαρ κακείθεν αποστάς αλλοτρίαν πάλιν κατέχει, πανταχοῦ ταῖς ἀλλοτρίαις ἐποφθαλμιῶν πόλεσι, καὶ ἐν πλούτω και εν μεγέθει πόλεων νομίζων είναι την ευσέβειαν, καὶ τὸν κληρον τοῦ Θεοῦ, καθ' δυ ἐτάχθη τις, μηδὲν ἡγούμενος οὐκ είδως, ὅτι καὶ 'ὅπου δύο ἡ τρεῖς συνηγμένοι είσὶν έπλ τώ δυόματι τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ἐστιν ἐν μέσω αὐτών δ Κύριος ' οὐκ ἐνθυμούμενος τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου λεχθὲν, 2 Cor. x. 15. ότι 'οὐκ ἐν ἀλλοτρίοις καμάτοις καυχήσομαι' οὐ συνορών τὸ

[Ou. The]

Cp. c. 25. Cp. 1 Tim. vi. 5.

Matt. xvii.

παρ' αὐτοῦ παράγγελμα, 'Δέδεσαι γυναικὶ, μὴ ζήτει λύσιν.' 1 Cor. vii. 27. Εἰ δὲ ἐπὶ γυναικὸς τὸ ῥητὸν, πόσφ μᾶλλον ἐπὶ ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς, ἡ ὁ συνδεθεὶς ἄλλην οὐκ ὀφείλει. ζητεῖν, ἴνα μὴ καὶ μοιχὸς παρὰ ταῖς θείαις εῦρίσκηται γραφαῖς.

7. 'Αλλά καλ τοιαθτα έαυτώ συνειδώς, τετόλμηκε την κατάστασιν 'Αθανασίου, την ύπο πάντων έπὶ καλοις μαρτυρουμένην, διαβάλλειν καὶ καθαίρεσιν ονειδίζειν αὐτῷ τολμᾶ, καθαιρεθείς αὐτὸς, καὶ μάρτυρα τῆς καθαιρέσεως έχων τὴν αντ' αὐτοῦ κατάστασιν. Πῶς οὖν ἡ αὐτὸς ἡ Θεόγνιος ἡδύ- Cp. Soc. i. ναντο καθαιρείν άλλον, αὐτοὶ καθαιρεθέντες, καὶ ταῖς ἀντ', 8, 14. αὐτῶν καταστάσεσιν ἐλεγχόμενοι; Οίδατε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι Αμφίων μεν εν Νικομηδεία, Χρηστός δε εν Νικαία κατεστάθησαν άντ' αὐτῶν διὰ τὴν οἰκείαν ἀσέβειαν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ᾿Αρειομανίτας κοινωνίαν, τοὺς ἀπὸ τῆς συνόδου τῆς οἰκουμενικής αποδοκιμασθέντας. Κάκείνην τὴν τῷ ὄντι Α.D. 325. σύνοδον αναιρείν θέλοντες, την ξαυτών άδικον σύστασιν ονομάζειν 'σύνοδον' έπιχειροῦσι, καὶ τὰ παρ' ἐκείνη κρατεῖν μη θέλουτες, τὰ παρ' αὐτοῖς κρατεῖν βούλουται καὶ σύνοδον ονομάζουσιν οι συνόδω τηλικαύτη μη πειθόμενοι. Οὕτως οὐ συνόδου πεφρουτίκασιν, άλλα σχηματίζονται φρουτίζειν, Ίνα, ανελόντες τους δρθοδόξους, τα δόξαντα τη αληθεί και μεγάλη συνόδω κατά των 'Αρειανών λύσωσιν' ων προϊστάμενοι καί ἀεὶ καὶ νῦν, ψεύδεσθαι τολμῶσι κατὰ 'Αθανασίου τοῦ ἐπισκότου. "Ομοια γαρ κακείνα τοις νύν, α ψεύδονται, ότι πρός την είσοδον αύτοῦ στάσεις καὶ θρηνοι καὶ όδυρμοὶ γεγόνασι, τῶν Α.D. 338. λαών πρός την ύποδοχην αύτου δυσανασχετούντων. Οὐδέν γὰρ τοιοῦτον γέγονεν, ἀλλὰ πᾶν τοὖναντίον, χαρὰ καὶ εὖθυμία, καὶ δρόμος τῶν λαῶν, πρὸς τὴν εὐκταίαν αὐτοῦ θέαν ἐπειγομένων εύφροσύνης δε αί εκκλησίαι μεσταί, και εύχαριστίαι πρός του Κύριου αναφερόμεναι πανταχού. Λειτουργοί δε καί κληρικοί πάντες ούτως αὐτὸν έωράκασιν, ώς εὐφρανθήναι τὰς ψυχας, κακείνην την ημέραν πασών εύθυμοτέραν έσχηκέναι πιστεύειν. Την γαρ ημών των έπισκόπων ανεκλάλητον χαραν τί χρη γράφειν; προλαβόντες γαρ ειρήκαμεν, ως σύν αὐτώ πάσχειν ενομίζομεν.

Apol. C. Ari-(Letter of Egypt. Bishops.)

8. Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογουμένων, καὶ παρ' αὐτῶν ἐναντίως προφερομένων, ποίαν ἔχει πίστιν ἡ παρ' αὐτῶν θρυλουμένη σύνοδος ἡ κρίσις; Οἱ γὰρ οὕτως ἐπιβαίνειν τολμῶντες, οἶς οὐκ εἶδον, οἷς οὐκ ἐδίκασαν, ἐφ' οἷς οὐ συνήλθον, καὶ γράφειν ὡς πληροφορηθέντες, πῶς ἐφ' οἷς συνεληλυθέναι λέγουσι πιστευθήναι δύνανται; 'Αλλ' οὐ κατ' ἔχθραν κἀκεῖνα πεποιηκέναι καὶ ταῦτα πιστευθήσονται; Ποία γὰρ καὶ σύνοδος ἐπισκόπων ἡν τότε; ποῖον συνέδριον ἀληθείας ἐχόμενον; τίς τῶν πλειόνων ἐν αὐτοῖς οὐκ ἐχθρὸς ἡμέτερος ἡν; Οὐ διὰ τὴν 'Αρείου μανίαν οἱ περὶ Εὐσέβιον καθ' ἡμῶν ὥρμησαν; Οὐ τοὺς ἄλλους συμφρονοῦντας αὐτοῖς

A.D. 335. C. 77.

Cp. Epiph. Hær. lxviii.

Cp. c. 49 ; De Syn. 17. έπὶ θυσία κατηγορείτο ὑπὸ τῶν σὺν ἡμῖν ὁμολογητῶν; Οὐ Γεώργιος, ὡς καθαιρεθεὶς ὑπὸ ᾿Αλεξάνδρου τοῦ μακαρίου ἠλέγχετο; Οὐκ ἐπ᾽ ἄλλοις ἄλλοι καὶ διαφόροις ηὐθύνοντο; Πῶς οὖν οὖτοι συνιέναι καθ᾽ ἡμῶν ἤθελον; Πῶς δὲ σύνοδον ὀνομάζειν τολμῶσιν, ῆς κόμης προὐκάθητο, καὶ παρῆν σπεκουλάτωρ, καὶ κομεντάριος ἡμᾶς εἰσῆγεν ἀντὶ διακόνων τῆς ἐκκλησίας; Ἐκεῖνος ἐφθέγγετο, καὶ οἱ παρόντες ἐσιώπων, μᾶλλον δὲ

ύπήκουον τῷ κόμητι καὶ τὸ κινοῦν τοὺς δοκοῦντας ἐπισκό-

ἐπήγουτο; Οὐκ ἀεὶ κατ' αὐτῶν ἐγράφομεν ὡς τὰ 'Αρείου φρονούντων; Οὐκ Εὐσέβιος ὁ ἐν Καισαρεία τῆς Παλαιστίνης

See below, c. 36, 72; Hist. Ari. 11.

πους ὑπὸ τῆς ἐκείνου βουλῆς ἐνεποδίζετο. Ἐκείνος ἐκέλευεν, ἡμεῖς ὑπὸ στρατιωτῶν ἠγόμεθα μᾶλλον δὲ τῶν περὶ Εὐσέβιον κελευόντων, ἐκείνος ταῖς τούτων ἐξυπηρετείτο γνώμαις. Τὸ δὲ ὅλον, ἀγαπητοὶ, ποία σύνοδος ἔνθα τὸ τέλος ἐξοριστία καὶ φόνος εἰς δόξαν ἢν βασιλεῖ; Ποῖα δὲ καὶ τὰ ἐγκλήματα; Μεῖζον γὰρ ἐπὶ τούτοις τὸ κατ' αὐτῶν θαῦμα. ᾿Αρσένιός τις ἢν, δν πεφονεῦσθαι ἐμέμφοντο, καὶ ποτήριον διέβαλλον κεκλᾶσθαι μυστικόν. ᾿Αλλ ᾿Αρσένιος μὲν ζῆ, καὶ μεθ' ἡμῶν εὕχεται συνάγεσθαι, καὶ οὐκ ἄλλας ἀναμένει μαρτυρίας, ἵνα ζῶν φανῆ, ἀλλ ἀὐτὸς ὁμολογεῖ ζῆν, οἰκείοις γράμμασι πρὸς τὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν ᾿Αθανάσιον γράφων, δν αὐτοῦ φονέα διεβεβαιοῦντο. Καὶ οὐκ ἢδοῦντο οἱ ἀσεβεῖς ἄνδρα πρὸ τοσούτου διαστήματος, καὶ πλῷ καὶ πεζῆ πάμπολυ μῆκος ἀπέχοντα, παρ' αὐτοῦ πεφονεῦσθαι κατηγοροῦντες, οῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους μηδὲ τὴν χώραν εἶδεν ἄνθρωπος. ᾿Αλλὰ καὶ κρύψαι

c. 65, 69.

τετολμήκασι, καὶ ἀφανῆ καταστῆσαι μηδὲν παθόντα. Καὶ εἰ οἶόν τε ἢν εἰς ἄλλην οἰκουμένην ἂν μετετίθεσαν, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἀληθῶς ἂν ἐξήγαγον, ἵνα εἴτε ἐπαληθεύοντες, εἴτε πλασάμενοι φόνον, ἀληθῶς ᾿Αθανάσιον ἀποκτείνωσιν. ᾿Αλλὰ τῆ θεία προνοία καὶ ἐν τούτῳ χάρις, τῆ μηδὲν ἄδικον ἰσχύειν ἐπιτρεπούσῃ, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὰς πάντων ὄψεις ᾿Αρσένιον ὑπαγούσῃ c. 65 ; ζῶντα, καὶ φανερῶς τὴν τότε συσκευὴν καὶ συκοφαντίαν ဪ ἐλέγχοντα οὐ γὰρ ὡς φονέας ἀποστρέφεται, οὐδὲ ὡς ἢδικηκότας μισεῖ πέπονθε γὰρ ὅλως οὐδέν. ᾿Αλλὰ κοινωνεῖν c. 27, 69. ἡμῖν ἀξιοῖ, καὶ συναριθμεῖσθαι βούλεται, δι᾽ ὧν ἔγραψε.

9. Καὶ δμως 'Αθανάσιος μεν συνεσκευάζετο παρ' αὐτῶν, ώς του ζωντα πεφουευκώς, έξωρίζετο δε παρά των αὐτων. Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ τῶν βασιλέων τοῦτον ἐξώρισεν, ἀλλ' αἱ τούτων διαβολαί. Σκοπείτε γάρ, εί μη ούτως έχει ώς οὐδεν μέν ηύρίσκετο κατά τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν 'Αθανασίου, ὁ δὲ κόμης έβιάζετο, καὶ πολύς ην σπουδάζων κατ' αὐτοῦ, ὁ μὲν ἐπίσκοπος 'Αθανάσιος, φυγών την γενομένην βίαν, ἀνηλθε c. 86. προς του ευσεβέστατου βασιλέα, παραιτούμενος άμα και του κόμητα καὶ τὰς ἐκείνων συσκευὰς, άξιῶν δὲ νόμιμον ἐπισκόπων σύνοδον συγκροτηθήναι, ή και αυτον δέξασθαι την απολογίαν, ων επήγαγον αὐτῷ. Καὶ γράφει μεν βασιλεὺς άγανακτών, και προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐπαγγελλόμενός τε αὐτὸς ἀκροάσασθαι, ὁ καὶ τὴν σύνοδον κελεύσας γενέσθαι οί δὲ περὶ Εὐσέβιον, ἀνελθόντες, διαβάλλουσιν 'Αθανάσιον, οὐκέτι μὲν τὰ ἐν Τύρφ θρυλούμενα παρ' αὐτῶν, περὶ σίτου δὲ καὶ πλοίων ἐποχῆς, ὡς ᾿Αθανασίου ἐπαγγειλαμένου δύνασθαι κωλύειν την άπὸ 'Αλεξανδρείας είς την Κωνσταντι- c. 87. νούπολιν τοῦ σίτου μετακομιδήν ταῦτά τινες τῶν ἐξ ἡμῶν ένδον όντες μετά 'Αθανασίου άκηκόασι τοῦ βασιλέως άπειλούντος. Είτα τοῦ 'Αθανασίου όδυρομένου ἐπὶ τῆ διαβολῆ, καὶ διαβεβαιουμένου, μη είναι ταύτην άληθη πως γάρ αν ίδιώτης ἄνθρωπος καὶ πένης τηλικαῦτα δύναιτο; Εὐσέβιος, οὐδὲ δημοσία παραιτησάμενος την διαβολην, ώμνυε του 'Αθανάσιον είναι πλούσιον, καὶ δυνατόν, καὶ ἱκανὸν πρὸς πάντα. ΐνα ἐκ τούτων κάκεινα ειρηκώς 'Αθανάσιος νομισθή. Ταθτα μέν οἱ σεμνοὶ κατηγόρουν ἐπίσκοποι ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις

Αροι. c. Απι. κρείττων της πονηρίας αὐτών γεγένηται την γαρ εὐσέβειαν

c. 68.

τοῦ βασιλέως εἰς φιλανθρωπίαν κεκίνηκε, καὶ ἀντὶ θανάτου την έξοριστίαν παρέσχεν. Οὐκοῦν αὶ διαβολαὶ, καὶ οὐδὲν άλλο, τούτων αίτιαι. Ο μέν γάρ βασιλεύς, πρό τούτου γράφων, την συσκευην εμέμψατο, την επιβουλην ητιάσατο, των Μελιτιανών κατεψηφίσατο, αθεμίτους, αρας αξίους, τα δεινότατα αὐτοὺς ἐγγράφως εἰπών. Κεκίνηται γὰρ νεκρὸν άκηκοως άνθρωπου, δε έν τοις ζωσιν ήν κεκίνηται φόνον άκούσας έπὶ ζώντι, καὶ τοῦ βίου μὴ στερηθέντι, καὶ τὴν έπιστολην απεστείλαμεν.

10. Οι δε περί Εὐσέβιον οι θαυμαστοί, ίνα καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ γραφέντα λύειν δόξωσιν, ὅνομα συνόδου σχηματίζονται, καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς παρὰ βασιλέως λαμβάνουσι. Καὶ κόμης έπὶ τούτφ, καὶ στρατιώται δορυφόροι τών έπισκόπων, καὶ βασιλικά γράμματα συνελθείν, οθε ήτησαν έπαναγκάζοντα. Ένταθθα τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν ενθυμήθητε, καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν τολμωμένων αὐτοῖς, ἴνα δθεν δήποτε παυτί τρόπω τον άνθρωπον εξ ήμων άρπάσωσιν. Εί μεν γάρ επέτρεπον εαυτοίς την κρίσιν μόνοις ώς επίσκοποι,

Hist Ari. 52. τίς κόμητος καὶ στρατιωτών χρεία; ἡ πώς ὑπὸ βασιλικοῖς συνήγοντο γράμμασιν; Εί δὲ βασιλέως ἐδέοντο, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ κῦρος ἔχειν ἤθελον, διὰ τί τὴν κρίσιν αὐτοῦ παρέλυου; *Η πως εκείνου τους μεν Μελιτιανους συκοφάντας, άθεμίτους, 'Αθανάσιον δε καθαρώτατον δι' ών έγραψε κρίναντος, καὶ τὸν φόνον ἐκτραγφδοῦντος τὸν ἐπὶ τῷ ζῶντι πεπλασμένον, ούτοι και Μελιτιανούς άληθεύειν, κάκείνον ύπεύθυνον είναι διωρίζοντο; και μη αιδούμενοι, τον ζώντα νεκρον εποίουν; (ωντα καὶ μετά την κρίσιν του βασιλέως. καὶ ὅτε συνήεσαν, καὶ ἄχρι νῦν σὺν ἡμῖν ὅντα. Ταῦτα μὲν περὶ 'Αρσενίου.

> ΙΙ. Ποτήριον δε μυστικόν, ποίον, ή που κατεαγέν παρά Μακαρίου; τοῦτο γὰρ ἄνω καὶ κάτω περιιόντες θρυλοῦσι. Καίτοι 'Αθανάσιον μεν οὐδε οἱ κατήγοροι τετολμήκασιν αἰτιάσασθαι, εί μή παρ' αὐτῶν ὑπεβλήθησαν ἀλλ' δμως αὐτοὶ τὸ τέλος της μέμψεως έπ' αὐτὸν ἄγουσιν. ὁ μηδὲ ἐπὶ Μακάριον έδει χωρείν, οὐκ έλεγχθέντα. Καὶ οὐκ αἰσχύνονται ταῦτα

έπὶ κατηχουμένων, καὶ τό γε χείριστον, έπὶ Ελλήνων τραγφδουντες τὰ μυστήρια δέον, ως γέγραπται, μυστήριον Tob. xii. 7; βασιλέως καλον κρύπτειν' και ως ο Κύριος παρήγγειλε 'Μη Matt. vii. 6. δώτε τὰ άγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν των χοίρων.' Οὐ χρη γάρ τὰ μυστήρια άμυήτοις τραγωδείν, Ίνα μη Ελληνες μεν άγνοοθντες γελώσι, κατηχούμενοι δὲ, περίεργοι γενόμενοι, σκανδαλίζωνται. 'Αλλά καὶ ὅμως ποίου η ποῦ, η παρά τίσι κατεαγέν ποτήριον; Μελιτιανοί μεν γάρ είσιν οι κατηγορούντες, καθόλου πιστεύεσθαι μή όφείλουτες. Σχισματικοί γὰρ καὶ ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας $_{\text{c. 59.}}^{\text{c. 59.}}$ γεγόνασιν, οὐ νῦν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου, ἐπισκόπου $_{\text{r.g. 22.}}^{\text{Cp. ad Ep.}}$ καὶ μάρτυρος γενομένου οί καὶ αὐτῷ Πέτρω ἐπιβουλεύσαντες, καὶ 'Αχιλλάν τὸν μετ' ἐκείνον διαβαλόντες, καὶ 'Αλεξάνδρου κατηγορήσαιτες μέχρις αὐτοῦ τοῦ βασιλέως. Οὕτω γὰρ δὴ μελετήσαντες, λοιπον και els 'Αθανάσιον διέβησαν, οὐδεν ξένον της πονηρίας ξαυτών ποιούντες και γαρ ώσπερ τούς πρὸ αὐτοῦ, οῦτω καὶ τοῦτον ἐσυκοφάντησαν. ᾿Αλλὰ νῦν αὐτῶν καὶ οὐ πρότερον ἡ συκοφαντία καὶ αἱ διαβολαὶ κεκρατήκασιν, ότι τοὺς περὶ Εὐσέβιον ἔσχον συνεργοὺς καὶ προστάτας δια την ολκείαν ασέβειαν των 'Αρειομανιτών, δι' ην ωσπερ πολλοίς επισκόποις, ούτω καὶ Αθανασίφ συνεσκευάσαντο. Καὶ γὰρ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐν ιδ κεκλᾶσθαι τὸ c. 76. ποτήριόν φησιν, οὐκ ην ἐκκλησία· πρεσβύτερος οὐκ ην δ c 63, 74 τὸν τόπον παροικών ἡμέρα, καθ' ἡν Μακάριον τοῦτο πεποιηκέναι φασίν, οὐκ ἢν Κυριακή. Μήτε τοίνυν ἐκκλησίας οὖσης εκεί, μήτε του ιερουργούντος, μήτε της ημέρας απαιτούσης, ποίου η πότε, η που το ποτήριου κέκλασται μυστικόυ; Ποτήρια μέν γὰρ είναι πολλά καὶ κατά τὰς οἰκίας, καὶ ἐν ἀγορᾶ μέση δήλου, και τούτων οὐδεν ὁ θραύων ἀσεβεί τὸ δε μυστικόν ποτήριον, δ, καν θραυσθή παρ' εκόντος, ασεβή ποιεί του επικεχειρηκότα, παρά μόνοις τοίς νομίμως προεστώσιν εύρισκεται ούτος δ τρόπος τούτου τοῦ ποτηρίου μόνος, άλλος οὐδείς. Τοῦτο ὑμεῖς νομίμως προπίνετε τοῖς λαοις τουτο ύμεις ύπο του εκκλησιαστικού κανόνος παρελάβετε· τοῦτο μόνον έστι των της καθολικής εκκλησίας προεστώτων. Μόνον γαρ ύμων έστι προπίνειν το αίμα τοῦ

(Letter of Egypt. Bi-shops.)

ΑΡΟΙ. C. ΑΒΙ. Χριστοῦ, τῶν δὲ ἄλλων οὐδενός. 'Αλλ' ὅσον τὸ μυστικὸν ὁ θλάων ἀσεβής, τοσοῦτον ἀσεβέστερος ὁ ἐνυβρίζων τὸ αΐμα τοῦ Χριστοῦ ἐνυβρίζει γὰρ ὁ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμον 'τοῦτο ποιών.' Καὶ ταῦτά φαμεν οὐχ ὅτι καν σχισματικών ποτήριον κέκλασται παρά Μακαρίου, άλλ' ὅτι μηδέν ήν όλως έκει πως γάρ; όπου μήτε τόπος Κυριακής, μήτε τις έκει της έκκλησίας, άλλα μήτε δ καιρός μυστηρίων

[Ου. Κυριαrós. 1

c. 28, 46, 72, ην; Ούτος δέ έστιν ο πολυθρῦλλητος Ἰσχύρας, ο μήτε ύπὸ της εκκλησίας χειροτονηθείς, και ότε τους υπό Μελετίου κατασταθέντας πρεσβυτέρους 'Αλέξανδρος έδέγετο, μηδέ έκείνοις συναριθμηθείς ούτως ούδε έκείθεν κατεστάθη.

c. 74, 76.

12. Πόθεν οὖν πρεσβύτερος Ἰσχύρας; τίνος καταστήσαντος; αρα Κολλούθου; τοῦτο γαρ λοιπόν. 'Αλλ' ὅτι Κόλλουθος πρεσβύτερος ων ετελεύτησε, και πασα χείρ αυτοῦ γέγονεν ἄκυρος, καὶ πάντες οἱ παρ' αὐτοῦ κατασταθέντες έν τῷ σχίσματι λαϊκοί γεγόνασι, καὶ οὕτω συνάγονται, δηλον. καὶ οὐδενὶ καθέστηκεν ἀμφίβολον. Πως ουν ιδιώτης άνθρωπος, καὶ οἰκίσκου οἰκῶυ ιδιωτικὸυ, ποτήριου ἔχειν μυστικὸυ πιστευθείη; άλλα τότε τον ιδιώτην 'πρεσβύτερον' ωνόμα(ον, καὶ την προσηγορίαν αὐτῷ ταύτην διὰ την καθ' ήμων ἀδικίαν έχαρίζουτο, καὶ νῦν μισθὸν τῆς κατηγορίας ἐκκλησίας οἰκοδομήν προξενούσιν. Ούτως ουκ είχεν εκκλησίαν άνθρωπος, άλλα μισθού της κακοηθείας και της πρός την κατηγορίαν ύπακοής νθν ήν οὐκ είχε λαμβάνει, καὶ τάχα καὶ ἐπισκοπὴν αντέδοσαν αὐτώ· ταῦτα γαρ θρυλεῖ περιιών, καὶ οὕτω καθ' ήμων βρενθύεται. Ούτω λοιπον τηλικαύτα έπαθλα παρά των έπισκόπων τοις κατηγόροις και συκοφάνταις προστίθεται. ελκότως οι γάρ συνεργόν είς α ήθελον αυτόν έσχηκότες, ώς τών πραγμάτων κοινωνόν, ούτω και της δμοίας έπισκοπης ηξίωσαν. 'Αλλά μήπω ταῦτα, ἔτι δὲ τὰς ἀκοὰς τοῖς τότε πραχθείσι παρ' αὐτῶν ἔνδοτε.

c. 85.

13. Μη δυνηθέντες πρός την αλήθειαν, καίτοι κατ' αὐτης παρεσκευασμένοι, καὶ ἐν Τύρω μηδὲν ἀποδείξαντος Ἰσχύρα, Cp. c. 72 ff. άλλα συκοφάντου δεικνυμένου, και την συσκευην αὐτῶν τῆς συκοφαντίας λυούσης, είς αποδείξεις ύπερτίθενται, καὶ έπαγγέλλουται πέμψειν έξ ξαυτών τους κατά Μαρεώτην πολυπρανμονήσοντας. Καὶ οθς ήμεις παρητούμεθα φανερώς διὰ πολλὰ, καὶ ώς τὰ ᾿Αρείου φρονοῦντας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμῶν ἐχθροὺς. ἀπέστειλαν αὐτοὶ κρύφα, χρώμενοι τῆ δυναστεία, Διόγνιον, Μάριν, Θεόδωρον, Μακεδόνιον, δύο νεωτέρους την ηλικίαν καὶ τὸν τρόπου, Οὐρσάκιου καὶ Οὐάλην ἀπὸ Παννονίας καὶ $^{\rm c. 37; \, 2d}_{\rm Eg. \, 7}$ οῦτοι μετὰ τὴν τοσαύτην δδὸν, ἢν ὑπέμειναν, ἵνα δικάσωσι τῷ ἐχθρῷ, πάλιν ἀπὸ Τύρου καὶ εἰς ᾿Αλεξάνδρειαν ἢπείγοντο. μηδέ το μάρτυρες οί δικασταί γενέσθαι παραιτησάμενοι, άλλα πάντα τρόπου επιβουλής αναδεξάμενοι φανερώς, και πάντα κάματον και πάσαν όδον ύποστάντες, ίνα την κατασκευαζομένην συσκευήν πληρώσωσι. Καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον Αθανά- - 73σιον κατεχόμενον έπι ξένης ήφιεσαν αυτοί δε είς την τοῦ έχθροῦ πόλιν εἰσήεσαν, ὥσπερ ἐπικωμάζοντες, καὶ τῆ ἐκκλησία καὶ τῷ λαῷ καὶ τὸ παραλογώτερου, Ἰσχύραν τὸν с. 76. κατήγορου μεθ' ξαυτών ξπαγόμενοι, Μακάριου του κατηγορού- с. 72. μενον οὐκ ἐπέτρεψαν ἀκολουθήσαι, ἀλλ' ἔμφρουρον ἀφήκαν ἐν Τύρω. "Ανω γάρ καὶ κάτω 'Μακάριος ὁ πρεσβύτερος τῆς 'Αλεξανδρείας' ύπήγετο παρ' αὐτῶν τῷ ἐγκλήματι.

14. Μόνοι τοίνυν μετά τοῦ κατηγόρου την 'Αλεξάνδρειαν είσελθόντες, σύνοικον αὐτὸν, καὶ συνέστιον, καὶ συμπότην έχουτες, καὶ τὸυ ἔπαρχου τῆς Αἰγύπτου Φιλάγριου παραλα- c. 72 ff., 83. βόντες, επί την Μαρεώτην απηλθον κακεί δήθεν εποιούντο την εξέτασιν μόνοι, ως ήθελον, μετά τοῦ προειρημένου, πολλά τούς πρεσβυτέρους παρείναι παρακαλέσαντας ούκ επιτρέψαντες. 'Ηξίουν δε παρείναι οί τε της πόλεως και της χώρας πάσης πρεσβύτεροι, Ίνα τοὺς ὑποβαλλομένους ὑπὸ Ἰσχύρα διελέγξωσι τίνες και πόθεν είσί. Και τους μεν λειτουργούς ἐκώλυον παρείναι· ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν ἐξήταζον περὶ ἐκ- c. 31, 72. κλησίας, περί ποτηρίου, περί τραπέζης, και των άγίων και τὸ δεινότερου, εθνικούς εκάλουν μάρτυρας περί ποτηρίου μυστι- c. 37, 83. κοῦ ζητοῦντες καὶ οθς ἡρπάσθαι παρὰ 'Αθανασίου διωρίζοντο, έκ μετακλήσεως τοῦ 'καθολικοῦ,' καὶ μηδὲ ὅποι γῆς εἰσι γινώσκειν. τούτους είσηγον εφ' εαυτών και τοῦ επάρχου μόνον. Και οὐκ ἢδοῦντο τούτους ἢφανίσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου 'Αθανασίου λέγοντες, ών ταις μαρτυρίαις συγχρησθαι δοκούσιν. 'Αλλά κάνταθθα μόνον φονεθσαι βουλόμενοι, πάλιν τους ζωντας,

(Letter of Egypt. Bi-shops.)

Apol. c. Arl. ως αποθανόντας, τον επί 'Αρσενίου τρόπον μιμούμενοι πλάττονται. *Οντας γάρ τοὺς ἀνθρώπους καὶ φαινομένους ἐπὶ τῆς lδίας, ύμιν τοις μακρ**άν ώς άφανεις έ**κτραγφδούσιν, ίνα, μακράν ουτων των ελέγχων, του συλλειτουργου ήμων διαβάλλωσιν, ώς βία καὶ δυναστεία χρώμενον, καίτοι πάντα αὐτοὶ μετὰ δυναστείας και προστασίας πράττοντες. Και γάρ δμοια πάλιν τὰ κατὰ Μαρεώτην τοῖς κατὰ Τύρον ἐγίνετο Εσπερ γαρ έκει κόμης ην μετα στρατιωτικής υπηρεσίας, οὐδενὶ έπιτρέπων παρά τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα ἡ λέγεσθαι, ἡ πράττεσθαι, ούτω καὶ ἐνταῦθα ὁ τῆς Αἰγύπτου ἔπαρχος μετὰ της τάξεως ην, πάντας μεν τους της εκκλησίας εκφοβών, μηδένα δε μετά άληθείας επιτρέπων μαρτυρείν και τό παραδοξότερου, εν αὐτῷ τῷ τόπφ καὶ τῆ οἰκία τοῦ κατηγόρου, καὶ ώκουν, καὶ εξετάζειν εδόκουν α ήβούλοντο, οί είτε δικασταί, είτε μάρτυρες, είτε της ξαυτών και Εύσεβίου σπουδης, όπερ άληθέστερου, ὑπηρέται παραγενόμενοι.

15. Καὶ τίνα τὰ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν 'Αλεξάνδρειαν τολμηθέντα, νομίζομεν ύμας μη αγνοείν πανταχού γαρ διαδέδοται. Compare En- Ξίφη γυμνά κατά των άγίων παρθένων και των άδελφων και τους πόδας έχωλευου ύπο των πληγων αι την ψυχην έν άγνεία και πάσιν δλόκληροι τοις καλοίς. 'Εργασίαι τε κατ' αὐτῶν ἐπεσείοντο καὶ ἐθνικοὶ δῆμοι πρὸς τὸ γυμνοῦν, τύπτειν, ασελγαίνειν κατ' αὐτών, βωμούς τε καὶ θυσίας ἐπαπειλεῖν αὐταῖς. Καί τις ἀσελγής ἀνήρ, ὡς εξουσίας λοιπὸν δοθείσης ύπὸ τοῦ ἐπάρχου πρὸς χάριν τῶν ἐπισκόπων, χεῖρα παρθένου κατείχε, και πρός τυχόντα βωμόν είλκεν, ανάγκην θυσίας και διωγμού μιμούμενος. Καὶ ταθτα ἐπράττετο, καὶ φυγὴ τῶν παρθένων ήν, καὶ γέλως των έθνικων κατά της έκκλησίας, των ἐπισκόπων ἔνδον ὄντων, καὶ ταύτην την ολκίαν ολκούντων, έν ή ταθτα έπράττετο, και άφ' ής διά την είς αθτούς χάριν, ξιφών αι παρθένοι γυμνών, και παντός κινδύνου, και υβρεων, καί παροινίας πεπείρανται. Καί ταθτα έπασχον εν νηστεία παρά των τοις έπισκόποις ένδον συνεστιωμένων.

> 16. Ταθτα προειδότες, ως έχθρων είσοδος οθχ ή τυχοθσα βλάβη, την παραίτησιν εποιησάμεθα. Ταῦτα καὶ Αλέξανδρος

ἐν νῷ λαβὼν ὁ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος, γράφει πρὸς Cp. c. 66, 80. τοὺς ἐκεῖ μείναντας τὴν συσκευὴν ἐλέγχων, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν μαρτυρόμενος ὁν κὰν συναριθμῶσιν ἑαυτοῖς, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς μετρῶσιν ἔνα, οὐδὲν ἄλλο ἡ κατ' ἐκείνου τὴν βίαν δεικνύουσι. Καὶ γὰρ καὶ ὁ παμπόνηρος Ἰσχύρας, οὐδὲ αὐτὸς ἄνευ φόβου καὶ βίας ἐπ' αὐτὸ ὥρμησεν, ἀλλ' ἀνάγκῃ τὴν κατηγορίαν ὑπέδν. Τούτου τεκμήριον, αὐτὸς ἔγραψεν Ἰσχύρας πρὸς τὸν c. 64. συνεπίσκοπον ᾿Αθανάσιον, ὅτι μηδὲν ἐκεῖ πέπρακται τοιοῦτον, ἀλλ' ὑπεβλήθη πλάσασθαι. Καὶ ταῦτα ἔγραψεν οὐ δεχθεὶς παρ' αὐτοῦ ὡς πρεσβύτερος, οὐ τοιαύτην χάριτος προσηγορίαν λαβὼν, οὐκ οἰκοδομὴν ἐκκλησίας εἰς ἀμοιβὴν τυχὼν, οὐ μισθὸν ἐπισκοπῆς προσδοκήσας ὧν πάντων ἔτυχε παρ' αὐτῶν διὰ τὴν κατηγορίαν. ᾿Αλλὰ καὶ τὸ γένος αὐτοῦ πᾶν μεθ' ἡμῶν συν- c. 63, 85. ήγετο οὐκ ἂν συναχθέντες, εἴγε τὸ τυχὸν ἠδίκηντο.

17. Ταθτα μεν οθν ότι μη λόγος, άλλ' έργον, μάρτυρες μεν οί του Μαρεώτου πρεσβύτεροι πάντες, οί αεί συνόντες εν ταις C. 74. περιοδίαις τῷ ἐπισκόπῳ, οἱ καὶ τότε γράψαντες κατὰ 'Ισχύρα' και μήτε εν Τύρφ οι ελθόντες εξ αυτών επιτραc. 79. πέντες είπειν την αλήθειαν, μήτε εν τώ Μαρεώτη απομείναν-C. 72. τες, συγχωρηθέντες έλέγξαι τὸν Ἰσχύραν συκοφάντην καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀντίγραφα τῶν 'Αλεξάνδρου γραμμάτων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, και τὰ Ἰσχύρα. ᾿Απεστείλαμεν δὲ και τὴν τοῦ πατρός των βασιλέων επιστολήν ένθα οὐ μόνον επ' 'Αρσενίφ c. 68. δυσχεραίνει, ὅτι ζῶντος ἀνθρώπου φόνος ἐνεκαλεῖτο, ἀλλὰ καὶ έπὶ τῷ ποτηρίω εθαύμαζε τὸ ποικίλου τῆς κατηγορίας καὶ πεπλανημένον, ὅτι πὴ μὲν Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, πὴ δὲ 'Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου κατηγόρουν, ὡς κλάσαντος ταῖς χερσὶ τὸ ποτήριου καὶ πάλιν συκοφάντας τοὺς Μελιτιανοὺς, καὶ πάλιν 'Αθανάσιον καθαρώτατον ἀποφαίνεται. Πως γὰρ ου συκοφάνται Μελιτιανοί, και πρό γε πάντων Ίωάννης; с. 65, 70, 80. δ είσελθων είς την έκκλησίαν, κοινωνήσας ήμιν, καταγνούς [Qu. 85] έαυτοῦ, μηδεν έτι περί τοῦ ποτηρίου κινήσας, επειδή τοὺς περί Εὐσέβιον είδε σπουδάζοντας τοις 'Αρειομανίταις, οὐκ ἀποτολμώντας δε φανερώς αὐτοίς συνεργείν, άλλα ζητούντας άλλοις χρήσθαι προσώποις, ξαυτόν υποβέβληκεν, ωσπερ των έξω θεάτρων, ὑποκριτήν. Καὶ ἡ μεν ὑπόθεσις ἦν ''Αρειανῶν ἀγών.'

(Letter of Egypt, Bi-shops.)

Αροι. c. Ακι. καὶ τὸ πρωτότυπον, ἐκείνους κατορθοῦν ὑποβολὴ δὲ καὶ παράρτημα τούτων, 'Ιωάννης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ' ἔνα οἱ τῶν 'Αρειανῶν σπουδασταί διά της τούτων προφάσεως, δικαστών σχήματι, τους έχθρους της ασεβείας απώσωνται, και την ασέβειαν έγκαταπήξωσι, καὶ τοὺς 'Αρειανοὺς είσαγάγωσι τῆ ἐκκλησία καὶ οί την ευσέβειαν εξωθήσαι θέλοντες δι' ασεβείας νικήσαι βιάζονται καὶ οὶ τὴν ἀσέβειαν τὴν κατὰ Χριστοῦ προελόμενοι. τους της ασεβείας έχθρους ώς ασεβείς ανελείν επεχείρησαν καί ποτήριου ήμιν προφέρουσι κεκλασμένου, ζυα δόξη καί 'Αθανάσιος κατά Χριστοῦ συνασεβεῖν αὐτοῖς. Ποία γάρ καὶ μυήμη παρ' αὐτοῖς δφείλεται ποτηρίου μυστικοῦ; πόθεν ἀσεβείας της είς Χριστον προστάταις περί ποτηρίου νους εύσεβής; πόθεν τοις του Χριστον μη γνωρίζουσι ποτήριον Χριστου γνώριμου; πως οί ποτήριου τιμάν προσποιούμενοι του του ποτηρίου Θεον ατιμά(ουσιν: η πως οι ποτήριον δδυρόμενοι τον έπίσκοπου του ἐυ αὐτῷ μυσταγωγοῦντα φουεῦσαι ζητοῦσι; καὶ ἐφόνευσαν αν τὸ δσον ἐν ἐαυτοῖς. Πῶς δὲ οἱ τὸν θρόνον τον έστολισμένον έπισκοπικώς οδυρόμενοι, τον έν αυτώ καθήμενον επίσκοπον ανελείν (ητούσιν; Ίνα καὶ ὁ θρόνος τὸν ἐπίσκοπου (ητή, και οι λαοί τής εύσεβους διδασκαλίας στερηθωσιν. Οὖτε οὖν ποτήριον, οὖτε φόνος, οὖτε τι των ὑπ' αὐτων τερατολογηθέντων είς τοῦτο αὐτοὺς προήχαγεν, ἀλλ' ἡ προειρημένη των 'Αρειανων ασέβεια' δι' ην και 'Αθανασίω και άλλοις ἐπισκόποις ἐπιβουλεύσαντες, ἔτι καὶ νῦν τῆ ἐκκλησία πολεμοῦσιν. Αρα γὰρ τίνες οἱ φόνους καὶ εξοριστίας άληθῶς ποιήσαντες; οὐχ οὖτοι; Αρα τίνες, ταις έξωθεν προστασίαις χρώμενοι, τοις έπισκόποις έπιβουλεύουσιν; ούχ οι περί Εύσέβιον μαλλον, και οὐκ 'Αθανάσιος, ώς αὐτοι γράφουσι; παρ' αὐτῶν γὰρ αὐτὸς καὶ ἄλλοι πεπόνθασι. Καὶ γὰρ καὶ πρεσβύτεροι της 'Αλεξανδρείας τέσσαρες κατ' έκείνον τον καιρον, καίτοι μηδε είς Τύρον εξελθόντες, υπερόριοι παρ' αυτών γεγόνασιν. Αρα τίνες οἱ θρήνων καὶ δακρύων ἄξιοι; οὐχ οἱ καὶ τὰ πρώτα ποιήσαντες, καὶ δεύτερα συνάπτειν μὴ παραιτούμενοι, και πάντα συκοφαντοῦντες, Ίνα επίσκοπον απολέσωσι μη ύπείκοντα τη της ασεβείας αυτών αίρέσει; Δια τουτο ή έχθρα τών περί Εὐσέβιον διὰ τοῦτο τὰ ἐν Τύρω κινηθέντα.

Cp. Soz. ii. 25.

διὰ τοῦτο αἱ προσποίητοι κρίσεις διὰ τοῦτο νῦν καὶ χωρὶς κρίσεως παρ' αὐτῶν, ὡς πεπληροφορημένων, γράμματα διὰ τοῦτο αἱ πρὸς τὸν πατέρα τῶν βασιλέων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλεῖς διαβολαί.

18. Οία γάρ και νθν κατείρηται ό συλλειτουργός ήμων 'Αθανάσιος, αναγκαΐον ύμας είδεναι, ίνα και έκ τούτου καταγυώτε της πουηρίας αὐτών, καὶ γινώσκητε ὅτι μηδὲν ἄλλο ἡ φονεύσαι ζητούσι τὸν ἄνδρα. Σίτος παρά τοῦ πατρὸς τῶν βασιλέων εδίδοτο πρός τὰς των χηρων διατροφάς ιδία μεν Λιβύας, ίδία δέ τισιν έξ Αλγύπτου. Τοῦτον πάντες λαμβάνουσιν άχρι νθν, 'Αθανασίου μηδέν έξ αὐτοθ κομιζομένου πλην μόνου τοῦ συγκάμνειν αὐτοῖς. 'Αλλὰ νῦν ἐκείνων λαμβανόντων μη μεμψαμένων, δμολογούντων λαμβάνειν, διαβέβληται 'Αθανάσιος ώς όλον του σίτον πιπράσκων, και είς το ίδιον αποφερόμενος καὶ τοῦτο έγραψε βασιλεύς, αλτιώμενος έκ των γεγενημένων διαβολών. Τίνες τοίνυν οι διαβεβληκότες; Ούχ οί καὶ τὰ πρώτα ποιήσαντες, καὶ τὰ δεύτερα κινείν μὴ παραιτούμενοι; Τίνες οἱ τῶν γραμμάτων τούτων αἴτιοι τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως λεγομένων; οὐχ οἱ 'Αρειανοὶ σπουδάζοντες, καὶ μηδεν κατά του άνδρος παραιτησάμενοι μήτε λέγειν, μήτε γράφειν; Οὐδεὶς γὰρ, τοὺς τοσαῦτα ποιήσαντας ἀφεὶς, ἄλλους ύποπτεύσειε. Καὶ γὰρ ἐναργέστατον αὐτῶν τὸ δείγμα τῆς διαβολής φαίνεται σπουδάζουσι γὰρ τής ἐκκλησίας ἀφελέσθαι τὸν σῖτον τῆ προφάσει τῆς διαβολῆς, καὶ 'Αρειανοίς παρασχείν. Ο πάντων μάλιστα είς τούς αίτίους της σπουδής καλ τους εξάρχους αυτών ανατρέχει, τους μήτε φόνους κατά του ανδρός κινήσαι παραιτησαμένους, δι' ών ψευδή διαβεβλήκασι βασιλεί, μήτε των κλήρων της εκκλησίας αφελέσθαι τας τροφάς, ໃνα τῷ ὄντι κέρδος αίρετικοῖς παράσχωνται.

19. 'Απεστείλαμεν δε καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατὰ Λιβύην, καὶ Πεντάπολιν, καὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου συλλειτουργῶν ἡμῶν, ΐνα καὶ ἐκ τούτου γνῶτε τὴν κατὰ 'Αθανασίου γεγενημένην συκοφαντίαν. Ταῦτα δὲ ποιοῦσιν, ΐνα, φόβφ λοιπὸν ἡσυχα-ζόντων τῶν τὰ τῆς εὐσεβείας φρονούντων, ἡ τῶν ἀσεβῶν 'Αρειανῶν αἴρεσις ἀντεισαχθῆ. 'Αλλὰ καὶ τῆ μὲν ὑμῶν εὐλα-βεία χάρις, ἀγαπητοὶ, ὅτι πολλάκις τοὺς 'Αρειανοὺς ἀναθεμα-

Apol. c. Ari. τίζοντες έγράψατε, καὶ χώραν αὐτοῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὐ (Letter of Egypt. Bi-shops.) δεδώκατε των δε περί Εὐσέβιον ὁ ἔλεγχος ἐγγύς. 'Ιδού γάρ μετά τὰ πρότερα παρ' αὐτῶν περί τῶν 'Αρειανῶν γράμματα, ων καὶ ἀπεστείλαμεν τὰ ἀντίγραφα, φανερώς λοιπὸν τοὺς παρὰ πάσης της καθολικής έκκλησίας αναθεματισθέντας 'Αρειομα-Encycl. 6. νίτας έπεγείρουσι κατά της έκκλησίας, και επίσκοπον αυτοίς κατέστησαν, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ τοῖς φόβοις διαιροῦσι τὰς έκκλησίας, ίνα πανταχού συνεργούς έχωσι της ασεβείας αὐτων. Καὶ γὰρ καὶ διακόνους πρὸς τοὺς Αρειομανίτας ἀποστέλλουσιν, οι φανερώς συνάγονται παρ' αὐτοις και γράφουσιν αὐτοῖς, καὶ ἀντίγραφα παρ' αὐτῶν κομίζονται, τὴν ἐκκλησίαν κατασχίζοντες, καὶ κοινωνοῦντες αὐτοῖς, καὶ γράμματα άποστέλλοντες πανταχού, την αίρεσιν αὐτών συνιστώντα, καὶ την έκκλησίαν αποκηρύττοντα, ώς δυνήσεσθε μαθείν, αφ' ών αὐτοὶ τῷ 'Ρωμαίων ἐπισκόπῳ, καὶ τάχα καὶ πρὸς ὑμᾶς ἔγραψαν. с. 26. 'Ως οθυ οθκ ανεκδίκητα ταθτά έστι, συνορατε και ύμεις, αγαπητοί. Δεινά γάρ και άλλότρια της κατά Χριστον διδασκαλίας Τούτου γουν ένεκεν κοινή συνελθόντες εγράψαμεν ύμιν, άξιοθντες ύμων την έν Χριστώ σύνεσιν αποδέξασθαι μέν την διιολογίαν ταύτην, καὶ συναλγήσαι τῷ συνεπισκόπω ήμων 'Αθανασίω, άγανακτήσαι δέ κατά των περί Εὐσέβιον, των τά τοιαθτα έπιχειρούντων, πρός το μηκέτι τοιαύτην κακίαν καὶ πουπρίαυ κατά της έκκλησίας Ισχύειν ύμας γάρ έκδίκους κατά της τοιαύτης άδικίας επικαλούμεθα, ύπομιμνήσκοντες τὸ ἀποστολικόν 'Εξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.' Πονηρὰ

γὰρ ἀληθῶς καὶ οὐκ ἄξια κοινωνίας τὰ παρ' αὐτῶν παραχθέντα.
Οὐκοῦν μηκέτι προσέχετε, κὰν πάλιν ὑμῖν γράφωσι κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ᾿Αθανασίου (πάντα γὰρ ψευδῆ τὰ παρ' αὐτῶν') μηδ' ὰν ὀνόματα δὲ ἐπισκόπων Αἰγυπτίων ἐγχαράττωσιν ἐπιστολαῖς. Δῆλον γὰρ, ὅτι οὐχ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ γράφοντες, ἀλλὰ Μελιτιανοὶ, οἱ ἀεὶ σχισματικοὶ, οἱ καὶ μέχρι νῦν τὰς ἐκκλησίας ταράττοντες, καὶ στάσεις κινοῦντες. Καταστάσεις Ηist. Απί. 78. γὰρ ἀλόγους καὶ σχεδὸν ἐθνικῶν ποιοῦνται καὶ τοιαῦτα πράτ

τουσιν, α δυσωπούμεθα μεν γράφειν, δύνασθε δε μαθείν παρα των ἀποσταλέντων παρ' ἡμῶν, τῶν καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὑμίν ἀποδιδώντων.

20. Ταθτα μέν οἱ ἀπὸ τῆς Αλγύπτου πρὸς πάντας, καὶ πρὸς Ιούλιον τον επίσκοπον της 'Ρώμης' και οι περί Εὐσέβιον δέ Α.Β. 339. πρὸς Ἰούλιον ἔγραψαν καὶ νομίζοντες ἡμᾶς ἐκφοβεῖν, ήξίωσαν σύνοδον καλέσαι, καὶ αὐτὸν Ἰούλιον, εἰ βούλοιτο, κριτὴν γενέσθαι. 'Ημών τοίνυν ανελθόντων είς την 'Ρώμην, έγραψεν είκότως 'Ιούλιος και έπι τους περί Ευσέβιον, αποστείλας και Summer of δύο πρεσβυτέρους έαυτοῦ, Ἐλπίδιον καὶ Φιλόξενον. Ἐκείνοι Α.D. 340. δέ, ακούσαντες περί ήμων, εταράχθησαν, ου προσδοκήσαντες ήμας ανέρχεσθαι και παρητήσαντο, προφάσεις απιθάνους πορισάμενοι, μάλλον δε φοβηθέντες, μη άπερ οι περί Οὐάλεντα ... 58. καὶ Οὐρσάκιον ώμολόγησαν, ταῦτα κατ' αὐτών ἐλεγχθῆ. Λοιπου ουν συνελθόντες επίσκοποι πλέον πεντήκοντα, ένθα Βίτων Νον. Α.D. ό πρεσβύτερος συνηγεν, ήμας μεν απολογουμένους απεδέξαντο, 341. καὶ ἐκύρωσαν εἰς ἡμᾶς τήν τε κοινωνίαν καὶ τὴν ἀγάπην. Ήγανάκτησαν δε κατ' εκείνων, και ήξίωσαν Ἰούλιον γράψαι τοις περί Εὐσέβιον ταῦτα, τοις καὶ γράψασιν αὐτῷ καὶ ἔγραψεν αὐτὸς, καὶ ἀπέστειλε διὰ Γαβιανοῦ τοῦ κόμητος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΛΙΟΥ.

'Ιούλιος Δανίφ, καὶ Φλακίλλφ, Ναρκίσσφ, Εὐσεβίφ, Μάρι, (Letter of Μακεδονίφ, Θεοδώρω, καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ 'Αντιοχείας γράψασιν ἡμῖν, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίφ χαίρειν.

21. 'Ανέγνων τὰ γράμματα τὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων μου Ἐλπιδίου καὶ Φιλοξένου ἀποκομισθέντα, καὶ ἐθαύμασα, πῶς ἡμεῖς μὲν ἀγάπη καὶ συνειδήσει ἀληθείας ἐγράψαμεν, ὑμεῖς δὲ μετὰ φιλονεικίας, καὶ οὐχ ὡς ἔπρεπεν, ἐπεστείλατε. 'Υπερσψία γὰρ καὶ ἀλαζονεία τῶν γραψάντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδείκνυτο. Ταῦτα δὲ ἀλλότρια τῆς ἐν Χριστῷ πίστεώς ἐστιν. Ἐδει γὰρ τὰ μετὰ ἀγάπης γραφέντα ἀμοιβῆς τῆς ἴσης μετὰ ἀγάπης τυχεῖν, καὶ μὴ μετὰ φιλονεικίας. *Η οὐχὶ ἀγάπης ἐστὶ γνώρισμα πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι συμπαθεῖν τοῖς πάσχουσι, προτρέψασθαι τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵνα πάντα βᾶττον λύσιν λαβόντα διορθωθῆναι δυνηθῆ, καὶ μηκέτι μήτε οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν πάσχωσι, μήτε ὑμᾶς τινες διαβάλλωσιν; 'Αλλ' οὐκ οῖδα, τί τὸ δόξαν οὕτως ὑμᾶς διατεθῆναι, ὥστε καὶ

ΑΡΟΙ. . C. ΑRΙ. ἡμᾶς ποιῆσαι λογίζεσθαι, ὅτι καὶ ἐν οις ἐδόξατε ῥήμασιν ἡμᾶς (Letter of Julius.)

τιμάν, ταθτα μετασχηματιζόμενοι μετά είρωνείας τινός είρήκατε. Καὶ γὰρ καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ ἀποσταλέντες, οθς ἔδει μετά χαράς έπανελθείν, τουναντίον λυπούμενοι έπανήλθον, έφ' οίς εωράκασιν εκεί γινομένοις. Και έγωγε τοίς γράμμασιν έντυχων, πολλά λογισάμενος, κατέσχον παρ' έμαυτώ την έπιστολήν, νομίζων όμως ήξειν τινάς, και μή χρείαν είναι τής έπιστολής, ίνα μη καί, ές φανερον έλθουσα, πολλούς των ένταθθα λυπήση. Ἐπειδή δὲ μηδενός ελθόντος, ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθήναι, όμολογώ ύμιν, πάντες έθαύμασαν, καὶ έγγὺς ἀπιστίας γεγόνασιν, εἰ ὅλως παρ' ὑμῶν τοιαῦτα έγράφη φιλουεικίας γάρ μάλλου καὶ οὐκ ἀγάπης ἢυ ἡ ἐπιστολή. Εὶ μὲν οὖν φιλοτιμίας λόγων ἔνεκεν ὁ ὑπαγορεύσας έγραψεν, ἄλλων τὸ τοιοῦτον ἐπιτήδευμα. Ἐν γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοίς οὐ λόγων ἐπίδειξίς ἐστιν, ἀλλὰ κανόνες ἀποστολικοί, καὶ σπουδή τοῦ μὴ σκανδαλίζειν ένα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῆ ἐκκλησία. Συμφέρει γὰρ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον, · μύλον δυικον κρεμασθήναι είς τον τράχηλον και καταπουτισθήναι. ἡ σκανδαλίσαι καν ενα των μικρων.' Εί δε ως τινων λελυπημένων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μικροψυχίαν, (οὐ γὰρ αν είποιμι πάντων είναι ταύτην γνώμην) τοιαύτη γέγονεν ή έπι-

Math. xviii.

Eph. iv. 26.

στολή, έπρεπε μεν μηδε όλως λυπηθήναι, μηδε έπιδύναι τον ηλιου έπὶ τη λύπη ' έδει δὲ όμως μη είς τοσοῦτου παραχθηναι, ώστε καὶ έγγραφου αὐτὴν ἐπιδείξασθαι.

22. Τί γὰρ καὶ γέγουεν ἄξιον λύπης, ἡ ἐν τίνι ἡν ἄξιον λυπηθηναι ύμας ols και εγράψαμεν; *Η ότι προετρεψάμεθα els σύνοδον απαντήσαι; αλλά τοῦτο μάλλον έδει μετά χαράς δέξασθαι. Οι γαρ παρρησίαν έχοντες, εφ' οις πεποιήκασι. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, 'κεκρίκασιν,' οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ παρ' έτέρων έξετάζοιτο ή κρίσις άλλα θαρρούσιν, ότι α δικαίως έκριναν, ταθτα άδικα οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. Διὰ τοθτο καὶ οἱ έν τη κατά Νίκαιαν μεγάλη συνόδω συνελθόντες επίσκοποι ουκ άνευ Θεου βουλήσεως συνεχώρησαν εν ετέρα συνόδω τα της προτέρας έξετά(εσθαι, ίνα και οι κρίνοντες, προ δφθαλμών έχουτες την έσομένην δευτέραν κρίσιν, μετά πάσης ασφαλείας έξετάζωσι, καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύωσι, μὴ κατ' ἔχθραν τῶν

προτέρων, άλλα κατά το δίκαιον έαυτους κρίνεσθαι. Εί δε το τοιούτου έθος παλαιου τυγχάνου, μυημουευθέυ δε καί γραφεν έν τη μεγάλη συνόδφ, ύμεις τουτο παρ' ύμιν Ισχύειν οὐ θέλετε, άπρεπης μεν η τοιαύτη παραίτησις το γάρ απαξ συνήθειαν έσχηκὸς ἐν τῆ ἐκκλησία, καὶ ὑπὸ συνόδων βεβαιωθὲν, οὐκ εύλογου ύπὸ όλίγων παραλύεσθαι. Αλλως τε οὐδὲ ἐν τούτφ δικαίως αν φανείεν λυπηθέντες. Οί γαρ παρ' ύμων των περί [Α.D. 339.] Εὐσέβιον ἀποσταλέντες μετὰ γραμμάτων, λέγω δη Μακάριος ό πρεσβύτερος, και Μαρτύριος και 'Ησύχιος οι διάκονοι, άπαντήσαντες ένταθθα, ώς ούκ ήδυνήθησαν πρός τούς έλθόντας 'Αθανασίου πρεσβυτέρους αντιστήναι, αλλ' έν πασι διετρέπουτο καὶ διηλέγχουτο, τὸ τηνικαθτα ήξίωσαν ήμας ώστε Encycl. 7. σύνοδον συγκροτήσαι, καὶ γράψαι καὶ 'Αθανασίφ τῷ ἐπισκόπφ Hist. Ari. 9. είς 'Αλεξάνδρειαν, γράψαι δε καί τοις περί Εὐσέβιον, ίνα επί παρουσία πάντων ή δικαία κρίσις έξενεχθήναι δυνηθή τότε γαρ και αποδεικυύναι πάντα τα κατα 'Αθανάσιον επηγγείλαντο. Κοινή γαρ υφ' ήμων διηλέγχθησαν οι περί Μαρτύριον καί Ήσύχιου, καὶ οἱ ᾿Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι μετὰ πεποιθήσεως ανθίσταντο οί δε περί Μαρτύριον, εί δεί τάληθες είπειν, εν πασι διετρέποντο, δθεν και ήξίωσαν σύνοδον γενέσθαι. Ελ τοίνυν, μηδέ των περί Μαρτύριον και 'Ησύχιον άξιωσάντων γενέσθαι σύνοδον, προτρεψάμενος ήμην εγώ σκύλαι τους γράψαυτας, ξυεκεν των άδελφων ήμων των αίτιωμένων αδικίαν πεπουθέναι, καὶ οὕτως εὖλογος ἢν καὶ δικαία ἡ προτροπή, έστι γάρ έκκλησιαστική καὶ Θεφ άρέσκουσα ότε δὲ ους ύμεις αυτοί οι περί Ευσέβιον άξιοπίστους ήγήσασθε, καί ούτοι ήξίωσαν ήμας συγκαλέσαι, ακόλουθον ήν τους κληθέντας μη λυπηθηναι, άλλα μαλλον προθύμως απαντήσαι. Οὐκοῦν ή μέν δόξασα άγανάκτησις των λυπηθέντων προπετής, ή δέ παραίτησις των μη θελησάντων απαντήσαι απρεπής, και υποπτος έκ τούτων δείκνυται. Αλτιαταί τις α πράττων αὐτὸς ἀποδέχεται, εί παρ' ετέρου γινόμενα βλέποι; Εί γαρ, ως γράφετε, 'ασάλευτου έχει την Ισχύν εκάστη σύνοδος,' 'και' ατιμάζεται δ κρίνας, εαν παρ' ετέρων ή κρίσις εξετάζηται, σκοπείτε, αγαπητοὶ. τίνες είσὶν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες, καὶ τίνες τὰ τῶν φθασάντων κρίναι διαλύουσι. Καὶ ζινα μὴ τὰ καθ' ξκαστον νῦν

C. 32.

c. 73.

Αροι. c. Απι. εξετάζων επιβαρείν τινας δοκώ, άλλα τό γε τελευταίον γενό(Letter of
γμίτης.) μενον, εφ' ῷ καὶ φρίξειεν ἄν τις ἀκούων, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν
πάντων τῶν παραλειφθέντων.

23. Οἱ ᾿Αρειανοὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης ᾿Αλεξάνδρου τοῦ γενομένου επισκόπου της 'Αλεξανδρείας, επὶ ασεβεία έκβληθέντες, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ' ἐκάστην πόλιν ἀπεκηρύχθησαν, άλλα και ύπο πάντων των κοινή συνελθόντων έν τή κατά Νίκαιαν μεγάλη συνόδφ άνεθεματίσθησαν. Οὐ γάρ ην αὐτῶν τὸ τυχὸν πλημμέλημα, οὐδὲ εἰς ἄνθρωπον ἦσαν ἁμαρτήσαντες, άλλ' είς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υίον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος. Καὶ δμως οἱ ὑπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης αποκηρυχθέντες, και κατά πάσαν εκκλησίαν στηλιτευθέντες, νθν λέγονται δεδέχθαι, έφ' φ και υμάς ακούσαντας χαλεπαίνειν δίκαιον ήγουμαι. Τίνες οθν είσιν οι 'σύνοδον άτιμάζουτες; ' οὐχὶ οἱ τῶν τριακοσίων τὰς ψήφους παρ' οὐδεν θέμενοι, καὶ ἀσέβειαν εὐσεβείας προκρίναντες; Ἡ μεν γάρ των 'Αρειομανιτών αξρεσις ύπο πάντων των άπανταχοῦ έπισκόπων κατεγνώσθη και άπεκηρύχθη 'Αθανάσιος δε και Μάρκελλος οι επίσκοποι πλείονας έχουσι τους ύπερ έαυτων λέγοντας καὶ γράφουτας. Μάρκελλος μεν γαρ εμαρτυρήθη ημίν, καὶ ἐν τῆ κατὰ Νίκαιαν συνόδω τοῖς τὰ ᾿Αρείου φρονοῦσιν αντειρηκώς· 'Αθανάσιος δε εμαρτυρήθη, μηδε εν Τύρω καταγνωσθείς, εν δε τώ Μαρεώτη μή παρείναι, ένθα τα ύπομνήματα κατ' αὐτοῦ γεγενησθαι λέγεται. Οἴδατε δὲ, ἀγαπητοὶ, δτι τὰ κατὰ μονομέρειαν Ισχύν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὅποπτα τυγχάνει. καὶ όμως, τούτων όντων, ἡμεῖς ὑπὲρ ἀκριβείας, οὖτε ὑμῖν, οὖτε τοις ύπερ αὐτών γράψασι πρόκριμα ποιούντες προετρεψάμεθα τους γράψαντας έλθειν, ίν', έπειδή πλείους είσιν οι ύπερ αυτων γράψαντες, έπὶ συνόδου πάντα έξετασθή, πρὸς τὸ μηδέ του αναίτιου κατακριθήναι, μήτε του υπεύθυνου ως καθαρου λογισθήναι. Οὐκοῦν οὐ παρ' ἡμῶν ' ἀτιμάζεται σύνοδος,' ἀλλὰ παρ' ἐκείνων τῶν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοὺς παρὰ πάντων κατακριθέντας 'Αρειανούς, καὶ παρά γυώμην τῶν κρινάντων δεξαμένων. Οι γαρ πλείονες ήδη αναλύσαντές είσι σύν Χριστώ. οί δε έτι και νῦν εν τῷ βίω τούτω εξετάζονται, αγανακτούντες. ότι την αὐτών κρίσιν έλυσάν τινες.

24. Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων μὲν ἐν τῆ 'Αλεξανδρεία έγνωμεν. Καὶ γὰρ καὶ Καρπώνης τις, ἐκβληθεὶς ὑπὸ 'Αλεξάνδρου δια την 'Αρείου αίρεσιν μετά τινων, και αὐτων έκβληθέντων διά την αὐτην αίρεσιν, έληλύθασιν ένταθθα, άποσταλέντες παρά Γρηγορίου τινός όμως δε εμάθομεν και παρά Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρτυρίου καὶ Ἡσυχίου τῶν διακόνων. Πρό του γάρ άπαντήσαι τους 'Αθανασίου πρεσβυτέρους, προετρέπουτο ήμας γράφειν εν 'Αλεξανδρεία Πιστώ τινι, ήνίκα και 'Αθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν 'Αλεξανδρεία ήν. Τοῦτον δὲ τὸν Πιστὸν οἱ ᾿Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι παραγενόμενοι απέδειξαν είναι 'Αρειανόν, εκβληθέντα μέν ὑπὸ ᾿Αλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, κατασταθέντα δὲ ὑπὸ Σεκούνδου τινὸς, δυ ἡ μεγάλη Cp. Ep. A.g. σύνοδος 'Αρειανον όντα έξέβαλε. Τοῦτο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ Hist. Ari. 65. περί Μαρτύριον αντέλεγον, οὐδὲ ήρνοῦντο τὸν Πιστὸν ὑπὸ Σεκούνδου έσχηκέναι την κατάστασιν. Σκοπείτε τοίνυν καὶ έκ τούτων, τίνες αν ύπο μέμψιν δικαίως γένοιντο, οί μη πεισθέντες ήμεις, ώστε Πιστώ τώ 'Αρειανώ γράψαι, ή οί συμβουλεύοντες ' άτιμάσαι' την μεγάλην σύνοδον, καὶ τοῖς άσεβέσιν ώς εὐσεβέσι γράψαι; Καὶ γὰρ καὶ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, ό παρά Εὐσεβίου μετά των περί Μαρτύριον ἀποσταλείς, ώς ήκουσεν επιστάντας τους πρεσβυτέρους 'Αθανασίου, εκδεχομένων ήμων την παρουσίαν αυτού μετά των περί Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἀπεδήμησε νυκτὸς καίτοι νοσών τῷ σώματι ώς έκ τούτου λοιπον ήμας ακολούθως στοχάζεσθαι, ότι αισχυνόμενος του κατά Πιστοῦ ἔλεγχου ἀνεχώρησευ. 'Αδύνατον γάρ την κατάστασιν Σεκούνδου τοῦ Αρειανοῦ ἐν τῆ καθολικῆ ἐκκλησία Ισχυσαι. ''Ατιμία' γαρ άληθως αυτη κατά της συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῆ συνελθόντων ἐπισκόπων, ἐὰν τὰ μετὰ τοσαύτης σπουδής και εύλαβείας, ώς Θεού παρόντος, γενόμενα, αντί μηδενός λυθή.

25. Εἴπερ οὖν, ὡς γράφετε, 'ἐκ τοῦ κατὰ Νοβᾶτον καὶ τὸν [i.e. Nova-Σαμοσατέα Παῦλον παραδείγματος τὰ τῶν συνόδων ἰσχύειν tian.] δόγματα χρὴ, ἔδει μᾶλλον μὴ λυθῆναι τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον, ἔδει τὴν καθολικὴν σύνοδον ὑπὸ τῶν ὀλίγων μὴ ἀτιμασθῆναι. Αἰρετικοὶ γὰρ οἱ 'Αρειανοὶ, ὥσπερ κἀκεῖνοι, καὶ

απαντήσαι.

ομοιαι αι κατά τούτων ψήφοι ταις κατ' έκείνων. Τούτων δε τολ-(Letter of Julius.) μηθέντων, τίνες είσιν οι 'φλόγα διχονοίας ανάψαντες;' ήμας γάρ τοῦτο πεποιηκέραι γράψαντες εμέμψασθε. Αρ' οὖν ἡμεῖς διχονοίας εξογασάμεθα, οἱ συναλγοῦντες τοῖς πάσχουσιν άδελφοίς, καὶ κατὰ κανόνα πάντα πεποιηκότες; ἡ οἱ φιλονείκως καὶ παρὰ κανόνα τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον λύσαντες, καὶ κατὰ πάντα • την σύνοδον ατιμάσαντες; Ού γαρ μόνον οί Αρειανοὶ έδέχθησαν, άλλα και από τόπου είς τόπον μεμελετήκασιν c. 6. έπίσκοποι διαβαίνειν. Εί οθυ άληθως ίσην και την αθτην ήγεισθε τιμήν των έπισκόπων, και μή έκ του μεγέθους των πόλεων, ως γράφετε, 'κρίνετε τους έπισκόπους,' έδει τον πεπιστευμένου μικράν μένειν έν τη πιστευθείση, και μη εξουθενείν μέν το πεπιστευμένον, μεταβαίνειν δε είς την μη έγχειρισθείσαν, ΐνα της μεν παρά Θεού δοθείσης καταφρονή, την δε τών ανθρώπων κενοδοξίαν αγαπήση. Οὐκοῦν, αγαπητοί, έδει απαντήσαι, και μη παραιτήσοσθαι, ίνα και τέλος λάβη τὸ πράγμα τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. 'Αλλ' ἴσως ἡ προθεσμία ένεπόδισε γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε, ὅτι ΄ στενὴν τὴν προθεσμίαν της συνόδου ' ώρισαμεν' άλλα και τοῦτο, άγαπητοί, πρόφασίς έστιν. Εὶ μὲν γὰρ ἐρχομένους τινὰς συνέκλεισεν ἡ πμέρα, στενον αν το διάστημα της προθεσμίας ηλέγχθη· εί δε οί έλθειν μη βουλόμενοι κατεσχήκασι και τους πρεσβυτέρους [i.e. Jan. A.D. έως αὐτοῦ τοῦ 'Ιανουαρίου μηνὸς, μή θαρρούντων ἐστὶν ή πρόφασις ήλθον γὰρ αν, ώς προείπον, εξ εθάρρουν, οὐ πρώς τὸ διάστημα της όδου σκοπούντες, ούδε πρός την προθεσμίαν δρώντες, άλλ' έπὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς εὐλόγοις παρρησιαζόμενοι. 'Αλλ' ίσως διά τὸν καιρον οὐκ ἀπήντησαν' τοῦτο γὰρ Hist. Ari. 11. γράφοντες πάλιν έδηλώσατε, ώς άρα έδει ήμας, ' σκοπήσαντας τον έπι της έφας καιρον, μη προτρέψασθαι ύμας απαντήσαι. Εί μεν οθν διά το τοιοθτον είναι τον καιρον οθκ άπηντήσατε, ώς φατέ, έδει προτέρους ύμας, του καιρου τουτου σκοπήσαυτας, μή αιτίους σχίσματος, μηδέ ολολυγής και θρήνων έν ταις έκκλησίαις γενέσθαι. Νθυ δε οί ταθτα πεποιηκότες έδειξαν μή τον καιρον αίτιον, άλλα την προαίρεσιν των μή θελησάντων

26. Θαυμάζω δε κάκεινο το μέρος της επιστολης, πως δλως

καν εγράφη παρ' ύμων, ότι δη 'τοις περί Εὐσέβιον μόνοις, καί οὐ πᾶσιν ὑμῖν μόνος' ἔγραψα' εὐχέρειαν γὰρ τῶν μεμψαμένων μάλλον αν τις εύροι ήπερ αλήθειαν. Έγω γαρ, οὐκ άλλοθεν λαβών κατὰ 'Αθανασίου γράμματα ή διὰ τών περί Μαρτύριον και 'Ησύχιον, εκείνοις ανάγκη έγραψα τοῖς και γράψασι κατ' αὐτοῦ. "Εδει τοίνυν ή τοὺς περί Εὐσέβιον μη μόνους χωρίς πάντων ύμων γράψαι, ή ύμας, οίς μη έγραψα, μη λυπεισθαι, εί ἐκείνοις ἐγράφη τοῖς καὶ γράψασιν. Εἰ γὰρ ἐχρῆν καὶ πᾶσιν ύμιν ἐπιστείλαι, έδει καὶ ύμας σύν ἐκείνοις γράψαι. Νύν δὲ, τὸ ἀκόλουθου σκοποῦντες, ἐκείνοις ἐγράψαμεν τοῖς καὶ δηλώσασιν ήμιν, και τοις άποστείλασι πρός ήμας. Εί δε και τό μόνου έμε γεγραφέναι εκείνοις εκίνησεν ύμας, ακόλουθόν εστιν ύμας αγανακτείν, ότι και μόνφ έμοι έγραψαν. 'Αλλά και έν τούτφ πιθανή μεν και ούκ εύλογος ή πρόφασις, αγαπητοί [άλογος.] δμως δὲ γυωρίσαι ὑμιν ἀναγκαίου, ὅτι, εἰ καὶ μόνος ἔγραψα, άλλ' συκ έμου μόνου έστιν αύτη ή γνώμη, άλλα και πάντων τών κατά την Ίταλίαν, και τών έν τούτοις τοις μέρεσιν έπισκόπων. Καὶ έγωγε τοὺς πάντας οὐκ ἠθέλησα ποιῆσαι γράψαι, Ίνα μὴ παρὰ πολλών τὸ βάρος ἔχωσιν. 'Αμέλει καὶ νῦν τή δρισθείση προθεσμία συνήλθον επίσκοποι, καὶ ταύτης τής γυώμης γεγόνασιν, ην πάλιν γράφων ύμιν σημαίνω ωστε, άγαπητοί, εί καὶ μόνος ἐπιστέλλω, άλλὰ πάντων γνώμην ταύτην είναι γινώσκετε. Ταῦτα μεν οὖν περί τοῦ μη εὐλόγως τινας εξ ύμων προφάσεις, αλλα αδίκους και ύπόπτους, πορίσασθαμ

27. Περί δὲ τοῦ μὴ εὐχερῶς μηδὲ ἀδίκως ἡμῶς ὑποδεδέχθαι εἰς κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν ᾿Αθανάσιον καὶ Μάρκελλον, εἰ καὶ τὰ προλεχθέντα ἱκανὰ, ὅμως διὰ βραχέων εὕλογον ὑμῖν δεῖξαι. Ἔγραψαν οἱ περὶ Εὐσέβιον πρότερον κατὰ τῶν περὶ ᾿Αθανάσιον ἐγράψατε δὲ καὶ νῦν ὑμεῖς ἔγραψαν δὲ καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὲρ ᾿Αθανασίου. Πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατ' αὐτοῦ γράμματα παρ' ὑμῶν μάχεται πρὸς ἑαυτὰ, καὶ οὐδεμίαν συμφωνίαν ἔχει τὰ δεύτερα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τὰ πρῶτα ὑπὸ τῶν δευτέρων λύεται, καὶ τὰ δεύτερα ὑπὸ τῶν πρώτων δὶαβάλλεται ἀσυμφώνων δὲ ὄντων τῶν γραμμάτων,

ΑΡΟΙ. C. ΑΒΙ. οὐδεμία πίστις περὶ τῶν λεγομένων ἐστίν' ἔπειτα, εὶ τοῖς παρ' (Letter of Julius.) ύμων γραφείσιν άξιουτε πιστεύειν, ακόλουθόν έστι και τοις ύπερ αὐτοῦ γράψασι μη ἀπιστήσαι καὶ μάλιστα ὅτι ὑμεῖς μεν πόρρωθεν, εκείνοι δε εν τοίς τόποις όντες, καὶ είδότες τὸν άνδρα καὶ τὰ ἐκεῖ γινόμενα πράγματα γράφουσι, μαρτυροῦντες c. 5, ff. αὐτοῦ τῷ βίω, καὶ διαβεβαιούμενοι ἐν πᾶσιν αὐτὸν συσκευὴν πεπουθέναι. Καὶ πάλιν 'Αρσένιός τις ἐπίσκοπος ἐλέχθη ποτὲ ώς αναιρεθείς παρά 'Αθανασίου αλλά τοῦτον εμάθομεν ζην, c. 8. άλλα και φιλίαν έχειν προς αυτόν. Τα υπομνήματα τα έν Μαρεώτη γενόμενα διεβεβαιώσατο κατά μονομέρειαν γεγενή-C. 73. σθαι μήτε γὰρ ἐκεῖ παρείναι Μακάριον τὸν πρεσβύτερον τὸν κατηγορούμενον, μήτε αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ ᾿Αθανάσιον・ καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπομυημάτων, ων εκόμισαν ήμιν οι περί Μαρτύριον και 'Ησύχιον, c. 83. έγνωμεν αναγνώντες γαρ εθρομεν, ότι δ μεν κατήγορος 'Ισχύρας ἐκεῖ παρῆν, οὖτε δὲ Μακάριος, οὖτε ὁ ἐπίσκοπος 'Αθανά-C. 13. σιος άλλα και τους πρεσβυτέρους 'Αθανασίου άξιουντας C. 72. παρείναι, και μη συγχωρηθέντας. "Εδει δε, άγαπητοι, είπερ μετά άληθείας εγίνετο το κριτήριου, μη μόνου του κατήγορου. άλλα και του κατηγορούμευου παρείναι. "Ωσπερ γαρ έν τή Τύρφ Μακάριος παρην δ κατηγορούμενος, και Ίσχύρας δ κατήγορος, καὶ οὐδὲν ἐδείχθη· οὕτως ἔδει καὶ ἐν τῷ Μαρεώτη C. 72. μη μόνον ἀπελθείν του κατήγορου, άλλα και τον κατηγορούμενου, ໃνα παρών η έλεγχθη, η, μη έλεγχθείς, δείξη την συκοφαντίαν. Νῦν δὲ, τούτου μὴ γενομένου, ἀλλὰ μόνου ἀπελθόντος τοῦ κατηγόρου, μεθ' ών παρητήσατο 'Αθανάσιος, υποπτα

28. Ἡτιᾶτο δὲ καὶ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὸν Μαρεώτην παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀπεληλυθέναι. Ἦλεγε γὰρ, ὅτι Θεόγνιον, καὶ Μάριν, καὶ Θεόδωρον, Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μακεδόνιον, ὑπόπτους ὄντας, ἀπέστειλαν. Καὶ τοῦπο οὐκ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ᾿Αλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Θεσσαλονίκης ἐδείκνυε. Προήνεγκε γὰρ ἐπιστολῆν αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς Διονύσιον, τὸν ἐν τῆ συνόδφ κόμητα, ἐν ἦ δηλοῦ φανερὰν συσκευῆν γενέσθαι κατὰ ᾿Αθανασίου. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατηγόρου Ἰσχύρα

τὰ πράγματα φαίνεται.

c. 8o.

προεκόμισε χείρα δλόγραφου αὐθευτικήν, εν ή μάρτυρα του c. 64. Θεου του παυτοκράτορα επικαλούμενος, μήτε ποτηρίου κλάσιν, μήτε τραπέζης ανατροπην γεγενησθαι έλεγεν, αλλ' ύποβεβλησθαι ξαυτον ύπό τινων πλάσασθαι ταύτην την κατηγορίαν. 'Απαντήσαντες δε και πρεσβύτεροι τοῦ Μαρεώτου, διεβεβαιώ- Cp. c. 74 σαντο μήτε τὸν Ἰσχύραν πρεσβύτερον είναι τῆς καθολικῆς έκκλησίας, μήτε τι τοιούτον πεπλημμεληκέναι Μακάριον, όποιον έκεινος κατηγόρησεν. Οι πρεσβύτεροι δε και οι διάκουοι, απαυτήσαυτες ευταθθα, ούκ όλίγα, αλλά και πολλά έμαρτύρησαν ύπερ τοῦ έπισκόπου Αθανασίου, διαβεβαιούμενοι μηδέν άληθές είναι των κατ' αὐτοῦ λεγομένων, συσκευήν δέ αὐτὸν πεπονθέναι. Καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης πάντες επίσκοποι, γράφοντες διεβεβαιώσαντο καὶ τὴν κατά- c. 6. στασιν αὐτοῦ ἔννομον καὶ ἐκκλησιαστικὴν γεγονέναι, καὶ πάντα τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα κατ' αὐτοῦ εἶναι ψευδῆ. οὖτε γαρ φόνον γεγενησθαι, ούτε τινας αναιρεθήναι δι' αὐτὸν, ούτε κλάσιν ποτηρίου γεγενήσθαι, άλλα πάντα είναι ψευδή. Καί έκ των ύπομνημάτων δε των εν Μαρεώτη κατά μονομέρειαν γεγενημένων, έδείκνυεν δ έπίσκοπος Αθανάσιος ένα κατηχούμενον έξετασθέντα, καὶ εἰπόντα ἔνδον είναι μετὰ Ἰσχύρα, ὅτε Cp. c. 46, 83. Μακάριος ὁ πρεσβύτερος 'Αθανασίου, ως λέγουσιν, ἐπέστη τω τόπω και άλλους δε εξετασθέντας και ειπόντας τον μεν έν κελλίω μικρώ, του δε όπισθεν της θύρας κατακείσθαι του 'Ισχύραν, τότε νοσοῦντα,' ὅτε Μακάριον λέγουσιν ἀπηντηκέναι έκει. 'Απὸ δη τούτων ων έλεγε και ημείς ακολούθως στοχαζόμεθα, ὅτι πῶς οἶόν τε τὸν ὅπισθεν τῆς θύρας νόσφ κατακείμενου τότε έστηκέναι, καὶ λειτουργείν, καὶ προσφέρειν; ή πως οδόν τε ην προσφοράν προκείσθαι, ένδον δντων των κατηχουμένων; Εί γὰρ ἔνδον ἢσαν οἱ κατηχούμενοι, οὖπω ἢν ὁ καιρός της προσφοράς. Ταθτα, ώσπερ είρηται, έλεγεν δ επίσκοπος 'Αθανάσιος, καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυε, διαβεβαιουμένων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, μηδὲ ὅλως αὐτὸν πρεσβύτερον γεγενησθαί ποτε έν τη καθολική εκκλησία, μηδε συνήχθαι αὐτόν ποτε εν τῆ εκκλησία ως πρεσβύτερον οὐδε γαρ οὐδε ότε 'Αλέξανδρος εδέχετο μετά φιλανθρωπίαν της μεγάλης c. 59. συνόδου τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος Μελιτίου, ωνομασθαι αὐτὸν

Αροι. c. Απι. ύπο Μελιτίου μετὰ τῶν αὐτοῦ διεβεβαιοῦντο δ καὶ μέγιστόν (Letter of Julius)

εστι τεκμήριον μὴ εἶναι αὐτον μήτε Μελιτίου. Εἰ γὰρ ἢν,
πάντως καὶ αὐτος αὐτος συνηριθμεῖτο. Ἄλλως τε καὶ ἐν
ἄλλοις δ Ἰσχύρας ψευσάμενος ἐδείκνυτο ὑπὸ ᾿Αθανασίου ἐκ

ε. 46, 83. τῶν ὑπομνημάτων κατηγορήσας γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμένων,
δτε, ως λέγουσι, Μακάριος ἐπέστη, ἠλέγχθη ὑφ᾽ ὧν αὐτὸς
ἤνεγκε μαρτύρων ψευσάμενος.

29. Τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ τοσούτων μὲν ὅντων τῶν μαρτύρων τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοσούτων δὲ δικαιωμάτων προφερομένων ὑπ' αὐτοῦ, τί ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς; ἡ τί ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἀπαιτεῖ, ἡ μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέξασθαι καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὥσπερ καὶ ἔχομεν; Καὶ γὰρ πρὸς τούτοις πᾶσι παρέμεινεν ἐνταῦθα ἐνιαυτὸν καὶ ἔξ μῆνας, ἐκδεχόμενος τὴν παρουσίαν ὑμῶν ἡ τῶν

[From the spring of 340.] βουλομένων ἐλθεῖν τἢ δὲ παρουσία ἐδυσώπει πάντας, ὅτι οὐκ τὰν παρῆν εἰ μὴ ἐθάρρει. Καὶ γὰρ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐλήλυθεν,

Hist. Ari. 9. ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὰν γράμματα παρ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ ὑμῖν ἐγράψαμεν. Καὶ ὅμως μετὰ τοσαῦτα ὑμεῖς ὡς 'παρὰ κανόνας ποιήσαντας' ἡμᾶς ἐμέμψασθε. Σκοπεῖτε τοίνυν, τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ κανόνας πράξαντες, ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τὸν ἄνδρα δεξάμενοι, ἡ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ξξ μονῶν ἐν 'Αντιοχεία ὀνομάσαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον, Επογοί. 4. καὶ ἀποστείλαντες εἰς τὴν 'Αλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς

Encycl. 4. και ἀποστείλαντες είς την 'Αλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικης εξουσίας; ὅπερ οὐ γέγονεν, οὐδὲ είς Γαλλίας αὐτοῦ ἀποσταλέντος ἐγεγόνει γὰρ ἀν και τότε, εί ὅντως ην καταγνωσθείς. 'Αμέλει ἐπανελθών σχολάζουσαν και ἐκδεχομένην αὐτὸν την ἐκκλησίαν εὖρεν.

30. 'Αλλά νῦν οὖκ οἶδα, ποίφ τρόπφ γέγονε τὰ γενόμενα. Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ δεῖ τάληθὲς εἰπεῖν, οὖκ ἔδει, γραψάντων ἡμῶν σύνοδον γενέσθαι, προλαβεῖν τινας τὴν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν ἔπειτα οὖκ ἔδει τοιαύτην καινοτομίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. Ποῖος γὰρ κανῶν ἐκκλησιαστικὸς, ἡ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ τοιαύτη, ὥστε, εἰρηνευούσης ἐκκλησίας, καὶ ἐπισκόπων τοσούτων ὁμόνοιαν ἐχόντων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς 'Αλεξανδρείας 'Αθανάσιον, ἀποσταλῆναι Γρηγόριον, ξένον μὲν τῆς πόλεως, μήτε ἐκεῖ βαπτισθέντα, μήτε γινωσκό-

μενον τοις πολλοις, μη αιτηθέντα παρά πρεσβυτέρων, μη παρ' έπισκόπων, μη παρά λαών, άλλα κατασταθήναι μέν έν 'Αντιοχεία, αποσταλήναι δε είς την 'Αλεξάνδρειαν, ου μετά πρεσβυτέρων, ου μετά διακόνων της πόλεως, ου μετά επισκόπων της Αλγύπτου, άλλα μετά στρατιωτών; Τοῦτο γάρ έλεγον καὶ ητιώντο οι ένταθθα έλθόντες ει γάρ και μετά την σύνοδον ύπεύθυνος ήν εύρεθείς δ 'Αθανάσιος, ούκ έδει την κατάστασιν ούτω παρανόμως και παρά του έκκλησιαστικου καυόνα γενέσθαι άλλ' έπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱερατείου, **ἀπ' αὐτο**ῦ τοῦ κλήρου, τοὺς ἐν τῆ ἐπαρχία ἐπισκόπους ἔδει καταστήσαι, και μη νύν τους άπο τών άποστόλων κανόνας παραλύεσθαι. ''Αρα γάρ, εί καθ' ένδς ύμων έγεγόνει τοιοῦτον, ούκ αν εβοήσατε, ούκ αν ήξιώσατε, ώς παραλελυμένων των κανόνων, εκδικηθήναι; 'Αγαπητοί, ώς Θεού παρόντος, μετά αληθείας φθεγγόμεθα καὶ λέγομεν, οὐκ ἔστι τοῦτο εὐσεβες, οὐδὲ νόμιμον, οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν. Καὶ γὰρ καὶ τὰ λεγόμενα γεγενήσθαι παρά Γρηγορίου έν τή εισόδω αὐτοῦ δείκνυσι την τῆς καταστάσεως τάξιν. Ἐν γὰρ τοιούτοις εἰρηνικοῖς καιροῖς, $E_{ncycl. 3}$. Cp. Hist. Ari. ώς αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς ᾿Αλεξανδρείας ἀπήγγειλαν, $_{10, 12}$. καθώς και οι επίσκοποι έγραψαν, ή εκκλησία εμπρησμόν υπέμεινε, παρθένοι έγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι και πολλοί τοῦ λαοῦ ἡκίσθησαν, και βίαν πεπόνθασιν, επίσκοποι εφυλακίσθησαν, περιεσύρησαν πολλοί τὰ άγια μυστήρια, έφ' οίς ήτιώντο Μακάριον τον πρεσβύτερον, ύπὸ εθνικών διηρπάζετο, και εls γην κατεβάλλετο, ζνα την Γρηγορίου τινές κατάστασιν δέξωνται τὰ δὲ τοιαθτα δείκνυσι τους 'παραλύοντας τους κανόνας.' Εί γαρ νομίμη ήν ή κατάστασις, οὐκ αν δια παρανομίας ηνάγκαζε πείθεσθαι τοὺς νομίμως απειθούντας αὐτώ. Καὶ δμως, τοιούτων γενομένων, γράφετε ' είρήνην μεγάλην γεγενησθαι έν τη 'Αλεξανδρεία καὶ τη Αίγύπτφ' έκτὸς εί μη ἀντιμεταβέβληται τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰρήνην δυομάζετε.

31. Κάκεινο δε ύμιν άναγκαιον ενόμισα δηλώσαι, δτι 'Αθανάσιος διεβεβαιούτο Μακάριον έν Τύρφ ύπο στρατιώτας γεγευησθαι, καὶ μόνον τὸν κατήγορον ἀπεληλυθέναι μετά των ἀπελθόντων είς τον Μαρεώτην, και τους μεν πρεσβυτέρους

(Letter of Julius.)

c. 46, 83.

Αροι. c. Ari. άξιοθυτας παρείναι εν τη εξετάσει μη συγκεχωρήσθαι την δε εξέτασιν γεγενήσθαι περί ποτηρίου και τραπέζης, επί παρουσία τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ, παρόντων ἐθνικών καὶ Τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἄπιστον ήν, εὶ μὴ καὶ έκ των υπομνημάτων έδείκνυτο, έφ' & και έθαυμάσαμεν, νομίζω δε και ύμας επιθανμάζειν, αγαπητοί. Πρεσβύτεροι μέν οὐκ ἐπιτρέπονται παρείναι, οἱ καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοὶ τυγχάνοντες, ἐπὶ δὲ ἐξωτικοῦ δικαστοῦ, παρόντων κατηχουμένων, καὶ τό γε χείριστον, ἐπὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων τῶν διαβεβλημένων περί του Χριστιανισμού, εξέτασις περί αξματος Χριστοῦ καὶ σώματος Χριστοῦ γίνεται. Εὶ γὰρ καὶ ὅλως ἐγεγόνει τι πλημμέλημα, έδει έν τῆ ἐκκλησία ὑπὸ κληρικών νομίμως εξετάζεσθαι τὰ τοιαθτα, καὶ μὴ ὑπὸ εθνικών τών τον λόγον βδελυσσομένων και μη είδοτων την αλήθειαν. Τοῦτο δὲ τὸ αμάρτημα ἡλίκου καὶ ὁποῖόυ ἐστι, συνορᾶν καὶ

> ύμας και πάντας πεπίστευκα. Περί μεν 'Αθανασίου τοιαθτα. 32. Περί δὲ Μαρκέλλου, ἐπειδή καὶ περί αὐτοῦ ώς ἀσε-

Cp. c. 47. Ap. de Fuga 3. Hist. Ari. 6. De Syn. 24.

βούντος είς τὸν Χριστὸν ἐγράψατε, δηλώσαι ὑμιν ἐσπούδασα, δτι ένταθθα γενόμενος, διεβεβαιώσατο μέν μη είναι άληθη τά περί αὐτοῦ γραφέντα παρ' ὑμῶν' ὅμως δὲ ἀπαιτούμενος παρ' ήμων είπειν περί της πίστεως, ούτω μετά παρρησίας απεκρίνατο δι' ξαυτοῦ, ὡς ἐπιγνῶναι μεν ἡμᾶς, ὅτι μηδεν ἔξωθεν τῆς άληθείας όμολογεί ούτως γάρ εὐσεβώς περί τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ ώμολόνησε Φρονείν, ώσπερ καὶ ή καθολική εκκλησία φρονεί και ού νύν ταύτα πεφρονηκέναι διεβεβαιώσατο, άλλα και έκπαλαι ώσπερουν και οι ήμέτεροι πρεσβύτεροι, τότε εν τῆ κατὰ Νίκαιαν συνόδφ γενόμενοι, έμαρτύρησαν αὐτοῦ τῆ ὀρθοδοξία καὶ γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν κατά της αίρεσεως των Αρειανών πεφρονηκέναι διισχυρίσατο έφ' & καὶ ύμᾶς ὑπομνήσαι δίκαιόν ἐστιν, Ίνα μηδεὶς τὴν τοιαύτην αξρεσιν ἀποδέχηται, ἀλλὰ βδελύττηται ώς ἀλλοτρίαν τῆς ύγιαινούσης διδασκαλίας. 'Ορθά τοίνυν αὐτὸν Φρονοῦντα, καὶ έπι δρθοδοξία μαρτυρούμενου, τι πάλιν και έπι τούτου έδει ποιείν ήμας, ή έχειν αὐτὸν, ώσπερ καὶ εἴχομεν, ἐπίσκοπον. καὶ μὴ ἀποβάλλειν τῆς κοινωνίας; Ταῦτα μεν οὖν εγώ, οὖχ ώς ύπεραπολογούμενος αὐτών γέγραφα, άλλ' ένεκα τοῦ πιστεῦ-

Cp. Epiph. lxxii. 2, 3.

C. 23.

σαι ύμας, ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς ἐδεξάμεθα τοὺς ἄνδρας, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε ὑμας δὲ δίκαιον ἐστι σπονδάσαι, καὶ πάντα τρόπον καμεῖν, ἵνα τὰ μὲν παρὰ κανόνα γενόμενα διορθώσεως τύχη, αἱ δὲ ἐκκλησίαι εἰρήνην ἔχωσι, πρὸς τὸ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμεῖναι, καὶ μὴ σχίζεσθαι τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ ὑμας ὡς αἰτίους σχίσματος μέμψιν ὑπομεῖναι. ὑριολογῶ γὰρ ὑμῖν τὰ γενόμενα οὐκ εἰρήνης, ἀλλὰ σχίσματος προφάσεις εἰσίν.

33. Οὐ γὰρ μόνον οἱ περὶ 'Αθανάσιον καὶ Μάρκελλον οἱ έπίσκοποι έληλύθασιν ένταθθα, αλτιώμενοι κατ' αὐτών άδικίαν γεγουέναι, άλλα και πλείστοι άλλοι επίσκοποι από Θράκης, ἀπὸ Κοίλης Συρίας, ἀπὸ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, καὶ πρεσβύτεροι μεν οὐκ όλίγοι, ἄλλοι δέ τινες ἀπὸ 'Αλεξανδρείας, καὶ άλλοι έξ άλλων μερών, απήντησαν είς την ένταθθα σύνοδον, έπὶ πάντων τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οίς έλεγου, ότι και απωδύρουτο, βίαν και αδικίαν τας έκκλη- [Qu. ετι] σίας πεπουθέναι, καὶ δμοια των κατὰ 'Αλεξάνδρειαν καὶ τὰς έαυτων, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις γεγενήσθαι διεβεβαιούντο, οὐ λόγφ μόνου, άλλὰ καὶ πράγμασι. Καὶ ἐξ Αἰγύπτου δὲ καὶ της 'Αλεξανδρείας, πάλιν έλθόντες νῦν πρεσβύτεροι μετά γραμμάτων, απωδύροντο, δτι πολλοί επίσκοποι και πρεσβύτεροι, θέλουτες έλθειν είς την σύνοδον, εκωλύθησαν. Μέχρι Hist. Ari. 12. γαρ νθν και μετά την του έπισκόπου 'Αθανασίου αποδημίαν, έλεγου επισκόπους όμολογητάς κατακόπτεσθαι πληγαίς, καί άλλους φυλακίζεσθαι, ήδη δέ και άρχαίους, πλειστον όσον χρόνου έχουτας εν τη επισκοπή, είς λειτουργίας δημοσίας Cp. c. 54. παραδίδοσθαι, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κληρικούς και λαούς έπιβουλεύεσθαι και διώκεσθαι. Καὶ γὰρ καί τινας ἐπισκόπους, καί τινας ἀδελφούς ὑπερορίους έλεγου γεγευήσθαι δι' οὐδὲν ἔτερου, ή ζυα καὶ ἄκουτες ἀναγκάζωνται κοινωνείν Γρηγορίω και τοίς σύν αὐτώ 'Αρειανοίς. Καὶ ἐν ᾿Αγκύρα δὲ τῆς Γαλατίας οὐκ όλίγα γενευῆσθαι, άλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν τοῖς κατὰ 'Αλεξάνδρειαν γενομένοις ήκούσαμεν καὶ παρ' ἐτέρων, καὶ Μάρκελλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος διεμαρτύρατο. Πρός δὲ τούτοις καὶ τοιαύτας κατηγορίας καὶ οὕτω δεινάς κατά τινων έξ ύμων, ζνα μη λέγω τὰ ὀνόματα, οἱ ἀπαντήσαντες

(Letter of Julius.)

Αροι. c. Απι. είρήκασιν, ας έγω μεν γράψαι παρητησάμην ίσως δε καί ύμεις παρ' έτέρων ακηκόατε. Δια τούτο γαρ μάλιστα καί έγραψα προτρεπόμενος ύμας έλθειν, ίνα και παρόντες ακούσητε, και πάντα διορθωθήναι και θεραπευθήναι δυνηθή. Επί δε τούτων προθυμοτέρως έδει τους κληθέντας απαντήσαι και μή παραιτήσασθαι, ίνα μη τέως υποπτοι περί τα λεχθέντα, έαν μη άπαντήσωσι, νομισθώσιν, ώς μη δυνάμενοι ελέγξαι α έγραψαν.

34. Τούτων τοίνυν ούτω λεγομένων, καὶ ούτως τῶν ἐκκλησιών πασχουσών, καὶ ἐπιβουλευομένων, ώς οἱ ἀπαγγέλλοντες διεβεβαιούντο, τίνες είσιν οι ' φλόγα διχονοίας ανάψαντες;' ήμεις οι λυπούμενοι έπι τοις τοιούτοις, και συμπάσχοντες τοίς πάσχουσιν άδελφοίς, ή οί τὰ τοιαθτα έργασάμενοι; Θαυμάζω γὰρ πῶς, τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐκεῖ ἀκαταστασίας καθ' ξκάστην ξκκλησίαν ούσης, δι' ήν και οι απαντήσαντες ηλθον ένταθθα, γράφετε ύμεις ' όμονοιαν γεγενήσθαι έν ταις έκκλησίαις. τὰ δὲ τοιαθτα οὐκ ἐπὶ οἰκοδομή τής ἐκκλησίας, άλλ' έπι καθαιρέσει ταύτης γίνεται και οι έν τούτοις δε χαίρουτες ουκ είσιν είρηνης νίοι, άλλα ακαταστασίας ό δε Θεός ICor. xiv. 33. ήμων 'ουκ έστιν ακαταστασίας, αλλ' είρήνης.' Διόπερ, ως οίδεν δ Θεός και Πατήρ του Κυρίου ήμων Ίησου Χριστού, κηδόμενος μεν καὶ τῆς ὑμῶν ὑπολήψεως, εὐχόμενος δὲ καὶ τὰς έκκλησίας μή έν άκαταστασία είναι, άλλα διαμένειν ώσπερ ύπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκανονίσθη, γράψαι ὑμῖν ταῦτα ἀναγκαῖον ήγησάμην, ζυα ήδη ποτέ δυσωπήσητε τους δια την προς άλλήλους ἀπέχθειαν ούτω διαθεμένους τὰς ἐκκλησίας. "Ηκουσα γαρ, ότι τινές είσιν όλίγοι οι τούτων πάντων αίτιοι τυγχάνοντες. Σπουδάσατε ώς σπλάγχνα έχοντες οἰκτιρμοῦ διορθώσασθαι, ώς προείπου, τὰ παρὰ καυόνα γενόμενα, ໃνα, εί και τι προελήφθη, τούτο τη ύμετέρα σπουδή θεραπευθή. Καὶ μή γράφητε, ότι την Μαρκέλλου και 'Αθανασίου, η την ημών έλοῦ κοινωνίαν ' οὐ γάρ εἰρήνης, άλλὰ φιλονεικίας καὶ μισαδελφίας, τὰ τοιαῦτα γυωρίσματα. Διὰ τοῦτο οὖν κάγὼ τὰ προειρημένα έγραψα, ίνα, μαθόντες ότι οὐκ ἀδίκως έδεξάμεθα αὐτοὺς, παύσησθε τῆς τοιαύτης έριδος. Εἰ μὲν γὰρ ἐλθόντων ύμων ήσαν καταγνωσθέντες, εί μη εύλόγους αποδείξεις έχειν έφαίνουτο ύπερ έαυτων, καλώς αν τα τοιαύτα γεγραφήκειτε

ἐπειδὴ δὲ, ὡς προείπον, κανονικῶς καὶ οὐκ ἀδίκως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἔσχομεν κοινωνίαν, παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ, μἢ ἐπιτρέψητε διασχισθῆναι τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, μηδὲ τοῖς προλήμμασι πιστεύσητε, ἀλλὰ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην προτιμήσατε οὐ γὰρ ὅσιον οὐδὲ δίκαιον δι ἀλίγων μικροψυχίαν τοὺς μὴ καταγνωσθέντας ἀπορρίπτειν, καὶ 'λυπεῖν ἐν τούτφ τὸ Ερλ. iv. 30. Πνεῦμα.' Εἰ δὲ νομίζετε δύνασθαί τινα κατ' αὐτῶν ἀποδεῖξαι, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοὺς ἐλέγξαι, ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι. 'Ετοίμους γὰρ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπηγγείλαντο, ὥστε καὶ ἀποδεῖξαι καὶ διελέγξαι, περὶ ὧν ἡμῖν ἀπήγγειλαν.

35. Σημάνατε οθυ ήμευ, αγαπητοί, περί τούτου, Ινα κάκείνοις γράψωμεν, και τοις δφείλουσι πάλιν συνελθείν επισκόποις, πρὸς τὸ πάντων παρόντων τοὺς ὑπευθύνους καταγνωσθηναι, καὶ μηκέτι ακαταστασίαν έν ταις έκκλησίαις γενέσθαι. 'Αρκεί γὰρ τὰ γενόμενα ἀρκεῖ, ὅτι παρόντων ἐπισκόπων ἐπίσκοποι έξωρίζοντο. Περί οὐ οὐδε μακρηγορείν δεί, ίνα μη βαρείσθαι οί παρόντες τότε δοκώσιν. Εί γαρ δεί τάληθες είπειν, ούκ έδει μέχρι τούτων φθάσαι, οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ἐλθεῖν τὰς μικροψυχίας. Έστω δε 'Αθανάσιος και Μάρκελλος, ώς γράφετε, ' μετετέθησαν από των ίδιων τόπων,' τί και περί των άλλων άν τις εξποι των έκ διαφόρων τόπων, ώς προείπον, έλθόντων ένταθθα έπισκόπων και πρεσβυτέρων; Και αθτοί γὰρ πάλιν ἡρπάσθαι ξαυτούς καὶ τοιαῦτα πεπουθέναι έλεγον. 'Ω αγαπητοί, οὐκέτι κατά τὸ εὐαγγέλιου, αλλά λοιπου έπὶ εξορισμώ καὶ θανάτω αι κρίσεις της εκκλησίας είσίν. El γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατὲ, γέγουέ τι εἰς αὐτοὺς ἀμάρτημα, ἔδει . κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν έδει γραφηναι πάσιν ημίν, ζνα ούτως παρά πάντων όρισθη τὸ δίκαιου. Ἐπίσκοποι γὰρ ήσαν οἱ πάσχοντες, καὶ ούχ αὶ τυχοῦσαι ἐκκλησίαι αὶ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δι' έαυτών καθηγήσαντο. Διὰ τί δὲ περὶ τῆς Αλεξανδρέων εκκλησίας μάλιστα οὐκ εγράφετο ἡμιν; "Η αγνοείτε, ότι τοῦτο έθος ην, πρότερον γράφεσθαι ημίν, καὶ ούτως ένθεν δρίζεσθαι τὰ δίκαια; Εὶ μὲν οὖν τι τοιοῦτον ἢν ύποπτευθεν είς τον επίσκοπον τον εκεί, έδει προς την ένταῦθα έκκλησίαν γραφήναι νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες,

(Letter of Julius.)

Αροι.. c. Απι. πράξαντες δε αὐτοὶ ώς ἡθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας βούλονται συμψήφους είναι. Ούχ ούτως αι Παύλου διατάξεις, ούχ ούτως οι πατέρες παραδεδώκασιν άλλος τύπος έστιν ούτος, και καινον το έπιτήδευμα. Παρακαλώ, μετά προθυμίας ενέγκατε ύπερ του κοινή συμφέροντός έστιν α γράφω α γαρ παρειλήφαμεν παρα του μακαρίου Πέτρου του άποστόλου, ταθτα καλ ύμιν δηλώ· καλ ούκ αν έγραψα, φανερά ήγούμενος είναι ταθτα παρά πάσιν, εί μη τα γενόμενα ήμας έτάραξεν. Έπίσκοποι άρπάζονται καὶ έκτοπίζονται άλλοι δέ άλλαχόθεν άντιτίθενται, καὶ άλλοι ἐπιβουλεύονται ωστε ἐπὶ μέν τοις άρπασθείσιν αὐτοὺς πενθείν, ἐπὶ δὲ τοις πεμπομένοις αναγκάζεσθαι, ίνα οθς μέν θέλουσι μη έπιζητώσιν, οθς δέ μη βούλουται δέχωνται. 'Αξιώ ύμας μηκέτι τοιαυτα γίνεσθαι, γράψατε δε μάλλον κατά των τὰ τοιαθτα επιχειρούντων, ζνα μηκέτι τοιαθτα πάσχωσιν αι έκκλησίαι, μηδέ τις έπίσκοπος ή πρεσβύτερος υβριν πάσχη, ή παρά γνώμην, ώσπερ εδήλωσαν γέλωτα δφλήσωμεν, καὶ πρό γε πάντων, ΐνα μὴ τὸν Θεὸν Matt. xii. 36. παροξύνωμεν. "Εκαστος γαρ ήμων ' αποδώσει λόγον εν ήμερα κρίσεως' περί ων ένταθθα έπραξε. Γένοιτο δε πάντας κατά Θεον φρονήσαι, ζνα και αι εκκλησίαι, τους επισκόπους αυτών απολαβούσαι, χαίρωσι δια παντός έν Χριστώ 'Ιησού τώ Κυρίω ήμων, δι' οὖ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰωνας των αἰωνων. 'Αμήν. 'Ερρώσθαι ύμας έν Κυρίφ εύχομαι, αγαπητοί καί ποθεινότατοι άδελφοί.

36. Ταθτα της εν 'Ρώμη συνόδου γραψάσης δια 'Ιουλίου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ἐπειδὴ πάλιν ἡναισχύντουν οἱ περὶ Εὐσέβιου, τάς τε ἐκκλησίας ἐτάραττου, καὶ πολλοῖς ἐπεβούλευον, μαθόντες οἱ θεοφιλέστατοι βασιλεῖς Κωνστάντιος καὶ Κώνστανς, ἐκέλευσαν τούς τε ἀπὸ τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολής έπισκόπους συνελθείν είς την Σαρδών πόλιν. 'Ο μέν ουν Ευσέβιος εν τώ μεταξύ τετελεύτηκε πλείστων δε πανταχόθεν συνελθόντων, ήμεις μεν προεκαλούμεθα τους κοινωνούς των περί Εὐσέβιον είς κρίσιν. Ἐκείνοι δὲ πρὸ ὀφθαλμών έχουτες α έπραξαν, και βλέπουτες τους ανελθόντας κατηγόρους

A.D. 342.

[At the end of 343.]

αὐτῶν, ἐφοβοῦντο τὴν κρίσιν· καὶ γὰρ πάντων καθαρώς ἀπαντησάντων, αὐτοὶ πάλιν ἐπήγοντο μεθ' ἐαυτῶν κόμητας, Μουσωνιανον, καὶ Ἡσύχιον τον Καστρήσιον, Ιν', ὅσπερ Hist. Ari. 15. ελώθεισαν, τη εκείνων εξουσία, ταῦθ' άπερ εβούλοντο πράξωσιν. Ἐπειδή δὲ χωρὶς κομήτων ή σύνοδος ήν, καὶ στρατιώτης Cp. c. 8. Hist. Ari. 44. οὐδεὶς ἐγίνετο μέσος, ἐταράχθησαν πληγέντες ὑπὸ τοῦ συνειδότος. Οὐκέτι γὰρ ὡς ἤθελον ἐκρίνοντο, ἀλλ' ὡς ὁ τῆς αληθείας απήτει λόγος. 'Επὶ πολύ τοίνυν ήμων προκαλουμένων, και της συνόδου των έπισκόπων προκαλούσης αὐτούς, καὶ λεγούσης: ' Ήλθετε κριθηναι, διὰ τί τοίνυν ἐλθόντες ύποποδίζετε; Έχρην γὰρ ύμας η μη έλθειν, η έλθόντας μη κρύπτεσθαι τοῦτο γὰρ ὑμῖν φέρει μεγίστην κατάγνωσιν. 'Ιδού, πάρεισιν οἱ περὶ 'Αθανάσιον, οθς ἀπόντας διεβάλλετε, ίν', εί τι νομίζετε έχειν, διελέγξητε τούτους παρόντας εί δε μη δύνασθε, προσποιείσθε δε μη βούλεσθαι, δήλοί έστε συκοφάνται, καὶ ταύτην ύμιν ή σύνοδος δώσει την κρίσιν.' Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ καταγινώσκοντες ξαυτών (ἤδεισαν γὰρ α έπραξαν, και έπλάσαντο καθ' ήμων), ήσχύνθησαν απαντήσαι, πολλην και απρεπή καθ' έαυτων την συκοφαντίαν έλέγξαντες. Η τοίνυν άγια σύνοδος, καταγνούσα της απρεπούς και ύπόπτου φυγής εκείνων, εδέξατο ήμας είς απολογίαν. Διηγησαμένων δὲ ἡμῶν διὰ μαρτύρων καὶ ἀποδείξεων τὰ πραχθέντα καθ' ἡμῶν, έθαύμασαν και απαντες επέγνωσαν, ότι δια τουτο εικότως έφοβήθησαν την σύνοδον, ίνα μη είς πρόσωπον έλεγχθωσιν έλεγόν τε "Ισως νομίζοντες μη παραγίνεσθαι τους περί 'Αθανάσιον ἀπήντησαν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ὅπου γε ἰδόντες αὐτοὺς παρρησιαζομένους, καὶ προκαλουμένους τὴν κρίσιν, φεύγουσιν. Ήμας μεν ουν απεδέξαντο ως αδικηθέντας και μάτην διαβληθέντας, καλ εκύρωσαν έτι μαλλον είς ήμας τήν τε κοινωνίαν καὶ ἀγάπην τοὺς δὲ κοινωνοὺς καὶ ἀναιδεστέρους γενομένους της Ευσεβίου κακουργίας καθείλου, Θεόδωρου από Ἡρακλείας, Νάρκισσον από Νερωνιάδος, 'Ακάκιον από Καισαρείας, Στέφανου ἀπὸ 'Αντιοχείας, καὶ Οὐρσάκιου καὶ Οὐάλευτα ἀπὸ Παννονίας, και Μηνόφαντον από Έφέσου, και Γεώργιον από Λαοδικείας. Καὶ έγραψαν τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐπισκόποις, καὶ τῆ ἐκάστου τῶν ἀδικηθέντων παροικία, ταῦτα,

Apol. C. Ari. (Letter I. of Sardican Council.) Cp. Hist. Ari.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗΙ ΣΥΝΑΧΘΕΙΣΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ή ἄγια σύνοδος ή κατά Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδική συναχθεῖσα ἀπὸ Ῥώμης, καὶ Σπανιῶν, Γαλλιῶν, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, ἸΑπουλίας, ἸΑφρικής, Σαρδινίας, Παννονίων, Μυσίων, Δακίας, Νωρίκου, Σισκίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, ἸΑχαΐας, Ἡπείρων, Θράκης καὶ Ῥοδόπης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ ἸΑραβίας, κοὶ Κρήτης, καὶ Λιγύπτου πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ πάση τῆ ἀγία ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τῆ ἐν ἸΑλεξανδρεία παροικούση, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίω χαίρειν.

37. Καὶ πρὶν μὲν λαβείν ἡμᾶς τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ύμων, ουκ ήγνοοθμεν, άλλα και φανερον ήμιν ήν, ως ότι οι της δυσωνύμου τών 'Αρειανών αίρέσεως προστάται πολλά καὶ δεινά. μαλλον δε και επ' ολέθρω της εαυτών ψυχης ή κατά της έκκλησίας έμηχανώντο. Αύτη γάρ ήν αυτών τέχνη καί πανουργία, ταύτης αεί της θανατηφόρου γεγόνασι προθέσεως, δπως πάντας τους δποιδήποτε τυγχάνοντας της δρθης δόξης, καί την της καθολικής έκκλησίας διδασκαλίαν κατέχοντας, την παρά των πατέρων αὐτοῖς παραδοθεῖσαν, σπουδάζειν έλαύνειν καὶ διώκειν. Τοὺς μέν γὰρ πλαστοῖς ἐγκλήμασιν ύπέβαλλον, άλλους είς εξορισμον απέστελλον, άλλους εν αὐταῖς ταῖς τιμωρίαις κατεπόνουν. 'Αμέλει καὶ τοῦ ἀδελφοῦ και συνεπισκόπου ήμων 'Αθανασίου την καθαρότητα βία και τυραννίδι συλλαβέσθαι έσπούδασαν, καὶ διὰ τοῦτο οὕτε ἐπιμελης, ούτε μετά πίστεως, ούθ' όλως δικαία γέγονεν ή παρ' ἐκείνων κρίσις. Διόπερ οὐδὲ θαρροῦντες, οις ἐδραματούργησαν, οὐδὲ οίς ἐθρύλησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θεωροῦντες, ὡς οὐ δύνανται περί τούτων ἀποδείξεις έχειν άληθείς, παρόντες είς την Σαρδών πόλιν, οὐκ ήθέλησαν είς την σύνοδον πάντων τών άγίων ἐπισκόπων ἀπαντήσαι. Ἐκ δὴ τούτου φανερὰ καὶ δικαία καθέστηκεν ή κρίσις τοῦ άδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ήμων 'Ιουλίου' οὐ γὰρ ἀσκεπτὶ βεβούλευται, ἀλλὰ καὶ μετ' έπιμελείας ωρισεν, ωστε μηδε όλως διστάσαι περί της κοινωνίας τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν 'Αθανασίου. Εἶχε γὰρ ἐπισκόπων δγδοήκοντα άληθεις μάρτυρας είχε και τοῦτο δίκαιον, ὅτι διὰ

των άγαπητων άδελφων ήμων των πρεσβυτέρων έαυτου καί διά γραμμάτων μεθώδευσε τους περί Ευσέβιον, τους ουκ έπι κρίσει, άλλ' έπὶ βία μάλλον ἐπερειδομένους. "Οθεν οἱ πανταχοῦ πάντες επίσκοποι την κοινωνίαν 'Αθανασίου εβεβαίωσαν διά την καθαρότητα αὐτοῦ. Κάκεῖνο δὲ ὑμῶν ἡ ἀγάπη συνοράτω. έπειδή είς την άγιαν σύνοδον την έν Σαρδική συναχθείσαν παρεγένετο, τότε δη, καθά προείπομεν, και διά γραμμάτων και δι ἀγράφων ἐντολῶν ὑπεμνήσθησαν οι τῆς έψας, καὶ ἐκλήθησαν παρ' ήμων ωστε παρείναι. 'Αλλ' εκείνοι, ύπο της συνει- с. 13. δήσεως καταγινωσκόμενοι, απρεπέσι χρώμενοι προφάσεσι, φυγοδικείν ήρξαντο. 'Ηξίουν γαρ τον αθώου, ώς ύπεύθυνου, από της ημετέρας κοινωνίας εκβάλλεσθαι, οὐ συνορώντες ώς ἀπρεπες, μάλλον δε ἀδύνατον ην τοῦτο. Καὶ τὰ ὑπομνήματα δὲ τὰ ἐν τῷ Μαρεώτη γενόμενα ὑπὸ παμπονήρων καὶ ἐξωλεστάτων τινών νεωτέρων, οίς ούκ αν τις επίστευσεν ούδε τον τυχόντα βαθμὸν τοῦ κλήρου, συνέστηκε κατά μονομέρειαν c. 27, etc. πεπράχθαι. Οὔτε γὰρ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν 'Αθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, ούτε Μακάριος δ πρεσβύτερος δ κατηγορούμενος ύπ' αὐτῶν παρῆν. Καὶ ὅμως ἡ παρ' αὐτῶν ἐρώτησις, μᾶλλον δὲ ύποβολη ή γενομένη, πάσης αισχύνης ήν μεστή πη μεν γαρ έθνικοί, πη δε κατηχούμενοι ήρωτώντο, ούχ ίνα άπερ ίσασιν - 83. είπωσιν, άλλ' ίνα άπερ παρ' αὐτών μεμαθήκασι ψεύσωνται. Καὶ γὰρ καὶ ὑμῶν τῶν πρεσβυτέρων φροντιζόντων ἐπὶ τῆ с. 73. απουσία του υμετέρου επισκόπου, και βουλομένων παρείναι έπὶ τῆ ἐξετάσει, καὶ τὴν ἀλήθειαν δείξαι, καὶ τὰ ψευδῆ διελέγξαι, οὐδείς λόγος γέγονεν οὐκ ἐπέτρεψαν γὰρ ὑμᾶς παρείναι, άλλα και μεθ' ύβρεως έξέβαλον. Και εί και τα μάλιστα φανερά πασι καθέστηκε και εκ τούτων ή συκοφαντία, όμως, αναγινωσκομένων των ύπομνηματων, εύρομεν αύτον τον παμπόνηρον 'Ισχύραν, τον έπι τη συκοφαντία μισθον παρ' αὐτων λαβόντα τὸ δοκοῦν ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς, διελέγχοντα ἑαυτοῦ τὴν с. 12. συκοφαντίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰσχύρας ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπομνήμασι διελάλησε, κατ' ἐκείνην τὴν ώραν, ἐν ἢ Μακάριον ἐληλυθέναι εls τὸ κελλίου ξαυτοῦ διεβεβαιοῦτο, νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ξαυ- Cp. c. 28. τόν καίτοι των περί Εὐσέβιον γράψαι τολμησάντων έστάναι τότε τὸν Ἰσχύραν καὶ προσφέρειν, ὅτε Μακάριος ἐπέστη.

APOL. C. ARI. (Letter I. of Sardican Council.) c. 8, 27.

c. 8.

Matt. x. 23.

38. Κάκείνη δε πασι φανερά καθέστηκεν ή συκοφαντία καί διαβολή, ην ητιάσαντο μετά ταθτα. "Εφασαν γάρ και κατεβόησαν, φόνον δεδρακέναι του 'Αθανάσιου, και ως 'Αρσένιου τινα Μελιτιανον επίσκοπον ανηρηκέναι, εφ' & προσποιητώ στεναγμώ και πεπλασμένοις δάκρυσιν ύπεκρίνουτο, και ήξίουν τοῦ (ῶντος ὡς τεθνηκότος τὸ σῶμα ἀποδοθῆναι. άγνωστα γέγονε τὰ σοφίσματα τούτων. Έγνωσαν γὰρ άπαντες ζην τον άνθρωπου, και έν τοις ζωσιν έξετάζεσθαι και έπειδη εώρων έαυτους οι πρός πάντα εύχερεις διελεγχομένους έπλ τοις ψεύσμασι τούτοις (αὐτὸς γὰρ ζῶν ὁ ᾿Αρσένιος ἐδείκυυεν ξαυτόν μη αυηρήσθαι μηδέ τεθνηκέναι), όμως ούχ ήσύχασαν, άλλ' έτέρας συκοφαντίας πρός ταις προτέραις συκοφαντίαις επεζήτουν, Ινα πάλιν μηχανησάμενοι, διαβάλλωσι του ἄυθρωπου. Τί οδυ, άγαπητοί; Ούκ έταράχθη δ άδελφὸς ήμων 'Αθανάσιος, άλλα πάλιν πολλή παρρησία χρώμενος, προεκαλείτο και έπι τούτοις αὐτούς και ήμεις δέ ηθχόμεθα και προετρεπόμεθα έλθειν αθτούς είς την κρίσιν, και, είπερ δύνανται, διελέγξαι. * Ω της πολλης πλεονεξίας & της δεινης ύπερηφανίας μάλλον δέ, εί δεί τάληθές είπειν, δ κακής και ύπευθύνου συνειδήσεως τοῦτο γαρ πασι πεφανέρωται. "Οθεν, αγαπητοί αδελφοί, υπομιμνήσκομεν καί προτρεπόμεθα ύμας πρό πάντων την δρθην πίστιν της καθολικής έκκλησίας κατέχειν. Πολλά μέν γάρ και δεινά και γαλεπά πεπόνθατε, πολλάς δε υβρεις και αδίκιας υπέμεινεν ή καθολική έκκλησία άλλ' ό ύπομείνας είς τέλος, ούτος σωθήσεται. Διόπερ καν έτι ποιείν τολμήσωσι καθ' ύμων, ή θλίψις άντλ χαρας υμιν έστω τα γαρ τοιαυτα παθήματα μέρος έστι μαρτυρίου, καὶ αἱ τοιαῦται ὑμῶν ὁμολογίαι καὶ αἱ βάσανοι οὐκ άμισθοι τυγχάνουσιν, άλλ' απολήψεσθε παρά τοῦ Θεοῦ τὰ έπαθλα. Διότι μάλιστα αγωνίζεσθε ύπερ της ύγιαινούσης πίστεως, και της καθαρότητος του έπισκόπου υμών 'Αθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς παρεσιωπήσαμεν, οὐδὲ ημελήσαμεν της ύμων άμεριμνίας χάριν άλλ' έφρουτίσαμεν και πεποιήκαμεν, άπερ ὁ τῆς ἀγάπης λόγος απαιτεί. Συμπάσχομεν γαρ τοίς πάσχουσιν αδελφοίς ήμων, καὶ τὰ ἐκείνων παθήματα ίδια ἡγούμεθα.

39. Διόπερ ανηνέγκαμεν, και ήξιώσαμεν τους ευσεβεστάτους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλέας, δπως ή φιλανθρωπία αὐτών καὶ τοὺς ἔτι κάμνοντας καὶ πιεζομένους ἀνεθηναι κελεύση, καὶ προστάξωσι μηδένα των δικαστών, ols περί μόνων των δημοσίων μέλειν προσήκει, μήτε κρίνειν κληρικούς, μήτε όλως τοῦ λοιποῦ, προφάσει των έκκλησιων, έπιχειρείν τι κατά των άδελφων, άλλ' Ινα ξκαστος χωρίς τινος διωγμοῦ, χωρίς τινος βίας καὶ πλεονεξίας, ως εύχεται καὶ βούλεται, (η, καὶ μεθ' ήσυχίας καὶ είρήνης την καθολικήν και αποστολικήν πίστιν μετέρχηται. Γρηγόριος μέντοι ὁ παρανόμως παρὰ τῶν αἰρετικῶν λεγόμενος κατασταθήναι, καὶ είς την ύμετέραν πόλιν παρ' αὐτών άποσταλείς, και τοῦτο γαρ γινωσκέτω ύμων ή όμοψυχία, ὅτι κρίσει της ίερας πάσης συνόδου καθηρέθη, εί και τα μάλιστα οὐδεπώποτε οὐδὲ ώς ἐπίσκοπος δλως γενόμενος ἐνομίσθη. Χαίρετε τοίνυν ἀπολαμβάνοντες ξαυτών τον ἐπίσκοπον Αθανάσιον διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετ' εἰρήνης αὐτὸν ἀπελύσαμεν. "Οθεν καὶ παραινούμεν πασι τοις ή δια φόβον ή δια περιδρομήν τινων κοινωνήσασι Γρηγορίφ, ໃνα νθν, δπομνησθέντες και προτραπέντες και αναπεισθέντες παρ' ήμων, παύσωνται της πρός έκεινου μυσαράς κοινωνίας, και λοιπου έαυτους συνάψωσι τη καθολική ἐκκλησία.

40. Έπειδη δὲ ἔγνωμεν, ὅτι καὶ ᾿Αφθόνιος, καὶ ᾿Αθανάσιος c. 17. ὁ Καπίτωνος, καὶ Παῦλος, καὶ Πλουτίων, οἱ συμπρεσβύτεροι ἡμῶν, συσκευὴν καὶ αὐτοὶ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν περὶ Εὐσέβιον, ὥστε τοὺς μὲν ἐξορισμοῦ πειραθηναι, τοὺς δὲ καὶ θανάτων ἀπειλὰς διαπεφευγέναι· τούτου ἔνεκεν καὶ περὶ τούτου δηλῶσαι ὑμῦν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα, καὶ ἀθώους ἀπελύσαμεν, εἰδότες ὅτι πάντα τὰ παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων γενόμενα ἐπὶ δόξη καὶ συστάσει τῶν συσκευασθέντων ὑπ᾽ αὐτῶν γέγονεν. "Επρεπε μὲν οὖν τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον, τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν ᾿Αθανάσιον, περὶ αὐτῶν ὡς περὶ ἰδίου ἰδίοις ὑμῦν δηλῶσαι· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ πλείονος μαρτυρίας καὶ τὴν ἀγίαν σύνοδον ἡθέλησεν ὑμῦν γράψαι, διὰ τοῦτο οὐκ ἀνεβαλλόμεθα, ἀλλὰ καὶ σημᾶναι ὑμῦν ἐσπουδάσαμεν, Γν᾽, ισπερ ἡμεῖς, οὕτω καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἀποδέξησθε· ἄξιοι γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐπαίνου, ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ αὐτοὶ ἡξιώθησαν παρὰ τῶν

ΑΡΟΙ. C. ΑRI. αίρετικων ὕβριν ὑπομεῖναι. Τίνα δέ ἐστι τὰ παρὰ τῆς ἀγίας συνόδου δογματισθέντα κατὰ τῶν προϊσταμένων ῆς ᾿Αρειανῆς αἰρέσεως, καὶ πλημμελησάντων καθ᾽ ὑμῶν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, γνώσεσθε ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἀπεστείλαμεν γὰρ ὑμῖν, ἵνα καὶ ἐκ τούτων γνῶτε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία οὐ παρορὰ τοὺς εἰς αὐτὴν πλημμελοῦντας.

(Letter II. of 'Η άγία Σύνοδος ή κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῆ συναχθεῖσα τοῖς κατ' Sardican Αἴγυπτον καὶ Λιβύην ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίφ χαίρειν.

41. Καὶ πρὶν μὲν λαβεῖν ἡμᾶς τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ύμων, οὐκ ήγνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερον ἡμῖν ἡν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνύμου των 'Αρειανων αίρέσεως προστάται πολλά καί δεινά, μάλλον δε καὶ ἐπ' ολέθρω τῆς ξαυτών ψυχῆς ἡ κατὰ τῆς έκκλησίας έμηχανώντο. Αύτη γάρ ην αὐτών τέχνη καὶ πανουργία, ταύτης ἀεὶ τῆς θανατηφόρου γεγόνασι προθέσεως, δπως πάντας τοὺς ὁποιδήποτε τυγχάνοντας τῆς ὀρθῆς δόξης, και την της καθολικης έκκλησίας διδασκαλίαν κατέχοντας. την παρά των πατέρων παραδοθείσαν, σπουδάζειν έλαύνειν καὶ διώκειν. Τοὺς μὲν γὰρ πλαστοῖς ἐγκλήμασιν ὑπέβαλλον, άλλους els εξορισμον απέστελλου, άλλους εν αυταίς ταις τιμωρίαις κατεπόνουν. 'Αμέλει και τοῦ άδελφοῦ και συνεπισκόπου ήμων 'Αθανασίου την καθαρότητα βία καὶ τυραννίδι συλλαβέσθαι έσπούδασαν, καὶ διὰ τοῦτο οὕτε μετὰ πίστεως, οῦθ' ὅλως δικαία γέγονεν ἡ παρ' ἐκείνων κρίσις διόπερ οὐδὲ θαρρούντες ols έδραματούργησαν, οὐδὲ ols έθρύλησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θεωροῦντες ώς οὐ δύνανται περὶ τούτων αποδείξεις έχειν αληθείς, παρόντες είς την Σαρδών πόλιν, οὐκ ἠθέλησαν εἰς τὴν σύνοδον πάντων τῶν ἀγίων ἐπισκόπων άπαντήσαι εκ δή τούτου φανερά και δικαία καθέστηκεν ή κρίσις τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἰουλίου οὐ γὰρ άσκεπτὶ βεβούλευται, άλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ὥρισεν, ὥστε μηδε όλως διστάσαι περί της κοινωνίας του άδελφου ήμων 'Αθανασίου. Είχε γαρ επισκόπων δηδοήκοντα άληθείς μάρτυρας είχε καὶ τοῦτο δίκαιον, ὅτι διὰ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν

ήμων των πρεσβυτέρων ξαυτοῦ, καὶ διὰ γραμμάτων μεθώδευσε τους περί Ευσέβιον, τους ουκ έπι κρίσει, άλλ' έπι βία μάλλον έπερειδομένους. ⁶Οθεν οι πανταχού πάντες έπίσκοποι την κοινωνίαν 'Αθανασίου έβεβαίωσαν διά την καθαρότητα αὐτοῦ. Κάκεινο δε ύμων ή άγάπη συνοράτω επειδή είς την άγίαν σύνοδον την έν Σαρδική συναχθείσαν παρεγένετο, τότε δή, καθά προείπομεν, και δια γραμμάτων και δι' αγράφων έντολων ύπεμνήσθησαν οι της έφας, και έκλήθησαν παρ' ήμων ωστε 'Αλλ' ἐκείνοι, ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καταγινωσκόμενοι, απρεπέσι χρώμενοι προφάσεσι, φυγοδικείν ήρξαντο. 'Ηξίουν γαρ τον αθώον, ώς ύπεύθυνον, από της ήμετέρας κοινωνίας εκβάλλεσθαι, οὐ συνορώντες ώς άπρεπες, μάλλον δὲ ἀδύνατον ἢν τοῦτο. Καὶ τὰ ὑπομνήματα δὲ τὰ ἐν τῶ Μαρεώτη γενόμενα ύπο παμπονήρων και έξωλεστάτων τινών νεωτέρων, οις οὐκ ἄν τις ἐπίστευσεν οὐδὲ τὸν τυχόντα βαθμὸν τοῦ κλήρου, συνέστηκε κατά μονομέρειαν πεπράχθαι. Οὖτε γαρ ο αδελφος ήμων 'Αθανάσιος ο έπίσκοπος, ούτε Μακάριος δ πρεσβύτερος δ κατηγορούμενος ύπ' αὐτῶν παρῆν. Καὶ ὅμως ή παρ' αὐτῶν ἐρώτησις, μᾶλλον δὲ ὑποβολὴ ἡ γενομένη, πάσης αλοχύνης ήν μεστή πη μεν γάρ εθνικοί, πη δε κατηχούμενοι ήρωτώντο, ούχ Ινα άπερ Ισασιν είπωσιν, άλλ' Ινα άπερ παρ' αὐτῶν μεμαθήκασι ψεύσωνται. Καὶ γὰρ καὶ ὑμῶν τῶν πρεσ- [Qu. om. βυτέρων φρουτιζόντων έπὶ τῆ ἀπουσία τοῦ ὑμετέρου ἐπισκόπου, ὑμῶν.] καὶ βουλομένων παρείναι ἐπὶ τῆ ἐξετάσει, καὶ τὴν ἀλήθειαν δείξαι, και τὰ ψευδή διελέγξαι, οὐδείς λόγος γέγονεν οὐκ επέτρεψαν γαρ ύμας παρείναι, αλλα και μεθ' ύβρεως εξέβαλον. [Qu. αὐτούς.] Καλ ελ καλ τὰ μάλιστα φανερά πᾶσι καθέστηκε καλ έκ τούτων ή συκοφαντία, δμως, αναγινωσκομένων των υπομνημάτων, εύρομεν αὐτὸν τὸν παμπόνηρον Ἰσχύραν, τὸν ἐπὶ τῆ συκοφαντία μισθον παρ' αὐτῶν λαβόντα το δοκοῦν ὄνομα τῆς έπισκοπής, διελέγχουτα έαυτοῦ τὴν συκοφαντίαν. Αὐτὸς γὰρ δ Ίσχύρας έν αὐτοῖς τοῖς ὑπομνήμασι διελάλησε, κατ' ἐκείνην την ώραν, έν ή Μακάριον έληλυθέναι είς το κελλίον έαυτοῦ διεβεβαιούτο, νοσούντα τότε κατακείσθαι έαυτόν καίτοι των περί Εὐσέβιον γράψαι τολμησάντων, ξστάναι τότε τὸν Ἰσχύραν καὶ προσφέρειν, ὅτε Μακάριος ἐπέστη.

Apol. c. Ari.

42. Κάκείνη δὲ πᾶσι φανερά καθέστηκεν ή συκοφαντία καὶ (Letter II. of διαβολή, ην ητιάσαντο μετά ταῦτα. "Εφασαν γὰρ καὶ κατεCouncil.) βόρσαν φόνου δεδοακέναι του 'Αθανάσιου, καὶ ὡς 'Αρσένιου Βόησαν φόνον δεδρακέναι του 'Αθανάσιου, και ως 'Αρσένιου τινα, Μελιτιανον επίσκοπον, ανηρηκέναι, εφ' φ προσποιητώ στεναγμώ καὶ πεπλασμένοις δάκρυσιν ύπεκρίνοντο, καὶ ήξίουν τοῦ ζωντος ως τεθνηκότος τὸ σωμα ἀποδοθήναι. 'Αλλ' οὐκ άγνωστα γέγονε τὰ σοφίσματα τούτων έγνωσαν γὰρ άπαντες (ην τον άνθρωπον, και έν τοις ζωσιν έξετάζεσθαι και έπειδη έώρων έαυτούς οι πρός πάντα εύχερεις διελεγχομένους έπι τοις ψεύσμασι τούτοις αὐτὸς γὰρ ζῶν ὁ ᾿Αρσένιος ἐδείκνυεν ἐαυτὸν μη άνηρησθαι μηδέ τεθνηκέναι διως ούχ ήσύχασαν, άλλ' έτέρας συκοφαντίας πρός ταις προτέραις συκοφαντίαις έπεζήτουν, ΐνα πάλιν, μηχανησάμενοι, διαβάλλωσι τὸν ἄνθρωπον. Τί οὖν, ἀγαπητοί; Οὖκ ἐταράχθη ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν 'Αθανάσιος, άλλα πάλιν πολλή παβρησία χρώμενος προεκαλείτο και έπι τούτοις αὐτούς. Καὶ ἡμεῖς δὲ ηὐχόμεθα καὶ προετρεπόμεθα έλθειν αὐτοὺς εἰς τὴν κρίσιν, καὶ εἴπερ δύνανται, διελέγξαι. *Ω της πολλης πλεονεξίας. Δ της δεινης ύπερηφανίας. μάλλου δε, εί δεί τάληθες είπειν, δ κακής και ύπευθύνου συνειδήσεως τοῦτο γὰρ πᾶσι πεφανέρωται. "Οθεν, ἀγαπητοὶ άδελφοί, δπομιμνήσκομεν καὶ προτρεπόμεθα δμᾶς πρὸ πάντων την δρθην πίστιν της καθολικής έκκλησίας κατέχειν. Πολλά μεν γάρ καὶ δεινά καὶ χαλεπά πεπόνθατε, πολλάς δε εβρεις καὶ ἀδικίας ὑπέμεινεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἀλλ' ό ὑπομείνας είς τέλος, οὖτος σωθήσεται. Διόπερ, καν έτι ποιείν τολμήσωσι καθ' διμών, ή θλίψις άντι χαράς ύμιν έστω τα γαρ τοιαθτα παθήματα μέρος έστὶ μαρτυρίου καὶ αἱ τοιαθται ὑμῶν δμολογίαι καὶ αὶ βάσανοι οὐκ ἄμισθοι τυγχάνουσιν, ἀλλ' ἀπολήψεσθε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔπαθλα. Διότι μάλιστα άγωνίζεσθε ύπερ της ύγιαινούσης πίστεως, και της καθαρότητος τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ᾿Αθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν. Καὶ γαρ οὐδε ήμεις παρεσιωπήσαμεν, οὐδε ήμελήσαμεν της ύμων άμεριμνίας χάριν άλλ' έφροντίσαμεν καὶ πεποιήκαμεν άπερ ό της αγάπης λόγος απαιτεί. Συμπάσχομεν γαρ τοίς πάσχουσιν άδελφοις ήμων, και τὰ ἐκείνων παθήματα ἴδια ἡγούμεθα, καὶ τοις δάκρυσιν ύμων τα ύμέτερα δάκρυα συνεμίξαμεν.

ύμεις δε μόνοι πεπόνθατε, άδελφοι, άλλα και πολλοί άλλοι συλλειτουργοί ήμων ταθτα έλθόντες απωδύροντο.

43. Διόπερ ανηνέγκαμεν και ηξιώσαμεν τους εύσεβεστάτους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλέας, ὅπως ἡ φιλανθρωπία αὐτῶν καὶ τοὺς ἔτι κάμνοντας καὶ πιεζομένους ἀνεθηναι κελεύση, καὶ προστάξωσι μηδένα των δικαστών, οίς περί μόνων των δημοσίων μέλειν προσήκει, μήτε κρίνειν κληρικούς, μήτε όλως τοῦ λοιποῦ προφάσει των ἐκκλησιων ἐπιχειρεῖν τι κατὰ των άδελφων, άλλ' Ινα έκαστος χωρίς τινος διωγμού, χωρίς τινος βίας καὶ πλεονεξίας, ώς εύχεται καὶ βούλεται, ζῆ, καὶ μεθ' ήσυχίας καὶ εἰρήνης την καθολικην καὶ ἀποστολικην πίστιν μετέρχηται. Γρηγόριος μέντοι δ παρανόμως παρα των αίρετικων λεγόμενος κατασταθήναι, καί είς την ύμετέραν πόλιν παρ' αὐτῶν ἀποσταλείς, καὶ τοῦτο γὰρ γινωσκέτω ύμων ή δμοψυχία, ότι κρίσει της ίερας πάσης συνόδου καθηρέθη, εί και τα μάλιστα οὐδεπώποτε οὐδε ώς επίσκοπος όλως γενόμενος ενομίσθη. Χαίρετε τοίνυν απολαμβάνοντες ξαυτών τὸν ἐπίσκοπον 'Αθανάσιον' διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετ' είρήνης αὐτὸν ἀπελύσαμεν. "Οθεν καὶ παραινοῦμεν πᾶσι τοῖς διὰ φόβον ή διὰ περιδρομήν τινων κοινωνήσασι Γρηγορίφ, ίνα νθν, υπομνησθέντες και προτραπέντες, και αναπεισθέντες παρ' ήμων, παύσωνται της πρός έκεινον μυσαράς κοινωνίας, καὶ λοιπου ξαυτούς συνάψωσι τῆ καθολικῆ ξκκλησία. Τίνα δέ έστι τὰ παρὰ τῆς άγίας συνόδου δογματισθέντα κατὰ Θεοδώρου, καὶ Ναρκίσσου, καὶ Στεφάνου, καὶ 'Ακακίου, καὶ Μηνοφάντου, καὶ Οὐρσακίου, καὶ Οὐάλευτος, καὶ Γεωργίου, τῶν προϊσταμένων της 'Αρειανης αιρέσεως, και πλημμελησάντων καθ' ύμων καὶ κατὰ των άλλων ἐκκλησιων, γνώσεσθε ἐκ των ύποτεταγμένων απεστείλαμεν γαρ ύμιν, ໃνα και ή ύμετέρα θεοσέβεια σύμψηφος τοις παρ' ήμων δρισθείσι γένηται, και έκ τούτων γυώτε ότι ή καθολική εκκλησία οὐ παρορά τοὺς είς αὐτὴν πλημμελοῦντας.

Ή άγία Σύνοδος ή κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικἢ συναχθείσα τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίφ χαίρειν.

44. Πολλά μέν και πολλάκις ετόλμησαν οι 'Αρειομανίται

ΑΡΟΙ. C. ΑΒΙ. Κατά των δούλων του Θεου των την πίστιν φυλαττόντων την

Cp. Hilar. Fragm. ii.

(Letter III. δρθήν' νόθον γὰρ ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν, τοὺς δρθοδόξους or Encyclical ἐλαύνειν ἐπειράθησαν' τοσοῦτον δὲ λοιπὸν κατεπανέστησαν Council.) κατά της πίστεως, ώς μηδε την ευσέβειαν των ευλαβεστάτων βασιλέων λαθείν. Τοιγαρούν της χάριτος του Θεού συνεργούσης, και αὐτοι οι εὐσεβέστατοι βασιλείς συνήγαγον ήμας έκ διαφόρων έπαρχιών καὶ πόλεων, καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην σύνοδον εν τῆ Σαρδών πόλει γενέσθαι δεδώκασιν, Ινα πάσα μεν διχόνοια περιαιρεθή, πάσης δε κακοπιστίας εξελαθείσης, ή els Χριστὸν εὐσέβεια μόνη παρὰ πάντων φυλάττηται. *Ηλθον γάρ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἐψας ἐπίσκοποι, προτραπέντες καὶ αὐτοί παρά τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, μάλιστα δι' ἄπερ έθούλλουν πολλάκις περί των άγαπητων άδελφων ήμων καί συλλειτουργών, 'Αθανασίου έπισκόπου της 'Αλεξανδρείας, καὶ Μαρκέλλου επισκόπου της 'Αγκυρογαλατίας. 'Ίσως γαρ καὶ είς ύμας έφθασαν αὐτών αἱ διαβολαί καὶ ἴσως καὶ τὰς ύμετέρας ακοάς έπεχείρησαν παρασαλεύσαι, ίνα κατά μέν των άθώων α λέγουσι πιστεύσητε, την δε της μοχθηρας αὐτων αίρέσεως ύπόνοιαν έπικρύψωσιν. 'Αλλ' οὐκ έπὶ πολύ ταῦτα ποιείν συνεχωρήθησαν. Έστι γάρ δ προϊστάμενος των έκκλησιών Κύριος, δ ύπερ τούτων και πάντων ήμων θάνατον ύπομείνας, καὶ δι' ξαυτοῦ τὴν είς οὐρανὸν ἄνοδον πασιν ἡμιν δεδωκώς. Πάλαι μεν οθυ γραψάντων των περί Εθσέβιον 'Ιουλίω τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν τῷ τῆς 'Ρωμαίων ἐκκλησίας έπισκόπφ κατά των προειρημένων συλλειτουργών ήμων, λέγομεν δη 'Αθανασίου, καὶ Μαρκέλλου, καὶ 'Ασκληπα, έγραψαν και οι από των άλλων μερων επίσκοποι, μαρτυρούντες μεν τη καθαρότητι τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν 'Αθανασίου, τὰ δὲ παρὰ των περί Εὐσέβιον γενόμενα μηδέν έτερον ή ψευδή και συκοφαντίας είναι μεστά καὶ εί καὶ τὰ μάλιστα έκ τοῦ κληθέντας αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Ἰουλίου μη απαντήσαι, και έκ των γραφέντων παρά του αυτου 'Ιουλίου φανερά τούτων ή συκοφαντία πέφηνεν ήλθον γάρ αν, είπερ έθάρρουν οις έπραξαν και πεποιήκασι κατά των συλλειτουργών ήμων δμως και εξ ων πεποιήκασιν εν ταύτη τη άγια και μεγάλη συνόδω φανερωτέραν την έαυτων συσκευην απέδειξαν.

C. 25.

C. 20.

'Απαντήσαντες γάρ είς την Σαρδών πόλιν, ιδόντες τους άδελφούς ήμων 'Αθανάσιον, καὶ Μάρκελλον, καὶ 'Ασκληπαν, καὶ τοὺς ἄλλους, ἐφοβήθησαν εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, καὶ οὐχ ἄπαξ, Hist. Ari. 16. οὐδὲ δεύτερου, ἀλλὰ καὶ πολλάκις κληθέντες, οὐκ ἐπήκουσαν ταις κλήσεσι καίτοι πάντων ήμων συνελθόντων επισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ εὐγηροτάτου 'Οσίου, τοῦ καὶ διὰ τὸν χρόνου c. 89. καὶ τὴν ὁμολογίαν καὶ διὰ τὸ τοσοῦτον κάματον ὑπομεμενηκέναι Fuga, 5. πάσης αίδους άξίου τυγχάνοντος, αναμενόντων και προτρεπο- Hist. A μένων αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κρίσιν, ζν' ἄπερ ἀπόντων τῶν συλλειτουργών ήμων έθρύλλησαν καὶ έγραψαν κατ' αὐτών, ταῦτα παρόντες ελέγξαι δυνηθώσιν άλλ' οὐκ ήλθον κληθέντες, καθάπερ προείπομεν, δεικνύντες καὶ ἐκ τούτων τὴν συκοφαντίαν έαυτών, και μονονουχί την έπιβουλην και συσκευην, ην πεποιήκασι, βοώντες διά της παραιτήσεως. Οι γάρ θαβρούντες οίς λέγουσι, τούτοις καὶ εἰς πρόσωπον συστηναι δύνανται. Ἐπειδη δε ούκ απήντησαν, νομίζομεν λοιπον μηδένα αγνοείν, καν εκείνοι πάλιν κακουργείν εθέλωσιν, ὅτι μηδεν έχοντες κατὰ τῶν συλλειτουργών ήμων έλεγξαι, τούτους μεν διαβάλλουσιν απόντας, παρόντας δε φεύγουσιν.

45. Έφυγον γάρ, αγαπητοί αδελφοί, οὐ μόνον διά την τούτων συκοφαντίαν, άλλ' ότι και τους έπι διαφόροις έγκαλούντας αὐτοῖς ἐθεώρουν ἀπαντήσαντας δεσμά γάρ ἦν καί σίδηρα προφερόμενα, απ' εξοριστίας επανελθόντες άνθρωποι, καὶ παρὰ τῶν ἔτι κατεχομένων είς ἐξοριστίαν ἐλθόντες ήσαν συλλειτουργοί συγγενείς και φίλοι δε των δι' αὐτων άποθανόντων παρεγένοντο και το μέγιστον, επίσκοποι παρήσαν, ών δ μεν τὰ σίδηρα καὶ τὰς ἀλύσεις προέφερεν, ἃς δι' αὐτοὺς Cp. Apol. de έφόρεσεν, οι δε τον εκ της διαβολης αυτών θάνατον εμαρτύραυτο. Είς τοσοῦτου γὰρ ἔφθασαν ἀπονοίας, ὡς καὶ ἐπισκόπους έπιχειρείν ἀνελείν, και ἀνείλον αν, ει μη εξέφυγον τας χείρας αὐτῶν· ἀπέθανεν οὖν ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν ὁ μακαρίτης Cp. Hist. Ari. Θεόδουλος φεύγων αὐτῶν την διαβολην, κεκέλευστο γὰρ ἐκ διαβολής αὐτῶν ἀποθανείν. "Αλλοι δὲ πληγάς ξιφῶν ἐπεδείκυυντο άλλοι δε λιμόν υπομεμενηκέναι παρ' αυτών ἀπωδύρουτο καὶ ταῦτα οὐχ οἱ τυχόντες ἐμαρτύρουν ἄνθρωποι, άλλ' εκκλησίαι δλαι ήσαν, ύπερ ών οι απαντήσαντες

(Letter III. of Sardican Council.)

Apol. c. Ari. καὶ πρεσβεύοντες ἐδίδασκον στρατιώτας ξιφήρεις, ὅχλους μετά ροπάλων, δικαστών άπειλάς, πλαστών γραμμάτων ύποβολάς. 'Ανεγνώσθη γάρ γράμματα των περί Θεόγνιον πλαττομένων κατά των συλλειτουργων ήμων 'Αθανασίου, καί Μαρκέλλου, καὶ 'Ασκληπα, "το καὶ βασιλέας κατ' αὐτῶν κινήσωσι καὶ ταῦτα ήλεγξαν οι γενόμενοι τότε διάκονοι Θεογνίου. Πρός τούτων, παρθένων γυμνώσεις, έμπρησμούς έκκλησιών, φυλακάς κατά τών λειτουργών, καὶ ταῦτα πάντα δι' οὐδεν έτερον, ή δια την δυσώνυμον αίρεσιν των 'Αρειομανιτών οι γάρ παραιτούμενοι την πρός τούτους κοινωνίαν ανάγκην είχον πειρασθαι τούτων. Ταθτα τοίνυν συνορωντες, είς στευου είχου τα της προαιρέσεως ησχύνουτο μευ γαρ όμολογείν α δεδράκασι. Δια δε το μη δύνασθαι λοιπον έτι ταθτα κρύπτεσθαι, απήντησαν είς την Σαρδών πόλιν, ίνα δια της αφίξεως υπόνοιαν ώς μη πλημμελήσαντες δόξωσιν αποφέρεσθαι. 'Ιδόντες δε τους παρ' αυτών συκοφαντηθέντας, καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν παθόντας, τοὺς κατηγόρους, τοὺς ἐλέγχους πρό δφθαλμών έχοντες, έλθειν οὐκ έβούλοντο κληθέντες, καίτοι των συλλειτουργών ήμων 'Αθανασίου, καὶ Μαρκέλλου, καὶ ᾿Ασκληπά, πολλή τη παρρησία χρωμένων, αποδυρομένων, καὶ ἐπικειμένων, καὶ προκαλουμένων αὐτοὺς, καὶ ἐπαγγελλομένων μη μόνον ελέγχειν την συκοφαντίαν, άλλα καί δεικυύναι δσα κατά των έκκλησιων αυτών έπλημμέλησαν. Οι δε τοσούτω φόβω τοῦ συνειδότος κατεσχέθησαν, ως φυγείν αὐτοὺς, καὶ διὰ τῆς φυγῆς τὴν συκοφαντίαν αὐτῶν έλέγξαι, καὶ ἄπερ ἐπλημμέλησαν, διὰ τὸν δρασμὸν δμολογῆσαι.

46. Εί και τὰ μάλιστα τοίνυν οὐ μόνον ἐκ τῶν προτέρων, άλλα και έκ τούτων, αὐτών ή κακοτροπία δείκνυται και συκοφαντία, όμως ίνα μηδέ έκ της φυχής πρόφασίν τινα έτέρας κακουργίας πορίσασθαι δυνηθώσιν, έσκεψάμεθα κατά του της αληθείας λόγου τα παρ' εκείνων δραματουργηθέυτα έξετάσαι και τοῦτο προθέμενοι, εύρομεν αὐτοὺς και ἐκ τῶν πραχθέντων συκοφάντας, και μηδέν έτερον η έπιβουλην κατά των συλλειτουργών ήμων πεποιηκότας δυ γάρ έλεγον παρά 'Αθανασίου πεφονεῦσθαι 'Αρσένιον, οὖτος ζῆ, καὶ ἐν τοῖς

ζωσιν εξετάζεται. 'Από δε τούτου και τα περί των άλλων θρυλληθέντα παρ' αὐτῶν φαίνεται πλάσματα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ ποτηρίου εθρύλλουν, ώς κλασθέντος παρά Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου 'Αθανασίου, έμαρτύρησαν μέν οἱ παραγενόμενοι από της 'Αλεξανδρείας, και Μαρεώτου και των λοιπων τόπων, ὅτι μηδὲν τούτων πέπρακται καὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲ γράφοντες οἱ ἀπὸ τῆς Αλγύπτου πρὸς Ἰούλιον τὸν συλλειτουργου ήμων ίκανως διεβεβαιούντο μηδε ύπόνοιαν δλως с. 11. τοιαύτην έκει γεγενήσθαι. "Αλλως τε α λέγουσιν υπομνήματα έχειν κατ' αὐτοῦ κατά μονομέρειαν συνέστηκε γεγενησθαι καὶ όμως καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τούτοις, ἐθνικοὶ καὶ κατηχούμενοι ἠρωτώντο εξ ών είς κατηχούμενος ερωτώ- c. 28, 83. μενος έφασκεν ένδον είναι, ότε δ Μακάριος επέστη τώ τόπω καὶ έτερος ερωτώμενος έλεγε τον θρυλλούμενον παρ' αὐτῶν Ισχύραν νοσούντα τότε κατακείσθαι έν κελλίω ως άπο τούτου φαίνεσθαι μηδόλως γεγενήσθαί τι τών μυστηρίων, διά τό τους κατηχουμένους ένδον είναι, και τον Ίσχύραν μη παρείναι, άλλα νοσούντα κατακείσθαι. Και γάρ και αύτος δ παμπόνηρος 'Ισχύρας, ψευσάμενος έπι τώ είρηκέναι κεκαυκέναι τον Αθανάσιόν τινα των θείων βιβλίων καὶ διηλέγχθαι, ωμολόγησε κατ' εκείνο καιρού νοσείν ότε Μακάριος παρήν, καί κατακείσθαι, ως και εκ τούτου συκοφάντην αυτόν είναι. 'Αμέλει της συκοφαντίας ταύτης μισθόν αὐτῷ τῷ 'Ισχύρα δεδώκασιν επισκοπής όνομα, τώ μηδε πρεσβυτέρω τυγχάνουτι. 'Απαυτήσαυτες γὰρ δύο πρεσβύτεροι σὺν Μελιτίω ^{c. 11, 28, 63,} ποτε γενόμενοι, ὕστερον δε ὑπὸ τοῦ μακαρίτου 'Αλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου ᾿Αλεξανδρείας δεχθέντες, καὶ νῦν σὺν Αθανασίω ὄντες, εμαρτύρησαν μηδεπώποτε τοῦτον πρεσβύτερου Μελιτίου γεγευήσθαι, μηδέ δλως έσχηκέναι Μελίτιου είς του Μαρεώτηυ εκκλησίαυ ή λειτουργόυ και δμως τὸν μηδὲ πρεσβύτερον τυγχάνοντα νῦν ὡς ἐπίσκοπον ἤγαγον, - 41. ίνα τφ δυόματι τούτφ δόξωσι τη συκοφαντία καταπλήττειν τούς ακούουτας.

47. 'Ανεγνώσθη δὲ καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ συλλειτουργοῦ Μαρκέλλου, καὶ εὖρέθη τῶν περὶ Εὐσέβιον ἡ κακοτεχνία. 'Α с. 32. γὰρ ὡς ζητῶν ὁ Μάρκελλος εἴρηκε, ταῦτα ὡς ὁμολογούμενα

(Letter III. of Sardican Council.)

Apol. c. Ari. διαβεβλήκασιν. 'Ανεγνώσθη γοῦν τὰ εξῆς, καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν των ζητημάτων, καὶ δρθή ή πίστις τοῦ ἀνδρὸς εὐρέθη σὕτε γὰρ ἀπὸ της άγίας Maplas, ώς αὐτοὶ διεβεβαιώσαντο, άρχην εδίδου τῷ Θεοῦ Λόγω, οὖτε τέλος ἔχειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ την βασιλείαν ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον είναι την τούτου έγραψε. Καὶ 'Ασκληπᾶς δὲ ὁ συλλειτουργός προήνεγκεν ύπομυήματα γενόμενα έν 'Αντιοχεία, παρόντων των κατηγόρων, καὶ Εὐσεβίου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικασάντων επισκόπων έδειξεν εαυτόν αθώον είναι. ουν, αγαπητοί αδελφοί, καλούμενοι πολλάκις ουχ ύπήκουσαν, ελκότως έφυγου. Υπό γάρ τοῦ συνειδότος έλαυνόμενοι, φυγή τας συκοφαντίας ξαυτών ξβεβαίωσαν, και πιστευθήναι κατ' αὐτῶν πεποιήκασιν, α παρόντες οι κατηγορούντες έλεγον καὶ ἐπεδείκυυου. Ἐπεὶ τοίνυν πρὸς τούτοις πᾶσι καὶ τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας καὶ ἐκβληθέντας διὰ τὴν Αρείου αίρεσιν οὐ μόνον εδέξαντο, άλλα και είς μείζονα βαθμον προήγαγον, διακόνους μεν είς πρεσβυτέριον, από δε πρεσβυτέρων είς επισκόπους, δι' οὐδὲν ἔτερον ἢ Ινα τὴν ἀσέβειαν διασπείραι καὶ πλατυναι δυνηθώσι, και την εύσεβη διαφθείρωσι πίστιν.

Apol. de Fuga, 3.

48. Είσὶ δὲ τούτων μετά τοὺς περί Εὐσέβιον νῦν ἔξαρχοι Θεόδωρος ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ὁ ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος δ άπὸ Αντιοχείας, Γεώργιος δ άπὸ Λαοδικείας, 'Ακάκιος ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντος από Ἐφέσου της 'Ασίας, Οὐρσάκιος ὁ από Σιγγιδόνου της Μυσίας, Οὐάλης ἀπὸ Μουρσών τῆς Παννονίας καὶ γὰρ οὖτοι τους συν αυτοίς έλθόντας από της έφας ουκ επέτρεπον ούτε είς την άγιαν σύνοδον είσελθειν, ούτε όλως είς την εκκλησίαν τοῦ Θεοῦ παραβάλλειν. Καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν, κατά τόπους συνόδους έποιούντο πρός ξαυτούς, καὶ συνθήκας μετά απειλών ωστε έλθόντας αυτούς είς την Σαρδικήν, μηδέ όλως είς την κρίσιν έλθειν, μηδ' έπι το αυτό συνελθειν τη άγία συνόδω, άλλα μόνον έλθόντας, και αφοσιώσει την επιδημίαν Hist. Ari. 15, ξαυτών ἐπιδειξαμένους, ταχέως φυγείν. Ταῦτα γὰρ γνώναι δεδυνήμεθα παρά των συλλειτουργών ήμων Μακαρίου άπὸ Παλαιστίνης και 'Αστερίου από 'Αραβίας, των ελθόντων σύν αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρησάντων ἀπὸ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν.

18.

γάρ, ελθόντες είς την άγιαν σύνοδον, την μεν βιαν ην έπαθον ἀπωδύρουτο, οὐδὲν δὲ παρ' αὐτοῖς ὀρθὸν ἔλεγον πράττεσθαι, προστιθέντες καὶ τοῦτο, ώς άρα εἶεν ἐκεῖ πολλοὶ τῆς ὀρθῆς αντιποιούμενοι δόξης, καὶ κωλυόμενοι παρ' αὐτῶν ἐλθεῖν ἐνταῦθα, διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κατὰ τῶν βουλομένων αναχωρείν απ' αὐτων. Τούτου γοῦν Ενεκα καὶ εν ενὶ οἴκφ πάντας μείναι έσπούδασαν, μηδέ το βραχύτατον ιδιάζειν αὐτούς έπιτρέψαντες.

49. Έπεὶ οὖν οὐκ ἔδει παρασιωπησαι, οὐδὲ ἀνεκδιηγήτους έασαι τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμά, τους φόνους, τὰς πληγάς, τας περί των πλαστων επιστολών συσκευας, τας αικίας, τας γυμνώσεις των παρθένων, τὰς έξοριστίας, τὰς καταλύσεις των έκκλησιών, τους έμπρησμούς, τὰς μεταθέσεις ἀπὸ μικρών Cp. c. 6. πόλεων είς μείζονας παροικίας, και πρό γε πάντων, την κατά της δρθης πίστεως έπαναστάσαν δυσώνυμον Αρειανήν αίρεσιν δι αὐτών τούτου ξυεκεν, τοὺς μεν άγαπητοὺς άδελφοὺς ἡμών καὶ συλλειτουργούς 'Αθανάσιον, καὶ Μάρκελλον, καὶ 'Ασκληπαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς συλλειτουργοῦντας τῷ Κυρίω, ἀθώους καὶ καθαρούς είναι ἀπεφηνάμεθα, γράψαντες καὶ είς την έκάστου παροικίαυ, ώστε γινώσκειν έκάστης έκκλησίας τούς λαούς του ίδιου επισκόπου την καθαρότητα, και τουτον μεν έχειν ἐπίσκοπον καὶ προσδοκᾶν τοὺς δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας Hist. Ari. 17. αὐτῶν ἐπελθόντας δίκην λύκων, Γρηγόριον τὸν ἐν ᾿Αλεξανδρεία, Cp. Acts xx. Βασίλειου του εν 'Αγκύρα, και Κυϊντιανου του εν Γάζη, τούτους 29. μηδε επισκόπους ονομάζειν, μηδε όλως κοινωνίαν τινά πρός αὐτοὺς ἔχειν, μηδὲ δέχεσθαί τινα παρά τούτων γράμματα, μηδὲ γράφειν πρός αὐτούς τοὺς δέ γε περί Θεόδωρον, καὶ Νάρκισσου, καὶ 'Ακάκιου, καὶ Στέφανου, καὶ Οὐρσάκιου, καὶ Οὐάλευτά, και Μηνόφαντου, και Γεώργιου, εί και φοβηθείς μη Cp. c. 8, De Synod. 17. παρεγένετο από της έφας, δμως δια το από του μακαρίτου Αλεξάνδρου καθηρήσθαι αὐτὸν, καὶ διὰ τὸ είναι καὶ αὐτὸν καὶ τούτους της 'Αρείου μανίας, και διά τὰ ἐπενεχθέντα αὐτοις έγκλήματα, τούτους παμψηφί καθείλεν ή άγια σύνοδος από τής έπισκοπής καὶ εκρίναμεν μή μόνον αὐτοὺς επισκόπους μή είναι, άλλα μηδε κοινωνίας μετά των πιστων αὐτούς καταξιούσθαι. Τούς γάρ χωρίζοντας τον Υίον, και απαλλοτριούντας

Αροι. c. Απι, τὸν Λόγον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, χωρίζεσθαι τῆς καθολικῆς ἐκκλη-(Letter III. σίας προσήκει, και άλλοτρίους είναι τοῦ Χριστιανών δυόματος. of Sardican Council.) *Εστωσαν τοίνυν ύμιν ανάθεμα, διά τὸ κεκαπηλευκέναι τὸν 2 Cor. ii. 17. λόγον' της άληθείας άποστολικόν έστι το παράγγελμα 'Εί τις Gal. 1. 9. ύμας εθαγγελίζεται παρ' δ παρελάβετε, ανάθεμα έστω. 2 Cor. vi. 14, τοις μηδένα κοινωνείν παραγγείλατε 'οὐδεμία γαρ κοινωνία φωτί πρός σκότος. τούτους πάντας μακράν ποιείτε: 'οὐδεμία γάρ συμφωνία Χριστώ πρός Βελίαρ.' Καὶ φυλάξασθε, άγαπητοί, μήτε γράφειν πρός αὐτοὺς, μήτε γράμματα παρ' αὐτῶν δέχεσθαι. Σπουδάσατε δε μάλλον και ύμεις, άδελφοι και συλλειτουργοί, ' ώς τῷ πνεύματι παρόντες' τῆ συνόδῳ ἡμῶν, συνεπιψη-1 Cor. v. 3. φίσασθαι δι' ύπογραφης ύμετέρας, ύπερ τοῦ παρά πάντων των πανταχοῦ συλλειτουργών τὴν ὁμοφωνίαν διασώζεσθαι. Ἡ θεία πρόνοια καθωσιωμένους ύμας και εὐθυμοῦντας διαφυλάττοι, άγαπητοί άδελφοί. "Οσιος επίσκοπος ύπέγραψα, καὶ ούτω πάντες.

Ταῦτα γράψασα ἡ ἐν Σαρδικῆ σύνοδος ἀπέστειλε καὶ πρὸς τοὺς μὴ δυνηθέντας ἀπαντῆσαι· καὶ γεγόνασι καὶ αὐτοὶ σύμψηφοι τοῖς κριθεῖσι. Τῶν δὲ ἐν τῆ συνόδω γραψάντων καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τὰ ὀνόματά ἐστι τάδε·

50. Όσιος ἀπὸ Σπανίας, Ἰσύλιος 'Ρώμης δι' ᾿Αρχιδάμου καὶ Φιλοξένου πρεσβυτέρων, Πρωτογένης Σαρδικής, Γαυδέντιος, Μακεδόνιος, Σευήρος, Πραιτέξτατος, Οὐρσίκιος, Λούκιλλος, Εὐγένιος, Βιτάλιος, Καλεπόδιος, Φλωρέντιος, Βάσσος, Οὖϊνκέντιος, Στερκόριος, Παλλάδιος, Δομιτιανός, Χαλβίς, Γερόντιος, Προτάσιος, Εύλογος, Πορφύριος, Διόσκορος, Ζώσιμος, Ίανουάριος, Ζώσιμος, Αλέξανδρος, Εὐτύχιος, Σωκράτης, Διόδωρος, Μαρτύριος, Εὐθήριος, Εὔκαρπος, Αθηνόδωρος, Είρηναίος, 'Ιουλιανός, 'Αλύπιος, 'Ιωνάς, 'Αέτιος, 'Ρεστιτοῦτος, Μαρκελλίνος, 'Απριανός, Βιτάλιος, Οὐάλης, Έρμογένης, Κάστος, Δομετιανός, Φορτουνάτιος, Μάρκος, 'Αννιανός, 'Ηλιόδωρος, Μουσαίος, 'Αστέριος, Παρηγόριος, Πλούταρχος, 'Υμέναιος, 'Αθανάσιος, Λούκιος, 'Αμάντιος, 'Αρειος, 'Ασκληπιος, Διονύσιος, Μάξιμος, Τρύφων, 'Αλέξανδρος, 'Αντίγονος, Αίλιανός, Πέτρος, Σύμφορος, Μουσώνιος, Εύτυχος, Φιλολόγιος, Σπουδάσιος, Ζώσιμος, Πατρίκιος, 'Αδόλιος, Σαπρίκιος'

Γαλλίας, Μαξιμιανός, Βηρίσιμος, Βήκτουρος, Βαλευτίνος, Δισιδέριος, Εὐλόγιος, Σαρβάτιος, Δυσκόλιος, Σουπερίωρ, Μερκούριος, Δηκλοπετός, Εὐσέβιος, Σεβηρίνος, Σάτυρος, Μαρτίνος, Παῦλος, 'Οπτατιανός, Νικάσιος, Βίκτωρ, Σεμπρόνιος, Βαλερίνος, Πακᾶτος, 'Ιεσσής, 'Αρίστων, Σιμπλίκιος, Μετιανός, 'Αμαντος, 'Αμιλλιανός, 'Ιουστινιανός, Βικτωρίνος, Σατορυίλος, 'Αβουνδάντιος, Δωνατιανός, Μάξιμος'

'Αφρικῆς, Νέσσος, Γρᾶτος, Μεγάσιος, Κολδαῖος, 'Ρογατιανὸς, Κονσόρτιος, 'Ρουφῖνος, Μαννῖνος, Κεσσιλιανὸς, 'Ερεννιανὸς, Μαριανὸς, Οὖαλέριος, Δυνάμιος, Μιζόνιος, '1οῦστος, Κελεστῖνος, Κυπριανὸς, Βίκτωρ, 'Ονορᾶτος, Μαρῖνος, Παντάγαθος, Φήλιξ, Βαύδιος, Λίβερ, Καπίτων, Μινερβάλις, Κόσμος, Βίκτωρ, 'Εσπερίων, Φήλιξ, Σεβηριανὸς, 'Οπτάντιος, 'Εσπερος, Φιδέντιος, Σαλούστιος, Πασχάσιος'

Αλγύπτου, Λιβούρνιος, 'Αμάντιος, Φήλιξ, 'Ισχυράμμων, 'Ρωμῦλος, Τιβερίνος, Κονσόρτιος, 'Ηρακλείδης, Φορτουνάτιος, Διόσκορος, Φορτουνατιανός, Βαστάμων, Δάτυλλος, 'Ανδρέας, Σερήνος, "Αρειος, Θεόδωρος, Εὐαγόρας, 'Ηλίας, Τιμόθεος, 'Ωρίων, 'Ανδρόνικος, Παφνούτιος, Έρμείας, 'Αραβίων, Ψενόσιρις, 'Απολλώνιος, Μοῦϊς, Σαραπάμπων, Φίλων, Φίλιππος, 'Απολλώνιος, Παφνούτιος, Παθλος, Διόσκορος, Νειλάμμων, Σερηνος, 'Ακύλας, 'Αωτας, 'Αρποκρατίων, 'Ισακ, Θεόδωρος, 'Απολλώς, 'Αμμωνιανός, Νείλος, 'Ηράκλειος, 'Αρείων, 'Αθάς, 'Αρσένιος, 'Αγαθάμμων, Θέων, 'Απολλώνιος, 'Ηλίας, Πανινούθιος, 'Ανδραγάθιος, Νεμεσίων, Σαραπίων, 'Αμμώνιος, Αμμώνιος, Εένων, Γερόντιος, Κύϊντος, Λεωνίδης, Σεμπρωνιανός, Φίλων, Ἡρακλείδης, Ἱέρακυς, Ῥοῦφος, Πασόφιος, Μακεδόνιος, 'Απολλόδωρος, Φλαβιανός, Ψάης, Σύρους, 'Απφούς, Σαραπίων, 'Ησαίας, Παφνούτιος, Τιμόθεος, 'Ελουρίων, Γάιος, Μουσαίος, Πιστός, Ἡρακλάμμων, Ἡρων, Ἡλίας, 'Ανάγαμφος, 'Απολλώνιος, Γάϊος, Φιλωτας, Παῦλος, Τιθόης, Εὐδαίμων, 'Ιούλιος'

Οἱ ἐν τῷ καναλίῳ τῆς Ἰταλίας, Προβάτιος, Βιάτωρ, Φακουνδίνος, Ἰωσῆς, Νουμήδιος, Σπηράντιος, Σεβῆρος, Ἡρακλειανός, Φαυστίνος, ᾿Αντωνίνος, Ἡράκλειος, Οὐϊτάλιος, Φήλιξ, Κρησπίνος, Παυλιανός.

Apol. c. Ari.

Κύπρου, Αὐξίβιος, Φώτιος, Γηράσιος, 'Αφροδίσιος, Είρηνικὸς, Νουνέχιος, 'Αθανάσιος, Μακεδόνιος, Τριφύλλιος, Σπυρίδων, Νορβανὸς, Σωσικράτης:

Παλαιστίνης, Μάξιμος, 'Αέτιος, 'Αρειος, Θεοδόσιος, Γερμανός, Σιλουανός, Παῦλος, Κλαύδιος, Πατρίκιος, 'Ελπίδιος, Γερμανός, Εὐσέβιος, Ζηνόβιος, Παῦλος, Πέτρος.

Οἱ μὲν οὖν τοις ὑπὸ τῆς συνόδου γραφείσιν ὑπογράψαντες οὖτοι ἔτεροι δὲ πλείστοι εἰσιν, οἱ καὶ πρὸ ταύτης τῆς συνόδου γράψαντες ὑπὲρ ἡμῶν, ἀπό τε τῆς 'Ασίας καὶ Φρυγίας, καὶ 'Ισαυρίας, καὶ τὰ ὀυόματα αὐτῶν ἐν ταις ίδιαις ἐπιστολαις ἐμφέρεται, ἐγγὸς Էγ', ὁμοῦ τμδ'.

51. Ταῦτα μαθών ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνστάντιος μετεπέμψατο ἡμᾶς, γράψας ίδια πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐαυτοῦ τὸν μακαρίτην Κώνσταντα, πρὸς δὲ ἡμᾶς καὶ ἄπαξ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον, ταῦτα.

Κωνστάντιος νικητής Αύγουστος 'Αθανασίφ.

(Letter I. of Constantius to Athanasius.) Ap. 345. Cp. Soc. ii. 23.

Έπὶ πολύ σε κλυδωνίζεσθαι καὶ χειμάζεσθαι τοῖς τῆς θαλάττης αγρίοις κύμασιν ούκ αφήκεν ή της ήμετέρας ήμερότητος φιλανθρωπία γυμνωθέντα σε της πατρώας έστίας, καὶ στερηθέντα τῶν ιδίων, καὶ πλανώμενον ἐν θηριώδεσιν ανοδίαις οὐ παρείδεν ή ακάματος ήμων εὐσέβεια. καὶ τὰ μάλιστα ἐπιπολὺ ὑπερεθέμην γράψαι τὴν πρόθεσιν της έμης διανοίας, προσδοκών αθθαίρετόν σε παραγενέσθαι πρός ήμας, και των καμάτων αιτείν θεραπείαν δμως, έπειδή ίσως δ φόβος την προαίρεσιν της προθέσεως ένεπόδισε, δια τοῦτο δωρεᾶς πληρέστατα γράμματα πρός την σην στερρότητα διεπεμψάμεθα, ໃνα άφόβως ταις ήμετέραις προσόψεσι ταχείαν την σαυτού παρουσίαν παρασχείν σπουδάσης, ύπερ του της σαυτοῦ ἐπιθυμίας ἀπολαύσας, καὶ πειραθείς ἡμῶν τῆς φιλανθρωπίας, τοις ίδιοις αποκατασταθής τούτου γαρ ξυεκα καί του δεσπότην μου καὶ ἀδελφόν μου Κώνσταντα τον νικητην Αύγουστον ύπερ σου παρεκάλεσα, ζνα του ελθείν εξουσίαν σοι δφ, έπὶ τφ, άμφοτέρων ήμων έπινευόντων, τῆ πατρίδι άποκατασταθής, έχων τοῦτο τής ἡμῶν χάριτος ἐνέχυρον.

Έπιστολή δευτέρα.

Εὶ καὶ τὰ μάλιστα διὰ προτέρων γραμμάτων ἐδηλώσαμεν, (Letter II of δπως ἀμερίμνως εἰς τὸ ἡμέτερον κομιτατον παραγένη, διὰ τὸ to Athana-μάλιστα βούλεσθαι ἡμᾶς ἀποστεῖλαί σε εἰς τὰ ἴδια. ὅμως καὶ νῦν καὶ ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς τὴν σὴν στερβότητα δεδώ-καμεν, δι' ὧν προτρεπόμεθα, χωρίς τινος ἀπιστίας καὶ φόβου, ἐπιβῆναί σε δημοσίοις δχήμασι, καὶ σπουδάσαι πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ὧν ἐπιθυμεῖς ἀπολαῦσαι δυνηθῆς.

'Επιστολή τρίτη.

Ήνίκα ἐν τῆ Ἐδέσση διετρίβομεν, παρόντων τῶν σῶν (Letter 171 ορ Comstander Βυτέρων, ἤρεσεν ὅπως, ἀποσταλέντος πρεσβυτέρου πρὸς είμες το τὰ, ἐλθεῖν εἰς τὸ ἡμέτερον κομιτᾶτον σπουδάσης, ἐπὶ τῷ, ἰδόντα σε τὴν ἡμετέραν πρόσοψιν, εὐθέως εἰς τὴν ᾿Αλεξάνδονια οδεύσης. ᾿Αλλ' ἐπειδὴ πλεῖστος χρόνος παρῆλθεν, [Qu. ὁδεῦσαι.] ἀφ' οῦ γράμματα δεξάμενος παρ' ἡμῶν οὐκ ἀπήντησας, διὰ τοῦτο καὶ νῦν ὑπομνῆσαί σε ἐσπουδάσαμεν, ἴνα καὶ νῦν τὴν σὴν παρουσίαν ταχεῖαν ποιῆσαι πρὸς ἡμᾶς σπουδάσης, καὶ οὕτω δυνηθῆς τῆ τε πατρίδι σου ἀποκατασταθῆναι, καὶ τῆς εἰχῆς σου ἐπιτυχεῖν πρὸς δὲ πληρεστέραν διήγησιν, ᾿Αχιτᾶν τὸν διάκονον ἀπεστείλαμεν, παρ' οῦ δυνήση μαθεῖν τῆς τε ἡμετέρας ψυχῆς τὴν προαίρεσιν, καὶ ὅτι τούτων ὧν εὕχη τυχεῖν δυνήση.

'Ο μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα γράφει ἐγὼ δὲ δεξάμενος ἀνῆλθον εἰς τὴν 'Ρώμην συντάξασθαι τἢ ἐκκλησία καὶ τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τἢ 'Ακυλητά γὰρ ἤμην, ὅτε ταῦτα ἐγράφη. Καὶ Αροί ad Const. 3, 15. ἡ μὲν ἐκκλησία πάσης χαρᾶς πεπλήρωτο ὁ δὲ ἐπίσκοπος 'Ιούλιος, συγχαίρων τἢ ἐπανόδῳ, γράφει πρὸς τὴν ἐκκλησίαν. [Λ.Δ. 346.] Καὶ διερχομένους ἡμᾶς οἱ ἐπίσκοποι καθεξῆς μετ' εἰρήνης προέπεμψαν. Καὶ ἔστι τὰ γραφέντα ταῦτα.

'Ιούλιος πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ λαῷ παροικοῦντι 'Αλεξάνδρειαν. (Letter of Sulins to 52. Συγχαίρω κὰγὼ ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ὅτι τὸν καρπὸν Αlexan-drians.)
τῆς ξαυτῶν πίστεως ἐπ' ὀφθαλμῶν λοιπὸν ὁρᾶτε' τοῦτο γὰρ
καὶ ἀληθῶς ἄν τις ἴδοι γενόμενον ἐπῖ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνε-

(Letter of Julius to Alexandrians.)

ΑΡΟΙ. C. ΑRL πισκόπου μου 'Αθανασίου, δυ διά την καθαρότητα τοῦ βίου, και διά τας ύμετέρας εύχας, Θεός ύμιν αποδίδωσιν. δή τούτου συνοράν έστι καθαράς ύμας και μεστάς αγάπης αεί τας εύχας ανενηνοχέναι προς τον Θεόν. Μνήμονες γαρ όντες των ούρανίων έπαγγελιών και της πρός αύτας άγωγης, ην έκ της διδασκαλίας του προειρημένου άδελφου μου έπαιδεύθητε, έγνωτε άληθως και κατά την προσούσαν ύμιν δρθην πίστιν κατειλήφατε, ως ουκ αν είς τέλος αφ' ύμων αποσχοινισθήσεται ούτος, δυ ταις θεοσεβεστάταις ύμων ψυχαις άει ώς παρόντα ἐσχήκατε. Οὐκοῦν οὐ πολλών μοι χρεία λόγων πρός ύμας επιστέλλουτι. "Όσα γαρ ύμιν αν λεχθή παρ" έμου, ταύτα ή ύμετέρα πίστις προύλαβε, και πεπλήρωκε κατά Θεού χάριν τα της κοινής πάντων ημών εύχης. χαίρω τοίνυν ύμιν, πάλιν γάρ έρω, ὅτι τὰς ψυχὰς ἀκαταμαγήτους εν τη πίστει τετηρήκατε, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ἀδελφῷ μου 'Αθανασίω οὐκ έλαττον συγχαίρω, ὅτι, καίπερ πολλὰ πάσχων λυπηρά, οὐδεμίαν ώραν ἐπιλήσμων γέγονε τῆς ὑμετέρας αγάπης και τοῦ ὑμετέρου πόθου. Εὶ γαρ και τῷ σώματι πρός καιρον έδοξεν άφ' ύμων άφελκυσθήναι, άλλα τώ πνεύματι διαπαντός ώς συνών ύμιν διήγεν.

[See a passage supplied in Soc. ii. 23.]

53. Έπανέρχεται τοίνυν πρός ύμας λαμπρότερος νύν, ή ότε παρ' ύμων ἀπεδήμησεν. Εί γαρ και τας τιμίας ύλας, χρυσον δη και άργυρου, είς καθαρότητα το πύρ δοκιμάζει, τί αν τις είποι κατ' άξιαν τοῦ τοσούτου άνδρὸς, δς, κινδύνους τοσούτων θλίψεων νικήσας, αποδίδοται ύμιν αθώος οὐ παρ' ἡμών μόνον, άλλα και παρά πάσης της συνόδου αποδειχθείς; Υποδέξασθε τοίνυν, αγαπητοί αδελφοί, μετά πάσης της κατά Θεον δόξης καὶ χαρᾶς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ᾿Αθανάσιον μετὰ τούτων οξτινες αὐτῷ καὶ τῶν τοσούτων καμάτων κοινωνοί γεγόνασι καὶ χαίρετε των εύχων έαυτων απολαύοντες, οι τον ποιμένα τον υμέτερου, ζυ' ούτως είπω, ποθούντα και διψώντα την ύμετέραν θεοσέβειαν, σωτηρίοις γραφαίς έθρέψατε καὶ έποτίσατε. γαρ της έπὶ ξένης αὐτοῦ διατριβής ύμεις παραμυθία γεγόνατε. καὶ διωκόμενον εθάλψατε ταις πιστοτάταις έαυτων ψυχαις καὶ διανοίαις. Έμε δε ήδη ευφραίνει εννοούμενον και προορώντα τῷ λογισμῷ τὴν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ ἐκάστου ὑμῶν χαρὰν, καὶ τοῦ

πλήθους τὰς θεοσεβεστάτας ἀπαντήσεις, καὶ τὸ ἔνδοξον τῆς τών συντρεχόντων έορτης. Και τίς έκείνη ή ήμερα ύμιν και ποία έσται, επανερχομένου μεν τοῦ άδελφοῦ μου, παυομένων δὲ τῶν προγενομένων, καὶ τῆς πολυτιμήτου καὶ κατ' εὐχὴν έπανόδου είς εθφροσύνην τινά πληρεστάτης χαράς συναπτούσης τούς πάντας; 'Η τοιαύτη δε χαρά κατά το μέγιστον μέχρις ήμῶν φθάνει, εἰ θεόθεν καὶ τοῦτο συγχωρεῖσθαι συνέστηκεν, όπως είς γυωσιν του τηλικούτου ανδρός ελθείν δυνηθωμεν. Είς εύχην δη οῦν την επιστολην τελειώσαι καλόν. Ο Θεός ό παντοκράτωρ, καὶ ὁ τούτου Υίὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ίησοῦς Χριστός, διηνεκή την χάριν ύμιν παράσχοι, διδούς έπαθλου τη θαυμαστή ύμων πίστει, ην περί τον έπίσκοπου ύμων ενδόξω μαρτυρία ενεδείξασθε. Ίνα ύμιν τε και τοις μεθ ὑμᾶς ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ βελτίονα νέμοι, ἃ ' ὀφθαλ- 1 Cor. ii. 9. μός ούκ είδε, και ούς ούκ ήκουσε, και έπι καρδίαν άνθρώπου οὐκ ἀνέβη α ήτοιμασεν ὁ Θεὸς τοις ἀγαπωσιν αὐτὸν 'διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὖ τῷ παντοκράτορι Θ εῷ ἡ δόξα είς τοὺς αίωνας των αίωνων. 'Αμήν. Ερρωσθαι ύμας έν Κυρίφ εύχομαι, άγαπητοί άδελφοί.

54. Μετά τούτων έλθόντα με γνησίως εώρακεν δ βασιλεύς καὶ ἀπέστειλε πρὸς την πατρίδα καὶ την ἐκκλησίαν, γράψας τοις επισκόποις και πρεσβυτέροις και λαοις ταθτα.

Νικητής Κωνστάντιος μέγιστος Σεβαστός επισκόποις καὶ πρεσβυτέροις της καθολικης έκκλησίας.

Οὐκ ἀπελείφθη τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ὁ αἰδεσιμώτατος (Letter of 'Aθανάσιος. ἀλλ' εί και εν βραχει χρόνω τη κατα ανθρώπους to Bishops δοκιμασία ὑπεβλήθη, δμως την δφειλομένην παρά της παντε- ters of φόρου προυοίας ἀπηνέγκατο ψῆφου, ἀπολαβῶν βουλήσει τοῦ $\frac{Egypt.}{Hist. Ari.}$ 23. κρείττονος καὶ κρίσει ἡμετέρα την πατρίδα όμου καὶ την έκ- Soc. ii. 23. κλησίαν, ής θείω νεύματι προστάτης ετύγχανε. Τούτω τὰ ακόλουθα έδει παρά της ήμετέρας υπάρξαι πραότητος ώστε πάντα τὰ πρὸ τούτου κατὰ τῶν αὐτῷ κεκοινωνηκότων ὡρισμένα νῦν ἀμνηστία παραδοθήναι, πᾶσάν τε ὑποψίαν τὴν κατ' αὐτῶν σχολάσαι τοῦ λοιποῦ, τὴν ἀτέλειαν, ἡς ἔτυχον πάλαι οἱ ἄμα αὐτῷ κληρικοί, τούτοις βεβαιωθήναι προσηκόντως. 'Αλλά

(Letter of Constantius to Bishops, Presbyters, and Clergy of Egypt.)

Apol. c. Arl. μην καλ τοῦτο τῆ είς αὐτὸν χάριτι προστιθέναι ἐδικαιώσαμεν, ώστε πάντας τους του ίερου καταλόγου γινώσκειν ενδεδόσθαι τὸ ἄφοβον πᾶσι τοῖς αὐτῷ προστιθεμένοις, εἴτε ἐπισκόποις, εἴτε κληρικοῖς. Ἱκανὸν δὲ γνώρισμα τῆς ἐκάστου ὀρθῆς προαιρέσεως έσται ή πρός τοῦτον ένωσις. "Οσοι γαρ αν, της καλλίονος όμου κρίσεώς τε και μοίρας γενόμενοι, την τούτου ξλωνται κοινωνίαν, τούτους πάντας έκελεύσαμεν καθ' δμοιότητα της φθανούσης προνοίας και νθν της υφ' ήμων βουλήσει τοθ κρείττονος παρασχεθείσης χάριτος απολαύειν. Ο Θεός ύμας διαφυλάττοι.

'Επιστολή δευτέρα.

(Letter of Constantius to Alexandrian Laity.) Νικητής Κωνστάντιος μέγιστος Σεβαστός τῷ λαῷ τῆς κατὰ ᾿Αλεξάνδρειαν καθολικής ἐκκλησίας.

55. Σκοπου ποιούμενοι την ύμετέραν εν απασιν εθνομίαν, είδότες τε, ώς έπι πολύ της τοῦ έπισκοπούντος προνοίας έστέρησθε, 'Αθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον, ἄνδρα τοῖς πᾶσι διά τε τὴν προσούσαν δρθότητα και διά την των οικείων ήθων εύτροπίαν γυώριμου, πάλιυ πρός ύμας αποστείλαι έδικαιώσαμευ. Τοῦτου συνήθως και προσηκόντως ύποδεξάμενοι, και ταις πρός Θεόν εὐχαῖς βοηθὸν προστησάμενοι, τὴν ὑμῖν τε πρέπουσαν καὶ ήμιν αρίστην δμόνοιαν και ειρήνην κατά του της εκκλησίας θεσμον διαρκή φυλάττειν σπουδάσατε. Οὐδε γαρ εὖλογόν έστι διχόνοιάν τινα ή στάσιν έν ύμιν κινηθήναι, ύπεναντίου της των ημετέρων καιρών εύμοιρίας. Και τούτο μέν απείναι άφ' ύμων παντελώς βουλόμεθα, τὸ δὲ ταις εὐχαις ύμας διαρκώς αὐτῷ, ὡς προείρηται, προστάτη καὶ ἐπικούρῳ χρωμένους πρὸς τὸ Θείον εμμένειν συνήθως παραινούμεν ώς αν της τοιαύτης ύμων προθέσεως, είς τὰς ἀπάντων εὐχὰς διαβαινούσης, καὶ οἰ έκ των έθνων τη των είδωλων πλάνη έτι καὶ νύν προσανέχοντες έπὶ τὴν τῆς ἱερᾶς θρησκείας ἐπίγνωσιν προθυμότατα σπεύδοιεν, άγαπητοί. Καὶ αὖθις οὖν παραινοῦμεν τοῖς προειρημένοις έμμένειν, τον δε επίσκοπον ψήφω του κρείττονος καὶ ήμετέρα γυώμη απεσταλμένου ήδέως δέξασθε, και πάση ψυχη καὶ γνώμη ἀσπαστὸν ἡγήσασθε τοῦτο γὰρ καὶ ὑμῖν πρέπει, καί τη ήμετέρα πραότητι προσήκειν συνέστηκεν. Υπέρ γαρ τοῦ πῶσαν ἀνασοβῆς καὶ στάσεως πρόφασιν περιαιρεθῆναι τῶν ἐθελοκακία χρωμένων, τοῖς παρ' ὑμῖν δικασταῖς διὰ γραμμάτων προσετάξαμεν, ἄπαντας οὐς ὰν στασιώδεις καταμάθοιεν τῆ τῶν νόμων ὑποβάλλειν ἐκδικία. ᾿Αμφότερα τοίνυν συνορῶντες, καὶ τὴν ἡμετέραν μετὰ τοῦ κρείττονος γνώμην, καὶ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὁμονοίας λόγον, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀτάκτων τιμωρίαν, τὰ πρέποντα καὶ ἀρμόζοντα τῷ τῆς ἱερᾶς θρησκείας θεσμῷ διαφυλάττοντες, τὸν προειρημένον διὰ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄγοντες, τὰς εὐχὰς ἄμα αὐτῷ ὑπέρ τε ἐαυτῶν καὶ τῆς τοῦ βίον παντὸς εὐνομίας, τῷ τῶν ὅλων Πατρὶ Θεῷ ἀναπέμπειν σπουδάσατε.

56. Ταῦτα γράψας, ἐκέλευσε καὶ τὰ πρότερον παρ' αὐτοῦ γραφέντα κατ' ἐμοῦ ἐκ διαβολῆς τῶν περὶ Εὐσέβιον ἀναιρεθῆναι καὶ ἀφανισθῆναι ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ τε δουκὸς καὶ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀποσταλεὶς Εὐσέβιος ὁ δεκουρίων ἔλαβεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν τάξεων. Καὶ ἔστι τὰ γραφέντα ταῦτα.

Νικητής Κωνστάντιος Αὐγοῦστος Νεστορίφ. Τῷ δὲ αὐτῷ τύπφ, καὶ τοῖς ἐν Αὐγουσταμνίκη καὶ Θηβαΐδι καὶ Λιβύαις ήγεμόσιν.

Εἴ τί ποτε πρὸ τούτου ἐπὶ βλάβῃ καὶ ὕβρει τῶν κοινωνούν- (Letter of των 'Αθανασίω τῷ ἐπισκόπῳ προσταχθὲν εὐρίσκεται, ταῦτα to Nestorius, νῦν ἀπαλειφθῆναι βουλόμεθα. Καὶ γὰρ καὶ τὴν ἀλειτουργη- Cp. Hist. Ari. σίαν, ἡν εἰχον οἱ αὐτοῦ κληρικοὶ, τοὺς αὐτοὺς πάλιν τὴν αὐτὴν ²³ θέλομεν ἔχειν. Ταύτην δὲ τὴν ἡμετέραν πρόσταξιν φυλαχθῆναι βουλόμεθα, ὤστε ἀποδοθέντος 'Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου τῷ ἐκκλησίᾳ, τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ ἔχειν τὴν ἀλειτουργησίαν, ἡν ἀεὶ εἶχον, ἡν καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἔχουσιν, ἵν', οὕτως ἔχοντες καὶ αὐτοὶ, χαίρωσιν.

57. Προπεμφθείς οὕτω καὶ διερχόμενος τὴν Συρίαν, συνέτυχον τοῖς μετὰ τὴν Παλαιστίνην ἐπισκόποις. καὶ σύνοδον ποιήσαντες ἐν 'Ιερουσαλὴμ, γνησίως ἡμᾶς ἀπεδέξαντο, καὶ αὐτοὶ μετ' εἰρήνης προέπεμψαν, καὶ ἔγραψαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἐπισκόπους ταῦτα.

'Η άγία σύνοδος ή εν Ίεροσολύμοις συναχθείσα, τοίς εν Αλγύπτφ καί Apol. c. Ari. (Letter of Διβύαις συλλειτουργοῖς, καὶ τοῖς ἐν ᾿Αλεξανδρεία πρερβυτέροις καὶ δια Council of Jerusalem.) νοις καὶ λαῷ, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίφ χαίρειν. Λιβύαις συλλειτουργοίς, καὶ τοίς εν Αλεξανδρεία πρερβυτέροις καὶ διακό-Hist. Ari. 25.

Κατ' άξίαν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ εὐχαριστεῖν οὐκ ἀρκοῦμεν, άγαπητοί, έφ' οίς θαυμασίοις έποίησε πάντοτε, έποίησε δέ καί υθυ μετά της ύμετέρας εκκλησίας, του ποιμένα ύμων καί κύριον, καλ συλλειτουργόν ήμων 'Αθανάσιον άποδούς ύμιν. Τίς γὰρ ἦλπισέ ποτε ταῦτα ὀφθαλμοῖς ίδεῖν, α νῦν ὑμεῖς ἔργφ απολαμβάνετε; 'Αληθώς αι προσευχαι ύμων εισηκούσθησαν παρά τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, τῷ κηδομένω τῆς ἐαυτοῦ ἐκκλησίας καὶ ἐπιδόντι ὑμῶν τὰ δάκρυα καὶ τοὺς όδυρμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο Cp. Matt. ix. των δεήσεων ύμων επακούσαντι. Ήτε γαρ ' ώς πρόβατα ερρίμμένα καὶ ἐσκυλμένα μὴ ἔχοντα ποιμένα. διὰ τοῦτο ἐπεσκέψατο ύμας δ άληθινός ποιμήν ούρανόθεν, δ των ίδίων προβάτων κηδόμενος, αποδούς ύμιν δυ έπιθυμείτε. 'Ιδού γαρ και ήμεις πάντα ύπερ της εκκλησιαστικής ειρήνης πράττοντες, και τη ύμετέρα συμπνέοντες αγάπη, προλαβόντες αὐτὸν ήσπασάμεθα, καὶ κοινωνήσαντες δι' αὐτοῦ ὑμῖν, ταύτας τὰς προσρήσεις διαπεμπόμεθα καὶ τὰς εὐχαριστηρίους ὑμῶν εὐχὰς, ἵν' εἰδῆτε τῷ συνδέσμω της αγάπης της πρός αὐτὸν καὶ ήμας ἡνωσθαι. 'Οφείλετε δε και ύπερ της ευσεβείας των θεοφιλεστάτων βασιλέων εύχεσθαι, οίτινες, και αυτοί γνόντες τον πόθον ύμων τον περί αὐτον και την αὐτοῦ καθαρότητα, ἀποκαταστήσαι αὐτὸν ὑμῖν μετὰ πάσης τιμής κατηξίωσαν. Υπτίαις οὖν ὑποδεξάμενοι αὐτὸν χερσὶ, καὶ τὰς δφειλομένας περὶ τούτου εὐχαριστηρίους εύχας αναπέμψαι τώ ταῦτα ύμιν χαρισαμένω Θεώ σπουδάσατε, ύπερ τοῦ διαπαντός ύμας χαίρειν σὺν Θεώ καὶ δοξάζειν ήμων τον Κύριον εν Χριστώ Ίησου τώ Κυρίω ήμων, δι' οῦ τῶ Πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. 'Αμήν.

Των δε ύπογραψάντων τὰ δνόματα, εί καὶ φθάσας εδήλωσα, άλλα και νυν έγραψα· είσι γαρ Μάξιμος, 'Αέτιος, "Αρειος, Θεόδωρος, Γερμανός, Σιλουανός, Παύλος, Πατρίκιος, Έλπίδιος, Γερμανός, Εὐσέβιος, Ζηνόβιος, Παῦλος, Μακρίνος, Πέτρος, Κλαύδιος.

C. 50.

58. Ταθτα βλέποντες Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης, κατέγνωσαν Hist. Ari. σαντο καὶ αὐτοὶ μεταγινώσκοντες, συγγνώμην τε ἢτήσαντο, [A.D. 347.] καὶ ἔγραψαν πρὸς Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας 'Ρώμης και πρός ήμας ταθτα. Τὰ μέντοι αντίγραφα απεστάλη μοι παρά Παυλίνου τοῦ ἐπισκόπου Τριβέρων.

Apol. de Fuga, 4.

Έρμηνεία ἀπὸ τοῦ 'Ρωμαϊκοῦ τῆς πρὸς Ἰούλιον ἐπιστολῆς περὶ τῆς μετανοίας Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος.

Κυρίφ μακαριωτάτφ πάπα Ἰουλίφ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

(Letter of Ursacius

Έπειδη συνέστηκεν ήμας πρό τούτου πολλά τε και δεινά and Valens περὶ 'Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβληκέναι, γράμμασί τε της σης χρηστότητος μεθοδευθέντες, τοῦ πράγματος χάριν περί οῦ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἢδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι όμολογοῦμεν παρά τῆ σῆ χρηστότητι, παρόντων των άδελφων ήμων πάντων των πρεσβυτέρων, δτι πάντα τὰ πρό τούτου έλθόντα είς άκοὰς ύμων περί τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου 'Αθανασίου ψευδή καὶ πλαστά έστι, πάση τε δυνάμει άλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει διά τε τοῦτο ἡδέως ἀντιποιούμεθα της κοινωνίας του προειρημένου 'Αθανασίου, μάλιστα ότι ή θεοσέβειά σου, κατά την ξμφυτον ξαυτής καλοκάγαθίαν, τῆ πλάνη ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι. Όμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἄν ποτε ἡμᾶς οἱ ἀνατολικοὶ θελήσωσιν ή και αὐτὸς 'Αθανάσιος κακοτρόπως περί τούτου είς κρίσιν καλέσαι, μη ἀπέρχεσθαι παρά γρώμην τής σής διαθέσεως του δε αίρετικου Αρειου και τους υπερασπίζουτας αὐτοῦ τοὺς λέγοντας, ' Ήν ποτε ὅτε οὐκ ἡν ὁ Υίὸς, καὶ ὅτι ἐκ Cp. Ep. ad. ΑΕg. Ep. 12. τοῦ μὴ ὄντος ὁ Υίός ἐστι, καὶ τοὺς ἀρνουμένους τὸν Χριστὸν Τος Σρι. 12. Θεον είναι Θεου Υίον προ αιώνων, καθώς και έν τώ προτέρω λιβέλλφ ξαυτών έν τη Μεδιολάνφ ξπιδεδώκαμεν, και νύν και [A.D. 345.] αεί αναθεματίζομεν. Ταθτα δε τη χειρί εαυτών γράψαντες, όμολογουμεν πάλιν, ότι την 'Αρειανην αίρεσιν, καθά προείπομεν. καὶ τοὺς ταύτης αὐθέντας κατεκρίναμεν είς τὸν αίωνα. Έγω Ούρσάκιος τη δμολογία μου ταύτη παρών ύπέγραψα όμοίως καὶ Οὐάλης.

Apol. C. Ari. (Letters of Ursacius and Valens to Julius, and to Athanasius.) Κυρίφ άδελφῷ 'Αθανασίῳ ἐπισκόπῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

'Αφορμην εύρόντες διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ημῶν Μουσαίου, ἐρχομένου πρὸς την σην ἀγάπην, ἀδελφὲ ἀγαπητὲ, δι' αὐτοῦ σε καὶ πάνυ προσαγορεύομεν ἀπὸ τῆς 'Ακυλίης, καὶ εὐχόμεθα ὑγιαίνοντά σε τὰ γράμματα τὰ ἡμέτερα ἀναγνῶναι δώσεις γὰρ καὶ ἡμῖν θαρρεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ἐν τῷ γράφειν την ἀμοιβην ἡμῖν ἀποδῷς. Γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρήνην ἔχειν μετὰ σοῦ, καὶ κοινωνίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικην, καὶ τούτου γνώρισμα ἡ διὰ τούτων τῶν γραμμάτων προσηγορία. 'Η θεία πρόνοιά σε διαφυλάττοι, κύριε, ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

Τὰ μὲν οὖν γραφέντα ταῦτα, καὶ αὕτη τῶν ἐπισκόπων ἡ ψῆφος καὶ κρίσις ὑπὲρ ἡμῶν. ΟΤι δὲ οὐ κεχαρισμένα πεποιήκασιν, οὐδὲ ἀναγκαζόμενοι παρά τινος, βούλομαι, συγχωρούντων ὑμῶν, ἄνωθεν ἐξ ἀρχῆς διηγήσασθαι τὸ πρᾶγμα, ἵνα γνῶτε ὡς οἱ μὲν ἐπίσκοποι ὀρθῶς καὶ δικαίως βουλόμενοι τοιαῦτα ἔγραψαν, ὁ δὲ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος κᾶν ὀψέ ποτε τὴν ἀλήθειαν ὡμολόγησαν.

II.

πράττοντος του Μελιτίου, γέγονε και ή Αρειανή αίρεσις.

59. Πέτρος παρ' ἡμιν πρὸ μὲν τοῦ διωγμοῦ γέγονεν ἐπί[A.D. 311.] σκοπος, ἐν δὲ τῷ διωγμῷ καὶ ἐμαρτύρησεν. Οὖτος Μελίτιον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου λεγόμενον ἐπίσκοπον, ἐπὶ πολλαις ἐλεγχθέντα παρανομίαις καὶ θυσία, ἐν κοινῆ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων καθείλεν. 'Αλλὰ Μελίτιος οὐ πρὸς ἐτέραν σύνοδον κατέφυγεν, οὐδὲ ἐσπούδασεν ἀπολογήσασθαι τοις μετὰ ταῦτα σχίσμα δὲ πεποίηκε. Καὶ ἀντὶ Χριστιανῶν 'Μελιτιανοί' μέχρι τοιι αἰθύς τε τοὺς ἐπισκόΕξ. 22, 23. τους λοιδορείν ἤρξατο, καὶ πρῶτον αὐτὸν Πέτρον, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν 'Αχιλλαν διέβαλε, καὶ μετὰ 'Αχιλλαν 'Αλέξανδρον. Τοῦτο δὲ πανούργως ἔπραττε, μαθῶν καὶ παρὰ τοῦ 'Αβεσσαλῶμ, ιν', ἐπειδὴ διὰ τὴν καθαίρεσιν ἤσχύνετο, κὰν ταις διαβολαις ἀπατῆσαί πως τοὺς ἀκεραίους δυνηθῆ. Ταῦτα δὲ

άλλ' εν τη συνόδφ τη κατά Νίκαιαν ή μεν αίρεσις άνεθεμα- c. 23. τίσθη, καὶ οἱ ᾿Αρειανοὶ ἐξεβλήθησαν, οἱ δὲ Μελιτιανοὶ ὁπωσδήποτε έδέχθησαν οὐ γὰρ ἀναγκαίον νῦν τὴν αίτίαν ὀνομάζειν. Οὔπω γὰρ πέντε μῆνες παρῆλθον, καὶ δ μεν μακαρίτης Cp.c.71. Soc. 'Αλέξανδρος τετελεύτηκεν' οι δε Μελιτιανοί, δέον ήρεμειν και [A.D. 326.] χάριν έχειν, ὅτι κᾶν ὅλως ἐδέχθησαν, οἱ δὲ, κατὰ τοὺς κύνας ούκ επιλαθόμενοι ων εξήρασαν, πάλιν τας εκκλησίας ετάρατ-Εὐσέβιος τοίνυν, τοῦτο μαθών, καὶ προϊστάμενος τῆς Αρειανής αιρέσεως, πέμπει και ωνείται τους Μελιτιανους έπι πολλαίς έπαγγελίαις· καὶ γίνεται μεν αὐτῶν κρύφα φίλος, συντάττεται δε αὐτοις εις δυ εβούλετο καιρόυ. Την μεν οὖν άρχην προσέπεμπε προτρέπων δέξασθαί με τους περί "Αρειον, καὶ ἀγράφως μεν ἡπείλει, γράφων δε ήξίου. Ἐπειδή δε αντέλεγον, 'μη χρηναι' φάσκων 'δεχθηναι τους αξρεσιν έφευρόντας κατά της άληθείας, και άναθεματισθέντας παρά της ολκουμενικής συνόδου, ποιεί και βασιλέα μοι γράψαι τον μακαρίτην Κωνσταντίνον, ἀπειλην έχοντα, εί μη λάβοιμι τούς περί "Αρειον, ταθτά με παθείν, α πρότερον και νθν πέπονθα. Τὸ τοίνυν μέρος τῆς ἐπιστολῆς ἐστι τοῦτο, καὶ παλατίνοι Συγκλήτιος καὶ Γαυδέντιος ήσαν οἱ κομίσαντες τὰ γράμματα.

Μέρος ἐπιστολης τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

... Έχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλήσεως τὸ γνώρισμα, ἄπασι (Part of letter of le

^{60.} Ἐπειδη τοίνυν καὶ βασιλέα γράφων ἔπειθον 'μηδεμίαν είναι κοινωνίαν τῆ Χριστομάχω αἰρέσει πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν,' τότε λοιπὸν Εὐσέβιος, τὸν καιρὸν δυ συνεφώνησε μετὰ τῶν Μελιτιανῶν προφέρων, γράφει καὶ πείθει τούτους πλάσασθαι πρόφασιν, ἵν', ὥσπερ κατὰ Πέτρου καὶ 'Αχιλλᾶ καὶ 'Αλεξάνδρου μεμελετήκασιν, οὕτω καὶ καθ' ἡμῶν ἐπινοή-

> Ο δὲ Εὐσέβιος μαθων, πείθει περιμένειν αὐτούς. Καὶ ἐλθόντος μου, κατηγοροῦσι πάλιν Μακαρίου μὲν περὶ ποτηρίου, ἐμὲ δὲ οὐ τὴν τυχοῦσαν διαβολὴν, ἀλλὰ τὴν ἀνωτάτω πασῶν, ὅτι δὴ, κατὰ βασιλέως γενόμενος, ἔπεμψα γλωσσόκομον χρυσίου Φιλουμένω τινί. Ο μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ περὶ ταύτης ἐν τῷ Ψαμμαθία ἤκουσεν ἡμῶν, αὐτοὶ δὲ συνήθως καταγνωσθέντες ἐρρίφησαν καὶ γράφει τοῖς λαοῖς, ἐπανερχομένων ἡμῶν, ταῦτα:

Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστὸς τῷ λαῷ τῷ κατὰ ᾿Αλεξάνδρειαν καθολικῆς ἐκκλησίας.

(Letter of Constantine to Alexandrian Laity.) 61. 'Αγαπητοὶ ἀδελφοὶ, προσαγορεύω ὑμᾶς, ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν τὸν τῆς ἐμῆς βουλήσεως μέγιστον μάρτυρα, καὶ τὸν τοῦ ἡμετέρου νόμου Μονογενῆ δημιουργὸν, δς καὶ τῆς ζωῆς προκαθέζεται τῶν ἀπάντων, καὶ τὰς διχονοίας μισεῖ. Πλὴν τί ἀν εἴποιμι; ὅτι καλῶς ὑγιαίνομεν; 'Αλλ' ἐξῆν καλλίονος ἀπολαῦσαι τῆς εὐρωστίας, εἰ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμοιβαδὶς ἡγαπᾶτε, ἀποσεισάμενοι τὰ μίση, δι' ὧν ταῖς τῶν ἐρεσχελούντων τρικυμίαις τὸν λιμένα τῆς ἀγάπης ἐγκατελίπομεν. Φεῦ τῆς ἀτοπίας ταύτης. 'Όσα καθ' ἐκάστην ἡμέραν συμπτώματα τοῦ συγκεχυμένου φθόνου κινεῖται. Οὕτω πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ μετωκίσθησαν αὶ δυσφημίαι. Ποῦ τοίνυν τῆς δικαιοσύνης ἡ πίστις ἀνακεχώρηκεν; ὅπου γε εἰς τοσοῦτον τῆ τοῦ σκότους ἀχλύῖ περιβεβλήμεθα οὐ μόνον διὰ τὴν πολύπλοκον πλάνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τῶν ἀχαρίστων ἐλαττώματα, τῶν μὲν τὴν ἄνοιαν βραβευόντων ἀνεχόμεθα, τῶν δὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ

την αλήθειαν διακρουομένων αλσθανόμενοι παρενθυμούμεθα. Τί τὸ δεινὸν τοῦτο της ημετέρας κακίας; Τοὺς έχθροὺς οὐκ έλέγχομεν, άλλ' επόμεθα τῷ ληστηρίφ, δί οῦ όδόν τινα εαυτή, ίν ούτως είπω, ή της απωλείας απάτη, μηδενός αντικειμένου, ράδίως είργάσατο. Αρα οὐδεμία έστὶν αἴσθησις, οὐδε κατὰ χάριν της κοινης απάντων φύσεως, εί γε των του νόμου προσταγμάτων ημελήσαμεν; 'Αλλ' έρει τις, κατά φύσιν ή άγάπη εξευρίσκεται. Τί οθν, ότι ήμεις, και του του Θεού νόμον προς τή εύφυτα σχόντες, ανεχόμεθα τής δχλήσεως καὶ τοῦ θορύβου των έχθρων, πυρσοίς τισιν, ως ξοικεν, ξξαπτομένων; Καὶ σύχ όρωμεν όφθαλμούς έχοντες, οὐδε αἰσθανόμεθα, καίτοι ταις τοῦ νόμου αλσθήσεσιν όντες πεφραγμένοι. Όπόση άρα πτόησις την ημετέραν ζωην κατείληφεν, όπου γε ημών αὐτών οὕτως άμελουμεν, και ταυτα υπομιμνήσκοντος του Θεού: Είτα ούκ έστιν αφόρητον τὸ κακόν; οὐ πολεμίους ἡγεῖσθαι προσήκει τούτους, οὐ τὸν οἶκον καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ; Ἐμπαροινοῦσιν ήμιν και έγκαλουσί γε οι πανώλεις έκεινοι, και έπιπλήσσουσιν έκ των εναντίων ήμιν.

62. Μεθ' δσης δε άπονοίας τοῦτο πράττουσιν, ύμας αὐτοὺς έννοείν άξιω. Οι γάρ μωροί έπι της γλώττης κειμένην έχουσι την κακίαν. Ούτοι γούν μολυβδίνας τινάς δργάς περιφέρονται, ώς έαυτους μεν κατ' αντίδοσιν πλήττειν, ήμας δε προς κέρδος της ολκείας κολάσεως απάγειν και δ μεν καλώς διδάξας πολέμιος κρίνεται δ δε την φθόνου κακίαν προβεβλημένος, έκείνος την του λαού ημερότητα ου δεόντως καταλαμβάνει, πορθεί, καταναλίσκει, καὶ ξαυτὸν κακοθελεί ξγκωμίω κοσμεί καὶ συντίθησι, την δε αλήθειαν ανατρέπει, καὶ την πίστιν ἀπατᾶ, μέχρις οὖ τῷ οἰκείῳ συνειδότι φωλεὸν καὶ κρυπτηρίαν έπιζητήσας εύρη. Αύτη γουν αυτούς ή σκαιότης άθλίους ποιεί, όταν προπετώς έαυτούς αναξίους όντας αποδέχωνται, λέγοντες. 'Φεῦ τῶν κακῶν' ἐκείνος πρεσβύτερός ἐστι, καὶ ἐκείνος παίς, έμου απτεται ή τιμή, έμοι όφειλεται, εκείνου αφηρέθη: επεί αὐτὸς, ἐμαυτῷ ἀφαρπάσας ἄπαντας, ἐπ' ἐξουσίας ἀπολέσαι πειράσομαι. Λαμπρά τις ή της μανίας εκβόησις τάγματα καί συλλόγους, η, Ιν' ούτως είπω, αρχιερεσίαν των ατόπων τούτων συστημάτων ίδειν. *Ω της ατοπίας ήμων, ζυ' ούτως εξπω, (Letter of Constantine to Alexandrian Laity.)

Αροι. c. Ακι. Ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ἀνοίας ἐστὶν ἐπίδειξις. Εἶτα ούκ αίδοῦνται; ούκ αὐτοὶ ξαυτοὺς ψέγουσιν, οὐδὲ τὰς ψυχὰς δάκυουται, Ίνα νθυ γοθυ καταντικρύ της άπάτης καὶ της έρεσχελίας ἄξιόν τι φρονείν δόξωσι; Βία μόνη έστὶ τοῦ φθόνου τοίς ίδίοις ἐπερειδομένη φαρμάκοις. Οὐδὲν Ισχυσαν οἱ πονηροὶ κατά του έπισκόπου ύμων. 'Εμοί πιστεύσατε, άδελφοί, οὐδεν έτερον ἐσπουδάκασιν, ἡ Ινα, κατατρίψαντες τοὺς ἡμετέρους χρόνους, μηδεμίαν χώραν έν τη ζωή ταύτη μεταμελείας έχωσιν. Έπικουρήσατε τοίνυν ύμιν αὐτοίς, παρακαλώ, τὸ φίλτρον τὸ ημέτερον αγαπήσατε, και παντί σθένει διώξατε τους την της ήμετέρας δμονοίας χάριν άφανίζειν επιθυμοῦντας καὶ πρὸς τὸν Θεον απιδόντες, ύμας αὐτους αγαπατε. Έγω γαρ τον ύμέτερου επίσκοπου 'Αθανάσιου ασμένως προσηκάμην, ούτως τε προσεφθεγξάμην, ως άνθρωπον αὐτὸν Θεοῦ ὅντα πεπεισμένος. Υμέτερου έστι ταθτα συνιέναι, οὐκ εμον κρίνειν. Την γάρ παρ' έμου πρόσρησιν αὐτὸν 'Αθανάσιον ύμιν διακονήσαι τὸν αίδεσιμώτατον άναγκαῖον ήγησάμην, έννοῶν τὴν ἐπιμέλειαν τῆς έπιεικείας αὐτοῦ, ήτις οὐκ ἀναξίως τῆς εἰρηνικῆς μου πίστεως, είς τὸ ἀγαθὸν τῆς σωτηριώδους γνώμης κατέχεται διαπαντός, καὶ έξει τὸν προτρέποντα λογισμόν. Ο Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξοι, άδελφοὶ άγαπητοί.

Καὶ ταῦτα μεν δ Κωνσταντίνος.

63. Τούτων ούτως πραχθέντων, πρός δλίγον ήσυχάσαντες οί Μελιτιανοί, παροξύνονται πάλιν, και ταύτην ύστερον τίθενται βουλην, σπουδάζοντες αρέσαι τοίς μισθωσαμένοις αὐτούς. Μαρεώτης χώρα της 'Αλεξανδρείας έστίν' εν ταύτη σχίσμα Μελίτιος οὐκ ήδυνήθη ποιήσαι. Των τοίνυν ἐκκλησιων ἐν ώρισμένοις τόποις οὐσῶν, καὶ τῶν πρεσβυτέρων πάντων ἐν αὐταῖς συναγόντων, τῶν τε λαῶν εἰρηνευόντων, Ἰσχύρας τις ούτω λεγόμενος, οὐ κληρικός, άλλὰ καὶ τὸν τρόπον πονηρὸς, έπεχείρει τοὺς ἐν τῆ ίδία κώμη πλανάν, λέγων είναί τινα έαυτου κληρικόυ. Τοῦτο μαθών ὁ τών τόπων πρεσβύτερος περιερχομένφ μοι τὰς ἐκκλησίας ἀναγγέλλει καὶ ἀποστέλλω σὺν Cp. c. 74. αὐτῷ Μακάριον πρεσβύτερον καλέσαι τὸν Ἰσχύραν. Εὐρόν-

τες δε αυτον νοσούντα και κατακείμενον εν κελλίφ, εντέλλονται τῷ πατρὶ αὐτοῦ παραγγεῖλαι τῷ υἱῷ μηδέν τι τοιοῦτον έπιχειρείν, οίον είρηται κατ' αὐτοῦ. 'Αλλ' ἀναστὰς ἀπὸ τῆς νόσου, καὶ κωλυόμενος ἀπὸ τῶν Ιδίων καὶ τοῦ πατρὸς, καταφεύγει πρός τους Μελιτιανούς κάκεινοι κοινούνται τοις περί Εὐσέβιον, καὶ λοιπὸν συντίθεται παρ' αὐτῶν ἡ συκοφαντία, ὅτι δη ποτήριου μευ Μακάριος κατέαξευ, 'Αρσένιος δέ τις επίσκοπος εφονεύθη παρ' ήμων. Καὶ τὸν μεν 'Αρσένιον κρύπτουσιν, ύπερ τοῦ, μη φαινόμενον αὐτὸν, ώς ἀναιρεθέντα νομίζεσθαι. καὶ χειρα, φησὶν, ως συγκοπέντος αὐτοῦ, περιέφερον. Ισχύραν, δυ οὐκ ἤδεισαν, ἄρχουται θρυλλεῖυ ώς πρεσβύτερου, ΐνα καὶ περὶ ποτηρίου λέγων πλανάν δύνηται. Ο μεν οὖν 'Ισχύρας, μεμφομένων αὐτὸν τῶν ιδίων, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ἀποδυρόμενος, καὶ λέγων μηδεν μεν γεγενήσθαι παρά Μακαρίου, οίου εθρύλλησαν, ύποβεβλησθαι δε εαυτόν παρά των Μελιτιανών πλάσασθαι τοιαύτην λοιδορίαν. Καὶ γράφει ταῦτα

Μακαρίφ πάπα 'Αθανασίφ 'Ισχύρας εν Κυρίφ χαίρειν.

64. Ἐπειδη προσηλθόν σοι, κύριε ἐπίσκοπε, βουλόμενος της (Letter of εκκλησίας είναι, ητιάσω δέ με ἐφ' οις πρότερον ἐφθεγξάμην, Athanasius.) ώς εμοῦ ἀπὸ προαιρέσεως είς τοῦτο παρελθόντος, τούτου ένεκεν c. 28, 75. ταύτην την απολογίαν έγγραφως σοι έπιδίδωμι, ζυ' είδέναι έχοις, δτι, βίας μοι γενομένης, καὶ πληγών ἐπιτεθεισών ἀπὸ Ισαὰκ καὶ Ἡρακλείδου, καὶ Ἰσαὰκ τοῦ τῆς Λητοῦς, καὶ ὑπὸ των σύν αὐτοίς. Έγω δε, μάρτυρα του Θεον είς τοῦτο λαμβάνων, ἀπολογοθμαι, ὅτι οὐδεν ὧν ἐκείνοι εἰρήκασι σύνοιδά σε πεποιηκέναι. Οὖτε γὰρ ποτηρίου κλάσις γέγονεν, οὖτε τῆς άγίας τραπέζης καταστροφή γεγένηται· άλλά ταῦτα πάντα έκεινοι βίαν έπιθέντες μοι, είς τοῦτο παρώρμησάν με. Ταῦτα δὲ ἀπελογησάμην σοι, καὶ ἐγγράφως ἐπιδέδωκα, αἰρούμενος καὶ έπιδικαζόμενος είναι των έπί σε συναγομένων. 'Εβρωσθαί σε εύχομαι εν Κυρίφ. Ἐπιδέδωκα δε τήνδε μου την χειρά σοι τῷ ἐπισκόπω 'Αθανασίω ἐπὶ παρουσία τῶν πρεσβυτέρων 'Αμμωνά Δικέλλης, 'Ηρακλείου Φάσκω, Βόκκουος Χευεβρί, 'Αχιλλά Μυρσίνης, Διδύμου Ταφοσίρεως, και 'Ιούστου άπο Βωμοθέου' καὶ διακόνων ἀπὸ μεν 'Αλεξανδρείας Παύλου, καὶ Πέτρου, καὶ

Αροι. c. Απι. 'Ολυμπίου, άπὸ δὲ Μαρεώτου 'Αμμωνίου καὶ Πιστοῦ, καὶ (Letter of Ischyras to Athanasius.) Δημητρίου, καὶ Γatov.

65. Ταθτα γράψαντος καὶ Ἰσχύρα, δμως πάλιν την τοιαύτην κατηγορίαν θρυλλούσι μέν πανταχού, αναφέρουσι δέ καὶ τώ βασιλεί Κωνσταντίνω. Κάκείνος περί μεν του ποτηρίου φθάσας ήν ακούσας αὐτὸς ἐν τῆ Ψαμμαθία, παρόντων ἡμῶν, καὶ καταγυούς της συκοφαυτίας των έχθρων γράφει δε είς την Αντιόχειαν Δαλματίω τω κήνσωρι, ακούσαι της περί του φόνου δίκης. Ο τοίνυν κήνσωρ επιστέλλει μοι παρασκευάσασθαι πρός ἀπολογίαν τοῦ ἐγκλήματος. Ἐγω δὲ, δεξάμενος τὰ τοιαθτα γράμματα, καίτοι την άρχην μηδέ προσποιούμενος, δια το είδεναι μηδεν αυτούς λέγειν άληθες, όμως, επειδή βασιλεύς κεκίνητο, γράφω τοις συλλειτουργοίς είς Αίγυπτον, καί πέμπω διάκονον, βουλόμενος μαθείν περί 'Αρσενίου' οὐ γάρ έωράκειν τον άνθρωπον έτεσί που πέντε ή έξ. Καὶ τί γάρ; ໃνα μὴ τελείως τὰ τοιαῦτα λέγω, ἐγνώσθη κρυπτόμενος ὁ 'Αρσένιος την μεν άρχην εν Αιγύπτφ, λοιπον δε και εν Τύρφ Cp. Soc. i. 29. πάλιν κρυπτόμενου αὐτὸν εὖρον οἱ ἡμέτεροι. Καὶ τό γε θαυμαστον, ούδε εύρεθεις ώμολόγει αυτός είναι δ 'Αρσένιος. Εως έν δικαστηρίω έπλ Παύλου τοῦ τηνικαῦτα έπισκόπου τῆς Τύρου ηλέγχθη καὶ καταισχυνθεὶς λοιπὸν οὐκ ηρνήσατο. Τοῦτο δὲ εποίει φυλάττων προς τους περί Ευσέβιον συνθήκην, ^γνα μη, ώς εύρεθέντος, λοιπόν εκείνων το δράμα διαλυθή, δπερ καί γέγονε. Γράψαντος γάρ μου τῷ βασιλεῖ, ὅτι ᾿Αρσένιος εὐρέθη, καὶ ὑπομνήσαντος αὐτὸν περὶ ὧν ήκουσεν ἐν τῆ Ψαμμαθία Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου χάριν, ἔπαυσε μέν τὸ δικαστήριον τοῦ κήνσωρος, έγραψε δὲ καταγινώσκων τὴν συκοφαντίαν τῶν καθ' ήμων γενομένων, και τους περί Ευσέβιον έρχομένους είς την ανατολην καθ ημών εκέλευσεν ύποστρέψαι. Ότι μεν οὖν κατηγόρησαν ώς ἀναιρεθέντος 'Αρσενίου, ζνα μη ταῖς παρὰ των πολλων γραφείσαις έπιστολαίς χρήσωμαι, άρκει μόνον την 'Αλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης παραθέσθαι' ἀπὸ Cp. c. 16, 17. γάρ ταύτης καὶ τὰς τῶν ἄλλων γνῶναι δυνατόν. Ἐκεῖνος τοίνυν είδως όσα μεν εθρύλλησε καθ' ήμων 'Αρχάφ, δ καὶ

'Ιωάννης, περὶ ψόνου, καὶ μαθών ὅτι ζῆ 'Αρσένιος, γράφει ταῦτα'

Κυρίφ ἀγαπητῷ υἰῷ καὶ ὁμοψύχφ συλλειτουργῷ 'Αθανασίφ 'Αλέξανδρος ἐπίσκοπος ἐν Κυρίφ χαίρειν.

66. Συγχαίρω τῷ βελτίστω Σαραπίωνι, οὕτως ἱεροῖς ἐαυτὸν (Letter of Alexander ἤθεσι κοσμεῖν ἀγωνιζομένω, καὶ τήν τε τοῦ πατρὸς μυήμην το Albana-ἐγκωμιαστικώτερον ἐπαύξοντι. ''Ετελεύτησε γὰρ,' ὥς που ἡ Εcclus, xxx. · ἱερά ψησι γραφὴ, 'ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ὡς οὐκ ἀπέθανε,' κατέ- ⁴ λιπε γὰρ τῷ βίω μυημόσυνον. 'Όπως μὲν οὖν διεκείμεθα περὶ τὸν μυήμης ἄξιον Σώζοντα, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς, δέσποτα, τὴν περὶ ἐκεῖνον ἱερὰν μυήμην καὶ τὴν προσοῦσαν τῷ νεωτέρω ἐπιείκειαν. Μίαν μόνην τὴν διὰ τοῦ νεωτέρου τούτον ἐδεξάμην παρὰ τῆς σεμνότητός σου ἐπιστολήν. 'Εδήλωσα οὖν σοι αὐτὸ τοῦτο, ἵνα εἰδέναι ἔχοις, δέσποτα. 'Ο ἀγαπητὸς ἡμῶν καὶ συνδιάκονος Μακάριος εὕφρανέ με ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γράψας, ὅπως 'Αρχὰφ ὁ συκοφάντης ἠσχημόνησε, τὸν ζῶντα ὡς φονευθέντα παρὰ πᾶσι κηρύξας. 'Ότι γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν αὐτῷ ἀξίαν εἴσπραξιν κομιεῖται παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ μετὰ τοῦ ὁμοτρόπου στίφους, αἱ ἀψευδεῖς ἀναφωνοῦσι γραφαί. 'Ο τῶν ὅλων διατηροίη σε ἐπὶ μήκιστον Δεσπότης, κύριε πάντων χάριν χρηστότατε.

67. "Οτι δὲ ἐκρύπτετο 'Αρσένιος, διὰ τοῦτο, ἵνα θάνατον οὖτοι πλάσωνται, τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ σὺν αὐτῷ διατρίψαντες ζητοῦντες γὰρ αὐτὸν, εὔρομεν τοῦτον, καὶ ἔγραψε πρὸς Ἰωάννην τὸν ὑποκρινόμενον τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν, ταῦτα·

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννη Πίννης πρεσβύτερος μονῆς Πτεμεγκύρκεως τῆς ᾿Αντεοπολίτου νομοῦ χαίρειν.

Γινώσκειν σε θέλω, δτι ἀπέστειλεν 'Αθανάσιος εἰς τὴν (Letter of Θηβαίδα διάκονον ἐαυτοῦ, ἐρευνῆσαι πάντα ἔνεκεν 'Αρσενίου. John ArΚαὶ πρῶτον μὲν, εὐρεθέντες Πεκύσιος πρεσβύτερος, καὶ Σιλβανὸς, ὁ ἀδελφὸς 'Ηλία, καὶ Ταπενακεραμεὺς, καὶ Παῦλος,
μοναχὸς ἀπὸ 'Υψηλῆς, ὡμολόγησαν, ὅτι παρ' ἡμῦν ἐστιν
'Αρσένιος ἡμεῖς δὲ, μαθόντες, πεποιήκαμεν αὐτὸν ἐμβληθῆναι

(Letter of Pinnes to John Archaph.)

Αροι. c. Απι. είς πλοίου, καὶ πλεῦσαι είς τὰ κάτω μέρη μετὰ 'Ηλία μουαχοῦ' Καλ εξαίφνης μετά ταθτα πάλιν ανελθών δ διάκονος μετά τινων, επιστάς εν τη μονή ήμων ένεκεν του αυτου 'Αρσενίου, αὐτὸν μεν οὐχ εὕρηκαν, διὰ τὸ ἀπεσταλκέναι ἡμᾶς αὐτὸν, ὡς προείπομεν, εν τοις κάτω μέρεσιν εμε δε μετά του μοναχου τοῦ αὐτὸν παραλαβόντος 'Ηλία κατήνεγκαν είς την 'Αλεξάνδρειαν, και προσήνεγκαν μεν τώ δουκι και ούδε ζσχυσα άρνήσασθαι, άλλ' ώμολόγησα, ὅτι ζῆ καὶ οὐκ ἀνηρέθη τὰ αὐτὰ δὲ και ό παραλαβών αὐτὸν μοναχὸς ώμολόγησε. Διὰ τοῦτο ταῦτά σοι γυωρίζω, πάτερ, Ίνα μη δόξη σοι κατηγορήσαι 'Αθανασίου' είπου γαρ ότι (ή, και παρ' ήμιν ην κρυπτόμενος και έγνωρίσθη πάντα ταθτα εν Αιγύπτω, και οθκέτι δύναται κρυβήναι τοθτο. Παφνούτιος μουαχός της αυτής μουής δ γράψας την επιστολήν πολλά σε ασπάζομαι, ερρωσθαί σε εύχομαι.

> Α δε και βασιλεύς έγραψε, μαθών, ὅτι εύρέθη ᾿Αρσένιος ζων, ξστι ταθτα

Νικητής Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστός τῷ πάπα Αθανασίφ.

(Letter II of Constan-tius to Athanasius.)

68. Τοις παρά της σης συνέσεως έντυχων γράμμασι, ταύτης γνώμης αὐτὸς ἐγενόμην, ὡς ἀντιγράφων τῆ σῆ στερβότητι, προτρέψασθαί σε, όπως πρός εὐταξίαν και οίκτον τὸν τοῦ Θεοῦ λαδυ άγειν σπουδάσης. Ταθτα γάρ μάλιστα προηγούμενα έν τῆ ἐμαυτοῦ ψυχῆ κατέχω, ὡς ἀλήθειάν τε ἀσκεῖν, καὶ ἐν τῆ διανοία δικαιοσύνην δεί φυλάττειν, και τούτοις μάλιστα χαίρειν, τοις δρθην δδον του βίου πορευομένοις. Περί δε εκείνων των πάσης άρας άξίων, των Μελιτιανών δηλαδή των σκαιοτάτων και αθεμίτων, οιτινες τη εμπληξία λοιπον απονεναρκήκασι, και μόνον φθόνφ καὶ ζάλη καὶ θορύβοις τὰ ἄτοπα κινοῦσι, τὴν αθέμιτον αυτών διάνοιαν επιδεικνύντες, ταθτα Φθέγξομαι· Ορας γαρ όπως οι ανδρες οθς εκείνοι ξίφει ανηρήσθαι έφασκου, εν μέσοις νθυ είσι, και της ζωής απολαύουσι. Πρός δή ταθτα τί αν γένοιτο πρόκριμα χείρον, οθτω φανερώς και σαφώς επιφερόμενον τη εκείνων δίκη, η το τούτους, οθς ανηρησθαι έλεγου, ζην τε καὶ τοῦ βίου ἀπολαύειν, οἴτινες δηλονότι καὶ

ύπερ εαυτών φθεγξασθαι δυσήσονται; Προσέκειτο δε τοις παρά των Μελιτιανων έκείνων καί τοῦτο διεβεβαιούντο γάρ άθεμίτφ δρμή έπεισελθόντα σε καὶ άρπάσαντα ποτήριον έν τῷ c. 17. άγιωτάτω αποκείμενον τόπω κεκλακέναι, οῦ πράγματος αληθώς οὐδὲν μείζον ην ἔγκλημα, οὖτε τηλικοῦτον ἀτόπημα, εἰ τοῦτο ούτως πεπράχθαι τε και ήμαρτησθαι συνέβαινεν. 'Αλλά γάρ τίς ή κατηγορία αύτη; Τίς δὲ ή μετάβασις καὶ ποικιλία καὶ διαφορά τοῦ πράγματος, ώς νῦν είς έτερον πρόσωπον τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος τούτου μετάγειν; "Οπερ δηλονότι πράγμα αὐτοῦ τοῦ φωτὸς, ώς εἰπεῖν, ἐστὶ τηλαυγέστερον, ὅτι τή σή συνέσει επιβουλεύσαι εσπούδαζον. Μετά δή ταύτα τίς αν έκείνοις τοις ανθρώποις τοις τοσαύτα είς βλάβην αναπλασαμένοις ἀκολουθήσαι ἐθελήσειεν; ὅταν μάλιστα αὐτοὶ ἑαυτοὺς είς όλεθρου άγουσι, καὶ συνορώσιο, ότι πεπλασμένων καὶ (Qu. ἄγωσι.] ψευδών πραγμάτων είσὶ κατήγοροι; 'Ως έφην τοίνυν, τίς αν έκείνοις έξακολουθήσειε, καὶ είς την όδον της άπωλείας πρηνης ἀπέλθοι; εls ἐκείνην δηλαδή, εls ἡν ἐκείνοι μόνοι τὴν ἐλπίδα της σωτηρίας και της επικουρίας έχειν οίονται. Ει γάρ βούλοιντο έπὶ καθαρὰν έλθειν συνείδησιν, καὶ ὑπομνησθήναι τῆς αρίστης γυώμης, καὶ ἐπὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἐλθεῖν διάνοιαν, ραδίως γυώσουται οὐδεμίαν αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐπικουρίαν παρά της Προνοίας, επειδήπερ τοιούτων είσι (ηλωταί και επί τώ ολκείφ ολέθρφ πειράζουται. Ταύτην δη οθν οθ τραχύτητά τινα, άλλα άλήθειαν δικαίως αν είποιμι. Το τελευταίον δέ καὶ τοῦτο προστίθημι, ὅτι περ βουλόμεθα δημοσία παρὰ τῆς σης συνέσεως πολλάκις αναγνωσθήναι ταθτα, ως αν έντεθθεν είς την απάντων γυώσιν έλθοι, και μάλιστα είς την εκείνων αφικέσθαι δυνηθείη, οίτινες ούτω πράττουσιν, ούτως αναστρέφουσιν, ώς ταθτα άπερ παρ' ήμων εθθείας λέγεται λόγφ τή της άληθείας ειρήσθαι πράξει. Έπει τοίνυν έν τούτω τώ πράγματι τηλικοῦτόν έστιν ατόπημα, γινωσκέτωσαν οὕτω με κεκρικέναι, και ταύτης είναι της προαιρέσεως εί τι τοιούτον κινοίεν, μηκέτι λοιπον κατά τούς της έκκλησίας, άλλα κατά τους δημοσίους νόμους αυτόν με δι' έμαυτου τών πραγμάτων ακροασόμενου, και λοιπου ευρήσουτα αυτούς, ότι μη μόνου κατά τοῦ ἀνθρωπίνου γένους λησταί τινες όντες, άλλα γαρ και κατ'

Αροι. c. Απι. αὐτῆς τῆς θείας διδασκαλίας φαίνονται. Ο Θεός σε διαφυλάξοι, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

69. Υπέρ δὲ τοῦ καὶ πλέον δειχθήναι τὴν πονηρίαν τῶν συκοφαντῶν, ίδοὺ καὶ ἔγραψεν ᾿Αρσένιος μετὰ τὸ εὐρεθήναι κρυπτόμενον αὐτόν. ΄ Ως γὰρ Ἰσχύρας ἔγραψεν δμολογῶν τὴν συκοφαντίαν, οὕτως ᾿Αρσένιος γράφων ἐλέγχει πλέον ἐκείνων τὴν κακοήθειαν.

'Αθανασίφ μακαρίφ πάπα 'Αρσένιος ἐπίσκοπος τῶν ποτε ὑπὸ Μελίτιον τῆς 'Υψηλιτῶν πόλεως ἄμα πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν Κυρίφ πλείστα χαίρειν.

(Letter of Arsenius to Athanasius.)

Καὶ ἡμεῖς ἀσπαζόμενοι τὴν εἰρήνην καὶ ἔνωσιν πρὸς τὴν καθολικήν ἐκκλησίαν, ής σύ κατά χάριν Θεού προίστασαι, προηρημένοι τε τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι κατὰ τὸν παλαιὸν τύπου ύποτάσσεσθαι, γράφομέν σοι, άγαπητε πάπα, δμολογουντες εν δυόματι Κυρίου του λοιπου μή κοινωνήσειν τοις έτι σχίζουσι, καλ μηδέπω είρηνεύουσι πρός την καθολικήν έκκλησίαν ἐπισκόποις τε καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, μήτε συνθέσθαι αὐτοῖς βουλομένοις τι έν συνόδω, μήτε γράμματα είρηνικά άποστέλλειν μήτε δέξασθαι παρ' αὐτῶν, μηδ' αὖ δίχα γνώμης σου τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου ὅρον τινὰ ἐκφέρειν περί επισκόπων, ή περί δόγματος επέρου κοινοῦ εκκλησιαστικοῦ. άλλ' είκειν πάσι τοις προτετυπωμένοις κανόσι καθ' δμοιότητα των ἐπισκόπων 'Αμμωνιανοῦ, καὶ Τυράννου, καὶ Πλουσιανοῦ, καλ των λοιπων έπισκόπων. Πρός ταθτα οθν άξιοθμεν την σην χρηστότητα αυτιγράψαι μεν ήμιν δια τάχους, ώσαύτως τε καί τοίς συλλειτουργοίς περί ήμων, ότι είημεν ήδη έπι τοίς προειρημένοις δροις, είρηνεύσαντες πρός την καθολικήν εκκλησίαν, και ένωθέντες τοις συλλειτουργοίς έπι τών τόπων πιστεύομεν δε, ως εύχαι σου ενεργήσουσιν εύπροσδεκτοι ούσαι, ώστε την τοιαύτην ειρήνην βεβαίαν και άδιάλυτον είναι μέχρι τέλους, κατά το βούλημα τοῦ δεσπότου τῶν ἀπάντων Θεοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τὸ ὑπὸ σὲ ἰερατεῖον ἡμεῖς καὶ οἱ σύν ήμιν προσαγορεύομεν. "Οσον δε ούδεπω, Θεού επιτρέπουτος, απαυτήσομευ προς την σην χρηστότητα. 'Αρσένως ἐβρῶσθαί σε εὕχομαι ἐν Κυρίφ πολλοῖς χρόνοις, μακαριώτατε πάπα.

70. Μείζων δὲ καὶ φανερώτερος ἔλεγχος τῆς καθ' ἡμῶν α. 17, 65, 80. συκοφαντίας ἡ μετάνοια Ἰωάννου· καὶ τούτου μάρτυς ὁ θεοφι- λέστατος καὶ μακαρίας μνήμης βασιλεύς Κωνσταντῖνος· εἰδὼς γὰρ ἄπερ Ἰωάννης κατ' αὐτοῦ κατηγόρησε, καὶ δεξάμενος γράμματα μεταγινώσκοντος αὐτοῦ, ἔγραψε ταῦτα·

Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστός Ιωάννη.

Πάνυ μοι καταθύμια γέγονε τὰ παρὰ τῆς σῆς φρονήσεως (Letter of Constantine γράμματα ἐγνων γὰρ ἐξ αὐτῶν ἃ μάλιστα γνῶναι ἐπόθουν, to John πασαν μὲν μικροψυχίαν ἀποτεθείσθαι σε, τῆ δὲ ἐκκλησία, ὡς Ατελαρλ.) προσῆκον ἢν, κεκοινωνηκέναι, καὶ ᾿Αθανασίω τῷ αἰδεσιμωτάτω ἐπισκόπω ἐς τὰ μάλιστα εἰς ὁμόνοιαν ἐλθεῖν. Εὖ ἴσθι τοίνυν, ὡς ἔνεκά γε τούτων πάνυ σε ἐπαινέσας ἔχω, ὅτι πασαν ἀφεὶς ἀψιμαχίαν, ὁ τῷ Θεῷ φίλον ἢν πεποίηκας, τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐνώσεως ἀντιλαμβανόμενος. Ἱνα τοίνυν καὶ ὧν ἐπιθυμεῖς τετυχηκέναι δοκοίης, ἐπιτρέψαι σοι δεῖν ῷήθην ὀχήματος ἐπιβῆναι δημοσίου, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἐμῆς ἡμερότητος σπουδάσαι. Σὸν λοιπὸν ἔστω μηδὲν μελλῆσαι, ἀλλὰ τῆς ἐπιστολῆς σοι ταύτης ὀχήματος δημοσίου ἐξουσίαν χορηγούσης, εὐθέως πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσης τὴν σαυτοῦ, καὶ θεασάμενος ἡμᾶς, τῆς προσηκούσης ἀπολαύσης εὐφροσύνης. Ὁ Θεός σε διαφυλάξοι, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

71. Οὕτω μὲν οὖν τέλος ἔσχεν ἡ συσκευὴ, καὶ οἱ Μελιτιανοὶ καταισχυνθέντες ἀπεστράφησαν οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον οὐδ' οὕτως ἠρέμησαν ἔμελλε γὰρ αὐτοῖς οὐ τῶν Μελιτιανῶν, ἀλλὰ τῶν περὶ "Αρειον, καὶ ἐφοβοῦντο μὴ, παυσαμένων ἐκείνων, μηκέτι τοὺς ὑποκρινομένους εὕρωσι, δι' ὧν τοῦτο εἰσαγαγεῖν δύνωνται. Παροξύνουσι τοίνυν πάλιν τοὺς Μελιτιανοὺς, καὶ πείθουσι τὸν βασιλέα σύνοδον αὖθις ἐν Τύρφ κελεῦσαι γενέσθαι. Cp. Soc. i. 28. Καὶ κόμης Διονύσιος ἀποστέλλεται, καὶ στρατιῶται δορυφόροι δίδονται τοῖς περὶ Εὐσέβιον. Καὶ ὁ μὲν Μακάριος δέσμιος διὰ στρατιωτῶν πέμπεται εἰς Τύρον ἐμοὶ δὲ γράφει καὶ ἀνάγκην

ΑΡΟΙ. C. ARI. επιτίθησιν, ώστε καὶ ἄκοντας ἡμας ἀποστέλλεσθαι. Την μεν οὖν πᾶσαν συσκευὴν γνῶναι δυνατὸν, ἐξ ὧν ἔγραψαν οἱ ἐπίσκοποι της Αλγύπτου πως δέ παρ' αὐτων έξ άρχης συνετέθη, άναγκαιον αν είη λέγειν και γαρ έντευθεν θεωρείν την κακοήθειαν καὶ τὴν πανουργίαν τὴν καθ' ἡμῶν γενομένην ἔξεστιν. 'Επίσκοποί είσιν έν Αίγύπτω, καὶ Λιβύη, καὶ Πενταπόλει, έγγὺς έκατόν οὐδείς τούτων ἡμᾶς ἠτιᾶτο, οὐ πρεσβύτερος ἐμέμφετο, οὐ τῶν λαῶν τις κατελάλει ἀλλ' οἱ Μελιτιανοὶ οἱ ἀπὸ Πέτρου έκβληθέντες και οι 'Αρειανοι ήσαν οι την επιβουλην μερισάμενοι καὶ οἱ μὲν τὸ κατηγορεῖν, οἱ δὲ τὸ δικάζειν ἐαυτοῖς έξεδίκουν. Ἡμεις μεν οθν παρητούμεθα τους περί Ευσέβιον C. 77. ώς έχθρούς διά την αίρεσιν όντας έπειτα τον λεγόμενον κατήγορον μη είναι πρεσβύτερον όλως εδείκνυμεν ούτως. "Ότε Μελίτιος ὑπεδέχθη, ὡς μήποτ' ἄφελου, γινώσκων αὐτοῦ τὴν c. 50. πανουργίαν δ μακαρίτης 'Αλέξανδρος απήτησεν αὐτὸν βρεβίον ων έλεγεν έχειν επισκόπων εν Αιγύπτω, και των εν αυτή τή 'Αλεξανδρεία πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ εὶ ἔχει τινὰς ἐν τη χώρα αὐτης. Τοῦτο δὲ πεποίηκεν ὁ πάπας 'Αλέξανδρος, ζυα Cp. Hist. Ari μη Μελίτιος, λαβων την της εκκλησίας παβρησίαν, πωλήση πολλούς, και ψεύσηται καθημέραν ύποβάλλων οθς βούλεται. Των μέν οθν έν Αιγύπτω πεποίηκε το βρεβίον τοθτο.

Βρεβίον δοθέν παρά Μελιτίου 'Αλεξάνδρφ τῷ ἐπισκόπφ.

(List of Meletian Bishops and Clergy.)

Έγω Μελίτιος εν Λυκώ, Λούκιος εν 'Αντινόου, Φασιλεύς εν Έρμουπόλει, 'Αχιλλεύς εν Κουσαις, 'Αμμώνιος εν Διοσπόλει.

Έν Πτολεμαίδι, Παχύμης έν Τεντύραις.

'Εν Μαξιανουπόλει, Θεόδωρος εν Κόπτφ.

'Εν Θηβατδι· Κάλης ἐν 'Ερμέθη, Κόλλουθος ἐν τῆ ἄνω Κυνῷ, Πελάγιος ἐν 'Οξυρύγχῳ, Πέτρος ἐν 'Ηρακλεοῦς, Θέων ἐν Νειλουπόλει, 'Ισαὰκ ἐν Λητοῦς, 'Ηρακλείδης ἐν Νικίους, Cp. c. 64. 'Ισαὰκ ἐν Κλεοπατρίδι, Μέλας ἐν 'Αρσενοίτη.

'Εν 'Ηλιούς, 'Αμώς εν Λεόντων, 'Ισίων εν 'Αθριβί.

'Εν Φαρβεθφ̂· 'Αρποκρατίων εν Βουβάστφ, Μωσῆς εν Φα-^{Cp. c. 60.} κουσαῖς, Καλλίνικος εν Πηλουσίφ, Εὐδαίμων εν Τάνει, 'Εφραὶμ εν Θμουί.

'Εν Σαί 'Ερμαίων έν Κυνφ καὶ Βούσιρι, Σωτήριχος έν

Σεβευνύτω, Πιυινούθης εν Φθενεγύ, Κρόνιος εν Μετήλι, 'Αγαθάμμων εν τῆ 'Αλεξανδρέων χώρα.

Έν Μέμφι Ἰωάννης, κελευσθείς παρά τοῦ βασιλέως είναι μετά τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Οἱ μὲν ἐν Αἰγύπτω οὐτοι.

Των δε εν 'Αλεξανδρεία είχε κληρικών 'Απολλώνιος πρεσ- [Qu. ων.] βύτερος, Είρηναιος πρεσβύτερος, Διόσκορος πρεσβύτερος, Τύραννος πρεσβύτερος.

Διάκονοι, Τιμόθεος διάκονος, 'Αντίνοος διάκονος, 'Ηφαιστίων διάκονος, και Μακάριος πρεσβύτερος της Παρεμβολής.

72. Τούτους Μελίτιος καὶ παρόντας παρέδωκεν 'Αλεξάνδρφ α. 11, 28. τῷ ἐπισκόπφ. Τοῦ δὲ λεγομένου Ἰσχύρα οὖτ' ἐμνημόνευσεν, ούτε δλως εν τώ Μαρεώτη εσχηκέναι πώποτε ώμολόγησε καί c. 46, 63. όμως και οι έχθροι ούκ αφίσταυτο, και δ μη πρεσβύτερος ώς πρεσβύτερος ἐπλάττετο κόμης γαρ ην δ αναγκάζων, καὶ c. s. στρατιώται είλκον ήμας. 'Αλλά και ούτως ή χάρις του Θεού νενίκηκεν· οὖτε γὰρ Μακάριον ἤλεγξαν περί τοῦ ποτηρίου c. 27. άλλα και 'Αρσένιος, δυ έθρύλλησαν αυηρήσθαι παρ' ήμων, είστήκει ζων και δεικυύων την εκείνων συκοφαντίαν. Μη Soc. i. 29. δυνηθέντων τοίνυν εκείνων ελέγξαι του Μακάριον, οί περί Ευσέβιον έχαλέπαινου, ώς απολέσαντες δπερ εθήρευου, καί πείθουσι τὸν κόμητα τὸν σὺν αὐτοῖς Διονύσιον, ἴν' εἰς τὸν Μαρεώτην αποστείλη, μη άρα τι δυνηθωσιν εύρειν έκει κατά τοῦ πρεσβυτέρου μαλλον δε ίνα απελθόντες καττύσωσιν, ἀπόντων ἡμῶν, ὡς βούλονται τοῦτο γὰρ ἢν τὸ σπουδαζόμενον Cp. Apol ad αὐτοῖς. 'Αμέλει λεγόντων ἡμῶν 'περιττὴν μὲν είναι τὴν είς Const. r. του Μαρεώτην αποδημίαν ' α γαρ έκ πολλού χρόνου μεμελετήκασι, μη προφασιζέσθωσαν ενδεώς είρηκέναι, μηδε ύπερτιθέσθωσαν α γαρ ενόμιζον έχειν ειρήκασι, και λοιπον απορούντες προφασίζουται ή εί χρεία και του Μαρεώτου, τους γουν ύπόπτους μη πέμπεσθαι· ό μεν κόμης περί των ύπόπτων ἐπείθετο, ἐκείνοι δὲ πάντα μᾶλλον ἡ τοῦτο πεποιήκασιν οθς γὰρ παρητούμεθα διὰ τὴν 'Αρειανὴν αξρεσιν, οὖτοι σπουδαίως c. 28. ἀπηλθον, Διόγνιος, Μάρις, Θεόδωρος, Μακεδόνιος, Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης. Πάλιν τε γράμματα πρός τον έπαρχον τῆς Αλγύπτου, καὶ στρατιωτική δορυφορία, καὶ τό γε θαυμαστόν καὶ

ΑΡΟΙ.. C. ΑΝΙ. πάσης ύπεροψίας γέμου, Μακάριου μεν του κατηγορούμενου πεποιήκασι δια στρατιωτών απομείναι, του δε κατήγορου μεθ' ξαυτών απήγαγον. Τίς οθν λοιπον έκ τούτων οθ θεωρεί την συσκευήν; τίς οὐ συνορά λευκώς τών περί Εὐσέβιον τὴν c. 13, 27, 31. πουηρίαν; Εί γαρ κρίσεως ην έν τῷ Μαρεώτη χρεία, έδει καὶ του κατηγορούμενου αποστέλλεσθαι εί δε μη κρίσεως ένεκευ απήρχουτο, δια τί του κατήγορου ἐπήγουτο; Καὶ γαρ ήρκει, ότι μη απέδειξεν. 'Αλλά τοῦτο πεποιήκασιν, ζυ', ἐπειδη παρόντα τὸν πρεσβύτερον οὐκ ἤλεγξαν, τοῦτον ἀπόντα συσκευάσωνται, και τυρεύσωσιν άπερ αὐτοῖς εδόκει. Και γὰρ τους πρεσβυτέρους της 'Αλεξανδρείας και της χώρας πάσης μεμψαμένους, δτι μόνοι παρεγένοντο, και άξιοθντας καν αθτούς παρείναι οίς έπραττου (είδευαι γάρ έλεγου καὶ τὸ πράγμα καὶ τὰ κατὰ τὸν λεγόμενον Ἰσχύραν), οὐκ ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ τὸν μέν έπαρχον της Αλγύπτου Φιλάγριον παραβάτην, καλ στρατιώ-Encycl. 3. τας έθνικούς είχον μεθ' έαυτών έξετάζοντας & μηδέ κατηχου-C. 31. μένους έπρεπε θεωρείν τους δε κληρικούς ου συνεχώρησαν, ໃνα μὴ κάκεῖ, ώσπερ ἐν τῆ Τύρφ, τοὺς διελέγχοντας αὐτοὺς έχωσιν.

73. 'Αλλ' οὐδὲ οὕτως λαθείν ἠδυνήθησαν' συνορώντες γὰρ οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως καὶ τοῦ Μαρεώτου τὰς κακουργίας αὐτῶν, ἔγραψαν καὶ διεμαρτύραντο ταῦτα'

Θεογνίφ, Μάρι και Μακεδονίφ, Θεοδώρφ, και Οὐρσακίφ, και Οὐάλεντι, τοις ἀπο Τύρου ἐλθοῦσιν ἐπισκόποις, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων και διακόνων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ᾿Αλεξανδρείας, ὑπο τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον ᾿Αθανάσιον.

(Letter of Alexandrian Clergy to the Commissioners.)

Έπρεπεν ύμας, ερχομένους καὶ ἄγοντας μεθ' εαυτών τὸν κατήγορον, ἀγαγεῖν καὶ Μακάριον τὸν πρεσβύτερον' αἱ γὰρ κρίσεις οὕτω συνίστανται κατὰ τὰς ἀγίας γραφὰς, ὥστε τὸν κατήγορον μετὰ τοῦ κατηγορουμένου ἐστάναι. Ἐπειδὴ δὲ οὕτε Μακάριον ἡγάγετε, οὕτε ὁ αἰδεσιμώτατος ἡμῶν ἐπίσκοπος 'Αθανάσιος μεθ' ὑμῶν εἰσῆλθεν, ἡξιώσαμεν κὰν αὐτοὶ παρεῖναι ἐν τῆ κρίσει, ἵνα παρόντων ἡμῶν ἀσφαλὴς ἡ ἐξέτασις γένηται, καὶ πεισθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὐ τοῦτο συνεχωρήσατε, ἀλλὰ μόνοι μετὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ κατηγόρου ἡθελήσατε πράττειν ὰ βούλεσθε, ὁμολογοῦμεν ὅτι ὑποψίαν

είδομεν εν τώ πράγματι πονηράν, καὶ εθεωρήσαμεν ότι συσκευή καὶ ἐπιβουλη μόνον ἐστὶν ἡ εἴσοδος ὑμῶν. Διὰ τοῦτο ταύτην ύμιν επιδίδομεν την επιστολην, μαρτύριον εσομένην είς άληθινήν σύνοδον, ίνα γνωσθή πασιν, ότι κατά μονομέρειαν απερ ήθελήσατε επράξατε, και οὐδεν έτερον ή συσκευην ήθελήσατε συνθείναι καθ' ἡμών. Τούτων δὲ τὰ ἴσα ἐπιδεδώκαμεν καὶ Παλλαδίφ τῷ κουριώσφ τοῦ Αὐγούστου, ໃνα μὴ κρυβή παρ' ύμων. Α γαρ επράξατε, τοιαθτα λοιπον ήμας υποπτεύειν και λογίζεσθαι ποιεί περὶ ύμῶν.

C. 27.

Διονύσιος πρεσβύτερος ἐπιδέδωκα, ᾿Αλέξανδρος πρεσβύτερος, Νειλαρᾶς πρεσβύτερος, Λόγγος πρεσβύτερος, 'Αφθόνιος πρεσβύτερος, 'Αθανάσιος πρεσβύτερος, 'Αμύντιος πρεσβύτερος, Πιστὸς πρεσβύτερος, Πλουτίων πρεσβύτερος, Διόσκορος πρεσβύτερος, 'Απολλώνιος πρεσβύτερος, Σαραπίων πρεσβύτερος, Αμμώνιος πρεσβύτερος, Γάϊος πρεσβύτερος, 'Ρίνος πρεσβύτερος, Αλθαλής πρεσβύτερος.

Διάκονοι, Μαρκελλίνος διάκονος, 'Αππιανός διάκονος, Θέων διάκονος, Τιμόθεος διάκονος, καὶ Τιμόθεος ἄλλος διάκονος.

74. Τὰ μὲν τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως κληρικῶν γράμματά τε καὶ ονόματα ταῦτα α δε καὶ οι ἀπὸ τοῦ Μαρεώτου κληρικοί с. 17. έγραψαν γινώσκοντες του τρόπου τοῦ κατηγόρου, καὶ ἐν τῆ περιοδεία σύν έμοι όντες, έστι ταθτα

Τῆ ἀγία συνόδφ τῶν μακαρίων ἐπισκόπων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας οἱ κατά Μαρεώτην πάντες πρεσβύτεροι και διάκονοι εν Κυρίφ χαιρειν.

Εἰδότες τὸ γεγραμμένον, ὅτι '`Α εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου (Letter of λέγε,' καὶ ὅτι 'Μάρτυς ψευδης οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται,' ἃ Ciergy to είδομεν μαρτυροθμεν, μάλιστα, ότι ἀναγκαίαν ἡμῶν ἐποίησεν Council of Tyre.) είναι την μαρτυρίαν ή γενομένη συσκευή κατά τοῦ ἐπισκόπου Prov. xxv. 8.
Ib. xix. 5. ἡμῶν 'Αθανασίου. Θαυμάζομεν γὰρ πῶς ὅλως 'Ισχύρας καν είς μέτρου της εκκλησίας εμετρήθη, περί οδ πρώτου διηγήσασθαι αναγκαίον ἡγούμεθα. Ἰσχύρας οὐδέποτε λειτουργός τῆς έκκλησίας γέγονεν άλλ' ξαυτόν μεν πρό τούτου εφήμισε Cp. c. 12, 76. Κολλούθου πρεσβύτερον, οὐκ ἔσχε δὲ τὸν πειθόμενον αὐτῷ, εἰ μη μόνον τους συγγενείς ξαυτού ούτε γαρ ξκκλησίαν ξσχε ποτέ, ούτε όλως κληρικός ενομίσθη παρά τοις όλίγον διεστώσιν

(Letter of Mareotic Clergy to the Council of Tyre.)

324.]

Αροι. c. Απι. ἀπὸ τῆς κώμης αὐτοῦ, πλην μόνοις, ὡς προείπομεν, τοῖς συγγενεύσιν έαυτού άλλά και δμως τοιαύτην έαυτώ προσηγορίαν έπιφημίσας, έπὶ τῆς συνόδου τῆς συγκροτηθείσης έν Αλεξανδρεία, επί τη παρουσία του πατρός ήμων 'Οσίου [Late in A.D. καθηρέθη, καὶ λαϊκὸς συνήχθη, καὶ οὕτως ἔμεινε τὸν ἐξῆς χρόνον, έκπεσων και της ψευδούς ύπονοίας του πρεσβυτερίου. Περί γαρ των ήθων αύτου περιττον ήγούμεθα λέγειν, δυναμένων πάντων είδεναι τὰ τοιαθτα. Ἐπειδη δε περί κλάσεως ποτηρίου καὶ τραπέζης ἐσυκοφάντησεν ἡμῶν τὸν ἐπίσκοπον 'Αθανάσιον, καὶ περὶ τούτου διηγήσασθαι ύμιν ἀναγκαίον ηπείχθημεν. Φθάσαυτες γάρ εξπομεν έκκλησίαν αὐτὸν μηδέποτε έσχηκέναι έν τῷ Μαρεώτη ώς δὲ ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος, οὐδὲ ποτήριον κέκλασται, οὐδὲ τράπεζα ἀνετράπη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν, οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς τῶν συνόντων αὐτῷ· άλλα πάντα έστι τα λεγόμενα συκοφαντία και ταῦτα λέγομεν, ου μακράν του επισκόπου απόντες πάντες γάρ συν αυτώ έσμεν, όταν περιοδεύη του Μαρεώτην και οὐδέποτε μόνος περιέρχεται, άλλα μετά πάντων ήμων των πρεσβυτέρων, καί τών διακόνων, και λαών ίκανών. Διό και ώς συμπαρόντες αὐτῷ ἐν πάση περιοδεία, ἢ πεποίηται πρὸς ἡμᾶς, ταῦτα λέγομεν καί μαρτυρούμεν, ότι ούτε ποτήριον κατέαγεν, ούτε τράπεζα άνετράπη, άλλα πάντα ψεύδεται, ως και αὐτὸς δια της ξαυτοῦ χειρός μαρτυρεί. Θελήσαντα γάρ αὐτὸν συναχθηναι μετά τὸ άπελθείν αὐτὸν μετά Μελιτιανών, και τοιαῦτα φημίσαι κατά τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν ᾿Αθανασίου, οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, καίτοι γράψαυτα, καὶ ίδία χειρὶ δμολογήσαυτα μηδὲυ τούτων γεγενήσθαι, άλλ' ύποβεβλήσθαι ύπό τινων ταθτα είπειν.

c. 64.

75. Διὸ καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ Θεόγνιον καὶ Θεόδωρον, καὶ Μάριν, καὶ Μακεδόνιον, καὶ Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, εἰς τὸν Μαρεώτην, οὐδὲν εύρόντες άληθὲς, άλλα μέλλοντος τοῦ πράγματος έλέγχεσθαι, ότι συκοφαντίαν είργάσαντο κατά τοῦ ἐπισκόπου ήμων 'Αθανασίου, αὐτοὶ οἱ περὶ Θεόγνιον, ἐχθροὶ τυγχάνοντες, τους συγγενείς αυτού καί τινας 'Αρειομανίτας πεποιήκασιν είπειν άπερ ήθελον. Οὐ γάρ τις τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου εἴρηκεν, ἀλλ' αὐτοὶ τῷ φόβῳ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου Φιλαγρίου, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ τῆ προστασία τῶν 'Αρειο-

μανιτών, άπερ ήθέλησαν πεποιήκασι. Καὶ γὰρ ἐλθόντας ἡμᾶς έλέγξαι την συκοφαντίαν ούκ επέτρεψαν, άλλ' απέρριπτον μεν ήμας, οθς δε ήθελον συσκευαζόμενοι, προσεδέχοντο, και συνετίθευτο αὐτοῖς διὰ τὸν φόβον τοῦ ἐπάρχου Φιλαγρίου δι' δν с. 83. οὖτε παρείναι ἡμᾶς ἐπέτρεψαν, Ινα κάν τοὺς ὑποβαλλομένους ύπ' αὐτῶν δυνηθῶμεν ἐλέγξαι εί της ἐκκλησίας είσιν, ἡ 'Αρειομαυίται. Οἴδατε δε, άγαπητοί πατέρες, καὶ ύμεις, ώς διδάσκετε ήμας, ότι έχθρων ούκ Ισχύει μαρτυρία. Καὶ ότι μέν άληθεύομεν, μαρτυρεί μέν καὶ ἡ χεὶρ Ἰσχύρα, μαρτυρεί δὲ καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ, ὅτι, ἡμῶν μηδέν συνειδότων τοιοῦτόν τι γεγενήσθαι, Φιλάγριον παρέλαβον μεθ' ξαυτών, ζνα τώ φόβω τοῦ Είφους καὶ ταῖς ἀπειλαῖς ἃ βούλονται συσκευάσωνται. Ταθτα ώς έπι Θεοθ μαρτυροθμεν, ταθτα ώς ειδότες και έσομένην κρίσιν παρά Θεοῦ λέγομεν, θέλοντες μεν έλθειν πάντες πρός ύμας, άρκεσθέντες δε τοις εξ ήμων, ໃνα τα γράμματα την των μη παραγενομένων παρουσίαν αποπληρώση.

'Ιγγένιος πρεσβύτερος ερβώσθαι ύμας εύχομαι εν Κυρίφ, αγαπητοί πατέρες, Θέων πρεσβύτερος, 'Αμμωνας πρεσβύτερος, 'Ηράκλειος πρεσβύτερος, Βόκκων πρεσβύτερος, Τρύφων πρεσβύτερος, Πέτρος πρεσβύτερος, Ίέραξ πρεσβύτερος, Σαραπίων πρεσβύτερος, Μάρκος πρεσβύτερος, Πτολλαρίων πρεσβύτερος, Γάιος πρεσβύτερος, Διόσκορος πρεσβύτερος, Δημήτριος πρεσβύτερος, Θύρσος πρεσβύτερος.

Διάκονοι Πιστός διάκονος, Απολλώς διάκονος, Σεββας διάκονος, Πιστός διάκονος, Πολύνικος διάκονος, 'Αμμώνιος διάκονος, Μαῦρος διάκονος, "Ηφαιστος διάκονος, 'Απολλώς διάκονος, Μετωπας διάκονος, Σεραπας διάκονος, Μελίφθογγος διάκονος, Λούκιος διάκονος, Γρηγοράς διάκονος.

Οἱ αὐτοὶ πρὸς τὸν Κουριῶσον, καὶ Φιλάγριον τότε λεγόμενον ἔπαρχον Αλγύπτου.

Φλαβίφ Φιλαγρίφ, καὶ Φλαβίφ Παλλαδίφ δουκιναρίφ Παλα- (Letter of Mareotic τίνφ, Κουριώσφ, καὶ Φλαβίφ 'Αντωνίνφ βιάρχφ κεντηναρίφ Cterry to the των κυρίων μου των λαμπροτάτων επάρχων του ίερου πραιτω- rities.) ρίου, παρά των πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τοῦ Μαρεώτου, νομού της καθολικής εκκλησίας της ύπο τον αίδεσιμώτατον

(Letter of Mareotic Clergy to the Civil authorities.)

C. 11.

c. 85.

Αροι. c. Απι. επίσκοπου 'Αθανάσιου, δια των εξής ύπογραφόντωυ, τάδε μαρτυρούμενοι έπιδιδόαμεν

> 76. Ἐπειδή Θεόγνιος, καὶ Μάρις, καὶ Μακεδόνιος, καὶ Θεόδωρος, καὶ Οὐρσάκιος, καὶ Οὐάλης, ώς ἀποσταλέντες ὑπὸ πάντων των έπισκόπων των συνελθόντων έν τη Τύρφ, απήντησαν έν τη ημετέρα παροικία, φάσκοντες έντολας είληφέναι, ώς ζητήσαί τινα έκκλησιαστικά πράγματα, έν οις έλεγον και περί ποτηρίου Κυριακού κεκλασμένου, ύποβληθέντος αὐτοίς ύπὸ 'Ισχύρα, δυ ήγαγου μεθ' ξαυτών, λέγουτος ξαυτών είναι πρεσβύτερου, δε οὐκ ἔστι πρεσβύτερος ὑπὸ γὰρ Κολλούθου τοῦ πρεσβυτέρου φαντασθέντος επισκοπήν, και ύστερον ύπο κοινής συνόδου 'Οσίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων κελευσθέντος πρεσβυτέρου είναι, καθὸ καὶ πρότερον ην, κατεστάθη καὶ κατὰ άκολουθίαν πάντες οἱ ὑπὸ Κολλούθου κατασταθέντες ἀνέδραμου είς του αὐτου τόπου, είς δυ καὶ πρότερου ήσαυ, ώς καὶ αὐτὸς Ἰσχύρας λαϊκὸς ὤφθη ήν τε λέγει ἔχειν ἐκκλησίαν, μηδέ πώποτε έκκλησίαν γεγενήσθαι, άλλ' οίκητικον οίκημάτιον μικρον δρφανού παιδίου Ίσίωνος τούνομα καὶ διά τοι τούτο τῆδε τῆ διαμαρτυρία έχρησάμεθα, ἐπορκίζοντές σε κατὰ τοῦ παυτοκράτορος Θεού, καὶ κατὰ τῶν δεσποτῶν ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου, καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων Καισάρων παίδων αὐτοῦ, ταῦτα αὐτὰ εἰς γυῶσιν ἀνενεγκεῖν τῆ εὐσεβεία αὐτῶν. Ούτε γαρ πρεσβύτερός έστι της καθολικής έκκλησίας, ούτε έκκλησίαν έχει, ούτε ποτέ ποτήριον έκλάσθη, άλλα πάντα ψεύδεται και πλάττεται. Υπατεία Ιουλίου Κωνσταντίου τοῦ λαμπροτάτου πατρικίου, άδελφοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου, καὶ 'Ρουφίνου 'Αλβίνου, τῶν

[Sept. 7. 335.] λαμπροτάτων, Θωθ δεκάτη.

Οἱ μὲν οὖν πρεσβύτεροι ταῦτα.

77. Α δε και οι επίσκοποι, οι μεθ' ήμων ελθόντες είς την Τύρου, συνορώντες την συσκευήν και την έπιβουλην, έγραψαν καὶ διεμαρτύραντο, ἔστι ταῦτα

Τοίς έν Τύρφ συνελθοῦσιν ἐπισκόποις, κυρίοις τιμιωτάτοις, οἱ ἀπ' Αλγύπτου σὺν Αθανασίφ ελθόντες της καθολικης εκκλησίας, εν Κυρίφ χαίρειν.

Οὐκέτι νομίζομεν την συσκευην άδηλον είναι, την παρά τω

περὶ Εὐσέβιου, καὶ Θεόγυιου, καὶ Μάριυ, καὶ Νάρκισσου, καὶ (Letter of Θεόδωρου, καὶ Πατρόφιλου ἡμῖυ γινομένηυ. Καὶ κατ' ἀρχὴυ Bishops to μὲυ γὰρ παρητούμεθα πάντες διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν of Tyre.) 'Αθανασίου, παρόντων αὐτων την ακρόασιν γενέσθαι, είδότες, ότι καὶ ένὸς μόνου έχθροῦ παρουσία, μήτιγε πολλών, ταράττειν καὶ βλάπτειν δύναται την ακρόασιν. Οίδατε γάρ καὶ ύμεις αὐτοὶ τὴν ἔχθραν αὐτῶν, ἢν οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνον ἐσχήκασιν, άλλα και πρός πάντας τους δρθοδόξους, ότι δια την Αρείου μανίαν και την ασεβή διδασκαλίαν έκείνου κατά πάντων έπιφύονται, καὶ πᾶσι συσκευάζονται. Ἐπειδη δε θαβρούντες ήμεις τη άληθεία, δείξαι την συκοφαντίαν την κατά της έκκλησίας ύπὸ τῶν Μελιτιανῶν γινομένην ήθελήσαμεν, οὐκ οἴδαμεν πως οἱ περὶ Εὐσέβιον ταράττειν τὰ παρ' ἡμων λεγόμενα ἐπειρώντο, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐσπούδαζον τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐκβάλλεσθαι, τοις μεν ακεραίως δικάζουσιν απειλούντες, τους δε καὶ ὑβρίζοντες, μόνον ζυα τὸ καθ' ἡμῶν σπουδαζόμενον αὐτοῖς γένηται. Καὶ ἴσως ἡ ἔνθεος ὑμῶν εὐλάβεια, κύριοι τιμιώτατοι, ηγρόει την γενομένην παρ' αὐτών συσκευήν άλλα νθν νομίζομεν φανεράν γεγενήσθαι αὐτήν. Ίδου γάρ φανερώς αὐτοί την συσκευην ένεδείξαντο τους γάρ έξ αὐτών υποπτευομένους αποστείλαι ήθέλησαν είς του Μαρεώτην, «να, απόντων ήμων καὶ ἐνταῦθα μενόντων, τοὺς λαοὺς ταράξωσιν, α δε βούλονται διαπράξωνται. Είδον γάρ, ὅτι οἱ ᾿Αρειομανῖται καὶ Κολλονθιανοί και Μελιτιανοί έχθροι της καθολικής έκκλησίας είσί. δια τουτο έσπούδασαν αποστείλαι τούτους, ίνα, παρόντων έχθρών, καττύσωσι καθ' ήμων α βούλονται. Και γαρ οι ένταθθα των Μελιτιανών απέστειλαν έξ ξαυτών τινας, και πρό τεσσάρων μεν ήμερων, ωσπερ είδότες τοῦτο τὸ σκέμμα γιγνόμενον έσεσθαι, καὶ έσπέραν δὲ βηριδαρίους πρὸς τὸ καὶ ἀπὸ τῆς [Qu. καθ' Αλγύπτου Μελιτιανούς συναγαγείν ελς τον Μαρεώτην, δια το μη είναι έκει μηδένα καθόλου, και Κολλουθιανούς και 'Αρειομανίτας από άλλων τόπων, και καττύσαι καθ' ήμων αὐτοὺς λέγειν. Οζδατε γάρ καὶ ὑμεῖς, ὅτι αὐτὸς Ἰσχύρας ὡμολόγησεν Cp. c. 85... έφ' ύμων ου πλέον έπτα συναγομένων έχειν. Έπει οθν μετά τὸ αὐτοὺς κατασκευάσαι ὅπερ βούλονται, καὶ ἀποστεῖλαι τοὺς ύπόπτους, ήκούσαμεν ότι καθ' ξκαστον ύμων περιερχόμενοι

(Letter of Egyptian Bishops to the Council of Tyre.)

Apol. c. Ari. ἀπαιτοῦσιν ὑπογραφὴν, πρὸς τὸ δοκείν τἢ πάντων ὑμῶν σκέψει γεγευήσθαι τούτου ξυεκευ γράψαι ύμιν ήπειχθημεν, και έπιδοθναι τόδε τὸ μαρτύριον μαρτυρόμενοι μέν, ὅτι συσκευαζόμεθα καὶ πάσχομεν ὑπ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐπιβουλὴν, ἀξιοῦντες δὲ οπως έν νώ λαβόντες τον του Θεου φόβον, και καταγνόντες, ότι χωρὶς ἡμῶν ἀπέστειλαν οθς ἠθέλησαν, μὴ ὑπογράψητε, 【να μή, άπερ αὐτοὶ καθ' ξαυτούς καττύουσι, ταῦτα ώς παρ' ὑμῶν γιγνόμενα λέγωσι. Καὶ γὰρ πρέπει τοὺς ἐν Χριστῷ ἀνθρώπους μη είς ανθρώπινα βλέπειν, άλλα την αλήθειαν πάντων προκρίνειν. Και μήτε απειλην ή χρώνται πρός πάντας, μήτε συσκευην φοβηθητε, άλλα μαλλον τον Θεόν. Εδει γαρ, είπερ ην όλως ακόλουθον είς του Μαρεώτην αποσταλήναι, και ήμας συμπαρείναι, Ίνα τοὺς μὲν ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας ἐλέγξωμεν, τους δε ξένους αποδείξωμεν, και καθαρά του πράγματος ή ξρευνα γένηται. Οίδατε γάρ, ὅτι οἱ περὶ Εὐσέβιον ἐκάττυσαν έπιστολην έπιδοθηναι, ώς από Κολλουθιανών, καὶ Μελιτιανών, καὶ 'Αρειανών, γραφείσαν καθ' ήμων καὶ δήλον ὅτι αὐτοὶ οί έχθροι της καθολικής έκκλησίας οὐδεν άληθες περί ήμων, άλλα πάντα καθ' ήμων λέγουσιν. 'Ο δε νόμος του Θεού ούτε εχθρον μάρτυρα, ούτε κριτήν είναι βούλεται. Λοιπόν ως εν ήμερα κρίσεως λόγου μέλλουτες διδόναι, λαβόντες το μαρτύριου τοῦτο, και γυόντες συσκευήν την καθ' ήμων γενομένην, παρακληθέντες φυλάξασθε μηδέν τι καθ' ήμων πράξαι, μηδε συνάρασθαι τη των περί Εὐσέβιον σκέψει. Καὶ γὰρ πάλιν οἴδατε, ώς προεί-[Cp. Theodo πομεν, ως έχθροί είσιν ἡμων, καὶ διὰ τί Εὐσέβιος ὁ τῆς Και-ret, i. 28.] σαρείας έχθρος γέγονεν άπο πέρυσιν. Ἐρροωσθαι ύμας εύχόμεθα, κύριοι ποθεινότατοι.

Φλαβίφ Διονυσίφ τφ λαμπροτάτφ κόμητι παρά των έπισκόπων της Αλγύπτου καθολικής έκκλησίας, των έλθόντων είς Τύρον.

(Letter I of Egyptian Bishops to Dionysius.)

78. Οὐκ ἔτι νομίζομεν την συσκευην ἄδηλον είναι την παρά των περί Εὐσέβιον, καὶ Θεόγνιον, καὶ Μάριν, καὶ Νάρκισσον, καὶ Θεόδωρου, καὶ Πατρόφιλου ἡμιν γιγνομένην. Κατ' ἀρχὴν μὲν γαρ παρητούμεθα πάντες δια του συλλειτουργου ήμων 'Αθανασίου, παρόντων αὐτῶν, την ἀκρόασιν γενέσθαι είδότες, ὅτι καὶ ένδς μόνου έχθροῦ παρουσία, μήτιγε πολλών, ταράττειν καὶ βλάπτειν δύναται την ακρόασιν. Φανερά γάρ έστιν ή έχθρα αὐτῶν, ἢν οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνον ἐσχήκασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τους δρθοδόξους. ότι κατά πάντας επιφύονται, και πάσι [Qu. πάντων.] συσκευάζονται επειδή δε θαβρούντες ήμεις τή άληθεια, δείξαι την συκοφαντίαν την κατά της έκκλησίας ύπο των Μελιτιανών γενομένην ήθελήσαμεν, οὐκ οἴδαμεν πῶς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον ταράττειν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἐπειρῶντο καὶ ἐπὶ πολὺ έσπούδαζου τὰ παρ' ἡμῶυ λεγόμενα ἐκβάλλεσθαι, τοῖς μὲυ ακεραίως δικάζουσιν απειλούντες, τούς δε και ύβρίζοντες, μόνον ΐνα τὸ καθ ἡμῶν σπουδαζόμενον αὐτοῖς γένηται. Kai ἴσως ἡ χρηστότης ύμῶν ἠγνόει τὴν καθ' ἡμῶν γινομένην παρ' αὐτῶν συσκευήν αλλά νθν νομίζομεν φανεράν αθτην γεγενήσθαι. 'Ιδού γαρ φανερώς αυτοί την συσκευήν ένεδείξαντο τους γαρ έξ ξαυτών αποστείλαι ηθέλησαν εls τον Μαρεώτην τνα, απόντων ἡμῶν, καὶ ἐνταῦθα μενόντων, τοὺς μὲν λαοὺς ταράξωσιν, ἃ δε βούλονται διαπράξωνται. Είδότες γαρ δτι 'Αρειομανίται καὶ Κολλουθιανοί καὶ Μελιτιανοί έχθροι τῆς ἐκκλησίας είσὶ, δια τούτο έσπούδασαν αποστείλαι τούτους Ίνα, παρόντων έχθρων, καττύσωσι καθ' ήμων α βούλονται. Καλ γαρ ήδη οί ένταθθα Μελιτιανοί ἀπέστειλαν έξ αὐτῶν τινας, καὶ πρὸ τεσσάρων μεν ήμερων, ώσπερ είδότες τοῦτο τὸ σκέμμα γενόμενον έσεσθαι, και έσπέραν δε δύο βηριδαρίους πρός το και από της Αλγύπτου Μελιτιανούς συναγαγείν είς του Μαρεώτην, διά τὸ μή είναι έκει μηδένα καθόλου, και Κολλουθιανούς και Άρειομανίτας απ' άλλων τόπων, και καττύσαι καθ' ήμων αὐτοὺς λέγειν. Οίδε δέ σου ή χρηστότης, ότι αὐτὸς ώμολόγησεν ἐπὶ σοῦ μὴ πλέον έπτὰ συναγομένων έχειν. Ἐπεὶ οὖν μετὰ τὸ αὐτοὺς κατασκευάσαι ὅπερ βούλονται, καὶ ἀποστείλαι τοὺς ύπόπτας, ηκούσαμεν δτι καθ' έκαστον των επισκόπων περιερχόμενοι, απαιτούσιν ύπογραφην, πρός το δοκείν τη πάντων αλτών σκέψει γενέσθαι τούτου ένεκεν άνενεγκείν έπλ την σην λαμπρότητα ήπείχθημεν, καὶ ἐπιδοῦναι τόδε τὸ μαρτύριον μαρτυρόμενοι μεν, ότι συσκευαζόμεθα, καλ πάσχομεν ύπ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐπιβουλὴν, άξιοῦντες δὲ ὅπως, ἐν νῷ λαβὼν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐσεβεῖς ἐντολὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως, ως καταγνούς, ὅτι χωρίς ἡμῶν οθς ἡθέλησαν ἀπέστειλαν, μη ἀνάσχη αὐτῶν.

Apol. c. Ari. (Letter I of Egyptian Bishops to Dionysius.)

79. 'Αδαμάντιος ἐπίσκοπος ἐπιδέδωκα, 'Ισχύρας, "Αμμων, Πέτρος, 'Αμμωνιανός, Τύραννος, Ταυρίνος, Σαραπάμμων, Αίλουρίων, 'Αρποκρατίων, Μωσῆς, 'Οπτάτος, 'Ανουβίων, Σαπρίων, 'Απολλώνιος, 'Ισχυρίων, 'Αρβαιθίων, Ποτάμων, Παφνούτιος, 'Ηρακλείδης, Θεόδωρος, 'Αγαθάμμων, Γάϊος, Πιστός, "Αθας, Νίκων, Πελάγιος, Θέων, Πανινούθιος, Νόννος, 'Αρίστων, Θεόδωρος, Εἰρηναίος, Βλαστάμμων, Φίλιππος, 'Απολλώς, Διόσκορος, Τιμόθεος Διοσπόλεως, Μακάριος, 'Ηρακλάμμων, Κρόνιος, Μῦϊς, 'Ιάκωβος, 'Αρίστων, 'Αρτεμίδωρος, Φινεèς, Ψάϊς, 'Ηρακλείδης.

Καὶ δεύτερον οἱ αὐτοὶ Φλαυἰφ Διονυσίφ τῷ λαμπροτάτφ κόμητι, οἱ ἐν Τύρφ ἀπ' Αἰγύπτου ἐλθόντες ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

(Letter II of same to same.)

Πολλάς δρώντες συσκευάς καθ' ήμων γινομένας, καὶ ἐπιβουλας έκ συσκευης των περί Ευσέβιον, και Ναρκισσον, και Φλάκιλλου, καὶ Θεόγυιου, καὶ Μάριυ, καὶ Θεόδωρου, καὶ Πατρόφιλου, οθς κατά την άρχην θελήσαντες παραιτήσασθαι, οὐκ έπετράπημεν, ανάγκην έχομεν έπι τήνδε την διαμαρτυρίαν έλθείν. Καὶ γὰρ πολλην ὑπὲρ Μελιτιανών ὁρώμεν σπουδην γιγνομένην, κατά δε της καθολικής εκκλησίας της εν Αιγύπτω δι' ήμων έπιβουλήν. "Οθεν έπιδίδομέν σοι τήνδε την έπιστολην, άξιοθντες έν νώ σε λαβείν τον Θεον τον παντοκράτορα, τον την βασιλείαν του εύσεβεστάτου και θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου διαφυλάττοντα, τηρήσαι την ακρόασιν των καθ' ήμας πραγμάτων αὐτῷ τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεί. Καὶ γαρ εύλογον αποσταλέντα σε παρά της βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ήμων επικαλεσαμένων την ευσέβειαν αυτού, αυτώ τηρησαι το πράγμα. Οὐκέτι γὰρ Φέρομεν συσκευαζόμενοι καὶ ἐπιβουλευόμενοι διὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον τῶν προειρημένων καὶ διὰ τοῦτο τώ εὐσεβεστάτω καὶ θεοφιλεστάτω βασιλεί τηρηθήναι τὸ πράγμα άξιουμεν, παρ' & δυνάμεθα και τὰ δίκαια της έκκλησίας καὶ ξαυτών παραθέσθαι. Πιστεύομεν γάρ ὅτι ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ, ἀκούσασα, οὐ καταγνώσεται ἡμῶν. Καὶ πάλιν οὖν δρκίζομέν σε τον παντοκράτορα Θεόν, ούτω τον εύσεβέστατον βασιλέα άεὶ είς πολλάς έτων περιόδους νικώντα καὶ ύγιαίνοντα, μετά των παίδων της εύσεβείας αύτου, μηδέν πλέον πράξαι,

[Qu. xaí.]

μηδε επιτρεψαι τι σεαυτώ εν τή συνόδω κινήσαι περί των καθ ήμας πραγμάτων, άλλα τηρήσαι τή εὐσεβεία αὐτοῦ τὴν ἀκρόασιν. Περί δε των αὐτων καὶ τοῖς κυρίοις μου επισκόποις τοῖς δρθοδέοις εδηλώσαμεν.

80. Ταῦτα δεξάμενος ᾿Αλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Θεσσα- c. 28. λονίκης ἔγραψε Διονυσίφ τῷ κόμητι ταῦτα:

Τῷ δεσπότη μου Διονυσίφ ᾿Αλέξανδρος ἐπίσκοπος.

Φανεράν δρώ κατά 'Αθανασίου συσκευήν γενομένην' πάντας (Letter of γαρ οθς παρητήσατο, τούτους ουκ οίδα τί πεπουθότες αποστεί- to Dionyλαι ήθέλησαν, μηδε σημάναντες ήμιν. Ήν γαρ δόξαν κατά τὸ αὐτὸ σκέψασθαι, τίνας δεήσει ἀποσταληναι. Συμβούλευσον ουν μή τι προπετές γενέσθαι (έληλύθασι γάρ πρός με τεθορυβημένοι, λέγουτες 'ήδη τὰ θηρία ἐσφρίχθαι, καὶ μέλλειν έξορμαν' περιηχήθησαν γαρ ώς 'Ιωάννου τινας αποστείλαντος), c. 17, 65, 70. μη προλαβόντες καττύσωσιν ως αν έθέλοιεν. Οίδας γαρ, ότι καὶ Κολλουθιανοὶ τῆς ἐκκλησίας ἐχθροὶ ὄντες, καὶ 'Αρειανοί, καὶ Μελιτιανοί, οῦτοι πάντες, ἀλλήλοις σύμψηφοι γενόμενοι, δύνανται μεγάλα κακά έργάσασθαι. Σκέψαι οθν τό συμφέρον, Ινα μη ανακύψη τι σκυθρωπον, καὶ αίτία ὑποβληθώμεν, ώs οὐ κατά τὸ δίκαιον κρίναντες. Κάκεῖνοι μάλιστα ύφορωνται, μή διοδεύοντες τὰς ἐκκλησίας, ων οἱ ἐπίσκοποί εἰσιν ἐνταῦθα, φόβου έμποιήσαυτες, ταράξωσι πάσαυ την Αίγυπτου, ως τοις Μελιτιανοίς παραδοθέντες. Έκ τοῦ πλείστου γάρ τοῦτο συνορώσι γινόμενον.

Πρός ταῦτα Διονύσιος ὁ κόμης ἔγραψε τοῖς περὶ Εὐσέβιον ταῦτα•

81. Ταῦτα ἦν ἃ νῦν διελεγόμην τοῖς κυρίοις μου τοῖς περὶ (Letter of Dionysius to Φλάκιλλον, ὅτι ᾿Αθανάσιος ἐπιστὰς ἢτιάσατο, 'οῦς παρῃτησά- Eusebians.) μην, λέγων τούτους ἀποστέλλεσθαι,' καὶ βοῶν ὡς 'ἀδικούμενος καὶ περιγραφόμενος' ταῦτα καὶ ὁ κύριός μου τῆς ψυχῆς ᾿Αλέξανδρος ἀπέστειλε. Καὶ ἵνα γνῶτε, ὅτι κατὰ λόγον ἔχει τὰ γραφέντα μοι παρὰ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ὑπέταξα αὐτὰ ἀναγνωσθησόμενα ὑμῖν. Μέμνησθε δὲ καὶ τῶν ἄνωθεν παρ' c. 13. ἐμοῦ γραφέντων ἐπέστειλα γὰρ ὑμῶν τῆ χρηστότητι, κύριοι, ὅτι χρὴ τοὺς ἀποστελλομένους κοινῆ κρίσει καὶ δόγματι ἀπο-

82. Τούτων οθτω πραττομένων, ανεχωρήσαμεν απ' αὐτων ως

γησαν.

C. 31, 46.

c. 28.

Αποι. c. Απι. σταλήναι. 'Οράτε τοίνυν μὴ ἐγκλήματι ὑποπέσῃ τὰ γινόμενα, (Letter of Dionysius to μηδὲ δικαίας μέμψεως ἀφορμὴν τοῖς βουλομένοις ἡμᾶς αἰτιά-Ευσεότανι.) σασθαι δώμεν. 'Ωσπερ γὰρ βαρεῖσθαι τὸ μέρος τῶν κατηγόρων οὐ προσήκει, οὕτως οὐδὲ τὸ τῶν φευγόντων. Νομίζω δὲ οὐ μικρὰν εἶναι ἀφορμὴν καθ' ἡμῶν μέμψεως, ὅταν φαίνηται ὁ κύριός μου 'Αλέξανδρος μὴ συναινῶν τοῖς πραττομένοις.

Jer. iz. 2. ' ἀπὸ συνόδου τῶν ἀθετούντων' ' ἃ γὰρ ἐβούλοντο, ταῦτα καὶ έπραττου. Ότι μεν οθυ τὰ πραττόμενα κατά μουομέρειαν οὐδεμίαν έχει δύναμιν, οὐδείς έστιν δε άγνοεί των πάντων ανθρώπων. Τοῦτο γαρ καὶ ὁ θεῖος νόμος κελεύει τοῦτο καὶ δ μακάριος απόστολος πάσχων τοιαύτην έπιβουλήν και κρινό-Acts xxiv. 19. μενος ήξίου, λέγων "Εδει τους από της 'Aσίας 'Ιουδαίους έπι σοῦ παρείναι, καὶ κατηγορείν εί τι έχοιεν. ὅτε καὶ ὁ Φῆστος, θελόντων των Ἰουδαίων τοιαύτην έπιβουλην έργάσασθαι, οΐαν Acts xxv. 16. νθν καθ' ἡμων πεποιήκασιν, έλεγεν' ' Οὐκ ἔστιν ἔθος ' Ρωμαίοις γαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον, πρίν η ὁ κατηγορούμενος κατά πρόσωπον έχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περί τοῦ ἐγκλήματος.' 'Αλλ' οἱ περὶ Εὐσέβιον καὶ τὸν νόμον παραποιείν ετόλμησαν, και πλέον των αδικούντων αδικώτεροι γεγόνασιν. Οὐ γὰρ ἐξ ἀρχῆς καταμόνας ἔπραξαν, ἀλλ' ὅτε παρόντων ήμων ήσθένησαν, τότε λοιπον έξελθόντες, ως 'Ιουδαίοι, συμβούλιου έλαβου καταμόνας, ὅπως ἡμᾶς μὲυ ἀπολέσωσι, τὴν δε αίρεσιν είσαγάγωσιν, ως εκείνοι τον Βαραββάν ήτήσαντο τούτου χάριν αὐτοὶ ταῦτα πάντα πεποιηκέναι δι' ξαυτών ώμολό-Cp. c. 58.

83. Καὶ εἰ ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς πᾶσαν ἀπολογίαν, ὅμως ὑπὲρ τοῦ καὶ πλέον τούτων μὲν τὴν πονηρίαν δειχθῆναι, τῆς δὲ ἀληθείας τὴν ἐλευθερίαν, οὐδὲν ἐλύπει καὶ πάλιν ὑπομνῆσαι, καὶ δεῖξαι ὡς αὐτοὶ ἐαυτοῖς ἐναντία ἔπραξαν, καὶ ὡς ἐν σκότφ βουλευόμενοι τοῖς ἑαυτῶν προσέκοπτον, καὶ θέλοντες ἡμᾶς ἀνελεῖν, ἑαυτοὺς ἔτρωσαν ὡς μαινόμενοι. Περὶ μυστηρίων γὰρ ἐρευνῶντες, Ἰουδαίους ἀνέκρινον, καὶ κατηχουμένους ἐξήταζον 'Ποῦ ἢτε, ὅτε Μακάριος ἢλθε, καὶ ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν;' Κάκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι 'Ενδον ὅντες ἐτυγχάνομεν.' Οὐκ-

οῦν οὐκ ην προσφορά εἰ κατηχούμενοι ένδον ήσαν. "Επειτα с. 28. γράψαντες πανταχού, ώς, έστώτος του πρεσβυτέρου και έπιτελούντος, είσελθων Μακάριος ανέτρεψε πάντα, ανέκρινον ούς ήβούλουτο, που ην Ίσχύρας ότε Μακάριος επέστη. Κάκεινοι πάλιν ἀπεκρίναντο, ὅτι ἐν κελλίω νοσών κατακείμενος ἢν. Ούκοῦν οὐκ είστήκει ὁ κατακείμενος, οὐδὲ προσέφερεν ὁ ἐν κελλίω νοσών καὶ κατακείμενος. Πρός τούτοις, λέγοντος τοῦ Ισχύρα κεκαθσθαι βιβλία παρά Μακαρίου, οι υποβληθέντες μάρτυρες έλεγου μηδέν τι τοιούτου γεγενήσθαι, άλλα ψεύδεσθαι τὸν Ἰσχύραν. Καὶ τὸ θαυμαστὸν, γράψαντες πάλιν πανταχοῦ ήφανίσθαι παρ' ήμων τους δυναμένους μαρτυρείν, τούτους φαινομένους ανέκρινου, και ουκ ήσχύνοντο βλέποντες ξαυτούς τυκοφάντας πανταχόθεν δεικυυμένους, και ταθτα καταμόνας πράττοντας ως ήβούλοντο. "Ενευον μεν γαρ τοις μάρτυσι, και c. 75. δ έπαρχος ηπείλει, και οι στρατιώται ένυττον δ δε Κύριος την αλήθειαν εξεκάλυπτε, καὶ συκοφάντας αὐτοὺς εδείκυνε. Διὰ τούτο καὶ τὰ ὑπομυήματα ἔκρυψαν, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσχον αὐτὰ, παρήγγειλαν δε τοις γράψασιν άφανίσαι και μηδενί τὸ σύνολου εκδούναι. 'Αλλ' εσφάλησαν και εν τούτω ο μεν γάρ γράψας αὐτὰ 'Ροῦφός ἐστιν, ὁ νῦν ἐν τῆ Αὐγουσταλιανῆ σπεκουλάτωρ, και δύναται μαρτυρήσαι οι δε περι Ευσέβιον είς c. 27. 'Ρώμην αὐτὰ διὰ τῶν ἰδίων ἀπέστειλαν, καὶ Ἰούλιος ὁ ἐπίσκο- Hist. Ari. 15. πος αὐτά μοι διεπέμψατο. Καὶ μαίνονται νῦν, ὅτι α ἐκεῖνοι αποκρύπτειν εβούλουτο, ήμεις έσχομεν, και ανέγνωμεν.

84. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συνθέντες, εὐθὺς καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἢν ταῦτα ἔπραξαν ἐφανέρωσαν. 'Απερχόμενοι γὰρ, ἀπή-γαγον μεθ' ἐαυτῶν τοὺς 'Αρειανοὺς εἰς τὴν 'Ιερουσαλὴμ, κἀκεῖ Soc. i. 33. τούτους εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο, γράψαντες ἐπιστολὴν περὶ αὐτῶν, ἢς ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέρος ἐστὶ τοῦτο'

Ή άγία Σύνοδος ή ἐν Ἱεροσολύμοις Θεοῦ χάριτι συναχθεῖσα τῆ Ἐκκλη- De Syn. 21. σία τοῦ Θεοῦ τῆ ἐν ᾿Αλεξανδρεία, καὶ τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, καὶ Θηβαΐδα, καὶ Λιβύην, καὶ Πεντάπολιν, καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐπισκό-ποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν Κυρίφ χαίρειν.

Πασι μεν ημιν τοις έπι το αυτό συνελθουσιν εξ έπαρχιων διαφόρων πρός τη μεγάλη πανηγύρει, ην έπι αφιερώσει του

(Letter of Council at Terusalem.) [πάρεσχεν, ην εποίησεν αυτὸς, De Syn.]

[Qu. ¿ξορίσαι... ἀπε-λάσαι.]

Αροι. ε. Απι. Σωτηρίου Μαρτυρίου σπουδή τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου τῷ πάντων βασιλεί Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ κατασκευασθέντος έπετελέσαμεν, πλείονα θυμηδίαν ή του Θεού χάρις ένεποίησεν αὐτός τε δ θεοφιλέστατος βασιλεύς διὰ γραμμάτων οἰκείων, τοῦθ' ὅπερ ἐχρῆν παρορμήσας, πάντα μὲν έξορίσας της έκκλησίας τοῦ Θεοῦ φθόνον, καὶ πάσαν μακράν απελάσας βασκανίαν, δι' ής τὰ τοῦ Θεοῦ μέλη πρότερον διειστήκει, ήπλωμένη δε και είρηναία ψυχή δέξασθαι τους περί "Αρειου, οθς πρός τινα καιρου δ μισόκαλος φθόνος έξω γενέσθαι της εκκλησίας είργάσατο εμαρτύρει δε τοις ανδράσιν ο θεοφιλέστατος βασιλεύς δια της επιστολης πίστεως δρθοτομίαν, ην παρ' αὐτῶν πυθόμενος αὐτός τε δι' ξαυτοῦ παρά ζώσης φωνής αὐτῶν ἀκούσας ἀπεδέξατο, ἡμιν τε φανερὰν κατεστήσατο, ὑποτάξας τοις ξαυτού γράμμασιν ξγγραφον την τών ανδρών [For the rest δρθοδοξίαν....

see De Syn. 21.]

Cp. Encycl. 2. Ep. Æg. 19, 22.

c. 59.

c. 63.

85. Τίς τούτων ἀκούων οὐ συνορά την συσκευήν; Οὐ γάρ έκρυψαν α έπραξαν, η τάχα και μη βουλόμενοι την άλήθειαν ώμολόγησαν. Εί γαρ έγω ήμην ό κωλύων τους περί "Αρειον είσελθείν, κάμου συσκευήν παθόντος έδέχθησαν, τί ξτερόν έστιν, ή ότι ταθτα δι' έκείνους γέγονε, και πάντα καθ' ήμων έπραξαν, και πέπλασται ποτηρίου κλάσις, και 'Αρσενίου φόνος, ζνα μόνον την ασέβειαν είς την εκκλησίαν είσαγαγωσι, καὶ μὴ ὡς αἰρετικοὶ καταγνωσθώσι; Τοῦτο γὰρ ἦν ὁ καὶ πρὸ τούτου γράφων έμοι βασιλεύς ήπείλησε. Και ούκ ήδεσθησαν τοιαῦτα γράφοντες, καὶ λέγοντες τούτους δρθώς φρονείν, οθς πασα ή οικουμενική σύνοδος ανεθεμάτισε και ούκ έφοβήθησαν την τηλικαύτην σύνοδον έν γωνία λύοντες το δσον έπ' αὐτοῖς. οί πάντα λέγοντες και πράττοντες εύχερως. Και δ μισθός δέ της συκοφαντίας έτι πλέον αὐτών την πουηρίαν και την άσεβη πρόθεσιν δείκυυσιν. Ο Μαρεώτης, καθά προείπον, χώρα της 'Αλεξανδρείας έστι, και οὐδέποτε έν τῆ χώρα γέγονεν ἐπίσκοπος οὐδὲ χωρεπίσκοπος άλλὰ τῷ τῆς 'Αλεξανδρείας ἐπισκόπω αί ἐκκλησίαι πάσης της χώρας ὑπόκεινται. Εκαστος δὲ τῶν πρεσβυτέρων έχει τὰς ίδίας κώμας μεγίστας, καὶ ἀριθμῷ δέκα που καὶ πλέονας. 'Η δὲ κώμη, ἔνθα οἰκεῖ ὁ Ἰσχύρας, βραχυ-

τάτη καὶ δλίγων ἀνθρώπων ἐστὶν, οὕτως ὡς μηδὲ τὴν ἐκκλη- c. 76. σίαν ἐκεί γεγενήσθαι, άλλ' ἐν τή πλησίον κώμη. Καὶ δμως του μηδέ πρεσβύτερου έν τη τοιαύτη κώμη παρά την παλαιάν παράδοσιν έδοξαν δήθεν δνομάζειν επίσκοπον, είδότες μεν καὶ c. 37. αὐτοὶ τὸ ἄτοπου, ἀναγκαζόμευοι δὲ ὅμως διὰ τὴν τῆς συκοφαντίας ὑπόσχεσιν, ὑπέμειναν καὶ τοῦτο, ἴνα μὴ ἀγνωμονηθεὶς ὁ παμπόνηρος εκείνος εξείπη την αλήθειαν, και δείξη την πονηρίαν των περί Εὐσέβιον. 'Αμέλει οὕτε ἐκκλησίαν, οὕτε λαοὺς πειθομένους έχει, άλλα και παρά πάντων, ως κύων διώκεται καὶ δμως πεποιήκασι καὶ βασιλέα γράψαι τῷ καθολικῷ (πάντα [i.e. Constanγαρ αὐτοις έξεστιν), εκκλησίαν αὐτῷ γενέσθαι, ίνα, ταύτην tius.] έχων, αξιόπιστος φαίνηται περί ποτηρίου και τραπέζης λέγων. Καί γάρ εὐθύς πεποιήκασιν αὐτὸν δνομασθήναι καὶ ἐπίσκοπον, έπειδη, μη έχων έκκλησίαν, μηδέ πρεσβύτερος όλως ων, έδείκνυτο συκοφάντης, καὶ πάντα πλαττόμενος. 'Αμέλει μὴ ἔχων Cp. c. 77λαούς, μηδε τούς ίδίους πειθομένους αὐτῷ, ώσπερ κενὸν τὸ ονομα, ούτως και την έπιστολην άφρακτον κατέχει, έλεγχον [ΑΙ. ἄπρακτης παμπονήρου προαιρέσεως αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ Εὐσέβιον τον.] έπιδεικυύμενος ταύτην

Έπιστολή τοῦ καθολικοῦ. Φλαύιος Ἡμέριος ἐξάκτορι Μαρεώτου χαίρειν.

'Ισχύρα τοῦ πρεσβυτέρου δεηθέντος τῆς εὐσεβείας τῶν δεσποτῶν ἡμῶν σεβαστῶν καὶ Καισάρων ἐν τόπῳ Εἰρήνης Σεκονταρούρου ἀνοικοδομηθῆναι ἐκκλησίαν, προσέταξεν ἡ θείότης αὐτῶν ἢ τάχος τοῦτο πραχθῆναι. Φρόντισον τοίνυν προστυχῶν καὶ τῷ ἀντιτύπῳ τοῦ θείου γράμματος, ὁ μετὰ τοῦ οἰκείου σεβάσματος προτέτακται, καὶ τοῖς πραχθεῖσιν ἐπὶ τῆς ἐμῆς καθοσιώσεως ὑπομνήμασιν, ἐν τάχει τὴν σύνοψιν ποιησάμενος, εἰς τὴν τάξιν ἀνενεγκεῖν, ἵνα τὰ θειωδῶς προσταχθέντα ἐπὶ πέρας ἀχθῆναι δυνηθῆ.

^{86.} Ἐκείνοι μεν οὖν οὕτως ἐτύρευον, καὶ τὰς συσκευὰς ἔπλαττον ἡμεῖς δὲ ἀνελθόντες ἐδείξαμεν βασιλεῖ τὰς ἀδικίας τῶν περὶ Εὐσέβιον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ τὴν σύνοδον γενέσθαι κελεύσας, καὶ κόμης αὐτοῦ καθηγεῖτο ταύτης. Ἐκείνος τοίνυν ἀκούσας καὶ κινηθεὶς, ἔγραψε ταῦτα.

Apol. C. Ari.

Νικητής Κωνσταυτίνος μέγιστος Ζεβαστός τοις έν Τύρφ συνελθουσιν έπισκόποις.

(Letter of Έγὰ μὲν ἀγνοῶ τίνα ἐστὶ τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνόδου Constantine
to Bishops of μετὰ θορύβου καὶ χειμῶνος κριθέντα δοκεῖ δέ πως ὑπό
Council of
Τίνος ἀταξίας ταραχώδους ἡ ἀλήθεια διεστράφθαι, ὑμῶν
Soc. i. 34. δηλαδὴ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πλησίον ἐρεσχελίαν, ἡν ἀήττητον

τινος αταξίας ταραχώδους ή αλήθεια διεστράφθαι, ύμων δηλαδή διά την πρός τους πλησίον έρεσχελίαν, ην άήττητον είναι βούλεσθε, τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκουτα μὴ συνορώντων. 'Αλλ' έσται της θείας προνοίας έργον και τὰ της φιλονεικίας ταύτης κακά φανερώς άλόντα διασκεδάσαι, και ἡμιν διαβρήδην επιδείξαι, εί τινα της άληθείας αὐτόθι συνελθόντες εποιήσασθε φροντίδα, καὶ εὶ τὰ κεκριμένα χωρίς τινος χάριτος και άπεχθείας εκρίνατε. Τοιγαρούν ήπειγμένως πάντας ύμας πρός την έμην συνελθείν εύσέβειαν βούλομαι, ໃνα την των πεπραγμένων ύμιν ακρίβειαν δι' ύμων αὐτων παραστήσητε. Τίνος δε ένεκεν ταῦτα γράψαι πρός ύμας έδικαίωσα, και ύμας πρός έμαυτον δια τοθ γράμματος καλώ, έκ τών έπομένων γνώσεσθε. Ἐπιβαίνοντί μοι λοιπον της επωνύμου ήμων και πανευδαίμονος πατρίδος της Κωνσταντινουπόλεως (συνέβαινε δε τηνικαθτα εφ' Ιππου όχεισθαι), εξαίφνης 'Αθανάσιος δ επίσκοπος εν μέση τή λεωφόρφ μετά έτέρων τινών, οθς περί αύτον είχεν, άπροσδόκητος οθτως προσήλθεν, ώς και παρέχειν έκπλήξεως αφορμήν. Μαρτυρεί μοι γαρ δ πάντων έφορος Θεός, ώς ούδε επιγυώναι αύτον, δστις ήν, παρά την πρώτην όψιν ήδυνήθην, εί μη των ημετέρων τινές, και δστις ην και την αδικίαν ην πέπουθε, διηγήσασθαι πυνθανομένοις, ώσπερ είκὸς, ἀπήγγειλαν ἡμίν. Έγω μεν οθν οθτε διηλέχθην αὐτῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, οὖτε όμιλίας ἐκοινώνησα. έκεινος μεν ακουσθήναι ήξίου, εγώ δε παρητούμην, καί μικρού δείν απελαύνεσθαι αὐτὸν ἐκέλευον, μετά πλείονος παρρησίας ούδεν έτερον έαυτώ παρ' ήμων ή την ύμετέραν άφιξιν ήξίωσεν ύπαρξαι, Ίνα, ύμων παρόντων, α πέπονθεν άναγκαίως, αποδύρασθαι δυνηθή. Όπερ έπειδή εξλογον είναι μοι και τοις καιροίς πρέπου κατεφαίνετο, ασμένως ταθτα γραφήναι πρός ύμας έταξα, ζνα πάντες δσοι

σύνοδον την εν Τύρφ γενομένην ανεπληρώσατε, ανυπερθέτως είς τὸ στρατόπεδον της έμης ημερότητος έπειχθητε, τοις έργοις αυτοίς επιδείξοντες το της υμετέρας κρίσεως καθαρόν τε καὶ ἀδιάστροφον, ἐπ' ἐμοῦ δηλαδὴ, δν τοῦ Θεοῦ είναι γυήσιου θεράπουτα οὐδ' αν ύμεις αρνηθείητε. Τοιγαρούν διά της έμης πρός Θεόν λατρείας τά πανταχού είρηνεύεται, καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῶν τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα γνη- [Soc. καὶ ὑπὸ σίως εύλογούμενου, οι μέχρι νθυ την αλήθειαν ήγνόουν δήλου δε, ότι ό την άληθειαν άγνοων ούδε του Θεον έπιγινώσκει. Πλην δμως, καθά προείρηται, και οι βάρβαροι νῦν, δι' ἐμὲ τὸν Θεοῦ θεράποντα γνήσιον, ἐπέγνωσαν τὸν Θεου, και ευλαβείσθαι μεμάθηκαν, δυ υπερασπίζειν μου πανταχοῦ καὶ προνοείσθαι τοίς έργοις αὐτοίς ἤσθοντο ὅθεν μάλιστα καὶ ἴσασι τὸν Θεών δυ ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ήμας φόβου εὐλαβοῦνται, ήμεις δε οι τὰ άγια μυστήρια της εύμενείας αὐτοῦ δοκοῦντες προβάλλεσθαι (οὐ γὰρ αν εἴποιμι φυλάττειν), ήμεις, φημί, οὐδεν πράττομεν ή τὰ πρός διχόυοιαν καὶ μίσος συντείνοντα, καὶ ἀπλώς είπειν, τὰ πρός άλεθρου τοῦ ἀυθρωπίνου γένους έχουτα τὴν ἀναφοράν. 'Αλλ' έπείχθητε, καθά προείρηται, πρός ήμας σπουδάσατε πάντες ή τάχος, πεπεισμένοι, ως παντί σθένει κατορθώσαι πειράσομαι, όπως εν τῷ νόμφ Θεοῦ ταῦτα Εξαιρέτως αδιάπτωτα φυλάττηται, οίς ούτε ψόγος, ούτε κακοδοξία τις δυνήσεται προσπλακήναι διασκεδασθέντων δηλαδή καὶ συντριβέντων άρδην, καὶ παντελώς άφανισθέντων τών έχθρων τοῦ νόμου, οίτινες έπι προσχήματι τοῦ άγιου ονόματος ποικίλας καὶ διαφόρους βλασφημίας παρέχουσιν.

^{87.} Ταῦτα μαθόντες οἱ περὶ Εὐσέβιον, καὶ εἰδότες ἃ πεποιήκασι, τοὺς μὲν ἄλλους ἐπισκόπους ἐκώλυσαν ἀνελθεῖν, αὐτοὶ δὲ μόνοι, Εὐσέβιος, Θεόγνιος, Πατρόφιλος, ἔτερος Εὐσέβιος, καὶ Οὐρσάκιος, καὶ Οὐάλης ἀνελθόντες, οὐκέτι περὶ ποτηρίου καὶ 'Αρσενίου ἔλεγον' παβρησίαν γὰρ οὐκ εἰχον' ἄλλην δὲ πλάσαντες κατηγορίαν τὴν εἰς βασιλέα φθάνουσαν, εἰρήκασιν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, ὅτι 'ἠπείλησεν 'Αθανάσιος κωλύσειν τὸν σῖτον τὸν εἰς τὴν πατρίδα σου πεμπό-

ΑΡΟΙ. C. ΑΒΙ. μενον από 'Αλεξανδρείας.' Καὶ τοῦτο παρόντες μεν 'Αδαμάντιος, καὶ 'Ανουβίων, 'Αγαθάμμων, 'Αρβεθίων, Πέτρος, οί Cp. c. g. έπίσκοποι, ήκουσαν έδειξε δε και ό θυμός του βασιλέως. γὰρ τοιαθτα γράψας, καὶ καταγινώσκων τῆς ἀδικίας αὐτῶν, ὡς ήκουσε την τοιαύτην διαβολην, εύθυς επυρώθη, και άντι της άκροάσεως είς τὰς Γαλλίας ἡμᾶς ἀπέστειλεν. 'Αλλά καὶ τούτο μάλλον αὐτών δείκυυσι την πονηρίαν δ γάρ μακαρίτης Κωνσταντίνος ὁ νεώτερος, ἀποστέλλων ἡμᾶς εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μεμνημένος, ών έγραψεν ό πατήρ αὐτοῦ, έγραψε καὶ αὐτὸς ταῦτα

Κωνσταντίνος καίσαρ τῷ λαῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πόλεως 'Αλεξανδρείας.

(Letter of Constantine II. to the Alexandrians.)

Hist. Ari. 8. Soc. ii. 3.

c. g.

Οὐδὲ τὴν τῆς ὑμετέρας ἱερᾶς ἐννοίας ἀποπεφευγέναι γνῶσιν οίμαι, διά τοῦτο 'Αθανάσιον τὸν τοῦ προσκυνητοῦ νόμου ὑποφήτην πρός καιρόν είς τὰς Γαλλίας ἀπεστάλθαι, Ιν', ἐπειδή ή αγριότης των αίμοβόρων αύτου και πολεμίων έχθρων είς κίνδυνον της ίερας αὐτοῦ κεφαλης ἐπέμεινε, μη άρα διὰ της των φαύλων διαστροφής ανήκεστα ύποστή. Πρός τὸ διαπαίξαι τοίνυν ταύτην, άφαιρεθείς των φαρύγγων των επικειμένων αὐτῷ ἀνδρῶν, ὑπ' ἐμοὶ διάγειν κεκέλευσται, οὕτως ὡς έν ταύτη τη πόλει, έν ή διέτριβε, πάσι τοις άναγκαίοις έμπλεονάζειν εί και τα μάλιστα αὐτοῦ ή ἀοίδιμος ἀρετή, ταῖς θείαις πεποιθυία βοηθείαις, και τὰ της τραχυτέρας τύχης ἄχθη Τοιγαρούν εί και τὰ μάλιστα πρὸς την προσφιλεστάτην ύμων θεοσέβειαν δ δεσπότης ήμων Κωνσταντίνος δ Σεβαστός, ὁ έμὸς πατήρ, τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον τῷ ἰδίω τόπω παρασχείν προήρητο, όμως επειδή, ανθρωπίνω κλήρω προληφθείς, πρό τοῦ τὴν εὐχὴν πληρώσαι ἀνεπαύσατο, ἀκόλουθον ήγησάμην την προαίρεσιν του της θείας μνήμης βασιλέως διαδεξάμενος πληρώσαι. "Οστις έπειδαν της ύμετέρας τύχοι προσόψεως, όσης αίδους τετύχηκε, γυώσεσθε. Οὐ γὰρ θαυμαστου εί τι δ' αν ύπερ αυτού πεποίηκα και γαρ την εμήν ψυχην ή τε τοῦ ὑμετέρου πόθου εἰκών καὶ τὸ τοῦ τηλικούτου άνδρὸς σχήμα είς τοῦτο ἐκίνει καὶ προέτρεπεν. Ἡ θεία πρόνοια ύμας διαφυλάξαι, αγαπητοί αδελφοί. 'Εδόθη προ June 17, 338. δεκαπέντε καλανδών 'Ιουλίων έν Τριβέροις.

88. Ταύτης της αίτίας ούσης, δι' ην απεστάλημεν είς τας Γαλλίας, τίς πάλιν οὐ συνορά την μέν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, την δε των περί Ευσέβιον φονικήν ψυχήν, και ότι τούτο πεποίηκε βασιλεύς, ζυα μή τινα μείζονα σκευήν βουλεύσωνται; επήκουσε γαρ απλώς. Αθτη τών περί Εὐσέβιον ή πράξις, αύτη τής καθ ήμων συσκευής ή μηχανή. Τίς ταθτα συμορών ουκ αν είποι μηδέν κατά χάριν ύπερ ήμων γεγενήσθαι, άλλ' ὅτι δικαίως καὶ ἀκολούθως τὸ τοσοῦτον πλήθος τῶν έπισκόπων καὶ ίδία καὶ κοινή τοιαθτα μέν ύπερ ήμων έγραψε, της δε συκοφαντίας των εχθρών κατέγνωσαν; Τίς τὰ τοιαθτα καὶ τοσαῦτα θεωρήσας οὐκ αν εἴποι, ὅτι καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρ- \$ 58. σάκιος ελκότως κατέγνωσαν ξαυτών, καλ μεταγινώσκοντες τοιαθτα καθ' ξαυτών ξγραψαν, μάλλον ξλόμενοι πρός δλίγον αίσχυνθήναι, ή αίωνίως την τών συκοφαντών ύπομείναι τιμωρίαν ;

89. Διὰ τοῦτο γὰρ δικαίως καὶ ἐκκλησιαστικώς ποιοῦντες καὶ οἱ μακάριοι συλλειτουργοὶ ἡμῶν, ἐπειδή τινες ἀμφίβολα τὰ καθ' ἡμᾶς ἔλεγου, καὶ ἀκυροῦν ἐβιάζουτο τὰ ὑπὲρ ἡμῶν κριθέντα, πάντα παθείν ὑπέμειναν νῦν, καὶ ἐξορισθῆναι είλουτο, ή λυομένας ίδειν τας τοσούτων επισκόπων κρίσεις. μεν οθν πρός τους βουλευσαμένους καθ' ήμων, και εθελήσαντας ανατρέψαι τα ύπερ ήμων, άχρι λόγων ήσαν ένστάντες οι άληθως επίσκοποι, ή τυχόντες ήσαν άνδρες, άλλα μη επισήμων πόλεων, και κεφαλαί τοσούτων εκκλησιών ήν αν ύποπτεύειν μη άρα κεχαρισμένα πάλιν ποιοθντες εφιλονείκησαν καὶ νῦν αὐτοί ὅτε δὲ καὶ λογισμοῖς ἔπειθον καὶ ἐξορισμὸν ύπέμειναν, και Λιβέριός έστιν δ της 'Ρώμης ἐπίσκοπος' εί γὰρ καὶ εἰς τέλος οὐχ ὑπέμεινε τοῦ ἐξορισμοῦ τὴν θλίψιν, Hist. Ari. 41. όμως διετίαν έμεινεν έν τῆ μετοικία, γινώσκων την καθ ήμων συσκευήν και έπειδη και "Οσιος δ μέγας έστι, και οί της 'Ιταλίας, και οι των Γαλλιών, και άλλοι από Σπανιών, καὶ ἀπ' Αλγύπτου, καὶ Λιβύης, καὶ οἱ τῆς Πενταπόλεως πάντες εί γὰρ καὶ, πρὸς ὀλίγον φοβηθεὶς τὰς ἀπειλὰς Κων- Apol. de σταντίου, έδοξεν εκείνοις μη αντιλέγειν, αλλ' ή πολλή βία Hist. Ari. 45. καὶ τυραννική εξουσία Κωνσταντίου, καὶ αὶ πλείσται ὕβρεις καὶ πληγαὶ δεικυῦσιν, ὅτι μὴ καταγνοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν

Ανοι. c. Απι. ἀσθένειαν τοῦ γήρως οὖ φέρων τὰς πληγὰς, πρὸς καιρὸν εἶξεν αὖτοῖς. δίκαιόν ἐστι πλέον πάντας, ὡς πληροφορηθέντας, μισεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν ἀδικίαν, καὶ τὴν βίαν τὴν [Qu. διότι.] καθ ἡμῶν γενομένην, διὰ τὸ μάλιστα δι' οὐδὲν ἔτερον ἢ διὰ τὴν 'Αρειανὴν ἀσέβειαν συνέστηκεν ἡμῶς ταῦτα πεπαυθέναι.

90. Εἴ τις τοίνυν βούλεται τά τε καθ' ἡμᾶς μαθεῖν καὶ τὴν περὶ Εὐσέβιον συκοφαντίαν, ἐντυγχανέτω τοῖς γραφεῖσιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ μάρτυρας ἐχέτω, οὐχ ἔνα, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἀλλὰ τοσοῦτον πλῆθος ἐπισκόπων' καὶ τούτων μάρτυρας πάλιν λαμβανέτω τοὺς περὶ Λιβέριον καὶ "Όσιον, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, οἴτινες, ὁρῶντες τὰ καθ' ἡμῶν γενόμενα, πάντα παθεῖν ὑπέμειναν, ἢ προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν κρίσιν' τοῦτο δὲ καλῶς καὶ ὁσίως βουλευόμενοι πεποιήκασιν' ὰ γὰρ οὖτοι πεπόνθασι, δείκνυσι μὲν τὴν ἀνάγκην, ἢν καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι πεπόνθασιν. "Εστι δὲ ὑπομνήματα μὲν καὶ στηλογραφία κατὰ τῆς 'Αρειανῆς αἰρέσεως καὶ τῆς πονηρίας τῶν συκοφαντῶν, ὑπογραμμὸς δὲ καὶ τύπος τοῖς μετὰ ταῦτα

Ecclus. iv.28. γιγνομένοις, 'άγωνίζεσθαι μὲν ὑπὲρ τῆς άληθείας μέχρι θανάτου,' ἀποστρέφεσθαι δὲ τὴν 'Αρειανὴν αἵρεσιν, Χριστομάχον οὖσαν,

Η st. Ari. 46. καὶ τοῦ ᾿Αντιχρίστου πρόδρομον, μὴ πιστεύειν δὲ τοῖς καθ᾽ ἡμῶν ἐπιχειροῦσι λέγειν. ᾿Αξιόπιστος γὰρ καὶ ἰκανὴ μαρτυρία τῶν τοιούτων καὶ τοσούτων ἐπισκόπων ἡ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπολογία καὶ ψῆφος.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΌΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΒΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

KATA APEIANΩN.

1. Πάντα μεν όσα ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός, ώς έγραψευ ὁ Λουκας, 'πεποίηκέ τε καὶ ἐδίδαξευ,' εἰς Acts i. τ. την ημετέραν φανείς σωτηρίαν διεπράξατο ήλθε γάρ, ώς δ 'Ιωάννης φησίν, 'ούχ ίνα κρίνη τον κόσμον, άλλ' ίνα σωθή δ John iii. 17. κόσμος δι' αὐτοῦ.' "Εστι δὲ μετὰ πάντων καὶ τοῦτο θαυμάσαι της αγαθότητος αὐτοῦ, ὅτι καὶ περὶ τῶν πρὸς ἡμῶς μαχομένων ού παρεσιώπησεν, άλλα και μάλα προείρηκεν, ζνα έπειδαν έκεινα παραγένηται, εύθέως εύρεθώμεν ήσφαλισμένην έχοντες την διάνοιαν έκ της έκείνου διδασκαλίας, λέγοντος 'Έγερ- Matt. xxiv. θήσονται ψευδοπροφήται καὶ ψευδόχριστοι, καὶ δώσουσι σημεία μεγάλα καὶ τέρατα, ώστε πλανάσθαι, εὶ δυνατὸν, καὶ τους έκλεκτούς ιδού προείρηκα ύμιν. Τὰ μεν γάρ εν ήμιν αποτεθέντα μαθήματά τε καὶ χαρίσματα παρ' αὐτοῦ πολλὰ καὶ ύπερ ανθρωπόν εστιν ο υρανίου γαρ πολιτείας τύπος, και δύναμις κατά δαιμόνων, υίοποίησίς τε καί το ύπερ παν χάρισμα καί έξαίρετου, ή περί του Πατρός γυώσις και αυτού του Λόγου, και

δωρεά Πνεύματος άγίου. ή δε των ανθρώπων διάνοια έπι-

Ep. ad Ep. Æg. μελώς έπὶ τὰ πουηρὰ ἔγκειται καὶ μὴν ὁ ἀυτίδικος ἡμῶν διάβολος, φθονών ἐπὶ τοῖς τοσούτοις ἡμῖν ἀγαθοῖς γενομένοις,

Cp. Matt.

περιέρχεται ζητών άρπάσαι τὰ εἰς ἡμᾶς τοῦ Λόγου σπέρματα. Διὰ τοῦτο γοῦν, ὧσπερ ἴδια κειμήλια τὰ μαθήματα σφραγίζων - ἐν ἡμῖν διὰ τῆς προβρήσεως, ἔλεγεν ὁ Κύριος ' Βλέπετε μή τις

Ι.αικε xxi. 8. ἐν ἡμῶν διὰ τῆς προρρήσεως, ἔλεγεν ὁ Κύριος ' Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήση. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ' Ἐγώ εἰμι' καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι' μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.' Μέγα τι χάρισμα δέδωκεν ἡμῶν ὁ Λόγος, ὥστε μὴ ἐκ τῶν φαινομένων ἀπατᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, κᾶν ταῦτα κεκαλυμμένα τυγχάνη, διακρίνειν τῆ τοῦ Πνεύματος χάριτι. ' Ἐπειδὴ γὰρ ὅλος ἐστὶ μισητὸς ὁ τῆς κακίας εὐρετὴς καὶ μέγας δαίμων ὁ διάβολος, μόνον τε

της κακίας ευρετης και μεγας σαιμών ο σιαρολος, μουον τε
Peter v. 8. φαινόμενος βάλλεται παρὰ πάντων, ὡς ὅφις, ὡς δράκων, 'ὡς
λέων ζητῶν τινας ἀρπάσαι καὶ καταπιεῖν' διὰ τοῦτο ὁ μὲν
ἔστιν αὐτὸς, ὑποκρύπτει καὶ σκέπει, τὸ δὲ παρὰ πάντων ποθούμενον ὅνομα ὑποκρίνεται πανούργως, ἵνα, ἀπατήσας τῆ φαντασία, λοιπὸν τοὺς πλανηθέντας τοῖς ἰδίοις περιπείρη δεσμοῖς.
Καὶ ὥσπερ ἀν εἴ τις, ἀνδραποδίσασθαι θέλων ἀλλοτρίους
παῖδας, ἀποδημούντων τῶν γονέων, ὑποκρίνηται τὰς ἐκείνων
ὄψεις, καὶ ποθοῦντας τοὺς υἰοὺς ἀπατήση, καὶ λοιπὸν ἀπαγαγών
αὐτοὺς μακρὰν, ἀπολέση τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ κακοδαίμων
καὶ σκολιὸς διάβολος, οἰκ ἔχων μὲν αὐτὸς παβρησίαν, εἰδὼς δὲ
τὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν ἔρωτα τῶν ἀνθρώπων, ὑποκρίνεται μὲν
ταύτην τῆ φαντασία, τὸν δὲ ἴδιον ἰὸν ἐπιβάλλει τοῖς ἐπακολου-

John viii. 44. Gen. iii. 5. Job ii. 9. θήσασιν αὐτῷ.

2. Οὕτως καὶ τὴν Εὔαν ἠπάτησεν, οὐ 'τὰ ἴδια λαλῶν,' ἀλλ' ὑποκρινόμενος μὲν τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, τὴν δὲ διάνοιαν αὐτῶν παραποιῶν οὕτω καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Ἰωβ ὑπέβαλε, πείσας αὐτὴν ὑποκρίνασθαι μὲν φιλανδρίαν, διδάξας δὲ βλασφημεῖν εἰς τὸν Θεόν οὕτως τοὺς ἀνθρώπους ὁ δόλιος παίζει ταῖς φαντασίαις, ὑποκλέπτων καὶ σύρων ἔκαστον εἰς τὸν ἴδιον τῆς κακίας βόθρον. Πάλαι μὲν οῦν ἀπατήσας τὸν πρῶτον ἄνθρωπον τὸν ᾿Αδὰμ, καὶ νομίσας δι' ἐκείνου ὑποχειρίους ἐσχηκέναι τοὺς πάντας, ἐνήλλετο θρασυνόμενος καὶ λέγων 'Τὴν οἰκουμένην δλην καταλήψομαι τῆ χειρὶ ὡς νοσσιὰν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν δς διαφεύξεταί με, ἡ ἀντείπη

Isa. x. 14.

μοι.' "Ότε δε δ Κύριος επεδήμησε, και πείραν έσχεν δ εχθρός της ανθρωπίνης οικονομίας αυτού, μη δυνηθείς απατήσαι την ύπ' αὐτοῦ φορουμένην σάρκα, τότε δη δ την οἰκουμένην δλην έπαγγελλόμενος καταλαμβάνειν λοιπον έξ έκείνου και δι' έκείνον 'παίζεται καὶ ὑπὸ παιδίων, ὡς στρουθίον, ὁ ὑπερήφανος. Cp. Job xl. 'Παιδίον γὰρ νῦν νήπιον εἰς τρώγλην ἀσπίδων βάλλον τὴν $^{24, \ LXX.}_{Isa. xi. 8.}$ χείρα,' γελά του ' ἀπατήσαυτα την Εύαν' και πάντες δε οί όρθως : Cor. xi. 3. πιστεύοντες είς τον Κύριον πατοῦσι τον είποντα Θήσομαι Isa. xiv. 14. τὸν θρόνον μου ἐπάνω τῶν νεφελῶν, ἀναβήσομαι, ὅμοιος ἔσομαι τῷ 'Υψίστω.' Οὔτω μὲν οὖν πάσχει μετ' αἰσχύνης ἐκείνος. όμως δε, εί και τολμά πάλιν ό αναίσχυντος σχηματίζεσθαι, άλλὰ γινώσκεται καὶ νῦν μᾶλλον ὁ τάλας ὑπὸ τῶν τὸ 'σημείον Cp. Ezek. ix. εν τῷ μετώπῳ ' φορούντων, καὶ δεινότερον ἀποστρέφεται τετα- 4, lxx. πεινωμένος και κατησχυμμένος. Κάν τε γάρ ως όφις νθν έρπων 'μετασχηματίσηται είς άγγελου φωτός,' άλλ' οὐκ είς 2 Cor. xi. 14. ὄνησιν έξει την ὑπόκρισιν πεπαιδεύμεθα γαρ, ὅτι 'καν άγγελος Gal. i. 8. έξ ούρανοῦ εὐαγγελίσηται ἡμᾶς παρ' δ παρελάβομεν, ἀνάθεμα τούτου είναι.

3. 'Εὰν δὲ καὶ πάλιν 'τὸ ίδιον' κρύψη 'ψεῦδος,' καὶ λαλείν ύποκρίνηται διὰ χειλέων την άλήθειαν άλλ' 'οὐκ άγνοοῦντες 2 Cor. ii. 11. αὐτοῦ τὰ νοήματα, δυνάμεθα λέγειν τὰ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος εls αὐτὸν εἰρημένα 'Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός 'Ίνα τί σὺ Ps.xlix.(1.)16. ἐκδιηγή τὰ δικαιώματά μου; ' καὶ, 'Οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν τῷ Ecclus. xv. 9. στόματι τοῦ άμαρτωλοῦ.' Οὐδὲ γὰρ τὴν ἀλήθειαν λέγων αξιόπιστός έστιν ὁ πανούργος. Καὶ τοῦτο ἔδειξε μὲν ἡ γραφὴ διηγουμένη την έν τφ παραδείσφ πρός την Εύαν αὐτοῦ κακοτεχνίαν ήλεγξε δε αὐτὸν καὶ ὁ Κύριος, πρώτον μεν εν τῷ ὅρει, διαιρών ' την πτύξιν τοῦ θώρακος αὐτοῦ,' καὶ δεικνὺς ὅστις ἐστὶν Cp. Job xii. ό δόλιος, καὶ ἐλέγχων, ὅτι μὴ τῶν ἁγίων εἶς ἐστιν, ἀλλὰ ^{4, LXX}. Σατανας έστιν ο πειράζων, έν τῷ λέγειν ' Υπαγε οπίσω μου, Matt. iv. 10. Σατανά γέγραπται γάρ Κύριον του Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνφ λατρεύσεις καὶ ὅτε δὲ κράζοντας ἀπὸ τῶν μνημείων εφίμωσε τους δαίμονας. Ήν μεν γάρ άληθες τό παρ' αὐτῶν λεγόμενον, καὶ οὐκ ἐψεύδοντο τότε λέγοντες, ὅτι 'Σὺ εἶ ὁ Υἰὸς τοῦ Θεοῦ,' καὶ ' ὁ ἄγιος τοῦ Θεοῦ' ἀλλ' οὐκ ἤθελε Matt. viii. 29. δι' ακαθάρτου στόματος την αλήθειαν προφέρεσθαι και μάλιστα

ΕΡ. ΑΝ ΕΡ. δι' έκείνων, ζνα μη, προφάσει ταύτης επιμίξαντες τὸ τοιον A.G. Matt. xiii. 25. θέλημα τής κακίας, 'ἐπισπείρωσι' τοῦτο 'καθεύδουσι τοῖς ἀνθρώποις.' Διὰ τοῦτο οὖτε αὐτὸς ἡνέσχετο τοιαῦτα λαλούντων αὐτῶν, οὐδὲ ἡμᾶς ἀνασχέσθαι τῶν τοιούτων βουλόμενος,

Matt. vii. 15. παρήγγειλε δι' ξαυτοῦ μεν, 'Προσέχετε,' λέγων, 'ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητών, οίτινες έρχονται πρός ύμας έν ένδύμασι προβάτων, έσωθεν δέ είσι λύκοι άρπαγες δια δε τών αγίων

1 John iv 1. αποστόλων 'Μή παυτί πυεύματι πιστεύετε.' Τοιοῦτος γαρ δ τρόπος της αυτικειμένης ένεργείας έστί τοιαθτα δέ τα των αίρέσεων συγκροτήματα τυγχάνει πατέρα γαρ εκάστη της lblas έπινοίας έχουσα του έξ άρχης τραπέντα και γενόμενου

John viii. 44. ' ἀνθρωποκτόνου' καὶ ' Ψεύστηυ' τὸν διάβολου, καὶ αἰσχυνομένη τὸ τούτου μισητὸν ὄνομα προφέρειν, ὑποκρίνεται τὸ καλὸν καὶ

' ύπερ παν δυομα' του Σωτήρος, τάς τε των γραφων λέξεις Phil. ii. o. περιβάλλεται. Καὶ λέγει μεν τὰ δήματα, κλέπτει δε την διάνοιαν την άληθη και λοιπον, ην έπλασεν ίδιαν επίνοιαν ώς έν δόλφ τινὶ σκεπάσασα, ανθρωποκτόνος καὶ αὐτη γίνεται τῶν πλανωμένων.

> 4. Έπεὶ πόθεν Μαρκίωνι καὶ Μανιχαίφ τὸ εὐαγγέλιον, άρνουμένοις του νόμου; έκ γάρ των παλαιών τα νέα, και τα νέα τοις παλαιοίς μαρτυρεί. Οι τοίνυν άρνούμενοι ταθτα πώς όμολογήσουσι τὰ ἐξ ἐκείνων; Παῦλος γὰρ ἀπόστολος εὐαγγελίου γέγονεν, 'οῦ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αύτοῦ έν γραφαίς άγιαις. 'Ο δε Κύριος αὐτός έλεγεν ' Ερευνατε τας γραφας, ότι αυταί είσιν αι μαρτυρούσαι περί έμου. Πως

αθυ δμολογήσουσι του Κύριου, μη προερευνώντες τας περί αὐτοῦ γραφάς; 'Ου γὰρ ἔγραψε Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται, John i. 45. τούτον εύρηκέναι' λέγουσιν οί μαθηταί. Τί δὲ καὶ Σαδδου-

καίοις ὁ νόμος μη δεχομένοις τους προφήτας; 'Ο γάρ τον νόμον δεδωκώς Θεός, αὐτός 'έγείρειν' ἐν τῷ νόμφ καὶ 'προφήτας' έπηγγείλατο, ώστε τὸν αὐτὸν είναι Κύριον τοῦ τε νόμου καὶ των προφητών, και τον αρνούμενον θάτερον αντών αρνείσθαι πάντως καὶ τὸ ἔτερον. Τί δὲ καὶ Ἰουδαίοις λοιπὸν ἡ παλαια, μη έπεγνωκόσι τον έξ αυτής προσδοκώμενον Κύριον; Εί γαρ έπίστευον τοις Μωϋσέως γράμμασιν, έπίστευσαν αν τοις τοῦ Κυρίου ρήμασι. 'Περί γαρ έμου,' φησίν, 'έκεινος έγραψε.' John v. 46.

Rom. i. 2.

John v. 39.

Deut. xviii.

Τί δὲ καὶ τῷ Σαμοσατεῖ τὰ τῶν γραφῶν, ἀρνουμένφ τὸν τοῦ Cp. de Syn. Θεοῦ Λόγον, καὶ τὴν ἐξ ἀμφοτέρων τῆς τε παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης σημαινομένην καὶ δεικνυμένην ἔνσαρκον τοῦ Λόγου παρουσίαν: Τί δὲ καὶ τοῖς 'Αρειανοῖς αἱ γραφαὶ, καὶ τί ταύτας ούτοι προφέρουσιν, άνθρωποι κτίσμα λέγοντες είναι τον Θεού Λόγον, καὶ ώς αν Ελληνες, 'λατρεύοντες τῆ κτίσει παρά τον Rom. i. 25. κτίσαντα Θεόν; Πρός μεν γάρ την ίδιαν της επινοίας ασέβειαν έκάστη τούτων τών αξρέσεων οὐδεν κοινον έχει προς τας γραφάς και τοῦτο ἴσασι και οι τὰ τούτων πρεσβεύοντες, ότι πολύ, μάλλον δε τὸ όλον είσιν εναντίαι πρὸς τὸ εκάστης έκείνων φρόνημα απάτης δε χάριν των απλουστέρων, οίοι είσι περί ων εν Παροιμίαις γέγραπται. "Ακακος πιστεύει παντί Prov. xiv. 15. λόγφι σχηματίζουται μελετάν και λέγειν τας λέξεις, ώς δ πατηρ αὐτών διάβολος, ζνα ἐκ τών λέξεων δόξωσιν όρθον ἔχειν καὶ τὸ φρόνημα, καὶ λοιπὸν πείσωσι παρὰ τὰς γραφὰς φρονείν τους ταλαιπώρους ανθρώπους. 'Αμέλει εν εκάστη των αιρέσεων ούτω σχηματισάμενος ὁ διάβολος λέξεις ὑπέβαλε μεστὰς δολιότητος περί γαρ τούτων δ Κύριος εξρηκεν, ότι ' Έγερθή- Matt.xxiv.24. σονται ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, ώστε πλανήσαι πολλούς τοιγαρούν δ διάβολος ήλθε, λέγων δι' εκάστης ' Έγω είμι δ Χριστός, και παρ' έμοι το άληθές έστι ' και πάσας ίδία και κοινή πεποίηκε ψεύδεσθαι ό συκοφάντης. Και τό γε παράδοξου, πάσαι πρός ξαυτάς αι αιρέσεις μαχόμεναι περί δυ έπλασεν εκάστη κακών, εν μόνω τω ψεύδεσθαι συνεδέθησαν αλλήλαις· ένα γαρ έχουσι πατέρα του πάσαις έπισπείραυτα το ψεύδος. Ο μέν οὖν πιστός καὶ τοῦ Εὐαγγελίου μαθητής, ἔχων χάριν τοῦ διακρίνειν τὰ πνευματικά, 'καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδο- Matt. vii. 24. μήσας ξαυτού' την της πίστεως 'οίκιαν,' ξστηκεν έδραιος, καί άσφαλης άπὸ της τούτων άπάτης διαμένων ό δε άπλους, ώς προείπου, καὶ μὴ κατηχηθεὶς Ισχυρώς, ὁ τοιοῦτος τὰ λεγόμενα μόνον σκοπών, και μη την διάνοιαν θεωρών, εύθυς υποσύρεται ταις έκεινων μεθοδείαις. Διά τοῦτο καλόν έστι καὶ άναγκαιον εύχεσθαι λαμβάνειν 'χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων,' ζνα έκασ- 1 Cor. xii. 10. τος γινώσκη κατά τοῦ Ἰωάννου παραγγελίαν, τίνας μεν άπο- Cp. 1 John iv. βάλλειν δφείλει, τίνας δὲ προσλαμβάνεσθαι, ώς φίλους καὶ ... της αψτης όντας πίστεως. Πολλά μεν οθν άν τις γράψειεν, εί

EP. AD EP.

βούλοιτο περὶ τούτων ἐπεξεργάσασθαι πολλὴ γὰρ καὶ ποικίλη τῶν αἰρέσεων ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ κακοφροσύνη φανήσεται, καὶ δεινὴ λίαν ἡ τῶν ἀπατώντων πανουργία. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θεία γραφὴ πάντων ἐστὶν ἱκανωτέρα, τούτου χάριν τοῖς βουλομένοις τὰ πολλὰ περὶ τούτων γινώσκειν συμβουλεύσας ἐντυγχάνειν τοῖς θείοις λόγοις, αὐτὸς νῦν τὸ κατεπεῖγον ἐσπούδασα δηλωσαι, διὸ μάλιστα καὶ οὕτως ἔγραψα.

ср. **ае** зуп. 6.

> 5. "Ηκουσα έν τοις μέρεσι τούτοις διατρίβων, άδελφοι γάρ γυήσιοι και της δρθης δόξης όυτες απήγγειλαυ, ως άρα τινές συνελθόντες των τὰ 'Αρείου φρονούντων έγραψαν δήθεν περί πίστεως, ως ήθέλησαν, καὶ θέλουσιν αποστείλαι πρός ύμας, ΐνα ἡ ὑπογράψητε κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ καθὸ ενέπνευσεν αὐτοις ὁ διάβολος, ἡ ὁ ἀντιλέγων ὑπερόριος γένη-Καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἐπισκόπους τῶν μερῶν τούτων ἦδη διοχλείν ἄρχονται. Ἐντεῦθεν οὖν ὁ τρόπος τῶν γραφόντων δήλος γίνεται. Οι γάρ ούτω γράφοντες, ώστε το τέλος των γραμμάτων αὐτῶν έξορισμὸν καὶ ἄλλας τιμωρίας έχειν, τί αν είεν οί τοιούτοι ή Χριστιανών μεν άλλότριοι, διαβόλου δε καί των έκείνου δαιμόνων φίλοι; μάλιστα ότι, τοῦ θεοσεβεστάτου βασιλέως Κωνσταντίου φιλανθρώπου όντος, παρά γνώμην αὐτοῦ θρυλλοῦσιν α θέλουσιν αὐτοί και γαρ και τοῦτο ποιοῦσι μετά πολλής μεν πανουργίας, δύο δε τούτων μάλιστα χάριν, ως γέ μοι φαίνεται ένδς μέν, ໃνα καί, ύμων ύπογραψάντων, δόξωσι παύειν μεν την Αρείου κακωνυμίαν, λανθάνειν δε αὐτοι ώς μη τὰ ᾿Αρείου Φρονοῦντεςς ετέρου δε, ίνα ταῦτα γράφον-

Cp. c. 23. Apol. ad Const. 32.

De Syn. 7.

τοί ὡς μὴ τὰ ᾿Αρείου φρουοῦντες ἐτέρου δὲ, ἴνα ταῦτα γράφοντες, δόξωσι πάλιν ἐπικρύπτειν τὴν ἐν Νικαία γενομένην σύνοδον, καὶ τὴν ἐκτεθείσαν ἐν αὐτῆ κατὰ τῆς ᾿Αρειανῆς αἰρέσεως πίστιν. ᾿Αλλὰ καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐλέγχει αὐτῶν τὴν κακοήθειαν καὶ τὴν ἐτεροδοξίαν εἰ γὰρ ἐπίστευον ὀρθῶς, ἡρκοῦντο τῆ ἐν Νικαία ἐκτεθείση πίστει παρὰ πάσης τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ εἰ ἐνόμιζον ἐαυτοὺς συκοφαντεῖσθαι καὶ μάτην λεγομένους '᾿Αρειανοὺς,' ἐχρῆν αὐτοὺς μὴ σπουδάζειν ἐναλλάττειν τὰ κατὰ ᾿Αρείου γραφέντα, ἵνα μὴ ὡς κατ' αὐτῶν ἢ ὁρισθέντα τὰ κατ' ἐκείνου γραφέντα. Νῦν δὲ τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦσιν, ὡς δὲ αὐτοὶ ὅντες Ἦρειος ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀγωνίζονται. Σκοπεῖτε γὰρ ὡς οὐκ ἀληθείας μέλει τούτοις, ἀλλὰ πάντα διὰ τὴν

'Αρειανὴν αἰρεσιν καὶ λέγουσι καὶ πράττουσιν. Οἱ γὰρ τολμῶντες διαβάλλειν τὰ καλῶς δρισθέντα, καὶ γράφειν ἐπιχειροῦντες ἄλλα παρ' ἐκεῖνα, τί ἔτερον ποιοῦσιν, ἢ κατηγοροῦσι
μὲν τῶν πατέρων, προἱστανται δὲ τῆς αἰρέσεως, καθ' ῆς ἐκεῖνοι
γεγόνασί τε καὶ ἀπεφήναντο; Καὶ γὰρ καὶ νῦν ὰ γράφουσιν,
οὐκ ἀληθείας φροντίζοντες γράφουσι, καθὰ προεῖπον, ἀλλὰ
μᾶλλον παίζοντες καὶ τέχνῃ τοῦτο ποιοῦντες, πρὸς ἀπάτην τῶν
ἀνθρώπων, ἱν' ἐν τῷ διαπέμπεσθαι τὰς ἐπιστολὰς, τὰς μὲν τῶν
λαῶν ἀκοὰς ἀπασχολεῖσθαι περὶ ταῦτα ποιήσωσι, κερδάνωσι Cp. de Syn.
δὲ τὸν χρόνον τοῦ κατηγορεῖσθαι αὐτοὶ, καὶ λαθόντες ὡς
ἀσεβοῦντες, ἔχωσι χώραν ἐπεκτεῖναι τὴν αἰρεσιν, ' ὡς γάγγραι- 2 Tim. ii. 17.
ναν,' ἔχουσαν νομὴν πανταχοῦ.

6. Πάντα γοῦν κινοῦσι καὶ ταράττουσι, καὶ οὐδὲ οὕτω τοῖς Cp. de Syn. έαυτων άρκουνται κατ' ένιαυτον γάρ, ως οι τάς διαθήκας γράφοντες, συνερχόμενοι και αυτοί, προσποιούνται περί πίστεως γράφειν, ໃνα καὶ ἐν τούτφ γέλωτα μᾶλλον καὶ αἰσχύνην ὀφλήσωσιν, ότι μη παρ' έτέρων, άλλα παρ' αὐτῶν τὰ αὐτῶν ἐκβάλλεται. Εί γαρ εθάρρουν οις έγραφον προτέροις, οὐκ αν δεύτερα γράφειν εζήτουν οὐδε πάλιν άφεντες εκείνα, ταῦτα νῦν έγραφου άπερ, πάντως τοῦτο μελετήσαντες, πάλιν άλλάξουσιν, εαν όλίγος πάνυ παρέλθη χρόνος, και πρόφασιν λάβωσι τοῦ συνήθως τισίν ἐπιβουλεύειν. Τότε γάρ, ὅταν ἐπιβουλεύσωσι, μάλιστα προσποιούνται περί πίστεως γράφειν, ίνα, ως δ Πιλάτος ενίψατο τὰς χειρας, οὕτω και οῦτοι γράφοντες ἀποκτείνωσι τους είς Χριστον εύσεβουντας και ίνα, ώς περί πίστεως όρίζοντες δόξωσιν, ως πολλάκις είπον, φεύγειν το της έτεροδοξίας έγκλημα. 'Αλλ' οὖτε λαθείν, οὖτε φυγείν δυνήσονται' ξως γαρ ξαυτοίς απολογούνται, ξαυτών αξί κατήγοροι γίνονται, καί δικαίως γε' οὐ γὰρ τοῖς ἐλέγχουσιν αὐτοὺς ἀποκρίνονται, ἀλλ' ξαυτούς, ως βούλονται, πείθουσι. Πότε οὖν, τοῦ ὑπευθύνου κρίνοντος ξαυτόν, λύσις γίνεται τοῦ ξγκλήματος; Διὰ τοῦτο γοῦν ἀεὶ γράφουσι, καὶ ἀεὶ τὰ ἴδια μεταποιοῦντες, ἄδηλον ἔχουσι τὴν πίστιν, μᾶλλον δὲ φανερὰν ἔχουσι τὴν ἀπιστίαν καὶ την κακοφροσύνην. Πάσχειν δέ μοι τοῦτο δοκοῦσιν εἰκότως. Ἐπειδή γαρ, της αληθείας αποστάντες, και θέλοντες ανατρέψαι την έν Νικαία πίστιν γραφείσαν καλώς, ' ήγαπησαν,'

EP. AD EP. ÆG Jer. xiv. 10.

κατά το γεγραμμένου, 'κιυείν πόδας ξαυτών' διά τούτο καί ούτοι, ως ή ποτε 'Ιερουσαλήμ, κεκοπιάκασι και κάμνουσιν έν ταις μεταβολαις, άλλοτε άλλα γράφουτες, μόνου ίνα τους γρόνους κερδάνωσι, και διαμείνωσι Χριστομάχοι τους ανθρώπους πλανώντες.

7. Τίς οθυ, φ μάλιστα μέλει άληθείας, έτι τούτων ανέχεσθαι θελήσει; τίς χράφοντας αὐτούς οὐκ ἀποστραφήσεται δικαίως; τίς οὐκ αν καταγνώσεται της τόλμης αὐτών; 'Ολίγοι γαρ οντες του αριθμου, θέλουσι τα ξαυτών ύπερ πάντων Ισχύειν: τά τε ξαυτών συγκροτήματα εν γωνίαις γινόμενα και υποπτα τυγχάνοντα βουλόμενοι κρατείν, βιάζονται λύειν καὶ ἀκυροῦν την οίκουμενικην γενομένην άδολον και καθαράν σύνοδον και άνθρωποι, διά τό συνηγορείν τη Χριστομάχο αιρέσει προαχθέντες παρά των περί Εὐσέβιον, τολμώσιν δρίζειν περί πίστεως, και όφείλουτες ώς ύπεύθυνοι κρίνεσθαι, κρίνειν, ώς οί περί Καϊάφαν, επιχειρούσι καὶ αὐτοί καὶ 'Θαλίαν' ποιούσι πιστεύεσθαι θέλοντες, οί μηδε πώς πιστεύουσι γινώσκοντες. γαρ ούκ οίδεν, ότι δια την του Αρείου μανίαν Σεκούνδος μεν ό Πενταπολίτης, ὁ πάλαι πολλάκις καθαιρεθείς, εδέχθη παρ'

c. 19. De Syn. 15. Apol. c. Ari. 24. Hist. Ari. 65.

c. 19. Apol. c. Ari. 24. Hist. Ari. 65.

Cp. Apol. c. Āri. 13.

Apol. c. Ari. οὖν καλ ἐν τῆ κατὰ Σαρδικὴν γενομένη μεγάλη συνόδφ καθηρέ-

Apol. de

Λεόντιος δ απόκοπος, και προ αυτού Στέφανος, και Θεόδωρος δ έν Ἡρακλεία; Καὶ γὰρ καὶ πρότερον ἀπὸ τοῦ πρεσβυτερίου καθαιρεθέντες, υστερον διά την ασέβειαν εκλήθησαν επίσκοποι Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, οἴτινες καὶ την άρχην, ώς νεώτεροι, παρ' 'Αρείου κατηχήθησαν' 'Ακάκιός τε καὶ Πατρόφιλος καὶ Νάρκισσος, οἱ πρὸς πᾶσαν ἀσέβειαν τολμηρότατοι οὖτοι μὲν

αὐτῶν, προεβλήθησαν δὲ Γεώργιος, ὁ νῦν ἐν Λαοδικεία, καὶ

θησαν Εὐστάθιός τε δ νῦν ἐν Σεβαστεία, Δημόφιλός τε καὶ Γερμίνιος, καὶ Εὐδόξιος, καὶ Βασίλειος, συνήγοροι τῆς ἀσεβείας όντες, είς τοῦτο προήχθησαν. Περί γαρ των νῦν Κεκρο-Hist. Ari. 74. πίου, καὶ τοῦ λεγομένου Αὐξεντίου, καὶ Ἐπικτήτου τοῦ ὑποκρι-

τοῦ, περιττόν έστι καὶ λέγειν, φανεροῦ πάσιν όντος, πώς καὶ διά ποίας προφάσεις και παρά τίνων έχθρων και ούτοι προεβλήθησαν ύποκρίνασθαι τὰς κατά των ἐπιβουλευθέντων ἐπισκόπων δρθοδόξων συκοφαντίας δτι καὶ οὖτοι, καίτοι ἀπὸ

Fuga, 6. Hist. Ari. 75. δγδοήκοντα μουών τυγχάνοντες, καὶ μὴ γινωσκόμενοι παρὰ τών

λαών, όμως δια την ασέβειαν επραγματεύσαντο εαυτοίς τὸ ονομα τοῦ ἐπισκόπου. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ Γεώργιον ἀπὸ τῆς Hist. Ari. 75. Καππαδοκίας τινα μισθωσάμενοι, θέλουσι νθν αποστείλαι πρός ύμας. 'Αλλ' οὐδὲ περί τούτου λόγος οὐδείς. Φήμη γαρ ἐν τοις μέρεσιν έστι τούτοις, ότι μηδόλως Χριστιανός έστιν ούτος, άλλα μάλλον τα των είδωλων εζήλωσε, και τον τρόπον εστί δήμιος διό καλ τοιούτον αὐτὸν ὄντα προσελάβοντο, ὥστε άδι- Cp. Apol. de κείν, άρπάζειν, φονεύειν δύνασθαι ταῦτα γὰρ πλέον ήσκησε, καὶ οὐδόλως οίδε τὰ ίδια της είς Χριστόν πίστεως.

8. Ἐκείνοι μεν οὖν τοιαῦτα μηχανῶνται κατὰ τῆς ἀληθείας. ή δε γνώμη τούτων έκδηλος έσται πάσι, κάν μυριάκις ώς εγχέλυες εξειλείν επιχειρώσι και λανθάνειν ώς Χριστομάχοι. Διὰ τοῦτο παρακαλώ, μηδείς ύμων ἀπατάσθω, μηδείς ύμων ύφαρπαζέσθω· άλλὰ μᾶλλον, ώς 'Ιουδαϊκής ἀσεβείας ἐπιβαι- c. 13. Hist. 19. νούσης κατά της είς Χριστον πίστεως, πάντες ζηλώσατε τώ Κυρίω και κατέχων έκαστος την έκ πατέρων πίστιν, ην καί οί εν Νικαία συνελθόντες υπέμνησαν γράψαντες, μη άνασχέσθω των κατ' αὐτης καινοτομείν έπιχειρούντων. Κάν γάρ τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν λέξεις γράφωσι, μὴ ἀνέχεσθε τῶν γραφόντων καν τα ρήματα της δρθοδοξίας φθέγγωνται, μηδ' οθτως τοις λαλούσι προσέχετε. Οὐ γὰρ ὀρθή διανοία λαλούσιν, άλλ' ώς ξυδυμα προβάτου τὰ ρήματα περιβαλλόμενοι, ξυδοθευ τὰ τοῦ 'Αρείου φρονοῦσιν, ώς ὁ τῶν αἰρέσεων καθηγεμών διάβολος. Καὶ γὰρ κἀκεῖνος ἐλάλει μὲν τὰ ἐκ τῶν γραφῶν, ἐφι- Matt. iv. 6. μώθη δὲ παρὰ τοῦ Σωτήρος. Εί γὰρ ἃ ἔλεγε, καὶ ἐφρόνει, οὐκ αν εξέπεσεν εκ των ουρανων νυν δε, τφ φρονήματι πεσων, Luke x. 18. ύποκρίνεται τοις δήμασιν ο πανούργος πολλάκις δε και δι' Ελληνικής κομψολογίας, και τοις αυτής σοφίσμασι πειράζει πλανάν δ κακοθελής. Εὶ μεν οὖν παρὰ δρθοδόξων ἢν τὰ γραφόμενα, οία αν έγεγόνει παρά του μεγάλου και δμολογητου 'Oσίου, καὶ Μαξιμίνου τοῦ τῆς Γαλλίας, ἢ τοῦ διαδεξαμένου Hist. Ari. 42. τοῦτον, ἡ παρὰ Φιλογονίου καὶ Εὐσταθίου τῶν τῆς 'Ανατολῆς, η 'Ιουλίου καὶ Λιβερίου των ἐπισκόπων 'Ρώμης, η Κυριακοῦ τοῦ τῆς Μυσίας, ἡ Πιστοῦ καὶ 'Αρισταίου τῶν ἀπὸ τῆς 'Ελλάδος επισκόπων, ή Σιλβέστρου και Πρωτογένους τοῦ τῆς Δακίας, ή Λεουτίου καὶ Εύψυχίου τών της Καππαδοκίας ἐπισκό-

- ΕΡ. ΑΙ ΕΡ.

  πων, ἢ Κεκιλιανοῦ τοῦ τῆς ᾿Αφρικῆς, ἢ Εὐστοργίου τοῦ τῆς Ἦταλίας, ἢ Καπίτωνος τοῦ τῆς Σικελίας, ἢ Μακαρίου τοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἢ ᾿Αλεξάνδρου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ Παιδέρωτος τοῦ τῆς Ἡρακλείας, ἢ τῶν μεγάλων Μελετίου καὶ Βασιλείου, καὶ Λογγιανοῦ, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς τῶν ἀπὸ τῆς ᾿Αρμενίας καὶ τοῦ Πόντου, ἢ Λούπου καὶ ᾿Αμφίωνος τῶν ἀπὸ τῆς Κιλικίας, ἢ Ἰακώβου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῶν ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν, ἢ τοῦ ἡμετέρου τοῦ μακαρίου ᾿Αλεξάνδρου, καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῖς, οὐδὲν ἢν ἐν τοῖς γραφομένοις ὑποπτεύειν ἄδολος γὰρ καὶ ἀπλοῦς ἐστιν ὁ τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν τρόπος.
- 9. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τῶν συνηγορεῖν τῷ αἰρέσει χάριν μισθωProv. xii. 6. θέντων ἐστὶ τὰ γραφέντα, κατὰ δὲ τὴν θείαν παροιμίαν, 'Οἱ
  Prov. xv. 28. λόγοι τῶν ἀσεβῶν εἰσι δόλιοι,' καὶ, 'Στόμα ἀσεβῶν ἀποκρίνεProv. xii. 5. ται κακὰ,' καὶ, 'Κυβερνῶσιν ἀσεβεῖς δόλους' γρηγορεῖν δεῖ, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, ἀδελφοὶ, καὶ νήφειν, μή τις ἐκ τῆς κομψολογίας καὶ πανουργίας ἀπάτη γένηται, μὴ τῷ ὀνόματί τις ἔλθη λέγων, ὅτι 'Κἀγὼ τὸν Χριστὸν καταγγέλλω,' καὶ μετ' ὀλίγον
  'Αντίχριστος γνωσθῷ. 'Αντίχριστοι δὲ οὖτοι τυγχάνουσιν,
  ὅσοι διὰ τὴν 'Αρείου μανίαν ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς. Τί γὰρ
  λείπει παρ' ὑμῖν, ἵνα ἔξωθέν τις ὑμῖν ἐπιδημήση; *Η τίνος αἰ
  κατ' Αἴγυπτον καὶ Λιβύας καὶ τὴν 'Αλεξάνδρειαν ἐκκλησίαι
  Cp. Αροί. ad
  Const. 28. Τίς οὐκ οῖδε, τίς οὐ θεωρεῖ λευκῶς, ὅτι ταῦτα πάντα
- σιαις; 1ις ουκ οιοε, τις ου σεωρει λευκως, οτι ταυτα παυτα πράττουσι διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας σύστασιν; Διὰ τοῦτο, Μαιτ. xxiii. 5. κᾶν ἐνεοὺς ἑαυτοὺς ποιῶσι, κᾶν μείζονα κράσπεδα τῶν Φαρι-

σαίων περιδήσωσιν έαυτοις, και πλατύνωσιν έαυτους τοις φθέγμασι, και τὸν τόνον ἀσκήσωσι τῆς φωνῆς, οὐκ ὀφείλουσι πιστεύεσθαι οὐ γὰρ ἡ λέξις, ἀλλ' ἡ διάνοια και ἡ μετ' εὐσεβείας ἀγωγὴ συνίστησι τὸν πιστόν. Διὰ τοῦτο οι Σαδδουκαιοι και οι 'Ηρωδιανοὶ, καίπερ τὸν νόμον διὰ χειλέων ἔχοντες ἐνετρά-

Μαιι. xxii.29. πησαν παρά τοῦ Σωτήρος ἀκούσαντες 'Πλανασθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.' Καὶ δέδεικται παστυ, ὅτι καὶ οἱ δοκοῦντες τὸν νόμον λαλεῖν ἠλέγχθησαν τὴν διάνοιαν ὄντες αἰρετικοὶ καὶ θεομάχοι. "Αλλους μὲν οὖν

έπλάνησαν τοιαθτα λέγοντες τον δε Κύριον γενόμενον ἄνθρωπου ούκ ήδυνήθησαν απατήσαι δ Λόγος γαρ σαρξ έγένετο, δ 'γινώσκων τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι' Ps. xciii. οὅτω γὰρ καὶ Ἰουδαίους ὑφαρπάζοντας ἤλεγξε, λέγων' 'Εἰ ὁ John viii. 41. Θεός Πατήρ ύμων ήν, ήγαπατέ με άν έγω γαρ έκ τοῦ Πατρός έξηλθου, και ήκω πρός ύμας. Ούτω μοι και νύν ούτοι δοκούσι ποιείν κρύπτουσι γαρ α φρονούσι, και λοιπον είς το γράφειν χρώνται παρά των γραφων τας λέξεις, "ν' έν αὐταις δελεάσαντες ύποσύρωσιν είς την ίδιαν κακίαν τους άγνοοθντας.

10. Θεάσασθε δε, εί μη ουτως έχει. Εί μεν γάρ, μηδενός ύποκειμένου, γράφουσι περί πίστεως, περιττόν το έπιχείρημα. τάχα δὲ καὶ ἐπιβλαβὲς, ὅτι, μηδεμιᾶς ζητήσεως ούσης, αὐτοὶ πρόφασιν λογομαχίας παρέχουσιν άνασκευάζοντες τας ακάκους τών άδελφών καρδίας, και παρασπείρουτες α μηδέ είς νοῦν αὐτων ποτε ανέβη εί δε δια την Αρειανην αίρεσιν απολογούμενοι γράφειν επιχειρούσιν, έδει των φύντων κακών τα σπέρματα προανελείν, και τους τά σπέρματα παρασχόντας στηλιτεύσαι, καὶ ούτως τὰ ἀντ' ἐκείνων γράφειν ὀρθώς, ἡ ἐκδικείν φανερώς τὰ 'Αρείου, Ίνα μη κεκρυμμένως, άλλα φανερώς χριστομάχοι δεικυύωνται, καὶ πάντες αὐτοὺς φεύγωσιν ώς ἀπὸ προσώπου όφεως. Νύν δε κάκεινα κρύπτουσι, και περί άλλων προσποιούμενοι γράφουσι καὶ ώσπερ λατρός κληθείς πρός πληγέντα και κάμνοντα, και είσελθων περί μεν των τραυμάτων μηδεν λέγοι, περί δε των ύγιαινόντων μελών διαλέγοιτο, πολλης αν εμβρουτησίας καταγνωσθείη, δτι ων μεν χάριν είσηλθε. σιωπά, των δε άλλων, ων ούκ έστι χρεία αὐτοῦ, διαλέγεται τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὖτοι τὰ μεν τῆς αἰρέσεως αὐτῶν ἀφιασω, έτερα δε γράφειν επιχειρούσιν. Έδει δε, είπερ περί πίστεως εφρόντιζου, και του Χριστου ηγάπων, πρώτου τα κατ' αὐτοῦ βλάσφημα ρήματα προανελείν, καὶ οὕτως ἀντ' ἐκείνων τοὺς ύγιεινοὺς λέγειν τε καὶ γράφειν λόγους. 'Αλλ' οὖτε αὐτοὶ τοῦτο ποιοῦσιν, οὖτε τοὺς θέλοντας ποιεῖν ἐπιτρέπουσιν, ἢ άγνοοῦντες, ή τέχνη πανουργίας χρώμενοι.

II. Εί μεν οθν άγνοοθντες τοθτο πάσχουσι, προπετείας αν έγκαλοίντο, ὅτι περὶ ὧν οὐκ ἴσασι, διαβεβαιοῦνται εὶ δὲ γινώσκουτες & προσποιούνται, μείζων κατ' αὐτῶν ἡ κατάγνωσις, EP. AD EP. ÆG.

ότι περί μεν των ίδιων βουλευόμενοι, πάρεργον οὐδεν τίθενται περί δε της είς του Κύριου ήμων πίστεως γράφουτες, παίζουσι, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ άληθεύουσι καὶ κρύπτουσι μέν περὶ ὧν ή αξρεσις αὐτῶν ἐγκαλεῖται, λέγουσι δὲ τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν λέξεις. Έστι δε τοῦτο κλοπή της άληθείας άντικρυς, καὶ πάσης άδικίας μεστόν καὶ τοῦτο εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια συνοράν έκ τούτων καλώς δυνήσεται. έγκαλούμενος περί μοιχείας απολογείται περί κλοπής, οὐδὲ φόνου τις έγκλημα διώκων ανέχεται των κατηγορουμένων, εί απολογοίντο λέγοντες, 'Οὐκ ἐπιωρκήσαμεν, αλλά καὶ τὴν παρακαταθήκην εφυλάξαμεν' μάλλον γάρ εστι τοῦτο παίγνιον ή λύσις έγκλήματος καὶ άληθείας απόδειξις. Τί γαρ φόνος πρὸς παρακαταθήκην; ή τί μοιχεία πρὸς κλοπήν; Εὶ γὰρ καὶ άλλήλων έχονται αι κακίαι έκ της αυτής καρδίας έξερχόμεναι, άλλ' ώς πρός το λύσαι το πλημμεληθέν, οὐδεμίαν είς τοῦτο πρός ξαυτάς έχουσι την κοινωνίαν. 'Ο οὖν Αχαρ, ώς ἐν τῷ Josh. vii. 20- 'Ιησοῦ τῷ τοῦ Ναυή γέγραπται, έγκαλούμενος περί κλοπής, οὐ την έν τοις πολέμοις εύνοιαν προφέρων απελογείτο, αλλ' έλεγ-

χθείς εν τώ κλέμματι, λίθοις εβλήθη παρά πάντων.

1 Kings (1 Sam.) xv. 15.

Σαούλ δε όλιγωρίας και παρανομίας εγκαλούμενος, οὐδεν ωνησεν έν άλλοις προφασιζόμενος. Οὐδε γαρ ή εν άλλοις απολογία λύσιν άλλων έγκλημάτων έργάζεται άλλ' εί άρα δεί νομίμως και δικαίως πάντα πράττειν, προσήκει περί ών έγκαλείται τις, περί τούτων και απολογείσθαι, και ή δεικνύειν ότι μη πεποίηκεν, η δμολογείν, εί ελέγχοιτο, μηκέτι δράν μηδε ποιήσειν τὰ αὐτά. *Αν δὲ ἄρα πεποίηκε καὶ δέδρακε, καὶ μήτε όμολογοίη, άλλα και κρύπτων, έτερα ανθ' έτέρων λέγοι δηλός έστιν ούκ δρθώς πράξας, άλλα και συνειδώς αυτός έαυτώ παρα-Τί δε δεί λόγων μακρών, δπου γε και αυτοι ουτοι κατήγοροι της 'Αρειανής αίρέσεως είσιν; Εί γαρ οὐ θαβρούσιν είπειν, άλλα μαλλον κρύπτουσι τα έκείνων της βλασφημίας ρήματα, δήλοι είσι γινώσκοντες ξένην και άλλοτρίαν τής άληθείας είναι την αίρεσιν ταύτην. Ἐπειδή δὲ κρύπτουσιν αυτοί καί φοβούνται λέγειν, αναγκαίον ήμας αποδύσαι το κάλυμμα της ασεβείας, και δειγματίσαι την αίρεσιν, είδότας α τότε οί περί "Αρειον έλεγον, καὶ πως έξεβλήθησαν ἀπὸ της έκκλησίας, καὶ καθηρέθησαν ἀπὸ τοῦ κλήρου συγγνώμην μέντοι πρότερον αἰτησαμένους, ἐφ' οἶς μέλλομεν προφέρειν ρυπαροῖς ρήμασιν ὅτι μὴ φρονοῦντες, ἀλλὰ ἐλέγχοντες τοὺς αἰρετικοὺς, λέγομεν ταῦτα.

12. 'Ο τοίνυν μακαρίτης 'Αλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος ἐξέβαλε Cp. De Syn. τὸν Αρειον τῆς ἐκκλησίας φρονοῦντα καὶ λέγοντα ταῦτα 'Οὐκ 14, 15. άεὶ ὁ Θεὸς Πατηρ ην, οὐκ άεὶ ην ὁ Υίος άλλα πάντων όντων έξ ούκ όντων, και ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ έξ ούκ όντων έστι και πάντων όντων κτισμάτων, καὶ αὐτὸς κτίσμα καὶ ποίημά ἐστι· και πάντων οὐκ ὄντων πρότερον, άλλ' ἐπιγενομένων, και αὐτὸς ό τοῦ Θεοῦ Λόγος ην ποτε, ὅτε οὐκ ην πρίν γεννηθηναι, ἀλλ' άρχην έχει τοῦ είναι τότε γὰρ γέγονεν, ὅτε βεβούληται αὐτὸν ό Θεός δημιουργήσαι εν γάρ των πάντων έργων έστι καί αὐτός καὶ ὅτι τῆ μεν φύσει τρεπτός ἐστι, τῷ δὲ ίδίφ αὐτεξουσίω, ως βούλεται, μένει καλός ότε μέντοι θέλει, δύναται τρέπεσθαι καὶ αὐτὸς ώσπερ καὶ τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Θεός, προγινώσκων έσεσθαι καλόν αὐτόν, προλαβών ταύτην αὐτῷ τὴν δόξαν δέδωκεν, ἡν αν καὶ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἔσχε μετὰ ταῦτα· ἄστε εξ έργων αὐτοῦ, ὧν προέγνω ὁ Θεός, τοιοῦτον έστιν ο Χριστός, άλλα μετοχή και αυτός, ώσπερ και οι άλλοι πάντες, λέγεται Θεός. Προστιθέασι δε και τοῦτο, δτι 'Οὐκ έστιν αὐτὸς ὁ ἐν τῷ Πατρὶ φύσει, καὶ ίδιος τῆς οὐσίας αὐτοῦ Λόγος, και ή ιδία Σοφία, εν ή και τοῦτον πεποίηκε τον κόσμον άλλ' άλλος μεν έστιν ό εν τώ Πατρί ίδιος αὐτοῦ λόγος, καὶ άλλη ή εν τώ Πατρί ίδια αὐτοῦ σοφία, εν ή σοφία και τοῦτον τὸν Λόγον πεποίηκεν αὐτὸς δε οὖτος ὁ Κύριος κατ ἐπίνοιαν λέγεται Λόγος διά τὰ λογικά, καὶ κατ' ἐπίνοιαν λέγεται Σοφία διὰ τὰ σοφιζόμενα.' 'Αμέλει φασίν, ὅτι ' Ξένων πάντων καί άλλοτρίων δυτων κατά την οὐσίαν τοῦ Πατρός, οὕτω καὶ αὐτός ξένος μεν και άλλότριος κατά πάντα της του Πατρός ούσίας έστὶ, τών δὲ γενητών καὶ κτισμάτων ίδιος καὶ είς τυγχάνει κτίσμα γάρ έστι και ποίημα και ξργου. Πάλιν τέ φασιν, δτι 'Οὐχ ἡμᾶς ἔκτισε δι' ἐκεῖνου, ἀλλ' ἐκεῖνου δι' ἡμᾶς. 'Ην γὰρ, φασί, μόνος ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἢν ὁ Λόγος σὺν αὐτῷ· εἶτα θελήσας ήμας δημιουργήσαι, τότε πεποίηκε τοῦτον, καὶ ἀφ' οὖ

EP. AD EP.

γέγουευ, ωνόμασευ αὐτὸν Λόγου, καὶ Υίὸυ, καὶ Σοφίαυ, ໃυα ήμας δι' αὐτοῦ δημιουργήση καὶ ώσπερ τὰ πάντα βουλήματι τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὄντα πρότερον, ὑπέστη, οὕτω καὶ αὐτὸς τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὢν πρότερον, γέγονεν. Οὐ γάρ ἐστι τοῦ Πατρός ίδιου και φύσει γέννημα ο Λόγος, αλλά και αὐτὸς χάριτι γέγουεν. Ο γάρ ων Θεός τον μη όντα Υίον πεποίηκε τῆ βουλῆ, ἐν ἡ καὶ τὰ πάντα πεποίηκε, καὶ ἐδημιούργησε, καὶ έκτισε, καὶ γενέσθαι ήθέλησε. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο λέγουσιν, ότι 'Οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς ἡ φυσικὴ καὶ ἀληθινὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἄσπερ ἡ κάμπη καὶ ὁ βροῦχος λέγονται δύναμις, ούτω και αυτός λέγεται δύναμις του Πατρός. Πρός τούτοις έλεγεν, ὅτι 'Τῷ Υἰῷ ὁ Πατὴρ ἄβρητος ὑπάρχει' καὶ οὖτε ὁρậν, ούτε γινώσκειν τελείως και άκριβως δύναται ο Υίος τον Πατέρα. 'Αρχήν γάρ έχων τοῦ είναι, οὐ δύναται τὸν ἄναρχον γινώσκειν άλλα και δ γινώσκει και βλέπει, αναλόγως οίδε τοις ίδίοις μέτροις, καὶ βλέπει, ώσπερ καὶ ἡμεῖς γινώσκομεν καὶ βλέπομεν κατά την ίδιαν δύναμιν. Προσετίθει δε καί τοῦτο, ὅτι 'O Yiòs ου μόνον τον Πατέρα τον ίδιον ουκ οίδεν ακριβώς, αλλ' ουδέ

Joel ii. 25. Cp. De Syn. 18.

> την ίδιαν ξαυτοῦ οὐσιαν οίδεν. 13. Ταθτα και τὰ τοιαθτα λέγων μεν δ "Αρειος, αίρετικὸς απεδείχθη. Έγω δε και μόνον γράφων, εκάθαιρον εμαυτον ένθυμούμενος τὰ κατά τούτων, καὶ κρατών τὴν τῆς εὐσεβείας διάνοιαν. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῆ κατὰ Νίκαιαν συνόδφ οἱ συνελθόντες πάντες πανταχόθεν επίσκοποι τὰς μεν ἀκοὰς επί τούτοις έκράτουν, παμψηφεί δε πάντες και διά ταθτα κατέκριναν την αΐρεσιν ταύτην, και ανεθεμάτισαν, είπόντες αλλοτρίαν είναι και ξένην ταύτην της εκκλησιαστικής πίστεως. Οὐκ ανάγκη δὲ τους κρίναντας ήγεν έπι τουτο, άλλα πάντες προαιρέσει την αλήθειαν εξεδίκουν πεποιήκασι δε τοῦτο δικαίως καὶ δρθώς. 'Αθεότης γάρ έκ τούτων είσαγεται, και μάλλον παρά τάς Γραφάς Ιουδαϊσμός, έχων έγγυς έπακολουθούντα τον Ελληνισμόν, ώστε τὸν ταῦτα φρονοῦντα μηκέτι μηδέ Χριστιανὸν καλεῖσθαι ταῦτα γὰρ πάντα τῶν Γραφῶν ἐστιν ἐναντία. Ὁ μὲν γὰρ 'Ιωάννης φησίν· ''Εν άρχη ην ό Λόγος' οὐτοι δὲ φάσκουσιν·

> έσμεν έν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ· οὖτός

C. 17.

John i. τ. 'Ιωάννης φησίν' 'Έν ἀρχῆ ἢν ὁ Λόγος' οὖτοι δὲ φάσκουσιν' 1 John v. 20. 'Οὐκ ἦν, πρὶν γεννηθῆ.' Καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ἔγραψε' 'Καί

έστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ή ζωὴ ή αἰώνιος. Οῦτοι δὲ ώσπερ αντιμαχόμενοι φάσκουσι μη είναι τὸν Χριστὸν άληθινὸν Θεὸν, άλλα κατά μετοχήν και αυτόν ώς τα πάντα λέγεσθαι Θεόν. Καὶ ὁ μὲν 'Απόστολος αἰτιᾶται τοὺς Ελληνας, ὅτι κτίσματα σέβουσι, λέγων ' Έλάτρευσαν τῆ κτίσει παρά τον κτίσαντα Rom. i. 25. Θεόν' ουτοι δε κτίσμα λέγοντες τον Κύριον είναι, και ώς κτίσματι λατρεύοντες αὐτῷ, τί διαφέρουσιν Ελλήνων; Πῶς Hist. Ari. 80, γάρ, εί τοῦτο φρονοῦσιν, οὐχὶ καὶ κατ' αὐτῶν ἐστι τὸ ἀνάγνωσμα, καὶ ώς αὐτοὺς μεμφόμενός ἐστιν ὁ μακάριος Παῦλος; Καὶ ὁ μὲν Κύριος φησιν 'Έγω καὶ ὁ Πατηρ εν έσμεν' καὶ, John x. 30. 'Ο έμε εωρακώς εώρακε του Πατέρα' και ο παρ' αυτοῦ δε κη- John xiv. 9. ρύττειν αποσταλείς 'Απόστολος γράφει' 'ΔΟς ων απαύγασμα Heb. i. 3. της δόξης, και χαρακτήρ της υποστάσεως αυτου ' ουτοι δέ τολμώσι διαιρείν, και άλλότριον αὐτὸν της τοῦ Πατρός οὐσίας καὶ ἀιδιότητος λέγειν, καὶ τρεπτὸν εἰσάγειν οἱ ἄθεοι, οὐ βλέπουτες ότι, ταθτα λέγουτες, οὐκέτι ποιοθσιν αὐτὸν ἐν μετὰ τοθ Πατρός, άλλα μετά των κτισμάτων. Τίς γαρ ούχ δρά, δτι αδιαίρετου έστι το απαύγασμα προς το φως, και ίδιου αυτου συνυπάρχον τούτω φύσει, και οὐκ ἐπιγέγονεν ὕστερον; Είτα τοῦ Πατρός λέγουτος, 'Οὖτός ἐστιν ὁ Υίός μου ὁ ἀγαπητὸς,' Μαιι χνίι ε καὶ τῶν Γραφῶν λεγουσῶν τοῦτον είναι τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον, έν ψ καὶ 'οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ' ἀπλῶς 'πάντα δι' Ps. xxxii. (xxxiii). 6. αὐτοῦ ἐγένετο' οὖτοι, καινῶν ἐφευρεταὶ δογμάτων καὶ πλασ- John i. 3. μάτων γενόμενοι, έτερον επεισάγουσι λόγον, καὶ ἄλλην σοφίαν τοῦ Πατρός είναι, τοῦτον δὲ κατ' ἐπίνοιαν διὰ τὰ λογικὰ λέγεσθαι Λόγον καὶ Σοφίαν, οὐχ δρώντες ἐκ τούτου τὸ ἄτοπον.

14. Εὶ γὰρ δι' ἡμᾶς λέγεται κατ' ἐπίνοιαν Λόγος καὶ Σοφία, τί αν εξη αὐτὸς, σὐκ αν εξποιεν. Εὶ γὰρ ταῦτα αὐτὸν λέγουσιν εξιναι αὶ γραφαὶ, οῦτοι δὲ ταῦτα εξιναι τὸν Κύριον οὐ θέλουσι, φανερῶς οὐδὲ ὑπάρχειν αὐτὸν θέλουσιν οἱ ἄθεοι καὶ τῶν γραφῶν ἐναντίοι. Καὶ τοῦτο οἱ μὲν πιστοὶ δύνανται παρ' αὐτῆς τε τῆς πατρικῆς φωνῆς, καὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτὸν ἀγγέλων, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων άγίων μαθεῖν' οῦτοι δὲ, ἐπεὶ τὴν διάνοιαν οὐκ ἔχουσι καθαρὰν, οὐδὲ δύνανται θείων ἐπακούειν καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, δύνανται καν παρὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς δαιμόνων μαθεῖν, ὅτι μὴ ὡς πολλῶν ὅντων ἀνε-

φώνουν, άλλα τοῦτον μόνον είδότες έλεγον ' Σὰ εί ὁ άγιος τοῦ EP. AD EP. Æg. Θεοῦ, καὶ ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ καὶ ὁ τὴν αίρεσιν αὐτοῖς Mark i. 24; Matt. viii. 29. ύποβαλων, πειράζων έν τώ όρει, ούκ έλεγεν. Εί και σύ Υίδς εί Cp. Matt. iv, τοῦ Θεοῦ, ὡς ὄντων ἄλλων' ἀλλ', ' Εἰ σὰ εἶ ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ,' ώς μόνου όντος αὐτοῦ. 'Αλλ' οἱ θαυμαστοὶ, ώσπερ Ελληνες, έκπεσόντες της περί τοῦ ένὸς Θεοῦ έννοίας, είς πολυθεότητα κατήλθου, ούτω καὶ ούτοι, μὴ πιστεύουτες ένα είναι τὸν τοῦ Πατρός Λόγου, είς πολλών επίνοιαν πεπτώκασι καὶ τὸν μεν όντως όντα Θεον και άληθινον Λόγον αρνούνται, κτίσμα δέ αὐτὸν κὰν ἐνθυμεῖσθαι τετολμήκασιν, οὐ βλέποντες δσης ἀσεβείας μεστόν έστι τὸ φρόνημα. Εί γὰρ κτίσμα έστὶ, πῶς αὐτὸς τῶν κτισμάτων ἐστὶ δημιουργός; ἢ πῶς αὐτὸς ὁ Υίὸς καὶ Σοφία, καὶ Λόγος; Λόγος γὰρ οὐ κτίζεται, ἀλλὰ γεννᾶται καὶ τὸ κτίσμα οὐχὶ υίὸς, ἀλλὰ ποίημα. Καὶ εἰ τὰ κτίσματα δι' De Syn. 36. αὐτοῦ γέγονε, κτίσμα δέ έστι καὶ αὐτός διὰ τίνος ἄρα καὶ αὐτὸς γέγουευ; 'Ανάγκη γὰρ τὰ ποιήματα διά τινος γίνεσθαι. ώσπερ οθυ καὶ γέγουε διὰ τοῦ Λόγου, ὅτι μὴ αὐτὸς ἢν ποίημα, άλλα Λόγος του Πατρός. Και πάλιν, ει άλλη έστιν ή έν τώ Πατρί σοφία παρά του Κύριου, και ή Σοφία ευ σοφία γέγουευ. Εί δε Σοφία εστίν ό τοῦ Θεοῦ Λόγος, είη αν και ό Λόγος εν λόγω γεγουώς και εί ο Λόγος του Θεού έστιν ο Υίος, είη αν

καὶ ὁ Υίὸς ἐν τῷ υἱῷ ποιηθείς.

John xiv. 10.

15. Πως τοίνυν ὁ Κύριος ἔλεγεν ''Εγω ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ,' ὅντος ἐτέρου ἐν τῷ Πατρὶ, ἐν ῷ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος γέγονε; Πως δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀφεὶς ἐκεῖνον, περὶ τούτου διηγεῖται λέγων 'Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν;' Εἰ δὲ πάντα τὰ βουλήματι γενόμενα

John i. 3. Heb. ii. 40.

δι' αὐτοῦ γέγονε, πῶς καὶ αὐτὸς εἶς τῶν γενομένων ἐστί; Πῶς δὲ καὶ τοῦ ᾿Αποστόλου λέγοντος, ' Δι' δν τὰ πάντα καὶ δι' οῦ τὰ πάντα,' οὖτοι λέγονσιν. Οὐχ ἡμεῖς δι' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκεῖνος δι' ἡμᾶς γέγονεν; "Εδει γὰρ, εἴπερ οὕτως ἦν, εἰπεῖν αὐτὸν, Δι' οὖς γέγονεν ὁ Λόγος. Νῦν δὲ μὴ τοῦτο λέγων, ἀλλὰ, ' Δι' δν τὰ πάντα καὶ δι' οῦ τὰ πάντα,' δείκνυσι τούτους αἰρετικοὺς καὶ συκοφάντας. "Αλλως τε, εἰ τεθαβρήκασιν ἄλλον εἶναι Λόγον ἐν τῷ Θεῷ, ἐπεὶ μὴ φανερὰς ἔχουσι τὰς ἐκ τῶν γραφῶν ἀποδείξεις, κὰν ἐν ἔργον αὐτοῦ δεικνύτωσαν, ἢ τοῦ Πατρὸς ἔρ-

γου χωρίς τούτου τοῦ Λόγου γεγουός, ໃνα τινά δοκώσι πρόφασιν έχειν της έαυτων επινοίας. Του μεν γαρ αληθινού Λόγου πασίν έστι φανερά τὰ έργα, ώς και έξ αὐτών αὐτον ἀναλόγως θεωρείσθαι ως γάρ την κτίσιν όρωντες, διανοούμεθα τον ταύτην κτίσαντα Θεόν, ούτω βλέποντες μηδέν άτακτον έν τοις γενομένοις, άλλα πάντα τάξει και προνοία κινούμενά τε καί μένοντα, ενθυμούμεθα Λόγον είναι τοῦ Θεοῦ τὸν ἐπὶ πάντων όντα τε καὶ ἡγεμονεύοντα. Τοῦτο καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ μαρτυροῦσι, λέγουσαι αὐτόν τε είναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ὅτι 'δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν. Έκείνου δε, περί οῦ λέγουσιν, οὐδεν οὖτε ρητον οὖτε έργον ὑπ' αὐτῶν δείκυυται. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Πατηρ λέγων, 'Οὖτός Matt. iii. 17. έστιν ο Υίος μου ο άγαπητος, ουδένα έτερον είναι παρ' αυτόν σημαίνει.

16. Οὐκοῦν κατὰ τοῦτο καὶ Μανιχαίοις οἱ θαυμαστοὶ λοιπὸν προσετέθησαν. Καὶ γὰρ κἀκεῖνοι μόνον ἄχρις ὀνόματος ἀγαθου θεου ουομάζουσι, και έργου μεν αυτοῦ ούτε βλεπόμενου ούτε αδρατον δεικνύειν δύνανται τον δε άληθινον και δντως όντα Θεόν, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν αοράτων, αρνούμενοι, παντελώς είσι μυθολόγοι. Τοῦτο δὲ καὶ ούτοι πάσχειν μοι δοκούσιν οἱ κακόφρονες. Τοῦ γὰρ ἀληθινοῦ Λόγου καὶ μόνου όντος ἐν τῷ Πατρὶ τὰ ἔργα βλέπουσι, καὶ τούτου μεν άρνούνται, άλλον δε έαυτοις άναπλάττονται λόγον, δυ οὖτε εξ έργων οὖτε εξ ἀκοῆς ἀποδεικυύειν δύνανται εί μὴ άρα σύνθετον τὸν Θεὸν, ὡς ἄνθρωπον, λαλοῦντα καὶ ἀμείβοντα τους λόγους, και πάλιν ούτω νοούντα και σοφιζόμενον ύπονοουντες μυθολογούσιν, ούχ δρώντες είς δσην άλογίαν ταυτα λέγουτες έκπεπτώκασιν. Εί μέν γάρ έπισυμβαίνοντας έχει τούς λόγους, πολύ τοῦτο ἄνθρωπον νομίζουσιν' εί δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ προφέρονται και λοιπον αφανίζονται, μειζόνως ασεβουσιν, δτι τὰ ἐκ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ είναι ἀναλύουσιν. Εἰ γὰρ ὅλως γευνάν αὐτὸν ὑπονοοῦσι, βέλτιόν ἐστι καὶ εὐσεβέστερον λέγειν ένδς είναι Λόγου γεννήτορα τον Θεον, δς έστι ' το πλήρωμα της Cp. Col. ii. 9, θεότητος αὐτοῦ, ἐν ιν καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως πάσης εἰσὶν 3 απόκρυφοι, και τοῦτον λέγειν είναι τε και συνυπάρχειν τώ έαυτοῦ Πατρὶ, δι' οῦ καὶ τὰ πάντα γέγονεν ἡ πολλών μὴ φαι-

ΕΡ. ΑΟ ΕΡ. νομένων Πατέρα νομίζειν τον Θεον, ή ώς εκ πολλών συγκεί-ÆG. μενον, ώς ανθρωποπαθή και ποικίλον, τον απλούν σντα τή

1 Cor. i. 24. φύσει φαντάζεσθαι. Εἶτα τοῦ ᾿Αποστόλου λέγοντος ' Χριστός Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία,' οὖτοι ταῖς πολλαῖς δυνάμεσιν ἔνα καὶ τοῦτον συναριθμοῦσι, καὶ τό γε χείριστον, ὅτι

De Syn. 39. τῆ κάμπη καὶ τοῖς ἄλλοις ἀλόγοις, τοῖς δι' ἐπιτιμίαν πεμπομένοις δι' σάτοῦ παροβάλλουσην σάτον οἱ παράνουση. Εἶτα

μένοις δι' αὐτοῦ, παραβάλλουσιν αὐτὸν οἱ παράνομοι. Εἶτα, Μαιτ. πί. 27. τοῦ Κυρίου λέγοντος 'Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ

John vi. 46. ὁ Υίὸς,' καὶ πάλιν, 'Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἐώρακεν εἰ μη ὁ ඕν παρὰ τοῦ Πατρός' 'πῶς οὐκ ἀληθῶς εἰσιν οὖτοι θεομάχοι,

λέγουτες μήτε δρασθαι μήτε έπιγινώσκεσθαι του Πατέρα παρα John x. 15. τοῦ Υίοῦ τελείως ; Εἰ γὰρ ὁ Κύριος λέγει, 'Καθως γινώσκει

με ὁ Πατηρ, κάγω γινώσκω τον Πατέρα οὐκ ἐκ μέρους δὲ γινώσκει ὁ Πατηρ τον Υίον πως οὐ μαίνονται φλυαροῦντες, ὅτι ἐκ μέρους καὶ οὐ πλήρης γινώσκει ὁ Υίος τον Πατέρα; Εἶτα εἰ ἀρχην ἔχει ὁ Υίος εἰς τὸ εἶναι, ἀρχην δὲ ἔχει καὶ τὰ πάντα εἰς τὸ γεγενησθαι, τί τίνος ἐστὶ πρῶτον, λεγέτωσαν. ᾿Αλλ οὕτε τι εἰπεῖν ἔχουσιν, οὕτε τοῦ Λόγου τοιαύτην ἀρχην δεικυύειν δύνανται οἱ πανοῦργοι. Τοῦ γὰρ Πατρός ἐστιν ἀλη-

John i. τ. θινου καὶ ἴδιου αὐτοῦ γένυημα, καὶ ''Εν ἀρχῆ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.' Περὶ γὰρ τοῦ λέγειν αὐτοὺς μὴ εἰδέναι τὸν Υίὸν τὴν ἐαυτοῦ οὐσίαν περιττόν ἐστιν ἀποκρίνασθαι, εἰ μὴ μόνον μανίας αὐτῶν καταγινώσκειν, εἴ γε ἑαυτὸν οὐκ οἴδεν ὁ Λόγος, ὁ τοῖς πᾶσι τὴν γνῶσιν τὴν περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐαυτοῦ χαριζόμενος, καὶ μεμ-

φόμενος τους μη γινώσκοντας ξαυτούς.

Prov. viii. 22. 17. 'Αλλὰ γέγραπται, φασί ' Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν δδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ ' ἀπαίδευτοι καὶ τὰς φρένας ἐμβε-βροντημένοι! Καὶ δοῦλος ἐν ταῖς γραφαῖς ἐλέχθη, καὶ παιδίσκης υἰὸς, καὶ ἀρνίον καὶ πρόβατον, καὶ ὅτι κεκοπίακε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐτυπτήθη, καὶ πέπουθεν. 'Αλλ' ἔχει τὴν πρόφασιν καὶ τὸ αἴτιον εὖλογον ἐγγὺς τὰ τοιαῦτα πάλιν ἐκ τῶν γραφῶν σημαινόμενα. 'Εστι δὲ τοῦτο, διότι ἄνθρωπος καὶ Υίὸς ἀνθρώπου γέγονε, λαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, ῆτις ἢν John i. 14. ἡ ἀνθρωπίνη σάρξ. ' 'Ο γὰρ Λόγος,' φησὶν ὁ Ἰωάννης, ' σὰρξ ἐγένετο.' Εὶ δὲ ἄνθρωπος γέγονεν, οὐ δεῖ τινας ἐπὶ ταῖς τοιαύ-

ταις φωναίς σκανδαλίζεσθαι άνθρώπου γάρ ίδιόν έστι τὸ κτίζεσθαι, τὸ γίνεσθαι, τὸ πλάττεσθαι, τὸ κοπιᾶν, τὸ πάσχειν, τὸ ἀποθυήσκειν, τὸ ἐκ νεκρῶν ἐγείρεσθαι. Καὶ ὥσπερ Λόγος ων καὶ Σοφία τοῦ Πατρὸς, ἔχει πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ άίδιου, τὸ ἄτρεπτου, τὸ κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν δμοιον, τὸ μὴ πρότερου και υστερου, άλλα το συνυπάρχειν τώ Πατρί, καί αὐτὸ τὸ τῆς θεότητος είδος αὐτὸν είναι, καὶ τὸ δημιουργικὸν, καὶ τὸ μὴ κτίζεσθαι. δμοιος γὰρ δυ κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρός, ούκ αν είη κτιστός, άλλα κτίστης, ώς αὐτός είρηκεν 'Ο Πατήρ μου έως άρτι εργάζεται, κάγω εργάζομαι' ούτως John v. 17. ἄνθρωπος γεγονώς, και σάρκα φορέσας, έξ ανάγκης 'κτίζεσθαι' λέγεται καὶ 'ποιεῖσθαι,' καὶ πάντα τὰ τῆς σαρκὸς ἴδια, κᾶν ούτοι, ως 'Ιουδαϊκοί κάπηλοι, 'τον οίνον μίσγωσιν ύδατι,' τα- Isa. i. 22. πεινούντες τον Λόγον, και την θεότητα αυτού ταις των γεννητων έννοίαις ύποβάλλοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ εἰκότως καὶ δικαίως οι μεν πατέρες ήγανάκτησαν, και ανεθεμάτισαν την ασεβεστάτην ταύτην αίρεσιν, οὖτοι δὲ ώς εὐέλεγκτον καὶ πανταχόθεν οὖσαν σαθράν φοβοῦνται καὶ κρύπτουσι. Καὶ γάρ βραχέα μέν ταῦτα πρὸς κατάγνωσιν αὐτῶν ἡμεῖς ἐγράψαμεν έὰν δέ τις θελήση πλατυτέρω τω κατ' αὐτων έλέγχω χρήσασθαι, εύρήσει την αξρεσιν ταύτην Ελλήνων μεν ου μακράν, των δε άλλων αιρέσεων εσχάτην και τρυγίαν τυγχάνουσαν. Έκειναι μεν γάρ ή περί το σώμα και την ένανθρώπησιν του Κυρίου πλανώνται, αί μεν ούτως, αί δε εκείνως καταψευδόμεναι, ή μηδόλως ἐπιδεδημηκέναι τὸν Κύριον, ὡς Ἰουδαίοι νομίζοντες επλανήθησαν αυτη δε μόνη μανικώτερον είς αὐτην την θεότητα κατατετόλμηκε, λέγουσα μηδόλως είναι τον Λόγον, μηδε του Πατέρα άει Πατέρα είναι. "Οθεν εὐλόγως αν τις κατ' αὐτῶν ἐκείνον είποι γεγράφθαι τὸν ψαλμόν 'Είπεν Ps. xiii.(xiv). άφρων εν καρδία αὐτοῦ, Οὐκ ἔστι Θεός διεφθάρησαν καὶ τ. έβδελύχθησαν έν τοις έπιτηδεύμασιν αὐτών.

18. ' Αλλά καὶ Ισχύομεν,' φασὶ, ' καὶ δυνάμεθα ταῖς πανουργίαις προστήναι τής αἰρέσεως.' Βελτίων δ' αν γένοιτο αὐτῶν ἡ ἀπολογία, ἐὰν μὴ τέχνη τινὶ μηδε σοφίσμασιν Ἑλληνικοῖς, ἀλλ' ἀπλῆ τῆ πίστει ταύτης προστήναι δύνανται. Οὐκοῦν εἰ τεθαδρήκασι καὶ γινώσκουσιν ἐκκλησιαστικὴν εἶναι ταύτην,

EP. AD EP. Matt. v. 15. λεγέτωσαν φανερώς τὸ φρόνημα 'οὐδεὶς γὰρ άψας λύχνον τίθησιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πασι τοις είσερχομένοις. Εί τοίνυν και ούτοι ποοστήναι δύνανται, γραψάτωσαν τὰ προειρημένα, καὶ δειξάτωσαν πάσιν, ώς λύχνον, γυμνην την έαυτών αίρεσιν φανερώς τε και κατηγορείτωσαν 'Αλεξάνδρου τοῦ μακαρίτου έπισκόπου, ως άδίκως εκβαλόντος τον Αρειον λέγοντα ταθτα, καὶ μεμφέσθωσαν την έν Νικαία σύνοδον, αντί της ασεβείας ύπομνήσασαν καὶ γράψασαν την εύσεβη πίστιν. 'Αλλ' οὐ ποιήσουσιν, εθ οίδα, ότι ούχ ούτως είσλυ άγνωτες ών έπλάσαντο και φιλονεικούσιν έπισπείραι κακών άλλά και μάλα γινώσκουσιν, δτι, καν κατά την αρχην τούς ακεραίους διά κενής απάτης ύφαρπάσωσιν, αλλ' εὐθὺς ή έννοια αὐτών ώς

Job xviii. 5. 'φως ἀσεβων σβέννυται,' καὶ στηλιτεύονται πανταχοῦ, ως τῆς άληθείας έχθροί. Διὰ τοῦτο γοῦν πάντα μωρώς ποιοῦντες, Luke xvi. 8. καὶ ώς μωροί λαλοῦντες, τοῦτο μόνον, ώς 'νίοὶ τοῦ αἰώνος

όντες τούτου, φρουίμως πεποιήκασι, κρύπτοντες ύπο τον

μόδιον τον ξαυτών λύχνον, ζνα νομίζηται φαίνειν, και μή φαινόμενος αποσβεσθή καταγινωσκόμενος. Καὶ γαρ καὶ αὐτὸς "Αρειος ὁ τῆς μὲν αἰρέσεως έξαρχος, Εὐσεβίου δὲ κοινωνός, κληθείς έκ σπουδής τότε των περί Ευσέβιον παρά

De Morte Arii, 2, 3.

τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου τοῦ Αθγούστου, καὶ απαιτούμενος είπειν εγγράφως την έαυτου πίστιν, έγραψεν ὁ δόλιος, κρύπτων μέν τὰς ίδιας της ἀσεβείας λέξεις, ὑποκρινόμενος δὲ καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ διάβολος, τὰ τῶν γραφῶν ρήματα ἀπλᾶ, καὶ ως έστι γεγραμμένα. Είτα λέγοντος τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου 'Εὶ μηδέν έτερον έχεις παρά ταῦτα έν τῆ διανοία, μάρτυρα την αλήθειαν δός αμύνεται γαρ επιορκήσαντά σε δ Κύριος. ὅμοσεν ὁ ἄθλιος μήτε έχειν, μήτε ἄλλα παρά τὰ νῦν γραφέντα καν ειρησθαι πώποτε παρ' αυτοῦ ἡ πεφρονήσθαι.

Acts i. 18.

'Αλλ' εὐθὺς ἐξελθων, ώσπερ δίκην δοὺς, κατέπεσε, καὶ 'πρηνης γενόμενος ελάκησε μέσος.

19. Πασι μεν οθν ανθρώποις κοινόν του βίου τέλος δ θάνατός έστι, καὶ οὐ δεῖ τινας ἐπεμβαίνειν, καν ἐχθρὸς ἡ ὁ τελευτήσας, άδήλου όντος μη έως έσπέρας και αὐτούς τοῦτο καταλάβη τὸ δὲ τέλος 'Αρείου, ἐπεὶ μὴ ἁπλώς γέγονε, διὰ

τούτο καὶ διηγήματος ἄξιόν ἐστι. Των γὰρ περὶ Εὐσέβιον απειλούντων είσαγαγείν αὐτὸν είς την εκκλησίαν, δ μεν επίσκοπος της Κωνσταντινουπόλεως 'Αλέξανδρος αντέλεγεν, ὁ δὲ Αρειος εθάρδει τη βία και ταις απειλαις Εύσεβίου σάββατον γαρ ήν, και προσεδόκα τη έξης συνάγεσθαι. Πολύς τοίνυν ήν άγων, εκείνων μεν απειλούντων, 'Αλεξάνδρου δε εύχομένου' άλλ' ὁ Κύριος κριτής γενόμενος έβράβευσε κατά των άδικούντων. Οὖπω γὰρ ὁ ἥλιος ἔδυ, καὶ χρείας αὐτὸν έλκυσάσης είς τόπου, έκει κατέπεσε, και αμφοτέρων της τε κοινωνίας καὶ τοῦ ζην εὐθὺς ἐστερήθη. Καὶ ὁ μὲν μακαρίτης Κωνσταντίνος εὐθὺς ἀκούσας ἐθαύμασεν, Ιδών ἐλεγχθέντα τοῦτον ἐπίορκον πασι δὲ γέγονε τότε φανερον, ὅτι τῶν μὲν περί Εὐσέβιον ήσθένησαν αἱ ἀπειλαὶ, καὶ ἡ ἐλπὶς ᾿Αρείου ματαία γέγονεν. 'Εδείχθη δε πάλιν, δτι παρά τοῦ Σωτήρος ακοινώνητος γέγονεν ή 'Αρειανή μανία και ώδε και έν 'τή Heb. xii. 23. πρωτοτόκων εν ούρανοις εκκλησία. Τίς ούν ούκ αν θαυμάσειεν δρών τούτους αδίκως φιλονεικούντας, οθς δ Κύριος κατέκρινε, και βλέπων αὐτοὺς ἐκδικοῦντας τὴν αίρεσιν, ἡν ὁ Κύριος ακοινώνητον ήλεγξε, μη αφείς τον ταύτης έξαρχον είσελθείν είς την εκκλησίαν, και μη φοβουμένους το γεγραμμένου, άλλ' άδυνάτοις έπιχειρούντας; 'A γάρ ὁ Θεός ὁ Isa. xiv. 27. άγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ δυ δ Θεός κατέκρινε, τίς δ δικαιών; 'Εκείνοι μέν οθν, ώς ίδίας φαντασίας έκδικοθυτες, γραφέτωσαν α θέλουσιν ύμεις δε, άδελφοι, ώς 'τὰ τοῦ Κυρίου σκεύη φέροντες,' καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκδι- Isa, lii, 11. κοθυτες δόγματα, παρακαλώ, δοκιμασταί γίνεσθε τοθ πράγματος καὶ εὶ μὲν ετέρας παρά τὰς προειρημένας 'Αρείου λέξεις γράφουσιν, έντεθθεν ως υποκριτών τούτων κατάγνωτε, κρυπτόντων μέν τον ίον του Φρονήματος, σαινόντων δέ κατά τὸν ὄφιν τοῖς ἀπὸ χειλέων βήμασι. Καὶ γὰρ ταῦτα γράφοντες έχουσι μεθ' ξαυτών τους ξκβληθέντας τότε μετά Αρείου, Σεκοῦνδον τὸν Πενταπολίτην, καὶ τοὺς ἐν ᾿Αλεξ- c. 7. ανδρεία ποτὲ ἐλεγχθέντας κληρικοὺς, τούτοις τε γράφουσιν Ατί. 24, Hist. ἐν τῆ ᾿Αλεξανδρεία καὶ τό γε θαυμαστὸν, ἡμᾶς μὲν καὶ τοὺς Ατί. 65. μεθ ήμων εποίησαν διωχθήναι, καίτοι τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου μετ' εἰρήνης ἀποστείλαντος ἡμᾶς Apol. c. Ari.

ΕΡ. ΑΙ ΕΡ. εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κηδομένου τῆς ὁμοÆG.
Ηἰκι Απ. 54. νοίας τῶν λαῶν τούτοις δὲ παραδοθῆναι νῦν πεποιήκασι τὰς
ἐκκλησίας, καὶ πᾶσιν ἔδειξαν, ὅτι τούτων χάριν ἡ πᾶσα καθ'
ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τῶν ἐτέρων γέγονεν ἐπιβουλή.

20. Πως ούν, ταθτα ποιοθυτές, δύνανται ταθτα γράφοντές πιστεύεσθαι; Εί γαρ έγραφου δρθώς, εξήλειφου ην έγραψευ δ "Αρειος 'Θαλείαν,' και ἀπέβαλλον αν τας της αιρέσεως C. 7. παραφυάδας μαθηταί γαρ ούτοι και κοινωνοί της τε άσε-De Syn. 15. βείας καὶ τῆς ἐπιτιμίας γεγόνασιν Αρείου οὐκοῦν, μὴ ἀποβάλλοντες τούτους, εκδηλοι πασίν είσι μη έχοντες δρθον το φρόνημα, καν μυριάκις γράφωσι. Δια τοῦτο γρηγορείν προσήκει, μήποτε τη περιβολή των γραμμάτων απάτη τις γένηται, και παρενέγκωσι τινας άπὸ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. 'Εὰν δὲ τολμήσαντες τὰ 'Αρείου γράψωσιν, δρώντες ξαυτούς εὐοδουμένους καὶ εὐθηνουμένους, οὐδέν ἐστι λοιπὸν ἡ πολλή τή παβρησία χρήσασθαι, μνημονεύοντας των αποστολικών προβρήσεων, ας δια τας τοιαύτας αίρέσεις προμηνύων έγραψε, καί 1 Tim. iv. 1. ήμας είπειν πρέπει οίδαμεν ότι, ως γέγραπται, έν έσχάτοις καιροίς αποστήσονται τινές της ύγιαινούσης πίστεως, προσέχουτες πυεύμασι πλάυης και διδασκαλίαις δαιμόνων, αποστρε-Tit. i. 14. 2 Tim. iii. 12, φομένων την αλήθειαν' καί 'δσοι μεν θέλουσιν εὐσεβως ζην
13. έν Χριστώ, διωχθήσουται πουηροί δε άνθρωποι και γόητες προκόψουσιν έπὶ τὸ χείρον, πλανώντες καὶ πλανώμενοι. Rom. viii. 35. 'Αλλ' ήμας οὐδέν τι πείσει τούτων, οὐδὲ 'χωρίσει τῆς, ἀγά-

Rom. viii. 35. Αλλ΄ ήμας ούδέν τι πείσει τούτων, ούδε 'χωρίσει τής, άγάπης τοῦ Χριστοῦ,' καν οι αίρετικοὶ θάνατον ήμιν ἀπειλωσι· Χριστιανοὶ γάρ ἐσμεν, καὶ οὐχὶ 'Αρειανοί. Είθε δὲ μηδὲ οὶ ταῦτα γράψαντες ἐφρόνουν τὰ 'Αρείου. Ναὶ, ἀδελφοὶ, τοιαύ-Rom. viii. 15. της παβρησίας χρεία νῦν' 'οὐ γὰρ ἐλάβομεν πνεῦμα δουλείας

Gal. vi. 13. πάλιν εls φόβον' άλλ' 'ἐπ' ἐλευθερία κέκληκεν ἡμας ὁ Θεός' καὶ ἔστιν ἀληθως αἰσχρὸν, καὶ λίαν αἰσχρὸν, ἐαν ἢν παρὰ τοῦ Σωτῆρος διὰ των ἀποστόλων ἔσχομεν πίστιν, ταύτην διὰ "Αρειον ἢ τοὺς τὰ 'Αρείον φρονοῦντας καὶ πρεσβεύοντας ἀπολέσωμεν. "Ἡδη μὲν οὖν πλεῖστοι καὶ τῶν μερῶν τούτων,

Heb. xii. 4. μαθόντες την των γραφόντων πανουργίαν, έτοιμοι 'μέχρις αξματός είσιν αντικαταστήναι' πρός τας έκείνων μεθοδείας, ακούοντες μάλιστα περί της ύμων στερρότητος έπειδη δέ

άφ' ὑμῶν ἐξήχηται ὁ κατὰ τῆς αἰρέσεως ἔλεγχος, καὶ ὡς ὅφις ἐκ τῶν φωλεῶν ἡ αἵρεσις ἀποκεκάλυπται παρ' ὑμῖν τετήρηται τὸ παιδίου, ὅπερ Ἡρώδης ἀνελεῖν ἐζήτει, καὶ ζῆ ἐν ὑμῖν ἡ ἀλήθεια, καὶ ὑγιαίνει παρ' ὑμῖν ἡ πίστις.

21. Διὰ τοῦτο, παρακαλώ, έχουτες μετὰ χείρας τὴν ἐν Νικαία παρά των πατέρων γραφείσαν πίστιν, και ταύτην έκδικοῦντες πολλή τη προθυμία, και τη είς τον Κύριον πεποιθήσει, τύπος γένεσθε τοις πανταχού, δεικνύντες άγωνα προκείσθαι νύν πρός την αίρεσιν ύπερ της άληθείας, και ποικίλας είναι τοῦ έχθροῦ τὰς μεθοδείας. Οὐ γὰρ μόνον τὸ μὴ θῦσαι λίβανον δείκυυσι μάρτυρας άλλα και το μη αρυήσασθαι την πίστιν ποιεί τὸ μαρτύριον της συνειδήσεως λαμπρόν. Καὶ ούχ οί κλίναντες είς είδωλα μόνον κατεκρίθησαν ώς αλλότριοι, αλλά και οι προδεδωκότες την αλήθειαν. 'Ιούδας γουν ου θύσας απεβλήθη της αποστολικής τιμης, αλλα προδότης γενόμενος. Καὶ Ύμέναιος δὲ καὶ ᾿Αλέξανδρος οὐκ εἰς εἴδωλα τραπέντες 1 Tim. i. 20, άπεπήδησαν, άλλ' δτι περί την πίστιν έναυάγησαν. Πάλιν 19. τε 'Αβραὰμ ὁ πατριάρχης οὐκ ἀναιρεθεὶς ἐστεφανώθη, ἀλλ' ότι πιστὸς γέγονε τῷ Θεῷ. Οἱ τε ἄλλοι άγιοι, περὶ ὧν ὁ Παῦλός φησι, Γεδεών, Βαράκ, Σαμψών, Ἰεφθαέ, Δαβίδ τε καί Heb. xi. 52 Σαμουήλ, και οι συν αυτοις, ουχ αίματος έκχυθέντος, έτελειώθησαν, άλλα δια πίστεως έδικαιώθησαν, και μέχρι νῦν θαυμάζονται, δτι καὶ θάνατον ύπομένειν ήσαν έτοιμοι διὰ τὴν είς τὸν Κύριον εὐσέβειαν. Εὶ δὲ δεῖ προσθεῖναι καὶ τὸ γενόμενον ἐφ' ήμιν, οίδατε πως ο μακαρίτης 'Αλέξανδρος μέχρι θανάτου κατά της αίρεσεως ταύτης ηγωνίσατο, καὶ δσας θλίψεις καὶ πηλίκους πόνους, καίτοι γέρων ων, ύπομείνας, έν τῆ πρεσβυτικῆ ἡλικία προσετέθη καὶ αὐτὸς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ. Πόσοι δὲ καὶ άλλοι πόσους καμάτους έσχήκασι, κατά της άσεβείας ταύτης διδάσκουτες, καὶ τὸ καύχημα τῆς δμολογίας έχουσιν ἐν Χριστῷ. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς, ὡς τοῦ περὶ παντὸς ὄντος ἡμῖν ἀγῶνος, καὶ προκειμένου νθν ή άρνήσασθαι ή τηρήσαι την πίστιν, σπουδήν ταύτην καὶ πρόθεσιν έχωμεν, α μεν παρελάβομεν φυλάττειν, έχουτες πρός υπόμυησιν την έν Νικαία γραφείσαν πίστιν τας δε καινοτομίας αποστρέφεσθαι, και διδάσκειν τους λαούς μή *προσέχειν πνεύμασι πλάνης, άλλα παντελώς έκκλίνειν από τῆς

ΕΡ. ΑΔ ΕΡ. ἀσεβείας τῆς τῶν ᾿Αρειομανιτῶν, καὶ τῆς τῶν Μελιτιανῶν πρὸς αὐτοὺς συνωμοσίας.

22. 'Οράτε γὰρ, ὡς τὸ πρότερου μαχόμευοι πρὸς ἐαυτοὺς,
Luke xxiii. νῦν, ὡς 'Ηρώδης καὶ Πόντιος, συνεφώνησαν εἰς τὴν κατὰ τοῦ
Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ βλασφημίαν' ἐφ' ῷ καὶ μισήσειεν ἄν τις αὐτοὺς δικαίως, ὅτι τῶν μὲν ἰδίων χάριν ἀπεχθάνοντο πρὸς ἀλλήλους, εἰς δὲ τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχθραν καὶ
τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀσέβειαν φίλοι γεγόνασι καὶ ἀλλήλους δεΕιοῦνται, πάντα τε παρὰ γνώμην πάσχειν ὑπομένουσι, διὰ τὴν

Hist. Ari. 78. ίδιαν έκαστος της προθέσεως ήδονήν Μελιτιανοί μεν δια την προστασίαν και την μανίαν της φιλαργυρίας, 'Αρειομανίται δε δια την ίδιαν ασέβειαν, ίν' έν τη τοιαύτη συνωμοσία και την ίδιαν αλλήλοις κακόνοιαν προσκιχράν δύνωνται, και αὐτοί μεν την ασέβειαν τούτων ύποκρίνωνται, οὖτοι δε τη πονηρία συντρέχωσιν έκείνων τη κακία, και λοιπόν κοινή τὰ ίδια εαυτών

Rev. xviii. 6. πουηρεύματα, ώσπερ τὸ τῆς Βαβυλώνος ποτήριου κεράσαυτες, ἐπιβουλεύσωσι τοῖς εὐσεβοῦσιν ὀρθώς εἰς τὸν Κύριον ἡμών

Cp. Apol. c. 'Ιησοῦν Χριστόν. 'Ην μεν οὖν ἡ πονηρία καὶ ἡ συκοφαντία Ari. 11, 59.

τῶν Μελιτιανῶν καὶ πρὸ τούτων πᾶσι φανερά ἢν δὲ καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ θεομάχος αἴρεσις τῶν 'Αρειανῶν πάλαι πανταχοῦ καὶ πᾶσιν ἔκδηλος. Οὐ γὰρ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος ἀλλ' οἱ

Circ. A.D. 301. μεν πρό πευτήκουτα καὶ πέυτε έτων σχισματικοί γεγόνασιν οι δε πρό τριάκουτα καὶ εξ ετων ἀπεδείχθησαν αἰρετικοὶ, καὶ τῆς Α.D. 325. ἐκκλησίας ἀπεβλήθησαν ἐκ κρίσεως πάσης τῆς οἰκουμενικῆς

συνόδου. Έξ ων δε νθν έδρασαν, δέδεικται λοιπον καὶ τοις δοκοθσιν αὐτων προσποιείσθαι φανερως, ως δι' οὐδεν έτερον Αροι. c. Απί. καθ' ἡμων καὶ κατὰ πάντων των δρθοδόξων επισκόπων την εξ

δς. αρχής επιβουλήν πεποιήκασιν, ή δια την ίδίαν εαυτών της ασεβείας αίρεσιν. 'Ιδού γαρ το πάλαι σπουδαζόμενον τοις περὶ Εὐσέβιον γέγονε νῦν' και ἀφ' ἡμών μὲν ἀρπασθήναι πεποιή-

Αροί. ad Const. 27. Η κασι τὰς ἐκκλησίας, ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους μὴ κοιΠίκι. Απί. 71. νωνοῦντας αὐτοῖς ἐξώρισαν, ὡς ἠθέλησαν, καὶ τοὺς λαοὺς ἀποστρεφομένους αὐτοὺς ἐξέκλεισαν τῶν ἐκκλησιῶν, τοῖς δὲ
᾿Αρειανοῖς τοῖς πρὸ τοσούτου χρόνου καταγνωσθεῖσι παραδεδώκασιν αὐτὰς, ἵνα, συνούσης αὐτοῖς καὶ τῆς τῶν Μελιτιανῶν

ύποκρίσεως, επ' άδείας έχωσιν εν αὐταῖς τὰ τῆς ἀσεβείας αὐταῦν ἀποπτύειν ρήματα, καὶ προκατασκευάζειν, ὡς γε νομίζουσι,

τῷ τὴν αίρεσιν αὐτοῖς ἐπισπείραντι τῷ 'Αντιχρίστω, τὴν τῆς ἀπάτης ὁδόν.

23. Ἐκείνοι μεν οθν τοσαθτα νυστάζοντες φανταζέσθωσαν μάτην οίδαμεν γαρ ότι και δ φιλάνθρωπος βασιλεύς, ακούσας, κωλύσει τὰς πουηρίας αὐτών, καὶ οὐ χρονιοῦσιν, ἀλλὰ κατὰτὸ γεγραμμένου, 'καρδίαι τῶν ἀσεβῶν ταχέως ἐκλείψουσιν' Ρτον, χ. 20. ήμεις δε ως πρός αποστάτας και θέλοντας μανίαν εν οίκω Κυρίου καταπηξαι, 'ημφιεσμένοι,' κατὰ τὸ γεγραμμένον, τοις $_4$ Kings 'λόγοις' τῶν θείων γραφων, ἀντικαταστωμεν, καὶ μήτε θάνατον $_{xvii, g.t.x.}^{(2 \text{ Kings})}$ σωματικόν φοβηθώμεν, μήτε τὰς τούτων όδοὺς ζηλώσωμεν άλλα πάντων μαλλον προκρινέσθω της άληθείας ό λόγος. Καί γάρ καὶ ἡμεῖς, ὡς οἴδατε πάντες, ἀξιούμενοι τότε παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον, ἢ ὑποκρίνασθαι σὺν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν, ἢ Cp. Apol. c. προσδοκάν ἐπιβουλὴν παρ' αὐτών, οὐκ ἡθελήσαμεν αὐτοῖς συγκαταθέσθαι, άλλα μαλλον είλόμεθα διώκεσθαι παρ' αὐτών, η του του 'Ιούδα μιμήσασθαι τρόπου. 'Αμέλει πεποιήκασιν οπερ ἠπείλησαν, καὶ μιμησάμενοι τὴν Ἰεζάβελ, ἐγκαθέτους 3 Kings έαυτοις τους Μελιτιανους κατεσκεύασαν είδότες πως κατά του χχ. (xxi.) 10. μακαρίου Πέτρου τοῦ μάρτυρος, καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ μεγάλου Apol. c. Ari. 'Αχιλλά, είτα κατά τοῦ μακαρίτου 'Αλεξάνδρου γεγόνασιν, ζυ' 11, 59ούτως καὶ καθ' ἡμῶν, ὥσπερ τοῦτο μελετήσαντες, ὑποκρίνωνται μεν ούτοι άπερ αν αντοίς ύποβληθη, εκείνοι δε πρόφασιν λάβωσι διώκειν καὶ ζητείν ήμας αποκτείναι. Τοῦτο γαρ διψωσι, καὶ οὐ παύονταί γε μέχρι νῦν τὸ αίμα ἡμῶν θέλοντες ἐκχέειν. Αλλα τούτων οὐδεμία μοι φροντίς οίδα γαρ και πέπεισμαι δτι τοις υπομένουσιν έσται μισθός παρά του Σωτήρος, και δτι καὶ ὑμεῖς ὑπομείναντες, ὡς οἱ πατέρες, τύποι γενόμενοι τοῖς λαοῖς, καὶ ἀνατρέπουτες την ξένην καὶ ἀλλοτρίαν ταύτην ἐπίνοιαν των ἀσεβων, έξετε μεν τὸ καύχημα, λέγοντες 'Τὴν πίστιν 2 Tim. iv. 7,8. τετηρήκαμεν ' άπολήψεσθε δε τον στέφανον της ζωης, δυ έπην- James i. 12. γείλατο δ Θεός τοις άγαπωσιν αὐτόν. Γένοιτο δε κάμε μεθ' ύμων τας έπαγγελίας κληρονομήσαι, τας 'μη μόνον τώ Παύλω δηθείσας, άλλα και πασι τοις ήγαπηκόσι την επιφάνειαν' του Κυρίου καὶ Σωτήρος καὶ Θεοῦ καὶ παμβασιλέως ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οῦ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἐν Πνεύματι 'Αγίῳ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰωνας των αἰωνων. 'Αμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

APXIEIIIXKOIIOT AAESANAPEIAX

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ.

Ι. ' Ἐκ πολλών ἐτών ὄντα σε' Χριστιανόν, καὶ ἐκ προγόνων [Spring of A D. 356.] φιλόθεον επιστάμενος, 'εὐθύμως τὰ περί εμαυτοῦ νῦν ἀπολογούμαι' τοίς γάρ του μακαρίου Παύλου λόγοις χρώμενος. αὐτόν σοι πρεσβευτήν ύπερ έμαυτοῦ ποιοῦμαι είδως αὐτὸν μεν κήρυκα της άληθείας, σε δε των αύτου ρημάτων φιλήκοον, θεοφιλέστατε Αύγουστε. Περί μέν οὖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, Apol. c. Ari. καὶ τῆς κατ' ἐμοῦ γενομένης συσκευῆς, αὐτάρκη τὰ γραφέντα 1, 58. παρά των τοσούτων επισκόπων μαρτυρήσαι τή σή εύλαβεία. ίκανα και τα της μετανοίας Ούρσακίου και Ουάλευτος δείξαι πασιν, ότι μηδεν ων επέστησαν καθ' ήμων είχεν αληθές. γαρ τοσούτον άλλοι δύνανται μαρτυρείν, δσον ούτοι γραφοντες ' 'Εψευσάμεθα, έπλασάμεθα, καὶ πάντα τὰ κατὰ 'Αθανασίου συκοφαντίας γέμει.' Προσθήκη δε πρός φανεράν άπόδειξιν, ελ καταξιώσειας μαθείν, ὅτι, παρόντων μεν ἡμών, Apol. c. Ari. οὐδὲν ἀπέδειξαν οἱ κατηγοροῦντες κατὰ Μακαρίου τοῦ πρεσ13, 72 ff. 82. βυτέρου απόντων δε ήμων, κατά μόνας έπραξαν άπερ ήθέλησαν. Τὰ δὲ τοιαῦτα προηγουμένως μὲν ὁ θεῖος νόμος, έπειτα δε και οι ημέτεροι νόμοι μηδεμίαν έχειν δύναμιν άπεφήναντο. 'Από μεν οῦν τούτων οίδας, ὅτι καὶ ἡ σὴ εὐλάβεια, φιλαλήθης οὖσα καὶ φιλόθεος, ἡμᾶς μὲν ἐλευθέρους ἀπὸ πάσης ύποψίας συνορά, τοὺς δὲ καθ' ἡμῶν γενομένους συκοφάντας αποφαίνει.

- 2. Περί δε τής διαβολής τής κατ' έμου γενομένης παρά τή ση φιλανθρωπία δια τον εύσεβέστατον Αύγουστον και μακαρίας μμήμης και αιωνίου Κώνσταντα του άδελφου σου (τοῦτο γάρ οἱ ἐχθροὶ θρυλοῦσι, καὶ γράψαι τετολμήκασιν), ἱκανὰ τὰ πρώτα δείξαι και ταύτα μη άληθη. Εί μεν γάρ άλλοι τινές ήσαν οι τοῦτο λέγοντες, δικάσιμον ήν τὸ πράγμα, χρεία τε πολλής ἀποδείξεως, και των εις πρόσωπον ελέγχων ει δε οί τὰ πρώτα πλάσαντες αὐτοί και ταῦτα συνέθηκαν, πώς οὐκ έξ έκείνων είκότως και ταθτα πεπλασμένα δείκνυται; Δια τοθτο γὰρ πάλιν κατὰ μόνας λαλοῦσι, νομίζοντες ὑφαρπάζειν δύνασθαι την σην θεοσέβειαν. 'Αλλ' έσφάλησαν ου γαρ ώς ηθέλησαν ήκουσας, άλλα τη μακροθυμία δέδωκας και ημίν χώραν απολογείσθαι. Τὸ γὰρ μὴ παραυτίκα κινηθήναι καὶ τιμωρίαν απαιτήσαι, οὐδεν ην έτερον, η, ως δίκαιον βασιλέα, περιμείναι και την του διαβληθέντος απολογίαν ής έαν καταξιώσης ἀκοῦσαι, τεθάρσηκα ώς καὶ ἐν τούτοις καταγνώση τῶν προπετευσαμένων, καὶ μὴ φοβηθέντων τὸν Θεὸν, ἐντειλάμενον Cp. Ecclus. μηδεν ψεύδος από στόματος βασιλεί λέγεσθαι.
- 3. Αλσχύνομαι μεν οθν άληθως και απολογούμενος περί τοιούτων, περί ων οὐδε αὐτον οίμαι τον κατήγορον έτι παρόντων ήμων μνημονεύσειν. Οίδε γαρ ακριβώς, ότι τε αὐτός ψεύδεται, καὶ οὖτε ἐμάνην ἐγὼ, οὖτε τῶν φρενῶν ἐξέστηκα, ζυα κάν ώς ενθυμηθείς τι τοιούτον ύπονοηθώ. Διὸ οὐδ' αν άλλοις έρωτωσιν απεκρινάμην, ໃνα μηδε εν τφ χρόνφ της απολογίας οι ακούοντες κρεμωμένην έχωσι την διάνοιαν τή δε σή εδλαβεία μεγάλη και λαμπρά τή φωνή απολογούμαι, καὶ τὴν χειρα ἐκτείνας, δ μεμάθηκα παρά τοῦ ᾿Αποστόλου, 'μάρτυρα του Θεου επικαλούμαι επί την εμαυτού ψυχήν' 2 Cor. i. 23. καί, ως γέγραπται έν ταις Βασιλικαις ιστορίαις 'μάρτυς κίngs (1 Sam.) xii. 5. Κύριος, και μάρτυς δ Χριστός αὐτοῦ' (κάμοι συγχώρησον είπειν), οὐδὲ πώποτε περί της σης εὐσεβείας κακώς έμνημόνευσα παρά τῷ ἀδελφῷ σου τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Κών-

APOL. AD CONST.

σταντι, τῷ εὐσεβεστάτῳ Αὐγούστω οὐ παρώξυνα τοῦτον, ὡς ούτοι διαβεβλήκασιν άλλ' εί ποτε καὶ είσελθόντων ήμων πρός αὐτὸν ἐμνημόνευσεν αὐτὸς τῆς σῆς φιλανθρωπίας, (ἐμ-

Apol. c. Ari.

Hist, Ari. 22, νημόνευσε δε καὶ ότε οί περὶ Θάλασσον ήλθον είς την Πιτυβίωνα, καὶ ἡμεῖς ἐν τῆ ᾿Ακυλητα διετρίβομεν・) μάρτυς ὁ Κύριος, ὅπως ἐμνημόνευον ἐγω τῆς σῆς θεοσεβείας, καὶ ταῦτα έλεγον, απερ ο Θεός αποκαλύψη τη ση ψυχή, ινα καταγυώς της συκοφαντίας των με διαβαλόντων παρά σοί. ρησον είπόντι μοι ταθτα, φιλανθρωπότατε Αύγουστε, καὶ πολλήν μοι συγγνώμην δός. Οὐ γὰρ οὕτως ἦν εὐχερης ὁ φιλόχριστος έκεινος, οὐδὲ τηλικοῦτος ήμην έγω, ίνα περί τοιούτων εκοινολογούμεθα, καὶ άδελφὸν άδελφῷ διέβαλλον, η παρά βασιλεί περί βασιλέως κακώς μνημονεύσω. Ο μαίνομαι, βασιλεῦ, οὐδὲ ἐπελαθόμην τῆς θείας φωνῆς λεγούσης. Eccles. x. 20. 'Καί γε εν συνειδήσει σου βασιλέα μη καταράση, και εν ταμείοις κοιτώνός σου μή καταράση πλούσιον δτι πετεινόν

τοῦ οὐρανοῦ ἀποίσει σου την Φωνην, καὶ ὁ τὰς πτέρυγας άπαγγελεί λόγου σου.' Εί δε τὰ κατ' ίδιαν λεγόμενα καθ' ύμων των βασιλέων ου κρύπτεται, πως ουκ άπιστον εί παρόντος βασιλέως, και τοσούτων έστώτων, έλεγον κατά σοῦ: Οὐ γὰρ μόνος ἐώρακά ποτε τὸν ἀδελφόν σου, οὐδὲ μόνω μοί ποτε έκείνος ωμίλησεν άλλ' άει μετά τοῦ έπισκόπου της πόλεως ένθα ήν, και άλλων των έκει παρατυγχανόντων είσηρχόμην κοινή τε αὐτὸν ἐβλέπομεν, καὶ κοινή πάλιν ἀνεχωρούμεν δύναται Φουρτουνατιανός δ της 'Ακυληίας επίσκοπος μαρτυρήσαι περί τούτου, ίκανός έστιν ό πατήρ Όσιος είπειν, και Κρισπίνος ὁ τῆς Πατάβων, και Λούκιλλος ὁ ἐν

Cp. Hist. Ari. 20.

Βερωνί, και Διονύσιος δ έν Ληίδι, και Βικέντιος δ έν Καμπανία ἐπίσκοπος. Καὶ ἐπειδὴ τετελευτήκασι Μαξιμίνος ὁ Τριβέρεως, καὶ Προτάσιος ὁ τῆς Μεδιολάνου, δύναται καὶ Εύγένιος δ γενόμενος μάγιστρος μαρτυρήσαι αυτός γάρ είστήκει πρό του βηλου, και ήκουεν άπερ ήξιουμεν αὐτὸν, καί άπερ αὐτὸς κατηξίου λέγειν ἡμίν. Ταῦτα τοίνυν εἰ καὶ ἱκανὰ πρός απόδειξίν έστι, συγχώρησον δμως διηγήσασθαι καὶ τὸν λογισμον της αποδημίας, ζυα και έκ τούτων καταγνώς τών διαβαλλόντων ήμας μάτην.

4. Έξελθων από της 'Αλεξανδρείας, ούκ είς το στρατόπεδον τοῦ ἀδελφοῦ σου, οὐδὲ πρὸς ἄλλους τινὰς, ἢ μόνον εἰς Apol. c. Ari. την 'Ρώμην ανηλθον' και τη έκκλησία τα κατ' έμαυτον παραθέμενος (τούτου γαρ μόνου μοι φροντίς ήν), εσχόλαζον ταις συνάξεσι. Τώ άδελφώ σου οὐκ ἔγραψα, ἡ μόνον ὅτε οἱ περὶ Εὐσέβιου ἔγραψαν αὐτῷ κατ' ἐμοῦ, καὶ ἀνάγκην ἔσχου ἔτι ὧν Ib. 3. Hist. έν τη 'Αλεξανδρεία ἀπολογήσασθαι' καὶ ὅτε, πυκτία των θείων Ari. 9. γραφών κελεύσαντος αὐτοῦ μοι κατασκευάσαι, ταῦτα ποιήσας ἀπέστειλα χρη γὰρ ἀπολογούμενόν με ἀληθεύειν τῆ σῆ θεοσεβεία. Τριών τοίνυν έτων παρελθόντων, τεπάρτω ένιαυτώ [A.D. 343.] γράφει κελεύσας απαντήσαι με πρός αυτόν ήν δε έν τή Μεδιολάνω. 'Εγώ δέ, διερωτών την αίτίαν (οὐ γάρ έγίνωσκον, μάρτυς δ Κύριος), έμαθον δτι επίσκοποί τινες, ανελθόντες, ήξίωσαν αὐτὸν γράψαι τῆ σῆ εὐσεβεία, ώστε σύνοδον γενέσθαι. Πίστευε, βασιλεῦ, οὕτω γέγονε, καὶ οὐ ψεύδομαι. Κατελθών τοίνυν εls την Μεδιόλανον, είδον πολλην φιλανθρωπίαν κατηξίωσε γάρ ίδειν με, και είπειν ότι έγραψε και απέστειλε προς σε, αξιών σύνοδον γενέσθαι. Διάγοντα δέ με έν τη προειρημένη πόλει μετεπέμψατο πάλιν els τàs Γαλλίας, ἐκεῖ γὰρ καὶ ὁ πατὴρ "Οσιος ἤρχετο, ἵνα ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σαρ- Apol. c. Ari. δικην δδεύσωμεν. Μετά δε την σύνοδον, εν τη Ναϊσσώ μοι 361 διάγοντι γράφει και άνελθων έν 'Ακυλητα λοιπον διέτριβον, ένθα με τὰ γράμματα της σης θεοσεβείας κατέλαβεν. Κάκειθεν κληθείς πάλιν παρά τοῦ μακαρίτου, καὶ ἀνελθών είς τὰς Γαλλίας, ούτως ήλθου παρά την σην ευσέβειαν. 5. Ποίου τοίνυν τόπου, η τίνα χρόνου φησίν δ κατήγορος, έν δ τοιαθτά με είρηκέναι διέβαλλεν; ή τίνος παρόντος έμάνην φθέγξασθαι τοιαθτα, οία ώς είπόντος μου κατεψεύσατο;

ἐν ῷ τοιαῦτά με εἰρηκέναι διέβαλλεν; ἢ τίνος παρόντος ἐμάνην φθέγξασθαι τοιαῦτα, οἶα ὡς εἰπόντος μου κατεψεύσατο;
ἢ τίς ἐστιν ὁ τούτῳ συνηγορῶν καὶ μαρτυρῶν; 'ὰ γὰρ εἶδον οἱ Prov. xxv. 8.
ὀφθαλμοὶ ' αὐτοῦ, ταῦτα καὶ 'λέγειν' ὀφείλει, ὡς ἡ θεία γραφὴ
παρήγγειλεν. Οὐδένα μὲν οὖν οὖτος εὐρήσει μάρτυρα τῶν μὴ
γενομένων' ἐγὼ δὲ, ὅτι οὐ ψεύδομαι, μάρτυρα μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν σὴν εὐσέβειαν ἔχω. 'Αξιῶ γὰρ, γινώσκων σε
μνημονικώτατον, ἀναμνησθῆναι τῶν λόγων, ὧν ἀνέφερον τότε,
ὅτε κατηξίωσας ἰδεῖν με, πρῶτον μὲν ἐν Βιμινακίῳ, δεύτερον [Δ.D. 338 and
δὲ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ τρίτον ἐν 'Αντιοχείᾳ·

Apol. ad CONST. Hist. Ari. 22. Soc. ii. 23.

εί καν των περί Ευσέβιον των με λυπησάντων κακώς έμνημόνευσα παρά σοὶ, εἰ διέβαλλόν τινας τῶν ἀδικησάντων με. δε μηδε καθ' ων έδει με λέγειν τούτους διέβαλον, ποίαν είχον μανίαν βασιλέα βασιλεί διαβάλλειν, και άδελφον άδελφω συγκρούσαι; Παρακαλώ, ή παρόντα με ποίησον έλεγχθήναι, η κατάγνωθι των διαβολών καὶ μίμησαι τον Δαβίδ λέγοντα. Psal. c.(ci.)5, 'Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον, τοῦτον ἐξεδίωκον.' Wisd. i. 11. Τὸ μὲν γὰρ ὅσον εἰς αὐτοὺς ἡκε ἐφόνευσαν 'στόμα' γὰρ 'καταψευσάμενου ανείλε ψυχήν.' 'Η δε ση μακροθυμία νενίκηκε, παρασχούσα παρόησίαν άπολογίας, ίνα και καταγνωσθηναι δυνηθωσιν, ως φιλόνεικοι καί συκοφάνται. Περί μέν τοῦ εὐσεβεστάτου σου άδελφοῦ τοῦ τῆς μακαρίας μυήμης ταθτα δύνασαι γάρ κατά την δοθείσαν σοι σοφίαν παρά Θεοῦ προλαμβάνειν τὰ πολλὰ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων, καὶ γινώσκειν την πλασθείσαν κατηγορίαν.

6. Περί δὲ τῆς ἐτέρας διαβολῆς, εὶ ἔγραψα τῷ τυράννω (τούνομα γὰρ οὐδὲ λέγειν βούλομαι), παρακαλώ, ώς θέλεις καὶ δι' ών αν δοκιμάσης, εξέταζε καὶ ἀνάκρινε ή γαρ ύπερβολή της διαβολής εξίστησι με, και είς πολλήν ασάφειαν άγει. Καὶ πίστευε, θεοφιλέστατε βασιλεῦ, πολλάκις κατ' έμαυτου λογιζόμευος ηπίστουν, εί άρα τις εμάνη τοσούτου, ώστε καὶ τοιαύτα ψεύσασθαι. Ἐπειδη δε παρα των Άρειανων έθρυλείτο και τούτο, και ως αυτοί έπιδεδωκότες αντίγραφον επιστολής εκαυχώντο, εξιστάμην μειζόνως, και αὐπνους νύκτας διατελών, ώς πρός παρόντας τους κατειπόντας έμαχόμην και κραυγήν έξαπιναίως ήφίειν μεγάλην, και ηθχόμην εύθυς, στενάζων μετά δακρύων, εύρειν τας σας ακοάς εύμενείς. Αλλά και ούτω τη χάριτι του Κυρίου ταύτας εύρων, πάλιν απορώ, ποίαν αρχήν της απολογίας ποιήσομαι· δσάκις γαρ αν έπιβάλωμαι λέγειν, εμποδίζομαι διά την του πράγματος έκ-Όλως μέν γάρ περί τοῦ μακαρίτου σου άδελφοῦ πρόφασις ην πιθανή τοις συκοφάνταις, ότι τε κατηξιούμεθα

Cp. Soc.ii, 22. βλέπειν αὐτὸν, καὶ περὶ ἡμῶν ἠξίου γράφειν πρὸς τὴν σὴν άδελφικήν διάθεσιν, καὶ παρόντας μεν ετίμα πολλάκις, καὶ απόντας δε μετεπέμπετο του δε διάβολου Μαγυέντιου, ' μάρτυς δ Κύριος, καὶ μάρτυς δ Χριστός αὐτοῦ, οὕτε γινώσκω, οὕτε

δλως ηπιστάμην αὐτόν. Ποία τοίνυν συνήθεια τῷ μὴ γινωσκομένφ πρὸς τὸν μὴ γινώσκοντα; ποία με πρόφασις εἶλκε γράψαι τῷ τοιούτᾳ; ποῖον προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς ἔτασσον, γράφων αὐτῷ; ὅτι 'Τὸν τιμῶντά με, οῦ τῶν εὐεργεσιῶν οὐκ [Feb. A.D. ἄν ποτε ἐπιλαθοίμην, τοῦτον φονεύσας καλῶς ἐποίησας; καὶ ἀποδέχομαί σε τοὺς γνωρίμους ἡμῶν Χριστιανοὺς καὶ πιστοτάτους ἄνδρας ἀνελόντα; καὶ ἀποδέχομαί σε σφάξαντα τοὺς ἐν 'Ρώμη γνησίως ἡμᾶς ὑποδεξαμένους, τὴν μακαρίαν σου θείαν τὴν ἀληθῶς Εὐτρόπιον, καὶ 'Αβουτήριον τὸν γνήσιον ἐκεῖνον, καὶ Σπειράντιον τὸν πιστότατον, καὶ ἄλλους πολλοὺς καλούς;'

7. Αρ' οὐχὶ καὶ τὸ μόνον ὑποπτεύειν περὶ τούτων τὸν κατήγορου, έστι μανικόυ; Τί γάρ με πάλιν θαβρείν έπειθεν αὐτώ; ποίαν αὐτοῦ διάθεσιν έβλεπον ἀσφαλή; "Οτι τὸν ἔδιον δεσπότην ἀνείλε, και περί τους ξαυτου φίλους ἄπιστος γέγονε, και ορκους μέν παρέβη, είς δε τον Θεον ησέβησε, φαρμακούς καὶ έπαοιδούς έπινοων κατά της του Θεού κρίσεως; Ποίφ δέ συνειδότι χαίρειν έλεγον τούτφ, οδ ή μανία και ή ώμότης οθκ έμε μόνον, άλλά και πάσαν την καθ' ήμας οικουμένην έλύπησε; Μεγάλην γε χάριν καὶ πολλην έκ τούτων ώφειλον τούτω, ὅτι ὁ μὲν μακαρίτης ἀδελφός σου τὰς ἐκκλησίας ἀναθημάτων επλήρωσεν, ούτος δε αυτον αποστέλλοντα πεφόνευκε. Καὶ οὖτε ταῦτα βλέπων ὁ μιαρὸς ἢδέσθη, οὖτε τὴν δοθείσαν χάριν τῷ μακαρίτη διὰ τοῦ βαπτίσματος πεφόβηται άλλ' ὡς δαίμων τις άλάστωρ καὶ διαβολικός, έμάνη κατ' αὐτοῦ. Τώ μεν οθν μακαρίτη τοθτο γέγονεν είς μαρτύριον έκεινος δε λοιπου ώς δέσμιος κατα του Καϊν 'στένων και τρέμων' εδιώ- Gen. iv. 12. κετο, ໃνα καὶ τὸν Ἰούδαν ἐν τῷ θανάτω μιμήσηται, δήμιος LXX. καθ' ξαυτοῦ γινόμενος, καὶ διπλην ξποίσηται καθ' ξαυτοῦ την [A.D. 353.] τιμωρίαν ἐν τῇ μετὰ ταῦτα κρίσει.

8. Τοιούτω με φίλον ὁ διαβαλων ἐνόμισε γεγενησθαι ἡ τάχα οὐδὲ νενόμικεν, ἀλλ' ὡς ἐχθρὸς ἀπιθάνως ἐπλάσατο οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι κατεψεύσατο. Ἐβουλόμην δὲ αὐτὸν, ὅστις ἐστὶν, ἐνταῦθα παρείναι, καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐρωτῆσαι (ὰ γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί) πότερος ἡμῶν ἔχαιρε, τοῦ μακαρίτου Κώνσταντος

APOL. AD CONST. ζωντος, καὶ τις μάλλον ηὕχετο· καὶ ἡ πρώτη διαβολὴ δείκνυσι, καὶ παντὶ τοῦτο δῆλόν ἐστιν. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς οἶδεν ἀκριβως, ὅτι των οὕτω διακειμένων, καὶ εἴ τις ἠγάπα τὸν μακαρίτην Κώνσταντα, οὐκ ἐγίγνετο φίλος τῷ κατ' ἐκείνου γενομένῳ, εἰ δὲ ἄλλως διέκειτο ἡ ὡς ἡμεῖς, φοβοῦμαι μὴ ἄπερ ὁ μισων ἐκείνον ἐντεθύμηται, ταῦτα κατεψεύσατο κατ' ἐμοῦ.

9. Έγω μεν οδυ, επί τούτω ξενιζόμενος, δσα χρη λέγειν άπολογούμενον, άπορω καὶ μόνον έμαυτοῦ μυρίους καταψηφίζομαι θανάτους, έὰν καὶ ὅλως κᾶν ὑποψία τις εἰς ἐμὲ περὶ τούτου γένηται σοὶ δὲ, φιλάληθες βασιλεῦ, θαβρών ἀπολογοῦμαι' παρακαλώ, καθά προείπου, έξέτα(ε' καὶ μάλιστα μάρτυρας έχων τούς αποσταλέντας ποτέ παρ' έκείνου πρός σε πρέσβεις. είσι δε Σαρβάτιος και Μάξιμος οι επίσκοποι, και οι συν αυτοις· καὶ Κλημέντιος καὶ Βάλης. Μάθε, παρακαλώ, εὶ γράμματά μοι κεκομίκασιν ταθτα γάρ παρείχε πρόφασιν κάμολ τοθ γράφειν έκείνω. Εί δε μή έγραψε, μηδε εγίνωσκέ με, πως έγραφου έγω μη επιστάμενος αὐτόν; Ἐρώτησον εί μη, εωρακως τους περί Κλημέντιον, εμνήσθην του της μακαρίας μνήμης, καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένου, ' ἐν δάκρυσί μου τὰ ἱμάτια διέβρεχου,' ένθυμούμενος την φιλανθρωπίαν και την φιλόχριστον αὐτοῦ ψυχήν. Μάθε πως, ακούσας περί της ωμότητος του θηρίου, καὶ Ιδών τοὺς περί Βάλεντα διὰ τῆς Λιβύης ελθόντας, εφοβούμην μη κάκείνος πειράση τολμήσαι, και ως ληστής φονεύση τους αγαπώντας και μνημονεύοντας του μακαρίου ων έμαυτον

10. Τοῦτο οὖν δεδιὼς φρονοῦντας ἐκείνους, καὶ οὐ μᾶλλον ηὐχόμην περὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας; καὶ τὸν μὲν φονεύσαντα ἐκείνου ἠγάπων, εἰς σὲ δὲ τὸν ἀδελφὸν ὅντα, καὶ ἐκδικοῦντα τὸν ἐκείνου θάνατον ἐλυπούμην; 'Αλλ' ἐκείνου μὲν τῆς παρανομίας ἐμνημόνευον, τῆς δὲ σῆς εὐεργεσίας ἐπελανθανόμην, ἢν καὶ μετὰ θάνατον τοῦ μακαρίτου τοιαύτην ἔσεσθαι περὶ ἐμὲ, οἴα ἢν καὶ περιόντος ἐκείνου, διὰ γραμμάτων δηλῶσαι κατηξίωσας; Ποίοις ὅμμασι τὸν ἀνδροφόνον ἔβλεπον; "Η πῶς οὐχ, ὑπὲρ σῆς σωτηρίας εὐχόμενος, ἐνόμιζον καὶ τὸν μακαρίτην ἐκείνον ὁρậν; 'Αδελφοὶ γὰρ διὰ τὴν φύσιν ἀλλήλων εἰσὶ κάτοπτρα. Διὰ τοῦτο καὶ σὲ βλέπων ἐν ἐκείνφ, οὕ ποτε ἃν διέβαλον"

οὐδενὸς είναι δεύτερον τίθημι.

[A.D. 350.]

Ps. vi. 6.

C. 23.

κάκεινου εν σοι πάλιν δρών, ού ποτε αν έγραψα τώ κατ' έκείνου γενομένω, άλλα μαλλον περί της σης σωτηρίας ηὐχόμην. Καὶ μάρτυρες τούτων προηγουμένως μεν δ Κύριος, δ έπακούσας και χαρισάμενος δλόκληρόν σοι την έκ προγόνων βασιλείαν μάρτυρες δε και οι τότε παρόντες, Φιληκήσιμος δ γενόμενος δουξ της Αιγύπτου, και 'Ρουφίνος, και Στέφανος, ων ό μεν καθολικός, ό δε μάγιστρος ην έκει και 'Αστέριος ό κόμης, καὶ Παλλάδιος ὁ γενόμενος τοῦ παλατίου μάγιστρος, 'Αντίοχός τε καὶ Εὐάγριος οἱ ἀγεντισηρίβους. Μόνον γὰρ ἔλεγον ' Εὐξώμεθα περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ εὐσεβεστάτου Αὐγούστου Κωνσταντίου ' καὶ πας ὁ λαὸς εὐθὺς μια φωνή ἐβόα ' Χριστέ, βοήθει Κωνσταντίφ' καὶ διέμενεν οὕτως εὐχόμενος.

ΙΙ. ΤΟτι μεν οθυ μήτε έγραψά ποτε εκείνω, μήτε εδεξάμην ποτέ παρ' αὐτοῦ, μάρτυρα τὸν Θεὸν, καὶ τὸν τούτου Λόγον τὸν μονογενή αὐτοῦ Υίὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν έπεκαλεσάμην τον δε κατειπόντα, καὶ περὶ τούτου συγχώρησον έρωτηθήναι δι' όλίγων, πόθεν είς τοῦτο παρήλθεν; Ἐπιστολής αντίγραφα φήσειεν έχειν; τοῦτο γαρ απέκαμον οι 'Αρειανοί θρυλούντες. Πρώτον μεν ούν καν τα γράμματα τοις ήμετέροις δμοια δεικνύη, οὖπω τε ἀσφαλὲς ἔχει* πλαστογράφοι γὰρ εἰσὶν Cp. Apol. c. οἔτινες καὶ τὰς ὑμῶν τῶν βασιλέων χεῖρας πολλάκις ἐμιμή- Ari. 45. σαντο και ούχ ή μίμησις παρέχει τοις γράμμασι το κύρος, έαν μή και οι τὰ τοιαῦτα γράφειν είωθότες μαρτυρώσι ταις έπιστολαίς. Τοῦτο τοίνυν καὶ τοὺς διαβαλόντας πάλιν ἐρωτῆσαι βούλομαι, τίς ὁ παρασχών ταῦτά ποτε, καὶ πόθεν εὐρέθη ταῦτα. καὶ γὰρ κάγὼ τοὺς γράφουτας εἶχου, κἀκεῖνος πάλιν τοὺς λαμβάνοντας παρά των κομιζόντων και έπιδιδόντας αὐτώ. μέν ουν ημέτεροι πάρεισι καταξίωσον δε κάκείνους καλέσαι (ην γαρ πάντως έξεστιν αὐτούς καὶ μάθε περί τούτων τῶν γραμμάτων, εξέτασον ως άληθείας σοι συμπαρούσης αυτη γάρ βασιλέων, καὶ μάλιστα Χριστιανών, ἐστὶ φυλακτήριον μετὰ ταύτης βασιλεύειν ύμας έστιν ασφαλές, λεγούσης της θείας γραφης ' Έλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια, φυλακή βασιλεί, καὶ Ρτον. xx. 28. περικυκλώσει έν δικαιοσύνη τον θρόνον αὐτοῦ. Ταύτην προβαλων 'Οροβάβελ ὁ σοφὸς νενίκηκε' καὶ πας ὁ λαὸς ἐφώνησε. ' Μεγάλη ἡ ἀλήθεια καὶ ὑπερισχύει.'

z Esdr. iv. 41.

12. Εί μεν ούν παρ' άλλοις ήμην διαβληθείς, την σην APOL AD CONST. Ασις ΧΧΥ, ΣΙ, εὐσέβειαν ἐπεκαλούμην' ώς δ'Απόστολος 'ἐπεκαλέσατο' τότε τον ' Καίσαρα,' καὶ πέπαυται τῶν ἐχθρῶν ἡ κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλή. έπειδή δὲ παρά σοι τετολμήκασι κατειπείν, τίνα ἀπὸ σοῦ John xiv. 6. ἐπικαλέσομαι; του Πατέρα τοῦ λέγουτος, 'Έγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, Ίνα σου την καρδίαν είς ευμένειαν κλίνη. ' Δέσποτα παυτοκράτορ, βασιλεθ των αλώνων, ὁ Πατήρ τοθ Κυρίου ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ, σὰ διὰ τοῦ σοῦ Λόγου την βασιλείαν ταύτην τῷ σῷ θεράποντι Κωνσταντίω δέδωκας σὰ λάμψον είς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, Ινα, γνοὺς τὴν καθ' ἡμῶν συκοφαντίαν, εὐμενῶς μέν αὐτὸς δέξηται τὴν ἀπολογίαν, πάντας δὲ ποιήση γνώναι, ότι αι άκοαι αὐτοῦ ἡσφαλίσθησαν ἐν άληθεία, και κατά τὸ Prov. xvi. 13. γεγραμμένον "Μόνα βασιλεί δεκτά χείλη δίκαιά έστιν." Ούτω γάρ και κατορθούσθαι τον θρόνον της βασιλείας διά Ρτον. xxv. 5. Σολομώντος λεχθήναι πεποίηκας. Οὐκοῦν όλως ερώτησον, μαθέτωσαν οί κατειρηκότες, ότι σοι μέλει περί της άληθείας μαθείν. Καὶ εἰ μὴ τῷ χρώματι τοῦ προσώπου δείξουσι τὴν συκοφαντίαν τούτο γάρ του συνειδότος έλεγχός έστι, καί Prov. xv. 13. γέγραπται ' Καρδίας εὐφραινομένης πρόσωπον θάλλει, εν δε λύπαις ούσης σκυθρωπάζει.' Ούτω τους μεν επιβουλεύσαντας Gen. zlii. 21. τφ 'Ιωσηφ ή συνείδησις ήλεγξε' τοῦ δὲ Λάβαν ή κατὰ τοῦ Gen. xxxi. 5. Ίακωβ πουηρία έκ τοῦ προσώπου δέδεικται. 'Οράς γοῦν έκείνων μέν την ύποψίαν, φευγόντων και κρυπτομένων, ήμων δε την ελευθερίαν απολογουμένων. Οὐ γάρ περί κτημάτων νῦν ή κρίσις, άλλὰ περὶ δόξης της ἐκκλησίας. Ο λίθφ κρουόμενος ζητεί του Ιατρόυ των δε λίθων δξύτερα τα έκ της Ρου. ΣΧΥ. 18. διαβολής έστι πλήγματα ' Ρόπαλόν έστιν ή διαβολή, καὶ μάχαιρα, καὶ τόξευμα ἀκιδωτὸν,' ώς εἶπε Σολομών' καὶ ταῦτα μόνη ή άλήθεια ιασθαι δύναται ταύτης δε παρορωμένης,

αὐξάνει δεινότερον τὰ τραύματα.

13. Διὰ ταῦτα πάντα τὰ πανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν τετάρακται. Καὶ προφάσεις μὲν ἐπενόησαν, ἐπίσκοποι δὲ τηλικοῦτοι καὶ πολυετεῖς ἐξωρίσθησαν, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ κοινωνίαν.
Καὶ εὶ μὲν μέχρι τοσούτου τοῦτο ἐγίγνετο, προσδοκία τις ἦν
ἀγαθή· φιλάνθρωπος γὰρ εἶ· ἵνα δὲ μὴ καὶ μετὰ ταῦτα διαβῆ
τὸ κακὸν, κρατείτω ἡ ἀλήθεια παρὰ σοί· καὶ μὴ ἀφῆς ὑπόνοιαν

κατὰ πάσης ἐκκλησίας γενέσθαι, ὡς τοιαῦτα βουλευομένων καὶ γραφόντων τῶν Χριστιανῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἐπισκόπων. ^{*}Η εἰ μὴ βούλει ἀνακρίνειν, δίκαιον καὶ ἡμᾶς πιστεύεσθαι μᾶλλον ἀπολογουμένους ἢ τοὺς διαβάλλοντας. Οὖτοι μὲν γὰρ, ὡς ἐχθροὶ, πονηρεύονται, ἡμεῖς δὲ ἀγωνιῶντες τὰς ἀποδείξεις παρέχομεν. 'Αλλὰ δὲ θαυμάζω, πῶς ἡμεῖς μὲν μετ' εὐλαβείας φθεγγάμεθα, ἐκεῖνοι δὲ τοσαύτην ἔσχον ἀναισχυντίαν, ὡς καὶ ψεύσασθαι βασιλεῖι. 'Αλλ' ἐξέτασον διὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὥσπερ γέγραπται, 'ἐρευνῶν ἐρεύνησον' παρόντων ἡμῶν, πόθεν Joeli. 7. Lxx. ταῦτα λέγουσιν, ἢ πόθεν ηὑρέθη τὰ γράμματα. 'Αλλ' οὕτε τῶν ἡμετέρων τις ἐλεγχθήσεται, οὕτε τῶν ἐκείνου φήσειέ τις' πέπλασται γάρ. Καὶ πλέον οὐδὲν τάχα προσήκει ζητεῖν, οὐδὲ γὰρ βούλονται, ἵνα μὴ καὶ ὁ ταύτας γράψας ἐξ ἀνάγκης εὑρεθῆ. Ἰσασι γὰρ αὐτὸν οἱ διάβολοι μόνοι, καὶ ἄλλος οὐδείς.

14. Έπειδὴ δὲ καὶ περὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κατειρή- [The Casaragu, ώς δὴ συνάξεως ἐκεῖ γενομένης, πρὶν αὐτὴν τελειωθῆναι Hist. Ari. 55. φέρε και περι τούτου πάλιν απολογήσομαι τη ση εύσεβεία els ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἔλκουσιν οἱ Φιλέχθρως διακείμενοι πρὸς ἡμᾶς. Ναὶ γέγουευ, όμολογω καὶ γὰρ καὶ τὰ πρώτα λέγων οὐκ εψευσάμην, καὶ τοῦτο νῦν οὐκ ἀρνήσομαι. 'Αλλ' ἄλλως πάλιν η ώς αὐτοὶ κατειρήκασίν έστι τὸ πράγμα. Καί μοι συγχώρησον είπειν, ούκ έγκαινίων ημέραν έπετελέσαμεν, θεοσεβέστατε Αύγουστε τούτο γαρ αθέμιτον ην άληθως πρό της σης προστάξεως ποιήσαι οὐδε έκ παρασκευής είς τοῦτο παρήλθομεν οὐδὲ ἐπίσκοπός τις οὐδὲ ἄλλος κληρικός εἰς τοῦτο κέκληται, έλειπε δε πολλά και τώ έργω. 'Αλλ' οὐδε εκ παραγγελίας γέγονεν ή σύναξις, ΐνα πρόφασιν ευρωσιν ούτοι του κατειπείν. 'Αλλά το γενόμενον Ισασι πάντες' ἄκουσον δε διως τῆ σαυτοῦ έπιεικεία και μακροθυμία. Εορτή μεν γάρ ήν το Πάσχα, ό δε λαδς πάνυ πολύς και τοσούτος ήν, δσον αν εύξαιντο κατά πόλιν είναι Χριστιανών φιλόχριστοι βασιλείς. Τών τοίνυν έκκλησιών όλίγων και βραχυτάτων ούσών, θόρυβος ήν ούκ όλίγος, άξιούντων έν τη μεγάλη έκκλησία συνελθείν, κάκεί πάντας εύχεσθαι ύπερ της σης σωτηρίας δπερ και γέγονεν. 'Αλλ' έμου παρακαλούντος τέως έπισχείν, και δπως δήποτε μετά θλίψεως έν ταις άλλαις έκκλησίαις συναχθήναι, ούχ

APOL. AD CONST.

ύπήκουσαν, αλλ' έτοιμοι γεγόνασιν εξελθείν την πόλιν, els τους ερήμους τόπους εν ήλίω συνελθείν, βέλτιον ήγούμενοι κάματου ενεγκείν όδου, ή μετά λύπης την εορτήν ποιήσαι.

15. Πίστευε γάρ, βασιλεῦ, καὶ περὶ τούτου πάλιν μάρτυρα δέξαι την άλήθειαν ότι έν ταις συνάξεσι της Τεσσαρακοστής,

διὰ τὸ τῶν τόπων στενὸν καὶ τὸ πολὺ πλήθος τῶν λαῶν, πλείστα παιδία, και ούκ δλίγαι νεώτεραι γυναίκες, πλείσταί τε γραίδες, και ούκ όλιγοι νεανίσκοι θλιβέντες άπηνέχθησαν είς τους οίκους και του Θεού παρασχόντος, τέθνηκε μέν οὐδείς πάντες δε εγόγγυσαν, και ήξίωσαν δια την μεγάλην έκκλησίαν. Εί δὲ καὶ ἐν ταῖς προεόρτοις τοιαύτη γέγονε θλίψις, τί αν έγεγόνει έν αὐτῆ τῆ έορτῆ; Πάντως πάντα έτι Cp. Encycl. 5. τούτων χαλεπώτερα. 'Αλλ' οὐκ ἔπρεπεν ἀντὶ χαρᾶς λύπην, αντ' ευφροσύνης πένθος, αντί της ξορτης κλαυθμών τοις λαοίς γενέσθαι είδως και μάλιστα τύπον έχειν των πατέρων. γὰρ μακαρίτης 'Αλέξανδρος, στενών δύτων τών ἄλλων τόπων, καὶ οἰκοδομών την τότε μείζονα νομιζομένην ἐκκλησίαν την Cp. Apol. de καλουμένην Θεωνά, συνήγεν έκει διά τὸ πλήθος, και συνάγων Fuga, 24. ούκ ημέλει της οίκοδομης. Τούτο και έν Τριβέροις, και έν 'Ακυλητα γενόμενον έώρακα' κάκει γάρ έν ταις έορταις διά τὸ πληθος, έτι των τόπων οἰκοδομουμένων, συνηγον ἐκεί: καὶ οὐχ εύρου τοιούτου κατήγορου. 'Αλλά καὶ δ μακαρίτης σου άδελφὸς, ἐν ᾿Ακυλητα, τοιαύτης ούσης συνάξεως, συνήχθη. Οὕτω κάγω πεποίηκα, και γέγουεν ουκ έγκαίνια, άλλα σύναξις ευχής. Σὺ μὲν οὖν, εὖ οἶδα, ὅτι, φιλόθεος ὢν, τῶν μὲν λαῶν ἀποδέχη την προθυμίαν, καὶ συγγινώσκεις έμοὶ, μη κωλύσαντι τοσούτου

> λαοῦ τὰς εὐχάς. 16. Έγω δε τον κατειπόντα πάλιν περί τούτου ερωτήσαι Βούλομαι, ποῦ νόμιμον ην εύχεσθαι τὸν λαὸν, ἐν ἐρήμοις, ἡ ἐν οικοδομουμένφ τόπφ της εύχης; Ποῦ πρέπου ην και όσιου έπακούσαι του λαόν το 'Αμήν; εν ερήμοις, ή εν τῷ ήδη λεχθέντι Κυριακώ; Σὰ δὲ, θεοφιλέστατε βασιλεῦ, ποῦ τοὺς λαοὺς αν ήθελες έκτειναι τας χειρας και εύξασθαι περί σου; ένθα καὶ Ελληνες Ιστανται παρερχόμενοι, ή εν τῷ ἐπωνύμφ σου τόπφ, δυ ήδη, μάλλου δὲ καὶ ἄμα τῷ θεμελίφ, 'Κυριακὸυ' πάντες δυομάζουσιν; Οίδα, ότι τὸν σὸν τόπον προκρίνεις μειδιάς

γάρ, καὶ τοῦτο μειδιών σημαίνεις. 'Αλλ' ἔδει, φησὶν δ κατειπων, εν ταις εκκλησίαις τουτο γενέσθαι. Μικραί μεν οθν καί στεναὶ πάσαι, καθὰ προείπου, πρὸς τοὺς λαούς είσιν. "Επειτα δὲ πῶς ἔπρεπε γενέσθαι τὰς εὐχάς; καὶ πῶς ἦν βέλτιον κατὰ μέρος καὶ διηρημένως τὸν λαὸν μετ' ἐπικινδύνου συνοχής, ή όντος ήδη τόπου τοῦ δυναμένου δέξασθαι πάντας, έν αὐτώ συνελθείν και μίαν και την αυτην μετά συμφωνίας των λαών γενέσθαι την φωνήν; Τοῦτο βέλτιον ην τοῦτο γὰρ καὶ την όμοψυχίαν έδείκνυε τοῦ πλήθους οὕτω καὶ ταχέως ὁ Θεὸς έπακούει. Εί γαρ κατά την αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος ἐπαγγελίαν, ' έαν δύο συμφωνήσαιεν περί παντός, οῦ αν αιτήσωνται, γενή- Matt. xviii. σεται αὐτοῖς' τί, ἐὰν τοσούτων λαῶν συνελθόντων μία γένηται 19. φωνή, λεγόντων τῷ Θεῷ τὸ ᾿Αμήν; Τίς γοῦν οὐκ ἐθαύμασε; Τίς οὐκ εμακάρισε σε, βλέπων τον τοσούτον λαον εν ενί συνελθόντα τόπφ; Πως έχαιρον οι λαοί βλέποντες άλλήλους τὸ πρότερου ἐν διηρημένοις συνερχόμενοι τόποις; Τοῦτο πάντας ηθφρανε, καὶ μόνον τὸν διαβαλόντα ἐλύπησε.

17. Την γουν ετέραν και υπολειπομένην αυτιλογίαν αυτού βούλομαι προλαβείν. 'Ο μέν γάρ κατειρηκώς φησιν' 'Ούπω τετελείωτο τὸ ἔργον, καὶ οὐκ ἐχρῆν εὐχὰς γενέσθαι' ὁ δὲ Κύριος είπε· 'Σὺ δὲ, ὅταν προσεύχη, είσελθε είς τὸ ταμεῖόν σου, Matt. vi. 6. και απόκλεισον τας θύρας. Τί τοίνυν φήσειεν ο κατήγορος; Μάλλον δὲ τί αν είποιεν οἱ φρόνιμοι καὶ ἀληθως Χριστιανοί; Τούτους γαρ έρωτησου, βασιλεῦ ἐπειδη γέγραπται περὶ μὲν ἐκείνων, ὅτι ''Ο μωρὸς μωρὰ λαλήσει'' περὶ δὲ τούτων, 'Παρὰ Isa. xxxii. 6. παντὸς φρονίμου συμβουλίαν λάμβανε.' Τῶν ἐκκλησιῶν Τοb. iv. 18. στενών οὐσών, καὶ τών λαών τοσούτων όντων, καὶ βουλομένων είς τὰς ἐρήμους ἀπελθείν, τί ποιείν ἐχρῆν; Ἡ μὲν γὰρ έρημος άθυρος, και των βουλομένων δίοδός έστιν, ό δε Κυριακὸς τόπος καὶ τετείχισται καὶ τεθύρωται, καὶ τὴν διαφοράν τῶν εὐσεβῶν καὶ τῶν βεβήλων δείκνυσιν. Αρα, βασιλεῦ, οὐ μετὰ της σης εύσεβείας πας δστισούν 'φρόνιμος' επινεύει τούτφ; *Ισασι γάρ, ὅτι ώδε μὲν νόμιμος εὐχὴ, ἐκεῖ δὲ ἀταξίας ὑποψία εί μη άρα, τόπων μη όντων, μόνοι την έρημίαν αν οικοίεν οί εὐχόμενοι, ώσπερ ην ὁ Ἰσραήλ άλλα κακείνοις, της σκηνης γενομένης, περιώριστο λοιπον της ευχης ο τόπος. '3 Δέσ-

APOL. AD CONST.

ποτα καὶ άληθῶς βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων Χριστέ, Υίὲ τοῦ Θεού μονογενές, Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Πατρός, ἐπειδὴ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν δ λαδς ηθέατο, καὶ διὰ σοῦ τὸν σὸν Πατέρα τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν παρεκάλεσε, περί τῆς σωτηρίας τοῦ σοῦ θεράπουτος τοῦ εὐσεβεστάτου Κωνσταυτίου, κατηγορούμαι. 'Αλλά τῆ σῆ ἀγαθότητι χάρις, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σοῖς νόμοις διαβέβλημαι. Μειζόνως γάρ αν διεβλήθην, και ην άληθως έγκλημα, εί δυ ωκοδόμησε τόπου ό βασιλεύς παρηρχόμεθα, καὶ έρημου εζητοῦμευ εἰς εὐχήν. Πῶς αν ὁ κατήγορος εφλυάρησε τότε πως αν ην πιθανός λέγων "Εξουθένησέ σου τον τόπου. παρά γυώμην έστιν αὐτοῦ το γινόμενου. έγέλασε παρερχόμενος έδειξε την έρημον πληρούσαν του τόπου την χρείαν θέλοντας εύξασθαι λαούς κεκώλυκε.' Ταύτα ήθελευ είπειν, ταθτα έζήτει και μή εύρων άχθεται, και λοιπον λόγους πλάττει. Ταῦτα γὰρ εὶ ἔλεγεν, ἐδυσώπει καμέ ι ισπερ νύν άδικεί, τὸν διαβόλου τρόπον άναλαβών, καὶ παρατηρούμενος τούς προσευχομένους. διὸ καὶ ἐσφάλη παραγνούς τὸ τοῦ Δανιήλ ενόμισε γαρ δ αμαθής, ότι και επί σοῦ τὰ τῶν Βαβυλωνίων κρατεί, και ούκ έγνω, ότι φίλος εί του μακαρίου Δανιηλ, και τον αυτον αυτώ Θεον προσκυνείς, και ου κωλύεις.

Dan. vi. 11.

18. Έγω μεν οθν και ταθτα πρός τον κατειπόντα αποδύρομαι' σύ δὲ, θεοφιλέστατε Αύγουστε, ζήσειας πολλαῖς ἐτῶν περιόδοις, και τα έγκαίνια έπιτελέσειας. Αι γαρ γευόμεναι παρά πάντων περί της σης σωτηρίας εύχαι ούκ έμποδίζουσι την των έγκαινίων πανήγυριν. Μη τοῦτο ψευδέσθωσαν οί άμαθείς άλλα παρά μεν των πατέρων μαθέτωσαν, αναγνώτωσαν δὲ καὶ τὰς γραφάς μᾶλλον δὲ παρὰ σοῦ μαθέτωσαν, φιλολόγος γὰρ εἶ, ὅτι καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὁ ἰερεὺς, Cp. 2 Esdr. φιλολόγος γὰρ εί, δτι καὶ Ίησοῦς ὁ τοῦ Ίωσεδὲκ ὁ ἱερεὺς, (Ε̄ 2τα) iii. 6 ff. (Neh. viii.) καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ Ζοροβάβελ ὁ Σαλαθιὴλ ὁ σοφὸς, καὶ "Εσδρας ὁ ἱερεὺς καὶ τοῦ νόμου γραμματεὺς, τοῦ ἱεροῦ μετὰ την αιχμαλωσίαν οικοδομουμένου, και ένστάσης της Σκηνοπηγίας (ξορτή δε ήν αύτη καὶ πανήγυρις καὶ εὐχή μεγάλη εν τώ Ίσραήλ), συνήγαγον τον λαον δμοθυμαδον είς το ευρύχωρον του πρώτου πυλώνος του πρός τη ανατολή, και το θυσιαστήριον

άλλα θέλεις πάντας εύχεσθαι, είδως ότι πάντων έστιν εύχη.

σώζεσθαί σε καὶ βασιλεύειν εν είρήνη διαπαντός.

τοῦ Θεοῦ ἡτοίμασαν, κάκεῖ προσήνεγκαν, κάκεῖ τὴν ἐορτὴν ἐπετέλεσαν. Καὶ λοιπὸν οὕτως τὰς κατὰ σάββατον καὶ νουμηνίαν προσέφερον θυσίας, καὶ οἱ λαοὶ τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἀνέ-Φερου. Καὶ φανερώς φησιν ή γραφή, ὅτι ταῦτα ἐγίγνετο, καὶ ό ναὸς τοῦ Θεοῦ οὖπω ῷκοδόμητο άλλὰ μᾶλλον τούτων οὕτως εύχομένων ὁ οίκος προέκοπτεν ὁ οίκοδομούμενος καὶ οὕτε διὰ την προσδοκίαν των έγκαινίων έκωλύθησαν αι εύχαι, ούτε διά τας γενομένας συνόδους των εύχων έμπεπόδισται τα έγκαίνια. άλλα και δ λαός ούτως ηύχετο και ότε τετέλεστο πας δ οίκος, έποίησαν τὰ έγκαίνια, καὶ προσήνεγκαν είς τὸν έγκαινισμον, 2 Esdr. vi. 17. καὶ πάντες εωρτασαν επί τῆ τελεσιουργία. Τοῦτο δε πάλικ και δ μακαρίτης 'Αλέξανδρος και οι άλλοι πατέρες πεποιήκασι συναγαγόντες γάρ καὶ τελειώσαντες τὸ έργον, ηὐχαρίστησαν τῷ Κυρίφ, ἐγκαίνια ἐπιτελέσαντες. Τοῦτο καὶ σὲ ποιείν πρέπει, φιλομαθέστατε βασιλεύ ετοιμος γάρ δ τόπος προαγνισθείς ταις προγενομέναις εύχαις, ζητών παρουσίαν τής σης ευσεβείας τουτο γάρ αυτώ λείπει πρός του τέλειου κόσμου. Τοῦτο μεν οὖν πληρώσειας, καὶ τὴν εὐχὴν ἀποδοίης τῷ Κυρίω, ώ και του οίκου πεποίηκας τούτο γάρ πάυτων έστιν εὐχή.

19. Δος δη, και την άλλην ίδωμεν διαβολην, και συγχώρησον απολογήσασθαι καὶ περὶ αὐτῆς. Τετολμήκασι γὰρ καὶ τοῦτο διαβάλλειν, ώς αντιστάντος έμοῦ τοῖς σοῖς προστάγμασιν, ώστε μη έξελθείν την έκκλησίαν. Έκείνους μέν οθν θαυμάζω μη αποκάμνοντας ταίς συκοφαντίαις έγω δε δμως οὐδε οὕτως ἀποκάμνω, χαίρω δε μᾶλλον ἀπολογούμενος. "Οσφ γαρ απολογίαι πολλαί, τοσούτφ και πλέον έκεινοι δύνανται καταγινώσκεσθαι. Οὐκ ἀντέστην προστάγματι τῆς σῆς εὐσεβείας, μη γένοιτο ου γάρ τηλικούτος ήμην, ΐνα και λογιστή πόλεως αντιστώ, μήτιγε τηλικούτω βασιλεί και περί τούτου τοσούτων πλείστων παρ' έμοῦ λόγων πάσα γὰρ ἡ πόλις μοι [Qu. τοσούμαρτυρεί. Συγχώρησον δε όμως και τοῦτο πάλιν εξ άρχης των ού δεί.] διηγήσασθαι τὰ πράγμα καὶ γὰρ ἀκούσας, θαυμάσεις, εὖ οἶδ' ότι, των έχθρων την εύχερειαν. Μοντάνος δ Παλατινός ήλθε [Μαν, 353.] κομίζων έπιστολην, ώς έμοῦ γράψαντος, ΐνα είς την Ίταλίαν έλθω, καὶ α νομίζω λείπειν τοῖς εκκλησιαστικοῖς, ταῦτα πληApol. ad Const. ρωθήναι δυνηθή. Τῆ μὲν οὖν σῆ εὐσεβεία χάρις, ὅτι κατηξίωσεν, ὡς ἐμοῦ γράψαντος, ἐπινεῦσαι, καὶ τῆς ὁδοῦ πρόνοιαν πεποίηκεν ὑπὲρ τοῦ ταύτην ἐλθεῖν, καὶ ἀκμητὶ διανῦσαί με· τοὺς δὲ ψευσαμένους τὰς σὰς ἀκοὰς τεθαύμακα πάλιν μὴ φοβηθέντας, ὅτι τὸ ψεῦδος ἴδιόν ἐστι τοῦ διαβόλου, καὶ οἱ ψευδόμενοι ἀλλότριοί εἰσι τοῦ λέγοντος· 'Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια.' Οὐ γὰρ ἔγραψα, οὐδὲ τοιαύτην ἐπιστολὴν εὐρεῖν ὁ κατήγορος δυνήσεται· εἰ καὶ ἔδει με γράφειν καθημέραν, ἵνα τὴν ἀγαθήν σου πρόσοψιν θεωρῶ· ἀλλ' οὔτε τὰς ἐκκλησίας καταλιμπάνειν ὅσιον, οὐδὲ δι' ὅχλου τῆ σῆ εὐσεβεία γίνεσθαι δίκαιον ἦν· μάλιστα ὅτι καὶ ἀπόντων ἡμῶν ἐπινεύ-

εις ταις εκκλησιαστικαις άξιώσεσιν. Α μεν οθν εκέλευσε

[Lost.]

Μοντάνος, κέλευσον αναγνώναι με έστι γάρ ταῦτα... 20. Πόθεν δε άρα και ταύτην την επιστολήν εύρον οι κατειρηκότες; έβουλόμην παρ' αὐτῶν ἀκοῦσαι, τίς αὐτοῖς καὶ ταύ-Ποίησον αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι. την ἐπιδέδωκε. έκ τούτου μαθείν, ότι καὶ ταύτην έπλασαν, ώσπερ κάκείνην έθρύλησαν περί τοῦ δυσωνύμου Μαγνεντίου. Καταγνωσθέντες δε και περί ταύτης, εις ποίαν άρα μετά ταῦτα πάλιν ελκουσιν ήμας απολογίαν; Τοῦτο γαρ μεμελετήκασι, καὶ ταύτην έχουσιν, ως όρω, σπουδήν, πάντα κινείν καὶ θορυβείν. λέγοντες πολλά παροξύνουσί ποτε καθ' ήμων' άλλά τους τοιούτους καὶ ἀποστρέφεσθαι καὶ μισείν δίκαιόν ἐστιν, ὅτι, οξοί είσι, τοιούτους καὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτῶν ὑπολαμβάνουσι, καὶ νομίζουσι δύνασθαι τὰς διαβολὰς Ισχύειν καὶ παρά σοί. Ισχυσε γάρ ποτε ή τοῦ Δωήκ κατά των ίερέων τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ὁ ἀκούσας Σαοὺλ ἢν ὁ ἄδικος. Καὶ Ἰεζάβελ δε διαβαλούσα ήδυνήθη βλάψαι τον θεοσεβέστατον

Ναβουθαί άλλὰ καὶ 'Αχαὰβ ὁ πονηρὸς καὶ ἀποστάτης ὁ ἀκούων. 'Ο δὲ ἀγιώτατος Δαβὶδ, οῦ μιμητὴν εἶναί σε προσ-

1 Kings (†
Sam.) xxii. 9.
3 Kings (†
Kings) xx.
(xxi.)

ήκει, καὶ πάντες εὕχονται, τοὺς τοιούτους οὕτε προσίεται, Psal. c. (ci.) ἀλλὰ καὶ ὡς λυσσῶντας κύνας ἀπεστρέφετο, λέγων' 'Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.' Εχοά. χχίϊι. 'Εφύλαττε γὰρ τὴν λέγουσαν ἐντολήν' 'Οὐ παραδέξη ἀκοὴν

εχοά κκιιι. Εφυλαίτε γαρ την λεγουσαν ευτολην. Ου παρασεξή ακοην ... ματαίαν.' Μάταια δε και τὰ τούτων εστί παρὰ σοί ἤτησας Ρτον. κκκ. 8. γὰρ, ὡς ὁ Σολομών, και σὺ παρὰ Κυρίου, καὶ εἰληφέναι πίστευε, τὸ μάταιον λόγον καὶ ψευδή μακρὰν ἀπὸ σοῦ Prov. xxx. 8. γενέσθαι προσήκειν.

21. Διὰ τοῦτο τοίνυν κάγὼ, ἐπειδή ἐκ διαβολής ήν ἐπιστολή, και ούκ είχεν ούδε του ελθείν πρόσταξιν, έγνων ὅτι προαίρεσις οὐκ ην της σης εὐσεβείας ελθείν ήμας παρά σέ. Τὸ γὰρ μὴ κελεῦσαι πάντως έλθεῖν, ἀλλὰ καὶ γράψαι ώς έμοῦ γράψαντος, καὶ θέλοντος διορθώσασθαι τὰ δοκοῦντα λείπειν, καίτοι μηδενός λέγοντος, φανερόν ην παρά γνώμην είναι της σης ημερότητος την κομισθείσαν επιστολήν. Τοῦτο πάντες έγνωσαν τοῦτο καὶ γράφων ἐδήλωσα καὶ οίδε δὲ Μοντάνος, ότι οὐ τὸ ἐλθεῖν παρητούμην, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐμοῦ γράψαντος ἐλθείν ἀπρεπες ἡγούμην, Ινα μὴ καὶ εν τούτφ πρόφασιν εθρωσιν οι συκοφάνται πάλιν, ως δχληρού γενομένου μου τῆ σῆ θεοσεβεία. 'Αμέλει παρεσκευασάμην, καὶ τοῦτο οίδεν αὐτὸς, Ίνα, έὰν γράψαι καταξιώσης, εὐθὺς έξέλθω, καὶ φθάσω τῆ προθυμία τὸ προσταχθέν. Οὐ γὰρ ἐμαινόμην ἀντειπεῖν τοιούτφ σου προστάγματι. Μη γραψάσης τοίνυν όντως της σης ευσεβείας, πως αυτέστην μη κελευσθείς; η πως λέγουσιν, ουκ επείσθην, καίτοι προστάξεως μη ούσης; πως ου συκοφαντία και τουτο των έχθρων πλαττόντων το μη γενόμενον ως γενόμενον; Φοβούμαι μη καὶ νῦν, ἀπολογουμένου μου, θρυλήσωσιν ώς μη άξιώσαντος απολογήσασθαι ούτως έγω μέν εύχερής είμι παρ' αὐτοῖς εἰς τὸ κατηγορεῖσθαι παρ' αὐτῶν' αὐτοὶ δὲ ταχεῖς εἰς τὸ συκοφαυτείν και καταφρουείν της γραφης λεγούσης άγάπα καταλαλείν, ໃνα μη έξαρθης.

Lxx.

22. Μουτάνου τοίνου ἀποδημήσαντος, ήλθε Διογένης ὁ νο- [July 355.] τάριος μετὰ εξ καὶ εξκοσι μῆνας καὶ οὖτε αὐτὸς ἐπιστολὴν Ari. 52. ἀπεδίδου, οὖτε εωράκαμεν ἀλλήλους, οὖτε ὡς προστάξεως οὖσης ἐνετείλατό μοι ἀλλὰ καὶ ὅτε Συριανὸς ὁ στρατηλάτης [Jan. 5, 356.] εἰσῆλθεν εἰς τὴν ᾿Αλεξάνδρειαν, ἐπειδὴ παρὰ τῶν ᾿Αρειανῶν ἐθρυλεῖτό τινα, καὶ ἄπερ ἐβούλουτο, ἐπηγγέλλουτο γίνεσθαι, ἠρώτων εἰ γράμματα ἔχει περὶ ὧν θρυλοῦσι γράμματα γὰρ ἀπήτουν, ὁμολογῶ, τῆς προστάξεως. Ἐπειδὴ δὲ μὴ ἔχειν ἔλεγεν, ἡξίουν κὰν αὐτὸν Συριανὸν, ἡ τὸν ἔπαρχον τῆς Αἰγύπτου Μάξιμον γράψα μοι περὶ τούτου. Τοῦτο δὲ οὕτως ἀπήτουν, ἐπειδὴ γράψασά μοι ἦν ἡ σὴ φιλανθρωπία, ὥστε παρὰ

APOL. AD CONST.

μηδενός με ταράττεσθαι, μηδε ανέχεσθαι των θελόντων ήμας πτοείν, άλλα μένειν έν ταις έκκλησίαις αμερίμνως. Οι μέν ούν κομίσαντες την τοιαύτην επιστολήν είσι Παλλάδιος, δ γενόμενος τοῦ παλατίου μάχιστρος, καὶ 'Αστέριος ὁ γενόμενος δουξ 'Αρμενίας. Τὸ δὲ ἀντίγραφον της ἐπιστολης συγχώρησον άναγνωναί με έστι γάρ τοῦτο.

Spring of 350.]

23. 'Αντίγραφον ἐπιστολῆς οὕτως ἔχον'

Hist. Ari. 24. 51. (Letter of

Κωνστάντιος νικητής Αυγουστος 'Αθανασίφ.

Constantius to Athanasius.)

Εύχεσθαί με άεὶ ώστε πάντα αίσια ἀποβαίνειν τῷ ποτε άδελφω έμω Κωνστάντι, ούδε την σην ύπερέβη σύνεσιν. Ουτινα επειδή εξ απάτης ατοπωτάτων αυηρήσθαι έγνων, πόση είμι περιβληθείς στυγνότητι, εύχερως ή ύμετέρα φρόνησις δυνήσεται κοίνειν. Καὶ ἐπειδή τινές είσιν, οίτινες ἐν τῷ παρόντι καιρφ τφ ούτω δακρυτικφ δράματι καταπτοείν σε πειράζουσι, διά τοῦτο τὰ παρόντα ταῦτα γράμματα πρός την σην τιμιότητα στείλαι έκρινα προτρέπων σε ίνα, ώσπερ πρέπει επισκόπω, els την κεχρεωστημένην θρησκείαν συντρέχειν διδάξειας του δήμου, καὶ μετ' αὐτοῦ κατά τὸ έθος ταις εὐχαις σχολάσειας ήμιν γάρ τοθτο άρέσκει τὸ, σὲ κατὰ τὴν ἡμετέραν βούλησιν, έν παντί καιρφ έν τφ σφ τόπφ έπίσκοπον είναι βουλόμεθα. Καὶ ἄλλη χειρί 'Η θεότης φυλάξειέ σε πολλοῖς ένιαυτοίς, πάτερ προσφιλέστατε.

Cp. Hist, Ari. 24.

[Qu. naú.]

24. Περί ταύτης, έκείνοι μέν και τοίς δικασταίς είρήκασιν έγω δε ταύτην την επιστολην έχων, αρ' οὐκ εἰκότως ἀπήτουν γράμματα, και οὐ προσείχου προφάσεσιν άπλως; έκεινοι δέ μή δεικυύουτες πρόσταγμα της σης εύσεβείας, ούκ αυτικρύς έναντία ταύτης της έπιστολης έπραττον; Έγω δέ, ότι γράμματα οὐ παρείχου, οὐκ ἀκολούθως ἡγούμην ἐκτὸς αὐτῶν είναι τας φάσεις τοις τοιούτοις γαρ μη προσέχειν με προσέταττεν ή έπιστολή τής σής φιλανθρωπίας. Δικαίως οθν τοθτο έποίουν, θεοφιλέστατε Αύγουστε, ίνα, ώσπερ έχων επιστολάς είσηλθον είς την πατρίδα, ούτως έχων πρόσταξιν άπ' αὐτης έξέλθω και μη ώς φυγών την έκκλησίαν, ύπεύθυνός ποτε γένωμαι, άλλ' ώς κελευσθείς έχω πρόφασιν της αναχωρήσεως. Τοῦτο καὶ οἱ λαοὶ πάντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ πλεῖστον δε της πόλεως μέρος μετ' αὐτων, ζυα μη λέγω πλέον, ἀπελθόντες πρός Συριανόν, ήξίουν έκει δέ ήν και ό έπαρχος της Alγύπτου Μάξιμος. 'Η δε άξίωσις ην η γράψαι καὶ άποστείλαί μοι, η μηκέτι διοχλείν ταίς εκκλησίαις, έως αν αὐτοι οι λαοί περί τούτου πρεσβεύωνται παρά σοί. 'Επί πολύ τοίνυν αὐτών άξιούντων, συνιδών Συριανός τὸ εύλογον, διεβεβαιώσατο μαρτυρόμενος την σην σωτηρίαν, και έπι τούτω παρήν τότε και 'Ιλάριος, μηκέτι μεν διοχλείν, αναφέρειν δε έπι την σην θεοσέβειαν. Τοῦτο οίδεν ή τάξις τοῦ δουκός, καὶ ή τάξις τοῦ ἐπάρχου της Αλγύπτου. Καὶ ὁ πρύτανις δὲ της πόλεως έχει τὰς φωνάς, και δύνασαι μαθείν δτι ούτε έγω ούτε τις έτερος αντιλέγων ήν τη, ση προστάξει...

25. Πάντες δε ήξίουν γράμματα δειχθήναι τής σής εύσεβείας. Καὶ φάσις μεν γάρ μόνη παρά βασιλέως την αὐτην έχει δύναμιν τοις γραφομένοις, όταν μάλιστα ταύτην δ κομίζων θαβρή καὶ γραφή προσταχθέν επειδή δε οῦτε φανερώς έλεγον είναι πρόσταγμα, οὖτε, ὅπερ ἢξίουν, ἐγγράφως ἐπέστελλον, ἀλλ' ὡς άφ' ξαυτών πάντα πράτποντες ήσαν δμολογώ, και τοῦτο λέγω μετά παβρησίας, υποπτος έγενόμην είς αὐτούς. Πολλοί γάρ ήσαν οί περί αὐτοὺς 'Αρειανοί, τούτοις τε συνήσθιον, καὶ μετά τούτων έβουλεύοντο καὶ οὐδεν μεν μετά παρρησίας έπραττον, ένέδρας δε και δόλους επιχειρείν εμελέτων κατ' εμού. Και οὐδεν μεν ώς βασιλέως προστάξαυτος εποίουν, ώς δε παρ' εχθρών άξιούμενοι, ήλεγχον ξαυτούς. Τοῦτο γάρ με και μάλλον άπαιτείν γράμματα παρ' αὐτῶν ἢνάγκαζεν, ἐπειδὴ καὶ ὕποπτα ην άπερ επεχείρουν καὶ εσκέπτουτο καὶ ὅτι ἀπρεπες ην, μετά τοσούτων γραμμάτων είσελθόντα με, χωρίς γραμμάτων άναχωρήσαι της έκκλησίας. Συριανού τοίνυν επάγγειλαμένου, συνήγουτο πάυτες ευ ταις εκκλησίαις μετά χαράς και αμεριμυίας. . Αλλά μετά κ' καὶ γ' ἡμέρας τῆς ἐπαγγελίας ἐπέρχεται μετὰ [Night of στρατιωτών τῆ ἐκκλησία, καὶ ἡμεῖς μὲν ηὐχόμεθα συνήθως τρ. Αροί de οὕτω γὰρ ἐωράκασιν οἱ εἰσελθόντες, ἐπειδὴ παννυχὶς ἡν ἐσο- ^{Fuga, 24}. μένης συνάξεως. Τοιαθτα δε γέγονε τη νυκτί εκείνη, οία ήθελου καὶ ἐπηγγέλλουτο, πρὶυ γευέσθαι, οἱ 'Αρειαυοί' αὐτοὺς γαρ έχων μεθ' ξαυτοῦ ήλθεν ὁ στρατηλάτης καὶ αὐτοὶ ήσαν οί έξαρχοι καὶ σύμβουλοι τῆς τοιαύτης ἐφόδου. Καὶ τοῦτο

APOL. AD CONST.

οὐκ ἄπιστου, θεοφιλέστατε Αὖγουστε οὐ γὰρ ἔλαθου, ἀλλὰ πανταχοῦ κεκήρυκται. Έγω τοίνυν θεωρών την έφοδον, παρακαλέσας πρότερου αυαχωρήσαι τούς λαούς, τότε καγώ μετ' αὐτοὺς, τοῦ Θεοῦ καλύπτοντος καὶ όδηγοῦντος (καὶ τοῦτο γάρ οί τότε μοι συνόντες έωράκασιν), ανεχώρησα και έξ έκείνου κατ' έμαυτου έμεινα, έχων παβρησίαν και απολογίαν προηγουμένως μεν πρός του Θεον, έπειτα δε και πρός την σην εύσεβειαν, δτι οὐκ ἔφυγον καταλείψας τοὺς λαοὺς, ἀλλὰ μάρτυρα της διώξεως έχω την έφοδον τοῦ στρατηλάτου δ μάλιστα καὶ πάντες εθαύμασαν. Εδει γάρ η μη επαγγείλασθαι, η, επαγγειλάμενον, μη ψεύσασθαι.

26. Τί τοίνυν ούτως έβουλεύοντο, ή διά τί μετά δόλου ένεδρεύειν έπεχείρουν, έξον και κελεύσαι και γράψαι; Βασιλέως γαρ πρόσταξις μεγάλην έχει παρρησίαν. 'Αλλα το βούλεσθαι λαθείν λευκοτέραν εποίει την υποψίαν του μη έχειν αυτούς Τί δὲ ἄτοπου ἀπήτουν, βασιλεῦ φιλάληθες; πρόσταγμα. Πως ούκ εύλογον επισκόπω την τοιαύτην άξιωσιν άν τις είποι; Οίδας, αναγυούς τας γραφάς, ήλικου έστι δή έγκλημα καταλιμπάνειν επίσκοπον την εκκλησίαν, και αμελείν των του Θεου

Cp. John x.

ποιμνίων. Ποιμένων γαρ απουσία πρόφασιν εφόδου τοις λύκοις παρέχει κατά της άγέλης. Τοῦτο δὲ ἐζήτουν οἱ ᾿Αρειανοί, και οι άλλοι πάντες αίρετικοί, ίνα τη ήμων απουσία χώραν εξρωσιν απατάν τους λαούς είς ασέβειαν. Εί τοίνυν ήμην φυγών, ποίαν απολογίαν είχον παρά τοις αληθινοις έπισκόποις, μάλλου δὲ παρά τῷ πεπιστευκότι τὴυ ἀγέληυ; "Εστι δὲ οῦτος δ κρίνων πάσαν την γην, δ άληθινδς παμβασιλεύς καὶ Κύριος ήμων 'Ιησούς Χριστός, ὁ Υίδς τοῦ Θεού. Πώς οὐκ ἄν τις εὐλόγως την αμέλειαν των λαων είς εμε μετήνεγκε; πως δε ούκ αν επέμψατο και ή ση εύσεβεια δικαίως λέγουσα 'Δια τί, μετά γραμμάτων είσελθων, χωρίς γραμμάτων άναχωρείς, καί κατέλειψας τους λαούς;' Πώς δε και αυτός δ λαός εικότως εν ημέρα κρίσεως την ξαυτών αμέλειαν ξρριψαν είς ξμε, λέγοντες. 'Ο επισκεπτόμενος ήμας έφυγε, και ήμελήθημεν, οὐκ όντος τοῦ ύπομιμυήσκουτος; Είταῦτα έλεγου, τί αν ἀπεκρινάμην; Τοι-

Ezek. xxxiv. αύτην γάρ μέμφιν έσχον διά τοῦ Ἰεζεχιὴλ καὶ οἱ ποιμένες τῶν παλαιών. Τοῦτο γινώσκων καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος έκαστω ἡμῶν διὰ τοῦ μαθητοῦ παρήγγειλε, λέγων ' Μὴ ἀμέλει : Tim. iv. 14.
τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὁ ἐδόθη σοι μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.' Τοῦτο κἀγὰ φοβούμενος οὐκ ἡθελον φυγεῖν, ἀλλὰ πρόσταξιν ἔχειν, εἴπερ ἦν βούλημα τῆς σῆς εὐσεβείας. 'Αλλ' οὕτε ἔλαβον ὅπερ εὐλόγως ἀπήτουν, ἀλλὰ καὶ νῦν μάτην κατηγορήθην παρὰ σοί οὕτε γὰρ ἀντέστην προστάγματι τῆς σῆς εὐσεβείας, οὕτε νῦν εἰς 'Αλεξάνδρειαν εἰσελθεῖν πειράσω, ἕως ἡ σὴ φιλανθρωπία τοῦτο βούληται. Καὶ τοῦτο δὲ προλαβὰν εἴρηκα, ἵνα μηδὲ περὶ τοῦτο πάλιν οἱ συκοφάνται πρόφασιν εὔρωσι κατειπεῖν ἡμῶν.

27. Ταῦτα συνορών, οὐ κατεγίνωσκον έμαυτοῦ, ἀλλά καὶ ταύτην έχων την απολογίαν, ηπειγόμην πρώς την σην εὐσέβειαν, είδως την σην φιλανθρωπίαν, διά μνήμης τε έχων τάς σας αψευδείς ύποσχέσεις, και θαρρών, ότι, κατά το γεγραμμένον εν ταις θείαις Παροιμίαις. 'Παρά φιλανθρώπφ. βασιλεί Prov. xvi. 13. δεκτοί είσιν οι δίκαιοι λογισμοί. "Ηδη δε της όδου μου έπιβάντος, καὶ τὴν ἔρημον ἐξελθόντος, ἀκοή τις γέγονεν ἐξαίφνης. ήτις άπιστος μεν είναι κατά την άρχην εδόκει, μετά δε ταθτα ἀληθης ἐδείχθη. Ἐθρυλεῖτο γὰρ πανταχοῦ, ὅτι Λιβέριος ὁ Cp. Apol. de της 'Ρώμης επίσκοπος, και ό των Σπανιών "Όσιος ό μέγας, Hist. Ari. 33. Παυλινός τε ὁ τῶν Γαλλιῶν, καὶ Διονύσιος καὶ Εὐσέβιος οἱ της Ίταλίας, Λουκίφερός τε άπο Σαρδινίας, καὶ άλλοι τινές έπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι έξωρίσθησαν, ὅτι μὴ ηνέσχουτο καθ' ήμων ύπογράψαι. Καὶ οῦτοι μεν εξωρίσθησαν, Οὐϊκέντιος δε δ της Καπύης, και Φουρτουνατιανός δ της ... Ακυληίας, 'Ηρέμιός τε ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ πάντες οί κατά την δύσιν επίσκοποι, βίαν οὐ την τυχοῦσαν, άλλά καὶ πλείστην ανάγκην καὶ δεινάς υβρεις πεπόνθασιν, έως έπαγγείλωνται μη κοινωνείν ημίν. Είτα, θαυμαζόντων ημών καί διαπορούντων έπὶ τούτοις, ίδου πάλιν έτέρα τις κατέλαβεν άκοὴ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Λιβύας. ὅτι οἱ μὲν ἐπίσ- Apol. de Fuκοποι έγγυς ενενήκοντα εδιώχθησαν, αι δε εκκλησίαι τοις Hist. Ari. 72. όμολογοῦσι τὰ ᾿Αρείου παρεδόθησαν καὶ εξωρίσθησαν μεν δέκα καὶ ἐξ. τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν ἐφυγαδεύθησαν, οἱ δὲ ηναγκάσθησαν ύποκρίνασθαι. Τοσούτος γάρ ελέγετο διωγμός Apol. de Fuέκει, ώς, εν 'Αλεξανδρεία εύχομένων των άδελφων εν τω ga, 7.

APOL AD CONST.

Πάσχα και ταις Κυριακαις εν ερήμφ τόπφ πλησίον του κοιμητηρίου, του στρατηλάτην μετά πλήθους στρατιωτών πλείου τρισχιλίων, δπλα καὶ ξίφη γυμνά καὶ βέλη φερόντων, ἐπελθείν κατά των Κριστιανών, και λοιπόν τοιαθτα γενέσθαι, οία αν γένοιτο έκ τοιαύτης επιδρομής, κατά γυναικών και παίδων, οὐδὲν πλέον ποιούντων η εύχομένων τῷ Θεῷ. Διηγείσθαι δὲ αὐτὰ νθυ ἴσως ἀπρεπες, μη ἄρα καὶ μόνον τούτων ή μυήμη δάκρυα πασι κινήση. Καὶ γὰρ τοσαύτη ήν ἡ ώμότης, ώς παρθένους μεν γυμνοῦσθαι, των δε ἀποθανόντων εκ των πληγών μηδέ τὰ σώματα παραυτὰ δοθηναι είς ταφην, άλλ' έξω ριπτείσθαι τοις κυσίν, έως μετά πολλής (ημίας κεκρυμμένως κλέψωσιν οί οίκεθοι τὰ τῶν ίδίων σώματα, καὶ πολύς κάματος γένηται τοῦ μηδένα γνώναι περί τούτων.

28. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ γενόμενα ἴσως μὲν ἄπιστα νομισθήσεται, καὶ πάντας ἐκπλήξει διὰ την ὑπερβολην τοῦ μύσους. καίου δε δμως είπειν, ζυα ή ση φιλόχριστος σπουδή και θεοσέβεια μάθη, ώς αι καθ' ήμων διαβολαί και συκοφαντίαι δι' οὐδὲν ἔτερον γεγόνασιν ἢ ἴνα ἡμᾶς μὲν ἐκβάλωσι τῶν ἐκκλη-Apol. c. Ari. σιών, την δε ίδίαν ἀσέβειαν ἀντεισενεγκεῖν δυνηθώσι. Τών 85. Ερ. Æ γαρ αληθινών και πολυετών επισκόπων τών μεν εξορισθέντων, τών δε φυγαδευθέντων, εθνικοί λοιπόν, κατηχούμενοι, καί οί τά πρώτα της βουλης έχουτες, και οι έν πλούτω διαβόητοι αυτί

3 Kings (1 Kings) xiii.

Hist, Ari. 73. Χριστιανών εύσεβή πίστιν παραγγέλλουται παρά των 'Αρειαυων δμιλήσωσι. Καὶ οὐκέτι μὲν, ώς παρήγγειλεν δ 'Απόσ-1 Tim. iii. 2. τολος, εί τίς έστιν ' ἀνεπίληπτος,' εζητείτο' ώς δε δ ἀσεβέστατος [Εροβοάμ πεποίηκεν, δ πλείον διδούς χρυσίον ωνομάσθη έπίσκοπος. Καὶ οὐ διέφερεν αὐτοῖς, εl καν έθνικὸς ἐτύγχανε, μόνον εί χρυσίον παρείχε. Καὶ οί μεν ἀπὸ ᾿Αλεξάνδρου ἐπίσκοποι, μουάζουτες και άσκηται, έξωρίσθησαν οι δε σοφοί περί τας διαβολάς διέφθειραν, το δσον έπ' αὐτοίς, την αποστολικήν διάταξιν, και τας εκκλησίας εμίαναν. Μεγάλα γε εκέρδησαν αὐτῶν αὶ συκοφαντίαι, Ίνα ἐξῆ αὐτοῖς παρανομεῖν, καὶ τοιαῦτα πράττειν έν τοις σοις καιροίς ωστε κατ' αυτών είναι το γεγ-

Rom. ii. 24. ραμμένον 'Οὐαὶ δι' οθς τὸ ὄνομά μου βλασφημείται έν τοις ξθυεσιν.

29. Τοιούτων οθν όντων των θρυλουμένων, και των πραγ-

μάτων άνω και κάτω πάντων άνατετραμμένων, δμως οὐκ απέστην εγώ της προθυμίας, αλλα πάλιν είχομην της όδοῦ πρός την σην ευσέβειαν και τούτο μάλλον σπουδαιότερον έπραττον, θαρρών, ότι παρά γνώμην μέν της σης εὐσεβείας έπράττετο ταῦτα εὶ μάθοι δὲ ἡ σὴ φιλανθρωπία τὰ γενόμενα, κωλύσει τοῦ λοιποῦ γενέσθαι μὴ γὰρ είναι θεοσεβοῦς βασιλέως θέλειν εξορίζεσθαι επισκόπους, και γυμνοῦσθαι παρθένους, η όλως τὰς ἐκκλησίας ταράττεσθαι. 'Αλλὰ τοιαῦτα λογιζομένους ήμας και σπεύδοντας έν ταις όδοις, ίδου πάλιν τρίτη τις κατέλαβεν άκοη, ότι γέγραπται τοις έν Αυξούμει τυράννοις, ώστε Φρουμέντιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς Αὐξούμεως ἐκείθεν Cp. Soc.i. 19. αχθηναι, και έμε μεν μέχρι της βαρβάρων ζητείσθαι, και els τὰ λεγόμενα κομεντάρια τῶν ἐπάρχων παραπέμπεσθαι, τοὺς δὲ λαούς και τούς κληρικούς πάντας αναγκάζεσθαι κοινωνείν τή 'Αρειανή αιρέσει' έαν δε μη ύπακούσωσιν, αποθνήσκειν τους τοιούτους. Καὶ ὅτι οὐ λόγφ μόνον ἐθρυλεῖτο ταῦτα, ἀλλὰ δὲ αὐτοῖς ἔργοις ἐδείκυυτο ἐπειδή συνεχώρησεν ή σή φιλανθρωπία, ίδου και ή έπιστολή ταύτην γάρ έκεινοι συνεχώς ανεγίνωσκον, απειλοθντες εκάστω θάνατον.

30. 'Αντίγραφον ἐπιστολῆς'

Νικητής Κωνστάντιος μέγιστος Σεβαστός 'Αλεξανδρεῦσιν.

Ή μεν πόλις τὸ πάτριον σχημα φυλάττουσα, καὶ της των (Letter of olkιστων άρετης μεμνημένη, πειθηνίαν έαυτην συνήθως καὶ νῦν to Alexan παρέσχηκευ· ήμεις δε, ει μη και του 'Αλέξανδρου αποκρύψαι- drians.) μεν εύνοία τη περί την πόλιν την ύμετέραν, ού τα τυχόντα πλημμελείν συνεισόμεθα. 'Ως μεν γάρ σωφροσύνης ίδιον, κοσμίαν ξαυτφ δια πάντων άγειν βασιλείας δε, της άρετης (δότε δε είπειν) της ύμετέρας πρό απάντων ασπάζεσθαι πρώτους μέν σοφίας έξηγητας καταστάντας, πρώτους δέ Θεον τον όντα συνιέντας, οι και των έξηγητων τους άκρους είλεσθε, και την ημετέραν ψηφον εκόντες εστέρξατε, τον μεν απατεώνα καί φένακα δικαίως αποστραφέντες, τοίς δε σεμνοίς και παντός έπέκεινα θαύματος δεόντως προσθέμενοι. Καίτοι τίς άγνοεῖ καὶ τῶν τὰς ἐσχατιὰς οἰκούντων τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθείσι φιλοτιμίαν; οίς οὐκ ἴσμεν καὶ τί δεῖ παραβάλλεσθαι ὧν συμκ

APOL. AD. CONST. (Letter of Constantius to Alexandrians.)

Έτύφλωττον μέν γάρ οἱ πλείστοι τῶν κατὰ τὴν πόλιν επεκράτει δε αυήρ βαράθρων από εσχάτων δρμώμενος, ώσπερ έν σκότφ τους της άληθείας έφιεμένους πρός το ψεύδος ἀπατῶν, λόγον μὲμ ἔγκαρπον οὐδέποτε παρασχόμενος, τερθρείας δε, και τηνάλλως τας ψυχας λυμαινόμενος οι μεν κόλακες έβόων και εκρότουν εξεπλήττοντο, οθς έτι γρύζειν εικός ύπὸ δδόντα οι δε πλείστοι των αφελεστέρων πρός το τούτων έζων σύνθημα τὰ δὲ πράγματα κατὰ ροῦν ἐφέρετο ώσπερ ἐν κατακλυσμώ, πάντων άρδην όλιγωρουμένων. 'Ηγείτο δε άνηρ τοῦ πλήθους (πῶς ἄν ἀληθέστερον αὐτὸ εἴποιμι;) οὐδὲν τῶν βαναύσων διαφέρων, τοῦτο μόνον τῆ πόλει συναράμενος, τὸ μη κατά βαράθρων ωσαι τους έν αυτή. 'Αλλ' δ γενναίος και λαμπρός οὐδὲ κρίσιν ἔμεινε κατ' αὐτοῦ, φυγὴν ἐν δίκη καταγνούς ως έστι γε καὶ ὑπὲρ των βαρβάρων ὑφελέσθαι, μή τινας αὐτῶν δυσσεβεῖν ἀναπείση, καθάπερ ἐν δράματι πρὸς τοὺς πρώτους έντυγχάνοντας όλοφυρόμενος. Τούτω μέν οθν μακράν χαίρειν ειρήσεται ύμας δέ με χρη μετ' δλίγων τάττειν. μάλλον δε μόνους πρό των άλλων σεμνύνειν, οις τοσούτον άρετης καὶ νοῦ περίεστιν, όσον αὶ πράξεις κηρύττουσι, μικροῦ πασαν την οθσαν ύμνούμεναι. Εθγε της σωφροσύνης γαρ, αγγέλων ακροασαίμην τοσούτων και δεύτερον διεξιόντων τὰ ὑμέτερα καὶ σεμνυνόντων, ὧ καὶ τοὺς πρότερον ἀποκρύψαντες φιλοτιμία, καὶ τοῖς νῦν τε καὶ ὕστερον παράδειγμα καλὸν ἐσόμενοι μόνοι τε καὶ τοῖς ἔθεσι λόγων καὶ ἔργων ήγεμόνα τὸν τελειότατον των όντων έλόμενοι, καὶ οὐδὲ πρὸς βραχὺ διστάσαντες, ἀλλ' ἀνδρείως μεταθέμενοι καὶ τοῖς ἄλλοις προσθέμενοι, από των χαμαί τούτων και περιγείων πρός τα κατουράνια έπειχθέντες, ξεναγούντος έπ' αὐτὰ τοῦ σεμνοτάτου Cp. Ep. Æg. Γεωργίου, ἀνδρὸς τοιαῦτα παυτὸς μᾶλλου ἠκριβωκότος δι' δυ καί κατά τὸν ΰστερον βίον μετά καλής έλπίδος διάξετε, καὶ τὸν ἐν τῷ παρόντι μετὰ ραστώνης βιώσεσθε. Εἴη δὲ κοινή πάντας τοὺς κατὰ τὴν πόλιν, ὧσπερ ἱερᾶς ἀγκύρας, τῆς τούτου φωνής εξηρτήσθαι, ໃνα μή τομών ή καύσεων δεηθώμεν κατά των τας ψυχας λελωβημένων οίς ότι μάλιστα παραινούμεν άφίστασθαι της 'Αθανασίου σπουδης, και μηδέ μεμνησθαι της περιττής εκείνης αδολεσχίας, ή λήσουσι τοις εσχάτοις ενοχοι

δυτες κινδύνοις, ων οὐκ ἴσμεν εἴ τις των πάνυ δεινων ἐξαιρήσεται τοὺς στασιάζοντας. Καὶ γὰρ ἄτοπον τὸν μὲν ὅλεθρον ᾿Αθανάσιον γῆν πρὸ γῆς ἀπεληλῶσθαι, καὶ τοῖς αἰσχίστοις ἀλόντα, ὡς ποτε ἀν ἐκεῖνος τὴν ἀξίαν ἐκτίσειε, καὶ εἰ δέκατόν τις τοῦ ζῆν προσαφέληται τοὺς δὲ ἐκείνου κόλακας καὶ θεραπευτὰς ἀγύρτας τινὰς, καὶ τοιούτους ἀνθρώπους, οἴους ὀνομάζειν αἰσχύνη, περιορῷν σφαδάζοντας, οὖς πάλαι τεθνάναι διηγόρευται τοῖς δικασταῖς. Καὶ ἴσως οὐδέπω τεθνήξονται, ἡν μὴ, τῶν φθασάντων ἀποστάντες πλημμελημάτων, ὀψέ ποτε μεταθῶνται ὧν ὁ μοχθηρότατος ᾿Αθανάσιος ἡγεῖτο, καὶ τῆς κοινῆ πολιτεία λυμαινόμενος, καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις δυσσεβεῖς καὶ ἐναγεῖς προσάγων τὰς χεῖρας.

31. *Α δὲ καὶ Φρουμεντίου χάριν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Αὐξούμεως γέγραπται τοῖς ἐκεῖ τυράννοις, ἔστι ταῦτα

Νικητής Κωνστάντιος μέγιστος Σεβαστός 'Αϊζανά καὶ Σαζανά.

Πάνυ διὰ φρουτίδος καὶ διὰ σπουδής τής μεγίστης ήμιν (Letter of Constantius έστιν ή του κρείττονος γνώσις. Δεί γάρ, οίμαι, το κοινον των to Ezanes ανθρώπων γένος της ίσης έν τοις τοιούτοις αξιούσθαι κηδεμουίας, ώς αν μέχρι της έλπίδος του βίου διάγοιευ, τα τοιαθτα περί τοῦ Θεοῦ γινώσκοντες, καὶ μηδέν διαφωνοῦντες περί την τοῦ δικαίου καὶ ἀληθοῦς ἐξέτασιν. Τῆς αὐπῆς τοίνυν προνοίας άξιοῦντες ύμας, και των ίσων 'Ρωμαίοις μεταδιδόντες, έν τι μετ' αὐτῶν δόγμα κρατεῖν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κελεύομεν. Ούκουν Φρουμέντιον τον επίσκοπον εκπέμπετε την ταχίστην είς Αίγυπτου παρά του σεμυότατου Γεώργιου του επίσκοπου καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς κατ' Αίγυπτον, οὶ τοῦ χειροτονεῖν καὶ κρίνειν τὰ τοιαῦτα κύριοι μᾶλλόν είσιν. Ίστε γὰρ δήπου καί μέμνησθε, εί μη λίαν τὰ παρὰ πᾶσιν δμολογούμενα μόνοι άγνοείν προσποιείσθε, ότι τον Φρουμέντιον τούτον είς ταύτην τὴν τάξιν τοῦ βίου κατέστησεν 'Αθανάσιος, μυρίοις ένοχος ὢν κακοίς δς οὐδὲν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων αὐτῷ δικαίως έσχεν επιλύσασθαι, αὐτίκα τῆς μεν καθέδρας εκπέπτωκε, καὶ τοῦ βίου τοῦ πάντη διαμαρτών αλαται, απ' άλλης είς άλλην γην μετανιστάμενος, ωσπερ έκ τούτου το κακός είναι διαφευξόμενος. Εὶ μὲν οὖν ἐτοίμως ὑπακούσειεν ὁ Φρουμέντιος,

APOL, AD CONST. (Letter of Constantius to Exanes

εθθύνας της όλης καταστάσεως δώσων, δηλος έσται παρά πάντων τῷ τῆς ἐκκλησίας νόμφ καὶ τῆ κρατούση πίστει κατ' ούδεν διαφωνών, κριθείς τε και δούς πείραν έαυτοῦ τοῦ παντός and Sazanes.) βίου, καὶ λόγου τούτου παρασχόμενος παρά τῶν τὰ τοιαῦτα κρινόντων, καὶ καταστήσεται παρ' αὐτῶν, εἰ μέλλοι τῷ ὄντι κατά τὸ δίκαιου ἐπίσκοπος είναι δοκείν. Εὶ δὲ ἀναβάλλοιτο καὶ φεύγοι την κρίσιν, εύδηλον δήπουθεν ότι τοις 'Αθανασίου τοῦ πονηροτάτου λόγοις ηγμένος δυσσεβεί περί τὸ θείον, οὕτω προηρημένος ώς εκείνος απεδείχθη, πονηρός ών. Καὶ δέος μή, διαβάς είς Αύξουμιν, διαφθείρη τούς παρ' ύμιν, λόγους έναγείς και δυσσεβείς παρεχόμενος, μη μόνον τας εκκλησίας συγχέων καὶ θορυβών, καὶ βλασφημών είς τὸν κρείττονα, άλλά καὶ τοῖς κατά τὸ ἔθνος ἐκ τούτων ἀνατροπὴν καὶ ἀνάστασιν παντελή προξενών. "Ισμεν δε δτι, προσμαθών τι και μέγα και κοινον όφελος έκ της του σεμνοτάτου Γεωργίου συνουσίας απονάμενος, καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοι τὰ τοιαῦτα παιδεύειν ἄκρως ἴσασι, τὴν αὐτὴν ἐπανήξει, πάντα τὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰς ἄκρον ήκριβωκώς. 'Ο Θεός ύμας διαφυλάττοι, άδελφοί τιμιώτατοι.

Cp. de Syn.

32. Ταθτα ἀκούων ἐγὼ, καὶ σχεδὸν βλέπων ἀφ' ὧν οἱ απαγγέλλουτες ώδύρουτο, όμολογώ, πάλιν εls την έρημον ύπέστρεψα, τοῦτο λογισάμενος, ὅπερ καὶ ἡ σὴ θεοσέβεια συνορᾶ, ότι εί ζητούμεθα, ໃνα εύρεθέντες παραπεμφθώμεν πρός τούς ἐπάρχους, κώλυσίς ἐστι τοῦ μὴ παρὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν έλθειν. Καὶ εί οἱ μὴ θελήσαντες ὑπογράψαι καθ' ἡμῶν τοιαθτα καὶ τοσαθτα πεπόνθασιν, οί τε μη θέλοντες των λαϊκών κοινωνείν τοις 'Αρειανοίς έκελεύσθησαν αποθυήσκειν' οὐκ αμφίβολου ότι πάντως επινοηθήσουται παρά των συκοφαντών καινότεροι και μυρίοι θάνατοι κατ' έμοῦ και μετά θάνατον κινήσουσι λοιπον οίς βούλονται και α βούλονται πράγματα οί έχθροί, ψευδόμενοι καθ' ἡμών μειζόνως, ώς μηκέτι έχοντες τους έλέγχουτας αυτούς. Ου γάρ την σην ευσέβειαν δεδιώς έφευγου (οίδα γάρ σου την ανεξικακίαν και την φιλανθρωπίαν), άλλ' δρών έκ τών γινομένων τον θυμον τών έχθρων, καὶ λογιζόμενος ὅτι, φοβούμενοι μήποτε ἐλεγχθῶσιν ἐφ' οἶς ἔπραξαν παρά γνώμην της σης καλοκάγαθίας, πάντα πράξουσιν ώστε καὶ ἀποκτείναι. 'Ιδού γὰρ ἡ μεν σὴ φιλανθρωπία μόνον έξω

των πόλεων και της επαρχίας προσέταξεν εκβάλλεσθαι τους έπισκόπους οι δε θαυμαστοί, πλέον τι της σης προστάξεως τολμώντες, ύπερ τρείς έπαρχίας είς ερήμους και αήθεις και φοβερούς τόπους εξώρισαν γέροντας ανθρώπους και πολυετείς έπισκόπους. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Λιβύης εἰς τὴν μεγάλην Hist. Ari. 72. *Οασιν, οι δε από της Θηβαίδος εις την Αμμωνιακήν της Λιβύης ἀπεστάλησαν. Καὶ οὐ δεδιώς πάλιν ἀποθανείν, ἔφυγου μη δειλίας έμου τις αυτών καταγινωσκέτω άλλ' ότι καί τοῦ Σωτηρός ἐστι παράγγελμα, 'διωκομένους μὲν ἡμᾶς φεύγειν,' Matt. x. 23. Cp. Apol. de ζητουμένους δὲ κρύπτεσθαι, καὶ μὴ εἰς προῦπτον κίνδυνον ἐαυ- Fuga, 11. τους εκδιδόναι, μηδε φαινομένους πλέον εκκαίειν του θυμον των διωκόντων. Ίσον γάρ έστι το φονεύειν έαυτον, και διδόναι πάλιν ξαυτόν τοις έχθροις είς το φονεύειν. Το δε φεύγειν, ώς παρήγγειλευ ὁ Σωτηρ, γινώσκειν έστι του καιρου, και άληθως κήδεσθαι των διωκόντων, ζνα μη, και μέχρις αζματος φθάσαντες, ὑπεύθυνοι γένωνται τῷ, 'Μὴ φονεύσης' εἰ καὶ τὰ μά- Exod. xx. 13. λιστα καὶ τὸ παθεῖν ἡμᾶς διαβάλλοντες βούλονται. *Α γὰρ καὶ Cp. Ep. Æg. νθν πάλιν πεποιήκασι, δείκνυσιν αθτών ταύτην είναι την σπου-23. δην, και μιαιφόνον την προαίρεσιν. 'Ακούσας δε, εῦ οιδ' ὅτι, θεοφιλέστατε Αύγουστε, θαυμάσεις καὶ γὰρ ἄξιου ἀληθῶς ἐκπλήξεως τὸ τόλμημα. Ἡλίκον δ' ἐστὶ τοῦτο, ἄκουσον ἐν βραχεῖ λόγφ. 33. 'Ο τοῦ Θεοῦ Υίὸς, ὁ Κύριος καὶ Σωτηρ ήμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἄνθρωπος γενόμενος δι' ήμας, και 'καταργήσας τον 2 Tim. i. 10. θάνατον, 'έλευθερώσας' τε τὸ γένος ἡμῶν 'ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορας, έχαρίσατο πρός τοις άλλοις πασι και εικόνα της των αγγέλων αγιότητος έχειν ήμας έπι γης την παρθευίαν. Τας γοῦν ταύτην έχούσας την άρετην 'νύμφας τοῦ Χριστοῦ' καλείν είωθεν ή καθολική εκκλησία. Ταύτας δε Ελληνες δρώντες, ώς ναδν ούσας του Λόγου θαυμάζουσι παρ' ούδενι γαρ άληθως τοῦτο τὸ σεμνὸν καὶ οὐράνιον ἐπάγγελμα κατορθοῦται ἡ παρὰ μόνοις ημίν τοις Χριστιανοίς. Μάλιστα γάρ και τουτο μέγα τεκμήριου έστι του παρ' ήμιν είναι την όντως και άληθη θεοσέβειαν. Ταύτας πρό των άλλων και ό της μακαρίας μνήμης δ εὐσεβέστατός σου πατηρ Κωνσταντίνος δ Αύγουστος έτίμα. ταύτας καὶ ἡ σὴ εὐσέβεια γράφουσα πολλάκις τιμίας καὶ άγίας

ώνόμασεν. 'Αλλά νθν οἱ θαγμαστοὶ 'Αρειανοὶ οἱ καὶ ἡμᾶς διαβάλλοντες, δι' οθς και πλείστοι των επισκόπων επεβουλεύθη-

APOL. AD CONST. Apol, de Fuga, 3.

σαν, ύπουργούς έχουτες και ύπακούουτας αθτούς τούς δικαστάς, ταύτας γυμνώσαντες, εποίησαν επί των καλουμένων έρμηταρίων' κρεμασθήναι, καὶ τοσούτον αὐτών τρίτον έξεσαν τὰς πλευράς, δσον οὐδε οἱ άληθως κακούργοι πώποτε πεπόνθασι.

John xix. 34. Πιλάτος μεν οθν, καθικετεύων τοις τότε 'Ιουδαίοις, 'λόγχη' μίαν 'πλευραν' τοῦ Σωτήρος 'ἔνυξεν' οὖτοι δὲκαὶ τὴν μανίαν Πιλάτου νενικήκασιν, ότι μη μίαν, άλλ' άμφοτέρας έξεσαν τὰ γὰρ μέλη των παρθένων έξαιρέτως ίδια του Σωτήρος έστι. Πάντες μέν οθν, και μόνον απαγγελλόντων τινών, φρίττουσιν έπι τή τοιαύτη ἀκοή μόνοι δε ούτοι οὐ μόνον οὐκ εφοβήθησαν γυμυοθυτες καλ ξέουτες άχραυτα μέλη, à μόνφ τφ Σωτήρι ήμων τω Χριστω ανατεθείκασιν αι παρθένοι, άλλα και τό γε γείριστον, δυειδιζόμενοι παρά πάντων διά την τοσαύτην ωμότητα, άντι του έρυθριαν, προφασίζονται τουτο πρώσταγμα της σης εὐσεβείας είναι ούπως είσὶ πρὸς πάντα τολμηροί καὶ τὴν προαίρεσιν πονηροί. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐν τοῖς γενομένοις διωγμοίς τοιούτου ήκούσθη πραχθέυ. Εί δὲ καὶ ἐγεγόνει ποτὲ τοιούτου, άλλ' οὐκ ἔπρεπευ ἐπὶ σοῦ Χριστιαυοῦ ὅντος οὖτε τὴν παρθενίαν τοσαύτην υβριν και ατιμίαν παθείν, ούτε τούτους την ξαυτών ωμότητα είς την σην ευσέβειαν ξπιρρίπτειν μόνοις γάρ αίρετικοίς οίκείου το τοιούτου κακου, ασεβείυ είς του Υίου τοῦ Θεοῦ, καὶ πλημμελεῖν κατὰ τῶν ἁγίων σώτοῦ παρθένων.

34. Τοιούπων δὲ πάλιν καὶ τοσούτων γενομένων παρὰ τῶν 'Αρειανών, οὐκ ἐσφάλην ἄρα πεισθεὶς τῆ θεία γραφῆ λεγούση Isa. xxvi. 20. ' 'Αλλ' ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, ἔως παρέλθη ἡ ὀργὴ

Κυρίου: Καὶ αύτη γάρ μοι πάλιν πρόφασις γέγονε της άναχωρήσεως, θεοφιλέστατε Αύγουστε και ου παρητησάμην ούτε

2 Cor. xi. 33. εls την έρημον απελθείν, ούτε, εl ανάγκη γένοιτο, 'διά σαργάνης άπὸ τείχους' χαλασθηναι. Πάντα γὰρ ὑπέμεινα, καὶ θηρίοις συνώκησα, καὶ ὑμᾶς περιελθεῖν, ἐκδεχόμενος τούτων τῶν λόγων

[Qu. παρελ-θείν.]

καιρου, και θαρρών ότι οι μεν διαβάλλοντες καταγνωσθήσουται, ή δὲ σὴ φιλανθρωπία δειχθήσεται. 'Ω μακάριε καὶ θεοφιλέστατε Αύγουστε, τί έβούλου; έλθεῖν με φλεγμαινόντων καὶ ζητούντων ἀποκτείναι των συκοφαντούντων ήμας, ή κατὰ τὸ γεγραμμένον, 'ἀποκρυβηναι μικρὸν,' ζνα ἐν τῷ τοσούτφ διαστήματι οί μέν συκοφάνται καταγνωσθώσιν αίρετικοί, ή δέ σή φιλανθρωπία δειχθήσεται; Τί δὲ, ὧ βασιλεῦ, ἐβούλου με όφθῆναι τοῖς σοῖς δικασταῖς, ἴνα, εἰ καὶ σὰ μέχρι μόνης ἀπειλῆς ἔγραψας, ἐκεῖνοι μὴ νοοῦντες τὴν σὴν διάνοιαν, ἔχοντες δὲ τοὰς ᾿Αρειανοὰς παροξύνοντας αὐτοὰς, ἐκ τῶν σου γραμμάτων ἀποκτείνωσι, καὶ εἰς σὲ τὰν φόνον ἀναθῶνται διὰ τὰ γράμματα; Οὐκ ἔπρεπεν οὕτε ἐμὲ αὐτομολεῖν, καὶ εἰς αἴματα ἐμαυτὰν ἀποδιδόναι, οὕτε σε φιλόχριστον ὅντα βασιλέα ἐπὶ φόνοις Χριστιανῶν, καὶ ταῦτα ἐπισκόπων, ἐπιγράφεσθαι.

35. Οὐκοῦν βέλτιον γέγονε τὸ κρυβηναι, καὶ τοῦτον ἐκδέξασθαι του καιρόυ. Nal οίδα δτι καί σύ, γινώσκων τας θείας c. 18. γραφάς, επινεύεις, καὶ ἀποδέχη με τοῦτο πράξαντα. 'Ιδού γούν, των παροξυνόντων πεπαυμένων, πέφηνεν ή ση θεοσεβής ανεξικακία, και δέδεικται πασιν, ότι μηδε την αρχην εδίωκες σὺ τοὺς Χριστιανούς ἀλλ' ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ τὰς ἐκκλησίας ἐρημώσαντες, Ινα την Ιδίαν ασέβειαν επισπείρωσι πανταχού, δι' ην και ημείς, ει μη ημεν φυγόντες, πάλαι αν επεβουλεύθημεν παρ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιαύτας διαβολάς εἰπεῖν κατ' ἐμοῦ μὴ παραιτησάμενοι παρά τηλικούτω Αύγούστω, οί τοιαθτα κατ' έπισκόπων και παρθένων έπιχειρήσαντες, εύδηλον ώς και τον ήμων θάνατον εθήρευον. 'Αλλά χάρις τῷ Κυρίφ τῷ τὴν βασιλείαν σοι δεδωκότι πάντες γαρ επιστώσαντο περί τε της σης φιλανθρωπίας και της έκείνων πονηρίας, ης ένεκα και κατά την άρχην έφυγον, ίνα ταθτα έγω μέν τοι προσφωνήσω, σύ δε εύρης τίνα φιλανθρωπεύση. Παρακαλώ τοίνυν, επειδή καί γέγραπται ' Απόκρισις υποπίπτουσα αποστρέφει δργήν' Prov. xv. 1. καὶ, ' Δεκτοὶ βασιλεῖ λογισμοὶ δίκαιοι' ' δεξάμενος καὶ ταύτην Cp.ib.xvi.13. την απολογίαν, απόδος ταις πατρίσι και ταις έκκλησίαις πάντας τους έπισκόπους και τους άλλους κληρικούς, ໃνα τών μέν διαβαλλόντων ή πονηρία δειχθή, σύ δε και νύν και εν ήμερα κρίσεως έχης παβρησίαν είπειν τώ Κυρίω και Σωτήρι ήμων και παμβασιλεί Ἰησοῦ Χριστώ· 'Οὐδένα τών σών ἀπώλεσα' ἀλλ' John xviii. 9! οί μεν επιβουλεύσαντες πάσιν οὖτοί είσιν εγώ δε επί μεν τοῖς τετελευτηκόσι, καὶ ταῖς ξεσθείσαις παρθένοις, τοῖς τε ἄλλοις τοις κατά των Χριστιανών γενομένοις ήχθέσθην τούς δε έξορισθέντας επανήγαγον καὶ ἀποδέδωκα ταῖς ίδίαις εκκλησίαις.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

APXIEITIZKOTIOT AAEZANAPEIAZ,

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ ΑΥΤΟΥ,

HNIKA EAIOKETO TIIO TTPIANOT AOTKOX.

[Α.D. 357-8.] Ι. 'Ακούω. Λεόντιον, τον νῦν ἐν 'Αντιοχεία, καὶ Νάρκισσον, Cp. c. 26. Εp. τὸν ἀπὸ τῆς πόλεως Νέρωνος, καὶ Γεώργιον, τὸν νῦν ἐν Λαο-Κg. 7.
δικεία, καὶ τοὺς σὲν αὐτοῖς 'Αρειανοὺς πολλὰ περὶ ἐμοῦ θρυλλοῦντας καὶ λοιδοροῦντας, 'δειλίαν' τε ἐγκαλοῦντας, ὅτι δὴ, ζητούμενος ἀναιρεθῆναι παρ' αὐτῶν, οὐκ ἔκδοτον ἐμαυτὸν αὐτοῖς προσήγαγον. Πρὸς μὲν οῦν τὰς λοιδορίας καὶ τὰς συκοφαντίας αὐτῶν, καίτοι δυνάμενος πολλὰ γράφειν, ἃ μήτ' αὐτοὶ ἀρνεῖσθαι δύνανται, ἀλλὰ καὶ πάντες ἐπιγινώσκουσιν οἱ κατ' αὐτῶν ἀκούοντες, ὅμως οὐδὲν προαχθήσομαι λέγειν πρὸς αὐτοὺς ἢ μόνον τὸ τοῦ Κυρίου ῥῆμα, καὶ τὸ τοῦ 'Αποστόλου ῥη-John viii. 14 τὸν, ὅτι' 'Τὸ μὲν ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβάλου ἐστί' καὶ, 'Οὕτε τος νὶ το δὲ λοίδοροι βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν.' 'Αρκεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐκ τούτων δειχθῆναι μηδὲν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μήτε φρονοῦντας μήτε πράττοντας, κατὰ δὲ τὰς ἰδίας ἡδονὰς οἰομένους εἶναι καλὸν, ὅπερ αὐτοὶ βούλονται.

2. Ἐπειδη δὲ προσποιούνται 'δειλίαν' ἐγκαλείν, ἀναγκαίον δλίγα περὶ τούτου γράψαι δειχθήσονται γὰρ καὶ ἐκ τούτου πονηροί τε τὸν τρόπον, καὶ μὴ ἐντετυχηκότες ταῖς θείαις γραφαίς ή έντυχόντες μέν, μη πιστεύοντες δε είναι θεόπνευστα τὰ λόγια τὰ ἐν αὐταῖς. Εὶ γὰρ ἐπίστευον, οὐκ ἄν παρὰ μὲν ταύτας ετόλμων, την δε κακοήθειαν τών κυριοκτόνων 'Ιουδαίων εζήλουν. Καὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ δεδωκότος εντολήν 'Τίμα τὸν Matt. xv. 4. πατέρα σου καὶ τὴυ μητέρα σου' καὶ 'Ο κακολογών πατέρα η μητέρα θανάτω πελευτάτω: αντενομοθέτουν κάκεινοι, την τιμήν είς ατιμίαν μεταφέροντες, και αργυρίου το πρός τους γονέας καθήκου παρά των τέκνων άντικαταλλάσσοντες καί αναγινώσκοντες δε τας του Δαβίδ πράξεις, αντεμελέτων αυταις, και ήτιωντο τους αναιτίους, 'τίλλοντας στάχυας και Luke vi. 1. ψώχουτας' εν τῆ, ἡμέρα τοῦ σαββάτου. "Εμελε δε αὐτοῖς ούτε τών νόμων, ούτε δια το σαββατον έν αυτώ γαρ μαλλου παρηυόμουν άλλ' ότι του τρόπου όντες πουηροί, τοίς τε μαθηταις εφθόνουν σωζομένοις, καλ μόνον ήβούλοντο τὰ της ίδίας γυώμης κρατείν. Ἐκείνοι μέν οθν της ίδίας παρανομίας έχουσι τὰ ἐπίχειρα, ἀνίεροι γενόμενοι, καὶ λοιπὸν άρχουτες Σοδόμων και λαός Γομόρρας' χρηματίζουτες. Και Isa. i. 10. ούτοι δε ούδεν ήττον εκείνων δοκούσί μοι την επιτιμίαν έχειν ήδη, την της ίδιας άλογίας άγνοιαν. Οὕτε γὰρ 'νοοῦσιν α ι Tim. i. 7. λέγουσικ, άλλα και νομίζουσιν είδεναι απερ αγνοούσι μόνη δε γνώσις εν αὐτοίς εστι τοῦ κακοποιείν, και καθ' ἡμέραν χείρονα χείροσιν εφευρίσκειν. Καὶ γὰρ καὶ τὴν νῦν φυγὴν ήμων, ούκ έπ' άρετη θέλοντες ήμας ανδραγαθήσασθαι, διαβάλλουσι πόθεν γὰρ εὐχὴ τοιαύτη παρ' έχθροις ὑπερ των 'μὴ συντρεχόντων' αὐτοῖς ἐν τῆ κακοφροσύνη; 'Αλλὰ κακοή- 1 Pet. iv. 4. θεις όντες, αχηματίζονται τοιαθτα περιβομβείν, νομίζοντες, εὐήθεις ὄντες άληθως αὐτοί, ως ἄρα δέει τῆς παρ' αὐτων λοιδορίας προσάξομεν έαυτούς ποτε αυτοίς. Θέλουσι χάρ, και δια τούτο πάντα περιτρέχουσι και υποκρίνονται μέν ως φίλοι, ερευνώσι δε ώς εχθροί ίνα, αίμάτων εμφορηθέντες, έκποδων ποιήσωσι και ήμας, ότι κατά της ασεβείας αὐτων έφρονήσαμεν άεὶ καὶ φρονούμεν, καὶ τὴν αίρεσιν αὐτών ἐλέγγοντες στηλιτεύομεν.

3. Τίνα γάρ ποτε διώκοντες καὶ καταλαβόντες, οὐχ ὕβρισαν ώς ἢθέλησαν; τίνα ζητοῦντες, καὶ εὐρόντες, οὐχ οὕτως διέθηκαν, ώς ἢ τελευτῆσαι κακῶς, ἢ λωβηθῆναι πανταχόθεν; ^A

APOL. DE FUGA. Apol. ad Const. 33.

γάρ οι δικασται δοκούσι ποιείν, ταύτ' εκείνων εστίν ενεργήματα, και μάλλον ούτοι της εκείνων προαιρέσεως και πονηρίας είσιν υπηρέται. Ποίος τοίνυν τόπος ουκ έχει της κακίας αυτων ύπόμνημα; τίνα Φρονούντα κατ' αὐτων οὐ συνεσκενάσαντο, πλασάμενοι προφάσεις κατά την 'Ιεζάβελ; Ποία έκκλησία νθν οὐ θρηνεί διὰ τὰς ἐκείνων κατά των αὐτων Hist Ari. 4, επισκόπων επιβουλάς; 'Αντιόχεια μεν δι' Εὐστάθιον τὸν

όμολογητην και δρθόδοξον Βαλανέαι δε δι' Ευφρατίωνα τον

De Syn. 17. θαυμασιώτατον καὶ Πάλτος μέν καὶ 'Αντάραδος διὰ Κυμάτιον καὶ Καρτέριον ή δὲ 'Αδριανούπολις δι' Εὐτρόπιον τὸν Hist. Ari. 19. φιλόχριστου, και του μετ' αυτου Λούκιου, του πολλάκις παρ'

Cp. Apol. c. Ari. 32, 44. Hist. Ari. 6. Ib. 19.

αὐτῶν καὶ ἀλύσεις φορέσαντα, καὶ οὕτως ἀποθανόντα Αγκυρα μέν διά Μάρκελλου, Βέβροια δε διά Κύρου, καὶ Γάζα δι' 'Ασκληπαν. Τούτους μέν γαρ πολλά πρότερον ύβρίσαντες, έξορισθήναι πεποιήκασιν οι δόλιοι Θεόδουλον Hist Ari 19. δε και 'Ολύμπιου από της Θράκης επισκόπους, και ήμας,

Cp. Apol. c. Ari. 40.

καὶ πρεσβυτέρους ημετέρους, ούτως εποίησαν (ητηθηναι, ώστε, εί εύρεθείημεν, κεφαλής ύποστήναι τιμωρίαν. τάχα αν άπεθάνομεν ουτως, εί μη παρά γνώμην αὐτών εφύγομεν καὶ τότε. Τοιαθτα γάρ έστι τὰ μέν κατὰ τών περὶ 'Ολύμπιου πρός του ανθύπατου Δωνάτου, τα δε καθ' ήμων πρός Φιλάγριου δοθέντα γράμματα. Του γάρ της Κωνσταντινουπόλεως επίσκοπου Παθλου διώξαυτες και ευρόντες, προ-Φανώς αποπυιγήναι πεποιήκασιν έν τή λεγομένη Κουκουσώ

Hist. Ari. 7. [A.D. 350.]

της Καππαδοκίας, δήμιου έσχηκότες είς τοῦτο Φίλιππου, του γενόμενον έπαρχον ήν γάρ και της αιρέσεως αυτών προστάτης, καὶ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων ὑπηρέτης. 4. 'Αρ' οὖν διὰ τὰ τοσαῦτα κόρον ἔχουσι, καὶ λοιπὸν ἡρέ-

μησαν; οὐδαμώς. Οὕτε γὰρ ἐπαύσαντο, άλλὰ κατὰ τὴν ἐν ταις Παροιμίαις 'βδέλλαν,' μάλλον νεανιεύονται τοις κακοίς, Prov. xxx. 15. Hist. Ari. 65. επιφυόμενοι κατά των μεγάλων παροικιών. Οἶα γάρ καὶ τανθν έδρασαν, τίς αν άξιως έξειποι; τίς τοσοθτον δύναται

μυημονεύσαι, όσον έκείνοι πεποιήκασιν; "Αρτι γάρ είρήνην έγουσων των έκκλησιών, και των λαών εύγομένων έν ταις λίνος ὁ τῆς μητροπόλεως των Γαλλιών, καὶ Διονύσιος ὁ τῆς

μητροπόλεως τῆς Ἰταλίας, καὶ Λουκίφερ ὁ μητροπόλεως τῶν κατὰ Σαρδινίαν νήσων, καὶ Εὐσέβιος ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, οἱ πάντες ἐπίσκοποι ἀγαθοὶ, καὶ τῆς ἀληθείας κήρυκες, ἀρπάζονται, καὶ ἐξορίζονται πρόφασιν οὐδεμίαν ἔχοντες, ἢ ὅτι μὴ συνέθεντο τῆ ἸΑρειανῆ αἰρέσει, μηδὲ ὑπέγραψαν αὐτοῖς καθ ἡμῶν, ἐν αἶς ἐπλάσαντο διαβολαῖς καὶ συκοφαντίαις.

- 5. Περί γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ εὖγηροτάτου καὶ ὁμολογητοῦ Hist. Ari. 42. άληθως Όσιου, περιττόν έστιν έμε και λέγειν ίσως γάρ έγνωσθη πασιν, ότι και τουτον έξορισθήναι πεποιήκασιν. Ου γάρ ἄσημος, άλλα και πάντων μάλιστα και μαλλον έπιφανής δ γέρων. Ποίας γάρ οὐ καθηγήσατο συνόδου; Καὶ λέγων δρθώς, οὐ πάντας ἔπεισε; Ποία τις ἐκκλησία της τούτου προστασίας ούκ έχει μυημεία τὰ κάλλιστα; Tis λυπούμενός ποτε προσηλθεν αὐτώ, καὶ οὐ χαίρων ἀπηλθε παρ' αὐτοῦ; τίς ἤτησε δεόμενος, καὶ οὐκ ἀνεχώρησε τυχών ων ήθέλησε; Καὶ δμως καὶ κατά τούτου τετολμήκασιν δτι καὶ αὐτὸς, είδως ας ποιούσι διά την ἀσέβειαν ξαυτών συκοφαντίας, οὐχ ὑπέγραψε ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς. Εἰ γὰρ $_{
  m Apol.~c.~Ari.}$ καὶ τὰ ὕστερον διὰ τὰς πολλὰς ὑπὲρ μέτρον ἐπιφερομένας $_{
  m 45.}^{
  m 89.~Hist.~Ari.}$ αὐτῷ πληγὰς, καὶ συσκευὰς κατὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, [Α.D. 357.] είξεν αὐτοίς πρὸς ώραν, ώς γέρων καὶ ἀσθενής τῷ σώματι όμως τούτων ή πονηρία καὶ ἐκ τούτων δείκνυται, σπουδασάντων πανταχόθεν ξαυτούς δείξαι μη είναι Χριστιανούς **ἀληθῶς.**
- 6. Ἐκείθεν γὰρ καὶ εἰς τὴν ᾿Αλεξάνδρειαν πάλιν ἐπεφύησαν, ζητοῦντες πάλιν ἡμᾶς ἀποκτείναι καὶ γέγονε χείρονα
  τὰ νῦν τῶν προτέρων. Στρατιῶται γὰρ ἐξαίφνης τὴν ἐκ- c. 24.
  κλησίαν ἐκύκλωσαν, καὶ τὰ τῶν πολέμων ἀντὶ τῶν εὐχῶν
  ἐγίνετο. Εἰτ' εἰσελθῶν τῇ Τεσσαρακοστῇ ὁ παρ' αὐτῶν [Before April
  ἀποσταλεὶς ἐκ Καππαδοκίας Γεώργιος ηὕξησεν ὰ παρ' αὐ- Ἦτ. 25. Ερ. Ε. Ε.
  τῶν μεμάθηκε κακά. Μετὰ γὰρ τὰ ἔβδομα τοῦ Πάσχα Hist. Ari. 75.
  παρθένοι εἰς δεσμωτήριον ἐβάλλοντο, ἐπίσκοποι ἤγοντο ὑπὸ
  στρατιωτῶν δεδεμένοι, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἡρπάζοντο οἰκίαι
  καὶ ἄρτοι, ἔφοδοι κατὰ τῶν οἰκιῶν ἐγίνοντο, καὶ νυκτὸς οἱ
  Χριστιανοὶ κατεφέροντο, ἐπεσφραγίσθησαν οἰκίαι, καὶ ἀδελ- Hist. Ari. 58.
  φοὶ κληρικῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἐκινδύνενον. Καὶ δεινὰ.

APOL. DE FUGA. Apol. ad Const. 27. Hist. Ari. 59. [Sunday, June 2, 356.]

μέν ταῦτα, δεινότερα δὲ τὰ μετὰ ταῦτα τολμήματα τῆ γὰρ έβδομάδι μετά την άγίαν Πεντηκοστήν δ λαός νηστεύσας έξηλθε περί το κοιμητήριον εύξασθαι, διά το πάντας άποστρέφεσθαι την πρός Γεώργιον κοινωνίαν άλλα τοῦτο μαθων δ παμπόνηρος αυτός, παροξύνει τον στρατηλάτην Σεβαστιανόν, Μανιχαίον όντα, καὶ λοιπόν αὐτὸς μετά πλήθους στρατιωτών, δπλα καὶ ξίφη γυμνά, καὶ τόξα καὶ βέλη φερόντων, Ερμησεν έν αὐτή τή Κυριακή κατά των λαων καί όλίγους εύρων εύχομένους (οί γαρ πλείστοι λοιπόν δια την ώραν αναχωρήσαντες ήσαν), τοιαθτα είργάσατο, οία παρ' αὐτῶν ἔπρεπεν ἀκούσαντα πρᾶξαι. Πυρκαϊὰν γὰρ ἀνάψας, και στήσας παρθένους παρά το πύρ, ηνάγκαζε λέγειν αὐτάς της 'Αρείου πίστεως είναι' ώς δε νικώσας αὐτας έβλεπε. και μη φρουτιζούσας του πυρός, γυμυώσας λοιπου, ούτως κατέκοψευ είς τὰ πρόσωπα, ώς μετὰ χρόνου μόγις αὐτὰς ἐπιγνωσθήναι.

Hist. Ari. 72.

7. Ανδρας δε κρατήσας τεσσαράκοντα, καινοτέρφ τρόπφ κατέκοψε ράβδους γάρ τὰς ἀπὸ τῶν φοινίκων εὐθὺς τεμών, έν αυταίς έχούσαις έτι τους σκόλοπας τὰ νῶτα τούτων ούτως έξέδειρεν, ώς τινάς μέν πολλάκις χειρουργηθήναι διά τούς έναποπαγέντας έν αὐτοῖς σκόλοπας, τινὰς δὲ καὶ μὴ φέροντας ἀποθανείν. Πάντας μεν οὖν τοὺς περιληφθέντας ἀθρόως, καὶ την παρθένου, εξώρισαν είς την μεγάλην 'Οασιν' τὰ δὲ σώματα των τετελευτηκότων οὐδε τοις ίδιοις κατά την άρχην άποδοθήναι πεποιήκασιν, άλλ' έκρυψαν ώς ήθέλησαν, άταφα βαλόντες, ύπερ του δοκείν αὐτους λανθάνειν την τοσαύτην ώμότητα. Πράττουσι δε τουτο πεπλανημένη τη διανοία οί παράφρουες των γάρ ολκείων των τετελευτηκότων χαιρόντων μέν διά την δμολογίαν, θρηνούντων δέ διά τά σώματα, μείζου εξηχείτο κατ' αὐτών ὁ της ἀσεβείας καὶ ώμότητος Cp. Apol. ad έλεγχος. Καὶ γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Λι-Const. 27. Hist. Ari. 72. βυων εξώρισαν μεν επισκόπους 'Αμμώνιον, Μούϊον, Γάϊον,

Φίλωνα, 'Ερμην, Πλήνιον, Ψενόσιριν, Νειλάμμωνα, 'Αγαθον,

'Αυάγαμφου, Μάρκου, 'Αμμώνιου, έτερου Μάρκου, Δρακόντιου, 'Αδέλφιον, 'Αθηνόδωρον' καὶ πρεσβυτέρους 'Ιέρακα καὶ Διό-

σκορον' καὶ οῦτω πικρώς ήλασαν αὐτοὺς, ώς τινὰς μέν αὐτών

ἐν ταῖς ὁδοῖς, τινὰς δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἐξορισμῷ ἀποθανεῖν. 'Εφυγάδευαν δε επισκόπους πλείους τριάκοντα' σπουδή γάρ ην αυτοίς κατά τον 'Αχαάβ, εί δυνατον, εξάραι την άλήθειαν. 'Ιδού ταθτα των άσεβων τὰ τολμήματα.

8. Ταθτα δρώντες καὶ μὴ ἐντραπέντες ἐφ' οις πρότερον καθ [Quoted in Soc. iii. 8.] ήμων ετύρευσαν κακοίς, έτι καὶ νθν κατηγοροθσιν, εκφυγείν δυνηθέντας αὐτῶν τὰς ἀνδροφόνους χείρας μᾶλλον δε δδύρονται πικρώς, δτι μή καὶ ἐκποδών τέλεον πεποιήκασι καὶ λοιπὸν προφασίζουται 'δειλίαυ' δυειδίζειν, άγυοοθυτες ότι, και τοθτο γογγύζουτες, είς έαυτοὺς ἐπιστρέφουσι μᾶλλου τὴυ μέμψιυ. Εί γὰρ φαῦλον τὸ φεύγειν, πολλώ χείρον τὸ διώκειν ὁ μὲν γαρ, ίνα μη αποθάνη, κρύπτεται, δ δε διώκει ζητών αποκτείναι. καὶ τὸ μὲν φεύγειν γέγραπται· ὁ δὲ ζητῶν ἀναιρῆσαι παραβαί- Matt. x. 23. νει νόμον, και μάλλον αὐτὸς τὴν πρόφασιν τοῦ φεύγειν παρέχει. Είπερ οθυ τηυ φυγηυ δυειδίζουσι, ευτρεπέτωσαν πλέου έαυτους διώκοντας παυέσθωσαν γάρ ἐπιβουλεύοντες, και παύσουται οι φεύγουτες εύθύς. 'Αλλά της μεν ίδιας πουηρίας ου παύουται, τοῦ δὲ καταλαβεῖν ἔνεκα πάυτα πράττουσιν οὐκ είδότες, ὅτι τῶν διωκομένων ἡ φυγὴ μέγας ἔλεγχός ἐστι κατὰ τών διωκόντων. Οὐδεὶς γὰρ τὸν πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον φεύγει, άλλα μαλλου του άγριου και πουηρου όυτα του τρόπου. 'Πας γοῦν κατώδυνος καὶ ὑπόχρεως' ἀπὸ μὲν τοῦ Σαοὺλ τ Kings (τ Sam.) xxii. έφευγε, πρός δε του Δαβίδ κατέφευγε. Διά τοῦτο και οῦτοι 2. τους κρυπτομένους αὐτους ἀναιρείν σπουδάζουσιν, ὑπερ τοῦ μη δοκείν έχειν της αὐτών πονηρίας του έλεγχου. 'Αλλά καὶ έν τούτω δοκοῦσι τυφλώττειν οἱ ἀεὶ πλανώμενοι ὅσω γὰρ ἡ Hist. Ari. 34. φυγή πρόδηλος, τοσούτω και πλέον ή έξ επιβουλής γινομένη παρ' αὐτῶν ἀναίρεσις, ἡ καὶ ἐξορία, προφανεστέρα γενήσεται. άν τε γαρ αποκτείνωσιν, δ θάνατος μείζον ηχήσει κατ' αὐτων' άν τε πάλιν έξορίσωσι, πανταχοῦ καθ ξαυτών αὐτοὶ μνημεῖα της παρανομίας έξαποστέλλουσιν.

9. Εί μεν οθν έσωζον τας φρένας, έβλεπον εαυτούς εν τούτοις συνεχομένους, καὶ τοῖς ξαυτών προσκόπτοντας λογισμοῖς. έπειδη δε και το σωφρονείν απώλεσαν, δια τούτο και διώκοντες έξάγονται, και ζητοῦντες ανελεῖν, οὐχ δρῶσιν έαυτῶν τὴν ἀσέβειαν. Τάχα γὰρ καὶ τὴν Πρόνοιαν αὐτὴν αἰτιᾶσθαι τολμῶσιν

APOL. DE Fuga.

(οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀτόλμητον), ἐφ' οἶς αὐτοῖς οὐ παραδίδωσι, προδήλου τούτου τυγχάνοντος κατά την του Σωτήρος φωνην, ότι μηδε στρουθίον 'άνευ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν' τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Cp. Matt. x.

έμπεσείν είς παγίδα δύναται. Καὶ γὰρ καὶ ὅτε παραλαμβάνουσιν οι άλάστορες, εὐθὺς ἐπιλανθάνονται τῶν τε ἄλλων, καὶ πρό των άλλων ξαυτών και μόναις ταις άλαζονείαις τας όφρυς άνασπάσαντες, ούτε καιρον γινώσκουσιν, ούτε άδικούντες άν-

Isa, xlvii. 6, Psal, lxviii. (lxix.) 26.

θρώπους αίδοῦνται την φύσιν κατά δὲ τὸν τύραννον της Βα-Βυλώνος αγριώτερον επιφύονται, και ούτε τινάς ελεούσιν, άλλα καὶ 'τοῦ πρεσβυτέρου του ζυγου ἐπιβαρύνουσι,' καὶ 'ἐπὶ τὸ άλγος των τραυμάτων, ώς γέγραπται, 'προστιθέασιν' οι άνηλεείς. Εί μεν οθν μη ταθτα δράσαντες ήσαν, εί μη τους κατά της συκοφαντίας αὐτών ύπερ ημών λέγοντας έξορίσαντες ήσαν. πιθανώς αν λέγοντες παρά τισιν ένομίσθησαν έπειδη δε άλλοις τοσούτοις και τηλικούτοις έπισκόποις έπεβούλευσαν, και ούτε τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ Όσίου, οὖτε τοῦ ἐπισκόπου 'Ρώμης, ούτε τοσούτων άπὸ των Σπανιών, καὶ Γαλλιών, καὶ της Αλγύπτου, και Λιβύης, και των άλλων μερών έπισκόπων έφείσαντο, άλλα τοσαθτα πεποιήκασι κατά των όλως έλεγξάντων αὐτοὺς ὑπὲρ ἡμῶν' πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡμᾶς πρὸ τῶν ἄλλων έβουλεύσαντο, καὶ μετ' ἐκείνους ἐπιθυμοῦσι δὲ κακῶς ἀνελεῖν: Els τοῦτο γὰρ ἀγρυπνοῦσι, καὶ νομίζουσιν ἀδικεῖσθαι, αν βλέπωσι σωζομένους, οθς οὐκ ἐβούλοντο ζῆν.

10. Τίς τοίνυν οὐ συνορά την πανουργίαν αὐτών: 'τίνι τοῦτο' κατάδηλον οὐκ ἔστιν, ὅτι μὴ δι' ἀρετὴν ὀνειδίζουσι δειλίαν, άλλ' αίματα διψώντες, ώσπερ σαγήναις χρώνται ταίς ίδίαις κακοτεχυίαις, νομίζοντες έν ταύταις συλλαμβάνεσθαι οθς έαν ζητώσιν αναιρήσαι; Τοιούτους γαρ αυτούς αι πράξεις έδειξαν, καὶ ήλεγξαν τὸν τρόπον αὐτῶν, θηρίων μὲν ἀγριώτερον, Βαβυλωνίων δε ώμότερον. Καὶ εὶ καὶ αὐτάρκης εκ τούτων

John viii. 44. έστιν ὁ κατ' αὐτῶν ἔλεγχος, ὅμως, ἐπειδή κατὰ 'τὸν πατέρα ξαυτών τὸν διάβολον' ἀπαλοῖς τοῖς λογαρίοις σχηματίζονται, ώστε 'δειλίαν' έγκαλείν, δειλότεροι λαγωών όντες αὐτοί φέρε και τα έκ των θείων γραφων περί των τοιούτων γεγραμμένα

> θεωρήσωμεν. Δειχθήσονται γάρ οὐδεν ήττον καὶ πρὸς ταύτας μεν μαχόμενοι, των δε άγίων τας άρετας διαβάλλοντες.

γὰρ λοιδοροῦσι τοὺς κρυπτομένους ἀπὸ τῶν ζητούντων ἀνελεῖν, καὶ διαβάλλουσι τοὺς φεύγοντας ἀπὸ τῶν διωκόντων τί ποιήσουσιν ὁρῶντες τὸν μὲν Ἰακὼβ φεύγοντα τὸν ἀδελφὸν Ἡσαῦ, τὸν δὲ Μωσῆν εἰς Μαδιὰμ ἀναχωροῦντα διὰ τὸν φόβον τοῦ Φαραώ; Τί δὲ, τοιαῦτα φλυαροῦντες, ἀπολογήσονται τῷ Δαβὶδ, φεύγοντι τὸν Σαοὺλ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ὅτε ἀπέστειλεν αὐτὸν ἀναιρεθῆναι, καὶ κρυπτομένω μὲν ἐαυτὸν ἐν τῷ σπηλαίω, 'ἀλλοιοῦντι δὲ τὸ πρόσωπον ἐαυτοῦ,' ἔως ἀν παρέλθη τὸν 'Αβι- [Achish,] i Sam. xxi. μέλεχ, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκκλίνη; Τί δ' ὰν εἴποιεν οἱ πάντα i3. λέγοντες εὐχερῶς, βλέποντες τὸν μέγαν 'Ηλίαν ἐπικαλούμενον μὲν τὸν Θεὸν καὶ νεκρὸν ἐγείραντα, κρυπτόμενον δὲ διὰ τὸν 'Αχαὰβ, καὶ φεύγοντα διὰ τὰς ἀπειλὰς τῆς 'Ιεζάβελ; τότε γὰρ ζητούμενοι καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἐκρύπτοντο, λανθά- Cp. Hist. Ari. 53, νοντες ἐν τοῖς σπηλαίοις διὰ τοῦ 'Αβδιοῦ.

11. ^{*}Η τούτοις μὲν ὡς παλαιοῖς οὐκ ἐνέτυχον, τῶν δὲ κατὰ ^{3} Kings τὸ εὐαγγέλιον οὐδὲ μίαν μνήμην ἔχουσι' καὶ γὰρ καὶ οἱ μαθη- ^{xviii} : 13. Ταὶ 'διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων,' ἀνεχώρουν κρυπτόμενοι, καὶ ^{2} Cor. xi. ^{3} 3. ό Παθλος έν Δαμασκώ, παρά του έθνάρχου ζητούμενος, άπο τοῦ τείχους ἐν σαργάνη κεχάλασται, καὶ ἐξέφυγε τοῦ ζητοῦντος τας χειρας. Της τοίνυν γραφης τοιαθτα λεγούσης περί των άγιων, ποιαν άρα πρόφασιν της ξαυτών προπετείας ξξευρείν δυνήσονται ; "Αν τε γαρ 'δειλίαν' δνειδίσωσι κατ' αὐτῶν, μαινομένων τὸ τόλμημα αν δὲ καὶ ώς παρά τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ ποιούντας αὐτοὺς διαβάλλωσιν, οὐκ είδότες είσὶ παντελώς τὰς γραφάς. 'Εν μεν γαρ τῷ νόμῳ πρόσταξις ἢν εκταγῆναι καὶ Exod. xxi. πόλεις φυγαδευτηρίων, ύπερ τοῦ τοὺς ζητουμένους εἰς θάνατον 13. δπως δήποτε δύνασθαι διασώζεσθαι έπλ δε συντελεία των αιώνων παραγενόμενος αὐτὸς ὁ τῷ Μωσεί λαλήσας Λόγος τοῦ Πατρός, πάλιν έντολην ταύτην δίδωσι, λέγων 'Θταν δε διώ- Matt. x. 23. κωσιν ύμας εν τη πόλει ταύτη, φεύγετε είς την ετέραν ' καί μετ' δλίγα φησίν 'Οταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώ- Matt. xxiv. σεως, τὸ ἡηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, έστως ἐν τόπω ἁγίω, 15-18. ό αναγινώσκων νοείτω τότε οί έν τη 'Ιουδαία φευγέτωσαν έπί τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβήτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ὑποστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ίμάτια αὐτοῦ.' Ταῦτα γὰρ εἰδότες οἱ ἄγιοι, τοιαύτην εἶχον τὴν

Apol. DE Fuga.

54.

τῆς πολιτείας ἀγωγήν. ^A γὰρ νῦν προσέταξεν ὁ Κύριος, ταῦτα καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐν τοῖς ἁγίοις ἐλάλει καὶ ἔστιν οὖτος ὅρος ἀνθρώποις εἰς τελειότητα φέρων, δ δ' ὰν ὁ Θεὸς προστάξη, τοῦτο ποιεῖν.

12. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος, δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος, κατηξίωσε ζητούμενος, ὡς ἡμεῖς, κρυβῆναι καὶ πάλιν διωκόμενος, φεύγειν καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκκλῖναι. Επρεπε γὰρ αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ πεινῆν καὶ διψῆν, καὶ τοῦ παθεῖν, οὕτως καὶ ἐκ τοῦ κρύπτεσθαι καὶ φεύγειν, δεικνύειν ἑαυτὸν φοροῦντα σάρκα καὶ γενόμενον ἄνθρωπον. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἄμα τῷ γενέσθαι ἄνθρωπος, ὅτε παιδίον ἡν, αὐτὸς διὰ τοῦ ἀγγέλου τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Καὶ ἀποθανόντος δὲ Ἡρώδου, φαίνεται δι' ᾿Αρχέλαον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναχωρῶν εἰς τὴν Ναζορέτ. Ὅτε δὲ λοιπὸν καὶ Θεὸν ἐσιτὸν ἐδείκηνε καὶ

την Ναζαρέτ. "Ότε δὲ λοιπον καὶ Θεον ἐαυτον ἐδείκνυε, καὶ Μαιι. xii. 14, την ξηράν χειρα πεποίηκεν ὑγια, 'οι μὲν Φαρισαιοι, ἐξελθόντες, τουμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτον ἀπολέσωσιν' ὁ δὲ

'Ιησοῦς γυοὺς ἀνεχώρησεν ἐκείθεν. Καὶ γὰρ ὅτε τὸν Λάζαρον John xi. 53, ἡγειρεν ἐκ νεκρῶν, 'ἀπ' ἐκείνης,' φησὶ, 'τῆς ἡμέρας ἐβουλεύ-

σαντο, ໃνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. 'Ο οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι παρρησία περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς

John viii. 58, την χώραν έγγὺς της έρημου.' Εἶτα λέγοντος τοῦ Σωτηρος, 59. Cp. Luke 'Πρὶν 'Αβραὰμ γενέσθαι, έγώ εἰμι, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ηραν λί-

θους, ΐνα βάλωσιν έπ' αὐτόν ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ' καὶ, 'διελθων διὰ μέσου αὐτῶν,' ἐπορεύετο, 'καὶ παρῆγεν οὕτως.'

13. *Αρα ταῦτα βλέποντες, μᾶλλον δὲ κᾶν ἀκούοντες, ἐπεὶ μἢ βλέπουσι, πῶς κατὰ τὸ γεγραμμένον οὐ 'θελήσουσι' γενέσθαι 'πυρίκαυστοι,' ὅτι ἐναντία ὧν ὁ Κύριος ποιεῖ καὶ διδάσκει, βουλεύονται καὶ φθέγγονται; Καὶ γὰρ ὅτε Ἰωάννης μεμαρτύρηκε,

Matt. xiv. 13. και οι μαθηται το σωμα έθαψαν, άκούσας ο 'Ιησοῦς, ' ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίφ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν.' 'Ο μὲν οὖν Κύριος ἐποίει ταῦτα, και οὕτως ἐδίδασκεν. Εἴθε δὲ οὖτοι κὰν οὕτως αἰσχυνθωσι, και μέχρι των ἀνθρώπων στήσωσιν ἑαυτών τὴν προπέτειαν, και μὴ πλέον μανέντες ἐγκαλέσωσι

καὶ τῷ Σωτῆρι 'δειλίαν,' ἀπαξ κατ' αὐτοῦ βλασφημεῖν μελετήσαντες. 'Αλλ' οὖτε μαινομένων αὐτῶν τις ἀνέξεται μᾶλλον δὲ καὶ τὰ εὐαγγέλια μη νοοῦντες έλεγχθήσονται. Εστι γὰρ ή πρόφασις της τοιαύτης αναχωρήσεως και φυγής εύλογος και άληθης, ην έπι του Σωτήρος κειμένην οι ευαγγελισται άπεμυημόνευσαν. Δεί δε ήμας εκ τούτου και έπι πάντων των άγίων την αυτήν λογίζεσθαι (ά γάρ περί του Σωτήρος άνθρωπίνως γέγραπται, ταθτα τῷ κοινῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρεσθαι προσήκει το γάρ ήμων εκείνος εφόρεσε σώμα, καί την αυθρωπίνην ασθένειαν ενεδείκνυτο). ην δ Ίωαννης έγραψεν ούτως ' Ἐζήτουν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδείς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν John vii. 30. την χειρα, ότι ούπω έληλύθει η ώρα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ ταύτην έλθειν, έλεγεν αὐτὸς τῆ μεν μητρί ' Οὔπω ήκει ἡ ώρα John ii. 4. μου' τοις δε χρηματίσασιν άδελφοις αὐτοῦ· 'Ο εμός καιρός John vii. 6. οὖπω πάρεστι.' Πάλιν τε, ἐλθόντος τοῦ καιροῦ, ἔλεγε τοῖς μαθηταίς· 'Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· Ιδού γὰρ Matt. xxvi. ηγγικεν η ώρα, και ο Υίος του ανθρώπου παραδίδοται els χείρας 45. άμαρτωλών.

14. 'Ως μέν οὖν Θεὸς καὶ Λόγος ὧν τοῦ Πατρὸς, καιρὸν ουκ είχεν αυτός γάρ των καιρών έστι δημιουργός άνθρωπος δε γενόμενος και τουτο λέγων, δείκνυσιν εκάστω των άνθρωπων χρόνον είναι μεμετρημένου καὶ χρόνον οὐ τὸν κατὰ τύχην, ως τινες των Ελλήνων νομίζοντες μυθολογούσιν, άλλ' δυ αύτος δημιουργός ών, ώς ηθέλησεν ό Πατηρ, ώρισεν ξκάστω. Και τοῦτο γέγραπται, και πασι γέγονε φανερόν εί γὰρ κέκρυπται, καὶ λανθάνει πάντας ἀνθρώπους τὸ πως, καὶ τὸ πόσου εκάστω μεμέτρηται, άλλ' δμως πας όστισοῦν οίδεν, ὅτι ὡς ἔαρος καὶ θέρους, καὶ φθινοπώρου καὶ χειμῶνός ἐστι καιρὸς, οὕτως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, 'και- Eccles. iii. 2. ρός του ἀποθανείν και καιρός του ζην έστι. Διά τουτο της μεν κατά Νωε γενεας ο χρόνος απετμήθη και ως του καιρου πάντων παρόντος, συνεστάλη τὰ έτη. Καὶ τῷ Ἐζεχία προ. Isa. xxxviii. σετέθησαν έτη δέκα καὶ πέντε. Τοῦ δὲ Θεοῦ ἐπαγγελλομένου τοις γυησίως αὐτῷ λατρεύουσιν, ὅτι ΄ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν Exod. xxiii. σου αναπληρώσω, ' δ μεν 'Αβρααμ πλήρης ήμερων αποθνήσκει' Gen. xxv. 8. σου αναπληρώσω, ο μεν Αργων. ΄ Μη ἀναγάγης με ἐν ἡμίσει Psal. ci. (cii.) δ δὲ Δαβίδ παρεκάλει λέγων. ΄ Μη ἀναγάγης με ἐν ἡμίσει Psal. ci. (cii.) Αροι. DB ἡμερῶν μου' καὶ ὁ μὲν εἶς τῶν φίλων τοῦ Ἰὼβ, Ἐλιφὰζ, Fugā.

σοῦτο καλῶς εἰδὼς, ἔλεγεν' 'Ἐλεύση δὲ ἐν τάφφ, ἄσπερ σῖτος ἄριμος, κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἡ ἄσπερ θημωνία ἄλωνος καθ' ἄραν συγκομισθεῖσα' ὁ δὲ Σολομὼν, ἐπισφρα
Prov. xi. 30. γίζων τούτου τὴν φωνὴν, φησίν' '᾿Αφαιροῦνται ἄωροι ψυχαὶ

Εccles. vii.

παρανόμων. ΄ Διὸ παραινεῖ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστὴ λέγων' 'Μὴ ἀσεβήσης πολὺ, καὶ μὴ γίνου σκληρὸς, ἵνα μὴ ἀποθάνης ἐν οὐ καιρῷ σου.'

άγιους εἰδέναι χρόνου ἐκάστῷ μεμετρημένου. Τοῦ δὲ μηδένα γινώσκειν τὸ τέλος τοῦ χρόνου γνώρισμα τὸ λέγειν τὸν Δαβίδ.

Psal. ci. (cii.) 'Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι.' ὁ γὰρ οὐκ

15. Ωσπερ δε ταθτα γέγραπται, δείκυυσιν δ λόγος τους

τῆ νυκτὶ ζητοῦσί σου τὴν ψυχήν à δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται; Ὁ δὲ Ἐκκλησιαστὴς ἀποφαίνεται θαζρών τῷ Πνεύματι τῷ

Eccles. ix. 12. 'Αγίω, καί φησι' 'Καί γε οὐκ ἔγνω ἄνθρωπος τὸν καιρὸν αὐτοῦ.' Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατριάρχης 'Ισαὰκ ἔλεγε τῷ Gen. xxvii. 2. υἱῷ αὐτοῦ 'Ησαῦ' ''Ιδοὺ ἐγὼ γεγήρακα, καὶ οὐ γινώσκω τὴν

ήμέραν τής τελευτής μου.' 'Ο μεν οῦν Κύριος, καίτοι Θεός ῶν καὶ Λόγος τοῦ Πατρός, καὶ είδὼς τὸν μετρηθέντα τοῖς πᾶσι δι' αὐτοῦ καιρόν, καὶ γινώσκων διν αὐτὸς ὅρισε καὶ τῷ ἰδίῳ σώματι χρόνον εἰς τὸ παθεῖν ἐπειδὴ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γέγονε, τὰς μὲν πρὸ τοῦ τὸν χρόνον ἐλθεῖν ἡμέρας καὶ αὐτὸς, ὡς ἡμεῖς, ἐκρύπτετο ζητούμενος, διωκόμενός τε ἔφευγε, καὶ

Luke iv. 30. τὰς ἐπιβουλὰς ἐκκλίνων οὕτω διήρχετο καὶ 'διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο' ὅτε δὲ καὶ τὸν ὁρισθέντα παρ' αὐτοῦ καιρὸν ἤγαγεν αὐτὸς, ἐν ῷ παθεῖν σωματικῶς ὑπὲρ πάντων ἤθελε,

John xvii. τ. τοῦτου μὲυ προσφωνεί τῷ Πατρὶ, λέγων·. 'Πάτερ, ἐλήλυθευ ἡ ἄρα· δόξασόν σου τὸυ Υίόν' οὐκ ἔτι δὲ λοιπὸυ τοὺς ζητοῦντας ἐκρύπτετο, ἀλλ' είστήκει θέλων κρατηθήναι ὑπ'

John xviii. 4- αὐτῶν. Εἶπε γὰρ, φησὶ, τοῖς ἐλθοῦσι πρὸς αὐτόν 'Τίνα ζητεῖτε;' τῶν δὲ ἀποκριναμένων ''Ιησοῦν τὸν Ναζωραῖον' ἔλεγεν αὐτοῖς ''Εγώ εἰμι δν ζητεῖτε' καὶ τοῦτο οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον πεποίηκε καὶ οὕτως λοιπὸν ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Πιλᾶτον. Οὕτε δὲ πρὸ τοῦ τὸν χρόνον

έλθειν ήφιεν ξαυτόν κρατεισθαι, ούτε του καιρού παρόντος έκρύπτετο, άλλά καὶ έκδοτον έαυτον έδίδου τοῖς έπιβουλεύουσιν, Ίνα δείξη πασι, της ανωθεν κρίσεως ήρτησθαι την ζωήν καὶ τὸν θάνατον τῶν ἀνθρώπων, καὶ 'ἄνευ τοῦ Πα- Matt. v. 36; τρος ήμων' τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐδὲ 'θρὶξ' ἀνθρώπου δύναται *. 29. ' λευκή ή μέλαινα' γενέσθαι, οὐδε ' στρουθίον' είς παγίδα έμπεσείν ποτε.

16. Ο μεν οθν Κύριος οθτως εαυτόν προσήγεν υπερ πάντων, ως προείρηται οι δε άγιοι, και τοῦτον τὸν τύπον παρά τοῦ Σωτήρος μαθόντες (παρ' αὐτοῦ γάρ καὶ πρὸ τούτου καὶ άεὶ πάντες εδιδάσκοντο), πρός μεν τούς διώκοντας άγωνιζόμενοι, νομίμως έφευγον, καὶ ζητούμενοι παρ' αὐτῶν ἐκρύπτοντο άγνοοθντες δε ως άνθρωποι τοθ όρισθέντος αθτοίς παρά της Προνοίας χρόνου τὸ τέλος, οὐκ ἐβούλοντο παρέχειν άπλως ξαυτούς ξκδότους τοίς ξπιβουλεύουσιν είδότες δὲ πάλιν τὸ γεγραμμένου, ὅτι 'ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν $\frac{\text{Psal. xxx.}}{\text{(xxxi.) 15.}}$ οὶ κλῆροι' τῶν ἀνθρώπων, καὶ 'Κύριος θανατοῖ καὶ Κύριος $\frac{\text{(xxxi.) 15.}}{\text{Kings (xol.)}}$ ζωοποιεί, μαλλον έως τέλους ύπέμενον, ώς εξοηκεν ο Άπόστολος, 'περιερχόμενοι έν μηλωταίς, έν alyείοις δέρμασιν, Heb. ii. 37. ύστερούμενοι, κακουχούμενοι, έπὶ έρημίαις πλανώμενοι, καὶ έν σπηλαίοις και ταις όπαις της γης κρυπτόμενοι, έως αν ή ό ώρισμένος του θανάτου χρόνος έλθη, ή ό του χρόνου όρίσας Θεός λαλήση πρός αὐτούς, και παύση τούς ἐπιβουλεύοντας, ή δηλονότι παραδώ τους διωκομένους τοις διώκουσιν, ως αν αὐτώ δόξη καλώς έχειν. Και τοῦτο περί πάντων ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ ἔστι μαθεῖν καλῶς ὅτε γὰρ κατὰ τοῦ Σαοὺλ παρώξυνεν αὐτὸν Ἰωὰβ, ἔλεγεν αὐτός 'Zῆ Κύ- Ι Κίηςς (τριος, ἐὰν μὴ ὁ Κύριος αὐτὸν παίση, ἢ ἔλθη ἡμέρα τοῦ 10, 11. θανάτου αὐτοῦ, 'ἢ καταβἢ εἰς πόλεμον, καὶ προστεθἢ' εἰς τους υπεναντίους ου μη έποίσω χειρά μου έπι χριστών Κυρίου.'

17. Εί δέ ποτε καὶ φεύγοντες προσήρχοντο τοῖς ζητοῦσιν, ούδε τούτο άπλως έπραττον τού γάρ Πνεύματος λαλούντος αὐτοῖς, οὕτως ἀπήντων ἐκείνοις, θεοφιλεῖς τυγχάνοντες καὶ ούτω πάλιν την έαυτων ύπακοην και προθυμίαν επιδεικνύ- 3 Kings (1 μενοι. Οΐος ἢν Ἡλίας, ἀκούων παρὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ Κings) xviii.

APOL. DE FUGA. 3 Kings (1 Kings) xxii.

φαινόμενος τφ 'Αχαάβ, Μιχαίας τε ὁ προφήτης ερχόμενος πρός αὐτὸν τὸν 'Αχαὰβ, καὶ ὁ 'ἐπικαλεσάμενος' προφήτης

έπὶ τὸ θυσιαστήριου τῆς Σαμαρείας, καὶ ἐντρέπων τὸν 'Po-15. 3 Kings (1 Kings) xiii. 2. βοάμ, καὶ Παῦλος 'ἐπικαλούμενος Καίσαρα.' Οὐ γάρ δη διά Acts xxv. 11. 'δειλίαν' έφευγου, μη γένοιτο μαλλου γαρ την φυγήν είχου άγωνα καὶ μελέτην κατά τοῦ θανάτου. 'Αλλά δύο ταῦτ' έφύλαττον καὶ έβουλεύοντο καλώς, ὅτι μήτε ἐαυτοὺς ἀπλώς προσήγου, (τούτο γάρ ην ξαυτόν αποκτείναι, υπεύθυνόν τε

Matt. xix. 6. θανάτου γενέσθαι, καὶ αντιπράξαι τῷ Κυρίφ λέγοντι ' A δ Θεός έζευξεν, ἄνθρωπος μη χωριζέτω") μήτε μέμψιν όλιγωρίας ήθελου ύπομένειν, ώς ατονήσαντες πρός τας έν τή φυγή θλίψεις, μείζονα και δεινότερον πόνον έχούσας τοῦ θανάτου. 'Ο μεν γαρ αποθανών πέπαυται τοῦ πονείν' ὁ δε φεύγων, προσδοκών καθ' ήμέραν τὰς παρὰ τών έχθρων έφόδους, κουφότερον ήγειται τον θάνατον ωστε και τους έν τή φυγή τελειωθέντας μη ακλεώς αποθνήσκειν, αλλ' έχειν καί αὐτοὺς τοῦ μαρτυρίου τὸ καύχημα. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Ἰὼβ έν ανδρεία μέγας έγνώσθη, έπειδη ζών τοσούτους και τηλικούτους ὑπέμεινε πόνους, ών οὐδεμίαν αἴσθησιν ἐλάμβανεν εὶ τελευτήσας ήν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ μακάριοι πατέρες τοιαύτην είχον της πολιτείας την άγωγήν διωκόμενοι μέν γαρ ούκ έδειλίων, αλλά και μάλλον έδείκνυον έαυτών την της ψυχης ανδρείαν, ούτως έν πνιγηροίς και σκοτεινοίς τόποις ξαυτούς κατακλείουτες, και σκληρώς ξαυτούς άγουτες. παρόντα δὲ πάλιν τοῦ θανάτου τὸν καιρὸν οὐ παρητοῦντο• έμελε γὰρ αὐτοῖς μήτε τοῦτον παρόντα πτήσσειν, μήτε τὴν ωρισμένην παρά της Προνοίας κρίσιν προλαμβάνειν, μήτ'

Prov. xiii. 3. γέγραπται 'Ο προπετής χείλεσι πτοήσει ξαυτόν.' LXX.

18. 'Αμέλει τοσούτον ήσαν παρεσκευασμένοι πρός την της ανδρείας αρετήν, ώς μηδε τον τυχόντα δύνασθαι διστάσαι περί τούτου. 'Ο μεν γαρ πατριάρχης 'Ιακώβ, φεύγων πρότερον τὸν Ἡσαῦ, οὖκ ἐφοβήθη παρόντα τὸν θάνατον μᾶλλον γὰρ έν αὐτῷ τῷ καιρῷ κατ' ἀξίαν ξκαστον τῶν πατριαρχῶν ηὐλό-

αὖ πρὸς τὴν οἰκονομίαν αὐτῆς ἀντιπράττειν, εἰς ἡν καὶ φυλαττομένους έαυτους έγίνωσκου ίνα μή καί, προπετώς πράττοντες, έαυτοις αίτιοι του πτοείσθαι γένωνται ούτω γάρ καί γει ό δε μέγας Μωσής, κρυπτόμενος πρό τούτου τον Φαραώ, καὶ δι' αὐτὸν ἀποδημήσας εἰς Μαδιὰμ, ἀκούσας, ''Απελθε εἰς Exod. iii. 10. Αίγυπτου,' οὐκ ἐφοβήθη· πάλιν τε προσταχθεὶς ἀναβῆναι εἰς Deut. xxxii. τὸ όρος τὸ 'Αβαρεί καὶ τελευτάν, οὐ δειλιάσας ἀπέμεινεν, 49. αλλα και ασμενος ώρμησεν είς αὐτόν. Και δ μεν Δαβίδ, φεύγων πρότερου του Σαούλ, ουκ έφοβείτο προκινδυνεύων έν τοις πολέμοις ύπερ των λαων αλλά και περί θανάτου και φυγής αίρεσιν ακούσας, έξον αὐτώ φεύγειν και ζήν, μαλλον είλετο 'τὸν θάνατον' ὁ σοφός· ὁ δὲ μέγας 'Ηλίας, κρυπτό- ^{2} Kings ^{2} μενος πάλαι τὴν 'Ιεζάβελ, οὐκ ἐδειλίασεν, ἀκούσας παρὰ ^{2} ΧΙν. 15. τοῦ Πνεύματος ἀπαντῆσαι τῷ 'Αχαὰβ, καὶ τὸν 'Οχοζίαν 3 Kings (τ Kings) ἐλέγξαι. Πέτρος δὲ ὁ 'διὰ τὸν φόβον τῶν 'Ιουδαίων' κρυπ- xviii. 1. τόμενος, καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἐν 'σαργάνη' χαλασθεὶς (2 Kings) i. 15. καὶ φυγών, ἀκούσαντες, 'Els 'Ρώμην δεῖ ὑμᾶς μαρτυρήσαι,' Acts xxiii. 11. ούκ ανεβάλουτο την αποδημίαν, χαίρουτες δε μαλλον απήλθου και ό μεν, ώς πρός τους ίδιους σπεύδων, εγάννυτο σφαζόμενος, δ δε και παρόντα τον καιρον ου κατέπτησεν, άλλα καὶ ἐκαυχᾶτο λέγων ''Εγω γὰρ ἦδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς 2 Tim. iv. 6. της αναλύσεώς μου έφέστηκεν.

19. Ταθτα δε οθτε την προτέραν αθτών φυγην κατά δειλίαν γεγενήσθαι δείκνυσιν, ούτε τανύν την τυχούσαν αὐτοίς πράξιν μαρτυρεί, μεγάλην δέ τινα της ανδρείας αυτών την αρετην ανακηρύττει. Οὐδε γαρ αυτί ραθυμίας είχου την αυαχώρησιν, άλλα και μείζονα τότε τον τόνον της ασκήσεως επέτεινον ούδε κατεγινώσκοντο φεύγοντες, ούδε κατηγορούντο δειλίας παρά τοιούτων, οίοι νῦν είσιν οῦτοι οἱ φιλαίτιοι άλλά καὶ μᾶλλον ἐμακαρίζοντο παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος ' Μακά- Matt. v. 10. ριοι οἱ δεδιωγμένοι ἔνεκεν δικαιοσύνης. 'Αλλ' οὐδὲ ἀνωφελης αὐτοῖς ὁ τοιοῦτος ἐγίνετο κάματος ὡς γὰρ χρυσὸν ἐν χωνευτηρίω δοκιμασθέντας, ως εἶπεν ἡ Σοφία, 'εὕρισκεν αὐτοὺς ὁ Wisd. iii. 57. Θεὸς ἀξίους ἐαυτοῦ.' Καὶ αὐτοὶ τότε μᾶλλον 'ως σπινθῆρες άν έλαμπον, σωζόμενοι μεν άπο των καταδιωκόντων αύτους, ουσθέντες δε εκ των επιβουλών, και διά τοῦτο φυλαχθέντες τοίς λαοίς είς διδασκαλίαν, ώστε και την φυγην αὐτών, καὶ τὸ διαδράναι των ζητούντων τὸν θυμὸν, κατ' οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου γεγενήσθαι τότε γάρ οὕτως καὶ θεοApol. de Fuga. φιλείς εγίνουτο, και καλλίστην είχον της ανδραγαθίας την μαρτυρίαν.

Gen. xxxi and xxxii. 20. 'Ο γοῦν πατριάρχης 'Ιακώβ φεύγων πλειόνων όπτασιών, καὶ τούτων θείων, κατηξιοῦτο' καὶ μᾶλλον ἢρεμών αὐτὸς, ἔσχεν ὑπὲρ ἐαυτοῦ τὸν Κύριον τὸν μὲν Λάβαν ἐντρέποντα, τὸν δὲ 'Ησαῦ ἐμποδίζοντα' καὶ μετὰ ταῦτα γέγονε τοῦ 'Ιούδα πατὴρ, ἐξ οῦ κατὰ σάρκα ἀνέτειλεν ὁ Κύριος, καὶ τὰς εὐλογίας τοῦς πατριάρχαις διηκόνησε. Μωσῆς τε ὁ θεοφιλὴς, ὅτε ἔφευγε, τότε καὶ τὰν μενέλην ὅσασιν εἶλς καὶ διασφιέρο ἀπὸ τῶν διο

Εxod. iii. 3. τότε καὶ τὴν μεγάλην δρασιν είδε, καὶ διασωθείς ἀπὸ τῶν διωκόντων, προφήτης είς Αἴγυπτον ἀπεστέλλετο, διάκονός τε τῶν τοσούτων σημείων καὶ τοῦ νόμου γενόμενος, καθηγήσατο τοῦ τοσούτου λαοῦ ἐν τῆ ἐρήμω. Καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ διωκόμενος

Psal. xliv. ἐδίδασκεν ''Εξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθὸν,' καὶ, ''Ο (xlv.) τ.
Psal. xlix. (l.) Θεὸς ἡμῶν ἐμφανῶς ἥξει· ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεPsal. lii. (liv.) ται.' Καὶ μᾶλλον δὲ ἴσχυε λέγων· ''Εν τοῖς ἐχθροῖς μου
Psal. lv. (lvi.) ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου·' καὶ πάλιν· ''Επὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα,
οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.' Φεύγων τε καὶ ἀποδιδράσκων ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἔλεγεν·

Psal.Ivi.(Ivii.) ' Έξαπέστειλεν έξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με, ἔδωκεν εἰς ὄνειδος
3.4.

τοὺς καταπατοῦντάς με. Έξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, καὶ ἐἰρόσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ
μέσου σκύμνων. Οῦτω δὲ σωθεὶς κατ' οἰκονομίαν καὶ αὐτὸς,
γέγονε μετὰ ταῦτα βασιλεὺς, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἔσχεν ἐκ
σπέρματος αὐτοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν ἀνατεῖλαι. 'Ο δὲ μέγας
3 Kings 'Ηλίας ἀναχωρῶν εἰς τὸ Καρμήλιον ὅρος ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν'

3 Kings (1 Kings) xviii. 36, 40.

xings)i.10. οὐρανοῦ,' ἐν τούτφ καὶ τούτοις ἐπετίμησε, τετήρηται δὲ καὶ αὐτὸς, ὥστε τὸν Ἑλισσαῖον ἀνθ' ἑαυτοῦ χρῖσαι, καὶ τύπος εἰς ἄσκησιν γενέσθαι τοῖς υἱοῖς τῶν προφητῶν. Παῦλος δὲ ὁ

² Tim. iii. 11; μακάριος γράφων 'Οΐους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων iv. 18. με ἐρρύσατο ὁ Κύριος, καὶ ρύσεται,' μᾶλλον ἴσχυε λέγων

Rom. viii. 37, ''Αλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς χωρίσει 35. 2 Cor. xii. 4. ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ' τότε γὰρ καὶ 'ἔως τρίτου οὐρα-

. Cor. xii. 4. απο της αγαπης του Αριστου τοτε γαρ και τεως τριτου ουρανοῦ ἡρπάσθη, καὶ εἰς τὸν παράδεισον ἀπηνέχθη, ἔνθα 'καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ρήματα, α μη έξον ανθρώπω λαλησαι.' Δια τουτο τότε πεφύλακται, 'ὥστε ἀπὸ 'Ιερουσαλημ μέχρι του 'Ιλλυρικου Rom xv. 19. πληρωσαι τὸ εὐαγγέλιον.'

21. Οὐ μεμπτέα ἄρα, οὐδὲ ἀργὴ τῶν ἁγίων ἡ φυγή εἰ γὰρ μη εξέκλινον τους διώκοντας, πως εγίνετο το εκ σπέρματος Δαβίδ άνατείλαι τὸν Κύριον; ἡ τίνες ἔμελλον εὐαγγελίζεσθαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας; Καὶ γὰρ καὶ οἱ διώκοντες διὰ τοῦτο εζήτουν τους άγίους, ໃνα μη ή ὁ διδάσκων όποια οι Ιουδαίοι 'παρήγγειλαν' τοις άποστόλοις· άλλα δια τοῦτο πάντα ὑπέμενον, ΐνα τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθή. Ἰδού γοῦν καὶ οὕτως ἀγωνιζόμενοι ούκ άργον είχον τον της φυγης καιρον, ούδε διωκόμενοι έπελανθάνοντο της έτέρων ώφελείας, αγαθού δε λόγου διάκονοι τυγχάνοντες οὐκ εφθόνουν οὐδε ταύτης μεταδιδόναι τοῖς πασιν άλλα και φεύγουτες, το ευαγγέλιου εκήρυττου, και προύλεγου μέν των έπιβουλευόντων τας πανουργίας, ήσφαλίζοντο δε τούς πιστούς ταις παραινέσεσιν. 'Ο μέν οὖν μακάριος Παῦλος, πείρα μαθών, προύλεγε μέν 'Θσοι θέλουσι ζην εύσεβως έν 2 Tim. iii. 12. Χριστώ, διωχθήσονται ' ἐπήλειφε δὲ εὐθὺς τοὺς φεύγοντας είπων ' Δι' ύπομονης τρέχομεν τον προκείμενον ημίν αγωνα.' Heb. xii. 1. Καν γαρ αι θλίψεις ωσι συνεχείς, αλλ' ή θλίψις ύπομονην Rom. v. 4. κατεργάζεται, ή δε ύπομουή δοκιμήν, ή δε δοκιμή ελπίδα, ή δε έλπὶς οὐ καταισχύνει.' 'Ο δὲ προφήτης 'Hoatas, προσδοκωμένης τοιαύτης περιστάσεως, ύπανεμίμνησκε καὶ έβόα· Bá- Isa xxvi. 20. διζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμιεῖά σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, αποκρύβηθι μικρον δσον δσον, ξως αν παρέλθη ή όργή.' 'Ο δὲ Ἐκκλησιαστής, είδως τὰς κατά των θεοσεβων έπιβουλας, και λέγων ' 'Εαν συκοφαντίαν πένητος, και αρπα- Eccles. v. 7. γην κρίματος και δικαιοσύνης ίδης έν τη χώρα, μη θαυμάσης έν τώ πράγματι, ότι ύψηλος ἐπάνω ύψηλοῦ φυλάξαι, καὶ ύψηλοὶ έπ' αὐτης, καὶ περισσεία γης ' είχε τὸν πατέρα ξαυτοῦ τὸν Δαβίδ, πείρα και αὐτὸν μαθόντα τὰ ἐν τοῖς διωγμοῖς, καὶ ασφαλιζόμενον τους πάσχοντας εν τῷ λέγειν ' Ανδρίζεσθε, Psal. xxx. καὶ κραταιούσθω ή καρδία ύμων, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύ- (ΧΧΧΧΙ.) 24. ριον' τοις γαρ ούτως ύπομένουσιν οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτός, Psal. xxxvi. φησὶ, 'Κύριος βοηθήσει, καὶ ρύσεται αὐτοὺς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ' (xxxvii.) 40. αὐτόν.' Καὶ γὰρ κάγω ' ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ Psal xxxix.

Apol. de Fuga. προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου κατωτάτου καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.' 'Ωφέλιμος ἄρα τοῖς λαοῖς καὶ οὐκ ἄκαρπος ἡ φυγὴ τῶν ἀγίων δείκυυται, κὰν τοῖς 'Αρειανοῖς μὴ δοκῆ.

22. Οὕτω μεν οὖν οἱ ἄγιοι, καθάπερ εἴρηται, φεύγοντες, κατὰ περιττὸν καὶ δι' οἰκονομίαν ἐφυλάττοντο, ώσπερ ἰατροὶ των δεομένων χάριν. Τοις δ' άλλοις και πασιν άπλως ήμιν τοις ανθρώποις νόμος ούτος, φεύγειν διωκομένους, και κρύπτεσθαι ζητουμένους και μή προπετεύεσθαι μεν εν τώ πειράζειν του Κύριου, περιμένειν δε αυτούς, καθά προείπου, έως αν ό ώρισμένος τοῦ θανάτου χρόνος έλθη, ἡ ὁ κριτής τι περὶ αὐτῶν βουλεύσηται, ὅπερ αν αὐτῷ δόξη καλώς ἔχειν είναι μέντοι τούτους έτοίμους, ώστε, καιρού καλέσαντος, και κρατηθέντας ' άγωνίζεσθαι ύπερ της άληθείας μέχρι θανάτου.' Ταῦτα καὶ οί μακάριοι μάρτυρες έν τοις κατά καιρούς διωγμοίς έφύλαττον. καὶ διωκόμενοι μεν έφευγον, καὶ λανθάνοντες εκαρτέρουν, εύρισκόμενοι δε εμαρτύρουν. Εί δε καί τινες εξ αυτών αυτοίς προσήρχουτο τοις διώκουσι, και τοῦτο σύχ άπλως ἔπραττου έμαρτύρουν γαρ εὐθύς, και πάσιν έγίνετο φανερον, ότι παρά τοῦ Πνεύματος ήν καὶ αὐτῶν ἡ προθυμία καὶ ἡ τοσαύτη πρόσ-

23. Οὐκοῦν ὅτι τοιαῦτα τοῦ Σωτῆρός ἐστι τὰ παραγγέλματα, καὶ τοιαθται των άγιων αι πράξεις, είπάτωσαν ήμιν οι μηδ' ότιοῦν ἄν τις εἴποι κατ' άξιαν ξαυτών ἀκούοντες, πόθεν ξμαθον αὐτοὶ τὸ διώκειν; 'Απὸ μὲν γὰρ τῶν ἀγίων, οὐκ ἄν εἴποιεν, άπὸ δὲ τοῦ διαβόλου (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς περιλείπεται,) τοῦ λέγουτος 'Διώξας καταλήψομαι' καὶ τὸ μὲν φεύγειν ὁ Κύριος Exod. xv. 9. προσέταξε, και οι άγιοι έφυγου το δε διώκειν διαβολικόν c. 8. Hist. Ari. 33, έστιν έπιχείρημα, καὶ κατά πάντων αὐτὸς αἰτεῖται τοῦτο. Τίνι τοίνυν δεί προσθέσθαι, πάλιν λεγέτωσαν, τοίς του Κυρίου ρήμασιν, η ταις αὐτων μυθολογίαις; τίνων δε δει μιμεισθαι τὰς πράξεις; τῶν ἀγίων, ἡ ὧν αν ἐπινοήσωσιν αὐτοί; Ἐπειδὴ δε ίσως οὐδε ταθτα διακρίνειν αὐτοί δύνανται (πεπήρωνται γάρ την διάνοιαν και την συνείδησιν, ώς είπεν ό 'Hoatas, και νομίζουσι 'τὸ πικρὸν είναι γλυκὸ, καὶ τὸ φῶς σκότος'), παρελθών τις Isa. v. 20. έξ ήμων Χριστιανός έντρεψάτω τούτους μεγάλη τῆ φωνή λέγων

Ecclus. iv.

. გინი

' Αγαθον πεποιθέναι επί Κύριον, ή ταις τούτων προσέχειν μωρολογίαις. Τὰ μεν γὰρ τοῦ Κυρίου βήματα ζωὴν αἰώνιον ἔχει, τὰ δὲ παρὰ τούτων προφερόμενα πανουργίας καὶ αἰμάτων ἐστὶ μεστά.'

24. Ίκανὰ μεν οὖν ταῦτα τὴν μανίαν τῶν ἀσεβῶν ἀνατρέψαι, καὶ δείξαι μηδεν έτερον αὐτοὺς σπουδάζοντας, ἡ Ίνα μόνον είς λοιδορίας και βλασφημίας φιλονεικώσιν. 'Επειδή δε άπαξ Χριστομάχοι τολμήσαντες είναι, λοιπον και φιλοπράγμονες γεγόνασιν, έξεταζέτωσαν δμως και τον τρόπον της αναχωρήσεως, καὶ μανθανέτωσαν παρά των ίδίων. "Ησαν γάρ 'Αρειανοί συνδραμόντες τοις στρατιώταις είς το παροξύνειν αὐτους, καὶ ἀγνοοῦσιν αὐτοῖς δεικνύειν ἡμᾶς. Καὶ εἰ καὶ οὕτως ἀσυμπαθείς τυγχάνουσιν, άλλα καν ακούοντες ήρεμείτωσαν αίσχυνόμενοι. Νὺξ μὲν γὰρ ἤδη ἦν, καὶ τοῦ λαοῦ τινες ἐπαννύχιζον, [Thursday, Feb. 7, 356.] προσδοκωμένης συνάξεως ὁ δὲ στρατηλάτης Συριανὸς ἐξαί- Αρ. ad Const. φνης επέστη μετά στρατιωτών πλείον πεντακισχιλίων, εχόντων Hist. Ari. 48, δπλα καὶ ξίφη γυμνὰ, καὶ τόξα, καὶ βέλη, καὶ δόπαλα, καθὰ 81. καὶ πρότερου εἴρηται καὶ τὴυ μὲυ ἐκκλησίαυ αὐτὸς περιεκύκ- Cp. c. 6. λωσε, στήσας τους στρατιώτας σύνεγγυς, ως μη δύνασθαί τινας, από της έκκλησίας έξελθόντας, παρελθείν αὐτούς. 'Εγώ δε άλογον ήγούμενος εν τοσαύτη συγχύσει καταλείψαι τους λαούς, καὶ μὴ μᾶλλον προκινδυνεύειν αὐτῶν, καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, προέτρεπον του μεν διάκονου αναγινώσκειν ψαλμόν τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν, '"Οτι εἰς τὸν αίωνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ,' Psal. CXXXV. καὶ πάντας οὕτως ἀναχωρεῖν, καὶ εἰς τοὺς οἴκους ἀπιέναι. 'Αλλά τοῦ στρατηλάτου βία λοιπον επεισελθόντος, και των στρατιωτών περιλαβόντων το ιερατείον ένεκα του συλλαβείν ήμας, οι μεν εύρεθέντες έκει κληρικοί και οι από των λαων έβόων, ήξίουν αναχωρείν ήδη και ήμας έγω δε μαλλον αντέλεγον 'μη πρότερον αναχωρήσειν, εί μη πάντες καθ' έκαστον ύπεξέλθοιεν. 'Αναστάς γοῦν, καὶ προστάξας εὐχὴν, οὕτως αντηξίουν απιέναι πρότερου τους πάντας, 'βέλτιον είναι' λέγων ' εμε κινδυνεύειν ή βλαβλήναι τινας εξ ύμων.' Έξελθόντων τοίνυν των πλείστων, καὶ των λοιπων έπακολουθούντων, οἱ σὺν ήμιν όντες έκει μοναχοί και τινες των κληρικών ανελθόντες είλκυσαν ήμας και ούτως, έπι μάρτυρι τῆ άληθεία, τῶν στρατιωτών τών μεν περιεστηκότων τὸ ίερατείον, τών δε περιερχοAPOL. DE FUGA. μένων την εκκλησίαν, διήλθομεν, τοῦ Κυρίου όδηγοῦντος, καὶ αὐτοῦ φυλάττοντος, λαθόντες αὐτοὺς ἀνεχωρήσαμεν, δοξάζοντες μεγάλως αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὅτι μήτε προδεδώκαμεν τὸν λαὸν, ἀλλὰ καὶ προπέμψαντες αὐτοὺς, διασωθήναι καὶ διαφυγεῖν τὰς χεῖρας τῶν ζητούντων ἠδυνήθημεν.

25. Της τοίνυν Προνοίας οὕτως καὶ παραδόξως ρυσαμένης, τίς αν δικαίως μέμψιν ἐπαγάγοι, ὅτι μὴ τοῖς ζητοῦσιν ἐαυτοὺς ἐκδότους δεδώκαμεν, ἢ ὑποστρέψαντες ἐνεφανίσαμεν ἑαυτούς; Τοῦτο γάρ ἐστιν ἄντικρυς ἀχαριστῆσαι τῷ Κυρίῳ, παρ' ἐντολήν τε αὐτοῦ πραξαι, καὶ ταῖς τῶν ἀγίων μάχεσθαι πράξεσιν. *Η ὁ τοῦτο μεμφόμενος τολμησάτω καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον Πέτρον αἰτιάσασθαι, ὅτι, καίτοι συγκλεισθεὶς καὶ τηρούμενος

Acts xii. 6.

δ τοῦτο μεμφόμενος τολμησάτω καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον Πέτρον αἰτιάσασθαι, ὅτι, καίτοι συγκλεισθεὶς καὶ τηρούμενος ὑπὸ στρατιωτῶν, ἠκολούθησε τῷ καλοῦντι ἀγγέλῳ, καὶ ἐξελθῶν ἀπὸ τῆς φυλακῆς καὶ διασωθεὶς, οὐχ ὑπέστρεψε καὶ παρέδωκεν ἐαυτὸν, καίπερ ἀκούσας ἃ πεποίηκεν 'Ηρώδης' μεμφέσθω δὲ μανεὶς ὁ 'Αρειανὸς, ὅτι μήτε Παῦλος ὁ ἀπόστολος, χαλασθεὶς ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ διασωθεὶς, μετέγνω, καὶ ὑποστρέψας ἔκδοτον ἐαυτὸν δέδωκε' μήτε ὅτι Μωσῆς ὑπέστρεψεν ἀπὸ Μαδιὰμεὶς Αἴγυπτον, ἵνα κρατηθῆ ὑπὸ τῶν ζητούντων' μήτε ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔδειξεν ἐαυτὸν τῷ Σαούλ' ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἔμειναν ἐν τοῖς σπηλαίοις, καὶ οὐ παρέδωκαν ἐαυτοὺς τῷ 'Αχαάβ' τοῦτο γὰρ ἢν πάλιν παρ' ἐντολὴν ποιεῖν, λεγούσης τῆς γραφῆς' 'Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σον.'

Matt. iv. 7.

λεγούσης τής γραφής 'Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.'

26. Τοῦτο γοῦν εὐλαβούμενος κάγὰ, καὶ ταῦτα μαθὰν, οὕτως ἐμαυτὸν ἤγαγον, καὶ οὐκ ἀθετῶ τὴν εἰς ἐμὲ γενομένην παρὰ τοῦ Κυρίου χάριν καὶ βοήθειαν, κὰν οὖτοι μαινόμενοι τρίζωσι τοὺς ὀδόντας καθ ἡμῶν. Καὶ γὰρ τοιοῦτος ὁ τρόπος τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν γέγονε, καὶ ἡγοῦμαι μηδὲ μίαν αὐτὴν ἔχειν μέμψιν παρ' οἶς ἐστιν ὁ λογισμὸς ὑγιής 'ὅπουγε κατὰ τὴν θείαν γραφὴν οὖτος ἡμῶν παρὰ τῶν ἀγίων εἰς διδασκαλίαν ὁ τύπος παρεδόθη. 'Αλλ' οὖτοι, ὡς ἔοικεν, οὖτε τι τῶν ἀτολμήτων παρορῶσιν, οὖτε παραλιμπάνειν τι βούλονται, ὁ μὴ τὴν πονηρίαν αὐτῶν καὶ τὴν ὡμότητα δείκνυσι. Καὶ γὰρ καὶ ὁ βίος αὐτῶν τοιοῦτός ἐστιν, οἷοί εἰσι καὶ τῷ φρονήματι καὶ ταῖς φλυαρίαις καὶ οὐκ ὰν εἴποι τις τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατ' αὐτῶν, οἶα καὶ ὅσα πράττοντες αὐτοὶ οὐκ αἰσχύνονται. 'Ο

μὲν γὰρ Λεόντιος διαβαλλόμενος μετὰ γυναικός τινος νεω- Hist. Ari. 4. τέρας, λεγομένης Εὐστολίου, καὶ κωλυόμενος συνοικεῖν αὐτῆς, δι' αὐτὴν ἑαυτὸν ἀπέκοψεν, ἵν' ἐπ' ἀδείας ἔχῃ διατρίβειν μετ' αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν ὑποψίαν οὐκ ἀπενίψατο, διὰ τοῦτο δὲ μᾶλλον, καὶ πρεσβύτερος ῶν, καθῃρέθη εἰ καὶ Κωνστάντιος ὁ αἰρετικὸς ἐβιάσατο λέγεσθαι αὐτὸν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ Νάρκισσος, ἄλλα τε πολλὰ κακὰ ἔχων, καὶ τρίτον ἐν διαφόροις συνόδοις καθῃρέθη καὶ νῦν αὐτός ἐστιν ἐν αὐτοῖς ὁ πονηρότατος ὁ δὲ Γεώργιος, καὶ πρεσβύτερος μὲν ῶν, διὰ τὴν κακίαν De Syn. 17. αὐτοῦ καθῃρέθη, καὶ ὀνομάσας δὲ ἑαυτὸν ἐπίσκοπον, οὐδὲν ἤττον πάλιν καθῃρέθη ἐν τῆ κατὰ Σαρδικὴν μεγάλῃ συνόδφ Αροί. c. Ari. ἔχει δέ τι καὶ πλέον, ὅτι καὶ ζῶν ἀσώτως οὐκ ἔλαθεν ἀλλὰ ¹⁹ καὶ παρὰ τῶν οἰκείων καταγινώσκεται, τὸ τέλος τοῦ ζῆν καὶ τὴν εὐθυμίαν ἐν τοῖς αἰσχίστοις μετρῶν.

27. Έκαστος μεν οθν τον έτερον εν τοις ίδίοις πλεονεκτεί κακοίς κοινός δε σπίλός έστιν αυτοίς, ότι την αξρεσίν είσι Χριστομάχοι, καὶ οὐκέτι Χριστιανοί, άλλὰ μᾶλλον 'Αρειανοί καλούνται. 'Ιδού ταύτα διαβάλλειν αὐτούς έδει' άλλότρια γαρ της εν Χριστώ πίστεως έστιν. 'Αλλά ταῦτα μεν δι' έαυτοὺς κρύπτουσιν οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν εί, τοιοῦτοι ὅντες τῷ φρονήματι, καὶ τοιούτοις συμπλεκόμενοι κακοῖς, τοὺς 'μὴ r Pet. iv. 4. συντρέχοντας ' αὐτών τη ἀσεβεστάτη αἰρέσει διώκοντες ζητοῦσι' καὶ ἀναιροῦντες μεν χαίρουσι, μὴ τυγχάνοντες δε ών εύχονται, λυπούνται, καὶ νομίζουσιν άδικείσθαι, όταν, καθὰ προείπον, с. 8. βλέπωσι ζωντας, ούς αποθυήσκειν βούλονται. Είη δε τούτους ούτως άδικεισθαι, ώστε αὐτούς μεν άσθενείν έν ταις άδικίαις αὐτῶν, τοὺς δὲ διωκομένους παρ' αὐτῶν εὐχαριστείν τῷ Κυρίφ, καὶ λέγειν τὰ ἐν τῷ κς' ψαλμῷ· 'Κύριος φωτισμός μου καὶ σω- Psal xxvi. τήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστης της ζωης (xxvii.) 1, 2. μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω; Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας, τοῦ φαγείν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου, αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσον· καὶ πάλιν ἐν τῷ λ' ψαλμῷ· ' Ἐσω- Psal xxx. σας έκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς (xxxi.) 7-9. χείρας έχθρων έστησας έν εύρυχωρω τούς πόδας μου. έν Χριστφ 'Ιησοῦ τφ Κυρίφ ἡμῶν, δι' οῦ τφ Πατρὶ ἐν 'Αγίφ Πνεύματι ή δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΣΕΡΑΠΙΩΝΑ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ.

'Αθανάσιος Σεραπίωνι άδελφφ καὶ συλλειτουργφ, εν Κυρίφ χαίρειν.

[a.d. 358-360?]

1. Ένέτυχον τοις παρά της σης εύλαβείας γραφείσιν, έν οις προέτρεπες ήμας τα τε καθ' ήμας και νῦν γενόμενα δηλώσαί σοι, καὶ περὶ τῆς ἀσεβεστάτης αίρέσεως τῶν 'Αρειανῶν, δι' ἡν καὶ ταῦτα πεπόνθαμεν, καὶ ὁποῖον ἔσχε τὸ τέλος τοῦ βίου Τριών τοίνυν δυτων τών έπιταγμάτων, τὰ μεν δύο προθύμως εποίησα, καὶ ἀπέστειλα τῆ σῆ θεοσεβεία ἄπερ έγραψα τοις μουαχοίς έκ γάρ τούτων τά τε καθ' ήμας και τὰ κατά την αίρεσιν δύνασαι μαθείν το δε έτερον, φημί δη περί τοῦ θανάτου, πολλά μεν ελογισάμην, εὐλαβούμενος μη ώς έπεμβαίνοντά μέ τις τῷ θανάτφ τοῦ ἀνθρώπου λογίσηται όμως δε, επειδή, διαλέξεως γενομένης παρ' ύμιν περί της αίρέσεως, είς τοῦτο τὸ τέλος ἔληξεν ἡ ζήτησις, ' εί κοινωνήσας τῆ έκκλησία "Αρειος έτελεύτησε,' δια τοῦτο, ώς διαλυομένης τής (ητήσεως έκ τοῦ περὶ τοῦ θανάτου διηγήματος, ἀναγκαίως δηλωσαι έσπούδασα ίσου ήγούμενος τὸ σημάναι τοῦτο, καὶ τὸ παθσαι λοιπόν τούς φιλονεικοθντας. 'Ηγοῦμαι γὰρ ὅτι, γνωσθέντος τοῦ περί τοῦ θανάτου θαύματος, μηκέτι μηδε αὐτοὺς

τοὺς πρότερον ζητήσαντας τολμάν ἀμφιβάλλειν, ὡς θεοστυγής ἐστιν ἡ ᾿Αρειανὴ αίρεσις.

- 2. Έγω μεν οὐ παρήμην εν Κωνσταντινουπόλει, δτε ετελεύ- A.D. 336. Τησεν εκείνος Μακάριος δε δ πρεσβύτερος παρήν, κάκείνου i. 14. λέγουτος ήκουσα. Ἐκέκλητο μέν παρά Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως Αρειος έκ σπουδής των περί Εύσέβιον είσελθόντα δε του Αρειου ανέκρινε βασιλεύς, εί την πίστιν της καθολικής έκκλησίας έχει' αὐτός τε ὤμοσε πιστεύειν δρθώς, καὶ ἔγγραφον ἐπιδέδωκε πίστεως, κρύψας μὲν ἐφ' ols ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας παρά 'Αλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, ὑποκρινόμενος δὲ τὰς από των γραφων λέξεις. 'Ομόσαντα τοίνυν αὐτὸν μη πεφρονηκέναι έφ' οις έξέβαλεν 'Αλέξανδρος αὐτὸν, ἀπέλυσεν είρηκώς. Εί δρθή σου έστιν ή πίστις, καλώς ὅμοσας. εί δὲ cp. Ep. Æg. άσεβής έστιν ή πίστις σου, καὶ ωμοσας, δ Θεὸς έκ τοῦ δρκου κρίναι τὰ κατὰ σέ.' Οὕτω δὴ οὖν αὐτὸν ἐξελθόντα παρὰ τοῦ Βασιλέως ηθέλησαν είσαγαγείν είς την εκκλησίαν οι περί Εὐσέβιον τῆ συνήθει ἐαυτῶν βία. 'Αλλ' ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, ὁ μακαρίτης 'Αλέξανδρος, ἀντέλεγε, φάσκων 'μη δείν είς κοινωνίαν δεχθηναι τον της αίρεσεως εύρετην. Καὶ λοιπὸν οἱ περὶ Εὐσέβιον ἢπείλησαν, ' ὅτι ὧσπερ, μὴ θελόντων ύμων, εποιήσαμεν αὐτὸν κληθηναι παρά βασιλέως, οὕτως αύριον, καν μη κατά γνώμην σοι τυγχάνη, συναχθήσεται "Αρειος Cp. Epiph. μεθ' ημών εν τῆ εκκλησία ταύτη.' Σάββατον δε ην στε ταῦτα ξλεγον.
- 3. 'Ο τοίνυν ἐπίσκοπος 'Αλέξανδρος, ἀκούσας ταῦτα, καὶ πάνυ λυπηθεὶς, εἰσελθῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τάς τε χεῖρας ἐκτείνας πρὸς τὸν Θεὸν, ἀπωδύρετο, καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐν τῷ ἱερατείῳ, κείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ηὕ- Cp. Soc. i. χετο. Παρῆν δὲ καὶ Μακάριος εὐχόμενος σὺν αὐτῷ, καὶ ¾ο. ii. 29. ἀκούσας τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Παρεκάλει δὲ δύο ταῦτα, λέγων 'Εὶ 'Αρειος αὕριον συνάγεται, ἀπόλυσον ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου, καὶ μὴ συναπολέσης εὐσεβῆ μετὰ ἀσεβοῦς εἰ δὲ φείδη τῆς ἐκκλησίας σου, οἶδα δὲ, ὅτι φείδη, ἔπιδε ἐπὶ τὰ ῥήματα τῶν περὶ Εὐσέβιον, καὶ μὴ δῷς εἰς ἀφανισμὸν καὶ Cp. Joel ii. ὄνειδος τὴν κληρονομίαν σου καὶ ἄρον 'Αρειον, ἵνα μὴ, ^{17.} εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δόξη καὶ ἡ αἴρεσις

EP. AD SERAP. DE

συνεισέρχεσθαι αὐτφ, καὶ λοιπὸν ή ἀσέβεια ώς εὐσέβεια SERAP. DE ΜΟΚΤΕ ΑΚΙΙ. νομισθή. Ταύτα εὐξάμενος ὁ ἐπίσκοπος, ἀνεχώρησε πάνυ φροντίζων. Καὶ γέγονέ τι θαυμαστόν καὶ παράδοξον των γαρ περί Εὐσέβιον απειλησάντων, ὁ μεν ἐπίσκοπος ηύξατο, ό δὲ *Αρειος ἐθάρρει τοῖς περί Εὐσέβιον, πολλά τε φλυαρών, elσηλθευ els θάκας, ώς δια χρείαν της γαστρός, και έξαιφνης, κατά το γεγραμμένου, 'πρηνής γενόμενος έλάκησε μέσος,' καὶ πεσών εύθυς απέψυξεν, αμφοτέρων τε, της τε κοινωνίας καί τοῦ ζην, εὐθὺς ἐστερήθη.

Acts i. 18.

4. Τὸ μὲν οὖν τέλος τοῦ ᾿Αρείου τοιοῦτον γέγονε καὶ οἱ περί Εὐσέβιον μεγάλως αλσχυνθέντες, έθαψαν τον συνομότην έαυτών ό δε μακαρίτης 'Αλέξανδρος χαιρούσης της εκκλησίας την σύναξιν επετέλεσε σύν εύσεβεία και δρθοδοξία, πάσι τοίς άδελφοις εύχόμενος, και δοξάζων μεγάλως του Θεου, ούχ ώς Heb. ix. 27. ἐπιχαίρων τῷ θανάτφ, μη γένοιτο 'πασι' γὰρ 'ἀπόκειται

Cp. Soz. ii. 30; iii. 4.

τοις ανθρώποις απαξ αποθανείν' αλλ' ότι τουτο ύπερ τας ανθρώπων κρίσεις έδείχθη. Αὐτός γαρ δ Κύριος, δικάσας ταις απειλαις των περί Ευσέβιων και τη εύχη 'Αλεξάνδρου, κατέκρινε την 'Αρειανήν αίρεσιν, δείξας αὐτην ἀνάξιον οῦσαν της εκκλησιαστικής κοινωνίας και πάσι φανερώσας, ότι, κάν παρά βασιλέως και πάντων άνθρώπων έχη την προστασίαν, άλλα παρ' αὐτής τής έκκλησίας κατεκρίθη. Δέδεικται οὖν οὐ θεοφιλές, άλλ' άσεβες το Χριστομάχου έργαστήριου των 'Αρειομανιτών. Καλ πολλολ τών πρότερον απατηθέντων μετέθεντο. Οὐ γὰρ ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ βλασφημούμενος παρ' αὐτῶν Κύριος κατέκρινε την κατ' αὐτοῦ συστάσαν αίρεσιν' καὶ πάλιν έδειξεν δτι, κάν νῦν ὁ βασιλεύς Κωνστάντιος βιά(ηται τους έπισκόπους ύπερ αυτής, άλλ' άκοινώνητός έστι της έκκλησίας, καὶ των οὐρανών άλλοτρία. Ούκοθυ καὶ ή παρ' ύμιν λοιπόν πεπαύσθω ζήτησις αθτη γαρ ην η γενομένη συνθήκη και μηδείς προστιθέσθω τη αίρέσει, άλλα και οι απατηθέντες μεταγινωσκέτωσαν. "Ην γαρ δ Κύριος κατέκρινε, τίς αποδέξεται; και ην ακοινώυπτον αύτος πεποίηκε, πώς δ παραλαβόμενος ου μεγάλως άσεβεί, καὶ φανερώς έστι Χριστομάχος;

5. Ίκανον μέν οθν και τοθτο δυσωπήσαι τούς έριστικούς

ανάγνωθι οὖν τοῖς τότε ζητήσασι, καὶ τὰ κατὰ τῆς αἰρέσεως δι' όλίγων γραφέντα πρός τους μοναχούς, ίνα και έξ αυτών έτι μάλλου καταγινώσκωσι της άσεβείας και της πουηρίας των 'Αρειομανιτων. Μηδενί μέντοι θελήσης έκδουναι τούτων αντίγραφον, μηδέ σαυτώ μεταγράψαι και γαρ και τοίς Ep. ad Mon. μοναχοις τοῦτο δεδήλωκα ἀλλ' ώς γνήσιος, εἰ μέν τι λείπει ³ τοις γραφείσι, πρόσθες εύθυς δε πρός ήμας αυτίπεμψου. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ῆς ἔγραψα τοῖς ἀδελφοῖς, δύνασαι μαθείν δ πέπονθα γράφων, και γνώναι έτι και διά τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς ἐκδίδοσθαι γράμματα ἰδιώτου, καὶ μάλιστα περί των ανωτάτων και κορυφαιοτάτων δογμάτων, μήποτε τὸ διὰ ἀσθένειαν, ἢ*τὸ ἀδιατράνωτον τῆς γλώττης ένδεως είρημένου βλάβην τοίς αναγινώσκουσιν έμποιήση. Οἱ γὰρ πολλοὶ οὐ τὴν πίστιν, οὐδὲ τὸν σκοπὸν τοῦ γράψαντος σκοπουσιν, άλλ' ή διά φθόνου, ή δι' έριν, ής προελήφθησαν κατά διάνοιαν δόξης, ώς έαν θελήσωσιν αὐτοί, δέχουται, και μεταποιούσι τα γραφέντα κατά την ίδιαν ήδουήν. Δώη δε δ Κύριος παρά πάσι, και μάλιστα ols άναγινώσκεις ταθτα, κρατείν τήν τε άλήθειαν, και την ύγιαίνουσαν είς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν. ᾿Αμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

APXIEIIIXKOIIOT AAEBANAPEIAX

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

[Ad Monachos.]

1. Τη μέν ύμετέρα διαθέσει πεισθείς, και πολλάκις παρ'

Τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ τόπον τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦσι, καὶ ἐν πίστει Μαιι. κίκ. 27. Θεοῦ ἰδρυμένοις, ἡγιασμένοις τε ἐν Χριστῷ, καὶ λέγουσιν, ''Ιδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι,' ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις [Δ.D. 358.] ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίφ πλεῖστα χαίρειν.

- ύμων προτραπείς, έγραψα δι' όλίγων περί ων πεπόνθαμεν ήμεις τε καὶ ἡ ἐκκλησία, καὶ ὡς δύναμίς μοι διελέγχων τὴν μυσαρὰν αίρεσιν των 'Αρειομανιτων, καὶ δεικνὺς ὅσον ἐστὶν ἀλλοτρία τῆς ἀληθείας αὕτη. *Ο δὲ πέπονθα γράφων, ἀναγκαίον ἡγησάμην δηλωσαι τῆ εὐσεβεία ὑμων, ἴνα καὶ ἐκ τούτου καὶον ἡγησάμην δηλωσαι τῆ εὐσεβεία ὑμων, ἴνα καὶ ἐκ τούτου βάθος πλούτον καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ' καὶ συγνωτε κἀμοὶ ἀνθρώπω ἀσθενεῖ τὴν φύσιν ὅντι ὅσον γὰρ ἐβουλόμην γράφειν, καὶ νοεῖν ἐβιαζόμην ἐμαυτὸν περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λόγον, τοσοῦτον ἡ γνωσις ἐξανεχώρει μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ' καὶ ἐγίνωσκον ἐμαυτὸν τοσοῦτον ἀπολιμπανόμενον, ὅσον ἐδόκουν καταλαμβάνειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ δ ἐδόκουν νοεῖν, ἠδυνάμην γράφειν' ἀλλὰ καὶ δ ἔγραφον, ἔλαττον ἐγίνετο τῆς ἐν τῆ διανοία γενομένης κᾶν βραχείας τῆς ἀληθείας σκιᾶς.
  - 2. 'Ορών τοίνυν, ώς έν τφ Έκκλησιαστή γέγραπται, ὅτι

' Είπα' Σοφισθήσομαι, καὶ αιτη έμακρύνθη ἀπ' έμου μακράν Eccles. vii. ύπερ δ ην' καὶ, 'Βαθύ βάθος, τίς ευρήσει αὐτό;' καὶ τὸ ἐν 24,25. τοις Ψαλμοις. ' Έθαυμαστώθη ή γνωσίς σου έξ έμου, έκρα- Ps. exxxviii ταιώθη, οὐ μὴ δύναμαι προς αὐτήν' καὶ δ Σολομών φησι (cxxxix.) 6 ' Δόξα Θεοῦ, κρύπτειν λόγον' πολλάκις ἐβουλευσάμην ἐπι- Prov. xxv. 2. σχείν και παύσασθαι τοῦ γράφειν ναι πιστεύσατε. Ίνα δὲ μη δόξω μηδε ύμας λυπείν, μήτε εκείνους τούς παρ' ύμιν ζητήσαυτας και φιλουεικήσαυτας επιτρίβειν είς την ασέβειαν έκ τοῦ σιωπậν, εβιασάμην εμαυτόν όλίγα γράψαι καὶ ταῦτα [A lost treaἀπέστειλα τῆ ὑμετέρα θεοσεβεία. Εὶ γὰρ καὶ, ώς ἐστιν ἡ της άληθείας κατάληψις, μακράν έστι νῦν ἀφ' ἡμῶν διὰ τὴν της σαρκός ασθένειαν, αλλά δυνατόν, ώς είπεν αὐτός δ Έκ- Eccles. vii. κλησιαστὴς, γυῶναι τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀφροσύνην, καὶ εὐρόντα ^{26} ταύτην, είπειν πικροτέραν ύπερ θάνατον είναι. Τούτου γούν χάριν, ώς τοῦτο γινώσκων καὶ δυνάμενος εύρειν, έγραψα είδως ως τοις πιστοις ή της ασεβείας κατάγνωσις αὐτάρκης πρός εὐσέβειάν έστι γυώσις. Καὶ γάρ εί μη δυνατόν καταλαβέσθαι τί έστι Θεός, άλλα δυνατον είπειν, τί οὐκ έστιν οἴδαμεν δὲ, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν De Syn. 42. γενητών θέμις ἐπινοεῖν ἐν αὐτώ. Οὕτω δὴ καὶ περὶ τοῦ Υίου του Θεου, εί και πολύ του καταλαβείν μακράν έσμεν τῆ φύσει, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ εὖκολον καταγνῶναι τῶν προσφερομένων παρά των αίρετικων, και είπειν, ότι ουκ έστι ταῦτα Υίὸς ὁ τοῦ Θεοῦ, οὐδε θέμις περί της θεότητος αὐτοῦ τοιαθτα καν έννοειν, οία λέγουσιν έκεινοι, μήτιγε και φθέγγεσθαι διὰ χειλέων.

3. Οὔτω τοίνυν, ὅσον ἠδυνήθην ἐγὰ μὲν ἔγραψα' ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, δέξασθε ταῦτα μὴ ὡς τελείαν ἔχοντα τὴν ἑρμηνείαν περὶ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, ἀλλ' ὡς μόνον ἐλέγχοντα μὲν τὴν ἀσέβειαν τῶν Χριστομάχων, ἔχοντα δὲ καὶ διδόντα τοῖς βουλομένοις ἀφορμὴν εἰς εὐσέβειαν τῆς ὑγιαινούσης ἐν Χριστῷ πίστεως. Εἰ δέ τι παραλέλειπται (πάντα δὲ νομίζω παραλελεῖφθαι), συγγινώσκετε μετὰ συνειδήσεως καθαρᾶς, καὶ μόνον ἀποδέξασθε τὸ τολμηρὸν τῆς πρὸς εὐσέβειαν προθέσεως. Εἰς γὰρ τελείαν κατάγνωσιν τῆς αἰρέσεως τῶν ᾿Αρειανῶν, αὐτάρκης ἡ περὶ τοῦ θανάτου ᾿Αρείου γενομένη

EP. AD MONACH. lsa. xiv. 27.

παρά τοῦ Κυρίου κρίσις ήν ήδη φθάσαντες και παρ' ετέρων έγνωτε. '* Α γάρ ὁ Θεὸς ὁ άγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει: καὶ δυ ὁ Κύριος κατέκρινε, τίς ὁ δικαιῶν; Τίς γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου γενομένου σημείου οὐ γινώσκει λοιπὸν, ὅτι θεομίσητός έστιν ή αιρεσις, καν ανθρώπους έχη προστάτας; Έντυχόντες μέντοι, εύχεσθε μέν, καὶ άλλήλους είς τοῦτο προτρέπεσθε ποιείν, ύπερ ήμων εύθυς δε αντιπέμψατε ταυτα πρός ήμας και μηδενί το σύνολον αντίγραφον έκδοτε, μηδε έαυτοις μεταγράψατε, αλλ' αρκέσθητε ώς 'δόκιμοι τραπε-(ιται' τη εντεύξει, κάν πολλάκις εντυχείν θελήσητε. γαρ ασφαλές τοις μετά ταθτα τα παρ' ήμων των ψελλιζόντων και ιδιωτών έστι γράμματα. 'Ασπάσασθε άλλήλους έν αγάπη, και πάντας τους έρχομένους πρας υμας έν εύσεβεία καὶ πίστει. 'Εὶ γάρ τις,' ὧς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, 'οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον, ἤτω ἀνάθεμα. 'Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. 'Αμήν.'

r Cor. xvi. 22, 25.

Cp. Euseb. vii. 7.

Isa. v. 20.

1. Αὐτοὶ δὲ ὧν ταῦτα ἐμηχανήσαντο χάριν, οὐκ εἰς μακραν επλήρωσαν αμα γαρ επεβούλευσαν, και είθυς τους περί Αροί c. Ατί. Αρειον είς κοινωνίαν εδέξαντο. Καὶ τὰς μέν τοσαύτας κατ' αὐτῶν κρίσεις παρεωράκασι, βασιλικὴν δὲ πάλιν εξουσίαν ύπερ αύτων προεφασίσαντο γράφοντές τε ούκ ήσχύνθησαν είπειν, ότι 'Αθανασίου παθόντος, ό μεν φθόνος πέπαυται, τους δὲ περί "Αρειον λοιπον δεξώμεθα, προστιθέντες προς φόβον των ακουόντων, ότι τοῦτο γαρ βασιλεύς προσέταξεν. Είτα ούκ ησχύνθησαν προσθείναι, ότι και δρθώς φρονούσιν οί ἄνθρωποι μη φοβηθέντες το γεγραμμένον 'Οὐαί οί λέγουτες τὸ πικρου γλυκὸ, οἱ τιθέντες τὰ σκότος φῶς. Πάντα γὰρ ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως ὑπομένειν εἰσὶν ἔτοιμοι. Αρ' οθυ οθχί και έκ τούτου πάσιν άντικρυς δείκνυται, ώς ούκ έκκλησιαστική κρίσει, άλλ' έκ βασιλέως άπειλής διά την είς Χριστον εὐσέβειαν καὶ τότε πεπόνθαμεν, καὶ νῦν

> διώκετε; Καὶ γὰρ καὶ έτέροις ούτως ἐπεβούλευσαν ἐπισκόποις, πλασάμενοι και κατ' έκείνων πάλιν προφάσεις ών οί μέν έν τοις έξορισμοις έκοιμήθησαν, έχοντες το καύχημα της εls

Χριστον δμολογίας οι δε έτι και νθν ύπερόριοι τυγχάνουσιν, ανδριζόμενοι μαλλον κατά της αίρέσεως έκείνων, και λέγοντες ' Οὐδεν ήμας χωρίσει από της αγάπης του Χριστου.'

- 2. Έξεστι δε και εκ τούτου πάλιν αὐτην καταμαθείν, και μαλλον αὐτης καταγνώναι. Ο μεν γάρ φίλος καὶ συνασεβών ἐκείνοις, καν ἐν άλλοις πλημμελήμασι καὶ μυρίοις ἐγ-. κλήμασιν ύπεύθυνος τυγχάνη, καν έχη τους ελέγχους και τας αποδείξεις λευκοτάτας, ούτος δόκιμος παρ' αὐτοῖς, καὶ βασιλέως εθθύς γίνεται φίλος, έχων την σύστασιν έκ της άσεβείας· σχηματισθείς τε πλείστα, λαμβάνει καὶ παβδησίαν ποιείν α βούλεται παρά τοίς δικασταίς δ δε την ασέβειαν έκείνων ελέγχων, και τα Χριστού γνησίως πρεσβεύων, ουτος, καν καθαρός έν πασι τυγχάνη, καν μηδέν έαυτφ συγγινώσκη, καν μη κατήγορον έχη, άλλ' εκείνων προφάσεις πλασαμένων, εύθυς άρπάζεται, και κρίσει βασιλέως αυτός μεν ύπερόριος γίνεται, ως ύπεύθυνος οίς αν εκείνοι θελήσωσιν, η ως βασιλέα ύβρίσας, ως ο Ναβουθέ ο δε πρεσ- 3 Kings (1 Kings) xxi. βεύων τὰ τῆς αἰρέσεως ἐκείνων (ητεῖται, καὶ εὐθὺς ἀπο- το, στέλλεται είς την εκκλησίαν εκείνου, και λοιπάν δημεύσεις, καὶ ὕβρεις, καὶ πάντα τὰ δεινὰ κατὰ τών μὴ δεχομένων ἐκείνον. Καὶ τὰ παραδοξότατον, δυ μὲν οἱ λαοὶ βούλονται, Cp. Apol. c. καὶ γινώσκουσιν ἀνεπίληπτον, τοῦτον ἀφαιρεῖται καὶ ἐξορίζει Αροl. de βασιλεύς αν δε μήτε βούλονται, μήτε γινώσκουσι, τοῦτον Infr. c. 75. μακρόθεν μετά στρατιωτών άποστέλλει καὶ γραμμάτων ξαυτοῦ καὶ λοιπου ἀνάγκη πολλή μισεῖυ μεν δυ ἀγαπώσι του κατηχήσαυτα, καλ πατέρα γενόμενου εν θεοσεβεία αγαπάν δε δυ οὐ βούλουται, καὶ πιστεύειυ έαυτών τὰ τέκυα, οὖ τὸυ βίου, καὶ τὴν ἀναστροφὴν, καὶ τίς ἐστιν οὐ γινώσκουσιν ἡ δηλουότι τιμωρίαν ύπομένειν, ην μη πείθωνται βασιλεί.
- 3. Ταθτα καὶ νθν δρώσι, καὶ πάλαι πεποιήκασιν οἱ δυσσεβείς κατά των δρθοδόξων, γνώρισμα της ξαυτών κακοηθείας καὶ ἀσεβείας πανταχοῦ παρὰ πᾶσι παρασχόντες. "Εστω γάρ, Αθανάσιου ητιάσαυτο, τί και οι άλλοι πεποιήκασιν επίσκοποι; Ποίας άρα προφάσεις είχου, ή ποίος άρα κάκει νεκρός 'Αρσέ- Cp. Apol. c. νιος εύρέθη; ποίος παρ' αὐτοίς Μακάριος πρεσβύτερος, καὶ ποτήριου κέκλασται; ποίος Μελιτιαυός ύπεκρίνετο; 'Αλλ' ώς

Ηιστ. Απιακ. Εοικεν εξ εκείνων, και τα κατα 'Αθανάσιον δείκνυται ψευδήκαι έξ ων δε 'Αθανασίω έπεχείρησαν, δήλα και τά κατ' έκείνων έστι πεπλασμένα. Μέγα τι θηρίου εξήλθευ επί γης, ή αίρεσις αύτη ου γαρ μόνον τοις ρήμασι ώς τοις όδουσι βλάπτει τους άκεραίους, άλλα και την έξωθεν έξουσίαν έμισθώσατο προς ξπιβουλήν. Καὶ τὸ παράδοξου, ὅτι, καθὰ προείπου, οὐδεὶς εκείνων κατηγορείται· αν δε κατηγορηθή, ου κρίνεται, ή δόξας ακούεσθαι, δικαιούται κατά των έλεγχόντων και μάλλον ό έλέγχων επιβουλεύεται, ή ό ύπεύθυνος δλως εντρέπεται. Πάντες οὖν οἱ παρ' αὐτοῖς μεστοὶ ρύπου τυγχάνουσι καὶ οἱ παρ' αὐτοῖς κατάσκοποι, οὐ γὰρ ἐπίσκοποι, μᾶλλόν είσι πάν-C. 4Q. των ρυπαρώτεροι. Καὶ εἴ τις παρ' αὐτοῖς ἐπίσκοπος θέλει 1 Tim, iii. 2. γενέσθαι, οὐκ ἀκούει ' Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον είναι' άλλα μόνον ' Φρόνει κατά Χριστού, και μη φρόντιζε περί τρόπων άρκει γάρ έκεινό σοι πρός σύστασιν, και πρός βασιλέως φιλίαν.' Ταθτα μέν περί των τὰ τοθ 'Αρείου Φρονούντων' οί δὲ τῆς ἀληθείας ζηλωταὶ, καν άγιοι καὶ καθαροὶ φαίνωνται, καθά προείπου, άλλ' ύπεύθυνοι γίνονται, όταν ούτοι θέλωσι, καὶ ως αν αντοίς δοκή, πρόφασιν πλασαμένοις καὶ τοῦτο έξεστι, καθά προείπου, έκ των παρ' αὐτων πραχθέντων συνιδείν. 4. Εὐστάθιός τις ην ἐπίσκοπος τῆς 'Αντιοχείας, ἀνηρ όμο-

Apol. de Fuga, 3.

Cp. Soz. ii.

[A.D. 331.]

Apol. de Fuga, 26. Ep. Æg. 7. λογητης, καὶ τὴν πίστιν εὐσεβής. Οὖτος, ἐπειδὴ πολὺς ἡν ζηλῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τήν τε 'Αρειανὴν αἴρεσιν ἐμίσει, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ ἐκείνης οὐκ ἐδέχετο, διαβάλλεται Κωνσταντίνω τῷ βασιλεῖ, πρόφασίς τε ἐπινοεῖται, ὡς τῆ μητρὶ αὐτοῦ ποιήσας ὕβριν καὶ εὐθὺς ἐξόριστος αὐτός τε γίνεται, καὶ πολὺς σὺν αὐτῷ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀριθμός καὶ λοιπὸν οὐς οὐκ ἐδέχετο διὰ τὴν ἀσέβειαν εἰς κλῆρον, τούτους μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι τὸν ἐπίσκοπον οὐ μόνον εἰσήγαγον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλείστους ἐπισκόπους κατέστησαν, ἵν ἔχωσι συνωμότας ἑαυτῶν εἰς τὴν ἀσέβειαν. Ἐκ τούτων ἐστὶ Λεόντιος ὁ ἀπόκοπος, ὁ νῦν ἐν 'Αντιοχεία, καὶ ὁ πρὰ αὐτοῦ Στέφανος, Γεώργιός τε ὁ ἐν Λαοδικεία, καὶ ὁ γενόμενος ἐν Τριπόλει Θεοδόσιος, Εὐδόξιός τε ὁ ἐν Γερμανικεία, καὶ Εὐστάθιος ὁ νῦν ἐν Σεβαστεία.

5. Αρ' οὖν μέχρι τούτων ἔστησαν; Οὐχί καὶ γὰρ καὶ

Εὐτρόπιος ὁ ἐν ᾿Αδριανουπόλει γενόμενος ἐπίσκοπος, ἀνὴρ Αροί de ἀγαθὸς, καὶ ἐν πᾶσι τέλειος, ἐπειδὴ πολλάκις τὸν Εὐσέβιον τηλεγξε, τοῖς τε διοδεύουσι συνεβούλευε μὴ πείθεσθαι τοῖς ἀσεβέσιν Εὐσεβίον ῥήμασι, τὰ αὐτὰ τῷ Εὐσταθίφ πάσχει, καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλεται Βασιλίνα γὰρ ἢν ἡ πάνυ κατ αὐτοῦ σπουδάζουσα. Εὐφρατίων γὰρ ὁ ἐν Καλαναῖς, καὶ Κυμάτιος ὁ ἐν Παλτῷ, καὶ Κυμάτιος ἔτερος ὁ ἐν Ταράδῳ, καὶ ὁ ἐν Γάζη ᾿Ασκληπᾶς, καὶ Κῦρος ὁ ἐν Βεροία τῆς Συρίας, καὶ Διόδωρος ὁ ἐν ᾿Ασία, καὶ Δομνίων ἐν Σιρμίφ, καὶ Ἑλλάνικος ὁ ἐν Τριπόλει, μόνον ἐγνώσθησαν μισοῦντες τὴν αἴρεσιν, καὶ τοὺς μὲν μετὰ προφάσεως, τοὺς δὲ χωρὶς ταύτης, βασιλικοῖς γράμμασι μεταστήσαντες, τῆς τε πόλεως ἐκβαλόντες, ἔτέρους ἀντ' αὐτῶν, οὖς ἐγινωσκον ἀσεβοῦντας, εἰς τὰς ἐκείνων ἐκκλησίας κατέστησαν.

- 6. Καὶ περὶ Μαρκέλλου τοῦ τῆς Γαλατίας ἐπισκόπου, περιτ- Apol. c. Ari. τὸν ἴσως ἐστὶ λέγειν πάντες γὰρ ἔγνωσαν ὡς πρότερον ἐγκα- ^{32, 47.} λούμενοι παρ' αὐτοῦ οἱ περὶ Εὐσέβιον ἀσεβείας, ἀντενεκάλεσαν Cp. Soc.i. 36. αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, καὶ πεποιήκασιν ἐξορισθῆναι τὸν γέροντα. Καὶ αὐτὸς μὲν, ἀνελθὼν εἰς τὴν 'Ρώμην, ἀπελογήσατο, καὶ ἀπαιτούμενος παρ' αὐτῶν, δέδωκεν ἔγγραφον τὴν ἑαυτοῦ πίστιν, Ερίρh. Ηær. ἢν καὶ ἡ κατὰ Σαρδικὴν σύνοδος ἀπεδέξατο οἱ δὲ περὶ Εὐσέ- βιον οὕτε ἀπελογήσαντο, οὕτε, ἐλεγχόμενοι ἐξ ὧν ἔγραψαν ἀσεβεῖς, ἐνετράπησαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐθρασύνοντο κατὰ πάντων εἶχον γὰρ τὴν πρὸς βασιλέα παρὰ τῶν γυναικῶν Soc. ii. 2. σύστασιν, καὶ πᾶσιν ἦσαν φοβεροί.
- 7. Περὶ δὲ Παύλου τοῦ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐπισκό- Αροί de Fuga, 3. που, νομίζω μηδένα ἀγνοεῖν ὅσφ γὰρ ἐπιφανῆς ἡ πόλις, τοσούτφ καὶ τὸ γενόμενον οὐ κέκρυπται. Καὶ κατὰ τούτου τοίνυν πρόφασις ἐπλάσθη. Καὶ γὰρ ὁ κατηγορήσας αὐτοῦ Μακεδόνιος, ὁ νῦν ἐπίσκοπος ἀντ αὐτοῦ γενόμενος, παρόντων ἡμῶν κατὰ τὴν κατηγορίαν, κεκοινώνηκεν αὐτῷ, καὶ πρεσβύτε- [a.d. 338.] ρος ἡν ὑπ αὐτὸν τὸν Παῦλον. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ Εὐσέβιος ἐπωφθαλμία, θέλων ἀρπάσαι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς πόλεως (οὕτω γὰρ καὶ ἀπὸ Βηρυτοῦ εἰς τὴν Νικομήδειαν μετῆλθεν), Αροί c. Απί. ἔμεινεν ἡ πρόφασις κατὰ Παύλου, καὶ οὐκ ἡμέλησαν τῆς ἐπι- βουλῆς, ἀλλὶ ἔμειναν διαβάλλοντες. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς

HIST. ARIAN. του Πόντου εξωρίσθη παρά Κωνσταντίου το δε δεύτερον παρά (A.D. 336, A.D. 338-9,

Κωνσταντίου, δεθείς άλύσεσι σιδηραίς, είς Σίγγαρα της Μεσοποταμίας εξωρίσθη, και εκείθεν είς την Εμισαν μετηνέχθη, και το τέταρτου είς Κούκουσου της Καππαδοκίας περί τὰ έρημα A.D. 350-1.] τοῦ Ταύρου ένθα καὶ ώς οἱ συνόντες ἀπήγγειλαν, ἀποπνιγεὶς παρ' αὐτῶν, ἐτελεύτησε. Τοῦτο μέντοι δράσαντες, οὐκ ἡσχύνθησαν καὶ μετά θάνατον, οἱ μηδεν άληθεύοντες, πλάσασθαι πάλιν πρόφασιν, ώς από νόσου τελευτήσαντος αὐτοῦ, καίτοι

Encycl. 3.

τούτο γινωσκόντων πάντων των κατοικούντων τον τόπον έκεινου. Καὶ γὰρ καὶ Φιλάγριος, βικάριος δυ τότε τῶν τόπωυ έκείνων, και πάντα τα έκείνων ύποκρινόμενος ώς αν αύτοι θέλωσιν, δμως έπι τούτφ θαυμάζων, και λυπηθείς ίσως ότι μη αύτος, άλλ' έτερος είργάσατο το κακου, απήγγειλε πολλοίς τε άλλοις και γυωρίμοις ήμων, και τώ έπισκόπω Σεραπίωνι, ώς Παῦλος ἀποκλεισθείς παρ' ἐκείνων είς τόπον τινὰ βραχύτατον καί σκοτεινών, άφείθη λιμώ διαφθαρήναι είτα μεθ ήμέρας εξ. ώς είσελθόντες εύρον αὐτὸν έτι πνέοντα, λοιπὸν ἐπελθόντες άπέπνιξαν τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω τέλος ἔσχε τοῦ βίου τούτου. Τοῦ δὲ τοιούτου θανάτου διάκονον ἔλεγον γεγενήσθαι Φίλιππου του γενόμενου έπαργου. 'Αλλ' οὐδε τοῦτο παρείδευ ή θεία δίκη οὐδε γάρ παρήλθεν ενιαυτός, και μετά πολλής άτιμίας καθηρέθη της άρχης ὁ Φίλιππος, ούτως ώς ίδιώτην γενόμενον,

Gen. iv. 12. LXX.

ύφ' ων ούκ ήθελε καταπαίζεσθαι. Πάνυ γοῦν καὶ αὐτὸς λυπούμενος, καὶ κατά τὸν Κάϊν 'στένων καὶ τρέμων,' καὶ καθ ημέραν προσδοκών τὸν ἀναιρούντα ἔξω της ἐαυτού πατρίδος καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ίδίων, ώσπερ ἐκπλαγείς, ἐπεὶ μὴ οθτως ήθελευ, απέθανε. Πλην ότι και κατά νεκρών ου φείδονται, καθ' ων και ζωων επλάσαντο προφάσεις ούτω γαρ εαυτούς πρός πάντας φοβερούς επιδεικνύειν εσπούδασαν, καὶ ζώντας μεν εξορίζουσιν, αποθανόντας δε ούκ ελεούσιν αλλά και τότε μόνοι παρά πάντας τους άνθρώπους μισούσι τους άπελθόντας. και τοις οικείοις αὐτῶν ἐπιβουλεύουσιν, οι τῷ ὅντι ἀπάνθρωποι καλ μισόκαλοι, καλ πλέου έχθρων του τρόπου άγριου έχουτες, διά την ξαυτών ἀσέβειαν, οί μη έξ άληθείας, άλλ' έκ πεπλασμένων προφάσεων ημίν τε καὶ τοῖς επέροις πασιν επιβουλεύειν σπουδάσαντες.

8. Ταῦτα συνορῶντες οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ, Κωνσταντῖνος, Κωνστάντιος, καὶ Κώνστας, ἐποίησαν πάντας μετὰ θάνατον τοῦ [A.D. 338.] πατρὸς ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν γράψαντες περὶ μὲν τῶν ἄλλων ιδία τῆ ἐκάστου ἐκκλησία περὶ δὲ ᾿Αθανασίου ταῦτα, ὰ πάλιν τὴν μὲν τοῦ πράγματος βίαν δείκνυσι, τὴν δὲ τῶν περὶ Εὐσέβιον ἀνδροφόνον προαίρεσιν ἐλέγχει.

'Αντίγραφον Κωνσταντίνου Καίσαρος τῷ λαῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πολέως τῶν 'Αλεξανδρέων.

Οὐδὲ τὴν τῆς ὑμετέρας ἱερᾶς ἐννοίας διαπεφευγέναι γνῶσιν οἶμαι, διὰ τοῦτο ᾿Αθανάσιον τὸν τοῦ προσκυνητοῦ νόμου ὑποφήτην. (Ἐγράφη ὀπίσω εἰς τὸν οε΄ λόγον ἀπαραλλάκτως.)

Τὰ μὲν οὖν γραφέντα ταῦτα' τῆς δὲ συσκευῆς αὐτῶν τίς ^{87.} ἔτερος ἀξιόπιστος τούτου μάρτυς ᾶν γένοιτο ; ταῦτα γὰρ εἰδῶς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἔγραψεν.

9. Οὶ μέντοι περὶ Εὐσέβιον, βλέποντες έλαττουμένην αὐτών την αίρεσιν, γράφουσιν είς 'Ρώμην, γράφουσι δε καί τοίς βασιλεῦσι Κωνσταντίνφ καὶ Κώνσταντι κατὰ 'Αθανασίου. Apol. c. Ari. 'Ως δε και οι παρά 'Αθανασίου αποσταλέντες διήλεγξαν τά 3 παρ' εκείνων γραφέντα, παρά μεν των βασιλέων ενετράπησαν. 'Ο δὲ ἐπίσκοπος 'Ρώμης 'Ιούλιος ἔγραψε χρῆναι γενέσθαι σύν- Cp. Apol. c. οδον, ένθα αν έθελήσωμεν, ζνα α μέν κατηγορούσι δείξωσι, περί δε ων κατηγορούνται καὶ αὐτοὶ, θαρρούντες ἀπολογήσωνται. Τοῦτο γὰρ καὶ οἱ παρ' αὐτῶν ἀποσταλέντες πρεσβύτεροι, βλέποντες ξαυτούς έλεγχομένους, ηξίωσαν γενέσθαι. Τούτων τοίνυν γενομένων, δρώντες έαυτούς οί πρός πάντα τυγχάνοντες υποπτοι μή περιγινομένους εν εκκλησιαστική κρίσει, προσέρχουται μόνφ Κωνσταντίφ, και λοιπόν αποδύρονται, ώς πρός τὸν της αιρέσεως προστάτην, 'Φείσαι,' λέγοντες, 'της αιρέσεως' όρις πάντας αποστάντας αφ' ήμων ολίγοι λοιπον απελείφθημεν. "Αρξαι διώκειν, έπει και παρά των όλίγων αφιέμεθα, καὶ μένομεν έρημοι. Οθς γαρ εβιασάμεθα, τούτων εξορισθέντων, τούτους επανελθόντες έπεισαν πάλιν φρονείν καθ' ήμων. Γράψου οὖν κατὰ πάντων, καὶ πέμψον Φιλάγριον δεύτερον έπαρχου της Αλγύπτου αυτός γαρ έπιτηδείως δύναται διώκειν, Encycl. 3.

Ηιστ. Απιλη. ήδη μεν τῆ πείρα δείξας, μάλιστα δε καὶ παραβάτης ών. Πέμψον δε καὶ Γρηγόριον ἐπίσκοπον εἰς 'Αλεξάνδρειαν' καὶ οὖτος γὰρ δύναται συστῆσαι τὴν ἡμετέραν αἵρεσιν.'

10. Γράφει τοίνυν τότε Κωνστάντιος, πάντας δε διώκει, καὶ Encycl. 2, 3. πέμπει Φιλάγριον έπαρχου, καὶ Αρσάκιου τινα εὐνοῦχου [A.D. 340.] πέμπει δε και Γρηγόριον μετά στρατιωτικής εξουσίας. Και τοιαθτα γέγουευ, οία και πρότερου. Συναγαγόντες γάρ πλήθος βουκόλων και ποιμένων, άλλων τε άγοραίων και άσελγων νεωτέρων, μετά ξιφών και ροπάλων, επήλθον άθρόως τή έκκλησία τη καλουμένη Κυρίνου και τούς μεν απέκτειναν, τους δε κατεπάτησαν, άλλους τε πληγαίς κατακόψαντες είς δεσμωτήριον ενέβαλον, καὶ εξώριζον πολλάς τε γυναικας κατασύροντες, είλκον είς το δικαστήριον δημοσία, καὶ τῶν τριχών έλκοντες υβριζον άλλους εδήμευον, άλλων άρτους άφηροθυτο, δι' οὐδὲν ἔτερον, ἡ Ινα τοῖς 'Αρειανοῖς προσθώνται. Cp. c. 63. καὶ Γρηγόριον δέξωνται τὸν ἀπὸ βασιλέως ἀποσταλέντα.

ΙΙ. 'Αθανάσιος μὲν οὖν, πρὶν γενέσθαι ταῦτα, καὶ μόνου
 See Encycl. ἀκούσας, ἔπλευσεν εἰς τὴν 'Ρώμην, εἰδώς τε τὸν θυμὸν τῶν
 αἰρετικῶν, καὶ ἵνα, ὡς ἤρεσεν, ἡ σύνοδος γένηται' ὁ δὲ Ἰούλιος

Apol. c. Ari. γράφει καὶ πέμπει πρεσβυτέρους, Ἐλπίδιον καὶ Φιλόξενον, όρίσας καὶ προθεσμίαν, ΐνα ἢ ἔλθωσιν, ἢ γινώσκοιεν ἐαυτοὺς ὑπόπτους εἶναι κατὰ πάντα. ᾿Αλλ᾽ οἱ περὶ Εὐσέβιον, ὡς μόνον ἤκουσαν ἐκκλησιαστικὴν ἔσεσθαι κρίσιν, ἐν ἢ κόμης οὐ

Apol. c. Ari. παραγίγνεται, οὐ στρατιῶται πρὸ τῶν θυρῶν, οὐ βασιλικῷ προστάγματι τὰ τῆς συνόδου τελειοῦται (ἐν τούτοις γὰρ ἀεὶ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἴσχυσαν, καὶ ἄνευ τούτων οὐδόλως λαλῆσαι θαρροῦσιν), οὕτω κατέπτηξαν, ὡς τοὺς μὲν πρεσ-

[Jan., A.D. βυτέρους κατασχείν και μετά την προθεσμίαν, πλάσασθαι δε 341.] c. Ari. πρόφασιν ἀπρεπή, 'δτι μη δυνάμεθα νῦν ἐλθεῖν διὰ τοὺς παρὰ Περσῶν γιγνομένους πολέμους.' Τοῦτο δὲ οὐκ ῆν ἀληθὲς, ἀλλὰ φόβος τοῦ συνειδότος. Τί γὰρ κοινὸν πόλεμος πρὸς ἐπισκόπους; 'Η διατί μη δυνάμενοι διὰ τοὺς Πέρσας εἰς 'Ρώμην ἐλθεῖν, καίτοι μακρὰν ἀπέχουσαν, καὶ πέραν θαλάττης οὖσαν, τοὺς τῆς ἀνατολῆς τόπους καὶ τοὺς ἐγγὺς ἐκείνων περιήρχοντο ὡς λέοντες, ζητοῦντες τίς αὐτοῖς ἐναντιοῦται, ΐνα διαβάλλοντες ἐξορίσωσιν;

12. 'Αμέλει, τους πρεσβυτέρους απολύσαντες έπι τη απιθάνω ταύτη προφάσει, συνελάλουν άλλήλοις 'Επεί μη δυνάμεθα εκκλησιαστική κρίσει κρατείν, την συνήθη τόλμαν ἐπιδειξώμεθα.' Γράφουσι τοίνυν Φιλαγρίφ, καὶ ποιοῦσιν αὐτὸν μετὰ Γρηγορίου κατ' όλίγον εξελθείν είς την Αίγυπτον, Apol. c. Ari. καὶ λοιπὸν ἐπίσκοποι μαστίζονται καὶ ἐδεσμοῦντο πικρώς. [Δ.D. 341 1] Σαραπάμμωνα γοῦν ἐπίσκοπον ὁμολογητὴν ἐξορίζουσι, Ποτάμμωνα δε επίσκοπου δμολογητην, απολέσαυτα και αύτου του όφθαλμὸν ἐν τῷ διωγμῷ, οὕτω κατέκοψαν ταῖς καταυχενίοις πληγαις, ώς μη πρότερου παύσασθαι πρίν αν νομισθηναι τον άνθρωπου νεκρόν. Ούτω γοῦν ερρίφη, καὶ μόγις μετά ώρας θεραπευόμενος και διαβριπιζόμενος ανέπνευσε, τοῦ Θεοῦ δεδωκότος τὸ ζῆν ἀλλὰ μετὰ χρόνον ὀλίγον ἐκ τοῦ πόνου τῶν πληγών απέθανεν, έχων εν Χριστώ το καύχημα δευτέρου μαρτυρίου. Πόσοι τε άλλοι μονάζοντες έμαστίζοντο, καθεζομένου Γρηγορίου μετά Βαλακίου, τοῦ λεγομένου 'δουκός' πόσοι ἐπίσκοποι ἐκόπτοντο πόσαι παρθένοι ἐτύπτοντο.

13. Είτα δ ἄθλιος Γρηγόριος μετά ταῦτα παρεκάλει πάντας κοινωνείν αὐτώ· καίτοι εί κοινωνίαν ήξίους παρ' αὐτών έχειν, ουκ ήσαν άξιοι πληγών εί δε ώς φαύλους έκοπτες, τί ώς άγίους παρεκάλεις; 'Αλλ' οὐδὲν ην αὐτῷ προκείμενου, η τὰ των αποστειλάντων πληρώσαι, και την αίρεσιν συστήσαι. Δια τοῦτο καὶ ἀνδροφόνος γέγονε καὶ δήμιος, καὶ ὑβριστης, καὶ δόλιος, καὶ βέβηλος, καὶ τὸ ὅλον Χριστομάχος ὁ ἀνόητος. Την γούν του επισκόπου θείαν ούτως εδίωξεν, ώς μηδε άποθανοῦσαν ἀφείναι ταφήναι καὶ τοῦτ' αν έγεγόνει, καὶ ἄταφος ερρίφη, εί μη οι υποδεξάμενοι αυτην ως ίδιον νεκρον εξήνεγκαν ούτω καὶ ἐν τούτοις είχεν ἀνόσιον τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ καὶ χηρών και άλλων ανεξόδων λαβόντων έλεημοσύνην, εκέλευε τὰ δεδομένα διαρπάζεσθαι, καὶ τὰ άγγεῖα, ἐν οις ἔφερον τὸ έλαιον καὶ τὸν οίνον, κατεάγασθαι, ίνα μὴ μόνον λαβων ἀσεβήση, άλλα και έργοις ατιμάζη του Κύριου, ακουσόμενος δσον οὐδέπω παρ' αὐτοῦ· ''Εφ' ὅσον ἢτίμασας τούτους, ἐμὲ Cp. Matt. xxv. 45. ητίμασας.

14. Πολλά τε έτερα ἐποίει, α και λόγου φράσιν ὑπεραίρει, καλ ακούσας τις απιστα νομίσειε. Ταθτα δε δια τοθθ' ούτως

Ηιστ. Απίλη. Επραττεν, έπει μήτε εκκλησιαστικώ κανόνι την κατάστασιν Επογοί. 2. είχε, μήτε αποστολική παραδόσει κληθείς ην επίσκοπος αλλ' Αροί. c. Απί. εκ παλατίου μετά στρατιωτικής εξουσίας και φαντασίας ἀπέσταλτο, ωσπερ άρχην κοσμικην εγκεχειρισμένος. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχόντων μάλλον ηὕχετο φίλος είναι ἡ ἐπισκόπων καὶ μονα-

Cp. Vit. An. ζόντων. Εἴ ποτε οὖν καὶ ὁ πατὴρ ᾿Αντώνιος ἐκ τοῦ ὄρους ton. ⁶⁹. ἔγραφεν, ὥσπερ βδέλυγμα ἀμαρτωλῷ θεοσέβεια, οὕτως ἐβδελύσσετο τὰ τοῦ ἀγίου γράμματα. Εἴ ποτε δὲ βασιλεὺς, ἢ στρατηλάτης, ἢ ἄλλος δικαστὴς ἐπέστελλεν, οὕτω περιχαρὴς ἐγίγνετο, ὡς οἱ ἐν ταῖς Παροιμίαις, καθὼς σχετλιάζων ἔλεγεν

Prov. ii. 13. ὁ λόγος· '*Ω οἱ ἐγκαταλείπουτες ὁδοὺς εὐθείας, οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς, καὶ χαίρουτες ἐπὶ διαστροφῆ κακῶν.' 'Αμέλει τοὺς μὲν ταῦτα κομίζοντας ἔτίμα χρήμασιν· 'Αυτωνίου δέ
ποτε γράψαυτος, πεποίηκε τὸν δοῦκα Βαλάκιον καταπτῦσαι
τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ταύτην ἀπορρίψαι. 'Αλλ' οὐ, παρείδεν ἡ
θεία δίκη· μετ' οὐ πολὺ γὰρ τὸν λεγόμενον δοῦκα ἐπικαθήμενον
ἵππφ, καὶ ἀπερχόμενον εἰς τὴν πρώτην μουὴν, ἐπιστραφεὶς ὁ
ἔππος, καὶ δακὼν εἰς τὸν μηρὸν, κατέβαλε, καὶ τριῶν ἡμερῶν
ἀπέθανεν.

15. Έκεινοι μεν οθν οθτως έπραττον κατά πάντων έν δε Αροί, c. Ατί. τη 'Ρώμη, συνελθόντες επίσκοποί που πεντήκοντα, τους μεν περί Εύσέβιου, ώς ύπόπτους και φοβηθέντας έλθειν, ούκ άπεδέξαντο, άλλά και τὰ γραφέντα παρ' αὐτῶν ἠκύρωσαν. ήμας δε απεδέξαυτο, και την πρός ήμας κοινωνίαν ήγαπησαν. Έως δε ταθτα εγίγνετο, ήλθεν είς γνώσιν τοθ βασιλέως Κώνσταυτος, ή τε εν 'Ρώμη γενομένη σύνοδος, και τα εν τη 'Αλεξανδρεία, και πάση τη ανατολή κατά των εκκλησιών γεγενημένα και γράφει τω άδελφω Κωνσταντίω, και λοιπόν Apol. ad Const. 4. άμφοτέροις άρέσκει σύνοδον γενέσθαι, και διαγνωσθήναι τα πράγματα, ζυ' οι μεν άδικηθέντες μηκέτι πάσχωσιν, οι δε άδικοθυτες μηκέτι τοιαθτα τολμάν δύνωνται. Συνέρχονται τοίνυν Apol. c. Ari. ἀπό τε της ἀνατολης καὶ της δύσεως ἐν τῆ Σαρδών πόλει πλέου η έλαττου ρο΄ του άριθμου έπίσκοποι. Και οι μευ άπο

της δύσεως μόνοι ήσαν επίσκοποι, έχουτες πατέρα του "Οσιου οι δε άπο της άνατολης επήγουτο μεθ' έαυτών παιδαγωγούς και συνηγόρους, Μουσουνιανον κόμητα, και 'Ησύχιον τον

Καστρήσιου, δι' οθς καλ προθύμως ήλθου, νομίζουτες μετ' [Α.D. 343.] έξουσίας αὐτῶν πάλιν πάντα πράττεσθαι. Οὕτω γὰρ ἀεὶ διὰ τούτων φοβερούς έαυτούς έδείκνυον οίς έβούλοντο, καὶ έπεβούλευου οίς αν αυτοίς εδόκει. 'Ως δε απαντήσαντες εωράκασιν εκκλησιαστικήν δίκην μόνην γενομένην χωρίς κόμιτος [Qu. κόμηκαὶ στρατιωτών, ώς έωράκασι τους άφ' έκάστης έκκλησίας καὶ τος.] πόλεως κατηγόρους, και τους κατ' αυτών ελέγχους ώς έωράκασιν "Αρειον καὶ 'Αστέριον, τιμίους ἐπισκόπους, ἀνελθόντας Cp. Apol. c. μεν σύν αὐτοῖς, ἀποδημήσαντας δε ἀπ' αὐτῶν, καὶ ελθόντας μεθ' ήμων, διηγουμένους τε την πανουργίαν έκείνων, ως υποπτοι είεν έν τοις πράγμασι, και φοβούνται κρίσιν γενέσθαι, μη έλεγχθωσι παρ' ήμων μέν συκοφάνται, παρά δε των επλάσαντο κατηγόρων, ως αυτοί πάντα υποβαλόντες, και τὰ τοιαυτα μηχανησάμενοι ταθτα συνορώντες, καίτοι μετά σπουδής έλθόντες, νομίσαντες μηδε ήμας απαντάν ως φοβουμένους ως εωράκασι καὶ την ημών προθυμίαν, ἀποκλείουσιν ξαυτούς ξυ τώ παλατίω. έκει γαρ ώκουν, και γοιπον αγγήγοις συνεγάγουν, , Ηγθοήεν έπ' άλλοις, καὶ άλλα βλέπομεν άπηντήσαμεν μετὰ κομήτων, καὶ χωρὶς κομήτων ή κρίσις γίνεται κατακρινόμεθα πάντως. Οΐδατε πάντες τὰ προστάγματα: ἔχουσιν οἱ περὶ 'Αθανάσιου Apol. c. Ari. τὰ ἐν τῷ Μαρεώτη ὑπομνήματα, ἐξ ὧν αὐτὸς μὲν καθαρίζεται, ήμεις δε καταισχυνόμεθα. Τί δη οθν μέλλομεν; τί βραδύνομεν; πλασώμεθα προφάσεις, και απέλθωμεν, μη μένοντες κατακριθώμεν. Βέλτιον φεύγοντας έρυθοιαν, ή έλεγχθέντας συκοφάντας καταισχύνεσθαι. Έαν φύγωμεν, δυνάμεθά πως καν της αιρέσεως προίστασθαι ε αν δε και φείνοντας ήμας κατακρίνωσιν, άλλ' έχομεν βασιλέα προστάτην, τον μή άφιέντα ήμας ύπο των λαων έκβάλλεσθαι από των έκκλη**σ**ເຜິນ.'

16. Τοιαθτα μεν οθν εκείνοι διελογίζοντο "Οσιος δε καὶ οἱ Intra. 44. Αροί. c. Ari. ἄλλοι πάντες επίσκοποι πυκνότερον αὐτοῖς εσήμαινον τὴν 36, 45. προθυμίαν των περί 'Αθανάσιον, καί ως έτοιμοι πρός άπολογίαν είσιν, έπαγγελλόμενοι διελέγχειν ύμας συκοφάντας. έλεγόν τε 'Εὶ φοβεῖσθε την κρίσιν, τί ἀπηντατε; έδει γὰρ η μη ελθείν, η ελθόντας μη φεύγειν. 'Εκείνοι ταθτα ακούοντες, και μαλλον καταπλήξαντες, απρεπεστέρη της εν 'Αντιοχείο

Ηι ΤΑΚΙΑΝ. προφάσεως άλλη προφάσει χρησάμενοι, ως βασιλέως αὐτοῖς έπινίκια κατά Περσών γράψαντος, έπεχείρησαν φεύγειν. ταύτην την πρόφασιν ούκ αίδεσθέντες έπεμψαν δι' Εύσταθίου πρεσβυτέρου της κατά Σαρδικήν έκκλησίας. 'Αλλ' οὐδε οὕτως αὐτοῖς ή φυγή καταθυμίως ἀπέβη· εὐθὺς γὰρ ή ἁγία σύνοδος, ης προήγορος ην δ μέγας "Οσιος, έγραψεν αὐτοῖς φανερώς" "Η απαντήσατε απολογησόμενοι προς τας επιφερομένας καθ' ύμων κατηγορίας, και ας ειργάσασθε συκοφαντίας, η γινώσκετε, ότι ύμας μεν ώς ύπευθύνους ή σύνοδος κατακρίνει τούς δε περί 'Αθανάσιον έλευθέρους και καθαρούς από πάσης αιτίας αποφαίνεται. Έκεινοι τοίνυν ύπο φόβου του συνειδότος ήλαύνοντο μάλλον, ή τοις γράμμασιν έπείθοντο και γάρ τους άδικηθέντας παρ' αὐτῶν ὁρῶντες, οὐδὲ πρὸς τοὺς λέγοντας έπεστρέφουτο, άλλ' δξύτερου έφευγου.

Cp. Apol. c. Ari. 1, 36, ff.

τους περί 'Αθανάσιον είς απολογίαν περί ων πεπόνθασι, κάκεινοι κατηγόρησαν και ούτως απολογησαμένους, άπερ έν τοις έμπροσθεν ειρήκαμεν, απεδέξατο και υπερεθαύμασεν, ωστε αὐτούς τε καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτών ἀγαπησαι, καὶ γράψαι πανταχοῦ, γράψαι τε καὶ εἰς τὴν ἐκάστου παροικίαν, καὶ μάλιστα εἰς 'Αλεξάνδρειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς τὰς Λιβύας, 'Αθανάσιον μεν και τους συν αυτώ καθαρούς και πάσης μέμψεως έκτος είναι, τούς δε κατ' αὐτων γενομένους συκοφάντας, κακούργους, καὶ πάντα μᾶλλον ἡ Χριστιανούς τυγχάνειν. ᾿Απέλυσαν γοῦν Apol. c. Ari. αὐτοὺς μετ' εἰρήνης καθείλου δὲ Στέφανου καὶ Μηνόφαντου, 'Ακάκιου καὶ Γεώργιου τὸυ ἐυ Λαοδικεία, Οὐρσάκιου, καὶ Οὐάλευτα, καὶ Θεόδωρου καὶ Νάρκισσου. Γρηγόριου γὰρ τὸυ από βασιλέως είς 'Αλεξάνδρειαν αποσταλέντα ούτως απεκήουξαν, ώς μηδε δλως επίσκοπον γενόμενον, μηδε δφείλοντα Χριστιανον δυομάζεσθαι ήκύρωσαν γούν και ας έδοξε καταστάσεις ποιείσθαι, προστάξαντες μηδε αυτάς όλως εν εκκλησία ουομάζεσθαι δια το καινον της παρανομίας. Ούτω μεν οθν Αθανάσιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης. γράμματα έν τῷ τέλει γέγραπται διὰ τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς. καὶ ή σύνοδος διαλέλυται.

17. Έκείνων μέν οθν οθτως αίσχρως και άπρεπως γέγονεν

ή φυγή ή δε άγια σύνοδος ή ἀπὸ λε΄ καὶ πλέον ἐπαρχιῶν συναχθείσα, επιγνούσα την των 'Αρειανών κακοήθειαν, εδέξατο

18. Οἱ δὲ καθαιρεθέντες, δέον καὶ οὕτως ἢρεμεῖν, οἱ δὲ καὶ μετά την ούτως αισχράν φυγην κατελθόντες, τοιαύτα έδρασαν, ώς έκ τούτων μικράς αὐτών τὰς προτέρας δειχθηναι πράξεις. Έπειδη γαρ ουκ ηθέλησαν αυτοις οι έν Αδριανουπόλει κοινωνησαι, ως φυγοθσιν από της συνόδου και υπευθύνοις γενομένοις, ανήνεγκαν βασιλεί Κωνσταντίφ, και πεποιήκασιν από της έκεί καλουμένης Φάβρικος δέκα λαϊκών αποτμηθήναι τας κεφαλάς, ύπουργούντος αὐτοίς καὶ εἰς τοῦτο Φιλαγρίου, πάλιν ἐκεί κόμητος γενομένου. Καλ τούτων τὰ μνήματα πρό της πόλεώς έστιν, άπερ παρερχόμενοι καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν. Εἶτα ὥσπερ [A.D. 346.] κατορθώσαντες, ότι δια τουτ' έφυγον, ΐνα μη έλεγχθωσι συκοφάνται, άπερ εβούλοντο, ταῦτα καὶ βασιλεὺς ἐκέλευε. Πεποιήκασι γουν και από της 'Αλεξανδρείας είς την 'Αρμενίαν εξορισθήναι πρεσβυτέρους δύο, καὶ διακόνους τρεῖς καὶ Αρειον μεν και 'Αστέριου, του μεν άπο Πετρών της Παλαιστίνης, του δε άπο της 'Αραβίας, επισκόπους, τους αποπηδήσαντας απ' αὐτῶν, οὐ μόνον ἐξώρισαν είς τὴν ἄνω Λιβύην, ἀλλὰ καὶ υβρεων μετασχείν αὐτοὺς πεποιήκασιν.

19. Λούκιον δε τον της 'Αδριανουπόλεως επίσκοπον, επειδή Apol. de Fuέβλεπον πολλή τή κατ' αὐτῶν παρρησία χρώμενον, και ελέγχουτα αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν, πεποιήκασι πάλιν, ώσπερ καὶ πρότερον, άλύσεσι σιδηραίς δεθήναι τὸν τράχηλον καὶ τὰς χείρας, και ούτως εξώρισαν, ένθα και ετελεύτησεν, ως εκείνοι γινώσκουσι. Καλ Διόδωρον μέν έπίσκοπον έκτοπίζουσιν, 'Ολύμπιον δὲ τὸν ἀπὸ Αἴνων, Θεόδουλον τὸν ἀπὸ τῆς Τραϊανου- Cp. Apol. c. πόλεως, αμφοτέρους από της Θράκης επισκόπους, αγαθούς και όρθοδόξους ἄνδρας, ἐπειδή ἐφράκασι μισοῦντας την αίρεσιν, διέβαλου, τὸ πρώτου μὲυ οἱ περὶ Εὐσέβιου, καὶ ἔγραψε βασιλεύς Κωνστάντιος, το δεύτερον δε ύπέμνησαν ούτοι. Ήν δε τὰ γραφέντα μὴ μόνον ἐκβάλλεσθαι τῶν πόλεων καὶ τῶν έκκλησιών αὐτούς, άλλά καὶ κεφαλικήν διδόναι δίκην, εἴ που εύρεθείεν ούτοι. Τούτο δε εί και θαυμαστόν, άλλ' οὐκ άλλότριον της προαιρέσεως αὐτῶν ώς γὰρ μαθόντες τὸ τοιοῦτον ἀπὸ των περί Εὐσέβιον, και ωσπερ κληρονόμοι της ασεβείας καί της προαιρέσεως αὐτῶν τυγχάνοντες, ηθέλησαν, ώς οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν τῆ Θράκη, οὕτω καὶ οὖτοι ἐν τῆ ᾿Αλεξανδρεία φοβεΗιστ. Απιακ. ρούς ξαυτούς δείξαι καὶ ποιούσι γραφήναι, ώστε τούς λιμένας και τὰς εἰσόδους τῶν πόλεων τηρείσθαι, μήπως διὰ τὴν ἀπὸ της συνόδου συγχώρησιν έπανέλθωσιν είς τας έκκλησίας. Ποιούσι δε γραφήναι και τοις [εν] 'Αλεξανδρεία δικασταις, περί 'Αθανασίου και πρεσβυτέρων τινών έξ δνόματος, Ίνα, είτε έπίσκοπος, είτε τις έξ έκείνων εύρεθείη της πόλεως ή των δρων αὐτῆς ἐπιβὰς, ἐξῆ τῷ δικαστῆ τῶν εύρισκομένων τὰς κεφαλὰς Ουτως ή 'Ιουδαϊκή νέα αίρεσις οὐ μόνον άρνειται του Κύριου, άλλα και φουεύειν μεμάθηκευ.

20. Οὐδὲ οὕτω δὲ ἡρέμουν, ἀλλ' ὥσπερ ὁ πατὴρ τῆς αἰρέ-1 Peter v. 8. σεως αὐτῶν 'περιέρχεται ὡς λέων, ζητῶν τίνα καταπίη,' οὕτως ούτοι δημοσίου δρόμου την έξουσίαν λαβόντες και περιερχό-Cp. **Apol. c.** Ari, 51.

μενοι, δυ αν ηθρισκου δυειδίζουτα τούτοις την φυγήν, καί μισούντα την 'Αρειανήν αίρεσιν, τούτους εμάστιζον, εδέσμευον, έποιουν εξορίζεσθαι της ίδιας πατρίδος· φοβερούς τε έαυτους Cp. Apol. ad οὕτως ἐποίουν, ὡς πολλοὺς μὲν ὑποκριτὰς ποιῆσαι, πολλοὺς δὲ Const. 27.

els έρημίας φεύγειν, ή τούτοις βούλεσθαι καν δλως συντυγχάνειν. Τοιαθτα ην αὐτών μετά την φυγην της μανίας τὰ τολμήματα. Καὶ γὰρ καὶ δρώσιν ἄλλο τι καινὸν, ὅπερ τῆς μέν αίρέσεως αὐτῶν ἐστι κατάλληλον, οὖπω δὲ πρότερον ἡκούσθη, άλλ' οὐδὲ τάχα γενήσεταί ποτε οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀσελγεστέροις των Έλλήνων, μήτιγε παρά Χριστιανοίς.

Const. 37.

Cp. Apol. ad aylas συνόδου πρεσβευτας αποστειλάσης επισκόπους, Βικέντιον μέν τὸν ἀπὸ Καπύης (ἔστι δὲ αὕτη μητρόπολις τῆς Καμπανίας), Εύφράτην δὲ τὸν ἀπὸ ᾿Αγριππίνης (ἔστι δὲ καὶ αύτη μητρόπολις της άνω Γαλλίας), ίνα, ώς ή σύνοδος έκρινε, συγχωρήση βασιλεύς είς τὰς έκκλησίας τοὺς ἐπισκόπους έπανελθείν, έπειδή και αὐτὸς εξέβαλε γράψαντός τε και τοῦ εὐσεβεστάτου Κώνσταντος τω άδελφω ξαυτού, και συστήσαντος τους έπισκόπους οί θαυμαστοί και πρός πάντα τολμπροί, ως έωράκασιν αυτούς έπι της 'Αντιοχείας, βουλεύονται μεν κοινή, μόνος δε Στέφανος αναδέχεται το δράμα, ώς έπιτηδείως έχων περί τα τοιαύτα. Μισθούνται τοίνυν πόρνην Theod. ii. 9. δημοσίαν εν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀγιωτάτου Πάσχα, καὶ

νυμνώσαντες ταύτην έπαφιασι νυκτός Εύφρατη τῷ ἐπισκόπφ.

Καὶ ή μεν πόρνη τὸ πρώτον, νομίσασα νεώτερον είναι τὸν

καλέσαντα, προθύμως ήκολούθει ώς δε βιφείσα παρ' εκείνων, είδε κοιμώμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ είδότα τὸ γιγνόμενον, είτα ώς κατενόησε καί είδε πρεσβύτου πρόσωπον, καί έπισκόπου κατάστασιν, εὐθὺς ἀναβοήσασα τὴν βίαν ἐβόα. Ἐκεινοί τε ήξίουν σιωπάν, και καταψεύδεσθαι τοῦ ἐπισκόπου. 'Ημέρας τοίνυν γενομένης, διατεθρύλητο τὸ πρᾶγμα, καὶ πᾶσα ή πόλις συνέτρεχεν οί τε από τοῦ παλατίου εκινούντο, θαυμάζοντες τὸ θρυλούμενον, καὶ άξιοῦντες μη σιωπηθήναι τοῦτο. Γέγονε τοίνυν κρίσις, και δ μεν εταιροτρόφος ήλεγξε τους έλθόντας έπι την πόρνην, έκεινοι δε τον Στέφανον ήσαν γάρ αὐτοῦ κληρικοί. Ο μεν οὖν Στέφανος καθαιρεῖται, καὶ γίγνεται ἀντ' αὐτοῦ Λεόντιος ὁ ἀπόκοπος, ἵνα μόνον μὴ λείπῃ τῆ Apol. de Fu-'Αρειανή αίρέσει προστάτης.

21. 'Ο δε βασιλεύς Κωνστάντιος, όλίγον τι κατανυγείς, els ξαυτον ήλθε λογισάμενος τε, έξ ων έδρασαν τώ Ευφράτη, δτι καὶ τὰ κατὰ τῶν ἄλλων ἐπιχειρήματα τοιαῦτά ἐστι, τοὺς μὲν εξορισθέντας από της 'Αλεξανδρείας είς την 'Αρμενίαν πρεσ-Βυτέρους και διακόνους, εὐθύς ἀπολυθηναι κελεύει. Γράφει τε είς 'Αλεξάνδρειαν φανερώς, μηκέτι διώκεσθαι τούς μετά 'Αθανασίου κληρικούς τε καὶ λαούς. Είτα μετὰ μῆνάς που [Early in δέκα τελευτήσαντος Γρηγορίου, μεταπέμπεται καὶ 'Αθανάσιου 345.] μετά πάσης τιμής, ουχ άπαξ, ουδέ δεύτερον, άλλα και τρίτον γράψας αὐτῷ μὲν φιλικά, δι' ὧν θαδρείν και έλθείν προέτρεπε. Πέμπει τε πρεσβύτερον καὶ διάκονον, ζυ' έτι μαλλον θαβρών έπανέλθοι. Ἐνόμιζε γὰρ διὰ τὸν φόβον τῶν πρότερον γενομένων δλιγωρείν με περί την ἐπάνοδον. Γράφει δὲ καὶ τῷ c. 30. άδελφω ξαυτού Κωνσταντι, ίνα και αυτός ξπανελθείν με προτρέψηται. Διεβεβαιούτο γὰρ ἐνιαυτὸν ὅλον ἐκδέχεσθαι τὸν Cp. Apol. c. 'Αθανάσιον, καὶ οὐκ ἄν ποτε ἐπιτρέψαι γενέσθαι τινὰ καινοτομίαν, ή και κατάστασιν, φυλάττων 'Αθανασίω τώ έπισκόπω τας ἐκκλησίας.

22. Οὕτω δη οὖν γράψαντος αὐτοῦ, καὶ προτρεψαμένου διὰ πολλών (και γάρ και τους κόμητας αυτού πεποίηκε γράψαι, Πολέμιου, Δατιανου, Βαρδίωνα, Θάλασσου, Ταῦρου, καὶ Cp. Apol. ad Const. 3. Φλωρέντιον, οις και μάλλον πιστεύειν ήν), το δε όλον δεδωκώς τῷ Θεῷ, τῷ καὶ εἰς τοῦτο κατανύξαντι τὸν Κωνστάντιον, ήλθεν

54. Apol. ad Const. 5.

C. 44.

HIST. ARIAN. 'Αθανάσιος μετά των σύν αὐτῷ πρὸς αὐτὸν, γνησίως τε αὐτὸν Apol. c. Ari. έωρακε, καὶ ἀπέλυσεν είσελθεῖν είς τὴν πατρίδα καὶ τὰς ἐκκλησίας, γράψας καὶ τοῖς κατὰ τόπου δικασταῖς, ἐπειδὴ πρότερου προστάξας ην φυλάττεσθαι τὰς διόδους, ΐνα ακώλυτον έχωσι την πάροδον. Είτα τοῦ ἐπισκόπου ἀποδυρομένου περὶ ὧν πέπουθε, καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτὸν γραφέντων παρ' αὐτοῦ, παρατιθεμένου τε μη πάλιν μετά την αποδημίαν διαβολαί γένωνται παρά των έχθρων, και λέγοντος 'Κάλει τούτους, εί βούλει (έξεστι γὰρ ἐστᾶναι τούτους δι' ἡμᾶς), καὶ διελέγχωμεν αὐτούς τοῦτο μεν οὐ πεποίηκε, πάντα δε δσα πρότερον εκ διαβολής ήν γραφέντα κατ' αὐτοῦ, ἀναιρεθήναι ταῦτα καὶ άπαλιφηναι κελεύει, διαβεβαιωσάμενος 'μηκέτι τοῦ λοιποῦ διαβολών ανέχεσθαι, άλλ' είναι βεβαίαν και αμετάβλητον την προαίρεσιν.' Και τουτο ούχ άπλως έλεγεν, άλλ' δρκοις έπεσφράγιζε τους λόγους, του Θεου έπι τούτοις καλών μάρτυρα. Πολλοίς γούν και έτέροις λόγοις προτρεψάμενος αὐτὸν, και θαβρείν παρακελευσάμενος, γράφει πρός τούς έπισκόπους, καί τούς δικαστάς ταθτα

> 23. Νικητής Κωνστάντιος μέγιστος Σεβαστός έπισκόποις και κληρικοίς της καθολικής έκκλησίας.

Apol. c. Ari. 54-56.

Οὐκ ἀπελείφθη τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ὁ αἰδεσιμώτατος. (Έγράφη δπίσω είς του ξε' λόγου και έστιν εξ δλοκλήρου δμοία ταύτης.)

Έτέρα ἐπιστολή.

Κωνσταντίου πρός τον της 'Αλεξανδρείας λαόν.

Σκοπου ποιούμενοι την ύμετέραν εν άπασιν εύνομίαν. (Έγ- · ράφη καὶ αὕτη δμοίως εἰς τὸν αὐτὸν ξε' λόγον.)

Έτέρα ἐπιστολή.

Νικητής Κωνστάντιος Αύγουστος, Νεστορίω εξάρχω Αλγύπτου.

Φανερόν έστι πρό τούτου πρόσταξιν ἡμέτεραν γεγενήσθαι, ώστε κατά της υπολήψεως 'Αθανασίου, του αίδεσιμωτάτου έπισκόπου, γράμματά τινα εύρίσκεσθαι ταῦτά τε συνέστηκεν έν τη τάξει της σης καθοσιώσεως είναι. Βουλόμεθα τοιγαρούν ίνα ή δεδοκιμασμένη ήμιν νηφαλιότης σου πάσας τὰς ἐπιστολας, δσας αν περί του δυόματος του προειρημένου γενομένας

έν τῆ ὑπὸ σὲ τάξει, ἀκολούθως τῆ ἡμετέρα ταύτη κελεύσει, εἰς τὸ ἡμέτερον κομητάτον ἀποστείλη.

24. ^A δὲ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ μακαρίου Κώνσταντος Cp. Apol. ad ξ γραψεν, ξ στι ταῦτα, 'Ρωμαϊστὶ μὲν γραφέντα, ξ ρμηνευθέντα [A.D. 350.] δὲ Έλληνιστί.

Νικητής Κωνστάντιος Αύγουστος, 'Αθανασίφ.

Εὐχὴν ἀεί μοι ταύτην γεγενησθαι, ὅστε πάντα καταθυμίως (Letter of aποβαίνειν τῷ ποτέ μου ἀδελφῷ Κώνσταντι, οὐδὲ τὴν σὴν to Athana-σύνεσιν ἔλαθεν' ἐν ὅσῃ τε λύπῃ διετέθην μαθὼν τοῦτον ἀνῃ-ρῆσθαι παρά τινων ἀνοσιωτάτων, στοχάζεσθαι πάλιν δύναται ἡ σὴ φρόνησις. Ἐπεὶ οὖν τινές εἰσιν οἱ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, τῷ οὕτως πενθικῷ, πειρώμενοί σε ἐκφοβεῖν, διὰ τοῦτο ταῦτα πρὸς τὴν σὴν στερβότητα δοθῆναι τὰ γράμματα ἐδικαίωσα, προτρεπόμενός σε ἴνα, ὡς πρέπει ἐπίσκοπον, τοὺς λαοὺς τὰ ὀφειλόμενα τῷ θεία θρησκεία διδάσκης, καὶ μετ' αὐτῶν συνήθως εὐχαῖς σχολάζῃς, καὶ μὴ ματαίοις θρύλοις, οἵτινες ὰν γένοιντο, πιστεύσῃς. Ἡμίν γὰρ τοῦτο ἐν τῷ ψυχῷ πέπηγεν, ὥστε σε ἀκολούθως τῷ ἡμετέρα προαιρέσει διαπαντὸς ἐν τῷ τόπῳ σου θέλειν ἐπίσκοπον εἶναι.

'Η θεία πρόνοια πολλοις έτεσι σε διατηροίη, γονεθ προσφιλέστατε.

25. Τούτων οὕτω πραχθέντων, οὕτω τε συνταξαμένων, καὶ τῆς ὁδοῦ λοιπὸν ἐπιβάντων, οἱ μὲν φίλοι φίλον ὁρῶντες ἔχαιρον τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν ἐδυσωποῦντο βλέποντες αὐτόν οἱ δὲ καὶ παβρησίαν οὐκ ἔχοντες, ἐκρύπτοντο οἱ δὲ καὶ μετεγίνωσκον ἐφ' οἱς ἔγραψαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου. Πάντες οὖν οἱ ἀπὸ Παλαιστίνης ἐπίσκοποι, χωρὶς δύο που ἢ τριῶν, καὶ αὐτῶν Αροί. c. Απὶ ὑπόπτων τυγχανόντων, οὕτω τὸν 'Αθανάσιον ὑπεδέξαντο, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἠσπάσαντο κοινωνίαν, ὡς καὶ γράψαι καὶ ἀπολογήσασθαι, ὅτι ὰ πρότερον ἔγραψαν, οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ βιαζόμενοι πεποιήκασι. Περὶ γὰρ τῶν ἐν Αἰγύπτω καὶ ταῖς Λιβύαις ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς καὶ τῶν ἐν 'Αλεξανδρεία λαῶν, περιττόν ἐστι καὶ λέγειν πάντων συντρεχόντων, καὶ ἀνεκλάλητον ἐχόντων τὴν χαράν οὐχ ὅτι μόνον τοὺς ἰδίους [Oct. 21, 346.] παρ' ἐλπίδα ζῶντας ἀπελάμβανον, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν αἰρετικῶν

Cp. Apol. Ari. 53.

Ηι ΕΤ. ΑΚΙΑΝ. ώς τυράννων και λυττώντων κυνών απηλλάττοντο. Μεγάλη γοῦν ην εὐφροσύνη, τῶν λαῶν ἐν ταῖς συνάξεσι παροξυνόντων άλλήλους είς άρετήν. Πόσαι των άγάμων, πρότερον ουσαι πρός γάμον έτοιμοι, έμειναν παρθένοι τῷ Χριστῷ· πόσοι νεώτεροι βλέποντες ετέρους, τον μονήρη βίον ηγάπησαν πόσοι πατέρες προέτρεπον τέκνα πόσοι δε και παρά τέκνων ήξιώθησαν, μη έμποδίζεσθαι της έν Χριστώ ασκήσεως πόσαι γυναίκες έπεισαν άνδρας, πόσαι δε παρά άνδρων επείσθησαν 'σχολά-1 Cor. vii. 5. ζειν τη προσευχη, ως είπεν δ απόστολος πόσαι χηραι, πόσοι δὲ καὶ δρφανοί, τὸ πρότερον πεινώντες καὶ γυμνοί τυγχάνοντες, έκ πολλής τής των λαών προθυμίας, ούτε λοιπον έπείνων, άλλα και ενδεδυμένοι προήρχοντο Και όλως τοσαύτη ήν άμιλλα περί άρετην, ώς εκάστην οίκίαν, καὶ οίκον εκαστον νομίζειν εκκλησίαν είναι, διά την τών ενοικούντων φιλοκαλίαν τε καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐχήν. Εἰρήνη τε ἦν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις βαθεία καὶ θαυμαστή, γραφόντων των πανταχόθεν έπι-

Apol, c. Ari. [A.D 347.]

νης γράμματα.

26. Καὶ γὰρ καὶ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ συνειδότος μαστιζόμενοι, μετέγνωσαν και γράφουσι μέν αὐτώ τῷ ἐπισκόπφ φιλικὴν καὶ είρηνικὴν ἐπιστολὴν, καίτοι μὴ λαβόντες παρ' αὐτοῦ γράμματα. 'Ανελθόντες δὲ καὶ εἰς τὴν 'Ρώμην μετενόουν, δμολογούντες δτι πάντα, δσα πεποιήκασι καὶ εἰρήκασι κατ' αὐτοῦ, ταῦτα εἶναι πάντα ψευδῆ, καὶ μόνον συκοφαντίαν. Οὐχ ἀπλώς δὲ τοῦτο οὐδ' αὐτοὶ πεποιήκασιν, άλλα γαρ και αναθεματίσαντες την Αρειανήν αιρεσιν, έγγραφου την μετάνοιαν αὐτών δεδώκασι, γράψαντες 'Ιουλίω τώ έπισκόπω, 'Ρωμαϊστί μεν, μεταβληθέντα δε 'Ελληνιστί, ταῦτα: Τὸ γὰρ ἀντίγραφον ἀπεστάλη ἡμιν παρὰ Παύλου ἐπισκόπου Τριβέρων 'Ρωμαϊστί.

σκόπων, καὶ δεχομένων παρὰ 'Αθανασίου τὰ συνήθη τῆς εἰρή-

[Paulinus.]

Έρμηνεία ἀπὸ Ῥωμαϊκοῦ.

Κυρίφ μου μακαριωτάτφ Πάπα Ιουλίφ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

Έπειδη συνέστηκεν ήμας πρό τούτου πολλά τε καὶ δεινά. (Εγράφη δπίσω είς ξη' λόγου, καὶ ἔστι κατὰ πάντα δμοία καὶ ἴση.)

Έρμηνεία ἀπὸ Ῥωμαϊκοῦ.

Κυρίω μου άδελφῷ ᾿Αθανασίω ἐπισκόπω, Οὐρσάκιος, καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

'Αφορμη ήμιν εδόθη διά του άδελφου και συμπρεσβυτέρου. . (Έγράφη δπίσω είς του αυτου ξη' λόγου, καὶ έστιυ δμοία καὶ ζση ἐξ δλοκλήρου.)

Ταθτα γράψαντες, ὑπέγραψαν καὶ τοῖς είρηνικοῖς, παρερχομένων πρεσβυτέρων 'Αθανασίου, Πέτρου τε καὶ Είρηναίου, καὶ 'Αμμωνίου λαϊκού καίτοι μηδέ δι' αὐτών γράψαντος αὐτοίς.

27. Τίς τοίνυν οὐκ ἐθαύμαζε βλέπων ταῦτα, καὶ τὴν τοσαύτην τών έκκλησιών είρηνην; Τίς οὐκ έχαιρεν, δρών τών τοσούτων ἐπισκόπων τὴν ὁμόνοιαν; Τίς οὐκ ἐδόξασε τὰν Κύριον, θεωρών τών λαών την έν ταις συνάξεσιν εύφροσύνην; Πόσοι τών έχθρων μετενόουν πόσοι των πρότερον διαβαλλόντων απελογούντο πόσοι πρότερον μισούντες αυτόν, υστερον ήγαπησαν πόσοι των γραψάντων κατ' αὐτοῦ, παλινωδίαν ήσαν πολλοί και των μη προαιρέσει, άλλ' άνάγκη μετά των 'Αρειανών όντες, έρχόμενοι νυκτός άπελογούντο και την μέν αίρεσιν ανεθεματιζου, ήξίουν δε συγγνώμην έχειν, ότι δια τας συσκευάς, και τάς διαβολάς, τάς παρ' αὐτών γιγνομένας, τοις μέν σώμασιν έκει φαίνονται, τη δε καρδία μετά 'Αθανασίου συνάγονται, και άει μετ' αὐτοῦ τυγχάνουσι' ναι πιστεύσατε.

28. 'Αλλά ταῦτα ἀκούοντες καὶ βλέποντες οἱ κληρονόμοι της γυώμης και της άσεβείας των περί Εὐσέβιον, Λεόντιος δ απόκοπος, δυ ούδε ώς λαϊκου κοινωνείν έχρην, διότι έαυτον απέκοψεν ύπερ του μετ' εξουσίας λοιπον κοιμασθαι μετα Εύστολίου τινός, γυναικός μέν δι' αὐτὸν, λεγομένης δὲ παρθένου Γεώργιός τε καὶ 'Ακάκιος, καὶ Θεόδωρος, καὶ Νάρκισσος, οίτινες και εν τη συνόδφ καθηρέθησαν, μεγάλως ήσχύνοντο. Είτα βλέποντες την πρός 'Αθανάσιον των έπισκόπων συμφωνίαν τε καὶ εἰρήνην, πλείους δὲ ἦσαν υ΄, ἀπό τε τῆς μεγάλης 'Ρώμης καὶ τῆς 'Ιταλίας πάσης, Καλαβρίας τε καὶ 'Απουλίας Cp. Apol. c. καὶ Καμπανίας, Βρεττίας τε καὶ Σικελίας, Σαρδινίας τε καὶ Κορσικής και πάσης τής 'Αφρικής' τούς τε άπο Γαλλιών, και Βρεττανίας, και Σπανιών, μετά του μεγάλου και δμολογητου

Ηιστ. Απιαν. Οσίου έπειτα τους άπο των Παγνονίων, και Νωρικού, και Σισκίας, Δαλματίας τε καὶ Δαρδανίας, Δακίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, και πάσης της 'Axatas, και Κρήτης, Κύπρου τε καὶ Λυκίας, καὶ πλείστους τῆς Παλαιστίνης τε καὶ Ισαυρίας, Αιγύπτου, και Θηβαίδος, και πάσης Λιβύης, και Πενταπόλεως ταῦτα βλέποντες ἐκεῖνοι, φθόνφ καὶ φόβφ συνεσχέθησαν φθόνω μέν διά την τοσούτων κοινωνίαν, φόβω δὲ μὴ οἱ παρ' αὐτῶν ἀπατηθέντες προστεθῶσι τῆ τῶν τοσούτων όμοψυχία, καὶ λοιπὸν ἡ αίρεσις αὐτῶν παραδειγματισθείσα θριαμβευθή καὶ στηλιτευθή πανταχού.

[A.D, 351.]

2 Pet. ii. 22. τούς κύνας μεταπείθουσι μεταβάλλεσθαι, καὶ είς τὸν ἴδιον έμετου έπιστρέψαι, και ώς τους χοίρους είς του πρότερου βόρβορον της άσεβείας πάλιν κυλισθήναι, πρόφασίν τε της μετανοίας πλάσασθαι, ώς διὰ φόβον τοῦ θεοσεβεστάτου Κώνσταντος είεν τοῦτο πεποιηκότες καίτοι, εί καὶ φόβος ήν, άλλ' οὐκ έχρην, είπερ εθάρρουν οις έπραξαν, προδότας τούτων γίγνεσθαι. Ότε δε οὐδε φόβος, άλλ' εψεύδουτο, πως οὐκ ἄξιοι πάσης καταγνώσεώς είσιν ; Ούτε γαρ στρατιώτου παρόντος, ού παλατινών, ή νοταρίων ἀποσταλέντων, όποια νθν αθτοί ποιοθσιν, άλλ' οὐδὲ βασιλέως παρόντος, οὐδὲ δλως κληθέντες παρά τινος έγραψαν άλλ' αὐτοὶ θέλοντες ἀνηλθον είς την 'Ρώμην, καὶ ἐν τη έκκλησία, ένθα φόβος μεν έξωθεν ουκ ήν, μόνος δε δ τοῦ Θεοῦ φόβος έστι, και έλευθέραν έκαστος έχει την προαίρεσιν, δι' ξαυτών μετενόησαν και ξγραψαν. Και δμως 'Αρειανοί δεύτερου γευόμενοι, τοιαύτην πάλιν απρεπή πρόφασιν έπινοή-

29. Πρώτον μέν τους περί Ούρσάκιον και Ουάλεντα, ώς

[After 350.]

σαντες, οὐκ ἐρυθριῶσιν.

30. Επειτα κοινή προσελθόντες παρεκάλουν τὸν βασιλέα Κωνστάντιον, λέγοντες 'Καὶ τὸ πρώτον άξιοθντες, οὐκ ἐπιστεύθημεν έλέγομεν γάρ, δτε μετεπέμπου τον Αθανάσιον, δτι, τούτον προκαλούμενος, την ήμετέραν αξρεσιν έκβάλλεις. τος γάρ έξ άρχης κατ' αὐτης γέγονε, καὶ οὐ παύεται ταύτην ούτος αναθεματίζων. Αὐτὸς μεν οῦν ήδη πεπλήρωκε τὰ πανταχού γράφων καθ' ήμων καὶ οἱ μεν πλείστοι τὴν μετ' αὐτού κοινωνίαν έχουσι των δε και δοξάντων μεθ' ήμων είναι οι μεν προσετέθησαν αυτώ, οι δε μέλλουσιν ήμεις δε εμείναμεν

μόνοι. Καὶ φόβος μη καὶ ή αξρεσις γνωσθή, καὶ λοιπὸν ήμεις και συ χρηματίσωμεν αιρετικοί καν τουτο γένηται, σκόπει μη μετά Μανιχαίων λογισθώμεν. "Αρξαι πάλιν οθν διώκειν, καὶ πρόστα τῆς αἰρέσεως καὶ γὰρ καὶ αὕτη σὲ βασιλέα έχει.' Τοιαθτα μεν οθν ήν τούτων τα της πανουργίας ρήματα. Καὶ αὐτὸς δὲ διερχόμενος, ὅτε πρὸς Μαγνέντιον [A.D. 351.] έσπευδε, καὶ βλέπων την προς 'Αθανάσιον των έπισκόπων κοινωνίαν, ως ύπο πυρός αναφθείς μετεβάλλετο την γνώμην, καὶ οὖτε τῶν ὅρκων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ καὶ ὧν ἔγραψεν ἐπελάθετο, και των πρός του άδελφου καθηκόντων άγνωμων γέγονε. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῷ γράφων, καὶ 'Αθανάσιον έφρακως, ορκους δέδωκε μη άλλως ποιήσειν, η ώς αν ό λαός βούληται, καὶ τῷ ἐπισκόπφ καταθυμίως τυγχάνοι. 'Αλλ' ἡ πρὸς τὴν ασέβειαν σπουδή πάντων αθρόως αὐτὸν ἐπιλαθέσθαι πεποίηκευ. Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν εἰ μετὰ τοσαῦτα γράμματα καὶ τοσούτους δρκους ήλλοιώθη Κωνστάντίος, δπουγε καὶ ὁ τῆς Αλγύπτου τότε τύραννος Φαραώ, πολλάκις ἐπαγγελλόμενος, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνων των βασάνων ἄνεσιν, μετετίθετο, ξως εls τέλος ἀπώλετο σὺν αὐτοῖς τοῖς ὁμονοήσασιν αὐτῷ.

31. Τούτους μέν οθν κατά πόλιν πρώτον έβιάζετο μετατί-[A.D. 353, θεσθαι· γενόμενος δε εν τῆ 'Αρελατῷ καὶ τῆ Μεδιολάνφ, λοι- 355-1 που ως οι αιρετικοί συνεβούλευσαν και ύπέθεντο, ούτως αυτός έπραττε, μάλλου δε ούτως και αυτοί διεπράττουτο, και ενήλλουτο κατά πάντων έχουτες την έξουσίαν. Καὶ εὐθὺς ώδε μεν **ἐντολαὶ καὶ γράμματα πρὸς τὸν ἔπαρχον, ἵνα τέως ὁ σῖτος** άφαιρεθη παρά 'Αθανασίου, καὶ δοθη τοις τὰ 'Αρείου φρονούσι, καὶ ζυα έξη ύβρίζειν τοις βουλομένοις τους μετ' αὐτοῦ συναγομένους. 'Απειλή τε ην τοις δικασταις, εί μη συνάγοιντο μετά των 'Αρειανων. 'Ην δε ταθτα προοίμια των μετά ταθτα γενομένων διά τοῦ δουκός Συριανοῦ. Εἰς δὲ τὰ έξω μέρη προστάγματα πάλιν, καὶ νοτάριοι κατά πόλιν καὶ παλατινοί φέροντες απειλας απεστέλλουτο πρός τε τους επισκόπους και τους δικαστάς τνα οι μεν δικασταί επείγωσιν, οι δε επίσκοποι ή **Ίνα κατὰ 'Αθανασίου γράφωσι, κοινωνίαν έχουτες πρός τούς** 'Αρειανούς, ή τιμωρίαν αὐτοί μεν ύπομένωσιν έξοριστίας, οἱ δε τούτοις συνερχόμενοι λαοί δεσμά, καὶ ὕβρεις, καὶ πληγάς κατ'

σκοιεν. Οὐκ ἡμελεῖτο δὲ τὸ πρόσταγμα καὶ γὰρ είγον οί άποσταλέντες μεθ' ξαυτών κληρικούς Ούρσακίου και Ουάλεντος, ໃνα καὶ παροξύνωσι, καὶ ἀμελοῦντας τοὺς δικαστάς κατενέγκωσι τῷ βασιλεί. Καὶ τὰς μὲν αἰρέσεις ὡς μικροτέρας ἐαυτων αδελφάς συνεχώρουν βλασφημείν είς τον Κύριον, μόνοις δε τοις Χριστιανοίς επεβούλευον, ου φέροντες ακούειν περί Χριστοῦ λόγων εὐσεβών. Πόσοι τοιγαροῦν ἐπίσκοποι, κατὰ Mark xiii. 9. τὸ γεγραμμένον, ' ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλέας ἦχθησαν,' καὶ παρὰ δικαστών ήκουσαν *Η ύπογράψατε, ή τών έκκλησιών άναχωρείτε καθαιρεθήναι γαρ ύμας βασιλεύς προσέταξε; πόσοι διεσείσθησαν παρ' αὐτῶν κατὰ πόλιν, ἵνα μὴ ὡς φίλους τῶν έπισκόπων αὐτοὺς καταμέμψωνται· καὶ γὰρ καὶ πολιτευταῖς έγράφετο, καὶ ην ἀπειλη, ζημία χρημάτων, εί μη ἀναγκάζοι ξκαστος του της ίδίας πόλεως επίσκοπου υπογράφειν και δλως πας τόπος, και πασα πόλις έπεπλήρωτο φόβου και ταραχής, τών μεν επισκόπων ελκομένων, τών δε δικαστών δρώντων τους όδυρμούς καὶ στεναγμούς τῶν λαῶν.

Ηι ΕΤ. ΑΡΙΑΝ. αὐτῶν, καὶ ἀφαίρεσιν τῶν ίδίων ὑπαρχόντων ἔσεσθαι γινώ-

32. Ταθτα μέν παρά των ἀποσταλέντων παλατινών ἐπράττετο οι δε θαυμαστοί θαβρούντες αις έχουσι προστασίαις, σπουδην τίθενται και ούτως των επισκόπων τους μεν προς βασιλέα καλούσι, τούς δὲ πάλιν διὰ γραμμάτων μεθοδεύουσι, πλάττοντες κατ' αὐτῶν προφάσεις ζν' οἱ μεν παρόντα Κωνστάντιον καταπτήξωσιν, οί δε, τους αποσταλέντας και τας άπειλας της έκ προφάσεως συκοφαντίας φοβηθέντες, μεταθωνται της ξαυτων δρθης καλ εύσεβους μνήμης. Ούτω γουν έβιάσατο βασιλεύς τὸ τοσούτου των έπισκόπων πλήθος, τὰ μεν άπειλων, τὰ δε έπαγγελλόμενος, είπειν 'Οὐκέτι κοινωνουμεν 'Αθανασίω.' Οι γάρ έρχόμενοι πρός αὐτὸν οὐ πρότερον έβλεπον αὐτὸν, οὖθ' ὅλως ἄνεσιν ἔχειν τινὰ, ἡ προϊέναι της ίδιας οικήσεως επετρέποντο, πρίν αν η ύπογράψωσιν, η ανανεύοντες εξορισθώσιν. Ἐποίει δε τοῦτο δια τό συνοράν άπὸ πάντων μισείσθαι την αξρεσιν διὸ μάλιστα καὶ ηνάγκασε τους τοσούτους τοις όλίγοις συναριθμηθήναι. Και έσπούδασαν δχλον δυομάτων συναγαγείν, πρός φθόνον μεν κατά τοῦ ἐπισκόπου, φαντασίας δὲ χάριν της Αρειανής ἀσεβείας, ής

αὐτὸς προίσταται, ολομενος ὅτι, ὡς τοὺς ἀνθρώπους, οὕτω καὶ την αλήθειαν μεταστρέψαι δυνήσεται ούκ είδως, ούδε άναγνούς, ὅτι οὐδὲ Σαδδουκαίοι καὶ Ἡρωδιανοὶ, προσλαβόμενοι τους Φαρισαίους, Ισχυσαν επικρύψαι την αλήθειαν μαλλον γάρ καὶ ούτως αύτη μεν καθημέραν λαμπρά δείκνυται, ούτοι δε και κράξαντες, 'Οὐκ έχομεν βασιλέα εί μη Καίσαρα,' και John xix. 🕟 έχουτες την Πιλάτου κρίσιν, οὐδεν ήττον είσιν έρημοι, καὶ πάσης αλσχύνης, πάσης προσδοκώντες δσον οὐδέπω μένειν καὶ αὐτοὶ κατὰ 'τὸν πέρδικα' γυμνοὶ, ὅταν ἴδωσι καὶ τὸν Jerem. xvii. προστάτην ξαυτών αποθνήσκοντα.

33. Εἰ δὲ καὶ ἀπρεπὲς τὸ ὅλως ἐπὶ τούτοις φοβηθέντας Cp. Apol. de Fuga, 8. τινας των επισκόπων μεταθέσθαι, άλλα μαλλον απρεπέστερου, καὶ οὐ θαρρούντων οις πεπιστεύκασι, τὸ βιάζεσθαι, καὶ αναγκάζειν τους μη βουλομένους. Ούτως δ μεν διάβολος έπεὶ μηδὲν άληθὲς έχει, 'ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίφ' ἐπιβαί- Psal. lxxiv. 6. νων κατεάσσει τὰς θύρας των δεχομένων αὐτόν. 'Ο δὲ Σωτηρ ούτως έστὶ πρᾶος, ώς διδάσκειν μεν, Εί τις θέλει όπίσω Matt. xvi. 24. μου έλθειν' καὶ ''Ο θέλων είναι μου μαθητής' έρχόμενον δὲ Luke viii. 20. πρός έκαστον μη βιάζεσθαι, άλλα μαλλον κρούειν τε και λέγειν ' Ανοιξόν μοι, άδελφή μου νύμφη ' καὶ ἀνοιγόντων μεν, Cant. v. 2. ελσέρχεται, δκυούντων δε και μή θελόντων εκείνων, άναχωρεί. Οὐ γὰρ ξίφεσιν, ἢ βέλεσιν, οὐδὲ διὰ στρατιωτών ἡ ἀλήθεια c. 67. καταγγέλλεται, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ συμβουλία. Ποία οὖν πειθώ, Fuga, 23. ένθα βασιλέως φόβος; *Η ποία συμβουλία, έν ή δ άντιλέγων τὸ τέλος εξορισμὸν έχει καὶ θάνατον; Καὶ ὁ μεν Δαβὶδ καίτοι βασιλεύς ών, και τον έχθρον ύπο χείρας έχων, θέλοντάς τε τούς στρατιώτας αποκτείναι τον έχθρον, ου τή έξουσία κεκώλυκευ, άλλ', ώς ή γραφή φησιν, έπεισε Δαβίδ τους άνδρας αὐτοῦ ἐν λόγοις, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἀναστάντας θανατώσαι τὸν Σαούλ. Αὐτὸς δὲ τὸν λόγον οὐκ ἔχων, μετ' ἐξουσίας τ Kings (τ Sam.) ×xvi. πάντας βιάζεται Ίνα δειχθή πασιν, δτι ή φρόνησις αὐτῶν οὐκ 🤉 έστι κατά Θεόν, άλλ' άνθρωπίνη, και ότι οι τα 'Αρείου φρονούντες 'ούκ έχουσιν άληθως βασιλέα, εί μη Καίσαρα' δί αὐτοῦ γὰρ πάντα μὲν ὅσαπερ βούλονται καὶ πράττουσιν οἱ Χριστομάχοι. Δόξαντες δε δι' αὐτοῦ πολλοῖς ἐπιβουλεύειν, ηγνόησαν πολλούς ποιήσαντες δμολογητάς γενέσθαι, έξ ων

Apol. ad Const. 27. Apol. de Fuga, 4.

Ηι ΑπιΑΝ. είσιν οι νθν λαμπρά χρησάμενοι τή δμολογία, ἄνδρες εθλαβείς, και έπίσκοποι άγαθοι, Παυλίνος ὁ άπὸ Τριβέρων τῆς μητροπόλεως των Γαλλιων έπίσκοπος, καὶ Λουκίφερ ὁ ἀπὸ μητροπόλεως της Σαρδινίας επίσκοπος, Ευσέβιός τε ό από Βερκέλλων της Ίταλίας, και Διονύσιος δ άπὸ Μεδιολάνων έστι δὲ καὶ αὕτη μητρόπολις τῆς 'Ιταλίας. Τούτους γάρ βασιλεύς καλέσας εκέλευσε κατά 'Αθανασίου μεν ύπογράφειν, τοίς δε αίρετικοίς κοινωνείν. Είτα εκείνων θαυμαζόντων τὸ καινὸν ἐπιτήδευμα τοῦτο, καὶ λεγόντων μὴ είναι τούτον εκκλησιαστικόν κανόνα, εύθύς εκείνος, ''Αλλ' ὅπερ έγω βούλομαι, τοῦτο κανων,' έλεγε, 'νομιζέσθω' οὕτω γάρ μου λέγοντος ανέχονται οι της Συρίας λεγόμενοι επίσκοποι. *Η τοίνυν πείσθητε, ή και ύμεις ύπερόριοι γενήσεσθε.

34. Ταθτα ἀκούσαντες οἱ ἐπίσκοποι, πάνυ γε θαυμάσαντες, καί τὰς χείρας ἀνατείναντες πρός τὸν Θεὸν, πολλή τή κατ' αὐτοῦ παβρησία μετά λόγων έχρήσαντο, διδάσκοντες μη είναι την βασιλείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος Θεοῦ, δυ καὶ φοβείσθαι αὐτὸν ήξίουν, μη εξαίφνης αὐτην ἀφέληται ήπείλουν τε την ημέραν της κρίσεως, και συνεβούλευον αυτώ μη διαφθείρειν τὰ ἐκκλησιαστικὰ, μηδὲ ἐγκαταμίσγειν τὴν 'Ρωμαϊκὴν άρχην τη της έκκλησίας διαταγή, μηδέ την 'Αρειανήν αίρεσιν είσαγειν είς την εκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. 'Αλλ' οὖτε ήκουεν έκείνος, ούτε τι πλέον αύτους λέγειν ἐπέτρεπεν, άλλα καί μαλλον ήπείλει, καὶ ξίφος εγύμνου κατ' αὐτών, καὶ ἀπάγεσθαι δέ τινας έξ αὐτών ἐκέλευσε καὶ πάλιν, ώς ὁ Φαραώ, μετεγίνωσκεν. Ἐκτινάξαντες τοίνυν οι άγιοι τον κονιορτόν, καί πρός του Θεου άναβλέψαντες, ούτε άπειλην βασιλέως έφοβήθησαν, οὖτε ξίφους γυμνουμένου προδεδώκασιν, άλλὰ καί του έξορισμού ώς λειτούργημα διακουίας έσχήκασι διερχόμευοι γάρ κατά τόπου καὶ κατά πόλιυ, καίπερ ἐυ δεσμοίς όντες, εθηγγελίζοντο, την μέν εθσεβή πίστιν κηρύττουτες, την δε 'Αρειανήν αξρεσιν άναθεματίζουτες, και την μετάνοιαν Ούρσακίου και Ούάλεντος στηλιτεύοντες.

Cp. Apol. de νετο δε τοῦτο πρὸς ἐναντίου τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ὅσω γὰρ Fuga, 8. πολύ τὸ διάστημα τῆς ἐξοριστίας, τοσούτω μείζον τὸ κατ' αὐτῶν μίσος ηὖξανε, καὶ κήρυγμα ἢν κατὰ τῆς ἀσεβείας αὐτών ή τούτων ἀποδημία. Τίς γὰρ, βλέπων τούτους διερχομένους, ούκ αὐτοὺς μεν ως δμολογητας ὑπερεθαύμαζεν, έκείνους δε οὐκ ἀπεστρέφετο καὶ ἐβδελύττετο, οὐκέτι μόνον ώς ασεβείς, αλλά και ώς δημίους και ώς φονευτάς, και πάντα μάλλον ή Χριστιανούς δνομάζων;

35. Βέλτιον μεν οθυ ην κατά την άρχην Κωνστάντιον μηδόλως της αιρέσεως ταύτης γενέσθαι ή γενόμενον, μή τοσούτον ενδούναι τοις άσεβεσιν ή ενδόντα μεχρι τούτων στηναι μετ' αὐτών, ζνα κάν ξως τούτων ξχωσι τών τολμηθέντων κοινήν την κρίσιν. 'Ως δὲ ἔοικε, κατά τοὺς ἄφρονας δεσμοίς της ασεβείας ξαυτούς περιπείρουτες, μείζουα καθ έαυτών την κρίσιν έπισπώνται. Καὶ γὰρ οὐδὲ Λιβερίου τοῦ έπισκόπου 'Ρώμης κατά την άρχην έφείσαντο, άλλά καί μέχρι των έκει την μανίαν έξέτειναν και ούχ δτι άποστολικός έστι θρόνος ηδέσθησαν, ούθ' ότι μητρόπολις ή 'Ρώμη της 'Ρωμανίας ἐστὶν, εὐλαβήθησαν, οὖθ' ὅτι πρότερον 'ἀπο- Cp. Apol. c. Ari. 2. στολικούς αὐτούς ἄνδρας' γράφοντες εἰρήκασιν, ἐμνημόνευσαν. 'Αλλά πάντα όμοῦ φύραντες, πάντων άθρόως ἐπελάθουτο, καὶ μόνης της ύπερ της ασεβείας σπουδης έφρόντισαν. Ἐπειδή γαρ εωράκασιν αὐτὸν δρθοδοξοῦντα, καὶ μισούντα μέν την Αρειανήν αίρεσιν, σπουδάζοντα δε πάντας πείθειν αποστρέφεσθαι και αναχωρείν απ' αυτής, έλογίσαντο οί δυσσεβεις, ότι 'Εί τον Λιβέριον πείσαιμεν, πάντων ταχέως κρατήσομεν' καὶ διαβάλλουσι βασιλεί κάκείνος ταχέως, προσδοκήσας διά Λιβερίου πάντας έλκειν πρός έαυτον, γράφει, καὶ πέμπει σπάδοντα Εὐσέβιόν τινα καλούμενον μετά γραμμάτων καὶ δωρεών, ίνα τοις μεν δώροις κολακεύση, τοις δε γράμμασιν απειλήση. 'Απελθών τοίνυν δ σπάδων εls την 'Ρώμην, πρώτον παρεκάλει τον Λιβέριον κατά 'Αθανασίου μεν ύπογράψαι, τοις δε 'Αρειανοίς κοινωνήσαι, λέγων' 'Τοῦτο βασιλεύς βούλεται, καὶ κελεύει σε ποιήσαι' είτα, έπιδεικνύς τὰ δώρα, παρεκάλει καὶ χειρών ήπτετο, λέγων 'Πείσθητι βασιλεί, καὶ ταῦτα δέξαι.'

36. 'Ο δὲ ἐπίσκοπος λόγφ πείθων ἐδίδασκε' 'Πῶς οδόν τε τοῦτο γενέσθαι κατὰ 'Αθανασίου; δυ γάρ οὐ μόνον μία, άλλὰ καὶ δευτέρα σύνοδος πανταχόθεν συναχθείσα καλώς εκαθάρισε,

Ηιστ. Απιαν. και ή 'Ρωμαίων δε εκκλησία μετ' είρήνης απέλυσε, πως δυνάμεθα κατακρίναι; *Η τίς ήμας αποδέξεται, εί δυ παρόυτα ήγαπήσαμεν, καλ είχομεν τη κοινωνία, τοῦτον εάν αποστραφώμεν άπόντα: Οὐκ ἔστιν οὖτος ἐκκλησιαστικὸς κανών, οὖτε τοιαύτην πώποτε παράδοσιν έσχομεν παρά τῶν πατέρων, τῶν καὶ αὐτῶν παραλαβόντων παρὰ τοῦ μακαρίου καὶ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου. 'Αλλ' είπερ άρα μέλει τώ βασιλεί περί Cp. Apol. c. Ari. 35. της έκκλησιαστικής είρήνης, εί κελεύει λυθήναι τὰ παρ' ἡμίν περί 'Αθανασίου γραφέντα' λυέσθω καὶ τὰ παρ' ἐκείνων κατ' αὐτοῦ γενόμενα, λυέσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ πάντων καὶ γενέσθω λοιπον εκκλησιαστική σύνοδος μακράν του παλατίου, εν ή βασιλεύς ου πάρεστιν, ου κόμης παραγίνεται, ου δικαστής Cp. Apol. c. Ari. 8. απειλεί, αλλα μόνον ο του Θεου φόβος αρκεί και ή των αποστόλων διάταξις τν' ούτως προηγουμένως ή μεν έκκλησιαστική πίστις σώζηται, καθώς οι πατέρες ώρισαν έν τή κατά Νίκαιαν συνόδω οί δε τά Αρείου φρονούντες εκβάλλωνται, και ή αξρεσις αὐτῶν ἀναθεματισθή και τότε λοιπὸν, κρίσεως γενομένης περί ων 'Αθανάσιος, και εί τις έτερος έγκαλείται, και περί ών έγκελεύονται και αύτοι, οι μεν ύπεύθυνοι ἐκβάλλωνται, οἱ δὲ καθαροὶ παρρησίαν ἔχωσιν. Οὐ γὰρ οίον τε συνόδω συναριθμηθήναι τους περί πίστιν ασεβούντας. οὐδὲ πρέπει προκρίνεσθαι πράγματος εξέτασιν της περί πίστεως έξετάσεως. Χρη γάρ πρώτου πάσαυ περί της πίστεως Cp. Soc. ii. διαφωνίαν εκκόπτεσθαι, καὶ τότε την περὶ τῶν πραγμάτων έρευναν ποιείσθαι. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οὐ πρότερον ἐθεράπευε τοὺς πάσχοντας, πρὶν αν δείξωσι καὶ εἴπωσιν, ὁποίαν πίστιν εἶχον εἰς αὐτόν. Ταῦτα παρὰ τῶν πατέρων εμάθομεν ταθτα επάγγειλον τώ βασιλεί ταθτα γάρ καὶ αὐτῷ συμφέρει, καὶ τὴν ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.

> 37. 'Ο μεν οὖν ἐπίσκοπος Λιβέριος τοιαῦτα' ὁ δὲ εὐνοῦχος, λυπηθείς, οὐ τοσοῦτον ὅτι μὴ ὑπέγραψεν, ἀλλ' ὅτι τῆς αἰρέσεως ἐχθρὸν αὐτὸν εὖρεν, ἐπιλαθόμενός τε, ὅτι πρὸς ἐπίσκοπον ἢν, μεγάλως ἀπειλήσας ἐξήρχετο μετὰ τῶν δώρων' πράττει δέ τι παράνομον, Χριστιανῶν μὲν ἀλλότριον, σπαδόντων

> τω δε Ούρσάκιος και Ούάλης και γάρ και έν τοις προτέροις

μετενόησαν, καὶ, νῦν λέγοντες, οὐκ είσὶ πιστοί.

δὲ τολμηρότερον. Τὴν γὰρ παράβασιν τοῦ Σαοὺλ μιμησά- $_{\text{Cp. 1}}$ Kings μενος, ἀπελθών εἰς τὸ μαρτύριον Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, τὰ 9. δώρα αὐτῷ ἀνέθηκεν. 'Αλλὰ μαθών ὁ Λιβέριος, πρὸς μεν τὸν τηροῦντα τὸν τόπον, καὶ μὴ κωλύσαντα, μεγάλως ἡγανάκτησεν αὐτὰ δὲ ὡς ἄθυτον θυσίαν ἀπέρριψε καὶ τοῦτο μᾶλλον εἰς όργην έκίνει τον θλαδίαν. Παροξύνει τοίνυν βασιλέα, λέγων ' Οὐκέτι περί τοῦ γράψαι Λιβέριον ἐστιν ἡμῖν ἡ φροντίς, ἀλλ' ότι κατά της αίρεσεως ούτω φρονεί, ως εξ δνόματος τούς 'Αρειανούς αναθεματίζειν.' Είς τοῦτο δὲ κινεῖ καὶ τοὺς ἐτέρους σπάδουτας πολλοί δέ, μάλλου δέ τὸ όλου είσιν εὐνοῦχοι παρά Κωνσταντίω, καὶ πάντα δύνανται παρ' αὐτώ, χωρίς τε τούτων οὐδέν έστιν έκει γενέσθαι. Γράφει δη οὖν βασιλεύς είς 'Ρώμην' και πάλιν παλατινοί, και νοτάριοι, και κόμητες αποστέλλουται, και γράμματα πρός του έπαρχου, ενα η πλαυήσαυτες δόλφ του Λιβέριου εξαγάγωσιν από της 'Ρώμης, και πέμψωσιν είς το στρατόπεδον πρός αὐτον, η βία τοῦτον διώξωσιν.

38. Τοιούτων δη δυτων των γραφέντων, λοιπον κάκει φόβος καὶ ἐπιβουλὴ κατὰ πάσαν τὴν πόλιν ἤκμαζε. Κατὰ πόσων γοῦν οἴκων ἀπειλὴ γέγονε; πόσοι πόσας ἐπαγγελίας εἰλήφασι κατά Λιβερίου; πόσοι ταῦτα βλέποντες ἐκρύβησαν ἐπίσκοποι; πόσαι των έλευθέρων ανεχώρησαν είς χωρία δια τας διαβολάς των Χριστομάχων; πόσοις ασκηταίς έπεβούλευσαν; πόσους έκει διατρίβουτας και λοιπου το έφέστιου έχουτας έκει διωχθηναι πεποιήκασι; ποσάκις καὶ δπως εφύλαξαν τον λιμένα καὶ τὰς εἰσόδους τῶν πυλῶν, ἵνα μή τις ὀρθόδοξος εἰσελθὼν θεωρήση Λιβέριον; "Εσχε καὶ 'Ρώμη πείραν τῶν Χριστομάχων, καὶ έγνω λοιπον δπερ ουκ επίστευεν ακούουσα πρότερου, πως καὶ αἱ ἔτεραι ἐκκλησίαι κατὰ πόλιν ἐπορθήθησαν παρ' αὐτων. Εὐνούχοι δὲ ἦσαν οἱ καὶ ταῦτα καὶ τὰ κατὰ πάντων κινοῦντες. Καὶ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβουλῆς τοῦτό ἐστιν, ὅτι ή 'Αρειανή αίρεσις, άρνουμένη τον Υίον του Θεού, έξ εθνούχων έχει την βοήθειαν, οίτινες, ώς τη φύσει, ούτως καὶ την ψυχην άρετης άγονοι τυγχάνοντες, οὐ φέρουσιν ἀκούειν όλως περί υίου. Ο μεν οθν έκ της Αίθιοπίας εθνούχος, μη 'νοών à ανε- Acts viii. 27. γίνωσκεν,' επείσθη τῷ Φιλίππφ διδάσκοντι περί τοῦ Σωτήρος

HIST. ARIAN. οἱ δὲ τοῦ Κωνσταντίου σπάδοντες οὕτε τοῦ Πέτρου ὁμολογοῦν-Matth. xvi. τος ἀνέχονται, ἀλλά καὶ τὸν Πατέρα δεικνύντα τὸν Υίὸν ἀποστρέφονται, και μαίνονται κατά των λεγόντων γυήσιον είναι του Υίου του Θεου, εκδικούντες σπαδόντων αίρεσιν, μηδέν είναι γυήσιου και άληθινου έκ τοῦ Πατρός. Διὰ τοῦτο γὰρ Nic. Can. r. καὶ ὁ νόμος εἴργει τούτους εἰς ἐκκλησιαστικὴν συμβουλίαν προσλαμβάνεσθαι και δμως τούτους νθν των έκκλησιαστικών κριμάτων κυρίους έλογίσαντο και δπερ αν αυτοίς δόξη, τούτο Κωνστάντιος κρίνει, καὶ οἱ λεγόμενοι ἐπίσκοποι ὑποκρίνονται. *Ω τίς αν γένοιτο τούτων λογογράφος; τίς απαγγείλη ταῦτα είς γενεάν έτέραν; τίς άρα πιστεύσειεν ακούων, ότι σπάδοντες οί οἰκειακὰς ὑπηρεσίας μόγις πιστευόμενοι (φιλήδονον γὰρ τὸ τούτων είδος, και οὐδεν άλλο μεριμνώσιν, ώς τοῦθ, ὅπερ αὐτους ή φύσις αφείλατο, έμποδίζειν), ούτοι νυν των έκκλησιασ-

τικών κατάρχουσι, καὶ τούτοις ὑποπίπτων Κωνστάντιος, πασιν

έπεβούλευσε, καὶ Λιβέριον έξώρισεν;

[But cp. c.

Acts ix. 5.

39. Ἐπειδή γαρ πολύς ήν είς Ῥώμην γράφων, ἀπειλών, άποστέλλων, επιβουλεύων, λοιπόν δε εγεγόνει και δ κατά 'Αλεξάνδρειαν διωγμός έλκεται και Λιβέριος πρός βασιλέα, καὶ πρὸς πολλή καὶ αὐτὸς κέχρηται τή παβρησία, 'Παῦσαι,' λέγων, 'διώκων Χριστιανούς' μη πείραζε δι' ήμων είσάξαι την άσέβειαν είς την εκκλησίαν. Πάντα ύπομένειν εσμέν έτοιμοι, ή Αρειομανίται κληθήναι. Χριστιανούς όντας ήμας μη άνάγκαζε Χριστομάχους γενέσθαι. Τοῦτο καὶ σοὶ συμβουλεύομεν μη μάχου πρός του δεδωκότα σοι την άρχην ταύτην μή αυτ' ευχαριστίας ασεβήσης είς αυτόν μη δίωκε τους πιστεύοντας είς αὐτον, μη ακούσης καὶ σύ· "Σκληρόν σοι πρός κέντρα λακτίζειν." 'Αλλ' είθε καν ακούσης, ίνα και σύ πεισθής, ως δ άγιος Παθλος. 'Ιδού πάρεσμεν, ήλθομεν πρίν πλάσωνται πρόφασιν δια τουτο γαρ και έσπεύσαμεν, είδότες ότι έξορισμός ήμας μένει παρά σού, ίνα, πρίν προφάσεως πάθωμεν, καὶ πασι δειχθή φανερώς, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ούτω πεπόνθασιν, ώς ήμεις, και αι λεχθείσαι κατ' αὐτών προφάσεις επλάσθησαν παρά των εχθρών, και πάντα τὰ κατ' αὐτούς ἐστι συκσφαντία καὶ ψευδη.

40. Ούτω μεν ούν ο Λιβέριος τότε λέγων, εθαυμάζετο παρά

πάντων ὁ δὲ, ἀντὶ τοῦ ἀποκρίνασθαι, μόνον ἐκέλευσε καὶ [Yet see Theod. ii. ἐξώρισεν, ἔκαστον διαστήσας, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων $_{16.1}^{\rm Theod.\,ii.}$ πεποίηκε. Τοῦτον γὰρ, εξορίζων, τὸν τύπον αὐτὸς εποίησεν, ໃνα καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις ἀμότερος τῶν πρὸ αὐτοῦ τυράννων [Autumn of καὶ διωκτών γένηται. Τῷ μὲν γὰρ προτέρφ διωγμῷ κοινῆ καὶ 355-1 πολλούς αμα κελεύων ο τότε Μαξιμιανός εξώριζεν ομολογητάς Cp. c. 64. καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπεκούφιζε, παραμυθούμενος αὐτοὺς τῆ συνουσία ούτος δε κάκείνου γέγονεν ωμότερος, και διέστησε τούς κοινή παβρησιασαμένους και δμολογήσαντας, και διεχώρισε τους συνδεθέντας τη πίστει, ίνα και αποθνήσκοντες αλλήλους μη βλέπωσι, νομίζων, ως ο χωρισμός του σώματος πάντως καί την της ψυχης διάθεσιν διίστησιν, η χωρισθέντες άφ' ξαυτών, επιλάθωνται της αλλήλων ομοφροσύνης τε και δμοψυχίας· ούκ είδως ότι, καν έκαστος απομείνη, αλλ' έχει μεθ' έαυτοῦ c. 47. πάλιν δυ κοινή συνόντες ώμολόγησαν Κύριον, δς και πλείους είναι ποιήσει μεθ' εκάστου (ώς πεποίηκεν επί Ελισσαίου τοῦ Kings) vi. 16. προφήτου), ήπερ είσι μετά Κωνσταντίου στρατιώται. Τυφλον άληθως ή κακία· ἐν ις γὰρ ἔδοξαν λυπεῖν τοὺς δμολογητὰς, διαχωρίζουτες αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἐν τούτφ μᾶλλον ἐαυτοὺς μεγάλως ήδίκησαν. Ολως μεν γάρ εί συνήσαν άλλήλοις, καί έπι τὸ αὐτὸ ἐτύγχανον, ἐξ ἐνὸς τόπου τῶν ἀσεβῶν ἐγνωρίζετο τὸ μύσος νῦν δὲ, διαστήσαντες αὐτοὺς, πεποιήκασιν εἰς πάντα 🧠 34τόπον διαδραμείν έαυτών και γνωσθήναι την άσεβή αίρεσιν καὶ πουηρίαν.

41. Οξα γὰρ καὶ ταῦτα πράττοντες ἔδρασαν, τίς ἀκούσας σὐχ ἡγήσεται πάντα μᾶλλον αὐτοὺς ἢ Χριστιανοὺς εἶναι; Λιβερίου γὰρ ἀποστείλαντος πρὸς βασιλέα Εὐτρόπιον πρεσβύτερον, καὶ διάκονον ἱλάριον μετὰ γραμμάτων, ὅτε καὶ οἱ περὶ Λουκίφερον ὡμολόγουν, τὸν μὲν πρεσβύτερον εὐθὺς ἐξώρισαν, τὸν δὲ διάκονον ἱλάριον γυμνώσαντες, καὶ τὰ νῶτα μαστίξαντες, ἐξώρισαν, ἐπιφωνοῦντες ' Διὰ τί μὴ ἀντέστης Λιβερίφ, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ κεκόμικας γράμματα; ' ἐποίουν δὲ τοῦτο Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς σπάδοντες. Καὶ ὁ μὲν διάκονος μαστιζόμενος ηὐλόγει τὸν Κύριον, μνησθεὶς αὐτοῦ λέγοντος ' Τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας.' Οἱ δὲ καὶ Isa. L. 6. μαστίζοντες ἐγέλων καὶ ἐχλεύαζον αὐτὸν, οὐκ ἐρυθριῶντες ὅτι

Ηι ΕΤ. ΑΚΙΑΝ. Λευίτην Εβριζον πρέποντα δε ξαυτοίς και ούτοι γελώντες έφρόνουν, κάκεινος εύλογων ύπέμενε. Τὸ μεν γάρ τύπτεσθαι Χριστιανών ίδιόν έστι, τὸ δὲ μαστίζειν Χριστιανούς Πιλάτου καὶ Καϊάφα τὸ τόλμημα. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὴν 'Ρωμαίων έκκλησίαν και κατά την άρχην έπεχείρησαν διαφθείραι, θελή-Apol. c. Ari. σαντες έγκαταμίξαι καὶ έν αὐτῆ τὴν ἀσέβειαν ὁ δὲ Λιβέριος, έξορισθείς, ύστερου μετά διετή χρόνου ώκλασε, καί φοβηθείς τὸν ἀπειλούμενον θάνατον, ὑπέγραψεν. 'Αλλὰ καὶ τοῦτο Ср. с. 31. δείκυυσιν έκείνων μέν την βίαν, Λιβερίου δε το κατά της αίρέσεως μίσος, και την ύπερ 'Αθανασίου ψήφον, ότε την προαίρεσιν είχεν έλευθέραν. Τὰ γὰρ ἐκ βασάνων παρὰ τὴν έξ άρχης γυώμην γιγνόμενα, ταθτα οὐ τῶν Φοβηθέντων, ἀλλὰ τών βασανιζόντων έστι βουλήματα. Πάντα μέντοι ποιείν ύπερ της αιρέσεως έπεχειρησαν καθ εκάστην δε έκκλησίαν, τηρούντες ην έμαθον πίστιν, τούς μεν διδασκάλους προσδοκώσι, την δε Χριστομάχον αίρεσιν κατέλαβον, και πάντες, ως δόιν.

Apol. de Fuga, 5. ξκτρέπουται.

της πουηρίας. Καὶ γὰρ καὶ κατὰ τοῦ τηλικούτου γέρουτος έκτειναι την μανίαν ξαυτών ξσκέψαντο και ούθ ότι πατήρ έστι των έπισκόπων ήσχύνθη αυ, ούθ' ότι γέγονεν δμολογητής Cp. Apol. ad Const. 3. ηὐλαβήθησαν, οὖτε τὸν χρόνον τῆς ἐπισκοπῆς, ὅτι ἑξήκοντα έτη και πλείου έχει έν αυτή, ήδέσθησαν άλλα πάντα έξου-

θένουν, καὶ πρὸς μόνην την αίρεσιν έβλεπον άνθρωποι άληθως

42. Τοιαθτα δε και τοσαθτα ποιήσαντες οι δυσσεβείς, οθδεν ενόμιζον πεποιηκέναι, έως δ μέγας "Οσιος απείρατος ήν αυτών

Luke xviii. 1. ' μήτε του Θεου φοβούμενοι, μήτε ανθρωπου ευτρεπόμενοι.' Προσελθόντες τοίνυν Κωνσταντίω, τοιούτοις πάλιν έχρήσαντο ρήμασι 'Πάντα μεν πεποιήκαμεν, καὶ εξωρίσαμεν τον 'Ρωμαίων έπίσκοπον εξωρίσαμεν δε καί πρό αὐτοῦ πλείστους δσους έπισκόπους πάντα τε τόπον φόβου πεπληρώκαμεν άλλ' είς οὐδὲν ἡμῖν ἐστι τὰ τηλικαῦτά σου ἔργα, οὐδὲ κατώρθωται ότιουν ημίν, έως "Οσιος περιλείπεται. 'Εκείνου γάρ όντος έν τοις ίδιοις, και πάντες έν ταις ίδιαις έκκλησίαις είσιν ικανός έστιν έν λόγω καὶ πίστει πείθειν πάντας καθ' ἡμών. Ούτος καὶ συνόδων καθηγείται, καὶ γράφων ἀκούεται παυταχοῦ ούτος καὶ την έν Νικαία πίστιν έξέθετο, καὶ τοὺς 'Αρειανοὺς

έκήρυξεν αίρετικούς είναι πανταχού. Αν τοίνυν ούτος μείνη, περιττός ὁ τῶν ἐτέρων ἐξορισμὸς γέγονεν ἡ γὰρ αίρεσις ἡμῶν έκποδων γίγνεται. *Αρξαι τοίνυν καὶ τοῦτον διώκειν, καὶ μὴ φείση, καν αρχαίος ή και γαρ ή αιρεσις ήμων ουκ οίδεν ουδε γερόντων τιμάν πολιάν.

43. Ταῦτα ἀκούων, σὐκ ἐμέλλησε βασιλεὺς, ἀλλ' είδως τὸν άνθρωπον, και το ίκανον του γέροντος, γράφει και κελεύει τούτου έλθειν πρός αὐτὸυ, ἡνίκα καὶ Λιβέριου κατά τὴν ἀρχὴν έπείραζεν. 'Ελθόντα δη οθν αθτον ηξίου, και προέτρεπε τα συνήθη λέγων, οίς δη και τους άλλους απατάν ενόμιζεν, ίνα καθ' ήμων μεν γράψη, προς δε τους 'Αρειανους έχη την κοινωνίαν. 'Ο δε γέρων, καὶ την ακοην αηδώς ενέγκας, καὶ λυπηθείς, δτι κάν δλως εφθέγξατό τι τοιούτον, επιπλήξας, καί πείσας αὐτὸν, ἀνεχώρησεν είς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν έαυτοῦ. ᾿Αλλὰ τῶν αἰρετικῶν ἀποδυρομένων, καὶ πάλιν παρο-Ευνόντων, (είχε δε και τους εύνούχους υπομιμνήσκοντας, και μάλλου παροξύνουτας,) γράφει λοιπου βασιλεύς μετα απειλής καί ύβρίζεται μεν ό "Οσιος, οὐ κινείται δε δια τον φόβον της επιβουλης άλλ' έστηκως τῷ φρονήματι, καὶ 'ἐπὶτὴν πέτραν' οἰκοδομή- Matt. vii. 24. σας ξαυτού την της πίστεως 'ολκίαν,' ξπαρρησιάζετο κατά της αίρέσεως, βανίδας καὶ πυοὰς ἀνέμων ἡγούμενος τὰς ἐκ τῶν γραμμάτων απειλάς. Πολλάκις γοῦν γράψαντος Κωνσταντίου, καὶ τὰ μὲν κολακεύοντος ὡς πατέρα, τὰ δὲ ἀπειλοῦντος, καὶ τοὺς εξορισθέντας δνομάζοντος, καὶ λέγοντος· 'Ετι σὺ μόνος τυγχάνεις ό κατά της αιρέσεως; Πείσθητι, και γράψον κατά 'Αθανασίου' δ γὰρ κατ' ἐκείνου γράφων πάντως τὰ 'Αρειανών μεθ' ημών φρονήσει' οὐ κατοδρωδήσας δ 'Όσιος, άλλα και πάσχων ύβρεις, έγραψε καὶ αὐτὸς τοιαῦτα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀνέγνωμεν, καὶ ἔστιν ἐν τῷ τέλει γεγραμμένη.

"Οσιος Κωνσταντίφ βασιλεί έν Κυρίφ χαίρειν.

44. Έγω μεν ωμολόγησα καὶ τὸ πρώτον, ὅτε διωγμὸς γέγο- (Letter of vev ἐπὶ τῷ πάππω σου Μαξιμιανώ. Εἰ καὶ σύ με διώκεις, Constanέτοιμος και νθν παν ότιοθν ύπομένειν, η έκκενοθν άθωον αίμα, καὶ προδιδόναι την άληθειαν σε δε οὐκ ἀποδέχομαι τοιαῦτα γράφοντα καὶ ἀπειλοῦντα. Παῦσαι τοῦ τοιαῦτα γράφειν, καὶ

(Letter of Hosius to Constantius.)

Ηιςτ. Απίαν. μή φρόνει τὰ Αρείου, μηδὲ άκουε τῶν ἀνατολικῶν, μηδὲ πίστευε τοίς περί Ουρσάκιου και Ουάλευτα. "Α γάρ εκείνοι λέγουσιν, οὐ δι' 'Αθανάσιον φθέγγονται, άλλα δια την ίδιαν αίρεσιν. Πίστευέ μοι, Κωνστάντιε, πάππος είμί σου καθ ήλικίαν έγενόμην αυτός έν τη κατά Σαρδικήν συνόδω, ότε σύ τε καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σου Κώνστας πάντας ἡμᾶς συνή-

Cp. Apol. c. Ari. j6.

γαγε. Καὶ δι' έμαυτοῦ τοὺς έχθροὺς 'Αθανασίου προσεκαλεσάμην, έλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ἢ ικουν ἐγω, ἴν', εί τι έχοιεν κατ' αὐτοῦ, λέγωσιν ἐπαγγειλάμενος αὐτοῖς θαβδείν, καὶ μὴ ἄλλο τι προσδοκάν, ἡ ὀρθὸν τὸ κριτήριον ἐπὶ πασιν έσεσθαι. Τούτο δε ούχ άπαξ, αλλά και δεύτερον έποίησα, προτρέπων, εί μη θέλοιεν έπι πάσης της συνόδου, καν έπ' έμου μόνου έπαγγειλάμενος πάλιν, δτι, αν μεν ύπεύθυνος δειχθή, πάντως αποβληθήσεται και παρ' ήμων αν δε αναίτιος εύρεθη, και ελέγξη συκοφάντας ύμας, εl παραιτείσθε τὸν ἄνθρωπον, ἐγὼ μετ' ἐμαυτοῦ πείθω τὸν 'Αθανάσιον ἐλθεῖν είς τὰς Σπανίας. Καὶ ὁ μὲν 'Αθανάσιος ἐπὶ τούτοις ἐπείθετο, καὶ οὐκ ἀντέλεγεν ἐκείνοι δὲ, πρὸς πάντα μὴ θαρροῦντες, ἴσως άνένευου. 'Εγένετο δε πάλιν δ' Αθανάσιος είς τὸ σὸν στρατόπεδου, ηνίκα μετεπέμψω γράψας αὐτώ, καὶ παρόντας έν αὐτή τή Αντιοχεία τοὺς έχθροὺς κληθήναι πάντας ή ξκαστον

C. 22.

Apol. ad Const. 5. αὐτῶν ἢξίωσεν, ἴν' ἢ ἐλέγξωσιν, ἢ ἐλεγχθῶσι καὶ ἴνα ἢ παρόντα δείξωσιν οίον λέγουσιν, ή απόντα μη διαβάλλωσι. Καὶ οὖτε σὺ λέγουτος ἡνέσχου, άλλα κακείνοι παρητήσαντο. Τι τοίνυν ακούεις έτι των κακολογούντων αυτόν: Πως ανέγη Οὐάλευτος καὶ Οὐρσακίου, καίτοι μετανοησάντων αὐτῶν, καὶ

έγγράφως αὐτών δμολογησάντων την συκοφαντίαν: 'Ωμολό-

Apol, c. Ari.

C. 29.

γησαν γάρ οὐ βίαν παθόντες, ώς αὐτοὶ προφασίζονται, οὐ στρατιωτών έπικειμένων, ούκ είδότος του άδελφου σου (ούκ έγίγνετο γὰρ παρ' αὐτῷ τοιαῦτα, οἶα νῦν γίγνεται, μὴ γένοιτο), άλλ' αὐτοὶ θέλουτες έαυτοῖς ἀνηλθον εἰς την Ῥώμην, καὶ τοῦ έπισκόπου καλ των πρεσβυτέρων παρόντων έγραψαν γράψαντες πρότερου και 'Αθανασίω φιλικήν και ειρηνικήν επιστολήν. Εί δὲ βίαν προφασίζονται, καὶ τοῦτο γινώσκουσι κακὸν, οὐκ αποδέχη δε ούδε σύ παῦσαι τοῦ βιάζεσθαι, καὶ μήτε γράφε, μήτε πέμπε κόμητας άλλα και τους έξορισθέντας απόλυσον,

ໃνα μη, βίαν αλτιωμένου σου, μείζονας βίας εκείνοι ποιώσι. Τί γὰρ τοιοῦτον γέγονε παρά Κώνσταντος; τίς ἐπίσκοπος έξωρίσθη; πότε κρίσεως έκκλησιαστικής μέσος γέγονε; ποίος αὐτοῦ παλατίνος ἡνάγκασε κατά τινος ὑπογράψαι, ໃνα οἱ περὶ Οὐάλευτα τοιαθτα λέγωσι; Παθσαι, παρακαλώ, καὶ μυήσθητι, ότι θυητός άνθρωπος τυγχάνεις φοβήθητι την ημέραν της κρίσεως φύλαξον σεαυτόν είς εκείνην καθαρόν. Μη τίθει σεαυτον els τὰ ἐκκλησιαστικά· μηδὲ σὸ περὶ τούτων ἡμῖν παρακελεύου άλλα μαλλον παρ' ήμων συ μάνθανε ταῦτα. Σοί βασιλείαν ὁ Θεὸς ἐνεχείρισεν ἡμίν τὰ τῆς ἐκκλησίας έπίστευσε. Καὶ ώσπερ ὁ την σην άρχην ύποκλέπτων άντιλέγει τῷ διαταξαμένω Θεῷ, οὕτω φοβήθητι μὴ καὶ σὺ, τὰ τῆς έκκλησίας είς έαυτου έλκων, υπεύθυνος έγκλήματι μεγάλφ γένη ''Απόδοτε,' γέγραπται, 'τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ Μαιτ. xxii.21. τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Οὔτε τοίνυν ἡμιν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς έξεστιν, ούτε σὺ τοῦ θυμιᾶν έξουσίαν έχεις, βασιλεῦ. Ταῦτα μεν οθν κηδόμενος της σης σωτηρίας γράφω περί δε ών επέστειλας, ταύτης είμι της γνώμης έγω ούτε Αρειανοίς συγκατατίθεμαι, άλλά και την αίρεσιν αὐτών ἀναθεματίζω οὖτε κατὰ 'Αθανασίου γράφω, δυ ήμεις τε και ή 'Ρωμαίων ἐκκλησία, καὶ πάσα ή σύνοδος ἐκαθάρισε. Καὶ γὰρ ταῦτα καὶ σὰ συνορων μετεπέμψω του ἄνθρωπου, καὶ συνεχώρησας αὐτῷ μετὰ Apol. c. Ari. τιμής είς την πατρίδα και την εκκλησίαν επανελθείν. Τίς 51. τοίνυν γέγονε πρόφασις της τοσαύτης μεταβολης; Οἱ αὐτοὶ γὰρ έχθροι οι και πρότερον όντες και νῦν είσιν αὐτοῦ και α νῦν ψιθυρίζουσιν (οὐ γὰρ παρόντος αὐτοῦ φθέγγονται), ταῦτα, καὶ πρὶν μεταπέμψη του 'Αθανάσιου, κατελάλουν' ταῦτα καὶ έλθόντες είς την σύνοδον διεθρύλλουν και απαιτούμενοι παρ' έμου, καθά προείπου, τὰς ἀποδείξεις οὐκ ἴσχυσαν παρασχείν εί γὰρ είχου, οὐκ ὰυ ἔφυγου οὕτως αἰσχρώς. Τίς οὖυ ἔπεισέ σε μετά τοσούτου χρόνου επιλαθέσθαι τών σαυτού γραμμάτων καὶ ἡημάτων; Ἐπίσχες, καὶ μὴ πείθου κακοῖς ἀνθρώποις, Ίνα μη διά τὸ πρὸς άλληλους καθήκου σαυτου ύπεύθυνου ποιήσης. δος γαρ τούτοις καθηκετεύεις, εν δε τη κρίσει μόνος μέλλεις [Qu. καθικεἀπολογείσθαι. Οὖτοι τὸν ἴδιον ἐχθρὸν διὰ σοῦ θέλουσιν τοῦνεις] άδικείν, και βούλονταί σε διάκονον της ξαυτών πονηρίας γενέ(Letter of Hosius to Constantius.)

HIST. ARIAN. σθαι, ໃνα διά σοῦ καὶ την μυσαράν αίρεσιν είς την εκκλησίαν έπισπείρωσιν. Οὐκ ἔστι δὲ φρόνιμον δι' ἄλλων ἡδονὴν ἐαυτου είς προύπτου κίυδυνου έμβάλλειν. Παύσαι, παρακαλώ, καὶ πείσθητί μοι, Κωνστάντιε. Ταῦτα γὰρ πρέπει καὶ ἐμὲ γράφειν, καὶ σὲ τούτων μη καταφρονείν.

45. Ταθτα μέν δ 'Αβραμιαίος γέρων, δ άληθως "Οσιος εφρόνησε τε καὶ έγραψεν, ὁ δὲ οὖτε τοῦ ἐπιβουλεύειν ἀνεχώρει, ούτε πρόφασιν κατ' αὐτοῦ ζητών πέπαυται' άλλά και ἀπειλών έπέμενε δεινώς, Ινα ή βιαζόμενος μεταγάγη, ή μη πειθόμενον έξορίση. Πρόφασιν μεν οθν, ώσπερ οί τακτικοί και σατράπαι της Βαβυλώνος, ζητούντες, ούχ ευρισκον κατά του Δανιηλ εί μη έν νόμοις Θεού αὐτού ούτω καὶ οί νύν σατράπαι της άσεβείας οὐδὲ πλάσασθαι κατά τοῦ γέρουτος ἄλλην ήδυνήθησαν. (πασι γαρ γυώριμος ην δ άληθως Όσιος, και δ τούτου βίος άνεπίληπτος,) εί μη το κατά της αίρέσεως μίσος. Διαβάλλουσι τοίνυν καὶ αὐτὸν, οὐκέτι ὡς ἐκεῖνον Δαρείφ (ἀηδώς γὰρ ήκουσεν ὁ Δαρείος κατά τοῦ Δανιηλ), άλλ' ώς Ἰεζάβελ κατά τοῦ 3 Kings (1 Kings) xxi. Ναβουθαλ, καλ ώς οι Ἰουδαιοι τῷ Ἡρώδη, λέγουτες 'Οὐ μόνου ούν ύπογράφει κατά 'Αθανασίου, άλλα και ήμας δι' αὐτον

Dan. vi. 14. Luke xxiii.

Dan. vi. 5.

κατακρίνει και την αίρεσιν ούτω μισεί, ως και άλλοις γράφειν θάνατον μαλλον ύπομένειν, ή προδότας γίνεσθαι της άληθείας. Δι' αὐτὴν γὰρ καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν 'Αθανάσιος διώκεται, καὶ Λιβέριος δ 'Ρωμαίων επίσκοπος, και οι άλλοι πάντες επιβουλεύονται.' Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς ἀσεβείας προστάτης, καὶ τῆς αίρέσεως βασιλεύς Κωνστάντιος, και δτι μάλιστα και έτεροί είσι κατά τὰς Σπανίας ταυτά τῷ 'Οσίφ φρονοῦντες, πειράσας κάκείνους ύπογράψαι, καὶ μὴ δυνηθείς άναγκάσαι, μεταπέμπεται τὸν "Οσιον" καὶ ἀντὶ ἐξορισμοῦ κατέχει τοῦτον ὅλον ἐνιαυτον εν τώ Σιρμίω, ούτε τον Θεον φοβηθείς ο άθεος, ούτε του πατρός την διάθεσιν ην είχε πρός τον Οσιον, αίδεσθείς ό ανόσιος, ούτε τὸ γηρας (ξκατονταέτης γαρ λοιπον ήν) αίσχυνθεὶς ὁ ἄστοργος. Πάντα γὰρ ταῦτα παρείδε διὰ τὴν ἀσέβειαν δ νέος 'Αχαάβ, καὶ άλλος Βαλθασάρ ἐφ' ἡμῶν γενόμενος. Apol. c. Ari. Τοσαύτην γαρ βίαν πεποίηκε τώ γέροντι, και τοσούτον αὐτὸν

συνέσχεν, ως θλιβέντα αὐτὸν, μόγις κοινωνησαι μεν τοις περί

Οὐάλευτα καὶ Οὐρσάκιου, μὴ ὑπογράψαι δὲ κατὰ ᾿Αθανασίου. [λ.D. 357.] ᾿Αλλὰ καὶ οὕτως οὐκ ἠμέλησευ ὁ γέρων μέλλων γὰρ ἀποθυήσκειν, ὅσπερ διατιθέμενος ἐμαρτύρατο τὴν βίαν, καὶ τὴν ᾿Αρειανὴν αἴ-ρεσιν ἀνεθεμάτιζε, καὶ παρήγγελλε μηδένα ταύτην ἀποδέχεσθαι.

46. Τίς ταθτα βλέπων, ή και μόνον ακούων, οὐκ εξίσταται καὶ αὐτὸς, καὶ καταβοήσει πρὸς Κύριον, λέγων ' Μη άρα είς Ezek. xi. 13. εξάλειψιν σὺ ποιήσης τὸν Ἰσραήλ; Τίς, ταῦτα κατανοων, ούκ εύκαίρως και αὐτὸς καταβοήσει, λέγων 'Εκστασις και Jerem. v. 30. φρικτά έγενήθη έπὶ τῆς γῆς, καὶ, 'Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ Jerem. ii. 12. τούτω, καὶ ἡ γῆ ἐπὶ πλείον ἔφριξε σφόδρα; ' Οἱ πατέρες τῶν λαών, και διδάσκαλοι της πίστεως αξρονται, και οι άσεβεις είς τας εκκλησίας εισάγουται. Τίς, ότε Λιβέριος επίσκοπος 'Ρώμης έξωρίσθη, και δ πατηρ των έπισκόπων δ μέγας "Οσιος, ούτω πάσχουτα, ή τίς δρών τοσούτους επισκόπους από τής Σπανίας και των άλλων μερων εξοριζομένους, οὐκ ἐπέγνω, καν όλίγην αἴσθησιν έχη, ὅτι καὶ τὰ κατὰ ᾿Αθανάσιον καὶ τοὺς άλλους προφάσεις είσι ψευδείς, και πάντα συκοφαντίας μεστά; Cp. c. 3. Τούτου γαρ χάριν κακείνοι πάντα παθείν ὑπέμειναν, συνορώντες την γενομένην έκ συκοφαντίας έκείνων έπιβουλήν. Έπεὶ ποίου έγκλημα καὶ Λιβερίω; ἡ ποία κατηγορία κατά τοῦ γέρουτος Όσίου; τίς καν εψεύσατο κατά Παυλίνου, και Λουκιφέρου, καὶ Διονυσίου, καὶ Εὐσεβίου; ἡ ποῖον άμάρτημα κατὰ τών άλλων έξορισθέντων έπισκόπων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων; οὐκ ἔστι τοῦτο, μὴ γένοιτο, οὐ γὰρ δι' ἐγκλήματα γεγόνασιν αί συσκευαί, οὐδε διὰ κατηγορίον έκαστος εξωρίσθη. άλλ' επανάστασις εστι της ασεβείας κατά της εύσεβείας καί σπουδή μεν ύπερ της 'Αρειανής αιρέσεως, προοίμια δε και της τοῦ 'Αντιχρίστου παρόδου, Κωνσταντίου ταύτην προκατασκευάζουτος ἐκείνφ.

47. Μετά γὰρ τὸ διαπράξασθαι πάντα, ὅσαπερ ἠθέλησεν Cp. c. 39. εἰς τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐν τῷ Ἰταλία, καὶ τὰ ἄλλα μέρη μετὰ τὸ τοὺς μὲν ἐξορίσαι, τοὺς δὲ ἀναγκάσαι, καὶ πληρῶσαι φόβου τὰ πανταχοῦ, λοιπὸν εἰς ᾿Αλεξάνδρειαν ὥσπερ τι νόσημα τὸν ἐαυτοῦ θυμὸν ἔστρεψεν. Ἐγίγνετο δὲ τοῦτο πανούργως παρὰ τῶν Χριστομάχων Ἱνα γὰρ φαντασίαν ἔχωσιν ὑπογραφῆς πολλῶν ἐπισκόπων, καὶ ἵνα διωχθεὶς ᾿Αθανάσιος μὴ ἔχη κᾶν

άποδύρεσθαι πρός επίσκοπου, διά τοῦτο, προλαμβάνουτες, τά πανταχοῦ πεπληρώκασι φόβου καὶ τοῦτον ἔφεδρον εἰς τὴν έπιβουλην έτήρησαν ούκ είδότες οι άφρονες, ότι ού προαίρεσιν επισκόπων, άλλα την παρ' αὐτών γενομένην βίαν επεδείκνυντο καὶ ὅτι, καν ἀδελφοὶ καταλείψωσι, καν φίλοι καὶ γνώριμοι μακράν άποστώσι, και μηδείς εύρεθή συλλυπούμενος καί παρακαλών, άλλ' ύπερ πάντα μάλλον ή πρός Θεόν εξαρκεί καταφυγή. Μόνος γὰρ ἡν καὶ Ἡλίας διωκόμενος, καὶ πάντα 9 Kings (1 Kings) xix. καὶ ἐν πᾶσιν ἦν ὁ Θεὸς τῷ ἄγίω. Καὶ τοῦτον δὲ τύπον ἡμίν Matt.xxvi.56. δέδωκεν δ Σωτήρ, καὶ μόνος καταληφθείς, ὑπὸ τῶν ἐχθρών ανθρώπων, μη εκκακώμεν, αλλ' έχωμεν είς αὐτὸν την ελπίδα, και μή προδίδωμεν την αλήθειαν, ήτις, καν κατά την άρχην θλίβεσθαι δόξη, άλλ' υστερου και οι διώκουτες αυτήν επιγνώ-

Cp. Apol. ad Const. 22.

σονται.

48. Παροξύνουσι τοίνυν, καὶ γράφει τὸ πρώτον βασιλεύς, και πέμπει πρός τε του δούκα και τούς στρατιώτας άπειλήν. Νοτάριοί τε Διογένιός τε καὶ Ίλάριος, καὶ παλατίνοι σὺν αὐτοις αποστέλλουται και γέγουε τα τοσαθτα δεινά και ώμα κατά της εκκλησίας, α μικρώ πρόσθεν δι' όλίγων είρηται, καὶ

[?] Contest. infr. πάντες έγνωσαν, έξ ων έθηκαν οί λαοί διαμαρτυριών, ας καί

άναγνώναι δύναταί τις γραφείσας έν τώ τέλει τούτων. μετά το γενέσθαι τὰ παρά Συριανού, μετά το γενέσθαι τοσαθτα, και κατά των παρθένων υβρεις, αποδεξάμενος τά

Apol. de Fuga, 34. ούτω καὶ τὰ τοιαῦτα κακὰ, γράφει πάλιν τῆ βουλῆ καὶ τῷ δήμφ της 'Αλεξανδρείας, παροξύνων τους νεωτέρους, ίνα πάντες συνελθόντες η διώξωσιν 'Αθανάσιον, η γινώσκοιεν έχθρούς αὐτοῦ τυγχάνειν αὐτούς. Αὐτὸς μεν οὖν, καὶ πρὶν ελθείν ταῦτα, έξ οὖ τῆ ἐκκλησία Συριανὸς ἐπῆλθεν, ἀναχωρήσας ἡν,

Isa. xxvi. 20. είδως το γεγραμμένου ''Αλλ' αποκρύβηθι μικρου δσου δσου, ξως αν παρέλθη ή δργή. των δε γραμμάτων τούτων γίνεται Apol. ad

Const. 20. διάκονος 'Ηράκλειός τις τῷ ἀξιώματι κόμης, προοδεύων τινὸς

Cp. Apol. de Γεωργίου τοῦ ἀποστελλομένου παρὰ τοῦ βασιλέως κατασκόπου Fuga, 6. ού γὰρ αν είη ἐπίσκοπος ὁ παρ' ἐκείνου πεμπόμενος, μη γένοιτο, ώς και αὐτὰ τὰ γενόμενα, και τὰ προοίμια τῆς εἰσόδου δείκνυσιν.

49-50. Τὰ μὲν οὖν γράμματα προὔθηκε δημοσία, καὶ πολ- [Montp. reckons no c. λὴν αἰσχύνην ἐδείκνυον τοῦ γράφοντος ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔγρα- at 49.] ψεν ὁ μέγας "Οσιος, οὐχ ευρισκε πιθανην πρόφασιν της ξαυτου μεταβολής, επενόησε πολλώ και μάλλον άπρεπεστέραν έαυτώ. καὶ τοις τούτω συμβουλεύσασιν έφησε γάρ 'Τὴν πρός τὸν άδελφον αίδούμενος φιλίαν, τον της θείας και εύσεβους μνήμης, έπλ καιρον αυτώ την ώς ύμας γενέσθαι πάροδον ήνεσχόμην.' Τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ψευσάμενον, καὶ πρὸς τὸν άδελφον μετά θάνατον άγνώμονα δείκνυσιν. Είτα 'θείας καὶ εὐσεβοῦς αὐτὸν μνήμης, ώσπεροῦν καὶ ἔστιν, ἄξιον ὀνομάζει, οῦ τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν 'φιλίαν,' ώς αὐτὸς ἔγραψε, καίτοι, εἰ καὶ διὰ τὸν μακαρίτην Κώνσταντα συγχωρήσας ήν, ώφειλε μή ακαθήκων περί του άδελφου γενέσθαι, ίν, ωσπερ της βασιλείας, ούτω και τής γυώμης αυτού κληρουόμος γένηται. 'Αλλά τὸν μὲν Βρετανίωνα καθείλεν, ἐθελήσας τὸ δίκαιον ἀπαιτείν, λέγων 'Τίνι μετα θάνατον άδελφων ή κληρονομία γίνεται; 'Cp. c. 69. δια δε την μυσαραν αίρεσιν των Χριστομάχων ούτε το δίκαιον οίδεν, άλλα και πρός τους άδελφους ακαθήκων γίνεται δι' ην αίρεσιν οὐδε τοῦ πατρός δλόκληρον την γνώμην φυλάττειν ένενόησεν άλλα είς μεν το αρέσκον τοις ασεβέσι, τοῦτο τηρείν ὑποκρίνεται είς δὲ τὸ λυποῦν ἐκείνους, οὐκ οίδεν οὐδὲ τὸ πρὸς τὸν πατέρα σέβας φυλάξαι. 'Απέστειλε μεν γὰρ έκείνος του έπίσκοπου έκ διαβολής των περί Εὐσέβιου είς τας Γαλλίας έπι καιρου δια την των έπιβουλευόντων ωμότητα (τοῦτο γὰρ ὁ μακαρίτης Κωνσταντίνος ὁ τούτου ἀδελφὸς μετὰ Apol. c. Ari. θάνατον τοῦ πατρὸς ἐδήλωσεν, ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ 87. δείκνυται) οὐκ ἐπείσθη δὲ τοῖς περὶ Εὐσέβιον ἀποστεῖλαι δν ήθελου επίσκοπου αυτοί, άλλα και θέλουτας εκώλυσε, και επιχειρήσαντας επέσχε μετά δεινής άπειλής.

51. Πως οὖν, εί τὰ τοῦ ἐαυτοῦ γεννήτορος, ὡς γράφει, φυλάττειν ἤθελεν, ἀπέστειλε τὸ μὲν πρωτον Γρηγόριον, καὶ νῦν
δὲ τὸν ταμειοφάγον Γεωργιον; ἢ διὰ τί τοὺς ᾿Αρειανοὺς, οὖς c. 75.
ἐκεῖνος Πορφυριανοὺς ὡνόμασε, τούτους οὖτος εἰς τὴν ἐκκλη- Soc. i. 9.
σίαν εἰσαγαγεῖν σπουδάζει, καὶ τούτων προϊστάμενος, ἄλλους
ἐξορίζει; Εἰ δὲ καὶ ἑώρακεν Ἦρειον ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀλλὶ ἐπι- De Morte
ορκήσας Ἦρειος καὶ ἑαγεὶς, ἔλυσε τὴν τοῦ πατρὸς φιλανθρωΑτίί, 3-

Ηιστ. Απιαν. πίαν' καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς, μαθών, ώς αἰρετικοῦ κατέγνω λοιπόν. Πώς δὲ καὶ, προφασιζόμενος φροντίζειν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος, πάντα παρά τοῦτον ἐπενόησε πράττειν; Ποίος γὰρ Cp. Encycl. κανων από παλατίου πέμπεσθαι του επίσκοπου; "Η ποίος κα-2. Apol. c. Ari. νων στρατιώτας επιβαίνειν εκκλησίαις; *Η τίς παραδέδωκε κόμητας και τους άλογίστους σπάδουτας κατάρχειν των έκκλησιαστικών, και διατάγματι την κρίσιν τών λεγομένων έπισκόπων δηλούσθαι; Πάντα Ψεύδεται δια την ανόσιον αίρεσιν και γαρ παρά γυώμην του πατρός και τότε Φιλάγριον το δεύ-Cp. Encycl. τερου έπεμψευ έπαρχου, και τα υθυ γευόμενα γέγουε. δια του αδελφου δε ουκ αληθεύει και γαρ και μετά του εκείνου θάνατον οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ τρίτον ἔγραψε Cp. Apol. ad τῷ ἐπισκόπῳ· καὶ πάλιν ἐπηγγείλατο μὴ μεταβάλλεσθαι· ἀλ-Const. 23. λά και θαβρείν παρεκελεύσατο, ώστε παρά μηδενός αὐτὸν ταράττεσθαι, άλλα και μένειν έν τη εκκλησία μετά πάσης αμεριμυίας και έντολας δε δι' 'Αστερίου κόμητος και Παλλαδίου νοταρίου έπεμψε Φηλικισσίμω τώ τότε δουκί, και Νεστορίω C. 23. τῷ ἐπάρχῳ, ΐνα εἴτε Φίλιππος ὁ ἔπαρχος, εἴτε τις ἄλλος ἐπι-

Apol. ad Const. 22.

Eccles. vii.

βουλεύειν 'Αθανασίφ τολμήσοι, τοῦτον ἐκεῖνοι κωλύωσιν.
52. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὅτε Διογένης ἢλθε, καὶ Συριανὸς ἐνήδρευσεν, αὐτός τε καὶ ἡμεῖς, καὶ ὁ λαὸς ἀπητοῦμεν γράμματα τοῦ βασιλέως, νομίζοντες, ὅτι, ισπερ γέγραπται, 'Μηδὲν ψεῦδος ἀπὸ στόματος λεγέσθω βασιλεῖ,' οὕτω καὶ βασιλεῦς, ἐπαγγειλάμενος, οὖτε ψεύσεται, οὕτε μεταβληθήσεται. Πῶς οὖν, εἰ διὰ τὸν ἀδελφὸν συνεχώρησεν, ἔγραψε καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ; Εἰ δὲ καὶ τότε διὰ τὴν ἐκείνου 'μνήμην' ἔγραψε, διὰ τί μετὰ ταῦτα τὸ ὅλον ἢγνωμόνησεν αὐτὸν, διώκων τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοιαῦτα γράφων, ἐν οῖς προφασίζεται μὲν κρίσιν ἐπισκόπων, πράττει δὲ αὐτὸς ὡς ὰν αὐτῷ δοκῆ, οὐ λανθάνων ὅμως, ἀλλὰ καὶ ἐγγὺς ἔχων τὸν ἔλεγχον τῆς πανουργίας; Εἰ γὰρ ἐπισκόπων ἐστὶ κρίσις, τί κοινὸν ἔχει πρὸς ταύτην βασιλεύς; εἰ δὲ βασιλέως ἐστὶν ἀπειλὴ, τίς ἐνταῦθα χρεία

Αροί. c. Απί. την βασιλεύς; εί δὲ βασιλέως ἐστὶν ἀπειλὴ, τίς ἐνταῦθα χρεία τῶν λεγομένων ἐπισκόπων; Πότε γὰρ ἐκ τοῦ αἰῶνος ἠκούσθη τοιαῦτα; πότε κρίσις ἐκκλησίας παρὰ βασιλέως ἔσχε τὸ κῦρος, ἢ ὅλως ἐγνώσθη τὸ κρίμα; Πολλαὶ σύνοδοι πρὸ τούτου γεγόνασι: πολλὰ κρίματα τῆς ἐκκλησίας γέγονεν ἀλλ' οὖτε οἱ

πατέρες έπεισάν ποτε περί τούτων βασιλέα, οὔτε βασιλεύς τὰ της εκκλησίας περιειργάσατο. Παθλος απόστολος είχε φίλους τους της του Καίσαρος οίκίας, και γράφων ησπάζετο τους Φιλιππησίους ἀπὸ τούτων ἀλλ' οὐκ είς κρίματα τούτους κοι- Phil. iv. 22. νωνούς παρελάμβανε. Νύν δε θέαμα καινόν, και τούτο τής 'Αρειανής αίρέσεως έστιν εθρημα' συνήλθον γάρ αίρετικοί καί βασιλεύς Κωνστάντιος, Ινα κάκεινος, την επισκόπων έχων πρόφασιν, τη έξουσία καθ' ων αν έθέλοι, πράττη, και διώκων μη λέγοιτο διώκτης καὶ οὖτοι δὲ, την βασιλέως ἔγοντες δυναστείαν, επιβουλεύωσιν οίς αν εθέλωσι θέλουσι δε τοίς μή ἀσεβοῦσιν, ως αὐτοί. Τοῦτο δὲ ως ἐπὶ σκηνής ἄν τις ἴδοι Cp. Apol. c. κωμφδούμενον παρ' αὐτοῖς καὶ τοὺς μὲν λεγομένους ἐπισκό- Απί 17. πους υποκρινομένους, του δε Κωνστάντιον τα εκείνων ένεργούντα, καὶ πάλιν ἐπαγγελλόμενον τοῦτον, ὡς Ἡρώδης τῆς Ήρωδιάδος τούτους δε πάλιν δρχουμένους τας διαβολας επί έξορισμώ και θανάτω των είς τον Κύριον εύσεβούντων.

53. Τίνα οὖν οὖκ έβλαψαν διαβάλλοντες; τίνων οὖ γεγόνασιν ἐπίβουλοι οἱ Χριστομάχοι; τίνα Κωνστάντιος οὐκ ἐξώρισε κατενεχθέντα παρ' αὐτῶν: πότε καταθυμίως αὐτῶν οὐκ ήκουσε; και το παράδοξου, τίνα πώποτε λέγοντα κατ' εκείνων έδέξατο, και οὐ μάλλον λέγοντας έκείνους οία καν είπωσιν άπεδέξατο; ποία έκκλησία νθν τον Χριστον μετ' έλευθερίας προσκυνεί; αν τε γαρ ευσεβής ή, κινδυνεύει αν τε υποκρίνηται, φοβείται. Πάντα υποκρίσεως και ασεβείας, δσον είς αὐτὸν ήκε, πεπλήρωκεν. Εὶ γὰρ καί πού τίς ἐστιν εὐσεβης καὶ φιλόχριστος (είσὶ δὲ πανταχοῦ πολλοὶ τοιοῦτοι, ώς οἱ προφηται καὶ Ἡλίας ὁ μέγας), κρύπτονται, ἄν που καὶ αὐτοὶ, ὡς Apol. de τὸν ᾿Αβδιοῦ, πιστὸν ἄνθρωπου εὕρωσι, καὶ ἡ εἰς σπήλαιον καὶ χκίngs (τ τὰς ὁπὰς τῆς γῆς ἀπέλθωσιν, ἡ ἐπ' ἐρημίαις περιερχόμενοι το. διατρίψωσι. Τοιαθτα γάρ διαβάλλουσιν οἱ ἄφρονες, οἶα καὶ ἡ Ἰεζάβελ ἐπλάσατο κατὰ τυῦ Ναβουθαὶ, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι $_3$ Kings (x κατὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ λοιπὸν ἐκεῖνος, προστάτης τῆς αἰρέ- $_7$. σεως ων, τήν τε αλήθειαν μεταστρέψαι θέλων, ως δ 'Αχαάβ τὸν ἀμπελώνα εἰς κῆπον λαχανίας, ἃ θέλουσιν ἐκεῖνοι πράττει, έπει και αὐτὸς ἄπερ ήθελεν ήκουσε παρ' αὐτῶν.

54. Ούτω, καθά προείπου, τοὺς άληθινοὺς ἐπισκόπους, ἐπεὶ

Ηιστ. ΑπιΑΝ. μη ήσέβουν, ώς ήθελεν αὐτὸς, εξώρισεν οὕτως καὶ κατὰ 'Αθανασίου νῦν ἀπέστειλεν Ἡράκλειον τὸν κόμητα, καὶ τὰ μὲν διατάγματα προέθηκε δημοσία, εντολάς δε βασιλέως απήγγειλεν, εί μὴ πεισθείεν τοις γράμμασιν, ἀφαίρεσιν τοῦ ἄρτου, και των ειδώλων έσεσθαι καταστροφήν, πολλών τε πολιτευτων, και των από του δήμου πάντως αιχμαλωσίαν γενήσεσθαι. Είτα ταθτα απειλών, οὐκ ήσχύνθη δημοσία μεγάλη τῆ φωνή λέγειν 'Τὸν μὲν 'Αθανάσιον παραιτείται βασιλεύς, τοις δὲ 'Αρειανοίς τὰς ἐκκλησίας παραδοθήναι ἐκέλευσε.' Πάντων τε έπὶ τούτω θαυμαζόντων, καὶ πρὸς άλλήλους νευόντων τε καὶ λεγόντων 'Εὶ Κωνστάντιος αἰρετικὸς γέγονε;' δέον ἐρυθριᾶν, ό δε μάλλον ήνάγκαζε βουλευτάς και δημότας εθνικούς νεωκόρους των είδωλων έπι τούτοις υπογράφειν και όμολογείν, δέχεσθαι δυ αν αποστείλη βασιλεύς επίσκοπου. Πάνυ γε κανόνας εκκλησίας εκδικών, εποίει τοῦτο γενέσθαι Κωνστάντιος· άντὶ γὰρ ἐκκλησίας τὴν ἀγορὰν, ἀντὶ τῶν λαῶν τοὺς νεωκόρους απήτει γράμματα εγίγνωσκε γαρ ούκ επίσκοπου αὐτὸυ Χριστιανοίς, άλλά τινα φιλοπράγμονα πέμπειν αὐτοίς τοίς γράφουσιν.

Cp. Encycl.

55. Ελληνες μεν οθν, Εσπερ ωνούμενοι τη ύπογραφη την των είδωλων ξαυτών ασυλίαν, καί τινες των ξργασιών, ακοντες μεν, έγραψαν δε δμως, ώς περί ήγεμόνος, ή άλλου τινός άποστελλομένου δικαστού, διά τὰς παρ' ἐκείνου λεγομένας ἀπειλάς τί γὰρ ἔμελλον Ελληνες ὄντες ποιείν, ἡ τοῦθ ὅπερ δοκεί τῷ βασιλεί; Τῶν δὲ λαῶν ἐν τῆ μεγάλη ἐκκλησία συνελθόντων (τετάρτη γαρ ην Σαββάτου), λαμβάνει μεθ' ξαυτοῦ τη έξης 'Ηράκλειος ὁ κόμης του έπαρχου της Αλγύπτου Καταφρόνιον, καὶ Φαυστίνον τὸν καθολικὸν, τόν τε Βιθυνὸν αίρετικου όντα, καὶ παροξύνουσι των άγοραίων τους νεωτέρους καὶ σεβομένους είδωλα, ταύτην έντολην είναι βασιλέως λένοντες. Ινα έπέλθωσιν έκκλησία, καὶ λιθάσωσι τους λαούς. Τόρ μέν οθυ ήσαν οι πλείστοι του λαου, γενομένης απολύσεως, έξελθόντες, γυναικών δε δλίγων απομεινασών, γέγονεν ώς προσέταξαν. Καὶ θέαμα οἰκτρον ην άρτι γαρ ήσαν από της εύχης δλίγαι καθεζόμεναι, καὶ γυμνοὶ μετὰ λίθων εὐθὺς καὶ ξύλων έπηλθον οι νεώτεροι και τὰς μεν ελίθαζου, τὰ δὲ τῶν παρθένων άγια σώματα κατέκοπτου πληγαῖς οἱ ἄθεοι, εἶλκόν τε τὰ Cp. Apol. ad σκεπάσματα, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐγύμνουν, καὶ ἀνθελκούσας ἐλάκτιζον τοῖς ποσὶν οἱ δείλαιοι. Δεινὰ μὲν οὖν ταῦτα καὶ λίαν ἐστὶ δεινά ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα δεινότερα, καὶ πάσης ὕβρεως ἀφορητότερα γέγονεν. Εἰδότες γὰρ τὸ σεμνὸν τῶν παρθένων, καὶ τὸ τῆς ἀκοῆς ἄχραντον, καὶ ὅτι μᾶλλον λίθους καὶ ξίφη ἢ τὰ τῆς αἰσχροβρημοσύνης φέρειν δύνανται βήματα, τούτοις ἐχρῶντο κατ αὐτῶν ἐπερχόμενοι ᾿Αρειανοὶ δὲ ταῦτα τοῖς νεωτέροις ὑπέβαλλον καὶ γὰρ ἐγέλων τούτων λεγομένων καὶ γιγνομένων. Καὶ αἱ μὲν άγιαι παρθένοι καὶ ἄλλαι σεμναὶ γυναῖκες ὡς ἀσπίδων δήγματα τὰ τοιαῦτα φθέγματα ἔφευγον οἱ δὲ Χριστομάχοι συνήργουν, τάχα δὲ καὶ συνεφθέγγοντο τοῖς νεωτέροις καὶ γὰρ ἤδοντο τοῖς παρ ἐκείνων ἐκβαλλομένοις μετὰ ἀσελγείας βήμασιν.

56. Εἶτα, ὡς τὸ ὅλον τῆς ἐντολῆς πληροῦντες (τοῦτο γὰρ ἢν τὸ σπουδαζόμενον, τοῦτο καὶ κόμης καὶ ὁ καθολικὸς παρήγγελλον), ἀρπάσαντες τὰ συμψέλλια, καὶ τὸν θρόνον, καὶ τὴν τράπεζαν (ξυλίνη γὰρ ἦν), καὶ τὰ βῆλα τῆς ἐκκλησίας, τά τε ἄλλα, ὅσα ἢδυνήθησαν, ἐξενέγκαντες, ἔκαυσαν ἔμπροσθεν τοῦ πυλῶνος ἐν τῆ πλατεία τῆ μεγάλη, καὶ λίβανον ἐπέβαλον. Ὁ τίς ἀκούσας οὐ δακρύσειε, τάχα καὶ τὴν ἀκοὴν κλείσειεν, ἴνα μηδὲ ἐτέρου λέγοντος ἀνέχηται, βλάβην ἡγούμενος καὶ τὸ μόνον ἀκοῦσαί τι τοιοῦτον; Τά τε γὰρ εἴδωλα ἐαυτῶν εὐφήμουν, καὶ ἔλεγον 'Ελλην γέγονε Κωνστάντιος, καὶ οἱ 'Αρειανοὶ τὰ ἡμῶν ἐπέγνωσαν' οὐ φροντίζουσι γὰρ οὐδὲ 'Ελληνισμὸν ὑποκρίνασθαι, ἵνα μόνον ἡ αἰρεσις ἔχη τὴν σύστασιν. Καὶ γὰρ βοίδιον ἐπαντλοῦν τοὺς κηπευομένους ἐν τῷ Καισαρείω τόπους ἐπεχείρησαν θῦσαι, καὶ ἔθυσαν ἃν, εἰ μὴ θῆλυ τοῦτο Cp. c. 74- ἦν τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔλεγον μὴ ἐξεῖναι παρ' αὐτοῖς θύεσθαι.

57. Τοιαύτα μεν οὖν οἱ δυσσεβεῖς ᾿Αρειανοὶ, νομίζοντες εἰς ἡμῶν ὕβριν ταῦτα φθάνειν, μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἔπραττον. Θεία δὲ δίκη τὴν πονηρίαν τούτων ἤλεγξε, καὶ σημεῖόν τι μέγα καὶ ἐξαίρετον εἰργάσατο, δεικνύουσα καὶ διὰ τούτου πᾶσι φανερῶς ὅτι, ὥσπερ ἀσεβοῦντες οὐκ εἰς ἄλλον, ἀλλ᾽ εἰς τὸν Κύριον τολμῶσιν, οὕτω, ταῦτα ποιοῦντες. εἰς αὐτοῦ πάλιν ὕβριν ἐπεχείρησαν πρᾶξαι καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐκ τοῦ γενομένου

Ηι Απιλη. θαύματος φανερωτέραν ἔσχε τὴν ἀπόδειξιν. Τῶν ἀσελγῶν γάρ τις νεώτερος εἰσδραμῶν, καὶ τολμήσας ἐπεκάθισε τῷ θρόνῳ. Καὶ καθίσας διὰ τῶν ῥινῶν τι πορνικὸν ἀπήχησεν ὁ ἄθλιος εἶτα ἀναστὰς ἐβιάζετο τὸν θρόνον ἀποσπῷν καὶ πρὸς ἐαυτὸν ἔλκειν ἡγνόει δὲ καθ ἐαυτοῦ τὴν δίκην ἐπισπώμενος.

1 Kings (1 Sam.) v. 6.

'Ως γὰρ οἱ τότε τὴν 'Αζωτον κατοικοῦντες, τολμήσαντες ἄψασθαι τῆς κιβωτοῦ, ἢ κὰν προσβλέψαι θέμις οὐκ ἢν αὐτοῖς, παρ' αὐτῆς εὐθὺς ἀπώλλυντο, πρότερον διαφθειρόμενοι ταῖς βασάνοις τὰς ἔδρας οὕτως καὶ οὕτος ὁ ἄθλιος μόνον ἐτόλμησεν ἔλκειν, καὶ ὅπερ εἶλκεν, εἰς ἐαυτὸν ἐπεσπάσατο, καὶ ὡς ἀντιπεμπούσης τῆς δίκης τὸ ξύλον, ἐν αὐτῷ τὴν ἰδίαν κοιλίαν ἔπληξε' καὶ ἀντὶ τοῦ θρόνου τῆ πληγῆ τὰ ἴδια ἐξήνεγκεν ἔντερα καὶ μᾶλλον ὁ θρόνος ἐκείνου τὸ ζῆν ἀπέσπασεν, ἢ αὐτὸς ἀπεσπάσθη παρ' ἐκείνου. 'Εξεχύθη γοῦν, ὡς γέγραπται κατὰ τὸν Ἰούδαν, τοῖς σπλάγχνοις, καὶ καταπεσὼν ἐβαστάχθη, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπώλετο. Καὶ ἔτερος δὲ μετὰ θαλλῶν εἰσελθὼν, καὶ ὡς "Ελλην κινῶν αὐτὰ τῆ χειρὶ καὶ χλευάζων, εὐθὺς ἐσκοτώθη, καὶ οὐκ ἔβλεπεν, οὐδὲ ἐγίνωσκεν ἔτι λοιπὸν ὅποι γῆς ἐτύγχανε' μέλλων τε καὶ αὐτὸς καταπίπτειν, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων, καὶ ὑποβασταζόμενος ἐξήρχετο

Acts i. 18.

πεποίηκεν, οὔτε τί πέπουθεν ὁ τολμηρός.

58. Ταῦτα βλέποντες, Ἑλληνες μὲν ἐφοβήθησαν, καὶ οὐδὲν πλέον ἐτόλμησαν ᾿Αρειανοὶ δὲ οὐδὲ οὔτως ἢσχύνθησαν, ἀλλ᾽ ὡς Ἰουδαῖοι σημεῖα βλέποντες, οὐκ ἐπίστευον οἱ ἄπιστοι μᾶλλον γὰρ ἐσκληρύνοντο κατὰ τὸν Φαραὼ, τὰς ἐλπίδας ἔχοντες καὶ αὐτοὶ κάτω που κειμένας ἐν τῷ βασιλεῖ καὶ ἐν τοῖς εὐνούχοις αὐτοῦ. Τοὺς μὲν οὖν Ἑλληνας, μᾶλλον δὲ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐκβλητοτέρους, τὰ προειρημένα ποιεῖν ἐπέτρεπον εἶχον γὰρ τὸν ὑποκρινόμενον αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα, καὶ παροξύνοντα τοὺς Ἑλληνας, Φαυστῖνον, τὸν καθολικὸν μὲν λεγόμενον, ἀγοραῖον δὲ τὸν τρόπον, καὶ ἀσελγῆ τὴν ψυχήν. Αὐτοὶ δὲ τὰ ὅμοια τούτοις ἀνεδέξαντο δι᾽ ἐαυτῶν ποιεῖν Ἱν᾽, ὧσπερ Cp. Ερ. Æς. τὴν αἴρεσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων αἰρέσεων ἀπεμάξαντο, οὕτω καὶ τὴν πουηρίαν μετὰ τῶν ἀσελγεστέρων ἔχωσι μεμερισμένην.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα δι' ἐκείνων, καθὰ προείπον, ἔπραττον α δὲ

αὐτὸς, μόγις μεθ' ἡμέραν διανήψας, καὶ οὐ γινώσκων οὕτε τί

δι' έαυτων επλημμέλουν, πως οὐ πάσαν ὑπερβάλλει πονηρίαν, καὶ παυτὸς δημίου νικά κακίαν; Ποίον γάρ οίκον οὐκ ἐπόρθησαν; ποίαν ολκίαν, προφάσει τοῦ ἐρευνᾶν, οὐ διήρπασαν; ποίου κήπου οθ κατεπάτησαυ, καὶ τάφου οθκ ἐπήνοιξαυ; πρόφασιν μεν ώς ' Αθανάσιον επιζητούντες ' προβαλλόμενοι, τὸ δ' όλον ήν αὐτοῖς σπουδαζόμενον διαρπάζειν καὶ σκυλεύειν τοὺς απαυτώντας. Πόσων ἐπεσφραγίσθησαν οἶκοι; πόσων τὰ ἐν Apol. de ταις ξενίαις εκδεδώκασι τοις ύπουργούσιν αύτοις στρατιώταις: τίς τούτων ἀπείρατος της κακίας γέγονε; τίς, τούτοις ἀπαντήσας, οὐκ ἐκρύβη κατὰ τὴν ἀγοράν; τίς διὰ τούτους οὐ, καταλείψας την οίκίαν, έπὶ της έρημίας διηγε την νύκτα; τίς, τούτων χάριν φυλάξαι τὰ ίδια σπεύδων, οὐκ ἀπώλεσε τὰ πλείστα; τίς ἄπειρος θαλάττης οὐ μαλλον είλετο ταύτην, καὶ των ταύτης κινδύνων πείραν λαβείν, ή τούτους δράν απειλούντας; Πολλοί και οίκους μετήλθον και μετέστησαν από λαύρας είς λαθραν, και ἀπὸ τῆς πόλεως είς τὰ προάστεια. ζημίας πόσας υπέστησαν, και μη έχουτες έδανείσαντο παρ' έτέρων, Ινα μόνον τὰς ἐπιβουλὰς τούτων ἐκφύγωσιν;

59. Πασι γαρ φοβερούς ξαυτούς έδείκνυον, και πρός πάντας ηλαζονεύοντο, βασιλέα πασιν δνομάζοντες, και απειλουντες μέν τον έκείνου φόβον, έχοντες δε ύπουργούς είς την πονηρίαν τον δούκα Σεβαστιανον, Μανιχαίον όντα, και άσελγη νεώτερον, καὶ τὸν ἔπαρχου, καὶ τὸν κόμητα, καὶ ὑποκριτὴν τὸν καθολικόν. Cp. c. 55. Πολλάς γουν παρθένους καταγνούσας αὐτών της άσεβείας, καὶ την αλήθειαν επιγνούσας, κατήνεγκαν από των οικιων, καὶ άλλας περιπατούσας ὕβριζον, καὶ ἐποίουν ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς νεωτέρων γυμνοῦσθαι τὰς κεφαλάς αὐτῶν καὶ γυναιξὶ δὲ ταῖς παρ' αὐτῶν δεδώκασιν έξουσίαν ύβρίζειν ἢν θέλουσι. Καὶ αἰ μέν σεμναί καὶ πισταί γυναίκες έξέκλινον καὶ παρεχώρουν έκείναις την όδόν αι δε ώσπερ μαινάδες και εριννύες περιερχόμεναι, συμφοράν ήγοθντο τὸ μη εύρίσκειν άδικείν, καὶ την ήμέραν εκείνην μετά λύπης διήγον, εν ή μη ήδύναντο κακοποιείν. Καὶ όλως ούτως ήσαν πάσιν άγριοι καὶ πικροὶ, ώστε 'δημίους, φονευτάς, άθεμίτους, φιλοπράγμονας, κακούργους,' καὶ πάντα μᾶλλον αὐτοὺς ἡ 'Χριστιανοὺς' παρὰ πάντων καλείσθαι.

60. Καὶ γὰρ καὶ τοὺς Σκύθας μιμούμενοι, ήρπασαν Εὐτύχιον ύποδιάκουου, ἄυδρα καλώς ύπηρετούντα τη έκκλησία καὶ ποιήσαντες είς τὰ νῶτα ταυρέαις ζσα θανάτω κατακοπήναι, ήξίωσαν els μέταλλου αποσταλήναι, και μέταλλου ούχ απλώς, αλλ' els τὸ τῆς Φαινώ, ἔνθα καὶ φονεὺς καταδικαζόμενος ὀλίγας ἡμέρας μόγις δύναται ζήσαι. Καὶ τὸ παράδοξον, οὐδὲ καν όλίγας ώρας επέτρεψαν αὐτὸν θεραπευθήναι διὰ τὰς πληγάς άλλ' εύθὺς ἐποίησαν ἀποσταλήναι, φάσκοντες 'Εὶ τοῦτο γένηται, πάντες φοβηθήσονται, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσονται λοιπόν. Οὐ πολύ δε διέστη, και μη δυνηθείς είς το μεταλλον φθάσαι διά του πόνου των πληγων, απέθανεν έν τη όδω. Και δ μεν έτελεύτα χαίρων, έχων τὸ καύχημα τοῦ μαρτυρίου οἱ δὲ ἀσεβείς ούδε ούτως ήσχύνοντο, κατά δε το γεγραμμένον, ' ανελεήμονα σπλάγχνα έχουτες, και τοῦτο μελετήσαυτες, σατανικόν τι πάλιν πεποιήκασιν. 'Αξιούντων γὰρ τῶν λαῶν διὰ τὸν Εὐτύχιου, καὶ δεομένων περὶ αὐτοῦ, πεποιήκασιν άρπασθηναι ΙQu. Ερμείαν καλούς και έλευθέρους ανδρας τέσσαρας, Ερμείαν, λούοντα τοὺς ἀνεξόδους, καὶ πάνυ γε τούτους πληγαῖς κατακόψας ἐνέβαλεν είς τὸ δεσμωτήριον ὁ δούξ. 'Αλλ' οἱ 'Αρειανοὶ, καὶ Σκυθών ωμότεροι τυγχάνοντες, έπει εωράκασιν μη τελευτήσαυτας έκείνους άπὸ τῶν πληγῶν, ἐμέμφουτο καὶ ἡπείλουν 'Γράφομεν,' λέγοντες, 'τοις εὐνούχοις, ὅτι μὴ μαστίζει ὡς ἐθέλο-Ср. с. 38. μευ ήμεις. 'Εκείνος δε ακούσας και φοβηθεις, ήναγκάσθη και δεύτερον τύψαι τους άνθρώπους. Καὶ οἱ μὲν τυπτόμενοι, εἰδότες διὰ τί τύπτονται, καὶ παρὰ τίνων διεβλήθησαν, οὐδὲν έτερου έλεγου ή. ' Διὰ μεν την ἀλήθειαν τυπτόμεθα, οὐ κοινωνούμεν δε τοις αίρετικοις τύπτε λοιπον, ώς θέλεις, καί σε μέλλει διὰ τοῦτο κρίνειν ὁ Θεός. Οἱ μὲν οὖν ἀσεβεῖς ἤθελον αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίω κινδυνεῦσαι καὶ ἀποθανεῖν ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ λαὸς, είδως τὸν καιρὸν, ήξίωσαν, καὶ μεθ' ἡμέρας έπτά που ή καὶ πλέον ἀπελύθησαν.

61. Οἱ δὲ, ὥσπερ λυπηθέντες, ἔτερόν τι πάλιν ὦμότερον καὶ ἀνόσιον ποιείν ἐπεχείρησαν, ώμον μεν προς πάντας, άρμόζον δὲ τῆ Χριστομάχω αὐτῶν αἰρέσει. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος Luke xii. 33. Ενετείλατο των πτωχων μνημονεύειν, ' Καὶ πωλήσατε,' λέγων, 'τὰ ὑπάρχουτα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην' καὶ, 'Ἐπείνων, καὶ

Matt. xxv. 35, 40.

έδώκατέ μοι φαγείν έδίψων, και έποτίσατέ με. 'Εφ' δσον γαρ εποιήσατε ενί των μικρων τούτων, εμοί εποιήσατε. Ούτοι Cp. Matt. δè, ώς τῷ ὄντι κατὰ Χριστοῦ φρονοῦντες, καὶ ἐν τούτοις ἀντι- xviii.6. πράξαι τώ βουλήματι αὐτοῦ τετολμήκασι. Τοὺς γὰρ δεομένους καὶ τὰς χήρας, ἐπειδὴ τὰς ἐκκλησίας παραδέδωκεν ὁ δοὺξ τοις 'Αρειανοις, και έν αυταις διατρίβειν ουκ ηδύναντο, καθεζομένας έν οις ώρισαν αὐταις τόποις οι πεπιστευμένοι τὰς χήρας κληρικοί, ἐπειδὴ ἔβλεπον τοὺς ἀδελφοὺς προθύμως έπιδιδόντας αὐταῖς, καὶ τρέφοντας τὰς χήρας, αὐτάς τε κατὰ των ποδων τύπτοντες εδίωκον, και τους παρέχοντας διέβαλλον τώ δουκί. Καὶ τοῦτο ἐγίγνετο διὰ Δυναμίου τινὸς στρατιώτου Cp. Contest. φίλον δὲ ἢν τοῦτο Σεβαστιανώ παρά Μανιχαίοις γάρ έλεος οὐκ ἔστιν, άλλα και ἐχθρόν ἐστι παρ' αὐτοῖς τὸ ἐλεεῖν πένητα. Ήν τοίνυν καινή μέμψις, και δικαστήριον νθν πρώτον έπινοηθεν παρ' αὐτῶν. Ἐπὶ εὐεργεσία τις ἐκρίνετο καὶ ὁ μεν ἐλεῶν κατηγορείτο, δ δε εὐεργετούμενος ετύπτετο και μάλλον ήθελον πειυάν τὸν πένητα, ἡ τὸν βουλόμενον ἐλεεῖν παρέχειν. Καὶ τοῦτο δὲ παρά τῶν παλαιῶν πάλιν Ἰουδαίων ἔμαθον, νέοι Cp. c. 19. όντες Ίουδαίοι και αὐτοί και γάρ κάκείνοι βλέποντες τὸν ἐκ γενετής τυφλου λοιπου βλέπουτα, και του πολλφ τφ χρόυφ John ix. 9. παραλυτικου γευόμευου ύγιη του μεν εύεργετήσαυτα Κύριου Matt. ix. 7. ήτιωντο, τούς δε εθ παθόντας ως παραβάτας έκρινον.

62. Τις οὖν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐθαύμαζε; Τις οὐ κατηρᾶτο τὴν αῖρεσιν, καὶ τοὺς ἐκδικοῦντας αὐτήν; Τις οὐκ ἐγίνωσκεν, ὅτι καὶ θηρίων ἀγριώτεροι τυγχάνουσιν οἱ ᾿Αρειανοί; οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὧν ἔνεκα ταῦτα ἐποίουν ἐκέρδαινον οἱ μιαροὶ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὸ καθ᾽ ἑαυτῶν μῖσος παρὰ πᾶσιν ηὕξανον. Ἐνόμιζον ἐξ ἐπιβουλῆς καὶ φόβου βιάζεσθαί τινας εἰς τὴν αἰρεσιν, ὥστε καὶ συνάγεσθαι μετ᾽ αὐτῶν. ᾿Απέβαινε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐναντία· οἱ μὲν γὰρ πάσχοντες ὡς μαρτύριον ὑπέφερον τὰ παρ᾽ ἐκείνων γιγνόμενα, καὶ οὕτε προεδίδουν, οὕτε ἡρνοῦντο τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν· οἱ δὲ θεωροῦντες ἔξωθεν αὐτοὺς, λοιπὸν δὲ καὶ οἱ Ἑλληνες βλέποντες, ὡς ἀντιχρίστους, ὡς δημίους κατηρῶντο· φιλόπτωχον γὰρ καὶ συμπαθὲς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Οῦτοι δὲ καὶ τὸν ἀνθρώπων λογισμὸν ἀπώλεσαν· καὶ οἱ πάσχοντες ἄν ηὕξαντο παρ᾽ ἐτέρων εὖ παθεῖν, αὐτοὶ τοῦτο παθεῖν τοὺς

HIST.ARIAN. ἄλλους οὐκ ἐπέτρεπου, ἔχουτες τὴυ τῶυ δικαστῶυ, καὶ μάλιστα τὴυ παρὰ τοῦ δουκὸς ἐπιτριβὴυ καὶ ἐξουσίαυ.

63. *Α γὰρ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις πεποιήκασι, καὶ πῶς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ δουκὸς καὶ τῶν δικαστῶν ἐφυγάδευσαν, καταφέροντες έκ των οίκων τούς οίκείους αὐτων δια των στρατιωτών, καὶ τοῦ στρατηγοῦ Γοργονίου καὶ πληγαῖς κατακόπτουτος, και πως αυτων (τό γε πάντων ωμότερον) και των ήδη τετελευτηκότων τους άρτους μεθ' όσης υβρεως διήρπασαν, οὐκ έστιν οὐδε λόγφ φράσαι, νικώσης της ώμότητος αὐτῶν την έκ των λόγων διήγησιν. Τί γαρ αν τις είπων είρηκέναι δόξειεν; *Η ποίου πρώτου μυημονεύσας, ούχ εύρίσκει τὰ δεύτερα δεινότερα, των δευτέρων τὰ μετὰ ταῦτα; Πάντα γὰρ αὐτων τὰ έπιχειρήματα καὶ τὰ ἀσεβήματα φόνου καὶ ἀσεβείας πεπλήρωται καὶ οὕτως είσὶ πανούργοι τὴν γνώμην, καὶ ποικίλοι τὸν τρόπου, ως καὶ ἐπαγγελία προστασίας, καὶ δόσει χρημάτων έπιχειρείν ἀπατάν Ιν', ἐπεὶ μὴ ἐξ εὐλόγων ἔχουσι τὴν σύστασιν, καν έκ τούτων δόξωσι φαντασίαν τινα τοις ακεραίοις ἐμποιεῖυ.

64. Τίς οθν έτι τούτους καν έθνικους καλέσειεν απλώς, μήτιγε Χριστιανούς; τίς τούτων τον τρόπου ανθρώπινου, καὶ μη μαλλου τοῦτου θηριώδη ὑπολάβοι, διά τε τὸ ὡμὸν καὶ τὸ άγριου της πράξεως; Καὶ γὰρ καὶ δημίων είσὶ πουηρότεροι, καὶ τῶν ἄλλων αἰρέσεων τολμηρότεροι Ελλήνων γὰρ πολὺ δεύτεροι, μάλλον δέ καὶ μακράν αὐτών τυγχάνουσιν. Έγω γαρ ήκουσα των πατέρων, και πιστον ήγουμαι τον έκείνων λόγου, δτι τὸ πρώτου, δτε γέγουε καὶ ἐπὶ Μαξιμιαυῷ τῷ πάππφ Κωνσταντίου διωγμός, Έλληνες έκρυπτον τούς άδελφούς ήμων. τους Χριστιανους (ητουμένους και πολλάκις απώλεσαν αυτοί χρήματα, δεσμωτηρίων τε έπειράσθησαν, ζνα μόνον τών φευγόντων μη γένωνται προδόται ώς γαρ ξαυτούς ξφύλαττον τούς προσφεύγουτας, και κινδυνεύειν πρό αὐτῶν έβουλεύοντο, 'Αλλά νῦν οι θαυμαστοι οῦτοι, οι τῆς νέας αιρέσεως ἐφευρεται, ἐκ μηδενός έτέρου ή έκ τοῦ ἐπιβουλεύειν ἐπιγινωσκόμενοι, πάντα τάναντία πράττουσιν. Αὐτοί τε γάρ, δι' ξαυτών δήμιοι γιγνόμενοι, πάντας ζητούσι παραδιδόναι καλ τούς κρύπτοντας έπιβουλεύεσθαι ποιούσιν, Ισον έχθρον ήγούμενοι τόν τε κρύπτοντα

A.D. 303.

καὶ τὸν κρυπτόμενον οὕτως εἰσὶ φονευταὶ, καὶ τὴν Ἰούδα πονηρίαν εζήλωσαν οἱ κακοῦργοι.

65. Καὶ οὐκ ἔστι κατ' άξίαν ων διαπράττονται κακων είπειν η τοῦτο μόνον, δτι γράφοντά με καὶ θέλοντα καταλέγειν τῆς πουηρίας εκείνων τας πράξεις, ύπεισέρχεται νοείν, μη αρα τής έν ταις Παροιμίαις 'βδέλλης ή τετάρτη θυγάτηρ' έστιν ή αιρεσις Prov.xxx. 15. αύτη, ήτις μετά τὰς τοσαύτας ἀδικίας καὶ τοὺς τοσούτους φόνους οὐκ εἶπεν, ''Αρκεῖ.' Έτι γὰρ νεανιεύεται καὶ τοὺς έφθασεν άδικήσαι, πάλιν έπαδικείν σπουδάζει. 'Ιδού γάρ μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἔφοδον, μετὰ τὰ ἐξ αὐτῆς γενόμενα κακὰ, Apol. de μετά τὸν δι' Ἡρακλείου γενόμενον διωγμὸν, πάλιν οὐ παύονται διαβάλλοντες βασιλεί θαρρούσι γαρ ως ασεβούντες ακούονται ζυα πλέου τι τοῦ ἐξορισμοῦ γένηται, καὶ τὸ λοιπὸν οί μὴ πειθόμενοι ταις ασεβείαις αὐτών αναιρώνται. Οὕτω γαρ καὶ νῦν καταθρασυνόμενοι Σεκοῦνδος μεν ὁ παγκάκιστος Πενταπολίτης, Apol. c. Ari. καὶ ὁ τούτου συνωμότης Στέφανος, είδότες, ὅτι, κὰν ἀδικῶσιν, Æg. η, 19. έχουσι πρός ἀπολογίαν την αίρεσιν, ἐπειδή μη πειθόμενον αὐτοῖς ἐν Βάρκη πρεσβύτερον ἐωράκασι Σεκοῦνδος δὲ ἐκαλεῖτο, όμωνυμος μέν, ούχ όμόπιστος δε τώ αίρετικώ απέκτειναν λακτίσμασιν αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν ἀναιρούμενος ἐμιμεῖτο τὸν ἄγιον, λέγων ' Μηδείς με παρά δικασταίς έκδικείτω έχω τὸν έκδικοθυτά με Κύριου, δι' δυ καὶ ταθτα πάσχω παρ' αὐτῶυ.' Οἱ δὲ ούτε λέγοντα ήλέουν, ούτε τὰς ἡμέρας έδυσωποῦντο ἐν αὐτῆ γὰρ τη Τεσσαρακοστή λακτίζουτες απέκτειναν τον ανθρωπον.

66. *Ω καινης αἰρέσεως, ὅλον ἐνδυσαμένης τὸν διάβολον ἐν ἀσεβεία καὶ πράξει· ἄρτι γὰρ πρῶτον ἐπενοήθη τοῦτο τὸ κακόν. Εἰ δὲ καὶ τινες ἐδόκουν ποτὲ περὶ αὐτης λογίζεσθαι, ἀλλ' ἔκρυπτον καὶ ἐλάνθανον ταῦτα φρονοῦντες. Εὐσέβιος δὲ καὶ *Αρειος, ὡς ὄφεις ἐξελθόντες ἀπὸ φωλεοῦ, τὸν ἰὸν της ἀσεβείας ταύτης ἐξήμεσαν· καὶ ὁ μὲν *Αρειος τὴν τοῦ βλασφημεῖν ἐκ φανεροῦ τόλμην ἀνεδέξατο· ὁ δὲ Εὐσέβιος τὴν ταύτης Αροί. c. Ατί. προστασίαν· ἀλλ' οὐ πρότερον ἴσχυσε προστήναι τῆς αἰρέσεως, 59. εἰ μὴ, καθὰ προεῖπον, βασιλέα εὖρε προστάτην ταύτης. Οἱ Cp. c. 45. μὲν οὖν πατέρες ἡμῶν οἰκουμενικὴν σύνοδον πεποιήκασι, καὶ τριακόσιοι πλεῖον ἢ ἔλαττον συνελθόντες κατέκριναν τὴν 'Αρεια- Αροί. c. Ατί.

Ηιστ. Απια. νην αξρεσιν, και άπεφήναντο πάντες άλλοτρίαν αὐτην και ξένην της έκκλησιαστικης πίστεως εξναι. Οι δε προστάται ταύτης, όρωντες έαυτους λοιπον άσχημονουντας, και μηδεν εύλογον έχοντας, άλλην όδον επενόησαν, και δια της έξωθεν εξουσίας εκδικείν ταύτην επεχείρησαν. Έφ' & μαλλον άν τις αὐτων θαυμάσειε το καινον και πονηρον επιτήδευμα, και πως ύπερ-

Cp. Ep. Æg. βάλλουσι τὰς ἄλλας αἰρέσεις. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων αἰρέσεων
 τὰ ἐφευρήματα ἐν πιθανότητι ἡημάτων ἔχει τὴν μανίαν πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκεραίων. Καὶ Ἑλληνες μὲν, ὡς εἶπεν ὁ ἀπό-

¹ Cor. ii 4. στολος, εν ύπεροχή καὶ πειθοί λόγων καὶ σοφίσμασι πιθανοίς επιχειρούσιν 'Ιουδαίοι δε, άφεντες τὰς θείας γραφάς, λοιπὸν,

αἰρέσεών εἰσι τολμηρότεροι, καὶ μικροτέρας ἐαυτῶν ἀδελφὰς ἀπέδειξαν ἐκείνας, πλέον αὐτῶν ἀσεβοῦντες, καθάπερ εἴρηται, καὶ πάντας, μάλιστα δὲ τοὺς Ἰουδαίους, ζηλώσαντες ἐν πονηρία.
 ՝ Ως γὰρ ἐκεῖνοι, μὴ δυνάμενοι τὸν Παῦλον ἐλέγξαι περὶ ὧν

Cp. Acts xxi. ἐπροφασίζουτο, εὐθὺς ἥγαγου αὐτὸυ πρὸς τὸυ χιλίαρχου καὶ τὸυ ἡγεμόνα οὕτως οὖτοι, καὶ πλέου ἐκείνων ἐπινοοῦντες, τῆ ἐξουσία μόνη τῶν δικαστῶν κέχρηνται καὶ μόνον τις αὐτοῖς ἀντείρηκεν, ἔλκεται πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ἡ τὸν στρατηλάτην.

67. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι αἰρέσεις, ἐλεγχόμεναι ταῖς ἀποδείξεσιν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, σιωπῶσι, μηδὲν πλέον ἡ ἐντρεπόμεναι τοῖς ἐλέγχοις ἡ δὲ νέα καὶ μυσαρὰ τούτων αἰρεσις, ὅταν ἀνατραπῆ τοῖς λόγοις, ὅταν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας αἰσχυνθεῖσα πέση, λοιπὸν οθς μὴ δεδύνηται πεῖσαι λόγοις, τούτους τῆ βία, καὶ πληγαῖς, καὶ δεσμωτηρίοις ἔλκειν ἐπιχειρεῖ, γνωρίζουσα ἑαυτὴν καὶ οὕτως, ὡς πάντα μᾶλλόν ἐστιν ἡ θεοσεβής. Θεοσεβείας μὲν γὰρ ἴδιον μὴ ἀναγκάζειν, ἀλλὰ πείθειν, ὧσ-

c. 33. Apol. de Fuga, 23. Matt. xvi. 24. John vi. 68.

περ είπαμεν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος αὐτὸς οὐ βιαζόμενος, ἀλλὰ τῷ προαιρέσει διδοὺς ἔλεγε πᾶσι μέν· 'Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν·' τοῖς δὲ μαθηταῖς· 'Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ἀπελθεῖν;' Αὕτη παντελῶς ἀλλοτρία τῆς θεοσεβείας ἐστί. Τί ποιεῖν αὐτὴν ἐχρῆν ἢ τὰναντία τοῦ Σωτῆρος, ὡς Χριστομάχον ἡγεμόνα τῆς

άσεβείας ἐπιγραφομένην Κωνστάντιον, ώς αὐτὸν τὸν 'Αντίχριστου; Αύτὸς γὰρ διὰ τὴν αίρεσιν ἐσπούδασε πρώτον καὶ του Σαούλ εν ώμότητι ζηλώσαι εκείνος μεν γάρ, επειδή δεδώκασιν οί ίερεις έπισιτισμον τώ Δαβίδ, κελεύει, και αναιρούνται πάντες, τὸν ἀριθμὸν ὅντες 'τριακόσιοι καὶ πέντε' οὖτος δὲ, τ Kings (τ Sam.)xxii.18 έπειδη την μέν αιρεσιν πάντες φεύγουσιν, ή δε ύγιαινουσα LXX. πίστις ή els του Κύριου ώμολογήθη, τριακοσίωυ δλωυ σύνοδου έπισκόπων αναιρεί και τους μεν έπισκόπους αυτούς έξορίζει, τους δε λαους εμποδίζει μελετάν την ευσέβειαν και ευχεσθαι τῷ Θεῷ, κωλύων αὐτῶν τὰς συναγωγάς. Καὶ ὥσπερ Σαοὺλ κατέσκαψε την Νομβά την πόλιν των ίερέων, ούτως ούτος καί πλέον τὸ κακὸν αὐξάνων, τὰς ἐκκλησίας τοῖς ἀσεβοῦσι παραδέδωκε καὶ ώς ἐκείνος Δωήκ τὸν διαβαλόντα προτετίμηκε τῶν αληθώς ίερέων, τόν τε Δαβίδ εδίωκε προσέχων τοις Ζιφαίοις ι Kings (τ ούτως ούτος τους μέν αίρετικους προκρίνει των εύσεβων, τους τ δε φεύγοντας αὐτὸν έτι διώκει, προσέχων τοῖς θλαδίαις έαυτοῦ, τοις και διαβάλλουσι τους όρθοδόξους μη συνορών, ώς όσα δ' αν ύπερ της αιρέσεως των 'Αρειανών πράττη τε και γράφη, ταθτα κατά τοθ Σωτήρος έχει την επιχείρησιν.

Cp. Apol. c.

68. Οὐχ οὕτως ᾿Αχαὰβ κατὰ τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ γέγονεν, ώς ούτος κατά των έπισκόπων τετόλμηκεν. Ολως γάρ έκεινος καὶ, φονευθέντος τοῦ Ναβουθαὶ, κατενύγη, καὶ τὸν Ἡλίαν 3 Kings (1 Kings) xxi. έωρακως έφοβήθη ούτος δε ούδε τον τηλικούτον Όσιον 20. ήδέσθη, οὐδὲ τοὺς τοσούτους ἐπισκόπους ἐξορίσας, ἐνάρκησεν, η καν κατενύνη άλλ' ώς άλλος Φαραώ, μαλλον επιτριβόμενος, σκληρύνεται, και χείρονα καθημέραν έπενόει. Και έστιν αυτοῦ τοῦτο παράδοξον τῆς πονηρίας τῶν γὰρ ἐπισκόπων ἐξοριζομένων, συνέβαινε καὶ άλλους τινάς δι' έγκλήματα φόνου, η στάσεως, η κλοπης, κατά την του έγκλήματος ποιότητα, λαμβάνειν την καταδίκην και τούτους μεν μετά μήνας όλίγους άξιούμενος, ώς του Βαραβαν Πιλατος, απέλυε· τους δε του [Qu. Βαραβ-Χριστοῦ δούλους οὐ μόνον οὐκ ήφίει, άλλὰ καὶ μᾶλλον ἀνηλεως κατεδίκαζεν έν τοις έξορισμοις, αθάνατον κακόν γιγνόμενος είς αὐτούς. Των μεν γάρ διά τὸν τρόπον φίλος ήν, των δρθοδόξων δε δια την είς Χριστον εύσεβειαν έχθρος ετύγχανεν. Αρ' σὖν οὐ πᾶσιν ἐκ τούτου λευκῶς ἐδείκνυεν, ὅτι καὶ τότε οἱ

Ηι ΤΑΒΙΑΝ. 'Ιουδαίοι, του μέν Βαραβάν αλτησάμενοι, του δε Κύριον σταυρώσαντες, τοιούτοι ήσαν, οίοι καὶ νύν είσιν οί μετά Κωνσταντίου Χριστομάχοι; Καὶ τάχα πικρότερος οὖτος ἡ Πιλᾶτος ὁ μεν γάρ καν ' ενίψατο' συνορών την άδικίαν ούτος δε καί μάλλου τρίζει τοὺς δδόντας, έξορίζων τοὺς άγίους.

[Julius-Constantius, the Dalmatii, etc.] [πενθερόν.]

69. Τί δὲ θαυμαστὸν εἰ, πλανηθεὶς εἰς ἀσέβειαν, οὕτω κατὰ των έπισκόπων έστιν ώμος, δπου γε ούδε της ίδίας συγγενείας ώς άνθρωπος έφεισατο; Τούς μεν γάρ θείους κατέσφαξε, καὶ τούς ανεψιούς αμείλε και πενθερού μεν. έτι την θυνατέρα γαμών αὐτοῦ, συγγενεῖς δὲ πάσχοντας οὐκ ἡλέησεν άλλὰ καὶ δρκων άεὶ πρὸς πάντας παραβάτης γέγονεν. Οὕτω γὰρ καὶ είς τὸν ἀδελφὸν ἀσεβεῖν τετόλμηκε. Καὶ προσποιεῖται μεν ολκοδομείν αὐτώ μνημείου, την δε μνηστην αὐτοῦ την 'Ολυμπιάδα βαρβάροις εκδέδωκεν, ην εκείνος μέχρι τελευτής εφύλαττε. καὶ ώς ιδίαν ἀνέτρεφεν ξαυτώ γυναικα. γυώμην δε αὐτοῦ παραλύειν ἐπεχείρησεν, οῦ καὶ κληρονόμος εύχεται είναι, γράφων τοιαθτα, έφ' οίς και όλίγην αίσθησιν έχων αν τις ήσχύνθη. Έγω δέ, συμβάλλων αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς, εύρίσκω τοῦτον μη κατά φύσιν έχουτα τὰς φρένας, άλλα μόνον προς τους υποβάλλοντας κινούμενον, ίδιον δε νουν καθόλου μη έχουτα. 'Ο μέν οθν Σολομών φησι ' Βασιλέως ύπακούοντος λόγον ἄδικον, πάντες οι ὑπ' αὐτὸν παράνομοι. Ούτος δε εξ ών ποιεί, δείκυυσιν εαυτόν εκείνον είναι τον άδι-

Prov. xxix.

Cp. c. 50.

κου, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν παρανόμους. 70. Πότε οθυ οθτος, τοιοθτος ων, καλ τοιούτοις χαίρων, δύναταί τι δίκαιον η κατά λόγον φρονήσαι; άνθρωπος δεδεμένος τῆ τῶν συνόντων παρανομία καὶ τούτων όντων ἐπαδόντων,

Cp. c. 51.

οίτινες του εγκέφαλου μάλλου εν ταίς πτέρναις καταπεπατημένον έγουσι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ γράφει, καὶ γράφων μεταμελείται, και μεταμελόμενος παροξύνεται, πάλιν τε δδύρεται. καὶ οὐκ ἔχων δ πράξει, δείκνυσιν ξαυτοῦ τῆς ψυχῆς τὸ ἔρημον των φρενών. Ούτω δε τούτον όντα τοιούτον οίκτείρειεν αν τις μάλλον δικαίως, ότι μετ' έλευθέρου σχήματος καὶ ὀνόματος δούλός έστι των έλκόντων αύτον πρός την ίδιαν ήδονην της Cp. Prov. vii. ασεβείας. 'Αμέλει τὸ ανόητον και κέπφον, ως είπεν ή γραφή,

22. LXX.

καθηκεύειν θέλων άλλοις, ξαυτόν είς καταδίκην τη μελλούση

κρίσει τοῦ πυρὸς παρανάλωμα δέδωκεν ἤδη πράττων ὁ θέλουσιν ἐκεῖνοι, καὶ προπίνων αὐτοῖς τήν τε κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπιβουλὴν, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἐξουσίαν. Ἰδοὺ γὰρ καὶ νῦν πάλιν ἐτάραξε τὰς ἐν ᾿Αλεξανδρεία ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐν Αροί αἰν τῆς καὶ Λιβύαις πάσαις καὶ φανερῶς προσέταξε τοὺς μὲν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπισκόπους ἐκβάλλεσθαι τῶν ἐκκλησιῶν, τοῖς δὲ τὰ ᾿Αρείου φρονοῦσι πάσας αὐτὰς παραδίδοσθαι. Τοῦτό τε ποιεῖν ὁ στρατηλάτης ἤρ- Cp. c. 54-ξατο καὶ λοιπὸν ἐπίσκοποι δέσμιοι, πρεσβύτεροί τε καὶ μονάζοντες σεσιδηρωμένοι, καὶ πληγαῖς κατακοπέντες ἴσα θανάτω, παρεπέμφθησαν. Πάντα τε κατὰ τόπον τετάρακται καὶ ἡ Αἴγυπτος καὶ Λιβύη πᾶσα κινδυνεύει, τῶν λαῶν δυσανασχετούντων ἐπὶ τῷ παρανόμφ προστάγματι τούτφ, καὶ βλεπόντων τὴν τοῦ ᾿Αντιχρίστου παρασκευὴν, καὶ τὰ ἴδια ἀπ᾽ αὐτῶν μὲν ἀρπαζόμενα, τοῖς δὲ αἰρετικοῖς ἐκδιδόμενα ταῦτα.

71. Πότε οὖν ἠκούσθη τοσαύτη παρανομία; πότε τι τοιοῦτο καν εν διωγμώ γέγονε κακόν; Ελληνες γεγόνασιν οι πρότερον διώξαντες άλλ' οὐκ είς τὰς ἐκκλησίας εἰσήνεγκαν τὰ εἴδωλα. 'Ιουδαία ην Ζηνοβία, καὶ Παύλου προέστη τοῦ Σαμοσατέως. άλλ' οὐ δέδωκε τὰς ἐκκλησίας τοῖς 'Ιουδαίοις εἰς συναγωγάς. Καινόν έστι τοῦτο μύσος οὐκ έστιν άπλως διωγμός, άλλά διωγμού μέν πλέον προοίμιον δέ και παρασκευή του 'Αντιχρίστου. Έστω γάρ, και κατά Αθανασίου, και κατά των άλλων επισκόπων, οθε εξώρισαν, προφάσειε επλάσαντο ψευδείς τι πρός το καινον επιτήδευμα τούτο; ποίαν άρα πρόφασιν έχουσι κατά πάσης της Αλγύπτου, καλ Λιβύης, καλ Πενταπόλεως είπειν; Οὐδε γάρ καθ' έκαστον επιβουλεύειν ήρξαντο, ζνα κάν ψεύσασθαι δυνηθώσιν άλλ' άθρόως πάσιν έπέθευτο, Ίνα, κὰν θέλωσι πλάσασθαι, καταγνωσθώσιν. 'Ετύφλωσε γοθν αὐτών έν τούτοις την διάνοιαν ή κακία, καὶ Wisd. ii. 21. πάντας άπλως τούς επισκόπους άπροφασίστως ήξίωσαν εκβάλλεσθαι. Γνα δείξωσιν δτι κατά 'Αθανασίου και κατά των άλλων έπισκόπων, οθς έξώρισαν, προφάσεις έπλάσαντο ψευδείς, δι' οὐδεν έτερον ή δια την μιαράν αίρεσιν των Χριστομάχων 'Αρειανών. Τοῦτο γὰρ λοιπὸν οὐ κέκρυπται, ἀλλὰ πᾶσι μάλιστα νθν γέγονε φανερόν. 'Αθανάσιον μεν γάρ προσέ72. Καὶ ὁ μὲν στρατηλάτης Σεβαστιανὸς ἔγραψε τοῖς κατὰ τόπον πραιποσίτοις καὶ στρατιωτικαῖς ἐξουσίαις καὶ οἱ μὲν

Ηι Ταξεν ἐκβάλλεσθαι τῆς πόλεως, ἐκείνοις δὲ παραδέδωκε τὰς ἐκκλησίας. Καὶ οἱ μὲν πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπὸ Πέτρου καὶ ᾿Αλεξάνδρου τυγχάνοντες, ἐκβάλλονται καὶ φυγαδεύονται οἱ δὲ ἀληθῶς ᾿Αρειανοὶ, οἱ μὴ ἔξωθεν ἀληθῶς ὑπονοούμενοι, ἀλλ' οἱ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν αἴρεσιν ἐκβληθέντες μετ' αὐτοῦ τοῦ ᾿Αρείου παρὰ ᾿Αλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, ἐν μὲν τῆ ἄνω Λιβύη Σεκοῦνδος, ἐν δὲ τῆ ᾿Αλεξανδρείς Cp. Soc. i. Εὐζώῖος ὁ Χαναναῖος, καὶ Ἰούλιος, καὶ Ἦμων, Μάρκος τε, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Ζώσιμος, καὶ Σαραπίων ἐπίκλην Πελύκων, καὶ ἐν Λιβύη Σισίννιος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ νεώτεροι συνασεβοῦντες αὐτοῖς οὖτοι τὰς ἐκκλησίας παρειλήφασιν.

άληθως επίσκοποι εδιώχθησαν, οί δε τα της ασεβείας φρονοθυτες αυτ' εκείνων εισήχθησαν. Και εξώρισαν μεν επισκόπους γηράσαντας έν τῷ κλήρω, καὶ πολυετεῖς έν τῆ ἐπισκοπῆ, Cp. Apol. de ἀπὸ ᾿Αλεξάνδρου ὄντας τοῦ ἐπισκόπου ᾿Αμμώνιον μὲν καὶ Fuga, 7. Ερμην, και Ανάγαμφον, και Μάρκον, είς την ἄνω δασιν. Μοῦιν δὲ καὶ Ψενόσιριν, καὶ Νειλάμμωνα, καὶ Πλήνην, καὶ Μάρκου, καὶ 'Αθηνόδωρου, είς την 'Αμμωνιακήν, δι' οὐδεν έτερον ή ίνα δια των ερήμων διερχόμενοι τελευτήσωσι. γαρ οὐδε νοσοῦντας αὐτοὺς ἡλέησαν άλλα και βαρέως δια την ασθένειαν φέροντες ήλαυνον, ώστε φορείοις αυτούς αποφέρεσθαι, καὶ διὰ τὴν νόσον ἐπακολουθείν αὐτοίς τὰ ἐντάφια. 'Απέθανε γοῦν είς έξ αὐτών, καὶ οὐδὲ τὸ σώμα συνεχώρησαν άποφέρεσθαι τοις ίδίοις. Διά τοῦτο καὶ Δρακόντιον μεν έπίσκοπου els τὰ ἔρημα περί τὸ Κλύσμα ἐξώρισαυ, Φίλωνα δὲ els Βαβυλώνα, καὶ 'Αδέλφιον εἰς Ψίναβλα τῆς Θηβαίδος, 'Ιέρακά τε καὶ Διόσκορου τοὺς πρεσβυτέρους είς Σοήνηυ εξώρισαν καὶ 'Αμμώνιον μέν καὶ 'Αγαθον, καὶ 'Αγαθοδαίμονα, καὶ 'Απολλώνιον, καὶ Εὐλόγιον, καὶ ᾿Απολλώ, καὶ Παφνούτιον, καὶ Γάϊον, καὶ Φλάβιον, άρχαίους ἐπισκόπους, καὶ Διόσκορον, καὶ 'Αμμώνιον, και 'Ηρακλείδην, και Ψάϊν, πάλιν ἐπισκόπους, ἐφυγάδευσαν καὶ τοὺς μεν είς λιθουργίαν παραδεδώκασι, τοὺς δὲ έδίωξαν άναιρήσαι θέλοντες, άλλους τε πολλούς διήρπασαν.

Καὶ λαϊκούς μέν μ' καὶ παρθένους, πρότερον παρά πύρ στή-

σαντες αὐτὰς, εξώρισαν οὕτω κόψαντες πληγαίς ταίς ἀπὸ Apol de Fuga, 7. φοινίκων ράβδοις, ώς μετά ήμερας πέντε τὰς μεν αὐτών ἀποθανείν, τὰς δὲ χειρουργείσθαι διὰ τοὺς ἐμπαγέντας ἐν τοῖς μέλεσι σκόλοπας, και μείζονας θανάτου τας βασάνους υπομέ-Καὶ τό γε δεινότερον παντί μεν Ισχύοντι, οίκειον δε των ασεβων έπειδη κοπτόμεναι του Χριστου έπεκαλούντο, μειζόνως έτριζον κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας. 'Αμέλει οὐδὲ τὰ σώματα των απογιγνομένων απεδίδουν τοις ίδιοις είς ταφήν άλλ' ἔκρυπτου, Ίνα δόξωσι λαυθάνειν την ἀνδροφονίαν. 'Αλλ' οὐκ ἔλαθον πᾶσα γὰρ ἡ πόλις ἐώρακε, καὶ πάντες ὡς δημίους, ώς κακούργους καὶ ληστάς ἀπεστρέφουτο. Καὶ γάρ καὶ μουαστήρια κατέστρεψαν, καὶ εἰς πῦρ ἐμβαλεῖν μοναχοὺς ἐπείρασαν και διήρπασαν οίκους, και παραθήκας πεθείσας παρά τοῦ έπισκόπου els οίκου έλευθέρων έπεισελθόντες ήρπασαν. καί απεστέρησαν τας χήρας κατά πελμάτων έκοπτον, και τας έλεημοσύνας έκώλυον.

73. Τοιαθτα μέν οθν τὰ πονηρεύματα των Αρειανών. Οία δὲ αὐτῶν καὶ τὰ τῆς ἀθεότητος ἐπιχειρήματα, τίς ἀκούσας οὐ φρίξειε; Τοὺς μὲν γὰρ τηλικούτους γέροντας καὶ πολυετείς έπισκόπους έξορισθήναι πεποιήκασιν άντι δε τούτων νεωτέρους ἀσελγεῖς Ελληνας, μήτε κατηχηθέντας, δόξαντες εὐθὺς περαίνειν και άλλους διγυναίους, και έπι μείζοσιν αιτίαις έγκαλουμένους, δια τον περί αὐτοὺς πλοῦτον, καὶ τὴν ἐκ τῆς Apol ad πολιτείας δυναστείαν, χρυσίον διδόντας, ώς από πωλητηρίου απέστελλον αὐτοὺς δυομάσαντες ἐπισκόπους. Καὶ λοιπον τοις λαοις δεινοτέρα εγίγνετο ή συμφορά αποστρεφόμενοι γάρ τους μισθωτούς εκείνων, και άλλοτρίους ξαυτών, ξμαστίζουτο, έδημεύουτο, είς τὰ δεσμωτήρια κατεκλείουτο παρά τοῦ στρατηλάτου. Ἐποίει γὰρ τοῦτο προθύμως Μανιχαίος ών ໃνα τους μεν ίδίους μη επιζητώσιν, οθς δε απεστρέφοντο, δέχωνται, ανθρώπους τοιαθτα πράττοντας, οία και πρό τούτου έν τοις είδώλοις έπαιζον.

74. Τίς οὖν ταῦτα βλέπων ἡ ἀκούων, τίς δρών τὴν ἀλαζουείαν των άσεβων, και τοσαύτην άδικίαν, εί δίκαιός έστιν, οὐ στενάξειεν: 'Έν τόποις' γὰρ 'ἀσεβών στένουσι δίκαιοι.' Prov. xxviii. Τίς, τούτων γιγνομένων και της ασεβείας τοσαύτην αναισχυν- 28. LXX.

[Dimin. of Constantius.

Ηι ΤΑΝΙΑΝ. τίαν λαβούσης, έτι τολμά λέγειν 'Κοστύλλιον' Χριστιανόν, και οὐ μάλλου 'Αυτιχρίστου την είκόνα; Τί γὰρ τῶν τούτου γυωρισμάτων παραλέλοιπεν; *Η πώς οὐ παυταχόθεν οὐτος έκείνος είναι νομισθήσεται, κάκείνος τοιούτος αν υπονοηθείη,

Cp. c. 56.

οίός έστιν ούτος; Οὐ τὰς ἐν τῆ μεγάλη ἐκκλησία, τῆ ἐν τῷ Καισαρείω, γινομένας θυσίας, και κατά Χριστού βλασφημίας, ώς έξ έντολής αὐτοῦ πεποιήκασιν 'Αρειανοί τε καὶ "Ελληνες;

Dan. vii. 24, οὐχ ἡ δρασις τοῦ Δανιὴλ οὕτω σημαίνει τὸν 'Αντίχριστον, ὅτι ποιήσει πόλεμον μετά των άγίων, και Ισχύσει πρός αὐτούς, καὶ ὑπεροίσει ἐν κακοῖς πάντας τοὺς ἔμπροσθεν, 'καὶ τρεῖς βασιλείς ταπεινώσει, και λόγους πρός του "Υψιστον λαλήσει, καὶ ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιωσαι καιρὸν καὶ νόμον; ' Τίς οὖν ἄλλος πώποτε τοιαύτα έπεχείρησε πράξαι ή μόνος Κωνστάντιος; Ούτος γαρ τοιουτός έστιν, οίος αν έκεινος γένοιτο. γαρ λόγους πρός του "Υψιστου, προϊστάμενος της ασεβούς αίρέσεως και πρός τους άγιους ποιεί πόλεμου, έξορίζων τους έπισκόπους εί και πρός όλίγον έπι τῆ ξαυτοῦ ἀπωλεία ταύτην την έξουσίαν έχει. Καὶ γὰρ οῦτος τοὺς πρό αὐτοῦ νενίκηκεν έν κακία, καινόν επινοήσας τρόπον τοῦ διωγμοῦ· καὶ τρεῖς

[A.D. 350, 353, 354.]

βασιλείς, Βρετανίωνα, και Μαγνέντιον, και Γάλλον καθελών, εὐθὺς προέστη τῆς ἀσεβείας καὶ ὡς γίγας πρὸς τὸν ἡψιστον έτόλμησεν έπαρθήναι τη άλαζονεία. Ούτος ύπενόησεν άλλοιώσαι νόμον, παραλύων την μέν τοῦ Κυρίου διὰ τών ἀποστόλων διάταξιν, τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀλλάττων ἔθη, καὶ καινὸν αὐτὸς έπινοων τρόπον των καταστάσεων. Έξ άλλων γάρ τόπων καὶ πρό πευτήκουτα μουών μετά στρατιωτών έπισκόπους άποστέλλει πρός τούς μη θέλουτας λαούς και άντι γνώσεως της πρός τους λαους, έκείνοι φέρουσι τὰς ἀπειλάς, και τὰ πρὸς τους Ούτω Γρηγόριον από Καππαδοκίας

Encycl. 2.

δικαστάς γράμματα. έπεμψεν εls 'Αλεξάνδρειαν' καὶ εls μεν το Σίρμιον απο Κυζίκου μετεπέμψατο Γερμίνιου άπὸ δὲ τῆς Λαοδικείας Κεκρόπιου είς την Νικομήδειαν απέστειλεν.

Ep. Æg. 7.

75. Καὶ Αὐξέντιον μέν τινα φιλοπράγμονα μᾶλλον ἡ Χριστιανον από Καππαδοκίας είς Μεδιόλανον μετεστείλατο τν', έπειδη του έπίσκοπου του έκει Διουύσιου, αυθρωπου εύλαβη, δια την είς Χριστον εύσέβειαν έξώρισε, τούτον έκει κελεύση είναι άνθρωπον μήπω μηδέ την 'Ρωμαϊκήν είδότα γλώτταν, ή μόνου ἀσεβείν υθν δε πάλιν Γεώργιόν τινα Καππαδόκην ἄν- c. 51. Ερ. Ερ. Φρωπον, ὑποδέκτην εν Κωνσταντινουπόλει ταμιακών γενόμενον, de Fuga, 6. De Syn. 12. καὶ σφετερισάμενον πάντα, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο φυγόντα, προσέταξεν εls 'Αλεξάνδρειαν είσελθειν μετά στρατιωτικής φαντασίας, καὶ τῆς τοῦ στρατηλάτου εξουσίας. Εἶτα εύρων Ἐπί- Ερ. Æg. 7. κτητόν τινα νεόφυτον, και νεώτερον θρασύν, ήγάπησεν, δρών αὐτὸν ἔτοιμον είς κακίαν καὶ δι' αὐτοῦ οῖς ἐθέλοι λοιπὸν έπισκόποις έπιβουλεύει έτοιμος γάρ έκεινός έστι πάντα ποιείν à βούλεται βασιλεύς. Τούτφ γοῦν ὑπηρέτη χρώμενος, καὶ έν τη 'Ρώμη πεποίηκε παράδοξον, και άληθως δμοίωμα της 'Αντιχρίστου κακουοίας' αυτί γαρ της έκκλησίας το παλάτιου παρασκευάσας, και άντι των λαων τρείς που θλαδίας ξαυτού πεποίηκε παρείναι και λοιπον ήναγκασε τρείς κακοήθεις κατασκόπους (οὐ γὰρ ἄν τις ἐπισκόπους εἴποι') καταστήσαι δήθεν έπίσκοπου έν τῷ παλατίφ Φήλικά τινα ἄξιον έαυτῶν. Οἱ γὰρ λαοί πάντες, είδότες την παρανομίαν των αίρετικων, ούτε συνεχώρησαν αὐτοῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσελθεῖν, ἀλλὰ μακρὰν ἀπ' Cp. Theod. αὐτῶν ἀνεχώρησαν.

76. Τί οὖν οὖτος τοῦ ἀντιχρίστου παραλέλοιπεν; ἡ τί. πλέον ἐκείνος ἐλθών τούτου ποιήσειεν; *Η πώς ἐκείνος ἐλθών ούχ εύρήσει πρός απάτην εύκολον προετοιμασθείσαν αὐτῷ παρα τούτου την δδόν; Καὶ γὰρ πάλιν ἀντὶ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰ παλάτια πρός ξαυτόν τας κρίσεις προκαλείται. μέν αὐτὸς ἐξάρχει τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι, κᾶν θεωρήση τοὺς κατηγόρους ἀποροθυτας, αὐτὸς ἀναδέχεται τὴν κατηγορίαν Ίνα μηδε απολογείσθαι λοιπον εξή τοις αδικουμένοις δια την παρ' αὐτοῦ βίαν. Καὶ τοῦτο πεποίηκεν ἐν τοῖς κατὰ 'Αθανασίου' την γάρ Παυλίνου, και Λουκιφέρου, και Εύσεβίου, και Διονυσίου των επισκόπων παρρησίαν βλέπων, και ως εκ της μετανοίας Ούρσακίου καὶ Οὐάλεντος διήλεγχον τοὺς κατὰ τοῦ ἐπι- Apol. c. Ari. σκόπου λέγοντας, καὶ συνεβούλευον μηκέτι χρηναι πιστεύεσθαι τους περί Οὐάλεντα μεταγνόντας έφ' οις λέγουσι νυν, εὐθυς αναστας είπεν 'Έγω κατήγορός είμι νῦν 'Αθανασίου, δι' έμε Cp. c. 33. πιστεύσατε οις έαν λέγωσιν ουτοι. Είτα, έκείνων λεγόντων, 'Πως δύνασαι κατήγορος είναι, μη παρόντος του κατηγορουΗι ΕΤ.ΑΡΙΑΝ. μένου; εί γὰρ σὰ κατήγορος εί, ἀλλ' ἐκείνος μὴ παρών, οὐ δύναται κρίνεσθαι. Οὐ γὰρ 'Ρωμαϊκή ἐστιν ἡ κρίσις, ΐν' ὡς βασιλεύς πιστευθής, άλλα περί έπισκόπου έστι το κρίμα καί δεί την κρίσιν ζσην είναι τώ κατηγορούντι καὶ τώ κρινομένω. Πως δε και κατηγορείς; συνείναι γάρ οὐκ ήδύνασο τω μακράν σου τυγχάνοντι' εί δε παρά τούτων ακούσας λέγεις, δίκαιόν έστι σε και τα παρ' εκείνου λεγόμενα πιστεύειν ει δε μή πιστεύεις έκείνω, πιστεύεις δε τούτοις, φαίνονται μάλλον οῦτοι διὰ σὲ λέγουτες ταῦτα, καὶ είς σὴν χάριν κατηγοροῦντες 'Αθανασίου.' Ταθτα άκούσας, και νομίσας υβριν είναι τὸ λεχθέν όρθως, εκείνους μεν εξώρισε κινηθείς δε κατά 'Αθανασίου, άγριώτερου έγραψευ αὐτόν τε παθείν τὰ γενόμενα, καὶ τοίς 'Αρειανοίς παραδοθήναι τὰς ἐκκλησίας, καὶ τούτοις ἐξείναι πράττειν à βούλονται.

Dan. ix. 27. Matt. xxiv.

προκαθήμενον των εκκλησιαστικών κρίσεων, οὐκ ἀκολούθως ἃν είποι τοῦτ' είναι τὸ διὰ τοῦ Δανιὴλ είρημένον ' βδέλυγμα τῆς έρημώσεως; ' Τὸν γὰρ Χριστιανισμὸν περιβεβλημένος, καὶ εἰς τοὺς ἀγίους τόπους ' εἰσερχόμενος,' ἐστηκώς τε ἐν αὐτοῖς, ἐρημοῖ τὰς ἐκκλησίας, παραλύων τοὺς τούτων κανόνας, καὶ τὰ ἴδια κρατείν βιαζόμενος. Αρα τίς έτι τολμά λέγειν τον καιρον τούτον είρηνικον είναι Χριστιανών, και ου μάλλον διωγμόν; καλ διωγμόν, οίος ούτε πώποτε γέγονεν, ούτε τάχα τις ποιήσει

77. Δεινά μεν οθν και πέρα δεινών τὰ τοιαθτα πρέπουσα δὲ πρᾶξις δμως τῷ σχηματιζομένω τὰ τοῦ 'Αντιχρίστου. γαρ, βλέπων αὐτὸν εξάρχοντα των νομιζομένων επισκόπων καὶ

2 Thess. ii. 8. ποτέ τοιούτον, εί μη άρα 'δ υίδς της ανομίας,' οί Χριστομάχοι δεικυύουσιν, αναζωγραφούντες έν αυτοίς ήδη. Διὸ καὶ μάλιστα προσήκει νήφειν, μήπως ή αίρεσις αύτη, πολλην αναισχυντίαν

έχουσα, καὶ διαχυνομένη ώς ' lòs κεράστου,' καθώς έν ταῖς Παροιμίαις γέγραπται, διδάσκουσά τε κατά τοῦ Σωτήρος φρονείν, αύτη αν είη ή αποστασία μεθ' ην εκείνος αποκαλυφθήσεται, πάντως έχων τον πρόδρομον ξαυτοῦ Κωνστάντιον. τί ούτως μαίνεται κατά των εύσεβων; διά τί ως ύπερ ίδίας αίρέσεως αγωνίζεται; καὶ έχθρον μεν ίδιον λέγει τον μη πει-

θόμενον τη 'Αρείου μανία, τὰ δὲ παρὰ τῶν Χριστομάχων λεγόμενα καταθυμίως δέχεται, καὶ τοιαύτας καὶ τοσαύτας συνόδους

Prov. xxiii. 32.

ἀτιμάζει; διὰ τί τοῖς ᾿Αρειανοῖς ἐκέλευσε τὰς ἐκκλησίας παραδίδοσθαι; οὐχ ἵνα ἐκεῖνος ἐλθὼν εὕρῃ, πῶς εἰς αὐτὰς εἰσέλθῃ, καὶ ἀποδέξηται τοῦτον ἐτοιμάσαντα τοὺς τόπους αὐτῷ; Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ ᾿Αλεξάνδρου, καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ᾿Αχιλλᾶ, καὶ πάλιν τοῦ πρὸ τούτου Πέτρου, γέροντες ἐπίσκοποι ἐξεβάλλοντο· ἐκεῖνοι δὲ εἰσήγοντο, οὖς ὰν ἔλεγον οἱ ἀκολουθοῦντες τοῖς στρατιώταις· ἔλεγον δὲ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονεῖν ἐπαγγελλομένους.

78. Εὔκολον δὲ τοῦτο Μελιτιανοῖς ἦν τὸ πρόβλημα· οἱ γὰρ Cp. Ep. Æg. πλείστοι, μάλλον δε οι πάντες, ουκ άπο θεοσεβούς άγωγης είσιν, οὐδὲ γινώσκουσι την είς Χριστον ύγιαίνουσαν πίστιν, οὐδ' ὅλως τι ἐστι Χριστιανισμός, ἡ ποίας ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί γραφάς. Οι μέν γαρ αὐτῶν ἐξ είδώλων ἐλθόντες, οί δὲ ἐκ τοῦ βουλευτηρίου καὶ τῆς πρώτης πολιτείας διὰ τὴν ταλαίπωρου άλειτουργησίαν και προστασίαν πείσαντές τε Cp. Apol. c. χρήμασι τους πρό αυτών Μελιτιανούς, είς τουτο παρήλθον, και Ari. 54. πρίν κατηχηθώσιν. Εί δέ καὶ έδοξαν, ποία κατήχησις παρά Μελιτιανοις έστιν; δμως οὐδε δόξαντες κατηχεισθαι, ήλθον άμα και εύθυς, ώσπερ παίδες όνομα λαβόντες, εκλήθησαν έπίσκοποι. Καὶ διὰ τοῦτο, τοιοῦτοι όντες, οὐδὲν ἡγήσαντο τὸ πράγμα, οὐδε διαφέρειν εὐσέβειαν ἀσεβείας ενόμισαν. Προθύμως γουν και ταχέως έκ Μελιτιανών 'Αρειανοί γεγόνασιν. *Αν δε και έτερόν τι προστάξη βασιλεύς, και είς τοῦτο πάλιν είσιν έτοιμοι μεταβάλλεσθαι. ή γαρ της εύσεβείας άγνοια ταχέως έπὶ τὴν συνήθη καὶ τὴν έξ ἀρχῆς, ἡν μεμαθήκασιν, αφροσύνην καταφέρει τούτους. Καὶ γαρ οὐδέν ἐστιν αὐτοῖς ' ἀνέμφ παντὶ καὶ κλύδωνι περιφέρεσθαι,' ἔως μόνον εἰσὶν ἀλει- Cp. Eph. iv. τούργητοι, καὶ προστασίαν ἀνθρωπίνην ἔχουσι τάχα δὲ οὐδὲ μεταβάλλεσθαι, οίοι καὶ πρὸ τούτου ήσαν, καὶ οίοι ήσαν ὅτε πάλιν Ελληνες ετύγχανον. 'Αμέλει, τοιοῦτοι τὸν τρόπου οντες εύκολοι, και νομίζοντες πολιτείαν βουλής είναι την έκκλησίαν, καὶ τὰ τῶν εἰδώλων Φρονοῦντες, ώσπερ ἔθνη, εἰσελθόντες εls 'τὸ καλὸν ὄνομα' τοῦ Σωτῆρος, ἐμίαναν τὴν Αίγυπτον James ii. 7. πασαν ποιήσαντες καν δλως δνομασθήναι την Αρειανήν αίρεσιν εν αὐτῆ. Ετι γὰρ εν δλοκλήρφ μόνη τῆ Αἰγύπτφ παρρησία της δρθοδοξίας ην και διά τοῦτ' ἐσπούδασαν και ταύτη

Joel ii. 17.

Ηι ST. ΑΒΙΛΝ. φθόνου έπαγαγείν οι δυσσεβείς, μάλλου δε οὐκ αὐτοὶ, άλλ' ὁ κινήσας αὐτοὺς διάβολος το ελθών ὁ τούτου κῆρυξ 'Αντίχριστος εὕρη καὶ ἐν τῆ Αλγύπτφ τὰς ἐκκλησίας ἐαυτοῦ γενομένας, τούς τε Μελιτιανοὺς προκατηχηθέντας ἤδη τὰ ἐκείνου, καὶ ἐπιγνῷ ἐαυτὸν ἐν ἐκείνοις ἤδη μορφωθέντα.

79. Τοιούτον μεν συν έστι το εξελθον παρά Κωνσταντίου παράνομον πρόσταγμα των δε λαων προθυμία μεν ήν είς μαρτύριον, και μάλλον μίσος κατά της άσεβεστάτης αιρέσεως, πένθος δε δμως διά τὰς εκκλησίας, και στεναγμός παρά πάντων, βοώντων πρὸς τὸν Κύριον 'Φείσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου, και μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου είς δνειδος τοις έχθροις σου

καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ἄνειδος τοῖς ἐχθροῖς σου
ἀλλὰ καὶ τάχυνον τοῦ ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἀνόμων. 'Ιδοῦ
γὰρ τῶν μέν σου θεραπόντων οὐκ ἐφείσαντο, τῷ δὲ 'Αντιχρίστω τὴν ὁδὸν παρασκευάζουσιν.' Οὐ γὰρ ἀντιστήσονται
ποτε Μελιτιανοὶ τούτω, οὐδὲ φροντίσουσι περὶ ἀληθείας, οὐδὲ
ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν φαῦλον ἡγήσονται. ἄνθρωποι μηδόλως γνησίως προσελθόντες τῷ Λόγω, πρὸς πάντα κατὰ τὸν
χαμαιλέοντα σχηματιζόμενοι, καὶ μισθωτοὶ τῶν ἀνυόντων αὐτῶν τὴν χρείαν γιγνόμενοι. Οὐ γὰρ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔχουσι
τὸν σκοπὸν, ἀλλὰ ταύτης τὴν παραυτίκα προκρίνουσιν ἡδουήν
1 Cor. xv. 32. καὶ μόνον λέγουσι. ' Φάγωμεν καὶ πίωμεν' αὖριον γὰρ ἀποθνή-

Cor. xv. 32. και μόνον λέγουσι. 'Φάγωμεν και πίωμεν' αύριον γάρ άποθνήσκομεν.' Των μεν ουν ύποκριτων 'Επικριτιανων άντι Μελιτιανων ή πρόθεσις τοιαύτη, και ό τρόπος άπιστος οι δε πιστοι δούλοι του Σωτήρος και άληθως επίσκοποι, οι γνησίως πιστεύσαντες, και μη έαυτοις, άλλα τω Κυρίω ζωντες, ουτοι, πιστως εύσεβουντες εις τον Κύριον ήμων 'Ιησούν Χριστον, και γινώσκοντες, καθά προείπον, ως κατά της άληθείας προφάσεις είσι ψευδείς, και φανερως επλάσθησαν δια την 'Αρειανην αίρεσιν' κοι. c. Απ. και γάρ εκ της Ούρσακίον και Ούάλεντος μετανοίας κατεμάν-

ψευδεῖς, καὶ φανερῶς ἐπλάσθησαν διὰ τὴν ᾿Αρειανὴν αἵρεσιν Αροι. c. Ari. καὶ γὰρ ἐκ τῆς Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος μετανοίας κατεμάνβε. θανον τὴν κατὰ ᾿Αθανασίου συντεθεῖσαν συκοφαντίαν, ἵνα αὐτὸν μὲν ἐκποδὼν ἄρωσι, τὴν δὲ ἀσέβειαν τῶν Χριστομάχων εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσάξωσι ταῦτα συνορῶντες, ὡς ἀληθείας ὅντες ὑπέρμαχοι καὶ κήρυκες, ὑβρισθῆναι καὶ ἐξορισθῆναι μᾶλ-

λου είλουτο, καὶ ὑπέμειυαυ, ἢ κατ' αὐτοῦ ὑπογράψαι, καὶ τοῖς 'Αρειομαυίταις κοινωυῆσαι. Οὐ γὰρ ἐπελάθουτο, ἃ ἐδίδαξαυ ἀλλὰ καὶ μᾶλλου γιγυώσκουσιυ, ὡς τοῖς μὲυ προδόταις ἀτιμία πολλή, τοις δε δμολογούσι την αλήθειαν, βασιλεία οὐρανών καὶ τοῖς μὲν όλιγώροις καὶ φοβηθεῖσι Κωνστάντιον οὐδὲν ἔσται άγαθόν τοις δε ύπομείνασι τας ώδε θλίψεις, ώς εκ χειμώνος ναύταις εύδιος λιμήν, ως άθληταις μετά τον άγωνα στέφανος, ούτω καὶ αὐτοῖς μεγάλη καὶ αἰώνιος χαρὰ καὶ εὐφροσύνη έν τοις ούρανοις γενήσεται οίαν έσχεν Ίωσηφ μετά τας θλίψεις έκείνας οίαν δ μέγας Δανιήλ μετά τούς πειρασμούς καὶ τάς πολλάς ἐπιβουλάς των βασιλικών οίαν ἔχει νῦν ὁ Παῦλος στεφανούμενος ύπὸ τοῦ Σωτήρος οίαν προσδοκώντες καὶ οί πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ λαοὶ, ταῦτα βλέποντες, οὐκ ἠσθένησαν τῆ προαιρέσει, άλλα μαλλου ενεδυναμώθησαν τη πίστει, και πλέου ηύξησαν την προθυμίαν. Πληροφορηθέντες γάρ ύπερ της συκοφαντίας και άσεβείας των αιρετικών, καταγινώσκουσι μέν τοῦ διώκουτος, συντρέχουσι δὲ τοῖς διωκομένοις τῆ γνώμη καὶ τη δμοφροσύνη τνα και αυτοί τον της δμολογίας απολάβωσι στέφανον.

80. Πολλά μεν οθν αν τις δύναιτο λέγειν κατά της μυσαράς καὶ Χριστομάχου ταύτης αἰρέσεως πολλά δὲ καὶ ἀποδείξειεν άν τις είναι προοίμια τοῦ Αντιχρίστου τὰ ἐπιτηδεύματα Κωνσταντίου επειδή δε, ώς είπεν ὁ προφήτης, ' ἀπὸ ποδών έως Isa i. 6. κεφαλής οὐδέν ἐστιν' εὐλογον ' ἐν αὐτή,' παντός δὲ ρύπου καὶ πάσης ασεβείας πεπλήρωται, ώστε και μόνον έξ ακοής φευκτέαν αὐτην είναι, ως εξέραμα κυνός, και δρακόντων ίου έστι δὲ καὶ Κοστύλλιος ἐκ φανεροῦ τὴν εἰκόνα φέρων τοῦ ἀντικειμένου τνα μή μακρός δ λόγος γένηται, διά τοῦτο καλὸν άρκεσθηναι τη θεία γραφή, και πάντας αυτή πεισθηναι παραγγελλούση διά τε τὰς ἄλλας αἰρέσεις, καὶ μάλιστα διὰ ταύτην ἔστι δε αυτής το παράγγελμα τουτο ''Απόστητε, απόστητε, εξέλ- Isa. lii. 11. θετε ἐκείθεν, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄψησθε, ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, οἱ φέροντες τὰ σκεύη Κυρίου.' Τοῦτο γάρ πρός διδασκαλίαν άρκει πάσιν τν, εί μέν τις ήπατήθη παρ' αὐτων, έξελθων ως ἀπὸ Σοδόμων, μηκέτι πρὸς αὐτοὺς έπιστρέψη, μήποτε πάθη τὰ της γυναικός τοῦ Λώτ εί δέ τις καθαρός εξ άρχης άπο της άσεβους ταύτης αιρέσεως διέμεινεν, έχη τὸ καύχημα ἐν Χριστῷ λέγων 'Οὐκ ἐξεπετάσαμεν χεῖρας Psal aliii ήμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον, οὐδὲ προσεκυνήσαμεν τοῖς ἔργοις

Hist.Arian. τῶν χειρῶν ἡμῶν, οὐδὲ ἐλατρεύσαμεν τῆ κτίσει παρὰ σὲ τὸν κτίσαντα τὰ πάντα Θεὸν, διὰ τοῦ σοῦ Λόγου τοῦ μονογενοῦς Υἰοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὖ σοὶ τῷ Πατρὶ, καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ἐν Πνεύματι 'Αγίῳ, ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.'

('Αθανασίου έπισκόπου πρός τοὺς ἁπανταχοῦ μοναχοὺς περὶ τῶν γεγενημένων παρὰ τῶν 'Αρειανῶν ἐπὶ Κωνσταντίου. Οὖτος ὁ λόγος διόλου κατὰ Κωνσταντίου συντέτακται τῷ πάπᾳ.)

81.

Διαμαρτυρία δευτέρα.

(·Contesta- Τάδε δημοσία διαμαρτύρεται διὰ τῶν έξῆς ὑπογραφόντων ὁ λαὸς τῆς ἐν tio Secunda.') 'Αλεξανδρεία καθολικῆς ἐκκλησίας, ἤτις ἐστὶν ὑπὸ 'Αθανάσιον τὸν αἰδεσιμώτατον ἐπίσκοπον.

Cp. Apol. de Fuga, 24.

"Ηδη μέν διεμαρτυράμεθα περί ής πεπόνθαμεν νυκτερινής έφόδου ήμεις τε και τὸ Κυριακον, εί και διαμαρτυρίας χρεία οὐκ ἦν ἐφ' οις πασα ἡ πόλις ἔγνωκέ τε και γινώσκει. Τά τε γαρ εύρεθέντα σώματα των αναιρεθέντων δημοσία προετέθη, καὶ τὰ ἐν τῷ Κυριακῷ ὅπλα τε κάὶ τόξα κέκραγε τὴν παρανομίαν. Ἐπειδή δὲ καὶ μετά την διαμαρτυρίαν δ λαμπρότατος δούξ Συριανός βιάζεται πάντας συνθέσθαι αὐτώ, ώς οὕτε θορύβου γενομένου, οὖτε τινὸς ἀποθανόντος ἔλεγχος δὲ οὖτος οὐκ ολίγος μη γεγενήσθαι ταῦτα κατά γνώμην τοῦ φιλανθρωποτάτου Αὐγούστου Κωνσταντίου οὐκ αν γαρ έφοβήθη έπὶ τοῖς ούτω γενομένοις, εί έκ προστάξεως ταύτα έπεποιήκει γαρ και απελθόντας ήμας πρός αὐτον, και αξιούντας μηδενί βίαν ποιείν, μηδε άρνείσθαι τὰ γενόμενα, εκέλευσε, Χριστιανοὺς ἡμᾶς ὄντας, κατακοπῆναι ροπάλοις δεικνὺς καὶ ἐκ τούτων τον γενόμενον νυκτός πόλεμον κατά της έκκλησίας διά τοῦτο καὶ νῦν ταῦτα διαμαρτυρόμεθα, ήδη καὶ μελλόντων τινών έξ ήμων αποδημείν παρά τον εύσεβέστατον Αύγουστον. Ορκίζομεν δε κατά του παντοκράτορος Θεού ύπερ της σωτηρίας του εὐσεβεστάτου Αὐγούστου Κωνσταντίου, τόν τε ἔπαρχον τῆς Αλγύπτου Μάξιμον καλ τους κουριώσους, ανενεγκείν πάντα επί την ευσέβειαν του Αυγούστου, και την έξουσίαν των λαμπροτάτων ἐπάρχων. 'Ορκίζομεν δὲ καὶ τοὺς ναυκλήρους πάντας

κηρύξαι ταθτα πανταχοθ, καὶ είς ἀκοὰς τοθ εὐσεβεστάτου Αὐγούστου ἀνενεγκεῖν, καὶ εἰς τοὺς ἐπάρχους, καὶ εἰς τοὺς κατά τόπον δικαστάς Ίνα γνωσθή δ γενόμενος πόλεμος κατά της εκκλησίας, και ότι εν καιροίς του Αθγούστου Κωνσταντίου ἐποίησε Συριανὸς γενέσθαι μάρτυρας παρθένους τε καὶ ἄλλους πολλούς. Ἐπιφωσκούσης γὰρ τῆ πρὸ πέντε εἰδῶν Φευβρουα- [Feb. 9; qu., 6 Id.= Feb. ρίων, τουτέστι της ιδ' του Μεχίρ μηνός, αγρυπνούντων ημών έν 8.] τῷ Κυριακῷ, καὶ ταῖς εὐχαῖς σχολαζόντων (σύναξις γὰρ ἔμελλε τη παρασκευή γίνεσθαι), έξαίφνης περί το μεσονύκτιον επήλθεν ημίν τε και τη εκκλησία ο λαμπρότατος δούξ Συριανός μετά πολλών λεγεώνων στρατιωτών, έχόντων δπλα, και ξίφη γυμνά, καὶ βέλη, καὶ ἄλλα πολεμικά σκεύη, καὶ τὰς περικεφαλαίας έπὶ τῶν κεφαλῶν. Καὶ ἀληθῶς εὐχομένων ἡμῶν καὶ αναγνώσεως γινομένης, τας μεν θύρας κατέαξαν ώς δε τη βία τοῦ πλήθους ηνεώγεισαν αι θύραι, εκέλευσε και οι μεν ετόξευου, οἱ δὲ ἠλάλαζου, καὶ κτύπος ἐγίγνετο τῶν ὅπλων, καὶ τὰ ξίφη αντέλαμπου τῷ ἐκ τῶυ λύχνων φωτί. Καὶ λοιπὸυ τὰ ἐκ τούτων, παρθένοι ανηρούντο, και πολλοί κατεπατούντο, και συνέπιπτον άλλήλοις, ἐπερχομένων τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἄνδρες τοξευόμενοι έθανατοθντο ένιοι δε τών στρατιωτών καί έπὶ τὸ διαρπάζειν έτρέποντο, καὶ γυμνὰς ζοτων τὰς παρθένους, όπότε φόβος ην αὐταῖς μείζων τοῦ θανάτου τὸ καν ὅλως ἄπτεσθαί τινας αὐτών. Καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου, προτρέπων πάντας εύχεσθαι ό δε δουξ έστρατήγει, έχων μεθ' ξαυτοῦ καὶ Ίλαριον τον νοτάριον, ενεργούντα τοιαῦτα οία c. 48. καὶ τὸ τέλος ἔδειξεν. 'Ο μεν γὰρ ἐπίσκοπος, ἐλκόμενος, παρ' όλίγου διεσπάσθη. Παραλυθείς γοῦν μεγάλως, καὶ ώς νεκρός γενόμενος, ούκ οίδαμεν που γέγονεν άφανης παρ' αὐτών άποκτείναι γὰρ αὐτὸν ἐσπούδαζον. Οἱ δὲ, ώς είδον πολλούς ἀποθανόντας, προσέταττον τοίς στρατιώταις άφανή τὰ σώματα καταστήσαι των τετελευτηκότων. Αί δε καταλειφθείσαι νεκραλ αγιώταται παρθένοι ετάφησαν εν τοις μνήμασιν, έχουσαι καύγημα ότι έν τοις καιροίς του εύσεβεστάτου Κωνσταντίου γεγόνασι μάρτυρες. Διάκονοι δε εν αὐτῷ τῷ Κυριακῷ κατεκόπτουτο πληγαίς, καὶ συνεκλείουτο. Οὐκ ἄχρι δὲ τούτων έστη τὸ πράγμα άλλα γαρ μετα τὸ ταῦτα γενέσθαι, ὁ βουλό-

CONTESTA-TIO.

c. 62

c. 61.

μενος λοιπον ην ηδύνατο θύραν κατεάσσων ήνοιγε, καὶ ηρεύνα, καὶ ήρπα(ε τὰ ἔνδον καὶ εἰς τοιούτους τόπους εἰσήρχοντο, εἰς οθς οὐδὲ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς ἔξεστιν είσελθεῖν. Οἶδε ταῦτα και δ στρατηγός της πόλεως Γοργόνιος έκει γαρ ήν. Οὐ μικρός γάρ έλεγχος της τοιαύτης πολεμικής εφόδου τὸ έν τφ Κυριακώ καταλιπείν τὰ παρά των είσελθόντων δπλα καί βέλη, καί ξίφη μέχρι γάρ νῦν ἐκρεμάσθη ἐν τῆ ἐκκλησία, Ίνα μὴ άρνήσασθαι δυνηθώσι. Καὶ γὰρ πολλάκις ἀπέστειλε τὸν τῆς τάξεως Δυνάμιον και τον στρατηγον, θέλων αὐτα άραι και τέως οὐ συνεχωρήσαμεν, έως πᾶσι γνωσθή. Ελ μεν οὖν πρόσταγμά έστι διώκεσθαι ήμας, έτοιμοι πάντες μαρτυρήσαι εί δέ μή έστι του Αυγούστου πρόσταγμα, άξιουμεν τον έπαρχον τής Αλγύπτου Μάξιμου, καλ τους πολιτευτάς πάντας, άξιωσαι αὐτου μηκέτι τοιαθτα έπιχειρήσαι. 'Αξιοθμεν δέ καλ ταύτην ήμων ρήσωσιν είσαγαγείν ώδε μέχρι γάρ θανάτου έστήκαμεν, αὐτὸν επιθυμοθυτες του αίδεσιμώτατου 'Αθανάσιου, δυ εξ άρχης δ Θεός ήμιν δέδωκε κατά διαδοχήν των πατέρων ήμων δυ καί αὐτὸς δ εὐσεβέστατος Αύγουστος Κωνστάντιος μετὰ γραμμάτων καὶ δρκων ἀπέστειλε. Πιστεύομεν γὰρ ὅτι, ἐὰν μάθη ἡ εὐσέ-Βεια αὐτοῦ, ἀγανακτήσει μεν ἐπὶ τοῖς γενομένοις, οὐδεν δε παρά τους δρκους ποιήσει άλλα και πάλιν κελεύσει τον έπίσκοπου ήμων 'Αθανάσιου μένειν μεθ' ήμων. Τοίς μετά την ύπατείαν 'Αρβαιθίωνος καὶ Κολλιανοῦ τῶν λαμπροτάτων ἀπο-[Feb. 12; qu. δειχθησομένοις ύπάτοις, Μεχίρ ιζ΄, ήτις έστὶ τῆ πρὸ μιᾶς 3 Id.=Feb. 12: εἰδῶν Φευβρουαρίων

C. 22,

είδων Φευβρουαρίων. (Η μέν προγεγραμμένη πρός τους άπανταχου μοναχους έπιστολή τελευτά είς τα γεγενημένα εν 'Αλεξανδρεία επί τή χειροτουία Γεωργίου τοῦ Καππάδοκος ἀπὸ ὑποδεκτών, τοῦ 'Αρειανού ή δε έξης επιστολή, περί των εν τη 'Αριμίνω και εν Σελευκεία της 'Ισαυρίας γεγενημένων συνόδων διηγουμένη, τον προειρημένον Γεώργιον έν τη Σελευκεία καθηρησθαί φησιν. Ωστε καλώς πρώτη τέτακται ή πρός τους μοναχούς, εν τώ άντιγράφω δευτέρα κειμένη.)

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΗ ΑΡΙΜΙΝΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ, ΚΑΙ ΕΝ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ ΤΗΣ ΙΣΑΥΡΙΑΣ ΣΥΝΟΔΩΝ.

1. Εφθασε μέν ίσως και παρ' ύμας ή ακοή περί της και υθν θρυλουμένης συνόδου καὶ γὰρ βασιλέως καὶ τῶν ἐπάρχων έφοίτησε παυταχή γράμματα καλούντα τους είς ταύτην συνερχομένους έπειδη δε καί, φιλομαθείς όντες, ζητείτε γνώναι τά πεπραγμένα, ἀκόλουθον είναι νενόμικα, ἄπερ εώρακα καὶ ἔγνων άκριβως, ταθτα και υμίν δηλωσαι· ζνα μη, παρ' έτέρων ακούοντες, άμφιβολον έχητε την διάνοιαν μάλιστα ότι τινές είώθασιν έτέρως απαγγέλλειν τα πραττόμενα ή ώς γέγονεν. Έν μεν οθν τη Νικαία, ωσπερ ην όρισθεν, οθκέτι γέγονε το συνέ- Cp. Soz. iv. δριον, άλλα δεύτερον πρόσταγμα πεφοίτηκεν ωστε τους μεν έν τοις δυτικοίς μέρεσιν επισκόπους εν Αριμίνω της Ίταλίας συνελθείν, τούς δε εν τοίς ανατολικοίς μέρεσιν εν τή λεγομένη Τραχεία Σελευκεία της 'Ισαυρίας συγκροτηθήναι. 'Η δε πρόφασις της τοιαύτης συνελεύσεως έθρυλείτο περί πίστεως της είς του Κύριου ήμων Ίησουν του Χριστόν. Οι δε ταύτην παρασχόντες είσιν από μεν της Παννονίας, Ούρσάκιος, και Οὐάλης, καὶ Γερμίνιός τις ἀπὸ δὲ τῆς Συρίας, 'Ακάκιος, Εὐδό- Cp. Ep. Æg. ξιος, καὶ Πατρόφιλος ὁ ἀπὸ τῆς ἐπωνύμου τῶν Σκυθῶν πόλεως 7 τυγχάνων. Οὖτοι γὰρ, ἀεὶ τῆς ᾿Αρείου μερίδος ὅντες, καὶ μὴ

DE SYNOD. Cp. 1 Tim. Gal. ii. 6.

' νοοθυτες μήτε πως πιστεύουσι, μήτε περί τίνων διαβεβαιοθνται,' ἀπατώντες δὲ ἔκαστον ἡρέμα, καὶ σπέρματα τῆς αἰρέσεως ξαυτών ξπισπείροντες, υφήρπασάν τινας των δοκούντων είναί Cp. Apol. de τι, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Κωνστάντιον αἰρετικὸν ὅντα, σχη-Fuga, 26. ματισάμενοι περί πίστεως, ώστε ποιήσαι γενέσθαι σύνοδον νομίζοντες δύνασθαι καλύψαι την έν Νικαία σύνοδον καὶ τοὺς πάντας μεταπείθειν, ώστε την ασέβειαν αντί της αληθείας κρατήσαι πανταχοῦ.

> 2. Πρώτον μεν οθν έγωγε θαυμάζω (ήγοθμαι δε καλ πάντα δυτιναούν φρόνιμον τούτο συνοράν), δτι, καθολικής δρισθείσης συνόδου, και ταύτην πάντων προσδοκώντων, έξαιφνης διηρέθη. καί οι μεν έκει συνήλθον, οι δε ώδε συνεκρότησαν εαυτούς. *Ην δὲ ἄρα τοῦτο τῆς Προνοίας ἔργον, ἵνα ἐν ἐκάστη, τῶν μὲν τὸ ἄδολου καὶ καθαρου τῆς πίστεως δειχθή φρόνημα, τῶν δὲ τὸ υποπτον και αμφίβολον ήθος έλεγχθή. Επειτα κάκεινο διευοούμην μετά των ένταθθα γνησίων άδελφων, και καθ' έαυτούς ησχάλλομεν, θεωρούντες τὸ ἀπρεπες της τοσαύτης συνδρομής. Τί γαρ τοσούτον ήπειζεν, ώστε την οίκουμένην διαταραχθήναι, καί τους λεγομένους έν τῷ καιρῷ τούτφ κληρικούς διατρέχειν άνω και κάτω, και ζητείν, πώς άρα μάθωσι πιστεύειν είς τὸν Κύριον ήμων Ίησοθν Χριστόν; Ελ γαρ επίστευον, ούκ αν ώς μή έχουτες εζήτουν. Τοῦτο δε τοῖς μεν κατηχουμένοις οὐκ όλίγου σκάυδαλου τοις δε Ελλησιν οὐ τὸ τυχὸυ, άλλὰ καὶ πλατύν γέλωτα παρέσχεν, εί Χριστιανοί, ώσπερ έξ υπνου νύν έγερθέντες, ζητοῦσι πώς δεί περί Χριστοῦ πιστεύειν. λεγόμενοι κληρικοί τούτων, καίτοι τὰ πρεσβεία παρὰ τῶν λαῶν έκδικοθυτες, ώς διδάσκαλοι, νθν ήλεγξαν έαυτους άπίστους, ζητούντες δπερ οὐκ έχουσι. Καὶ ἡγνόησαν οἱ περὶ Οὐρσάκιον, τούτων αίτιοι γενόμενοι, δσην ξαυτοίς 'ξθησαύρισαν δργην,' λέγουτος τοῦ Κυρίου δια μέν των άγίων 'Οὐαὶ, δι' οθς τὸ ὄνομά μου βλασφημείται έν τοίς έθνεσι ' διά δε έαυτοῦ έν τοίς εὐαγγελίοις. "Os οὖν έὰν σκανδαλίση ένα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ ໃνα μύλος δνικὸς κρεμασθή εἰς τὸν τράχηλου αὐτοῦ, καὶ καταπουτισθή ἐυ τῷ πελάγει τής θαλάσσης ἡ ໃνα,' ώς δ Λουκας προσέθηκε, ' σκανδαλίση των μικρών τούτων

Rom. ii. 5. Isa. lii. 5; Rom. ii. 24.

Matt. xviii.

6; Luke xvii.

€va.

3. Τί γὰρ ἔλειπε διδασκαλίας είς εὐσέβειαν τῆ καθολική Cp. Soc. ii. έκκλησία, Ίνα νθν περί πίστεως ζητώσι, και την ύπατείαν τών παρόντων χρόνων προτάσσωσι των παρ' αὐτών ἐκτιθεμένων ρημάτων δήθεν περί πίστεως; Ούρσάκιος γάρ καὶ Οὐάλης, καὶ Γερμίνιος, καὶ οἱ σὰν αὖτοῖς πεποιήκασιν δ μήτε γέγονε, μήτε Cp. c. 8. ήκούσθη πώποτε παρά Χριστιανοις. Γράψαντες γάρ, ως ήθε- Cp. Soz. iv. λου αύτοι πιστεύειν, προέταξαν την ύπατείαν, και του μήνα, και την ημέραν του παρόντος χρόνου τνα δείξωσι πασι τοις φρουίμοις ότι μη πρότερου, άλλα υθυ έπι Κωνσταυτίου αρχην έχει τούτων ή πίστις. Πάντα γάρ πρός την ίδιαν αίρεσιν βλέποντες έγραψαν. Πρός τούτοις, περί τοῦ Κυρίου προσποιούμενοι γράφειν, άλλον 'δεσπότην' δνομάζουσιν ξαυτοίς Κων- [Soc. ξαυτών.] στάντιον αὐτὸς γὰρ ἢν ὁ τὴν δυναστείαν τῆς ἀσεβείας αὐτοῖς παρέχων και 'αιώνιον' δε αύτον 'βασιλέα' ειρήκασιν οι τον Υίον άτδιον άρνούμενοι ούτως είσι πρός άσέβειαν Χριστομάχοι. 'Αλλ' ίσως αὐτοῖς έστι πρόφασις τῆς ὑπατείας ἡ τῶν ἀγίων προφητών χρονογραφία. 'Αλλά κάν τοῦτο τολμήσωσιν είπειν. πολύ την αμαθίαν ξαυτών ξξαγγέλλουσιν αι μεν γαρ τών αγίων προφητείαι χρόνων έχουσι μνήμην. Καὶ Hoatas μèν Isa.i. 1. Hos.i. 1. καὶ 'Ωσηὲ ' ἐν ἡμέραις 'Οζίου, καὶ 'Ιωάθαμ, καὶ 'Αχάζ, καὶ 'Εζεκίου ' γεγόνασιν. ' Ιερεμίας δε εν ήμεραις 'Ιωσίου, ' Ιεζεκιήλ δε καὶ Δανιήλ ἐπὶ Κύρου καὶ Δαρείου, καὶ ἄλλοι ἐν ἄλλοις χρόνοις προεφήτευσαν, οὐ τῆς θεοσεβείας ἀρχὴν καταβαλλόμενοι ην γάρ και πρό αὐτών, και άει ην, και πρό καταβολης κόσμου ταύτην ήμιν ο Θεός εν Χριστώ προητοίμασεν οὐδε τής αὐτών δη πίστεως τους χρόνους εσήμαινου ήσαν μεν και πρό τούτων των χρόνων αὐτοὶ πιστοί άλλὰ τῆς δι' αὐτων ἀπαγγελίας ήσαν οι χρόνοι. Ήν δε ή άπαγγελία προηγουμένη μεν περί της επιδημίας του Σωτήρος, επακολούθημα δε περί των εσομένων τώ Ίσραὴλ καὶ τοῖς ἔθνεσι. Καὶ ἦσαν οἱ χρόνοι σημαινόμενοι ούκ άρχης πίστεως, καθά προείπον, άλλ' αὐτών τών προφητών, καθ' οθς οθτοι γενόμενοι τοιαθτα προεφήτευον. Ούτοι δε οί νῦν σοφοί, οὐχ ἱστορίας εξηγούμενοι, οὐδε τὰ μέλλουτα προλέγουτες, άλλα γράψαυτες, 'Έξετέθη ή πίστις ή καθολική,' εὐθὺς προσέθηκαν καὶ τὴν ὑπατείαν, καὶ τὸν μῆνα,

DE SYNOD.

Luke ii. 1.

ξαυτών διακονίας τους χρόνους ξγραφον, ούτως ούτοι της ξαυτών πίστεως του χρόνον σημάνωσι. Καὶ είθε περὶ της ξαυτών ξγραφον νῦν γὰρ ἤρξατο, καὶ μὴ ὡς περὶ της καθολικης ἐπεχείρουν οὐ γὰρ ἔγραψαν, 'Οὕτω πιστεύομεν,' ἀλλ' ὅτι ' ἐξετέθη ἡ καθολικὴ πίστις.'

4. Τὸ μὲν οὖν τολμηρὸν τῆς προαιρέσεως ἐλέγχει τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν τὸ δὲ καινὸν ἐπινόημα τῆς γραφῆς ἴσον ἐστὶ τῆς 'Αρειανής αίρέσεως. Οΰτω γάρ γράψαντες έδειξαν πότε μέν ήρξαντο πιστεύειν αὐτοί ἀπὸ δὲ τοῦ νῦν βούλονται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγέλλεσθαι. Καὶ ἄσπερ, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκάν, ' ετέθη δόγμα' περί της απογραφής, και τοῦτο τὸ δόγμα πρότερου μεν ούκ ήν, από δε των ήμερων εκείνων ήρξατο, έν αις και έτέθη παρά του γράψαντος ούτω και ούτοι γράψαντες, 'Εξετέθη νθν ή πίστις,' έδειξαν ότι νεώτερόν έστι τὸ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν φρόνημα, καὶ οὐκ ἦν πρότερον. Εί δὲ προστιθέασι, 'τῆς καθολικῆς,' ἔλαθον ἐαυτοὺς πεσόντες είς την παράνοιαν τών από Φρυγίας ωστε και αυτούς κατ' έκείνους είπειν " Ήμιν πρώτον απεκαλύφθη, και αφ' ήμων ή πίστις άρχεται των Χριστιανών.' Καὶ Εσπερ εκείνοι Μαξιμίλλαν καὶ Μοντανον, ούτως ούτοι άντὶ τοῦ Χριστοῦ Κωνστάντιον 'δεσπότην' επιγράφονται. Εί δε κατ' αὐτοὺς ἀπὸ τῆς νῦν ύπατείας άρχην ή πίστις έχει, τί ποιήσουσιν οί πατέρες καὶ οί μακάριοι μάρτυρες; τί δε καὶ αὐτοὶ ποιήσουσι τοὺς παρ' αὐτῶν κατηχηθέντας, καὶ πρὸ τῆς ὑπατείας ταύτης κοιμηθέντας; Πως αὐτοὺς ἐγείρουσιν, Ίνα α μέν ἔδοξαν δεδιδαχέναι τούτους απαλείψωσιν, α δε νυν ως εφευρόντες έγραψαν έπισπείρωσιν αὐτοῖς; Οὕτως είσλυ αμαθεῖς, μόνου είδότες πλάττειν προφάσεις, και ταύτας απρεπείς και απιθάνους έχούσας έγγὺς τὸν έλεγχον.

5. Ἡ μὲν γὰρ ἐν Νικαία σύνοδος οὐχ ἀπλῶς γέγονεν, ἀλλὰ εἶχε τὴν χρείαν κατεπείγουσαν, καὶ τὴν αἰτίαν εὕλογον. Οἱ Cp. Soc. i. 9. μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Συρίας, καὶ Κιλικίας, καὶ Μεσοποταμίας ἐχώ-λευον περὶ τὴν ἑορτὴν, καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐποίουν τὸ Πάσχα, ἢ τε ᾿Αρειανὴ αἵρεσις ἐπαναστᾶσα ἢν κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ προστάτας εἶχεν εἴς τε τὴν ὑπὲρ ἑαυτῆς σπουδὴν καὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν εὐσεβούντων ἐπιβουλὴν τοὺς

περί Εὐσέβιου καὶ αὕτη αίτία γέγουεν οἰκουμενικὴν συναχθήναι σύνοδον, Ίνα πανταχοῦ μία της ξορτης ημέρα ξπιτεληται, καὶ ἡ παραφυείσα αίρεσις αναθεματισθή γέγονε γοῦν καὶ οί μεν από της Συρίας επείσθησαν την δε 'Αρειανήν αίρεσιν απεφήναντο πρόδρομον τοῦ 'Αντιχρίστου, καὶ κατ' αὐτῆς γράψαντες εκδεδώκασι καλώς. Καὶ δμως γράψαντες καὶ τοσοῦτοι . ὄντες, οὐδὲν τοιοῦτον τετολμήκασιν, οἶον οἱ τρεῖς ἢ τέσσαρες ούτοι. Οὐ γὰρ προέταξαν ὑπατείαν, καὶ μῆνα, καὶ ἡμέραν. άλλα περί μεν του Πάσχα. "Εδοξε τα υποτεταγμένα" τότε γαρ έδοξε πάντας πείθεσθαι περί δε της πίστεως έγραψαν ούκ "Εδοξεν,' άλλ', ' Ούτως πιστεύει ή καθολική εκκλησία' καί εύθυς ώμολόγησαν πώς πιστεύουσιν. Ίνα δείξωσιν ότι μη 43νεώτερον, άλλ' άποστολικόν έστιν αὐτῶν τὸ φρόνημα, καὶ ἃ έγραψαν οὐκ έξ αὐτῶν εύρέθη, ἀλλὰ ταῦτ' ἐστὶν ἄπερ ἐδίδαξαν οἱ ἀπόστολοι.

6. Αὶ δὲ νῦν κινούμεναι παρ' αὐτῶν σύνοδοι ποίαν ἔχουσιν εύλογον αίτίαν; Εί μέν γάρ καινοτέρα τις άλλη γέγονεν αίρεσις μετά την 'Αρειανην, είπατωσαν τα της έπινοίας αθτης δήματα, και τίνες οι ταύτην εφευρόντες είσι γράφοντές τε αναθεματιζέτωσαν τας πρό της συνόδου ταύτης αίρέσεις, έν αίς έστι καὶ ἡ ᾿Αρειανὴ, ὥσπερ οἱ ἐν Νικαία πεποιήκασιν, Ίνα δόξωσι καὶ αὐτοὶ πιθανήν τινα πρόφασιν έχειν τοῦ καινότερα λέγειν' εί δε μηδεν τοιούτον γέγονε, μηδε δύνανται δείξαι, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον, ἔχοντες την ἀσέβειαν ᾿Αρείου, ταῦτα φθέγγουται, καὶ καθημέραν έλεγχόμενοι μεταβάλλουται τίς ή χρεία των συνόδων, αρκούσης της έν Νικαία γενομένης πρός τε την 'Αρειανήν και τας άλλας αιρέσεις, ας κατέκρινε πάσας δια της ύγιαινούσης πίστεως; Καὶ γὰρ καὶ ὁ θρυλούμενος 'Αέτιος, с. 38. δ ἐπικληθεὶς "Αθεος, οὐκ Ιδίαν ἐφευρών μανίαν θρασύνεται, $^{\text{Cp. Soc. ii.}}_{35}$ άλλ' είς την 'Αρειανην έτεροδοξίαν χειμαζόμενος έναυάγησε καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἀπατηθέντων παρ' αὐτοῦ. Μάτην γοῦν περιτρέχουτες προφασίζουται διά πίστιν ήξιωκέναι γενέσθαι τας συνόδους. "Εστι μέν γαρ Ικανωτέρα πάντων ή θεία Cp. Ep. Æg. γραφή εί δε και συνόδου χρεία περί τούτου, έστι τὰ τῶν 4 πατέρων και τούτου γαρ οὐκ ημέλησαν οἱ ἐν Νικαία συνελθόντες άλλα και έγραψαν ούτω καλώς, ώστε τους γνησίως

DE SYNOD.

C. 21.

C. 33.

ξυτυγχάνουτας τοις έκείνων γράμμασι δύνασθαι παρ' αὐτῶν ὑπομιμυήσκεσθαι τὴν ἐν ταις θείαις γραφαίς καταγγελλομένην εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν.

- 7. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ μηδὲν εύλογόν ἐστι παρ' αὐτοῖς, ἀποροῦσι δὲ πανταχόθεν, καίτοι καὶ προφάσεις πλάττοντες, τοῦτο λοιπον αυτοίς περιλείπεται λέγειν "Ημείς αντιλέγοντες τοίς πρό ήμων, και παραβαίνοντες τας των πατέρων παραδόσεις, ηξιώσαμεν σύνοδον γενέσθαι άλλα πάλιν φοβηθέντες μή πάλιν είς εν συνελθόντων μάταιος ήμιν ή σπουδή γένηται, γενόμενοι, δείξαντες άπερ εγράψαμεν, ύφαρπάσαι δυνηθώμεν τὸ πλέον, ἀπειλοῦντες τὸν προϊστάμενον τῆς ἀσεβείας Κωνστάντιον, και ούτω τα μέν έν Νικαία πραχθέντα σχολάσαι ποιήσωμεν, σχηματισάμενοι την απλότητα των γραφέντων παρ' ἡμῶν.' Ταθτα δὲ εί καὶ μὴ τοῖς ῥήμασιν αὐτοῖς είρήκασιν, άλλα τη διανοία ταύτη πάντα πεποιήκασί τε και διετάραξαν. 'Αμέλει πολλά πολλάκις είρηκότες και γράψαντες εν διαφόροις συνόδοις, οὐδεπώποτε περί τῆς 'Αρειανῆς αίρέσεως ώς φαύλης έμνημόνευσαν άλλ' εί καί ποτε παρόντες τινές τάς αίρέσεις διέβαλλον, αὐτοί την Αρειανην εξεδίκουν, ην ή εν Νικαία σύνοδος ανεθεμάτισε και μαλλον οῦτοι τοὺς τὰ Αρείου λέγουτας γυησίως έδέχουτο. Μέγα μεν οδυ καὶ τοῦτο τεκμήριου, δτι μὴ δι' άλήθειαυ, άλλ' ἐπ' ἀναιρέσει τῶν έν Νικαία πραχθέντων ή έπίνοια των νύν συνόδων ήν α δέ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς συνόδοις παρ' αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων πέπρακται, δείκυυσιν οὐδεν ήττον είναι ταῦτα άληθη. Λοιπον γαρ αναγκαίου ώς ξκαστα γέγους δηλώσαι.
- 8. Πάντων προσδοκώντων εἰς ἐν συνέρχεσθαι, οθς ἐκάλει τὰ παρὰ βασιλέως γράμματα, καὶ μίαν γίνεσθαι τὴν σύνοδον, ἐπειδὴ διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν εἰς Σελεύκειαν τὴν λεγομένην Τραχεῖαν κατῆλθον, οἱ δὲ ἐν τῇ ᾿Αριμίνω συνῆλθον ἡσαν δὲ οἱ ἐν αὐτῇ ἐπίσκοποι ὑ΄ καὶ πλέον εἰς ταύτην ἀνῆλθον καὶ Γερμίνιος, καὶ Αὐξέντιος, καὶ Οὐάλης, καὶ Οὐρσάκιος, Δημόφιλός τε καὶ Γάϊος. ᾿Αλλὰ, τῶν ἐπισκόπων πάντων διαλεγομένων ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, οὖτοι χάρτην ἐπεδείκυνον καὶ τὴν ὑπατείαν ἀναγινώσκοντες, ἡξίουν ταῦτα προκρίνεσθαι

πάσης συνόδου, καὶ τούτων μηδέν πλέον ζητείν παρά τῶν αίρε- Soz. iv. 17. τικών, μηδε ερευνάσθαι την εκείνων διάνοιαν, άλλ' άρκεισθαι τούτοις μόνοις. Καὶ έστι τὰ γραφέντα παρ' αὐτῶν ταῦτα

Έξετέθη ή πίστις ή καθολική έπὶ παρουσία τοῦ δεσπότου ήμῶν τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ καλλινίκου βασιλέως Κωνσταντίου Αὐγούστου, τοῦ αλωνίου, σεβαστοῦ, ὑπατεία Φλαυίων Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου τῶν λαμπροτάτων έν Σιρμίφ τῆ πρό ια καλανδών Ἰουνίων.

Πιστεύομεν εἰς ἔνα τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν Πατέρα (The Daπαντοκράτορα, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν πάντων καὶ εἰς or fourth
ἔνα μονογενῆ Υἰὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ Μαγ 22, 359. πρὸ πάσης ἀρχῆς, καὶ πρὸ παυτὸς ἐπινοουμένου χρόνου, καὶ Cp. Hil. πρὸ πάσης καταληπτῆς οὐσίας γεγεννημένον ἀπαθῶς ἐκ τοῦ Εριρh. Ηær. Θεοῦ δι οῦ οῖ τε alῶνες κατηρτίσθησαν, καὶ τὰ πάντα infr. c. 29. έγένετο γεγεννημένον δε μονογενή, μόνον εκ μόνου τοῦ Πατρός, Θεόν εκ Θεού, δμοιον τώ γεννήσαντι αὐτὸν Πατρί κατά τάς γραφάς ου την γένεσιν ουδείς επίσταται, εί μή μόνος δ γεννήσας αὐτὸν Πατήρ. Τοῦτον ἴσμεν τοῦ Θεοῦ μονογενή Υίον, νεύματι πατρικώ παραγενόμενον έκ των ούρανών είς αθέτησιν αμαρτίας, και γεννηθέντα εκ Μαρίας της παρθένου, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πᾶσαν την ολκονομίαν πληρώσαντα κατά την πατρικήν βούλησιν, σταυρωθέντα και αποθανόντα, και εls τα καταχθόνια κατελθόντα, καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα, δυ 'πυλωροὶ ἄδου ἰδόντες' Job xxxviii. έφριξαν, και άναστάντα έκ νεκρών τη τρίτη ημέρα, και άναστραφέντα μετά των μαθητών, και πάσαν την οικονομίαν πληρώσαντα, καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πληρουμένων ἀναληφθέντα εls τους ουρανούς, και καθεζόμενον εκ δεξιών του Πατρός, καὶ ἐλευσόμενον ἐν τῆ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τη δόξη τη πατρική, αποδιδόντα έκαστω κατά τὰ έργα αὐτοῦ. καὶ είς τὸ "Αγιου Πυεθμα, ὁ αὐτὸς ὁ μουογευής τοῦ Θεοθ 'Ιησούς Χριστός έπηγγείλατο πέμψαι τώ γένει τών άνθρώπων, του Παράκλητου, κατά το γεγραμμένου ' Απέρχομαι προς του John xiv. 16, Πατέρα μου, καὶ παρακαλέσω του Πατέρα, καὶ άλλου Παρά-17, 26 κλητον πέμψει ύμιν το Πνεθμα της άληθείας, έκεινος έκ τοθ έμου λήψεται, και διδάξει, και υπομνήσει υμας πάντα. δε δυομα της οὐσίας δια το απλούστερου ύπο των πατέρων

DE SYNOD. (The' Dated' Creed.)

τεθείσθαι, άγνοούμενον δε ύπο των λαών, σκάνδαλον φέρειν, διά τὸ μήτε τὰς γραφάς τοῦτο περιέχειν, ήρεσε τοῦτο περιαιρεθήναι, και παντελώς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας έπι Θεοῦ είναι του λοιπου διά τὸ τὰς θείας γραφάς μηδαμου περί Πατρός καὶ Υίοῦ οὐσίας μεμνήσθαι. "Ομοιον δὲ λέγομεν τὸν Υίον τῷ Πατρί κατὰ πάντα ὡς καὶ αί ἄγιαι γραφαί λέγουσί τε καὶ διδάσκουσιν.

9. Τούτων ἀναγνωσθέντων, οὐ μακρὰν ἐγνώσθη τῶν γρα-

c. 28-30.

ψάντων ἡ πανουργία. Των γαρ επισκόπων προτεινάντων άναθεματισθήναι την 'Αρειανήν αξρεσιν μετά καὶ των άλλων αιρέσεων, πάντων τε έπι τούτω συνθεμένων, Οὐρσάκιος καί Οὐάλης, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἀνένευον καὶ λοιπὸν κατεγνώσθησαν, ώς οὐ γνησίως, άλλ' ἐπ' ἀναιρέσει τῶν ἐν Νικαία πραχθέντων γράψαντες ταῦτα, Ινα την δυσώνυμον αΙρεσιν άντεισάξωσι. Θαυμάσαντες γουν έπι τοις δολίοις αυτών ρήμασι καὶ πανούργω προαιρέσει, έλεγον ' Ήμεις οὐ δεόμενοι πίστεως συνήλθομεν (έχομεν γάρ εν εαυτοίς ύγιαίνουσαν την πίστιν), άλλ' ζυα τοὺς αυτιλέγουτας τῆ αληθεία καὶ καινοτομείν έπιχειρούντας έντρέψωμεν. Εί μεν οδυ ύμεις ώς νύν άρχόμενοι πιστεύειν έγράψατε ταθτα, οδπω έστε κληρικοί, άρχην έχοντες του κατηχείσθαι εί δε τη γνώμη ή συνήλθομεν ήμεις, ταύτην και ύμεις έχοντες απηντήσατε, έστω πάντων δμοφροσύνη, και τας μεν αιρέσεις αναθέματι αναθεματίσωμεν, τὰ δὲ τῶν πατέρων φυλάξωμεν, ὑπὲρ τοῦ μηκέτι διατρέχειν προφάσεις συνόδων, άπαξ προλαβόντων των έν Νικαία συνελθόντων, καὶ πάντα πραξάντων ὑπὲρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. 'Αλλά και οθτω των επισκόπων πάλιν πάντων συνθεμένων, άνένευσαν οί προειρημένοι καὶ λοιπόν καταγνόντες αὐτών, ώς άμαθων δολίων τε καὶ μάλλον αίρετικών, τῆ μεν εν Νικαία [July 21, 359. γενομένη συνόδφ συνεψηφίσαντο πάντες, καὶ ταύτη πάντες Hil. Fragm. έκριναν άρκείσθαι τους δε προειρημένους Ουρσάκιον και Ουάλευτα, Γερμίνιου, Αὐξέντιου, Γάϊου, Δημόφιλου, αίρετικοὺς ἀπέφηναν, καὶ καθελόντες αὐτοὺς, ώς μὴ ὄντας ἀληθώς Χρισ-

τιανούς, άλλ' 'Αρειανούς, έγραψαν κατ' αὐτῶν 'Ρωμαϊστὶ μέν,

έρμηνευθέντα δὲ Ἑλληνιστὶ κατὰ δύναμιν, ταῦτα:

Soc. ii. 37. Soz. iv. 17.

7.]

10. Αντίγραφον επιστολής παρά της συνόδου πρός τον Αθγουστον Κωνστάντιον.

Έκ τε της του Θεου κελεύσεως και του της σης ευσεβείας (Letter I of προστάγματος τὰ πάλαι δογματισθέντα γεγενησθαι πιστεύομεν. Ariminum to Είς γὰρ ᾿Αρίμινον ἐκ πασῶν τῶν πρὸς δύσιν πόλεων εἰς τὸ Soc. ii. 37. Soz. iv. 18. αὐτὸ πάντες οἱ ἐπίσκοποι συνήλθομεν, ἵνα καὶ ἡ πίστις τῆς Theod. ii. 19. Hil. Fragm. καθολικής εκκλησίας γρωρισθή, και οι τάναντία φρονούντες 8. έκδηλοι γένωνται. 'Ως γάρ ἐπὶ πλείστον διασκοποθντες εύρήκαμεν, άρεστον εφάνη την πίστιν την έκ παλαιού διαμένουσαν, ην και οι προφήται και τα εθαγγέλια, και οί απόστολοι δια του Κυρίου ήμων Ίησου Χριστου εκήρυξαν, τοῦ καὶ τῆς σῆς βασιλείας Φρουροῦ, καὶ τῆς σῆς ῥώσεως προστάτου, Ίνα ταύτην κατασχόντες φυλάξωμεν, καὶ φυλάττοντες μέχρι τέλους διατηρήσωμεν. "Ατοπον γάρ καὶ άθέμιτον εφάνη των δρθως και δικαίως ωρισμένων τι μεταλλάσσειν, καὶ τῶν ἐν Νικαία κοινῆ μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου Κωνσταντίνου τοῦ σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐσκεμμένων, ὧν ἡ διδασκαλία καὶ τὸ φρόνημα διηλθέ τε καὶ ἐκηρύχθη εἰς πάσας ἀνθρώπων άκοάς τε και διανοίας, ήτις αντίπαλος μόνη και όλετηρ της 'Αρείου αίρεσεως ὑπῆρξε' δι' ής οὐ μόνον αὕτη, ἀλλὰ καὶ αί λοιπαὶ αἰρέσεις καθηρέθησαν εν ή όντως καὶ τὸ προσθείναι τι Cp. Hil. σφαλερου, και το άφελέσθαι τι επικίνουνου ύπάρχει ώς, είπερ τι θάτερον γένοιτο, έσται τοις έχθροις άδεια του ποιείν άπερ βούλονται.

"Οθεν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, ἐπειδὴ ἔκπαλαι μέτοχοί τε καὶ σύμφωνοι τοῦ ᾿Αρειανοῦ δόγματος ἦσαν καθεστηκότες, καὶ της ημετέρας κοινωνίας χωρισθέντες απεφάνθησαν ης ίνα μετάσχωσιν έφ' οις έαυτοις συνεγνώκεισαν πλημμελήσαντες, μετανοίας τε καὶ συγγνώμης ηξίουν τυχείν, ως καὶ τὰ έγγραφα τὰ ὑπ' ἐκείνων γεγενημένα μαρτυρεῖ δι' ὧν ἀπάντων φειδώ γεγένηται, και των έγκλημάτων συγγνώμη. Ήν δε δ καιρός, καθ' δυ ταθτα επράττετο, δτε ευ Μεδιολάυφ το συνέδριου της [Α.D. 347.] συνόδου συνεκροτείτο, συμπαρόντων δε και των πρεσβυτέρων της των 'Ρωμαίων έκκλησίας' έγνωκότες δε άμα και τον μετά τελευτήν άξιον μυήμης Κωνσταντίνον μετά πάσης άκριβείας καὶ έξετάσεως την συγγραφείσαν πίστιν έκτεθεικότα έπειδή

DR SYNOD. (Letter I of Council of

δέ, ώς έξ ανθρώπων έγένετο βαπτισθείς, και πρός την όφειλομένην εξρήνην ανεχώρησεν, άτοπον είναι μετ' έκεινό τι και-Ariminum to Constantius.) νοτομείν, και τοσούτους άγιους όμολογητάς, μάρτυρας, τούς και τούδε τού δόγματος συγγραφείς τε και εύρετας ύπεριδείν οίτι-[Soc. ins. νες κατά του παλαιου της εκκλησίας θεσμου απαυτα φρουούντες διαμεμενήκασιν ων ό Θεός την πίστιν, και είς τούς σούς χρόνους της βασιλείας μετέδωκε διά τοῦ Δεσπότου ήμων 'Ιησοῦ Χριστοῦ, δι' οῦ σοι καὶ τὸ βασιλεύειν οὕτως ὑπῆρξεν, ὡς καὶ της καθ' ήμας οἰκουμένης κρατείν. Πάλιν γοῦν οἱ ἐλεεινοὶ και οικτροί τώ φρονήματι άθεμίτω τολμήματι της δυσσεβούς

> φρονήσεως κήρυκας έαυτούς ανήγγειλαν, και έπιχειρούσιν ανατρέπειν παν άληθείας σύνταγμα. 'Ως γαρ κατά το σον πρόσταγμα τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτείτο, κάκείνοι τῆς

entius.)

Cp. Hil.

lblas απάτης εγύμνουν την σκέψιν. Ἐπειρώντο γαρ πανουργία τινί και ταραχή προσφέροντές τι καινοτομείν, τής τοιαύτης [Hil.om.Aux- έταιρίας συναλισκομένους εύροντες Γερμίνιον, Αυξέντιον καὶ Γάιου, τους την έριν και διγοστασίαν έμποιούντας ων ή διδασκαλία, μία μέν οὖσα, πᾶν πλήθος βλασφημιών ὑπερβέβηκεν. 'Ως δὲ συνείδον οὐχὶ τῆς τοιαύτης προαιρέσεως ὄντας, οὖτε όμογνωμονούντας, έφ' οίς κακώς έφρόνουν, είς τὸ συμβούλιον ημών μετήγαγον ξαυτούς, ώς δοκείν ξτερόν τι γράφειν' ην δε δ καιρός βραχύς ό και τας γυώμας αὐτών έξελέγχων. "Ινα οὖν μή τοις αυτοίς άει τα της έκκλησίας περιπίπτη, και ταραχή. καὶ θόρυβος καλινδούμενος άπαντα συγχέη, βέβαιον έφάνη τὰ πάλαι ώρισμένα έγνομα καὶ άμετακίνητα διαφυλάττειν τους δὲ προειρημένους της ήμετέρας κοινωνίας αποκεχωρίσθαι δι' ήν αίτιαν τους αναδιδάξοντας πρέσβεις πρός την σην έπιείκειαν άπεστάλκαμεν, την γυώμην του συνεδρίου δια της επιστολής μηνύσοντας τοις δε πρέσβεσι πρό γε πάντων τουτο παρεκελευσάμεθα, τὸ τὴν ἀλήθειαν πιστώσασθαι ἐκ τῶν πάλαι ἀρχαίων και δικαίων δριμωμένους οι και την σην αναδιδάξουσιν δσιότητα, δτι ούχ, ωσπερ έφησαν Ούρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, έσται ελρήνη, είπερ τι τών δικαίων ανατραπείη. ελρήνην οδόν τε άγειν τους την ελρήνην καταλύοντας; μάλλον γαρ έρις και ταραχή έκ τούτων σύν ταις λοιπαις πόλεσι και

[Hil. immissa τη των 'Ρωμαίων εκκλησία γενήσεται.

Διὸ δὴ Ικετεύομεν τὴν σὴν ἐπιείκειαν, Ίνα προσηνέσιν άκοαις και γαληναίω βλέμματι τους ημετέρους πρέσβεις άθρήσειας, μήτε πρός υβριν των τετελευτηκότων καινόν τι μεταλλάττειν επιτρέψειας άλλ' εάσης εμμένειν ήμας τοις παρα των προγόνων δρισθείσι τε και νενομοθετημένοις οθς απαντα μετά αγχινοίας τε καὶ φρονήσεως καὶ Πνεύματος 'Αγίου πεποιηκέναι φήσαιμεν άν. Τὰ γὰρ νῦν παρ' ἐκείνων καινοτομούμενα τοῖς μέν πιστεύσασιν απιστίαν έμποιεί, τοίς δε απιστούσιν ώμό- [Hil. fideles τητα. Ἱκετεύομεν δὲ ἔτι, ΐνα κελεύσης ἐπισκόπους τοὺς ἐν populi perturaîs ἀλλοδαπαῖς διατρίβοντας, οθς καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἐπίπονον dulitatem καὶ τὸ τῆς πενίας ἐνδεὲς τρύχει, τὴν είς τὰ οἰκεῖα ἀνακομιδὴν vetanturacceραδίαν ποιήσασθαι ίνα μη ξρημοι των επισκόπων άφωρισμένων, αὶ ἐκκλησίαι διαμένωσιν. Ετι δὲ πρὸς ἄπασι καὶ τοῦτο δεόμεθα, ζυα μηδεν μήτε ελλείπη των προϋπαρξάντων, μήτε πλεονάζοι άλλα πάντα άρρηκτα διαμείνη, έκ της του σου πατρός εύσεβείας και είς του υθυ χρόνου διαφυλαττόμενα μήτε λοιπον ήμας μοχθείν, και των οικείων παροικήσεων αλλοτρίους έπιτρέψειας γίνεσθαι άλλ' ίνα οι έπίσκοποι σύν τοις ίδίοις λαοίς μετ' είρήνης είς εύχάς τε και λατρείας σχολήν άγοιεν, ίκετεύοντες ύπερ της σης βασιλείας, και σωτηρίας, και είρήνης, ην η Θειότης σοι είς τὸ διηνεκές χαριείται. Οἱ δὲ ἡμέτεροι πρέσβεις τάς τε ύπογραφάς και τάς των έπισκόπων προσηγορίας κομίζουσιν, οίτινες καὶ έξ αὐτών τών θείων γραφών, την σην αναδιδάξουσιν δσιότητα.

[Soc. Beidτητα.]

Απόφασις της συνόδου.

11. 'Εως προσήκου ήν και δυνατον, αδελφοι τιμιώτατοι, ή (Decree of Council καθολική σύνοδος και ή άγια εκκλησία τη ιδία ύπομουή και against Urανεξικακία ήνεγκεν ουκ αγεννώς Ουρσακιον, και Ουάλην, και Γάϊου, καὶ Γερμίνιου, καὶ Αὐξέντιου οἵτινες ἄλλοτε ἄλλα [Hil.om.Auxφρονοῦντες πάσας τὰς ἐκκλησίας συνετάραξαν, οὶ καὶ νῦν ἐπι- entius.] χειρήσαι τετολμήκασι του αίρετικου λογισμου τη των δρθοδόξων πίστει συνάψαι, καὶ διαλῦσαι την ἐν Νικαία σύνοδον, ήτις άντιμαχος ύπάρχει τη των Αρειανών αιρέσει ' έξωθεν ιδίαν τινά και άλλοτριωτάτην της άγιωτάτης εκκλησίας συγγραφείσαν πίστιν προσφέροντες ηντινα ήμας δέξασθαι αθέμιτον

DE SYNOD.

(Decree of
Council
against Ursacius, 4.)

ηγησάμεθα έκπαλαι γὰρ οὖτοι αἰρετικοὶ ὅντες καὶ τὰναντία φρονοῦντες καὶ νῦν ἀπεδείχθησαν οὖς πρὸς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν συνελθεῖν οὖκ ἐπιτρέπομεν, τῆ ἰδία φωνῆ παρόντας αὐτοὺς κατακρίναντες, καὶ καθαιροῦντες. Νῦν τοίνυν, ὅπερ δοκεῖ, ἀποφήνασθε Ἰνα ἐνὸς ἐκάστου ἡ γνῶσις ἐκ τῆς ὑπογραφῆς εἴη βέβαιος. Ὁμοθυμαδὸν οἱ ἐπίσκοποι φάσκομεν 'Οἱ προειρημένοι ἐχθροὶ καθαιρεθῶσιν, Ἰνα ἡ καθολικὴ πίστις ἐν εἰρήνῃ διαμείνῃο

Καὶ τὰ μὲν ἐντἢ ᾿Αριμίνφ πραχθέντα ταχεῖαν καὶ τοιαύτην ἔσχε τὴν διάλυσιν. Οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖ διεφώνησεν, ἀλλὰ πάντες συμφώνως ὡς ἔγραψαν τὰ δόξαντα, καὶ τοὺς ᾿Αρειανοὺς καθήρησαν.

12. Τὰ δὲ ἐν Σελευκεία τῆ Τραχεία γενόμενα ταῦτά ἐστι. Μὴν μὲν ἦν ὁ κατὰ Ῥωμαίους καλούμενος Σεπτέμβριος, κατὰ δὲ τοὺς Αἰγυπτίους Θὰθ, καὶ κατὰ Μακεδόνας Γορπιαῖος, καὶ ἡμέρα τοῦ μηνὸς κατ Αἰγυπτίους ἐκκαιδεκάτη, εἰς ἢν συνέδρα-

μου πάντες οι κληθέντες συνελθείν ήσαν δε κάκει που ρξ' πολλων δε όντων των εν αὐτοις κατηγορουμένων, και των κατηγορούντων βοώντων κατ' αὐτων, 'Ακάκιος και Πατρόφιλος.

καὶ Οὐράνιος ὁ ἀπὸ Τύρου, καὶ Εὐδόξιος ὁ ἐπεισπηδήσας τῆ ᾿Αντιοχέων ἐκκλησία, Λεόντιός τε καὶ Θεόδοτος, καὶ Εὐάγριος,

καὶ Θεόδουλος, καὶ Γεώργιος ὁ διωχθεὶς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης, πράττουσι τι πανοῦργον. Φοβηθέντες γὰρ τοὺς κατ' αὐτῶν παρὰ τῶν κατηγόρων ἐλέγχους, προσελάβοντο τοὺς ἄλλους τῆς

'Αρείου μερίδος, τοὺς είς αὐτὸ τοῦτο μισθωτοὺς είς ἀσέβειαν γινομένους, καὶ κατασταθέντας παρά Σεκούνδου τοῦ καθαιρεθέντος παρὰ τῆς μεγάλης συνόδου ἀπὸ μὲν τῆς Λιβύης Στέ-

Cp. Theod. ii. φανον καὶ Σερὰν, καὶ Πολυδεύκην, κατηγορουμένους ἐπὶ δια^{28.} φόροις ἐγκλήμασι καὶ λοιπὸν Παγκράτιον, καὶ Πτολεμαῖον,

Μελιτιανόν τινα, καὶ σχηματισάμενοι δήθεν περὶ πίστεως ζητεῖν, οὐκ ἐλάνθανον τοὺς κατηγόρους δεδιότες καὶ τὴν αἰρεσιν

ioc. ii. ἐξεδίκουν, καὶ λοιπὸν ἐσχίσθησαν καὶ οἱ μὲν μετὰ τῶν περὶ

'Ακάκιον ἦσαν ὕποπτοι, καὶ ὀλίγιστοι παντελῶς οἱ δὲ ἄλλοι
τὸ πλῆθος ἦσαν. Οἱ μὲν οὖν περὶ 'Ακάκιον ἀποχρησάμενοι τῷ
τῆς ἀπονοίας θράσει, τέλεον ἦρνοῦντο τὰ ἐν Νικαίᾳ γραφέντα,
καὶ τὴν σύνοδον διέβαλλον οἱ δὲ ἄλλοι (τὸ πλῆθος δὲ ἦσαν
οὖτοι) τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῆς συνόδου ἀπεδέχοντο μόνην δὲ

Cp. Soc. ii. 30; Soz. iv. 22.

с. 37.

Cp. Hil. c. Const. 12.

Cp. Soc. ii. 39, fin. την τοῦ δμοουσίου λέξιν, ώς έκ της άσαφείας υποπτον, έπροφασίζουτο. Ἐγχρουιζόυτων τοίνυν ἐν τῷ τόπω, καὶ τῶν μὲν κατηγόρων επικειμένων, τών δε κατηγορουμένων φευγόντων, καὶ διὰ τοῦτο πλέον ἐξ ἀσεβείας ἐξαγομένων, καὶ βλασφη- Hil. c. Const. μούντων els τον Κύριον, ηγανάκτησε το πλήθος των επισκόπων, καὶ καθήρησαν μεν 'Ακάκιον, Πατρόφιλον, Οὐράνιον, Εὐδόξιον, καὶ τὸν ἀπὸ ὑποδεκτῶν Γεώργιον, καὶ ἄλλους ἀπὸ τῆς 'Ασίας, Hist. Ari. 75. Λεόντιον καὶ Θεοδόσιον, Εὐάγριον καὶ Θεόδουλον ἀκοινωνήτους δε πεποιήκασιν 'Αστέριον, Εὐσέβιον, Αύγαρον, καί Βασιλικόν, καὶ Φοίβον, καὶ Φιδήλιον, καὶ Εὐτύγιον, καὶ Εὐστάθιον. καὶ Μάγυου. Τοῦτο δὲ πεποιήκασιν, ἐπειδη, κληθέντες ἀπολογήσασθαι έφ' οίς αὐτών πλείστοι κατηγόρουν, οὐκ ἀπήντησαν καὶ ωρισαν ούτω μένειν αὐτοὺς, ξως αν, απολογησάμενοι, δείξωσιν ξαυτούς καθαρούς από των επιφερομένων αυτοίς εγκλημάτων. Γράψαντές τε είς την έκάστου παροικίαν την κατ' αὐτῶν γενομένην κρίσιν, ἀνηλθον παρὰ τὸν ἀσεβέστατον Αὖ- 455γουστον Κωνστάντιον, απαγγελοθντες αὐτώ τὰ πεπραγμένα. ταύτην γάρ είχον πρόσταξιν. Και τοῦτο τέλος γέγονε και τῆς έν Σελευκεία συνόδου.

Ι 3. Τίς τοίνυν οὐκ αν ἀποδέξαιτο μεν την εὐλάβειαν των έν τῆ 'Αριμίνφ συνόδφ συνελθόντων ἐπισκόπων; οι τοσούτον κάματον όδοῦ, καὶ θαλάττης κινδύνους ὑπέμειναν, Ίνα τοὺς μὲν φρονούντας τὰ Αρείου καθέλωσι, τοὺς δὲ τῶν πατέρων δρους ακεραίους φυλάξωσιν, δσίως και κανονικώς τοῦτο βουλευσάμενοι. Ήγείτο γὰρ έκαστος αὐτών, εὶ λύσαιεν τὰ τών πρὸ αὐτων, πρόφασιν διδόναι τοις μετά ταθτα, ώστε λθσαι τά παρ' αὐτῶν νῦν γιγνόμενα. Τίς δὲ οὐκ αν καταγνοίη της εὐχερείας των περί Εὐδόξιον καὶ 'Ακάκιον, οὶ την των ξαυτών πατέρων τιμην προπίνουσι τη πρός τούς Αρειομανίτας σπουδή και χάριτι ; Ποία γάρ πίστις τοις παρ' αὐτών γινομένοις, εί τὰ τών προτέρων καταλύεται; ἡ πῶς ' πατέρας' ὀνομάζουσιν, οθς διεδέ- Cp. Ath. ad ξαυτο, ων αὐτοί της γυώμης κατήγοροι γίνονται; Μάλιστα δε 'Ακάκιος τί αν είποι πρός Ευσέβιον τον ξαυτοῦ διδάσκαλου, δς οὐ μόνον ὑπέγραψεν ἐν τῆ κατὰ Νίκαιαν συνόδω, ἀλλά γὰρ πίστιν άληθη, την δμολογηθείσαν έν τη κατά Νίκαιαν συνόδω;

DE SYNOD.

εί γὰρ καὶ ώς ἡθέλησεν ἀπελογήσατο διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλά Cp. de Decr. γε τὰς λέξεις οὐκ ἠρυήσατο, ἀλλὰ καὶ κατηγόρησε τῶν ᾿Αρεια-Nic. 3. νων ότι λέγοντες, 'Οὐκ ην πρίν γεννηθη ὁ Υίὸς, οὐδὲ πρὸ Μαρίας αὐτὸν ἤθελον είναι.' Τί ἄρα καὶ διδάξουσι τοὺς λαοὺς, τους παρ' ἐκείνων διδαχθέντας; ὅτι ἐσφάλησαν οἱ πατέρες; καὶ πῶς αὐτοὶ πιστευθήσονται παρ' αὐτοῖς οθς διδάσκουσι παρακούειν των διδασκάλων; ποίοις δε όμμασι εμβλέψονται καὶ τοῖς μυήμασι τῶν πατέρων οθς ὀνομάζουσι νθν αἰρετικούς; Τί δὲ τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνου, καὶ Φρυγίας, καὶ Μανιχαίους διασύρουσι, τοὺς δὲ τὰ ὅμοια φθεγξαμένους, ὡς ὑπονοοῦσιν αὐτοὶ, ' άγίους' δυομάζουσιν; "Η πως έτι δύνανται αυτοί είναι επίσκοποι, εί παρ' αἰρετικών, ώς αὐτοὶ διαβάλλουσι, κατεστάθησαν; Εί δὲ καὶ κακῶς ἐφρόνησαν, καὶ γράψαντες ἐπλάνησαν τὴν ολκουμένην, παυθήτω τέλεον καλ ή περλ τούτων μνήμη καλ ελ τὰ γράμματα αὐτῶν ἐκβάλλεται, ἐκβάλλετε ὑμεῖς ἀπελθόντες ἀπὸ τῶν κοιμητηρίων τὰ λείψανα τούτων, ΐνα γνῶσιν ἄπαντες έκείνους μεν πλάνους, ύμας δε πατροκτόνους. 14. Ο μεν οθν μακάριος απόστολος αποδέχεται τους Κοριν-

1 Cor. xi. 2.

θίους λέγων 'Οτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθώς παρέδωκα ύμιν τὰς παραδόσεις, οὕτω κατέχετε' οὖτοι δὲ, τοιαῦτα περὶ τῶν πρὸ αὐτῶν ἐνθυμούμενοι, τάναντία πάντως τοῖς λαοῖς καὶ είπειν τολμήσουσιν 'Ούκ έπαινούμεν ύμας μνημονεύοντας των πατέρων, άλλ' ἀποδεχόμεθα μᾶλλον ὑμᾶς, ὅταν τὰς παραδόσεις αὐτῶν μὴ κατέχητε ' καὶ λοιπὸν διαβαλλέτωσαν τὴν ξαυτῶν δυσγένειαν, καὶ λεγέτωσαν ' 'Ημείς οὐκ εὐσεβών, ἀλλ' ἐξ αίρετικών γεγόναμεν. Τοιαθτα γαρ άρμόζει λέγειν τοις, ώς προείπου, προπίνουσι την των πατέρων τιμην, καὶ την ξαυτών σωτηρίαν τη 'Αρειανών αίρέσει, και μη φοβουμένοις ακούσαι το έν Prov. xxx. 11, τη θεία Παροιμία γεγραμμένον, 'Εκγονον κακόν πατέρα κατα-

ραται, και την έν τφ νόμφ κατά των τοιούτων κειμένην άπει-Έκεινοι μεν οθν διά την ύπερ της αιρέσεως σπουδην τοιούτου φιλόνεικου έσχήκασι καὶ τὸ φρόνημα ύμεις δὲ μὴ διὰ τοῦτο ταραχθήτε, μηδέ την έκείνων τόλμαν αλήθειαν ηγήσησθε.

(Part II.)

Καὶ γὰρ καὶ πρὸς ξαυτούς ἀνθίστανται, καὶ τῶν πατέρων ἀποστάντες, μίαν οὐκ έχουσι τὴν γυώμην, ἀλλὰ ποικίλαις καὶ διαφόροις νήχονται μεταβολαίς και πρός την έν Νικαία σύνοδου ἐρίζουτες, πολλὰς μὲυ συνόδους πεποιήκασι καὶ αὐτοὶ, καθ' c. 32.
ἐκάστην δὲ πίστιν ἐκτιθέμενοι, ἐν οὐδεμιᾳ μεμενήκασιν' ἀλλὰ Ερ. Æg. 6.
καὶ οὐ παύσουται γε ἀεὶ τοῦτο ποιοῦντες, ὅτι, κακῶς ζητοῦντες,
οὐχ εὐρήσουσιν ἢν ἐμίσησαν σοφίαν. 'Υπέταξα τοίνυν ἀναγκαίως ἀπὸ μέρους τά τε παρὰ 'Αρείου γραφέντα, καὶ ὅσα συναγαγεῖν ἠδυνήθην, ὧν ἐν διαφόροις οὖτοι συνόδοις ἐξέθεντο' ἵνα
γνῶτε καὶ θαυμάσητε, τίνος ἔνεκα, πρὸς οἰκουμενικὴν σύνοδον,
καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν πατέρας φιλονεικοῦντες, οὐ καταδύονται.
'Αρειος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ φρονήσαντες, καὶ λέγοντες, 'Έξ οὐκ Ερ. Æg. 12.
ὄντων πεποίηκε τὸν Υίὸν ὁ Θεὸς, καὶ κέκληκεν ἑαυτῷ Υἰόν' ἔν
τῶν κτισμάτων ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος,' καὶ, ' Ἡν ποτε ὅτε
οὐκ ἢν' τρεπτὸς δέ ἐστι, δυνάμενος, ὅτε βούλεται, τραπῆναι,'
ἔξεβλήθησαν τῆς ἐκκλησίας παρὰ τοῦ μακαρίτου 'Αλεξάνδρου.

15. 'Αλλ' ἐκβληθεὶς καὶ ἐπιτριβεὶς 'Αρειος παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον, συνέθηκεν ἑαυτοῦ τὴν αἴρεσιν ἐν χάρτῃ, καὶ ὡς ἐν 'Θαλίᾳ' ζηλώσας οὐδένα τῶν φρονίμων, ἀλλὰ τὸν Αἰγύπτιον Cp. Orat. c. Σωσάτην ἐν τῷ ἤθει καὶ τῇ ἐκλύσει τοῦ μέλους, γράφει μὲν πολλὰ, ἀπὸ μέρους δέ ἐστιν αὐτοῦ ταῦτα'

Βλασφημίαι τοῦ ᾿Αρείου.

Αὐτὸς γοῦν ὁ Θεὸς καθό ἐστιν, ἄρρητος ἄπασιν ὑπάρχει. (Part of Thalia Tiσον, οὐδὲ ὅμοιον, οὐχ ὁμόδοξον ἔχει μόνος οὖτος. 'Αγέννητον of Arius.) δὲ αὐτόν φαμεν διὰ τὸν τὴν φύσιν γεννητόν τοῦτον ἄναρ-χον ἀνυμνοῦμεν διὰ τὸν ἀρχὴν ἔχοντα, ἀίδιον δὲ αὐτὸν σέβομεν διὰ τὸν ἐν χρόνφ γεγαότα. 'Αρχὴν τὸν Υίὸν ἔθηκε τῶν γενητῶν ὁ ἄναρχος, καὶ ἤνεγκεν εἰς Υίὸν ἑαυτῷ τόνδε τεκνοποιήσας. 'Ιδιον οὐδὲν ἔχει τοῦ Θεοῦ καθ' ὑπόστασιν ἰδιότητος' οὐδὲ γάρ ἐστιν ἴσος, ἀλλ' οὐδὲ ὁμοούσιος αὐτῷ. Σοφὸς δὲ ἐστιν ὁ Θεὸς, ὅτι τῆς σοφίας διδάσκαλος αὐτός. 'Ικανὴ δὲ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Θεὸς ἀόρατος ἄπασι, τοῖς τε διὰ Υίοῦ καὶ αὐτῷ τῷ Υίῷ ἀόρατος ὁ αὐτός. 'Ρητῶς δὲ λέξω, πῶς τῷ Υίῷ ὁρᾶται ὁ ἀόρατος' Τῆ δυνάμει ἡ δύναται ὁ Θεὸς ἰδεῖν ἰδιοις τε μέτροις ὑπομένει ὁ Υίὸς ἰδεῖν τὸν Πατέρα, ὡς θέμις ἐστίν. 'Ήγουν Τριάς ἐστι δόξαις οὐχ ὁμοίαις' ἀνεπίμικτοι ἑαυταῖς εἰσιν αἱ ὑποστάσεις αὐτῶν' μία τῆς μιᾶς ἐνδοξοτέρα δόξαις ἐπ' ἄπειρον. Ξένος τοῦ Υίοῦ κατ' οὐσίαν ὁ Πατὴρ, ὅτι

άναρχος ύπάρχει. Σύνες, ὅτι ἡ μονὰς ἦν' ἡ δυὰς δὲ οὐκ ἦν,

DE SYNOD. (From Ari-us's 'Tha-lia.')

πρίν ὑπάρξη. Αὐτίκα γοῦν, Υίοῦ μὴ ὄντος, ὁ Πατὴρ Θεός ἐστι. Λοιπον ο Υίος ουκ ων (ύπηρξε δε θελήσει πατρώα), μονογενής Θεός έστι, καὶ έκατέρων άλλότριος ούτος. ή Σοφία σοφία ύπηρξε σόφου Θεού θελήσει. Ἐπινοείται γούν μυρίαις όσαις έπινοίαις Πνεθμα, δύναμις, σοφία, δόξα Θεοθ, αλήθειά τε καὶ είκων, και Λόγος, ούτος. Σύνες, δτι και απαύγασμα και φως έπινοείται. Ισον μέν τοῦ Υίοῦ γεννάν δυνατός έστιν ὁ κρείτ-Cp. c. 26, 42. των διαφορώτερον δέ, η κρείττονα, η μείζονα, ούχί. Θεοῦ θελήσει ὁ Υίὸς ἡλίκος καὶ ὅσος ἐστὶν, ἐξ ὅτε καὶ ἀφ' οῦ, καὶ άπο τότε έκ του Θεου υπέστη, Ισχυρώς Θεώς ών, των κρείττονα έκ μέρους ύμνει. Συνελόντι είπειν, τώ Υίώ ὁ Θεός άρρητος ύπάρχει έστι γὰρ έαυτῷ ὅ ἐστι, τοῦτ' ἔστιν ἄλεκτος ώστε οὐδεν τῶν λεγομένων κατά τε κατάληψιν συνίει εξειπείν ὁ Υίος. 'Αδύνατα γὰρ αὐτῷ τὸν Πατέρα τε έξιχνιάσαι, δε έστιν Αὐτὸς γὰρ ὁ Υίὸς τὴν ξαυτοῦ οὐσίαν οὖκ οίδεν Υίδς γαρ ων, θελήσει Πατρός ύπηρξεν άληθως. Τίς γουν λόγος

> 16. Α δε και δι' επιστολής έγραψαν πρός του μακαρίτην 'Αλέξανδρον τὸν ἐπίσκοπον, ἔστι ταῦτα'

> συγχωρεί τὸν ἐκ Πατρὸς ὅντα αὐτὸν τὸν γεννήσαντα γνῶναι ἐν καταλήψει; δήλου γάρ, ὅτι τὸ ἀρχὴυ ἔχου, τὸυ ἄναρχου, ὡς έστιν, εμπερινοήσαι, η εμπεριδράξασθαι, ούχ οδόν τε εστιν.

Μακαρίφ πάπα και έπισκόπφ ήμων 'Αλεξάνδρφ οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι έν Κυρίφ χαίρειν. Ή πίστις ήμων ή έκ προγόνων, ην και από σου μεμαθή-

(Letter of Arius and his friends to Alex-ander.)

καμεν, μακάριε πάπα, έστιν αΰτη. Οίδαμεν ένα Θεόν, μόνον αγέννητου, μόνον αίδιου, μόνον αναρχου, μόνον αληθινόν, Epiph. Η=τ. μόνον ἀθανασίαν ἔχοντα, μόνον σοφὸν, μόνον ἀγαθὸν, μόνον 69, 7, Hil. de Τrin. iv. 12. δυνάστην, πάντων κοιτὴν. διοικητὴν, οἰπονόνον ἔποσπον άναλλοίωτου, δίκαιου καὶ άγαθου, νόμου καὶ προφητών καὶ καινής διαθήκης τούτον Θεόν γεννήσαντα Υίον μονογενή προ χρόνων αλωνίων, δι' οῦ καλ τοὺς αλώνας καλ τὰ ὅλα πεποίηκε. γεννήσαντα δε οὐ δοκήσει, ἀλλὰ ἀληθεία ὑποστήσαντα ἰδίω θελήματι άτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον κτίσμα τοῦ Θεοῦ τέλειον, άλλ' ούχ ώς εν των κτισμάτων γέννημα, άλλ' ούχ ώς εν των

C. 23.

γεγεννημένων, οὐδ' ὡς Οὐαλεντίνος 'προβολην' τὸ γέννημα τοῦ [Ερίρh. γω-Πατρός έδογμάτισεν οὐδ' ώς ὁ Μανιχαΐος 'μέρος ὁμοούσιον "ημάτων] τοῦ Πατρός' τὸ γέννημα είσηγήσατο οὐδ' ώς Σαβέλλιος την μονάδα διαιρών, 'υίοπάτορα' είπεν οὐδ' ώς 'Ιέρακας λύχνον ἀπὸ λύχνου, ή ως λαμπάδα είς δύο ούδε τον όντα πρότερον, ύστερου γεννηθέντα, ή επικτισθέντα είς Υίον ως και συ αυτός. μακάριε πάπα, κατά μέσην την εκκλησίαν και εν συνεδρίω πλειστάκις τους ταυτα είσηγησαμένους απηγόρευσας άλλ', ώς φαμεν, θελήματι τοῦ Θεοῦ πρὸ χρόνων καὶ πρὸ αἰώνων κτισθέντα, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ είναι παρὰ τοῦ Πατρὸς είληφότα, καὶ τὰς δόξας συνυποστήσαντος αὐτῷ τοῦ Πατρός. Οὐ γὰρ δ Πατήρ, δούς αὐτῷ πάντων τὴν κληρονομίαν, ἐστέρησεν ἐαυτὸν, ών άγεννήτως έχει εν εαυτώ πηγή γάρ εστι πάντων. "Ωστε τρείς είσιν υποστάσεις. Και δ μεν Θεός, αίτιος των πάντων 436. τυγγάνων, έστιν άναρχος μονώτατος. Ο δε Υίδς, άχρόνως γεννηθείς ύπο του Πατρός, και προ αιώνων κτισθείς και θεμελιωθείς, οὐκ ἡν πρὸ τοῦ γεννηθήναι, ἀλλ' ἀχρόνως πρὸ πάντων γεννηθείς, μόνος ύπὸ τοῦ Πατρός ύπέστη. Οὐδὲ γάρ έστιν άίδιος, ή συναίδιος, ή συναγένητος τώ Πατρί οὐδε άμα [Epiph. συντῷ Πατρὶ τὸ είναι έχει, ώς τινες λέγουσι τὰ πρός τι, δύο άγεννήτους άρχας είσηγούμενοι άλλ' ώς μονας και άρχη πάντων, ούτως δ Θεός προ πάντων έστί. Διο και προ τοῦ Υίου έστιν ώς και παρά σου μεμαθήκαμεν κατά μέσην την έκκλησίαν κηρύξαντος. Καθό οθν παρά του Θεού το είναι έχει, και τὰς δόξας και τὸ ζῆν, και τὰ πάντα αὐτῷ παρεδόθη, κατὰ τοθτο άρχη αὐτοῦ ἐστιν ὁ Θεός. "Αρχει γὰρ αὐτοῦ, ὡς Θεὸς αὐτοῦ καὶ πρὸ αὐτοῦ ών. Εἰ δὲ τὸ, 'ἐξ αὐτοῦ,' καὶ τὸ, 'ἐκ Rom. xi. 36.

Psal. cix. γαστρός, καὶ τὸ, 'ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ῆκω,' ὡς μέρος (cx.) 3. αὐτοῦ ὁμοουσίου, καὶ ὡς προβολη ὑπό τινων νοεῖται, σύνθετος John xvi. 28. έσται ὁ Πατήρ καὶ διαιρετός, καὶ τρεπτός, καὶ σώμα κατ' αὐτοὺς, καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς, τὰ ἀκόλουθα σώματι πάσχων, δ ασώματος Θεός.

Ταθτα άπο μέρους ών ήμεσαν έκ της έαυτων αίρετικης καρδίας οί περί "Αρειον έστίν.

^{17.} Πρό δε τοῦ γενέσθαι την εν Νικαία σύνοδον, έγραψαν

DR SYNOD.

с. 36.

καὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον, Νάρκισσόν τε καὶ Πατρόφιλον, καὶ Μάριν, Παυλινόν τε, καὶ Θεόδοτον, καὶ 'Αθανάσιον τὸν ἀπὸ Ναζαρβών τὰ δμοια αὐτοῖς. Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς Νικομηδείας Εὐσέβιος κατά περιττον έγραφεν 'Αρείφ, ὅτι' 'Καλῶς φρονων, εύχου πάντας ούτως φρονείν παντί γαρ δηλόν έστιν, ότι τὸ πεποιημένον οὖκ ἢν πρὶν γενέσθαι. Τὸ γενόμενον δὲ άρχην έχει τοῦ είναι.' 'Ο δὲ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Εὐσέβιος, γράφων πρὸς Εὐφρατίωνα τὸν ἐπίσκοπον, οὐκ έφοβήθη φανερώς είπειν ότι ό Χριστός οὐκ ἔστιν άληθινός Θεός. Καὶ 'Αθανάσιος δὲ ὁ ἀπὸ Ναζαρβών ἔτι γυμνότερον άπεκάλυπτε την αίρεσιν, ένα των έκατον προβάτων λέγων είναι τὸν Υίὸν τοῦ Θεοῦ. Γράφων γὰρ πρὸς 'Αλέξανδρον τὸν επίσκοπου, απετόλμησευ ούτως είπειν· Τί μέμφη τοις περί *Αρειου, εί λέγουσιυ 'Εξ ούκ όντων κτίσμα πεποίηται ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῶν πάντων ἐστίν; ἐν ἐκατὸν γὰρ προβάτοις παραβαλλομένων πάντων των πεποιημένων, είς έστι και δ Υίδος έξ αὐτών. Εί μεν οθν τὰ έκατον οὐκ έστι κτίσματα καί γενητά, ή ένι πλέον τι των έκατον, δηλονότι μηδε ό Υίος έστω κτίσμα, καὶ είς των πάντων. Εὶ δὲ τὰ ἐκατὸν πάντα γενητὰ, και οὐδέν ἐστιν ἐκτὸς τῶν ρ΄ πλην μόνου τοῦ Θεοῦ, τί ἄτοπον λέγουσιν οι περί "Αρειον, εί εν εν τοις εκατον περιλαβόντες και αριθμούντες τον Χριστον, ένα των πάντων αυτον είρή-Cp. Apol. c. Ari. 49, de Fuga, 26. κασι; ' Γεώργιος δὲ ὁ νῦν ἐν Λαοδικεία, πρεσβύτερος ὢν τότε της 'Αλεξανδρείας, καὶ ἐν 'Αντιοχεία διατρίβων, πρὸς μὲν 'Αλέξανδρον τον επίσκοπον έγραψεν, ότι 'Μη μέμφου τοις περί "Αρειον, εί λέγουσιν" "Ην ποτε, ότε οὐκ ην ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ καὶ γὰρ ὁ Ἡσατας υίὸς γέγονεν ᾿Αμῶς, καὶ ὅμως ὁ μὲν 'Αμώς ήν πρό τοῦ γενέσθαι τὸν 'Ησαίαν' ὁ δὲ 'Ησαίας οὐκ ήν πρότερου, άλλα μετά ταθτα γέγονε.' Προς δε τους 'Αρειανούς έγραφει 'Τι μέμφεσθε 'Αλεξάνδρω τω πάπα λέγοντι έκ του Πατρός του Υίου; και γάρ και ύμεις μή φοβηθήτε είπειν και

1 Cor. xi. 12. ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν Υίόν. Εί γὰρ ὁ ἀπόστολος ἔγραψε "Τὰ δὲ Cp. de Decr. πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ," καὶ ἔστι δῆλον ἐξ οὐκ ὅντων πεποιῆσθαι Nic. 19. Soc. ii. 45. τὰ πάντα, ἔστι δὲ καὶ ὁ Υἰὸς κτίσμα καὶ τῶν ποποιῆσθαι ... λεχθείη αν και ο Υίος έκ του Θεου, ούτως ώσπερ και τα πάντα λέγεται έκ τοῦ Θεοῦ. 'Εξ ἐκείνου γοῦν ἔμαθον οἱ τὰ 'Αρείου

φρονοῦντες ὑποκρίνεσθαι τὴν λέξιν, τὴν 'ἐκ τοῦ Θεοῦ,' καὶ λέγειν μὲν τὴν λέξιν, μὴ φρονεῖν δὲ καλῶς. Αὐτὸς δὲ ὁ Γεώργιος καθῃρέθη ὑπὸ 'Αλεξάνδρου δι' ἄλλα μὲν, ὅτι δὲ καὶ ἀσεβὴς ἐφάνη· πρεσβύτερος γὰρ ἦν αὐτὸς, καθὰ προείρηται.

18. Καὶ δλως έγραφον οῦτοι τοιαῦτα, ως έκαστον ἐρίζειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι, τίς πλέον αὐξήσει τὴν ἀσέβειαν τῆς αἰρέσεως, και μάλλον αὐτὴν δείξει γυμνότερον. Και τὰς μὲν έπιστολάς αὐτῶν οὐκ ἔσχον ἐν ἐτοίμω, ὥστε καὶ ἀποστείλαι. εί δ' οὖν, καὶ ἀντίγραφα καὶ αὐτῶν ὑμῖν ἔπεμψα ἄν τοῦ δὲ Κυρίου θέλοντος, ἐὰν εὐπορήσω καὶ τοῦτο ποιήσω. Καὶ ᾿Ασ- Cp. Orat. c. τέριος δέ τις ἀπὸ Καππαδοκίας, πολυκέφαλος σοφιστης, εἷς $\frac{Ari. i. 30, ii.}{24}$. ων των περὶ Εὐσέβιον, ἐπειδη θύσας ἐν τῷ προτέρφ διωγμῷ, $\frac{24}{20}$. Soc. i. τῷ κατὰ τὸν πάππον Κωνσταντίου, οὐκ ἠδύνατο παρ' αὐτῶν είς 36. κλήρου προαχθήναι, ποιεί μετά γυώμης των περί Εὐσέβιον συνταγμάτιον, όποιον μεν ήθελον αὐτοί ι του δε τώ της θυσίας αὐτοῦ τολμήματι ἐν γὰρ τούτω τὴν ἀκρίδα καὶ τὴν κάμπην τώ Χριστώ συγκρίνας, μάλλον δέ προτιμήσας αὐτοῦ, καὶ λέγων ἄλλην είναι παρά του Χριστον έν τῷ Θεῷ σοφίαν, τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ κόσμου δημιουργικήν, περιήρχετο τὰς έν τη Συρία και τὰς ἄλλας ἐκκλησίας, κατὰ σύστασιν τῶν περί Εὐσέβιον τνα ἄπαξ ἀρνεῖσθαι μελετήσας, οὕτω καὶ νῦν θρασύνηται κατά της άληθείας. 'Επέβαινεν οθν είς τους μη εξον Cp. Hist. αὐτῷ τόπους ὁ πάντα τολμηρὸς, καὶ εἰς τὸν τῶν κληρικῶν τόπον testatio.) καθεζόμενος, ανεγίνωσκε δημοσία το συνταγμάτιον, καίτοι των άλλων δυσανασχετούντων έπ' αὐτώ. Καὶ τὸ μὲν συνταγμάτιον διὰ πολλών έστι γεγραμμένον. Μέρη δὲ αὐτοῦ έστι ταῦτα ^{c} Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος Χριστὸν κηρύσσειν τὴν (Parts of Aslδίαν αὐτοῦ δύναμιν, ἢ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ Θεοῦ, tise.) άλλα δίχα της προσθήκης, "δύναμιν Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφίαν" i Cor. i. 24. άλλην μεν είναι την ίδιαν αυτού του Θεού δύναμιν, την έμφυτου αὐτώ καὶ συνυπάρχουσαν αὐτώ αγενήτως, κηρύσσων γεννητικήν μέν οὖσαν, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ, δημιουργικήν δὲ τοῦ παντός κόσμου περί ής έν τη πρός 'Ρωμαίους 'Επιστολή διδάσκων έλεγε· "Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς Rom. i. 20. ποιήμασι νοούμενα καθοραται, ή τε άτδιος αὐτοῦ δύναμις καλ θειότης." "Ωσπερ γαρ την είρημένην έντανθοί θεότητα ούκ αν

DE SYNOD. (From As-terius's Treatise.)

τις φαίη Χριστου είναι, άλλ' αὐτου ὑπάρχειν του Πατέρα ουτως, οίμαι, και ή άίδιος αὐτοῦ δύναμις οὐχ ὁ μονογενής Θεός, άλλ' δ γεννήσας ύπάρχει Πατήρ. "Αλλην δε δύναμιν καὶ σοφίαν διδάσκει Θεοῦ, τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ δεικυυμένην δηλονότι, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν τῆς διακονίας αὐτοῦ γνωριζομέυηυ.' Καὶ πάλιυ 'Καίτοιγε ή μεν άίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ σοφία, ην άναρχόν τε καὶ ἀγέννητον οἱ τῆς ἀληθείας ἀποφαίνονται λογισμοί, μία αν είη δήπουθεν και ή αὐτή πολλαί δέ αί καθ' έκαστον ύπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαι, ών πρωτότοκος καὶ μονογευής δ Χριστός πασαί γε μην δμοίως είς του κεκτημένου ανήρτηνται, καὶ πάσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ τοῦ κτίσαντος καὶ χρωμένου καλούνται δικαίως οίον δ μέν προφήτης "την ακρίδα" δίκην των ανθρωπίνων αμαρτημάτων θεήλατον γινομένην οὐ "δύναμιν" μόνον Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ "μεγάλην" φησίν ὑπ' αὐτοῦ προσαγορεύεσθαι τοῦ Θεοῦ· ὁ δέ γε μακάριος Δαβὶδ ἐν πλείοσι

cii. (ciii.) 21.

Joel ii. 25.

Cp. c. 39.

Ps. cxlviii. 2. των ψαλμών οὐκ άγγέλοις μόνον, άλλα και "δυνάμεσιν" αίνείν παρακελεύεται του Θεόν και πάσας γε έπι του ύμνον παρακαλών, καὶ τὸ πλήθος παρίστησι, καὶ "λειτουργούς Θεοῦ" καλείν οὐ παραιτείται, καὶ "ποιείν αὐτοῦ τὸ θέλημα" διδάσκει.

19. Τοιαθτα τολμήσας κατά τοθ Σωτήρος οὐκ ήρκέσθη, άλλα και πλέου επεκτείνει τας βλασφημίας αὐτοῦ, λέγων, ὅτι είς των πάντων έστιν ο Υίος. 'Πρωτον γάρ έστι των γενητων, καὶ είς των νοητών φύσεών έστι καὶ ώσπερ ήλιος έν τοῖς βλεπομένοις είς μεν έστι των φαινομένων, λάμπει δε παντί τω κόσμφ κατά πρόσταξιν τοῦ πεποιηκότος οὕτως ὁ Υίὸς, είς Δν των νοητών φύσεων, φωτίζει και λάμπει και αυτός πάσι τοις έν τῷ νοητῷ κόσμῳ. Πάλιν τέ φησιν ' Hν ποτε, δτε οὖκ ην, ούτω γράφων ' Καὶ πρὶν της γενέσεως τοῦ Υίοῦ ὁ Πατηρ Cp. Ep. Æg. προϋπάρχουσαν είχε την τοῦ γεννάν ἐπιστήμην ἐπεὶ καὶ laτρός, πρό του Ιατρεύειν είχε την του Ιατρεύειν επιστήμην. Καὶ πάλιν φησίν 'Εὐεργετική φιλοτιμία εκτίσθη ὁ Υίὸς, καὶ περιουσία δυνάμεως εποίησεν αὐτον ὁ Πατήρ' καὶ πάλιν, Εἰ

τὸ θέλειν τοῦ Θεοῦ διὰ πάντων έφεξης τῶν ποιημάτων διελήλυθε, δηλουότι, καὶ ὁ Υίὸς, ποίημα ὢν, βουλήσει γέγονε καὶ

πεποίηται.' Ταῦτα δὲ 'Αστέριος ἔγραψε μόνος' οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον ἐφρόνουν αὐτὰ κοινῆ μετ' αὐτοῦ.

20. Ταθτά έστιν ύπερ ων άγωνίζονται, διά ταθτα μάχονται πρός την άρχαίαν σύνοδον ότι μη τα όμοια αύτων έγραψαν οί συνελθόντες έν αὐτῆ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεθεμάτισαν τὴν 'Αρειανὴν αίρεσιν, ην έσπούδαζον οὖτοι συστήσαι. Διὰ τοῦτο καὶ Αστέριου του θύσαυτα, σοφιστην δυτα, συνήγορου της ασεβείας αθτών προυβάλλοντο, Ινα μή φείδηται μήτε κατά τοῦ Κυρίου φθέγγεσθαι, μήτε τοὺς ἀκεραίους τῆ πιθανολογία πλανᾶν. Καὶ ηγυόησάν γε οἱ ἀμαθεῖς ὅτι καθ' ἐαυτῶν εἰργάζοντο τοῦτο. 'Η γαρ δυσωδία της είς τα είδωλα θυσίας του συνηγόρου έτι πλέον την αίρεσιν Χριστομάχον έδείκνυε. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν πάντα κινούσι καὶ θορυβούσι, νομίζοντες δτι κάν πλείονας άποκτείνωσι, καὶ συνόδους κατὰ μῆνα συγκροτήσωσι, παύσεταί ποτε ή κατά της 'Αρειανής αίρέσεως απόφασις. 'Εοίκασι δέ πάλιν άγνοείν, ή είδέναι μεν, αποπροσποιείσθαι δε, δτι καί πρό της Νικαίας ή αίρεσις ην βδελυκτη, ότε ταύτην 'Αρτεμας κατε- Cp. Euseb. βάλλετο, καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸ τοῦ Καϊάφα, καὶ τὸ τῶν τότε Φαρισαίων συνέδριον. Καὶ ἀεὶ δὲ τὸ Χριστομάχον ἐργαστήριον βδελυκτόν έστι, καὶ οὐ παύσεται τοῦ είναι μισητὸν, έρασμίου όντος τοῦ Κυριακοῦ ὀνόματος, καὶ 'καμπτούσης πάσης τῆς κτί- Phil. ii. 11. σεως τὰ γόνατα, καὶ ἐξομολογουμένης, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός είς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

21. Πλην ότι συνόδους συνεχείς κατά της ολκουμενικής ποιούντες οὐδέπω κεκμήκασι. Μετά γάρ την έν Νικαία σύνοδον οί περί Εὐσέβιον κατηρέθησαν άλλα μετά χρόνον ἐπιβάν- Cp. Theod. i. τες αναισχύντως ταις έκκλησίαις ήρξαντο τοις μεν αντιλέγου- 19. σιν αὐτοῖς ἐπισκόποις ἐπιβουλεύειν, ἀντὶ δὲ τούτων τοὺς τῆς Cp. Apol. c. αιρέσεως αυτών καθιστάνειν είς τας εκκλησίας. Ιν' ότε βούλου- Ari. 59. ται ποιήσωσι τὰς συνόδους, έχοντες τοὺς συντρέχοντας αὐτοῖς, οθς επίτηδες είς αὐτό τοῦτο προεχειρίσαντο. Συνέρχονται τοίνυν έν 'Ιερουσαλήμ, καὶ γράφουσι ταῦτα·

Ή άγια σύνοδος, ή εν Ἱεροσολύμοις Θεοῦ χάριτι συναχθείσα, τῆ εκκλησία του Θεού τη εν Αλεξανδρεία, και τοις κατά πάσαν την Αίγυπτον, και Θηβαίδα, και Λιβύην, και Πεντάπολιν, και τοις κατά την οικουμένην έπι- (Circular of

σκόποις, και πρεσβυτέροις, και διακόνοις, έν Κυρίφ χαίρειν.

Πασι μεν ήμιν τοις επί το αυτό συνελθούσιν εξ επαρχιών π 335.) διαφόρων πρὸς τῆ μεγάλη πανηγύρει, ἢν ἐπὶ τῆ ἀφιερώσει τοῦ Ari. 84. DE SYNOD.

σωτηρίου μαρτυρίου, σπουδή τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως (Circular of Κωνσταντίνου, τῷ πάντων βασιλεί Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ Council of Jerusalem.) κατασκευασθέντος ἐπετελέσαμεν, πλείονα θυμηδίαν ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις παρέσχεν, ην εποίησεν αυτός τε ὁ θεοφιλέστατος βασιλεύς διά γραμμάτων οικείων, τοῦθ' ὅπερ ἐχρῆν παρορμήσας πάντα μεν εξορίσας της εκκλησίας του Θεού φθόνον, καὶ πάσαν μακράν ἀπελάσας βασκανίαν, δι' ής τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη πάλαι πρότερου διειστήκει ήπλωμένη δε και είρηναία ψυχή δέξασθαι τους περί "Αρειον, οθς πρός τινα καιρον δ μισόκαλος φθόνος έξω γενέσθαι της έκκλησίας είργάσατο. Έμαρτύρει δε τοις ανδράσιν ο θεοφιλέστατος βασιλεύς δια της έπιστολής πίστεως δρθοτομίαν, ήν παρ' αυτών πυθόμενος, αυτός τε δι' ξαυτοῦ παρὰ ζώσης φωνής αὐτῶν ἀκούσας ἀπεδέξατο, ήμιν τε φανεράν κατεστήσατο, ύποτάξας τοις ξαυτού γράμμασιν έγγραφου την των ανδρων δρθοδοξίαν, ην επέγνωμεν οί πάντες ύγιη τε ουσαν και εκκλησιαστικήν. Και εικότως παρεκάλει τους άνδρας υποδεχθήναι και ένωθήναι τη έκκλησία του Θεού, ώσπερ οὖν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν Ισοτύπων εἴσεσθε τῆς αὐτῆς έπιστολής, ής πρός την ύμετέραν εὐλάβειαν διεπεμψάμεθα. Πιστεύομεν ότι καὶ ύμιν αὐτοίς, ώς αν τα οἰκεία μέλη τοῦ ύμετέρου σώματος απολαμβάνουσι, μεγάλη χαρά καὶ εὐφροσύνη γενήσεται, τὰ ξαυτών σπλάγχνα καὶ τοὺς ξαυτών άδελφούς τε καὶ πατέρας γνωρίζουσί τε καὶ ἀπολαμβάνουσινο οὐ μόνον τῶν πρεσβυτέρων τῶν περί Αρειον ἀποδοθέντων ὑμίν, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πληθύος ἀπάσης, ἡ προφάσει τῶν εἰρημένων ανδρών μακρώ χρόνω παρ' ύμιν διειστήκει. Και πρέπει γε άληθως γυόντας ύμας τα πεπραγμένα, και ως εκοινώνησαν οί άνδρες, παρεδέχθησάν τε ύπο της τοσαύτης άγίας συνόδου. προθυμότατα και αυτούς ασπάσασθαι την πρός τα οικεία μέλη συνάφειάν τε καὶ εἰρήνην, ὅτι μάλιστα τὰ τῆς ἐκτεθείσης ὑπ' αὐτῶν πίστεως ἀναμφήριστον σώζει τὴν παρὰ τοῖς πᾶσιν ὁμολογουμένην αποστολικήν παράδοσίν τε καὶ διδασκαλίαν.

22. Αύτη των συνόδων αὐτων ή άρχη γέγονεν, έν ή και την προαίρεσιν ξαυτών ταχέως ξξήγγειλαν, και οὐκ ήδυνήθησαν κρύψαι. Ελρηκότες γαρ έξηλασθαι πάντα φθόνον, καλ μετά τὸ

Cp. Soc. i.

έξορισθηναι τὸν ἐπίσκοπον τῆς 'Αλεξανδρείας 'Αθανάσιον, γράφοντες δεῖν δεχθηναι 'Αρειον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἔδειξαν ὅτι διὰ τοῦτο αὐτῷ τε τῷ 'Αθανασίῳ ἐπεβούλευον, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐπισκόποις τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς ἐπεβούλευσαν, ὑπὲρ τοῦ τοὺς περὶ "Αρειον δέξασθαι, καὶ τὴν αἵρεσιν εἰς Cp. Encycl. τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν' καὶ εἰ καὶ πᾶσαν τὴν 'Αρείου κακο-Απί. 2. Αροι. c. τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν' καὶ εἰς κοινωνίαν προσέταξαν ἀὐτοὺς δεχθηναι, αὐτοὶ πρότερον τοῦτο ποιήσαντες' ὅμως ἡγούμενοι λείπειν αὐτοῖς ἔτι, πρὸς ὁ βούλονται, συγκροτοῦσιν ἐν 'Αντιοχεία σύνοδον προφάσει τῶν λεγομένων 'Εγκαινίων' καὶ Soc. ii. 8. ἐπειδὴ ἀεὶ ὑπὸ πάντων κατηγοροῦντο περὶ τῆς αἰρέσεως, γρά-[λ.D. 341.] φουσι διαφόρως, τὰ μὲν οὕτως, τὰ δὲ ἐκείνως. Καὶ τὰ μὲν ἐν μιῷ ἐπιστολῆ γραφέντα παρ' αὐτῶν ἐστι ταῦτα'

' Ἡμεῖς οὖτε ἀκόλουθοι ᾿Αρείου γεγόναμεν' πῶς γὰρ ἐπί- (First Antio-chene Creed.) σκοποι ὄντες ἀκολουθοῦμεν πρεσβυτέρφ; οὖτε ἄλλην τινὰ Soc. ii. 10. πίστιν παρά την έξ άρχης παραδοθείσαν έδεξάμεθα. 'Αλλά καὶ αὐτοὶ ἐξετασταὶ καὶ δοκιμασταὶ της πίστεως αὐτοῦ γενόμενοι, μαλλον αὐτὸν προσηκάμεθα, ήπερ ήκολουθήσαμεν γνώσεσθε δε από των λεγομένων. Μεμαθήκαμεν γαρ εξ αρχής, είς ένα Θεον τον των δλων Θεον πιστεύειν, τον πάντων νοητών τε καὶ αἰσθητών δημιουργόν τε καὶ προνοητήν καὶ εἰς Ενα Υίον του Θεου μονογενή, προ πάντων αιώνων υπάρχοντα, καί συνόντα τώ γεγεννηκότι αὐτὸν Πατρί δι οῦ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε δρατά και τὰ ἀδρατα τὸν και ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς κατελθόντα, καὶ σάρκα ἐκ τῆς Παρθένου ανειληφότα, και πάσαν την πατρικήν αὐτοῦ βούλησιν συνεκπεπληρωκότα, πεπουθέναι, καὶ έγηγέρθαι, καὶ εἰς οὐρανοὺς ανεληλυθέναι, και εν δεξιά του Πατρός καθέζεσθαι, και πάλιν έρχόμενον κρίναι ζώντας καὶ νεκρούς, καὶ διαμένοντα βασιλέα καί Θεόν είς τους αίωνας. Πιστεύομεν δε καί είς το "Αγιον Πνεθμα εί δε δεί προσθείναι, πιστεύομεν και περί σαρκός αναστάσεως, και ζωής αιωνίου.

^{23. *}Α δὲ καὶ ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῆ δεύτερον ἐν τοῖς αὐτοῖς (Second or proper An'Εγκαινίοις ἐκτίθενται, μεταγνόντες μὲν ἐπὶ τοῖς προτέροις, icochene
ἐπινοήσαντες δὲ καινότερά τινα καὶ πλείονα, ἔστι ταῦτα Soc. ii. 10.
'Πιστεύομεν ἀκολούθως τῆ εὐαγγελικῆ καὶ ἀποστολικῆ 29.

DE SYNOD. (Second An-tiochene Creed.)

παραδόσει είς ένα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν τε καὶ ποιητήν καὶ προνοητήν, έξ οῦ τὰ πάντα καὶ είς ένα Κύριον 'Ιησοῦν Χριστον, τον Υίον αὐτοῦ, τον μονογενή Θεόν, δι' οῦ τὰ πάντα, τὸν γεννηθέντα πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρός, Θεόν έκ Θεοῦ, ὅλον ἐξ ὅλου, μόνον ἐκ μόνου, τέλειον έκ τελείου, βασιλέα έκ βασιλέως, Κύριον από Κυρίου, Λόγου ζώντα, σοφίαν ζώσαν, φώς άληθινον, όδον, άλήθειαν, άνάστασιν, ποιμένα, θύραν, ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον τῆς θεότητος, οὐσίας τε καὶ βουλής καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης τοῦ

c. 38. Cp. Soz. iii. 5.

Πατρός απαράλλακτου είκουα, του πρωτότοκου πάσης κτίσεως, του όυτα εν άρχη προς του Θεου, Λόγου Θεου κατά το είρημένον εν τῷ εὐαγγελίω "Καὶ Θεὸς ἢν ὁ Λόγος" δι' οῦ τὰ πάντα εγένετο, και εν δ τα πάντα συνέστηκε τον επ' εσχά-

John i. 1;

των των ήμερων κατελθόντα άνωθεν, και γεννηθέντα έκ Παρθένου κατά τὰς γραφὰς, καὶ ἄνθρωπον γενόμενον μεσίτην Θεού καὶ ἀνθρώπων, ἀπόστολόν τε τῆς πίστεως ἡμῶν, καὶ άρχηγου της ζωής, ως φησιν, ότι "Καταβέβηκα έκ τοῦ οὐρα-

John vi. 38.

νοῦ, οὐχ ἴνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με" του παθόντα ύπερ ήμων, και αναστάντα τη τρίτη ήμέρα και ανελθόντα είς ούρανους, και καθεσθέντα έν δεξιά του Πατρός και πάλιν έρχόμενον μετά δόξης και δυνάμεως, κρίναι ζώντας καὶ νεκρούς καὶ εἰς τὸ Πνεθμα τὸ Αγιον, τὸ είς παράκλησιν, καὶ άγιασμὸν, καὶ τελείωσιν τοῖς πιστεύουσι διδόμενον, καθώς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς

19.

Matt. xxviii. διετάξατο τοις μαθηταις λέγων "Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς είς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος'" δηλονότι Πατρὸς, άληθως Πατρός όντος, Υίου δε άληθως Υίου όντος, του δε Αγίου Πνεύματος άληθως Αγίου Πνεύματος όντος, των δνομάτων ούχ άπλως ούδε άργως κειμένων, άλλα σημαινόντων ακριβώς την οικείαν εκάστου των ονομαζομένων υπόστασίν τε και τάξιν και δόξαν ώς είναι τη μεν ύποστάσει τρία, τη δε συμφωνία εν. Ταύτην οθν έχοντες την πίστιν, και έξ άρχης και μέχρι τέλους έχοντες ενώπιον τοῦ Θεοῦ και τοῦ Χριστοῦ, πάσαν αίρετικὴν κακοδοξίαν αναθεματίζομεν. εί τις παρά την ύγιη των γραφων δρθην πίστιν διδάσκει,

λέγων ἢ χρόνου, ἢ καιρὸν, ἢ αἰῶνα, ἢ εἶναι, ἢ γεγονέναι, πρὸ τοῦ γεννηθῆναι τὸν Υίὸν, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ εἴ τις λέγει τὸν Υίὸν κτίσμα ὡς ἔν τῶν κτισμάτων, ἢ γέννημα ὡς ἔν τῶν γεν- c. νημάτων, ἢ ποίημα, ὡς ἔν τῶν ποιημάτων, καὶ μὴ ὡς αἱ θεῖαι γραφαὶ παραδέδωκαν, τῶν προειρημένων ἔκαστον ἀφ' ἐκάστου ἢ εἴ τι ἄλλο διδάσκει, ἢ εὐαγγελίζεται, παρ' δ παρελάβομεν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἡμεῖς γὰρ πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν θείων γραφῶν παραδεδομένοις ὑπό τε προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἀληθινῶς τε καὶ ἐμφόβως καὶ πιστεύομεν καὶ ἀκολουθοῦμεν.'

24. Καὶ Θεοφρόνιος δέ τις ἐπίσκοπος Τυάνων συνθεὶς καὶ αὐτὸς ἐξέθετο τὴν πίστιν ταύτην ἔμπροσθεν τῶν πάντων, ἡ καὶ πάντες ὑπέγραψαν, ἀποδεξάμενοι τὴν τοῦ ἀνθρώπου πίστιν

' Οίδεν ὁ Θεὸς, δυ μάρτυρα καλώ έπὶ την έμην ψυχην, ὅτι (Third Anούτως πιστεύω· εls Θεον Πατέρα παντοκράτορα, τον των δλων Creed.) κτίστην καὶ ποιητήν, ἐξ οῦ τὰ πάντα καὶ εἰς τὸν Υίὸν αὐτοῦ του μουσγευή, Θεου, Λόγου, δύναμιν καὶ σοφίαυ, του Κύριου ήμων Ίησοῦν Χριστον, δι' οδ τὰ πάντα, τον γεννηθέντα έκ τοῦ Πατρός πρό των αλώνων, Θεόν τέλειον έκ Θεού τελείου, καλ όντα πρός του Θεον εν υποστάσει επ' εσχάτων δε τών ήμε- John i. r. ρών κατελθόντα, και γεννηθέντα έκ της Παρθένου κατά τάς γραφάς, ενανθρωπήσαντα, παθόντα, και αναστάντα από των νεκρών, και ανελθόντα είς τους ούρανους, και καθεσθέντα έκ δεξιών του Πατρός αὐτου και πάλιν έρχόμενον μετά δόξης και δυνάμεως κρίναι ζώντας και νεκρούς, και μένοντα είς τούς αίωνας· καί είς τὸ Πνεθμα Αγιον, τὸν Παράκλητον, "τὸ πνεθμα της αληθείας," δ και δια του προφήτου έπηγγείλατο δ Θεός Joel ii. 28. " έκχέειν" έπλ τους έαυτου δούλους, καλ ο Κύριος έπηγγείλατο πέμψαι τοις ξαυτού μαθηταις, δ και ξπεμψεν, ως αι Πράξεις των Acts ii. 3. 'Αποστόλων μαρτυρούσιν. Εί δέ τις παρά ταύτην την πίστιν διδάσκει, ή έχει εν εαυτώ, ανάθεμα έστω και Μαρκέλλου τοῦ Αγκύρας, ή Σαβελλίου, ή Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἀνάθεμα έστω και αύτος και πάντες οι κοινωνούντες αὐτῷ.

^{25. &}quot;Ησαν δε οἱ συνελθόντες εν τοῖς Έγκαινίοις επίσκοποι ενενήκοντα, ὑπατεία Μαρκελλίνου καὶ Προβίνου, ἰνδικτιῶνος ιδ΄, ἐκεῖ ὅντος Κωνσταντίου τοῦ ἀσεβεστάτου. Ταῦτα πρά-

DR SYNOD.

ξαντες εν 'Αντιοχεία τοις 'Εγκαινίοις, νομίσαντες δε μή τελείως γεγραφέναι, δεμβομένην δε την διάνοιαν έχοντες, αθθις πάλιν συντιθέασιν άλλο γράμμα δήθεν περί πίστεως μετά μηνας δλίγους, και αποστέλλουσιν εls τάς Γαλλίας Νάρκισσου, Μάριυ, Θεόδωρου καὶ Μάρκου. Κάκεῖνοι ώς ἀπὸ συνόδου πεμφθέντες επιδεδώκασι τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Κώνσταντι τῷ Αὐγούστω, καὶ τοῖς ἐκεῖ πᾶσι, ταῦτα·

(Fourth An*tiochene* Creed.) [A.D. 342.]

'Πιστεύομεν είς ένα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, κτίστην καί ποιητήν των πάντων, " έξ οῦ πάσα πατριά έν οὐρανοῖς καί έπὶ γῆς ὀνομάζεται" καὶ είς τὸν μονογενή αὐτοῦ Υίὸν τὸν Cp. c. 26, 27. Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων Eph. iii. 15. έκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα. Θεὸν έκ Θεοῦ, φως έκ φωτός δί οῦ ἐγένετο τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ όρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Λόγον ὅντα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν, και ζωην, και φως άληθινόν τον έπ' έσχάτων των ήμερων δί ήμας ενανθρωπήσαντα, και γεννηθέντα εκ της αγίας Παρθένου, τὸν σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα εκ νεκρών τη τρίτη ήμερα, και αναληφθέντα είς οὐρανόν, και καθεσθέντα έν δεξιά του Πατρός και έρχόμενον έπι συντελεία του αιώνος κρίναι ζώντας και νεκρούς, και άποδούναι έκάστω κατά τὰ έργα αὐτού οὖ ἡ βασιλεία ἀκατάλυτος ουσα διαμένει είς τους απείρους αίωνας έσται γάρ καθεζόμενος έν δεξιά του Πατρός, ου μόνον έν τώ αλώνι τούτω, αλλά καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ εἰς τὸ Αγιον Πνεῦμα, τουτέστι, τὸν Παράκλητου δπερ επαγγειλάμενος τοις αποστόλοις μετά την εις ούρανοὺς αὐτοῦ ἄνοδον ἀπέστειλε, διδάξαι αὐτοὺς καὶ ὑπομυησαι πάντα δι' οῦ καὶ άγιασθήσονται αὶ τῶν εἰλικρινῶς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχαί. Τοὺς δὲ λέγοντας έξ οὐκ ὅντων τὸν Υίὸν, ἡ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως, καὶ μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ, Ἡν ποτε γρόνος ότε οὐκ ην, άλλοτρίους οίδεν ή καθολική ἐκκλησία.

[A.D. 344-5.] Cp. Hil. Fragm. 5. 4. (adding De-mophilus.)

^{26.} Έπὶ τούτοις ώσπερ μεταγνόντες, συλλέγουσι πάλιν τὸ συνέδριον έαυτών μετά έτη τρία, καὶ ἀποστέλλουσιν Εὐδόξιον, Μαρτύριου, καὶ Μακεδόνιου τὸυ ἀπὸ Κιλικίας, καὶ σὺν αὐτοῖς έτέρους τινάς είς τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας, ἀποφέροντας πίστιν διὰ πολλών γραφείσαν, προσθήκας τε έχουσαν πλείστας παρὰ

τὰς προτέρας ὡς γὰρ καινότερά τινα ἐπινοήσαντες, ἀπεδήμησαν ἔχοντες ταῦτα

Ι. 'Πιστεύομεν είς ένα Θεον, Πατέρα παντοκράτορα, κτίσ- (Macrostich' την καὶ ποιητὴν τῶν πάντων, " ἐξ οῦ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ iii. 11.) καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομά(εται" καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υίὸν τὸν Κύριον ήμων Ίησοῦν Χριστον, τον προ πάντων των αλώνων έκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, δι' οῦ έγένετο τὰ πάντα ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ δρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Λόγον ὅντα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν, καὶ ζωὴν, καὶ φως άληθινόν τον έπ' έσχάτων των ήμερων δι' ήμας ένανθρωπήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς άγιας Παρθένου, σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρών τῆ τρίτη ἡμέρα, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανὸν, καὶ καθεσθέντα έκ δεξιών τοῦ Πατρός καὶ έρχόμενον έπὶ συντελεία του αίωνος κρίναι ζωντας και νεκρούς, και αποδούναι έκάστω κατά τὰ έργα αὐτοῦ· οῦ ἡ βασιλεία ἀκατάπαυστος οὖσα διαμένει είς τοὺς ἀπείρους αίωνας καθέζεται γὰρ ἐν δεξιά του Πατρός, ου μόνον έν τώ αλώνι τούτω, άλλα καλ έν τῷ μέλλουτι. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Αγιον, τουτέστι, τὸν Παράκλητον, ὅπερ ἐπαγγειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις μετά την είς ούρανον άνοδον ἀπέστειλε διδάξαι αὐτοὺς καὶ ύπομνησαι πάντα δι' οῦ καὶ άγιασθήσονται αὶ τῶν είλικρινῶς είς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχαί.

ΙΙ. 'Τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ οὐκ ὅντων τὸν Υίὸν, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, καὶ μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἢν χρόνος ποτὲ, ἢ αἰων, ὅτε μὴ ἢν, ἀλλοτρίους οἶδεν ἡ καθολικὴ καὶ ἀγία ἐκκλησία. 'Ομοίως καὶ τοὺς λέγοντας τρεῖς εἶναι θεοὺς, ἢ τὸν Χριστὸν μὴ εἶναι Θεὸν, ἢ πρὸ τῶν αἰώνων μήτε Χριστὸν μήτε Υἰὸν αὐτὸν εἶναι Θεοῦ, ἢ τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἰὸν, ἢ Ἦςον Πνεῦμα· ἢ ἀγέννητον Υἱὸν, ἢ ὅτι οὐ βουλήσει οὐδὲ Cp. c. 15. θελήσει ἐγέννησε ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν, ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καὶ καθολικὴ ἐκκλησία.

ΙΙΙ. 'Οὖτε γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων τὸν Υἱὸν λέγειν ἀσφαλὲς, ἐπεὶ μηδαμοῦ τοῦτο τῶν θεοπνεύστων γραφῶν φέρεται περὶ αὐτοῦ, οὖτε μὴν ἐξ ἐτέρας τινὸς ὑποστάσεως παρὰ τὸν Πατέρα προϋποκειμένης ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Θεοῦ γνησίως αὐτὸν γεγεννῆ-

DE SYNOD. ('Macro-stick' Creed.)

σθαι διοριζόμεθα εν γάρ το αγέννητον και αναρχον τον Χριστοῦ Πατέρα ὁ θείος διδάσκει λόγος. 'Αλλ' οὐδὲ τὸ, " ἦν ποτε ότε οὐκ ἡν," εξ ἀγράφων ἐπισφαλῶς λέγουτας, χρονικόν τι διάστημα προευθυμητέου αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ μόνου τὸν ἀχρόνως αύτου γεγευνηκότα Θεόν και χρόνοι γάρ και αιώνες γεγόνασι δι' αὐτοῦ. Οὕτε μὴν συνάναρχον καὶ συναγέννητον τῷ Πατρὶ του Υίου είναι νομιστέου συνανάρχου γάρ και συναγεννήτου οὐδεὶς κυρίως πατὴρ ἡ υίὸς λεχθήσεται. 'Αλλά τὸν μεν Πατέρα μόνον ἄναρχον ὄντα και αγέννητον γεγεννηκέναι ανεφίκτως, καὶ πάσιν ἀκαταλήπτως, οἴδαμεν τὸν δὲ Υίὸν γεγεννησθαι πρό αλώνων, καλ μηκέτι όμοίως τῷ Πατρλ άγέννητον είναι καλ ι Cor. xi. 3. αὐτὸν, ἀλλ' ἀρχὴν ἔχειν τὸν γεννήσαντα Πατέρα "κεφαλὴ γὰρ Χριστοῦ ὁ Θεός."

ΙΝ. ' Οὔτε μὴν τρία δμολογοῦντες πράγματα καὶ τρία πρόσωπα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ Αγίου Πνεύματος, κατά τὰς γραφάς, τρείς διά τοῦτο τοὺς θεοὺς ποιοῦμεν ἐπειδὴ του αυτοτελή και αγέννητου άναρχου τε και αορατου Θεου ένα μόνον οίδαμεν, του Θεον και Πατέρα του Μονογενους, τον μόνον μεν εξ εαυτού το είναι έχουτα, μόνου δε τοίς άλλοις πάσιν άφθόνως τοῦτο χαριζόμενον. Οὕτε μην ένα Θεον μόνον λέγοντες είναι τὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατέρα, τὸν μόνον αγέννητον, δια τοῦτο αρνούμεθα και τον Χριστον Θεον είναι πρό αιώνων όποιοί είσιν οι άπό Παύλου του Σαμοσατέως, υστερου αυτου μετά την ενανθρώπησιν εκ προκοπής τεθεοποιήσθαι λέγοντες, τώ την φύσιν ψιλον άνθρωπον γεγονέναι. Οίδαμεν γάρ και αὐτὸν, εί και ὑποτέτακται τῷ Πατρί καὶ τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὅμως πρὸ αἰώνων γεννηθέντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, Θεον κατά φύσιν τέλειον είναι και άληθη, και μη έξ άνθρώπων μετά ταθτα Θεόν, άλλ' έκ Θεοθ ένανθρωπήσαι δι' ήμας, καί μηδέποτε απολωλεκότα τὸ είναι.

Cp. c. 45. Orat. c. Ari. iii. 51.

V. 'Βδελυσσόμεθα δέ πρός τούτοις καὶ αναθεματίζομεν καὶ τους λόγον μεν μόνον αυτον ψιλον του Θεου και ανύπαρκτον έπιπλάστως καλούντας, εν ετέρω το είναι έχοντα, νύν μεν ώς τον προφορικον λεγόμενον ύπο τινων, νῦν δὲ ώς τον ἐνδιάθετον Χριστου δε αὐτου, καὶ Υίου τοῦ Θεοῦ, καὶ μεσίτηυ, καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μὴ είναι πρὸ αίώνων θέλοντας άλλ' ἐκ τότε Χριστον αυτον γεγονέναι και Υίον του Θεου, έξ ου την ήμετέραν έκ της Παρθένου σάρκα ανείληφε, προ τετρακοσίων ουχ όλων έτων. Έκ τότε γαρ τον Χριστον αρχην βασιλείας έσχηκέναι έθέλουσι και τέλος έξειν αυτην μετα την συντέλειαν και την κρίσιν.

VI. 'Τοιούτοι δέ είσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου καὶ Σκοτεινοῦ τῶν [Photinus, 'Αγκυρογαλατών, οι την προαιώνιον υπαρξιν του Χριστου, καί 29.] την θεότητα, καὶ την ατελεύτητον αὐτοῦ βασιλείαν δμοίως 'Ιουδαίοις άθετοῦσιν, ἐπὶ προφάσει τοῦ συνίστασθαι δοκεῖν τῆ μουαρχία. *Ισμεν γαρ αὐτὸν ἡμεῖς, οὐχ ἀπλως λόγον προφορικου, ή ενδιάθετου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ζώντα Θεον Λόγον καθ' έαυτον ύπάρχοντα, και Υίον Θεού και Χριστον, και ού προγνωστικώς συνόντα καὶ συνδιατρίβοντα πρὸ αἰώνων τῷ ἐαυτοῦ Πατρὶ, καὶ πρὸς πᾶσαν διακονησάμενον αὐτῷ τὴν δημιουργίαν, εἴτε τῶν δρατών είτε των αοράτων. Ούτος γάρ έστι, πρός δυ είπεν ό Πατηρ, ότι, "Ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' ελκόνα ημετέραν καλ καθ' Gen. i. 26. όμοίωσιν." όκαὶ τοῖς πατριάρχαις αὐτοπροσώπως όφθεὶς, δεδωκὼς τὸν νόμον, καὶ λαλήσας διὰ τῶν προφητῶν, καὶ τὰ τελευταῖα ένανθρωπήσας, καὶ τὸν ξαυτοῦ Πατέρα πᾶσιν ἀνθρώποις φανερώσας, καὶ βασιλεύων είς τους ατελευτήτους αίωνας. Οὐδεν γάρ πρόσφατον δ Χριστός προσείληφεν άξίωμα, άλλ' ἄνωθεν τέλειον αὐτὸν, καὶ τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα δμοιον είναι πεπιστεύκαμεν.

VII. 'Καὶ τοὺς λέγοντας δὲ τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ "Αγιον Πνεῦμα, καθ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματός τε καὶ προσώπου τὰ τρία ὀνόματα ἀσεβῶς ἐκλαμβάνοντας, εἰκότως ἀποκηρύσσομεν τῆς ἐκκλησίας' ὅτι τὸν ἀχώρητον καὶ ἀπαθη Πατέρα χωρητὸν ἄμα καὶ παθητὸν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑποτίθενται' τοιοῦτοι γάρ εἰσιν οἱ Πατροπασσιανοὶ μὲν παρὰ 'Ρωμαίοις, Σαβελλιανοὶ δὲ καλούμενοι παρ' ἡμῖν. Οἴδαμεν γὰρ ἡμεῖς τὸν μὲν ἀποστείλαντα Πατέρα ἐν τῷ οἰκείφ τῆς ἀναλλοιώτου θεότητος ἤθει μεμενηκέναι, τὸν δὲ ἀποσταλέντα Χριστὸν τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν πεπληρωκέναι.

VIII. 'Ομως δὲ καὶ τοὺς οὐ βουλήσει οὐδὲ θελήσει γεγεν- Cp. c. 15. νῆσθαι τὸν Υἱὸν εἰρηκότας ἀνευλαβῶς, ἀνάγκην δὲ δηλονότι, ἀβούλητον καὶ ἀπροαίρετον περιτεθεικότας τῷ Θεῷ, ἵνα ἄκων γεννήση τὸν Υἱὸν, δυσσεβεστάτους καὶ τῆς ἐκκλησίας ξένους ἐπιγινώσκομεν' ὅτι τε παρὰ τὰς κοινὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας, καὶ τρόπου έχειν καλ αὐτὸν νομίζειν. Μόνον γὰρ καλ μόνως τὸν

Τος Synodis. δὴ καὶ παρὰ τὸ βούλημα τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, τοιαῦτα ('.Macro. τετολμήκασι περὶ αὐτοῦ διορίσασθαι. Αὐτοκράτορα γὰρ ἡμεῖς stich Creed.) τὸν Θεὸν καὶ Κύριον αὐτὸν ἐαυτοῦ εἰδότες, ἐκουσίως αὐτὸν καὶ ἐθελουτὴν τὸν Υίὸν γεγεννηκέναι εὐσεβῶς ὑπειλήφαμεν. Πι-Prov. viii. 22. στεύοντες δὲ ἐμφόβως καὶ τῷ περὶ ἑαυτοῦ λέγοντι· "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ," οὐχ ὁμοίως αὐτὸν τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις κτίσμασιν ἡ ποιήμασι γεγενῆσθαι νοοῦμεν. 'Ασεβὲς γὰρ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως ἀλλότριον τὸ τὸν κτίστην τοῖς δι' αὐτοῦ κεκτισμένοις δημιουργήμασι παραβάλλειν, καὶ τὸν αὐτὸν τῆς γενέσεως τοῖς ἄλλοις

μονογενή Υίον γεγεννήσθαι γνησίως τε και άληθως διδάσκουσιν ήμας αι θείαι γραφαί.

ΙΧ. ''Αλλ' οὐδὲ τὸν Υίὸν καθ' ξαυτόν είναι, (ῆν τε καὶ ύπάρχειν όμοίως τῷ Πατρί λέγοντες, διὰ τοῦτο χωρίζομεν αὐτον του Πατρός, τόπους και διαστήματά τινα μεταξύ της συναφείας αὐτῶν σωματικῶς ἐπινοοῦντες. Πεπιστεύκαμεν γὰρ άμεσιτεύτως αὐτοὺς καὶ ἀδιαστάτως ἀλλήλοις ἐπισυνῆφθαι, καὶ ἀχωρίστους ὑπάρχειν ξαυτών. ὅλου μέν τοῦ Πατρὸς ἐνστερνισμένου τον Υίον, όλου δε του Υίου εξηρτημένου καί προσπεφυκότος τῷ Πατρὶ, καὶ μόνου τοῖς πατρώοις κόλποις αναπαυομένου διηνεκώς. Πιστεύοντες οθν els την παντέλειον Τριάδα την άγιωτάτην, τουτέστιν είς τον Πατέρα, καὶ είς τον Υίον, και είς το Πνεθμα το Αγιον, και Θεον μεν τον Πατέρα λέγουτες, Θεου δε και του Υίου, ου δύο τούτους θεους, άλλ' ξυ δμολογούμεν της θεότητος άξίωμα, και μίαν άκριβη της βασιλείας την συμφωνίαν πανταρχούντος μέν καθόλου πάντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Υίοῦ, μόνου τοῦ Πατρός, τοῦ δὲ Υίοῦ ὑποτεταγμένου τῷ Πατρὶ, ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ πάντων μετ' αὐτὸν βασιλεύουτος των δι' αὐτοῦ γενομένων, και την τοῦ 'Αγίου Πνεύματος χάριν αφθόνως τοις αγίοις δωρουμένου πατρικώ βουλήματι. Οὔτω γὰρ τὸν περὶ τῆς εἰς Χριστὸν μοναρχίας συνίστασθαι λόγον παρέδοσαν ημίν οἱ ἱεροὶ λόγοι.

Χ. 'Ταῦτα ἠναγκάσθημεν μετὰ τὴν ἐν ἐπιτομῷ προεκτεθεῖσαν πίστιν πλατύτερον ἐπεξεργάσασθαι οὐ κατὰ περιττὴν φιλοτιμίαν, ἀλλ' ἴνα πᾶσαν τὴν τῆς ἡμετέρας ὑπολήψεως ἀλλο-

τρίαν ανακαθάρωμεν ύποψίαν παρά τοις τα καθ' ήμας αγνοούσι, καλ γνώσιν οί κατά την δύσιν πάντες όμου μέν της συκοφαντίας των έτεροδόξων την αναίδειαν, όμου δε των ανατολικών τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐν Κυρίφ φρόνημα, μαρτυρούμενον άβιάστως ύπὸ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν, παρὰ τοῖς ἀδιαστρόφοις.

27. 'Αλλ' οὐδε τούτοις ενέμειναν' πάλιν γαρ εν Σιρμίφ συνελθόντες κατά Φωτεινού, τότε συνέθηκαν αθθις πίστιν, οὐκέτι μὲν οὕτω σχοινοτενή, οὐδὲ τοσαύτην τοῖς ρήμασιν ἀφελόντες δε τὰ πλείστα καὶ προσθέντες ἄλλα, ὅσπερ ἐξ ὑποβολης παρά τινων ακούσαντες, έγραψαν ταῦτα.

' Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν κτί- (First Sirστην καὶ ποιητὴν τῶν πάντων, "ἐξ οὖ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ [A.D. 351.] καὶ $\epsilon \pi$ ὶ γῆς ὀνομάζεται· καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υίὸν τὸν $^{\rm Hil.\ de\ Syn.}_{38.}$ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων έκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα. Θεὸν έκ Θεοῦ, φῶς έκ φωτὸς, δι' οῦ ἐγένετο τὰ πάντα, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γης, τὰ όρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Λόγον ὅντα καὶ σοφίαν, καὶ φῶς άληθινον, και ζωήν τον έπ' έσχατων των ήμερων δι' ήμας ένανθρωπήσαντα καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ σταυρωθέντα, και αποθανόντα, και ταφέντα και αναστάντα έκ νεκρών τη τρίτη ημέρα, και αναληφθέντα είς ούρανον, και καθεσθέντα εν δεξιά του Πατρός και ερχόμενον επί συντελεία τοῦ αίωνος κρίναι ζωντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστω κατά τὰ ἔργα αὐτοῦ οὖ ἡ βασιλεία, ἀκατάπαυστος οὖσα, διαμένει είς τους απείρους αίωνας έσται γάρ καθεζόμενος έν δεξιά του Πατρός, ου μόνον έν τφ αλώνι τούτφ, άλλα καλ έν τφ μέλλοντι καὶ els τὸ Πνεῦμα τὸ Αγιον, τουτέστι τὸν Παράκλητου, όπερ επαγγειλάμενος τοις αποστόλοις, μετά την είς ούρανούς αὐτοῦ ἄνοδον ἀποστείλαι, διδάξαι καὶ ὑπομνήσαι αὐτοὺς πάντα, ξπεμψε δι' οῦ καὶ ἀγιάζονται αὶ τῶν είλικρινῶς είς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχαί.

I. 'Τους δε λέγοντας εξ ουκ όντων τον Υίον, η εξ ετέρας ύποστάσεως, και μη έκ τοῦ Θεοῦ, και ὅτι ην χρόνος η αίων ότε οὐκ ἡν, ἀλλοτρίους οίδεν ἡ άγια και καθολική ἐκκλησία.

ΙΙ. 'Πάλιν οὖν ἐροῦμεν' Εἴ τις τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υίὸν δύο λέγει θεούς, ανάθεμα έστω.

DE SYNODIS. (First Sirmian Creed.)

ΙΙΙ. 'Καὶ εἴ τις, λέγων Θεὸν τὸν Χριστὸν πρὸ αἰώνων Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὑπουργηκότα τῷ Πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν μὴ ὁμολογοίη, ἀνάθεμα ἔστω.

IV. 'Ε΄ τις τον άγέννητον, η μέρος αὐτοῦ, ἐκ Μαρίας λέγειν γεγενησθαι τολμᾳ, ἀνάθεμα ἔστω.

V. Εἴ τις κατὰ πρόγνωσιν πρὸ Μαρίας λέγει τὸν Υίὸν εἶναι, καὶ μὴ πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγεννημένον πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι, καὶ δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα, ἀνάθεμα ἔστω.

Cp. Orat. c. Ari. iv. 13. VI. 'Εἴ τις τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ πλατύνεσθαι, ἢ συστέλλεσθαι φάσκοι, ἀνάθεμα ἔστω.

VII. 'Ε΄ τις πλατυνομένην την οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τον Υίον λέγοι ποιεῖν, η τον πλατυσμον της οὐσίας αὐτοῦ Υίον ὀνομάζοι, ἀνάθεμα ἔστω.

VIII. Έἴ τις ἐνδιάθετον ἢ προφορικὸν λόγον λέγει τὸν Υίὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

ΙΧ. 'Εἴ τις ἄνθρωπον μόνον λέγει τὸν ἐκ Μαρίας Υίὸν, ἀνά- θ εμα ἔστω.

Χ. Εἴ τις Θεον και ἄνθρωπον τον ἐκ Μαρίας λέγων, Θεον τον ἀγέννητον οὕτω νοεῖ, ἀνάθεμα ἔστω.

Isa. xliv. 6. [In Hil. no. 23.] ΧΙ. 'Εἴ τις τὸ, "'Εγὼ Θεὸς πρώτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεὸς," ἐπ' ἀναιρέσει εἰδώλων καὶ τῶν μὴ ὄντων θεῶν εἰρημένον, ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ Μονογενοῦς πρὸ αἰώνων Θεοῦ Ἰουδαϊκῶς ἐκλαμβάνοι, ἀνάθεμα ἔστω.

John i. 14.

XII. 'Εί τις τὸ, ''Ο Λόγος σὰρξ ἐγένετο," ἀκούων, τὸν Λόγον εἰς σάρκα μεταβεβλησθαι νομίζοι, ἢ τροπὴν ὑπομεμενηκότα ἀνειληφέναι τὴν σάρκα λέγοι, ἀνάθεμα ἔστω.

XIII. 'Εἴ τις, τὸν μονογενη Υίὸν τοῦ Θεοῦ ἐσταυρωμένον ἀκούων, τὴν θεότητα αὐτοῦ φθορὰν, ἢ πάθος, ἢ τροπὴν, ἢ μείωσου, ἢ ἀναίρεσιν ὑπομεμενηκέναι λέγοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Gen. i. 26.

XIV. 'Εἴ τις τὸ, "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον," μὴ τὸν Πατέρα πρὸς τὸν Υἱὸν λέγειν, ἀλλ' αὐτὸν πρὸς ξαυτὸν λέγοι τὸν Θεὸν εἰρηκέναι, ἀνάθεμα ἔστω.

XV. 'Εἴ τις μὴ τὸν Υίὸν λέγοι τὸν 'Αβραὰμ έωρᾶσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀγέννητον Θεὸν, ἢ μέρος αὐτοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

ΧΙΙ. 'Εί τις τῷ Ἰακὼβ μὴ τὸν Υίὸν ὡς ἄνθρωπον πεπαλαι-

κέναι, άλλα του αγέννητου Θεου, η μέρος αὐτοῦ λέγοι, ανάθεμα ἔστω.

XVII. 'Εἴ τις τὸ, '''Εβρεξε Κύριος πῦρ παρὰ Κυρίου," μὴ Gen. xix. 24. ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἰοῦ ἐκλαμβάνοι, ἀλλ' αὐτὸν παρ' ἑαντοῦ λέγει βεβρεχέναι, ἀνάθεμα ἔστω· ἔβρεξε γὰρ Κύριος ὁ Υἰὸς παρὰ Κυρίου τοῦ Πατρός.

ΧVIII. 'Εἴ τις, ἀκούων Κύριον τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υίὸν Κύριον, καὶ Κύριον τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υίὸν, ἐπεὶ Κύριος ἐκ Κυρίου, δύο λέγει θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω. Οὐ γὰρ συντάσσομεν Υίὸν τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ὑποτεταγμένον τῷ Πατρί. Οὕτε γὰρ κατ- ἢλθεν ἐπὶ Σόδομα ἄνευ βουλῆς τοῦ Πατρός, οὕτε ἔβρεξεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρὰ Κυρίου, αἰθεντοῦντος δηλαδὴ τοῦ Πατρός οὕτε κάθηται ἐκ δεξιῶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀκούει λέγοντος τοῦ Πατρός· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου."

Psal. cix.

ΧΙΧ. 'Εἴ τις τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υίὸν, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν πρόσωπον λέγει, ἀνάθεμα ἔστω.

ΧΧ. Έἴ τις, τὸ Πυεθμα τὸ Ἄγιου Παράκλητου λέγωυ, τὸυ ἀγένυητου λέγοι Θεὸυ, ἀνάθεμα ἔστω.

XXI. Έἴ τις, ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος, μὴ ἄλλον λέγοι τὸν Παράκλητον παρὰ τὸν Υίόν εἴρηκε γάρ "Καὶ ἄλλον John xiv. 16. Παράκλητον πέμψει ὑμῖν ὁ Πατὴρ, δν ἐρωτήσω ἐγὼ," ἀνάθεμα ἔστω.

XXII. 'Εἴ τις τὸ Πνεῦμα τὸ Αγιον μέρος λέγοι τοῦ Πατρὸς, ἡ τοῦ Υίοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

XXIII. 'Εἴ τις τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υίὸν, καὶ τὸ Αγιον Πνεθμα τρεῖς λέγοι θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω.

XXIV. 'Εἴ τις βουλήσει τοῦ Θεοῦ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων γεγονέναι λέγοι τὸν Υίὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

XXV. 'Εἴ τις μὴ θελήσαντος τοῦ Πατρὸς γεγευνῆσθαι λέγοι τὸν Υίὸν, ἀνάθεμα ἔστω. Οὐ γὰρ βιασθεὶς ὁ Πατὴρ ὑπὸ ἀνάγκης φυσικῆς ἀχθεὶς, ὡς οὐκ ἤθελεν, ἐγέννησε τὸν Υίὸν, ἀλλ' ἄμα τε ἤβουλήθη, καὶ ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν γεννήσας ἐπέδειξεν.

XXVI. 'Εἴ τις ἀγέννητον καὶ ἄναρχον λέγοι τὸν Υίὸν, ὡς δύο ἄναρχα καὶ δύο ἀγέννητα λέγων, καὶ δύο ποιῶν θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω. Κεφαλὴ γὰρ, ὅ ἐστιν ἀρχὴ πάντων, ὁ Υίός.

De Synodis. "κεφαλή δε," δ έστιν άρχη "τοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεός" οὕτω γὰρ είς μίαν ἄναρχον των δλων άρχην δι' Υίου εύσεβως τα πάντα (First Sirmian Creed.) ἀνάγομεν. 1 Cor. xi. 3.

> ΧΧΥΙΙ. 'Καὶ πάλιν συνδιακριβούντες του Χριστιανισμού την έννοιαν λέγομεν, ότι, Εί τις Χριστον Θεον Υίον του Θεού προαιώνιον όντα, καὶ ὑπουργηκότα τῷ Πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν μη λέγοι, άλλ' έξ οῦ ἐκ Μαρίας ἐγεννήθη, ἐκ τότε καὶ Χριστου καὶ Υίου κεκλησθαι, καὶ ἀρχην είληφέναι τοῦ Θεον είναι, ανάθεμα έστω.

> 28. Ταθτα πάντα παρωσάμενοι και ωσπερ βελτίονα έπινοήσαντες, δογματίζουσιν άλλην πίστιν, και γράφουσι ταῦτα έν Σιρμίφ 'Ρωμαϊστί μέν, έρμηνευθέντα δε 'Ελληνιστί'

(Second Sirmian Creed, called the ' Blasphe-mia.') [A.D. 357.] Soc.11.30. Hil. de Syn. 11.

' Ἐπειδη περί πίστεως έδοξέ τινα διάσκεψιν γενέσθαι, πάντα ασφαλώς εζητήθη και διηρευνήθη εν τώ Σιρμίω επί παρουσία Οὐάλευτος, καὶ Οὐρσακίου, καὶ Γερμινίου, καὶ τῶν λοιπῶν. Συνέστηκεν ένα Θεον είναι Πατέρα παντοκράτορα, καθώς καὶ έν πάση τη οικουμένη καταγγέλλεται και ένα μονογενή Υίον αὐτοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῶν αλώνων γεννηθέντα δύο θεούς μη χρηναι λέγειν, επειδή αὐτὸς ὁ Κύριος εἴρηκε: "Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ

30.

John xx. 17.

Πατέρα ύμων, καί Θεόν μου καί Θεόν ύμων." Διά τοῦτο καί Rom, jii. 20, πάντων Θεός έστι, καθώς και δ απόστολος έδιδαξεν. "H 'Ιουδαίων μόνων δ Θεός, ούχι και έθνων; Ναι και έθνων έπείπερ είς δ Θεός, δς δικαιώσει περιτομήν έκ πίστεως, καὶ ακροβυστίαν δια πίστεως·" και τα μέν λοιπα πάντα συμφωνεί, καὶ οὐδεμίαν έχει ἀμφιβολίαν. Ἐπειδη δὲ πολλούς τινας κινεί περί της λεγομένης 'Ρωμαϊστί μέν " σουβσταντίας," 'Ελληνιστί δε λεγομένης " οὐσίας," τουτέστιν, ζνα άκριβέστερον γνωσθή, τὸ "όμοούσιου," η τὸ λεγόμενον "όμοιοούσιον" οὐ χρή τινα τούτων παυτελώς μυήμην γίνεσθαι, οὐδὲ περί τούτων έξηγείσθαι έν τή έκκλησία διά ταύτην την αίτίαν, και διά τοῦτον τὸν λογισμὸν,

c. 33, 36.

ότι έν ταις θείαις γραφαίς οὐ γέγραπται περί τούτων καὶ ότι ταθτα ύπερ την άνθρώπων γνώσιν και τον άνθρώπων νοθν έστι καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται τὴν γενεὰν τοῦ Υίοῦ διηγήσασθαι, καθώς γέγραπται "Την γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;" Μόνον γάρ

Isa. liii. 8.

είδέναι τὸν Πατέρα φανερόν έστι, πώς τὸν Υίὸν ἐγέννησε, καὶ

πάλιν του Υίου, πως αυτός γεγέννηται παρά του Πατρός. Οὐδενὶ δὲ ἀμφίβολόν ἐστι, μείζονα είναι τὸν Πατέρα οὐδὲ γὰρ διστάσειεν ἄν τις τὸν Πατέρα τιμῆ, καὶ ἀξία, καὶ θεότητι, καὶ αὐτῷ τῷ ὀυόματι τῷ πατρικῷ μείζουα είναι, διαμαρτυρουμένου αὐτοῦ τοῦ Υίοῦ· "'Ο ἐμὲ πέμψας Πατὴρ μείζων μού ἐστι." John xiv. 28. Καὶ τοῦτο δὲ καθολικὸν είναι οὐδεὶς ἀγνοεῖ, δύο πρόσωπα είναι, Πατρός και Υίου και του μέν Πατέρα μείζουα, του δε Υίου ύποτεταγμένον τῶ Πατρί μετὰ πάντων, ὧν αὐτῶ ὁ Πατὴρ ὑπέταξε του δε Πατέρα άρχην μη έχειν, και άδρατον είναι, καί άθάνατον είναι, καὶ ἀπαθή είναι τὸν δὲ Υίὸν γεγεννήσθαι ἐκ τοῦ Πατρός, Θεόν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός καὶ τούτου τὴν γένεσιν, καθώς προείρηται, μηδένα γινώσκειν, εί μη μόνον τον Πατέρα αὐτὸν δὲ τὸν Υίὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν σάρκα ήτοι σώμα, τουτέστιν ἄνθρωπον, είληφέναι ἀπὸ Μαρίας τῆς Παρθένου, καθάπερ καὶ ὁ ἄγγελος προευηγγελίσατο καθώς δὲ πάσαι αι γραφαί διδάσκουσι, και μάλιστα αὐτὸς δ ἀπόστολος δ διδάσκαλος των έθνων, ανθρωπου ανέλαβεν δ Χριστός από Μαρίας της Παρθένου, δι' οῦ πέπουθε. Τὸ δὲ κεφάλαιον πάσης της πίστεως, καὶ ή βεβαιότης έστιν, Ίνα Τριὰς ἀεὶ φυλάττηται, καθώς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ εὐαγγελίω "Πορευ- Matt. xxviii. θέντες, βαπτίζετε πάντα τὰ έθνη είς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ 19, τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ Αγίου Πνεύματος." 'Ακέραιος δὲ καὶ τέλειός έστιν δ άριθμὸς της Τριάδος. Ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεθμα τὸ "Αγιου, δι' Υίοῦ ἀποσταλέυ, ήλθε, κατὰ τὴυ ἐπαγγελίαυ, Ίνα τους αποστόλους και πάντας τους πιστεύοντας αναδιδάξη και άγιάση.

29. Ταθτα γράψαντες καὶ μεταγνόντες, συνέθηκαν μεν εκεί- α. 8. νην, ην μετά της ύπατείας επιδείξαντες ήρυθρίασαν. Συνήθως δε. ώσπερ καταγνόντες καὶ ταύτης, εποίησαν μεν αὐτην άρπασθήναι ἀπὸ τῶν ἐχόντων ἀντίγραφα διὰ Μαρτινιανοῦ νοταρίου. Καὶ ποιήσαντες τὸν βασιλέα Κωνστάντιον κατ' αὐτῆς προθείναι διάταγμα, δογματίζουσι πάλιν ἄλλην, καὶ προσθέντες, ὡς ελώθασι, λέξεις τινάς, γράφουσι ταῦτα ἐν τῆ Ἰσαυρία.

'Οὐ φεύγομεν τὴν ἐκτεθεῖσαν αὐθεντικὴν πίστιν ἐν τοῖς (Creed of Acacians at Ἐγκαινίοις τοῖς κατὰ 'Αντιόχειαν, προκομίζοντες αὐτήν' εἰ καὶ Seleucia.) τὰ μάλιστα οἱ πατέρες ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πρὸς τὸ ὑπο- 359.]

(Creed of Acacians at Seleucia.)

C. 37.

DE SYNODIS. κείμενον της ζητήσεως συνέδραμον. Έπειδη δε πολλούς εθορύβησε τὸ " δμουύσιον" καὶ τὸ " δμοιοούσιον" ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις και μέχρι νῦν άλλα και άρτίως λέγεται καινοτομείσθαι ὑπό τινων τὸ " ἀνόμοιον " Υίοῦ πρὸς Πατέρα' τούτου χάριν τὸ μὲν δμοούσιον καὶ τὸ δμοιοούσιον ἐκβάλλομεν, ὡς ἀλλότριον των γραφων το δε ανόμοιον αναθεματίζομεν, και πάντας, δσοι τοιούτοι τυγχάνουσιν, αλλοτρίους ήγούμεθα της έκκλησίας. Τὸ δὲ " ὅμοιον " τοῦ Υίοῦ πρὸς τὸν Πατέρα σαφῶς ὁμολογούμεν κατά τὸν ἀπόστολον, τὸν λέγοντα περί τοῦ Υίοῦ. Coloss. i. 15. "Os έστιν είκων τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου." Ομολογοῦμεν δὲ καὶ πιστεύομεν είς ένα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, τὸν ποιητην ουρανού και γης, δρατών πάντων και αοράτων. μεν δε καὶ είς τον Κύριον ήμων Ίησοῦν Χριστον, τον Υίον

αὐτοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα ἀπαθῶς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, Θεον Λόγον, Θεον έκ Θεού Μονογενή, φως, ζωήν, αλήθειαν, σοφίαν, δύναμιν, δι' οὖ τὰ πάντα έγένετο, τὰ έν τοῖς ουρανοίς και τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὁρατὰ εἴτε ἀόρατα. Τοῦτον πιστεύομεν έπὶ συντελεία των αλώνων είς άθέτησιν της άμαρτίας σάρκα ανειληφέναι έκ της άγιας Παρθένου και ένανθρωπήσαντα παθόντα ύπερ των άμαρτιων ήμων, και άναστάντα, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοὺς, καθέζεσθαι ἐν δεξια τοῦ Πατρός πάλιν έρχόμενον έν δόξη, κρίναι ζώντας και νεκρούς. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ "Αγιον Πνεθμα, δ καὶ Παράκλητον ἀνόμασεν δ Σωτήρ καὶ Κύριος ήμων, ἐπαγγειλάμενος μετὰ τὸ απελθείν αὐτὸν πέμψαι τοις μαθηταίς τοῦτο, δ καὶ ἀπέστειλε· δι' οῦ καὶ ἀγιάζει τοὺς ἐν τῆ ἐκκλησία πιστεύοντας, καὶ βαπτιζομένους εν δυόματι Πατρός, και Υίου, και Αγίου Πνεύματος. Τοὺς δὲ παρὰ ταύτην τὴν πίστιν ἄλλο τι κηρύττοντας άλλοτρίους οίδεν ή καθολική εκκλησία. "Οτι δε ταύτη τη πίστει ισοδυναμεί και ή έν Σιρμίω πρώην έκτεθείσα πίστις έπι της εὐσεβείας τοῦ βασιλέως ἡμῶν, γνωρίζουσιν οἱ ἐντυγχάνουτες.

[c. 30, 31, added later.]

30. Ταθτα γράψαντες εν τη Ίσαυρία, ανελθόντες είς την Κωνσταυτινούπολιν, ωσπερ μεταγνόντες, ήλλαξαν συνήθως ταῦτα, καὶ προσθέντες λεξείδιά τινα, ώστε μηδε "ὑπόστασιν" [an. A.D. 3to.] λέγειν έπὶ Πατρὸς, καὶ Υίοῦ, καὶ Αγίου Πνεύματος, διεπέμψαυτο αὐτὰ τοῖς ἐν ᾿Αριμήνω, καὶ ἠυάγκαζον καὶ τοὺς ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις ὑπογράφειν τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας αὐτοῖς ἐποίουν έξορίζεσθαι παρά Κωνσταντίου. "Εστιν οθν ταθτα:

' Πιστεύομεν εls ένα Θεὸν, Πατέρα παντοκράτορα, έξ οῦ τὰ (Creed of πάντα' καὶ εἰς τὸν μονογενη Υίὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων Ariminum, αλώνων, καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς γεννηθέντα ἐκ τοῦ Θεοῦ· δι' οῦ as altered at τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ δρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, γεννηθέντα δὲ Soc. ii. 41. Μουογευή, μόνον έκ μόνου τοῦ Πατρος, Θεον έκ Θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν Πατρί κατὰ τὰς γραφάς οὖ τὴν γένεσιν ούδεις γινώσκει εί μη μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν Πατήρ. Τοῦτον οἴδαμεν μονογενή Θεού Υίον, πέμποντος τού Πατρός, παραγεγενήσθαι έκ των οθρανών, ώς γέγραπται, έπλ καταλύσει της αμαρτίας και του θανάτου, και γεννηθέντα έκ Πνεύματος Αγίου, εκ Μαρίας της Παρθένου το κατά σάρκα, ώς γέγραπται, και αναστραφέντα μετά των μαθητών, και πάσης της οίκονομίας πληρωθείσης κατά την πατρικήν βούλησιν, σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατεληλυθότα δυτινα και αυτός ο άδης έπτηξεν δστις και ανέστη από των νεκρών τη τρίτη ήμέρα, και διέτριψε μετά των μαθητών καὶ πληρωθεισών τεσσαράκοντα ἡμερών, ανελήφθη είς τοὺς ούρανούς, καὶ καθέζεται ἐν δεξιά τοῦ Πατρός, ἐλευσόμενος ἐν τῆ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως ἐν τῆ πατρικῆ δόξη, ἴνα ἀποδφ ἐκάστφ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ εἰς τὸ Αγιον Πνεῦμα, δπερ αὐτὸς ὁ μονογενης τοῦ Θεοῦ Υίὸς ὁ Χριστὸς, ὁ Κύριος καί Θεὸς ἡμῶν, ἐπηγγείλατο πέμπειν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων παράκλητου, καθάπερ γέγραπται "Τὸ Πυεθμα τῆς ἀληθείας," John xvi. 13. οπερ αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὅτε ἀνηλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Τὸ δὲ ονομα της " οὐσίας," οπερ απλούστερον ύπο των πατέρων επέθη, αγνοούμενου δε τοις λαοις, σκάνδαλου έφερε, διότι μηδε αί Cp. c. 36. γραφαί τοῦτο περιέχουσιν, ήρεσε περιαιρεθήναι, και παντελώς μηδεμίαν μνήμην του λοιπου γίνεσθαι έπειδήπεο και αί θείαι γραφαί οὐδαμῶς ἐμνημόνευσαν περὶ "οὐσίας" Πατρὸς καὶ Υὶοῦ. Καὶ γὰρ οὐδὲ ὀφείλει "ὑπόστασις" περί Πατρός καὶ Υίοῦ καὶ Αγίου Πνεύματος δυομάζεσθαι. "Ομοιον δε λέγομεν τῷ Πατρὶ τον Υίον, ώς λέγουσιν αὶ θείαι γραφαί και διδάσκουσι. Πάσαι δε αι αιρέσεις, αι τε ήδη πρότερου κατεκρίθησαυ, και αιτινες

De Synodis. ἐὰν καινότεραι γένωνται, ἐναντίαι τυγχάνουσαι τῆς ἐκτεθείσης ταύτης γραφῆς, ἀνάθεμα ἔστωσαν.'

31. 'Αλλ' οὐδὲ τούτοις ἐνέμειναν' κατελθόντες γὰρ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν 'Αντιόχειαν, μετέγνωσαν, ὅτι ὅλως ἔγραψαν 'ὅμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υίὸν,' ὡς λέγουσιν αἱ γραφαί' καὶ συνθέντες ἄπερ ἐπενόησαν, ἤρξαντο πάλιν ἀναSoc. ii. 45. τρέχειν εἰς τὰ πρῶτα ἑαυτῶν, καὶ λέγειν, 'ὅτι παντελῶς ἀνόμοιός ἐστιν ὁ Υίὸς τῷ Πατρὶ, καὶ κατ' οὐδένα τόπον ὅμοιός

καὶ ὅτε ἐν ᾿Αντιοχεία ἐκαθέσθη.

γραφαί καὶ συνθέντες ἄπερ ἐπενόησαν, ἤρξαντο πάλιν ἀνατρέχειν εἰς τὰ πρῶτα ἑαυτῶν, καὶ λέγειν, 'ὅτι παντελῶς ἀνόμοιός ἐστιν ὁ Υἰὸς τῷ Πατρὶ, καὶ κατ' οὐδένα τόπον ὅμοιός ἐστιν ὁ Υἰὸς τῷ Πατρὶ,' τοσοῦτον μετεβάλοντο, ὡς καὶ τοὺς τὰ ᾿Αρείου γυμνότερον λέγοντας προσδέχεσθαι, καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτοῖς παραδιδόναι, ἵνα ἐπ' ἀδείας τὰ τῆς βλασφημίας προσφέρωσι. Διὰ γοῦν τὴν πολλὴν ἀναίδειαν τῆς βλασφημίας αὐτῶν '᾿Ανόμοιοι' παρὰ πᾶσιν ἐκλήθησαν, ἔχοντες καὶ τὴν ' ἐξουκόντιον ' ἐπωνυμίαν, καὶ τὸν αἰρετικὸν Κωνστάντιον προστάτην τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ' δς, μέχρι τέλους διαμείνας ἐν ἀσεβεία, καὶ λοιπὸν ἀποθνήσκων, ἔδοξε βαπτίζεσθαι, οὐ παρὰ εὐσεβῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ ὑπὸ Εὐζωίου τοῦ διὰ τὴν ' Αρειανὴν αἰρεσιν οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καθαιρεθέντος, καὶ ὅτε διάκονος ἦν,

Apol. de Fuga, 26.

361.]

C. 14.

Matt. vi. 7.

32. Τέως μεν οθν άχρι τούτου φθάσαντες, έστησαν καὶ καθηρέθησαν οι προειρημένοι. 'Αλλά οὐδε οὕτως, εὖ οἶδα ὅτι στήσονται δσοι και νυν υπεκρίναντο, αει δε συστάσεις ποιήσουσι κατά της άληθείας, έως αν είς έαυτους έλθόντες είπωσι καὶ οὖτοι ' Αναστάντες πορευσώμεθα πρὸς τοὺς πατέρας έαυτών, καὶ ἐροῦμεν αὐτοῖς 'Αναθεματίζομεν μὲν τὴν 'Αρειανὴν αίρεσιν, επιγινώσκομεν δε την εν Νικαία σύνοδον' πρός ταύτην γαρ έχουσι την έριν. Τίς οθν έτι, καν όλίγην αίσθησιν έχων, ανέξεται τούτων; τίς βλέπων καθ' εκάστην σύνοδον τα μεν άφαιρούμενα, τὰ δε προστιθέμενα, οὐ συνορά τούτους υποπτον καλ υπουλον έχοντας κατά Χριστού την διάνοιαν; τίς, όρων αὐτοὺς διὰ μακρών ἐκτείνοντας ἐαυτών τήν τε τῆς πίστεως σύνθεσιν και την απολογίαν περί ών έγκαλοῦνται, ούχ δρά τούτους καταγινώσκοντας ξαυτών, και πολλά γράφοντας ξπίτηδες, ζυα δόξωσι δια της ακαίρου φιλοτιμίας, και της τοσαύτης πολυλογίας, ύφαρπάζειν τοὺς ἀκεραίους, καὶ λανθάνειν οίοι τὴν αίρεσιν τυγχάνουσιν όντες; 'Αλλ' ώσπερ 'οἱ έθνικοὶ,' ώς είπεν

ό Κύριος, ' βαττολογοθυτες' εν ταις εύχαις οὐδεν ώφελοθσιν, ούτως ούτοι τοσαύτα καταντλήσαντες, ούκ ήδυνήθησαν σβέσαι την κατά της 'Αρειανής αίρέσεως κρίσιν, άλλά και μάλλον έλεγχθέντες καθηρέθησαν, καὶ εἰκότως γε ποίαν γὰρ αὐτῶν δ ακούων αποδέξεται συγγραφήν; ή ποία θαβρήσαντες αὐτοί κατηχήσουσι τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτούς; Εὶ μὲν γὰρ αἱ πασαι μίαν και την αυτην έχουσι συμφωνίαν, τίς ή χρεία των πολλών; εί δὲ τοσούτων χρεία γέγονε, δηλόν έστιν έκάστην ένδεη καὶ μη πλήρη τυγχάνειν καὶ τοῦτο μάλλον ήμων αὐτοὶ διελέγχουσιν έν τῷ πάσας ἐναλλάττειν καὶ μεταποιείν. Τὸ δὲ πλήθος των συνόδων, καὶ ἡ διαφορά των γραφομένων δείκνυσι τους έν αυταίς συνελθόντας μαχομένους μέν προς την έν Νικαία σύνοδον, ασθενούντας δε πρός την αλήθειαν.

33. Ἐπειδή δὲ οὕτως αὐτοὶ πρός τε ἐαυτοὺς, καὶ πρὸς τοὺς (Part III.) πρό ξαυτών διετέθησαν, φέρε λοιπόν ήμεις, έξετάσαντες, μάθωμευ παρ' αὐτῶυ, ποῖου ἄτοπου θεωρήσαυτες, ἢ τίνα λέξιν αἰτιώμενοι των εγγεγραμμένων, απειθείς μεν γονεύσι γεγόνασι, διαμάχονται δέ πρός οἰκουμενικήν σύνοδον; Τὸ 'ἐκ τῆς οὐσίας,' φησί, καὶ τὸ ' ὁμοούσιου' οὐκ ήρεσευ ήμιν. Ταῦτα γάρ τινας έσκανδάλισε καὶ πολλούς έθορύβησεν. Ἐκείνοι μέν οὖν οὕτω γράφοντες ειρήκασιν άπαντήσειε δ' αν τις αὐτοις εὐλόγως ουτως -Εὶ μὲν οὖν αὐτὰ τὰ ρήματα καθ' ξαυτὰ τυγχάνει ὄντα αίτια τούτοις είς σκάνδαλου, έδει μή τινας σκανδαλίζεσθαι, μηδέ πολλούς θορυβείσθαι, άλλά και ήμας και τους άλλους πάντας ταυτον έκείνοις πάσχειν έξ αὐτών εί δε οί μεν πάντες άγαπώσι τὰ ρήματα, οἱ δὲ ταῦτα γράψαντες οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ ἐκ πάσης της οικουμένης συνελθόντες είσι, και τούτοις επιμαρτυρούσιν οι νύν έν τη 'Αριμήνφ συνελθόντες έπισκοποι υ' και πλείους πως ουκ άντικρυς έλέγχει τοῦτο τοὺς κατά τῆς συνόδου λέγουτας, ώς οὐ τὰ δήματά ἐστιν αἴτια, ἀλλ' ἡ κακόνοια τῶν παρεξηγουμένων τὰ τοιαῦτα; Πόσοι, κακῶς ἐντυγχάνοντες ταῖς θείαις γραφαίς καὶ παρανοούντες ταύτας, κατηγορούσι τών άγίων οίοι γεγόνασιν οί μεν τότε Ἰουδαίοι, μη δεξάμενοι τον Κύριον, οἱ δὲ νῦν Μανιχαῖοι βλασφημοῦντες τὸν νόμον καὶ ούχ αι γραφαί γεγόνασιν αὐτοις αἴτιαι, άλλ' ή σφων αὐτων κακοφροσύνη. Εί μεν οθν αποδείξαι δύνασθε τα δήματα φαθλα,

De Synodis. τοῦτο ποιείτε, καὶ λόγος ἡγείσθω τῆς ἀποδείξεως· καὶ μὴ προφασίζεσθε τους σκανδαλιζομένους, Ίνα μη ταυτον πάθητε τοις τότε Φαρισαίοις. Καὶ γὰρ κἀκείνων προφασιζομένων σκαυδαλίζεσθαι έπὶ ταις τοῦ Κυρίου διδαχαις, έλεγεν αὐτοις ὁ Κύριος Matt. xv. 13. 'Πασα φυτεία ην ουκ εφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ ουράνιος, έκριζωθήσεται. Τοῦτο δὲ λέγων ἐδείκνυεν ώς οὐ τὰ τοῦ Πατρός δι' αὐτοῦ ' φυτευόμενα' δήματα σκάνδαλον ήσαν αὐτοῖς, άλλ' αὐτοὶ κακῶς ἐκδεχόμενοι τὰ καλῶς λεγόμενα ἐσκανδάλιζον έαυτούς. Έπει και οι αιτιώμενοι τότε τας έπιστολας τοῦ αποστόλου, οὐ τοῦ Παύλου, αλλα της ξαυτών αμαθίας καὶ

στρεβλής διανοίας κατηγόρουν. 34. Έπεὶ (καλὸν γὰρ αὐτοὺς ἐρέσθαι τοῦτο) εἴπατε τίνες είσιν οθς προφασίζεσθε σκανδαλίζεσθαι και θορυβείσθαι έπι τούτοις; Τών μεν γάρ εὐσεβούντων είς τον Χριστον οὐδείς, αὐτὰ γὰρ πρεσβεύουσι καὶ ἐκδικοῦσιν. Εὶ δὲ τῶν ᾿Αρειανῶν είσιν οί τοῦτο πάσχοντες, τί θαυμαστόν, εί ἐπὶ τοῖς ἀναιροῦσιν αὐτῶν τὴν αἴρεσιν ἄχθονται; Οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῖς σκάνδαλον τὰ βήματα άλλὰ λύπη ὅτι στηλογραφία κατὰ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐστιν. Οὐκοῦν παύσασθε γογγύζοντες κατὰ τῶν πατέρων, και τοιαθτα προφασιζόμενοι έπει ώρα θμας καταμέμφε-1 Cor. i. 23. σθαι καὶ τῷ κυριακῷ σταυρῷ, ὅτι ''Ιουδαίοις μὲν σκάνδαλόν ἐστιν, έθνεσι δε μωρία, ώς είπεν ό απόστολος. 'Αλλ' ωσπερ οὐ φαῦλος ὁ σταυρός ήμιν γὰρ τοις πιστεύουσίν ἐστι 'Χριστὸς Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία, καν Ἰουδαῖοι μαίνωνται οὕτως ού φαῦλα τὰ τῶν πατέρων δήματα, ἀλλ' ώφέλιμα τοῖς γνησίως έντυγχάνουσι, καὶ ἀναιρετικὰ πάσης ἀσεβείας ἐστὶ, καν οί 'Αρειανοί πολλάκις διαβρηγνύωνται, κατακρινόμενοι παρ' αὐτῶν. "Ότε τοίνυν ή περί των σκανδαλιζομένων απίθανος δέδεικται πρόφασις, είπατε λοιπον ύμεις, πως ούκ αρέσκεσθε τώ, ' έκ της ούσίας, δυόματι; Τοῦτο γὰρ πρώτου ἀναγκαίου ἀνακρίναι καίτοι καὶ ὑμεῖς ἐγράψατε 'ἐκ τοῦ Πατρὸς' γεγεννησθαι τὸν Υίον; Εὶ μὲν οὖν τὸν 'Πατέρα' δυομάζουτες, ἡ τὸ, 'Θεὸς,' ονομα λέγοντες, οὐκ 'οὐσίαν' σημαίνετε, οὐδε αὐτον τον όντα όπερ έστὶ κατ' 'οὐσίαν' νοείτε, άλλ' έτερόν τι περὶ αὐτὸν, ἡ τὸ

> γούν χειρον, ίνα μη παρ' έμου λέγηται, διά τούτων σημαίνετε, έδει μη γράφειν ύμας ' έκ τοῦ Πατρὸς' τὸν Υίὸν, ἀλλ' ' έκ των

[E.g.c.8, 30.]

περὶ αὐτὸν ἢ τῶν ἐν αὐτῷ· Ἰνα φεύγοντες λέγειν ἀληθῶς Πατέρα τὸν Θεὸν, σύνθετον δὲ τὸν ἁπλοῦν, καὶ σωματικῶς αὐτὸν ἐπινοοῦντες, καινοτέρας βλασφημίας ἐφευρεταὶ γένησθε. Οὕτω δὲ νοοῦντες, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸν Λόγον, καὶ τὸ Υίὸς, οὐκ 'οὐσίαν' ἀλλ' ὅνομα μόνον νομίζετε, καὶ λοιπὸν ἄχρις ὀνομάτων ἔχετε τὴν ἑαυτῶν φαντασίαν καὶ ἃ λέγετε οὐκ εἶναι πιστεύετε, ἀλλὰ μὴ εἶναι φρονεῖτε.

35. Τοῦτο δὲ Σαδδουκαίων μᾶλλον καὶ τῶν παρ' Ελλησι λεχθέντων αθέων έστι το τόλμημα. Διο ούδε την κτίσιν αύτοῦ τοῦ όντος Θεοῦ δημιούργημα είναι φήσετε: εί γε τὸ 'Πατηρ' καὶ τὸ 'Θεὸς' οὐκ αὐτὴν τὴν τοῦ ὄντος 'οὐσίαν' σημαίνουσιν, ἀλλ' έτερόν τι, δπερ ύμεις αναπλάττετε, 'Αλλά τοῦτο δυσσεβές καὶ λίαν απρεπές έστι και μόνον ένθυμεισθαι. Εί δε δταν ακούομεν ' Έγω είμι ὁ ων' καὶ, ' Έν ἀρχῆ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν Exod. iii. 14, καὶ τὴν γῆν' καὶ, ''Ακουε, 'Ισραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος Deut. vi. 4. είς έστι' καὶ, 'Τάδε λέγει Κύριος παυτοκράτωρ' οὐχ ἔτερόυ τι άλλ' αὐτὴν τὴν ἁπλῆν καὶ μακαρίαν καὶ ἀκατάληπτον τοῦ όντος 'οὐσίαν' νοοῦμεν· καν γὰρ ἀδυνάτως έχωμεν καταλαβεῖν, Ερ. ad Monδ τι ποτέ έστιν, άλλ' ἀκούοντες τὸ, 'Πατὴρ,' καὶ τὸ, 'Θεὸς,' καὶ τὸ, 'Παντοκράτωρ,' οὐχ ἔτερόν τι, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τοῦ ὄντος 'οὐσίαν' σημαινομένην νοούμεν. Ειρήκατε δε και ύμεις 'εκ τού Θεού' τον Υίου, δηλουότι εκ της 'ουσίας' του Πατρός αυτου ειρήκατε. Έπειδη δε και προ ύμων λέγουσιν αι γραφαί του Κύριον Υίον του Πατρὸς, καὶ πρὸ αὐτῶν, αὐτὸς ὁ Πατὴρ εἴρηκεν ' Οὖτός ἐστιν ὁ Υἰός Matt. iii. 17. μου ὁ ἀγαπητός. Υίὸς δὲ οὐδὲν ἔτερόν ἐστιν ἢ τὸ ἐκ τοῦ Πατρός γέννημα πως ού φαίνονται καλως είρηκότες οί πατέρες έκ της ούσιας τοῦ Πατρὸς ' τὸν Υίὸν,' λογισάμενοι ταυτὸν είναι τὸ $\epsilon l\pi \epsilon \hat{\imath} \nu$ $\delta \rho \theta \hat{\omega} s$, ' $\epsilon \kappa$ τοῦ $\Theta \epsilon o \hat{\imath}$,' καὶ τὸ $\epsilon l\pi \epsilon \hat{\imath} \nu$, ' $\epsilon \kappa$ τῆs οὐσίας;' Τὰ μὲν γὰρ κτίσματα πάντα, κᾶν 'ἐκ τοῦ Θεοῦ' λέγηται γεγενησθαι, άλλ' ούχ ώς δ Υίός είσιν έκ τοῦ Θεοῦ οὐ γὰρ γεννήματα, άλλα ποιήματα είσι την φύσιν. ' Έν αρχη γουν ο Θεος' ουκ Gen. i. z. ' έγέννησεν,' άλλ' ' έποίησε τον ουρανον και την γην, και πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς,' εἴρηται. Καὶ οὐχ 'ὁ γεννῶν,' ἀλλ' 'ὁ ποιῶν τοὺς Psal. ciii. αγγέλους αυτού πυεύματα, και τους λειτουργούς αυτού πυρός (civ.) 4. φλόγα.' Εὶ δὲ ὁ ἀπόστολος εἴρηκεν, 'Είς Θεὸς, ἐξ οῦ τὰ πάντα, άλλ' οὐ τὸν Υίὸν συναριθμών τοις πασι, τοῦτό Φησιν

DE SYNODIS. άλλ' ἐπειδή των Ἑλλήνων οἱ μὲν νομίζουσι κατά τύχην καὶ ἐξ ατόμων συμπλοκής, καὶ δμοιομερώς έκ ταυτομάτου συνεστάναι την κτίσιν, και μη έχειν τον αίτιον οι δε εξ αιτίου μεν αύτην γεγονέναι, οὐ μὴν καὶ διὰ τοῦ Λόγου τῶν δὲ αἰρετικῶν ἔκαστος ώς ήθέλησεν ανεπλάσατο, και περί της κτίσεως μυθολογεί

1 Cor. viii. 6. τούτου χάριν δ απόστολος αναγκαίως συνείρηκε τὸ, ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ίνα καὶ τὸν ποιητὴν γνωρίση, καὶ τὴν ἐκ τοῦ βουλήματος αὐτοῦ τῶν πάντων δημιουργίαν ἀποδείξη εὐθὺς γοῦν ἐπιφέρει, 'Καὶ είς Κύριος 'Ιησούς Χριστός, δι' οδ τὰ πάντα,' ζνα τῶν πάντων ἐξάρη τὸν Υἰόν· τὰ γὰρ ' τοῦ Θεοῦ' λεγόμενα, πάντα ταῦτα δι' Υίοῦ γέγονε καὶ οὐχ οίον τε μίαν έχειν τὰ δημιουργούμενα τῷ δημιουργοῦντι τὴν γένεσιν καὶ ໃνα τὸ, 'ἐκ τοῦ Θεοῦ, λεγόμενον ώδε, ἄλλως ἐπὶ τῶν ποιημάτων αὐτὸ σημαίνεσθαι διδάξη, ή ώς έπι Υίου λεγόμενον νοείται. 'Ο μεν γαρ γέννημα, τὰ δὲ ποιήματά ἐστι. Διὸ καὶ ὁ μὲν Υίὸς ἴδιον τῆς

Cp. Orat. c. Ari. i. 9; iii.

οὐσίας γέννημα, τὰ δὲ βουλήματος δημιουργήματα. 36. Ταθτα καὶ ἡ σύνοδος συνορώσα, καὶ είδυθα τὴν ἐκ τῆς όμωνυμίας διαφορίαν, ύπερ τοῦ μή τινας ύπονοείν κατά την κτίσιν ούτω λέγεσθαι καὶ τὸν Υίὸν 'ἐκ τοῦ Θεοῦ,' λευκότερον έγραψαν ' έκ της οὐσίας' τὸν Υίόν. 'Εκ μεν γὰρ τούτου τὸ γυήσιον άληθως Υίου πρός του Πατέρα γνωρίζεται έκ δε του λέγεσθαι άπλως ' έκ τοῦ Θεοῦ,' τὸ βούλημα της δημιουργίας τοῦ κτίζοντος σημαίνεται. Εὶ μὲν οὖν καὶ αὐτοὶ τοιαύτην ἔχοντες διάνοιαν, έγραψαν ' έκ τοῦ Πατρὸς' τὸν Λόγον, μὴ μεμφέσθωσαν την σύνοδον εί δε ώς επί της κτίσεώς έστι γεγραμμένον, ούτω καὶ ἐπὶ τοῦ Υίοῦ φρονοῦσι τὸ, 'ἐκ τοῦ Θεοῦ,' ἔδει, τὰ ἐπὶ τῆς κτίσεως λαμβάνοντας αὐτούς, μη λέγειν Υίον, Ίνα μη δοκώσι φύρειν βλασφημίαν τη εύσεβεία, και ή τον Κύριον μη συναριθμείν τοίς κτίσμασιν, ή μη ανάξια και μη αρμόζοντα περί τοῦ Υίου γράφειν. Εί γαρ Υίος έστιν, ουκ έστι κτίσμα εί δέ κτίσμα έστιν, ούκ έστιν Υίός. Τοιαθτα δε διαγοούμενοι, άρ-

Ep. Æg. 14.

Orat. c. Ari. ii. 42.

νήσονταί που καὶ τὸ άγιον λουτρον, ὅτι εἰς Πατέρα καὶ εἰς Υίὸν, καὶ οὐκ είς Κτίστην καὶ κτίσμα δίδοται, ώς αὐτοὶ νομίζουσιν. ' 'Αλλ' οὐ γέγραπται ταῦτα,' φασὶν, ' καὶ ὡς ἀγράφους τὰς φωνὰς έκβάλλομεν. 'Αλλά και τοῦτο πάλιν πρόφασίς έστιν αὐτοις αναίσχυντος. Εί γαρ εκβλητέα νομίζουσι τα μη γεγραμμένα, διὰ τί τῶν περὶ "Αρειον εξ ἀγράφων ἐπινοησάντων τοσοῦτον Cp. Orat. c. ρηματίων συρφετου, το, 'έξ οὐκ ὄντων,' καὶ το, 'οὐκ ἦν ὁ Υίὸς πρὶν γευνηθη ' καὶ, 'ην ποτε ότε οὐκ ην' καὶ, 'τρεπτός ἐστι' καὶ, 'ἄβρητος καὶ ἀόρατος ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ・ καὶ, 'ὁ Υἱὸς οὐκ οίδεν οὐδὲ την έαυτοῦ οὐσίαν' καὶ ὅσα ἐν τῆ γελοίω καὶ ἀσεβεῖ Θαλία έαυτοῦ Φρονών εξήμεσεν "Αρειος οὐκ ἀντειρήκασιν, ἀλλὰ καὶ μάλλον ύπερ αὐτών ἀγωνίζονται, καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τοὺς πατέρας ξαυτών διαμάχονται; 'Εκ ποίας δε γραφής και αὐτοί εύρόντες τὸ 'ἀγένητον,' καὶ τὸ 'οὐσίας' ὄνομα, καὶ, 'τρεῖς είσιν ύποστάσεις,' καὶ, 'οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Χριστὸς,' καὶ, 'εἶς έστι των έκατὸν προβάτων, καὶ, 'ἡ μὲν σοφία τοῦ Θεοῦ ἀγέννη-C. 17. τος καὶ ἄναρχός ἐστι, πολλαὶ δέ είσιν αἱ κτισθεῖσαι δυνάμεις, ων μία έστιν ὁ Χριστός; ' ή πως έν τοις λεγομένοις Έγκαινίοις, αγράφοις χρησάμενοι λέξεσιν οί περί 'Ακάκιον καὶ Εὐσέβιου, καὶ εἰπόντες 'οὐσίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ βουλής, καὶ δόξης απαράλλακτου είκουα του πρωτότοκου της κτίσεως, γογγύζουσι κατὰ τῶν πατέρων, ὡς 'ἀγράφων' αὐτῶν μνημονευσάντων λέξεων, καὶ 'οὐσίας' μνημονευσάντων ; "Εδει γὰρ αὐτοὺς ἡ καθ' ξαυτών γογγύζειν, ή μηδεν τους πατέρας αιτιασθαι.

37. Εί μεν οθν άλλοι τινές επροφασίζοντο τας τής συνόδου λέξεις, ήδύναντό πως ή άγνοίας ή εύλαβείας ύπόνοιαν έχειν· καί περὶ μὲν Γεωργίου τοῦ Καππάδοκος τοῦ ἐκβληθέντος ἀπὸ τῆς [Oct. 2, 358.] Fest. Index. 'Αλεξανδρείας λόγος οὐδείς ανθρώπου μήτε έκ προάγοντος βίου την μαρτυρίαν έχουτος, μήτε όλως Χριστιανού τυγχάνουτος, Cp. Ep. Æg. άλλα μόνον ύποκριναμένου δια τον καιρον το συομα, και 'πορισ- Hist. Ari. 75. μον ήγησαμένου την εὐσέβειαν' διὸ οὐδὲ μέμψαιτο αν τις αὐτὸν Τίπ. vi. 5. ελκότως, πταίουτα περί την πίστιν, ἄνθρωπον 'μήτε είδότα περί , Tim. i. 7. ων λέγει, μήτε περί ων διαβεβαιούται, άλλα πασι, κατα τό γεγραμμένον, 'ώς κέπφον ἐπακολουθοῦντα' 'Ακάκιος δὲ καὶ Prov. vii. 22. Εὐδόξιος, καὶ Πατρόφιλος, ταῦτα λέγοντες, πῶς οὐκ ἄξιοι πάσης Ερ. Ες. 7. είσι καταγνώσεως; Γράφοντες γάρ ' άγραφα' και αὐτοί, και άποδεξάμενοι πολλάκις ώς καλὸν τὸ 'τῆς οὐσίας' ὄνομα, μάλιστα καὶ διὰ τὴν ἐπιστολὴν Εὐσεβίου, αἰτιῶνται νῦν τοὺς πρὸ αὐτῶν ὡς Cp. Soc. i. 8. τοιαύταις χρησαμένους λέξεσιν. 'Αλλά και ειπόντες αὐτοί ' Θεὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ Λόγον ζῶντα, τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπαράλλακτου είκουα τὸν Υίου, κατηγοροῦσι τῶν ἐν Νικαία είπου-

c. 6.

De Synodis, των, ' έκ της οὐσίας, καὶ όμοούσιον τον γεννηθέντα τῷ γεγεννηκότι.' Τί δὲ θαυμαστὸν εί τοῖς πρὸ αὐτῶν καὶ τοῖς ίδίοις πατράσι διαμάχουται, δπου γε καὶ αὐτοὶ ξαυτοῖς ξυαυτιούμενοι τοις ξαυτών προσκόπτουσιν; Ἐκθέμενοι γάρ έν τοις λεγομένοις Έγκαινίοις εν 'Αντιοχεία 'της οὐσίας τοῦ Πατρός ἀπαράλλακτον C. 23. ελκόνα είναι του Υίου, ομόσαντές τε ούτω φρονείν, και αναθεματίσαντες τους άλλως φρονούντας, άλλα γαρ και έν τη Ίσαυρία γράψαντες 'Οὐ φεύγομεν την έκτεθείσαν αὐθεντικήν πίστιν έν C. 29. τοις Έγκαινίοις τοις κατά Αντιόχειαν' (έν αὐτοις δε έγράφη τὸ της 'ουσίας' όνομα), ώσπερ επιλαθόμενοι τούτων, μετ' ολίγον εν τῆ αὐτῆ Ἰσαυρία τὰναντία ἔγραψαν, λέγοντες 'Τὸ ὁμοούσιον καὶ τὸ ὁμοιοούσιου ἐκβάλλομευ, ὡς ἀλλότριου τῶν γραφῶυ καὶ τὸ της ούσίας δυομα περιαιρούμεν, ώς μη κείμενον έν ταις γραφαις. c. 30. 38. Τίς οθν έτι τοὺς τοιούτους Χριστιανούς ἡγήσεται; *Η ποία πίστις παρά τούτοις, παρ' οίς οὐ λόγος, οὐ γράμμα βέβαιον, άλλα πάντα κατά καιρον άλλασσεται και μεταβάλλεται; Εί γαρ, ω 'Ακάκιε και Εὐδόξιε, οὐ φεύγετε την εκτεθείσαν εν τοις Έγκαινίοις πίστιν, έν αὐτῆ δὲ γέγραπται, 'Οὐσίας ἀπαράλλακτος εἰκὼν ὁ Υίός.' πῶς ἐν τῆ Ἰσαυρία γράφετε, 'Ἐκβάλλομεν τὸ δμοούσιου; Ελγάρουκ έστι 'κατ' ούσίαν δμοιος' δ Υίδς τῶ Πατρί. [Qu. ὁμοιού-σιον.] πως ' άπαράλλακτος της οὐσίας εἰκών' έστιν; Εί δε μετέγνωτε, γράψαντες τὸ, 'τῆς οὐσίας ἀπαράλλακτος εἰκών' πῶς ἀναθεματίζετε τοὺς 'ἀνόμοιον' είναι λέγοντας τὸν Υίόν; Εί γὰρ οὐχ 'ὅμοιος κατ' οὐσίαν,' πάντως ' ἀνόμοιός ' ἐστι. Τὸ δὲ ἀνόμοιον οὐκ ἃν εἴη ' είκων.' Εί δε ούτω καθ' ύμας έστιν, ούκ άρα 'δ τον Υίον έωρα-John xiv. 9. κως έωρακε του Πατέρα, πλείστης όσης ούσης διαφοράς μάλλου δὲ τὸ ὅλον ὅντος τούτου πρὸς ἐκεῖνον ἀνομοίου. Τὸ δὲ ἀνόμοιου ούχ οδόυ τε δμοιου λέγεσθαι. Ποία τοίνυν μηχανή τὸ ανόμοιον 'δμοιον' λέγετε, καὶ τὸ δμοιον 'ανόμοιον' φρονεῖτε, καὶ ύποκρίνεσθε λέγοντες 'ελκόνα είναι τοῦ Πατρὸς τὸν Υίον;' Εί γάρ οὐκ ἔστι κατ' οὐσίαν ὅμοιος ὁ Υίὸς τοῦ Πατρὸς, λείπει τι τῆ είκουι, και οὐκ ἔστι πλήρης είκων, οὐδὲ τέλειον ἀπαύγασμα. Πως οθυ αναγινώσκετε τὸ, ' Ευ αὐτώ κατοικεί παυ τὸ πλήρωμα Col. ii. o. της θεότητος σωματικώς καὶ, ' Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ John i. 16. ήμεις πάντες ελάβομεν; 'Πως τον 'Αρειανον 'Αέτιον ως αίρετικου ἐκβάλλετε, καίτοι τὰ αὐτὰ ἐκείνω λέγουτες; Καὶ γὰρ

σοῦ μὲν, δ 'Ακάκιε, ἐταῖρός ἐστιν, Εὐδοξίου δὲ διδάσκαλος εἰς Cp. Theod. την τοιαύτην ἀσέβειαν γέγονεν, ης ένεκα και Λεόντιος αὐτὸν ὁ [Α.D. 350.] έπίσκοπος διάκονον κατέστησεν Ίνα, ως ένδύματι προβάτου τω ονόματι της διακονίας χρώμενος, έπ' άδείας έξεμειν δύνηται τὰ της βλασφημίας δήματα.

39. Τί οὖν ύμᾶς ἄρα τοιοῦτον ἔπεισεν, ώστε καὶ ἐαυτοῖς εἰς τὸ ἐναντίον περιπεσεῖν, καὶ τοσαύτην αἰσχύνην ἀπενέγκασθαι; άλλ' οὐδὲν εὔλογον αν εἴποιτε τοῦτο δὲ μόνον περιλείπεται νοείν, δτι πάντα νθν υποκρίνεσθε, και πάντα προσποιούμενοι πλάττετε διὰ τὴν παρὰ Κωνσταντίου προστασίαν, καὶ τὸ παρὰ τοῦ τοιούτου κέρδος. Καὶ κατηγορεῖτε μεν εὐχερῶς τῶν πατέρων, προφασίζεσθε δε άπλως τας λέξεις, ως αγράφους καί κατά το γεγραμμένου, 'διετείνατε τὰ σκέλη παυτί παρόδω' Ezek xvi. 250 ώστε τοσαυτάκις ύμας μεταβάλλεσθαι, δσάκις αν ύμας οι μισθούμενοι και χορηγούντες ύμιν βούλονται. Καίτοι καν άγράφους τις λαλη λέξεις, οὐδεν διαφέρει, έως εὐσεβη την διάνοιαν έχει. Ὁ δὲ αἰρετικὸς ἀνὴρ, καν τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν χρήσηται λέξεις, οὐδὲν ήττον ὅποπτος ὢν, καὶ τὸν νοῦν διεφθαρμένος, ἀκούσεται παρά τοῦ Πυεύματος. '«Ινα τί σὸ διηγή τὰ δικαιώ- Psal, xlix.(l.) ματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός 16. σου; ' Οὕτως ὁ μὲν διάβολος, καίτοι λαλῶν ἀπὸ τῶν γραφῶν, πεφίμωται παρά τοῦ Σωτήρος δ δὲ μακάριος Παῦλος, κάν ἐκ τῶν ἔξωθεν λαλῆ· 'Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται' καὶ, 'Τοῦ γὰρ καὶ Τίτ. i. 12. γένος έσμέν, και, 'Φθείρουσιν ήθη χρηστά όμιλίαι κακαί, άλλ, _{1 Cor. xv. 33}. όμως, άγιος ων, έχει την διάνοιαν εύσεβή και τοῦ Χριστοῦ 1 Cor. ii. 16. νοῦν έχων, διδάσκαλός έστιν έθνων έν πίστει καὶ άληθεία. 'καὶ ^{1 Tim. ii. 7.} à λαλεί μετ' εὐσεβείας φθέγγεται. Ποία τοίνυν εν τοίς 'Αρειανοίς δηματίοις καν πιθανότης έστιν, έν οίς προτιμάται τοῦ Σωτήρος 'ή κάμπη καὶ ή ἀκρὶς,' καὶ λοιδορεῖται παρ' αὐτῶν 'Οὐκ ής ποτε, και έκτίσθης, ξένος τε κατ' οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τυγχάνεις' και δλως οὐδεν δυσφημίας εν αὐτοῖς παραλέλειπται; Τί δε πρός εὐφημίαν παρήκαν οἱ πατέρες; Καὶ οὐ μᾶλλον ὑψηλή διάνοια, και φιλόχριστος εὐσέβεια παρ' αὐτοῖς έστι; Και διως ταῦτα μὲν ἔγραψαν, ὅτι 'Ἐκβάλλομεν' ἐκείνων δὲ τῶν κατὰ τοῦ Κυρίου λοιδοριών ανέχονται, και φανερούς έαυτούς πασι καθιστώσιν, ότι δι' οὐδεν έτερον μάχονται πρός την σύνοδον εκείνην

DE SYNODIS, την μεγάλην, ή δτι την 'Αρειανήν αίρεσιν κατέκρινε. Διά τοῦτο γάρ και την του ' όμοουσίου ' λέξιν διαβάλλουσι, κακώς αὐτοί Φρονούντες και περί αὐτής. Εί γαρ ἐπίστευον δρθώς, και τὸν μέν Πατέρα Πατέρα άληθως ωμολόγουν, τον δε Υίον γυήσιον Υίον, και φύσει άληθινον Λόγον, και Σοφίαν επίστευον είναι τοῦ Πατρός τό τε 'έκ τοῦ Θεοῦ' λέγειν τὸν Υίὰν, εὶ μὴ, ὥσπερ λέγεται περί των κτισμάτων, ούτως έλεγον και περί αὐτοῦ, άλλὰ τής ούσίας του Πατρός ίδιον αυτάν ένόουν είναι γέννημα, ώς έστι τὸ ἀπαύγασμα ἐκ τοῦ φωτός οὐκ αν ἔκαστος αὐτῶν κατηγόρει των πατέρων, άλλ' εθάρρουν δτι καλως έγραψεν ή σύνοδος και ούτως έστιν ή όρθη περί του Κυρίου ήμων Ίησου Χριστού πίστις.

c. 28. Soz. iv. 17.

40. 'Αλλ' ' ἀσαφης,' φασίν, ' ἐστίν ημίν τῶν τοιούτων λέξεων ή διάνοια.' Καὶ τοῦτο γὰρ προεφασίσαντο, λέγοντες ὅτι 'μὴ δυνάμενοι καταλαβείν την έρμηνείαν αὐτῶν, ἐκβάλλομεν ταύτας τας λέξεις. Τοῦτο δὲ εἰ ἀληθως ἔλεγον, οὐκ ἔδει λέγειν αὐτοὺς, ' Εκβάλλομεν ταύτας' άλλ' ήξίουν μαθείν παρά των έπισταμένων, έπει δφείλουσι γε, και άπερ αν έν ταις θείαις γραφαίς μή νοήσωσιν έκβάλλειν, και κατηγορείν τους γράψαντας αυτά. 'Αλλά τοῦτο μάλλον αίρετικών, καὶ οὐχ ἡμών τών Χριστιανών τὸ τόλμημα. *Α γὰρ ἀγνοοῦμεν ἐν τοῖς λογίοις, οὐκ ἐκβάλλομεν, άλλα ζητούμεν οθς απεκάλυψεν ο Κύριος, και παρ' αὐτῶν μανθάνειν άξιοθμεν. Ἐπειδή δὲ καὶ ούτω προφασίζονται τήν Gp. Soc. i. 8. ἀσάφειαν των τοιούτων λέξεων, δμολογείτωσαν γοῦν τὰ εὐθὺς έπιφερόμενα, και αναθεματιζέτωσαν τους φρονούντας, έξε ούκ όντων είναι τον Υίον,' καὶ, 'Οὐκ ήν πρίν γεννηθῆ,' καὶ ὅτι 'κτίσμα καὶ ποίημά ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ, 'τρεπτός ἐστι τῆ φύσει' καὶ, 'εξ ετέρας υποστάσεως' καὶ όλως αναθεματιζέτωσαν την 'Αρειανήν αίρεσιν, την εφευρούσαν την τοιαύτην ασέβειαν. Καὶ λοιπὸν μη λεγέτωσαν, ' Ἐκβάλλομεν τὰς λέξεις,' ἀλλ' ὅτι Θύπω, νοούμεν αὐτάς. Ίνα ούτω πιθανήν τινα πρόφασιν έχωσι τοῦ παραιτείσθαι ταύτας. Εὖ δὲ οίδα καὶ πέπεισμαι, καὶ αὐτοὶ δε τούτο γινώσκουσιν, ότι ταύτα εαν δμολογήσωσι, και αναθεματίσωσι την 'Αρειανήν αξρεσιν, ούκ αρνήσονται κάκείνας τας της συνόδου λέξεις. Διὰ τοῦτο γάρ, καὶ οἱ πατέρες, εἰρηκότες έκ της οὐσίας "γεννητον" τον Υίον όμοούσιον τῷ Πατρί, εὐθύς ἐπήγαγου· 'τοὺς δὲ λέγουτας' τὰ προειρημένα, ἄπερ ἐστὶ τῆς ᾿Αρειαυῆς αἰρέσεως, 'ἀναθεματίζομεν· ' ἴνα δείξωσιν ὅτι ὡς ἐκ παραλλήλου λέλεκται παρ' αὐτῶν, καὶ αἱ λέξεις ἐκείναι ταῦτα σημαίνουσιν· καὶ δς ὰν ἐκείνας ὁμολογήση, πάντως καὶ ταῦτα διανοηθήσεται· οἱ δὲ μήτε ταῦτα φρονοῦντες, ἀλλὰ κἀκείνα διαβάλλοντες, οἱ τοιοῦτοι πανταχόθεν ἐλέγχονται Χριστομάχοι.

41. Καὶ περὶ μεν των εξ δλου την σύνοδον αρνουμένων άρκει πρὸς έλεγχου τὰ όλίγα ταῦτα πρὸς δὲ τοὺς ἀποδεχομένους τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῶν ἐν Νικαία γραφέντων, περὶ δὲ μόνον τὸ ' ὁμοσύσιον' ἀμφιβάλλοντας, χρη μη ώς πρὸς ἐχθροὺς διακεῖσθαι καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὐχ ὡς πρὸς Αρειομανίτας, οὐδ' ὡς μαχομένους πρός τους πατέρας ενιστάμεθα, άλλ' ώς άδελφοί πρός άδελφούς διαλεγόμεθα, την αὐτην μεν ημίν διάνοιαν έχουτας, περί δε τὸ ὄνομα μόνον διστάζουτας. Καὶ γὰρ δμολογούντες ' έκ της οὐσίας τοῦ Πατρός ' είναι, καὶ μη έξ ετέρας ύποστάσεως του Υίου, κτίσμα τε μη είναι, μηδε ποίημα αυτου, άλλα γνήσιον και φύσει γέννημα, αϊδίως τε αὐτὸν συνείναι τώ Πατρί Λόγον όντα καί Σοφίαν, οὐ μακράν είσιν ἀποδέξασθαι καλ την τοῦ 'όμοουσίου' λέξιν. Τοιοῦτος δέ έστι Βασίλειος δ άπὸ Cp. Apol. c. 'Αγκύρας, γράψας περί πίστεως. Τὸ μεν γάρ 'δμοιον' μόνον Ari. 49. λέγειν 'κατ' οὐσίαν' οὐ πάντως σημαίνει καὶ τὸ 'ἐκ τῆς οὐσίας.' έξ οῦ μᾶλλον, ως καὶ αὐτοὶ εἰρήκασι, σημαίνεται τὸ γυήσιον Ancyrene τοῦ Υἰοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Καὶ γὰρ κασσίτερος ὅμοιός ἐστι Ερίρh. Ηær. μόνον τῷ ἀργύρῳ, καὶ λύκος τῷ κυνὶ, καὶ χαλκὸς χρυσίζων τῷ 73. 4, 5. αληθινώ χρυσώ, ούτε δε κασσίτερος εκ του αργύρου τυγχάνει, ούτε λύκος ώς υίδς του κυνός αν νομισθείη, 'Επειδή δε καί 'έκ της οὐσίας' καὶ ' ὁμοιοούσιον' αὐτὸν εἰρήκασι, τί ἔτερον σημαίνουσιν έκ τούτων ή τὸ ' ὁμοούσιον ; ' Καὶ γὰρ ώσπερ ὁ λέγων μόνον ' όμοιοούσιου' οὐ πάντως καὶ τὸ 'ἐκ τῆς οὐσίας' γνωρίζει, οὕτως ὁ λέγων 'δμοούσιον' άμφοτέρων, τοῦ τε 'δμοιοουσίου' καὶ τοῦ 'ἐκ τῆς ούσίας,' σημαίνει την διάνοιαν. Καὶ αὐτοὶ γοῦν ἐνιστάμενοι Ερίρh. Ηær. πάλιν προς τους κτίσμα λέγοντας είναι τον Λόγον, και μη θέ- 73.6. λουτας αὐτὸν γυήσιον Υίὸν είναι, έξ ἀνθρωπίνων παραδειγμάτων υίου και πατρός ειλήφασι τας κατ' αὐτων ἀποδείξεις, έξαιρουμένου τούτου, ότι μη ως άνθρωπός έστιν δ Θεός, μηδέ ώς αρθρωπίνη γουή ούτως έστιν ή του Υίου γέννησις, άλλ' ώς

U 2

De Synobis. ή Θεφ πρέπουσα, και ήμας αρμόζουσα νοείν. Και γαρ και πηγην είρήκασι του Πατέρα της σοφίας και της ζωής, του δέ Υίου απαύγασμα φωτός αϊδίου, και αυτου είναι το έκ της πηγής γέννημα λέγοντα ' Έγω είμι ή ζωή,' καὶ, ' Έγω ή Σοφία κατ-John xiv. 6.

Prov. viii. 12. εσκήνωσα βουλήν. Το δε εκ φωτος απαύγασμα, και εκ πηγής Cp. Epiph. Hær. 73. 7. γέννημα, καὶ ἐκ Πατρὸς Υίὸν, πῶς ἄν τις άρμοζόντως ὀνομάσειεν ή 'όμοούσιου ;' 'Αρ' οὖν μη ἐπειδη τὰ ἐξ ἀνθρώπων γεννή-

ματα ' όμοούσιά ' έστιν, εὐλαβεῖσθαι δεῖ μὴ καὶ ὁ Υίὸς, λεγόμενος όμοούσιος, νομισθείη και αυτός ως ανθρώπινον γέννημα; μή

νένοιτο οὐκ ἔστιν οὕτως. 'Αλλὰ καὶ ταχεῖαν ἔχει τὴν λύσιν τοῦτο. Λόγος γάρ έστι και Σοφία τοῦ Πατρός ὁ Υίός. Εξ ών τὸ Cp. Ath. de Decr. Nic. 11. άπαθες και τὸ άμεριστου της εκ τοῦ Πατρὸς γευνήσεως γυωρίζεται. Λόγος γὰρ οὐδὲ ὁ τῶν ἀνθρώπων μέρος ἐστὶν, οὐδὲ κατὰ πάθος έξ αὐτῶν προέρχεται, μήτι γε ὁ τοῦ Θεοῦ, δυ Υίὸν είναι ξαυτοῦ ὁ Πατηρ ξδήλωσεν ζυα μη πάλιν τις, ακούων μόνον, ' Λόγον,' νομίση τοιούτον είναι οίος έστιν ο των ανθρώπων, ανυπόστατος άλλ' ακούων ότι 'Υίός έστι,' γινώσκη τοῦτον είναι

ζωντα Λόγον, και ἐνούσιον Σοφίαν.

42. Έπειτα, ώσπερ τὸ 'γέννημα' λέγουτες, οὐκ ἀνθρωπίνως νοοθμεν, καὶ 'Πατέρα ' τὸν Θεὸν εἰδότες, οὐ σωματικήν τινα περὶ αὐτοῦ λαμβάνομεν έννοιαν άλλα τὰ μεν παραδείγματα καὶ τὰς τοιαύτας λέξεις ακούομεν, άρμοζόντως δε περί Θεού νοούμεν ου γαρ ως άνθρωπος ο Θεός ούτως άρα και το όμοούσιον ακούουτες, ύπερβαίνειν όφείλομεν πάσαν αίσθησιν, καὶ κατά την

Cp. c. 15.

Prov. xxiii. τ. Παροιμίαν, 'νοητώς νοείν τὰ παρατιθέμενα ήμιν' ώστε μέντοι γινώσκειν ότι μη 'θελήσει,' άλλα άληθως Υίός έστιν έκ Πατρός γυήσιος, ως έκ πηγής ζωή, καὶ φωτὸς ἀπαύγασμα. *Η διὰ τί τὸ μὲν 'γέννημα,' καὶ τὸ 'Υίὸς,' οὐ σωματικώς, τὸ δὲ 'δμοούσιον,' ώς έπι σωμάτων διανοούμεθα, και μάλιστα ότι οὐ περί ἄλλου καὶ ἄλλου ἐστὶ τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ περὶ οῦ τὸ 'γέννημα,' περὶ τούτου καὶ τὸ 'ὁμοούσιου' ἐλέχθη; Καὶ πρέπει τὴν αὐτὴν διάνοιαν αμφοτέρων των λέξεων έπι του Σωτήρος διασώζειν, και μή τὸ μὲν 'γέννημα' καλῶς ἐξηγεῖσθαι, τὸ δὲ 'ὁμοούσιον' ἄλλως. έπει ἀκόλουθόν ἐστιν, οὕτω διακειμένους ύμας και λέγοντας Λόγον καὶ Σοφίαν τοῦ Πατρὸς τὸν Υίὸν, διάφορον έχειν καὶ περί τούτων τὴν διάνοιαν, καὶ ἄλλως μὲν τὸν Λόγον νοεῖν, ἐτέρως δὲ τὴν Σοφίαν. 'Αλλ' ὥσπερ ἄτοπον τοῦτο: Λόγος γὰρ καὶ Σοφία τοῦ Πατρός έστιν ὁ Υίὸς, καὶ ἔν έστι τὸ ἐκ Πατρὸς γέννημα, καὶ ἴδιον τῆς οὐσίας αὐτοῦ οὕτως είς ἐστιν ὁ νοῦς τοῦ ' γεννήματος ' καὶ τοῦ ' όμοουσίου' ' καὶ ὁ φρονών ' γέννημα' τὸν Υίδυ Φρουεί τούτου δρθώς και 'δμοούσιου.'

43. Αὐτάρκη μεν οὖν ταῦτα δείξαι, τῶν ἀγαπητῶν τὴν διάνοιαν μη ἀλλοτρίαν, μηδὲ μακραν οὖσαν τοῦ ὁμοουσίου. Ἐπειδη Cp. c. 24, 26. Euseb.vii.30. δε, ώς αὐτοί φασι (την γαρ έπιστολην οὐκ ἔσχον ἐγώ), οἱ τὸν Σαμοσατέα κατακρίναντες επίσκοποι γράφοντες ειρήκασι μή είναι ' δμοούσιου' του Υίου τώ Πατρί, και λοιπου αύτοι, διά την πρός τους είρηκότας εὐλάβειάν τε και τιμην, οὕτω περί την λέξιν διάκεινται καλόν μετ' αὐτῶν μετ' εὐλαβείας καὶ περὶ τούτου διασκέψασθαι. Συγκρούειν μεν γάρ τούτους πρός έκείνους απρεπές πάντες γάρ είσι πατέρες διακρίνειν δε πάλιν, ώς ούτοι μεν καλώς, εκείνοι δε τουναντίον ειρήκασιν, ουχ δσιον οι πάντες γαρ εκοιμήθησαν εν Χριστώ. Ου χρη δε φιλονεικείν, οὐδὲ τῶν συνελθόντων τὸν ἀριθμὸν συμβάλλειν, Ίνα μὴ δοκώσιν οι τριακόσιοι τους ελάττονας επικρύπτειν ουδ' αν πάλιν του χρόνον αναμετρείν, ζνα μη δοκώσιν οι προλαβόντες άφανίζειν τους μετά ταυτα γενομένους. Οι πάντες γάρ, καθά προείρηται, πατέρες είσι και όμως οὐδε οι τ' νεώτερόν τι φρονήσαντες έγραψαν, οὐδε εαυτοίς καταθαρσήσαντες, άγράφων προέστησαν λέξεων άλλα έκ πατέρων δρμώμενοι και αὐτοί, τοις έκείνων έχρήσαντο ρήμασι. Διονύσιοι γάρ δύο γεγόνασιν ξμπροσθεν πολύ των εβδομήκοντα των καθελόντων τον Σαμοσατέα τούτων ὁ μεν της 'Ρώμης, ὁ δε της 'Αλεξανδρείας ην επίσκοπος. 'Αλλά τινων αλτιασαμένων παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Ath. de Sent. Dion. 13. 'Ρώμης του της 'Αλεξαυδρείας επίσκοπου, ως λέγουτα ποίημα, καὶ μὴ ὁμοούσιου τὸυ Υἱὸυ τῷ Πατρὶ, ἡ μὲυ κατὰ Ῥώμην σύνοδος ήγανάκτησεν ό δε της 'Ρώμης επίσκοπος την πάντων γνώμην γράφει πρός του δμώνυμου ξαυτού. Κάκεινος λοιπου, ἀπολογούμενος, τὸ μὲν βιβλίου ἐπιγράφει ''Ελέγχου καὶ 'Απολογίας.' Γράφει δὲ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον'

44. 'Καὶ δι' ἄλλης ἐπιστολῆς ἔγραψα, ἐν οις ἤλεγξα καὶ δ of Alexanπροφέρουσιν ἔγκλημα κατ' ἐμοῦ, ψεῦδος δν, ὡς οὐ λέγοντος τὸν tation.'

Cp. de Sent Χριστὸν όμοούσιον είναι τῷ Θεῷ. Εί γὰρ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτό Dion. 18.

(Part of Dionysius of Alexan-dria's 'Refu-tation.')

De Synodis. φημι μη εύρηκέναι, μηδ' ανεγνωκέναι που τών αγίων γραφών, άλλά γε τὰ ἐπιχειρήματά μου τὰ ἐξῆς, ἃ σεσιωπήκασι, τῆς διανοίας ταύτης οὐκ ἀπάδει. Καὶ γὰρ ἀνθρωπείαν γονὴν παρεθέμην, δήλου ώς οθσαν όμογενή, φήσας πάντως τους γονείς μόνον έτέρους είναι των τέκνων, ότι μη αύτοι είεν τὰ τέκνα ή μήτε νονείς αναγκαίον υπάρχειν είναι, μήτε τέκνα. Καὶ την μέν έπιστολην, ως προείπον, διά τας περιστάσεις ουκ έχω προκομίσαι' εί δ' οὖν, αὐτά σοι τὰ τότε ῥήματα, μᾶλλον δὲ καὶ πάσης άνέπεμψα τὸ άντίγραφον δπερ εάν εύπορήσω, ποιήσω. δέ και μέμνημαι πλείονα προσθείς των συγγενών δμοιώματα. Καὶ γὰρ καὶ φυτὸν εἶπον, ἀπὸ σπέρματος ἡ ἀπὸ ρίζης ἀνελθὸν, έτερον είναι τοῦ δθεν εβλάστησε, καὶ πάντως εκείνω καθέστηκευ δμοφυές και ποταμου από πηγης ρέουτα, έτερου και σχημα καὶ ὄνομα μετειληφέναι μήτε γὰρ τὴν πηγὴν ποταμὸν, μήτε του ποταμού πηγην λέγεσθαι, και αμφότερα υπάρχειν και την μέν πηγήν οίονεί πατέρα είναι, τον δε ποταμον είναι το έκ τής πηγής γεννώμενου. Είρηκεν ὁ ἐπίσκοπος.

45. Είπερ οθν μέμφεταί τις τοίς έν Νικαία συνελθοθσιν, ώς είρηκόσι παρά τὰ δόξαντα τοις πρό αὐτών, ὁ αὐτὸς μέμψαιτ' αν ελκότως καλ τοις έβδομήκοντα, ότι μη τα των προ αυτών εφύλαξαν' πρό αὐτῶν δὲ ήσαν οἱ Διονύσιοι, καὶ οἱ ἐν Ῥώμη τὸ τηνικαθτα συνελθόντες έπίσκοποι. 'Αλλ' οὖτε τούτους, οὖτε ἐκείνους δσιον αιτιάσασθαι πάντες γάρ επρέσβευον τὰ Χριστοῦ, καὶ πάντες σπουδήν έσχήκασι κατά των αίρετικων, καὶ οἱ μέν τὸν Σαμοσατέα, οἱ δὲ τὴν ᾿Αρειανὴν αἰρεσιν κατέκριναν. ᾿Ορθως δε και ούτοι κάκεινοι, και καλως πρός την ύποκειμένην ύπόθεσιν γεγράφασι. Καὶ ωσπερ δ μακάριος απόστολος, Rom. vii. 14. 'Ρωμαίοις μεν επιστέλλων, έλεγεν' 'Ο νόμος πνευματικός εστι'

καὶ, 'Ο νόμος άγιος,' καὶ, 'Ἡ ἐντολὴ άγία, καὶ δικαία, καὶ Ibid. 12. Rom. viii. 3. άγαθή, και μετ' όλίγον. Το γάρ αδύνατον του νόμου, έν φ Hebr. vii. το, ησθένει. Έβραίοις δε έγραφεν. 'Ο νόμος οὐδένα τετελείωκε' Galat. iii. τ. καὶ Γαλάταις μέν, ' Έν νόμφ οὐδεὶς δικαιοῦται' Τιμοθέφ δέ, ότι 'Καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται' καὶ οὖκ ἄν x Tim. i. 8. τις αλτιάσαιτο του άγιου ως έναυτία και μαχόμενα γράφουτα, άλλα και μάλλον θαυμάσειεν άρμοζόντως πρός εκάστους έπιστέλλοντα, ΐνα οἱ μὲν Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι μάθωσιν ἀπὸ τοῦ γράμματος επιστρέφειν είς τὸ πνεθμα οί δε Εβραίοι καὶ Γαλάται παιδευθώσι, μη είς του νόμου, άλλ' είς του Κύριου του δεδωκότα τὸν νόμον ἔχειν τὰς ἐλπίδας: οῦτως εὶ ἀμφοτέρων τῶν συνόδων οι πατέρες διαφόρως εμνημόνευσαν περί τοῦ 'δμοουσίου,' ού χρη πάντως ήμας διαφέρεσθαι πρός αὐτούς, άλλα την διάνοιαν αὐτῶν ἐρευνᾶν, καὶ πάντως εύρήσομεν ἀμφοτέρων τῶν συνόδων την διμόνοιαν. Οἱ μέν γὰρ τὸν Σαμοσατέα καθελόντες, σωματικώς έκλαμβάνοντες τὸ 'δμοούσιον,' τοῦ Παύλου σοφίζεσθαί τε θέλοντος καὶ λέγουτος, 'Εὶ μὴ ἐξ ἀνθρώπου γέγουεν ὁ Χριστὸς Θεὸς, Cp. Hil. de Syn. 68, 84. οὐκοῦν ὁμοούσιός ἐστι τῷ Πατρὶ, καὶ ἀνάγκη τρεῖς οὐσίας είναι, μίαν μέν προηγουμένην, τὰς δὲ δύο ἐξ ἐκείνης ' διὰ τοῦτ' εἰκότως ε είλα βηθέντες το τοιούτον σόφισμα του Σαμοσατέως, είρήκασι 'μή είναι τὸν Χριστὸν ὁμοούσιον' οὐκ ἔστι γὰρ οὕτως ὁ Υίὸς πρὸς τὸν Πατέρα, ως εκείνος ενόει οι δε την Αρειανήν αίρεσιν άναθεματίσαντες, θεωρήσαντες την πανουργίαν τοῦ Παύλου, καὶ λογισάμενοι μη ούτως και έπι των ασωμάτων, και μάλιστα έπι Θεοῦ, τὸ 'δμοούσιου' σημαίνεσθαι, γινώσκοντές τε μὴ κτίσμα, ἀλλ' έκ της ουσίας γέννημα είναι τον Λόγον, και την ουσίαν του Πατρός άρχην, και βίζαν, και πηγην είναι τοῦ Υίοῦ, και αὐτοαληθης όμοιότης ην του γεννήσαντος, ουχ ώς έτεροφυης, ώσπερ ήμεις έσμεν, χωριζόμενός έστι του Πατρός, άλλ' ώς έξ αὐτου Υίδος άδιαίρετος ύπαρχει, ώς έστι το απαύγασμα πρός το φώς έχουτες δε και τα των περί Διονύσιον παραδείγματα, την 'πηγην,' καὶ την περί τοῦ 'δμοουσίου' ἀπολογίαν, πρὸ δὲ τούτων την τοῦ Σωτήρος ένοειδή φωνήν ' Έγω και δ Πατήρ εν έσμεν' και, John x. 30. 'Ο έωρακως έμε εωρακε του Πατέρα' τούτου ένεκεν είκότως John xiv. 9. εζρήκασι καὶ αὐτοὶ 'όμοούσιου' τὸν Υίόν. Καὶ ώσπερ, καθὰ προείπου, οὐκ ἄυ τις αἰτιάσαιτο τὸυ ἀπόστολου, εἰ περὶ τοῦ νόμου 'Ρωμαίοις μεν ούτως, Έβραίοις δε ούτως έγραψε τον αὐτὸν τρόπον οὖτε οἱ νῦν τοῖς προτέροις ἐγκαλέσαιεν, βλέποντες αὐτῶν τὴν ἐρμηνείαν οὕτε οἱ πρότεροι τοὺς μετ' αὐτοὺς μέμψαιντ' αν, δρώντες την έρμηνείαν αὐτών, καὶ τημ χρείαν δι' ην ούτως έγραψαν περί τοῦ Κυρίου. Καὶ γὰρ καὶ τὴν αἰτίαν ἐκάστη σύνοδος εύλογον έχει δι' ην οί μεν ούτως, οί δε ούτως είρήκασιν. Ἐπειδή γάρ ὁ Σαμοσατεύς έφρόνει μη είναι πρὸ Μαρίας του Υίου, άλλ' απ' αυτής άρχην έσχηκέναι του είναι,

αίρετικου ἀπέφηναυ περί δὲ τῆς τοῦ Υίοῦ θεότητος ἀπλούστερου γράφουτες, οὖ κατεγένουτο περίτηντοῦ 'δμοουσίου' ἀκρίβειαν, ἀλλ' οὕτως ὡς ἐξειλήφασι περί τοῦ 'δμοουσίου' εἰρήκασι. Τὴν

De Synodis. τούτου έμεκεν οἱ τότε συνελθόντες καθείλον μεν αὐτὸν καὶ

Phil. ii. 7. Cp. John i.

φροντίδα γάρ είχον πάσαν, δπερ έπενόησεν ό Σαμοσατεύς άνελείν, και δείξαι πρό πάντων είναι τον Υίον, και ότι ούκ έξ άνθρώπων γέγονε Θεός, άλλα, Θεός ων, ένεδύσατο 'δούλου μορφην,' καὶ Λόγος ὢν, 'γέγονε σὰρξ,' ὡς εἶπεν ὁ 'Ιωάννης' καὶ οὕτω μὲν κατά της βλασφημίας Παύλου πέπρακται. Έπειδη δέ και οί περί Εὐσέβιον καὶ "Αρειον πρὸ χρόνων μεν είναι τὸν Υίὸν ἔλεγου, πεποιήσθαι μέντοι, καὶ ένα τῶν κτισμάτων αὐτὸν ἐδίδασκον. καὶ τὸ 'ἐκ τοῦ Θεοῦ' οὐχ ὡς Υίὸν ἐκ Πατρὸς γνήσιον ἐπίστευον, άλλ' ώς τὰ κτίσματα, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτοῦ, τὸ ' ἐκ τοῦ Θεοῦ ' εἶναι διεβεβαιούντο τήν τε της δμοιώσεως ένότητα του Υίου προς του Πατέρα ουκ έλεγου κατά την ουσίαν, ουδέ κατά την φύσιν, ώς έστιν υίδς δμοιος πατρί, άλλα δια την συμφωνίαν των δογμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας άλλα γὰρ καὶ ἀπεσχοίνιζον καὶ απεξενούντο παντελώς την ούσιαν του Υιου από του Πατρός, έτέραν άρχην αὐτῷ τοῦ είναι παρά τὸν Πατέρα ἐπινοοῦντες, καὶ είς τὰ κτίσματα καταφέρουτες αὐτόν τούτου χάριν οἱ ἐν Νικαία συνελθόντες, θεωρήσαντες την πανουργίαν των οξιτω φρονούντων, καὶ συναγαγόντες ἐκ τῶν γραφῶν τὴν διάνοιαν, λευκότερον γράφουτες, είρήκασι τὸ 'δμοούσιου', Ίνα καὶ τὸ γνήσιον άληθως έκ τούτου γυωσθή του Υίου, και μηδέν κοινον έχη προς πουτον τὰ γενητά. Ἡ γὰρ τῆς λέξεως ταύτης ἀκρίβεια τήν τε ὑπόκρισιν αὐτῶν, ἐὰν λέγωσι τὸ 'ἐκ τοῦ Θεοῦ' ἡητὸν, διελέγχει, καὶ πάσας αὐτῶν τὰς πιθανότητας, ἐν αις ὑφαρπάζουσι τοὺς ἀκε-

De Decr. Nic. 20; ad Afros, 6.

κατὰ πάσης ἀσεβοῦς ἐπινοίας αὐτῶν ἔγραψαν.

46. Πεπαύσθω τοίνυν πᾶσα φιλονεικία, καὶ μηκέτι προσκόπτωμεν ἡμεῖς, εἰ διαφόρως ἐξειλήφασιν αἱ σύνοδοι τὴν τοῦ ' ὁμοουσίου' λέξιν. Ἔχομεν γὰρ εἰς ἀπολογίαν εὐλόγους περὶ
αὐτῶν αἰτίας, τὰς προειρημένας μὲν, καὶ ταύτην δέ τὸ ' ἀγέννητον,' εἰ καὶ μὴ παρὰ τῶν γραφῶν μεμαθήκαμεν, (οὐδαμοῦ

ραίους, ἐκβάλλει. Πάντα γοῦν δυνάμενοι σοφίζεσθαι καὶ μεταποιεῖν ὡς θέλουσι, ταύτην μόνην τὴν λέξιν, ὡς διελέγχουσαν αὐτῶν τὴν αἴρεσιν, δεδίασιν ἡν οἱ πατέρες ὧσπερ ἐπιτείχισμα

γὰρ 'ἀγέννητον' τὸν Θεὸν εἰρήκασιν αί γραφαί,) ὅμως ἐπειδὴ καὶ Orat. c. Ari. πολλοί των δοκούντων έμνημόνευσαν του δυόματος, φιλοπευστήσαντες έγνωμεν ότι και τούτο το όνομα διάφορα έχει τα σημαινόμενα· καὶ οἱ μὲν τὸ ὂν μὲν, μήτε δὲ γεννηθὲν, μήτε ὅλως ἔχον του αίτιου, λέγουσιν 'αγέννητου' οι δε το άκτιστου. "Ωσπερούν τούτων ούτω σημαινομένων, εί δ μέν τις ἀποβλέπων είς τὸ πρότερου σημαινόμενου τὸ 'μὴ ἔχου τὸν αἴτιου,' ἔλεγε 'μὴ εἶναι ἀγένυητου του Υίου,' οὐκ αν κατηγόρει βλέπων έτερου βλέπουτα els το μη είναι ποίημα μηδε κτίσμα, άλλ' άίδιον γέννημα, και λέγοντα άγέννητον 'τον Υίον' άμφότεροι γάρ προς τον ίδιον σκοπον όρωντες, καλώς είρήκασιν ούτως εί και των πατέρων οί μέν ούτως, οί δε ούτως ειρήκασι περί του ' όμοουσίου,' μη φιλονεικώμεν ήμεις, άλλ' εὐσεβως τὰ παρ' αὐτων δεχώμεθα, ἔως μάλιστα την σπουδην είχον είς εὐσέβειαν.

47. Ίγυάτιος οθυ, ὁ μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἐν 'Αυτιοχεία κατασταθείς επίσκοπος, και μάρτυς του Χριστού γενόμενος, γράφων περὶ τοῦ Κυρίου, εἴρηκεν 'Εἶs Ιατρός ἐστι, σαρκικὸς S. Ignat. καὶ πυευματικός, γευητός καὶ ἀγένητος, ἐν ἀνθρώπφ Θεός, έν θανάτω ζωή άληθινή, και έκ Μαρίας και έκ Θεού. δὲ καὶ τῶν μετὰ Ἰγνάτιον διδάσκαλοι καὶ αὐτοὶ γράφουσιν "Εν τὸ ἀγένητον ὁ Πατήρ, καὶ είs ὁ έξ αὐτοῦ Υίὸς γυήσιος, γέννημα άληθινον, Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Πατρός. Εἰ μεν οὖν καὶ πρὸς τούτους ἐναντίως διακείμεθα, ἔστω καὶ πρὸς τὰς συνόδους ήμιν ή μάχη. Εί δέ, την έν Χριστώ πίστιν αὐτών γινώσκουτες, πεπείσμεθα ότι καὶ ὁ μακάριος Ἰγυάτιος ὀρθώς ἔγραψε, ' γενητον' αὐτον λέγων διὰ την σάρκα (δ γὰρ Χριστος σὰρξ έγένετο) ' άγενητον' δε, δτι μη των ποιημάτων και γενητών εστιν, άλλ' Υίδς έκ Πατρός ούκ άγνοοῦμεν δε δτι καὶ οἱ εἰρηκότες έν τὸ ἀγένητον τὸν Πατέρα' λέγοντες, οὐχ ὡς γενητοῦ καὶ ποιήματος όντος του Λόγου ούτως έγραψαν, άλλ' ότι μη έχει τον αίτιον και μάλλον αυτός Πατήρ μέν έστι της Σοφίας, τα δε γενητά πάντα εν σοφία πεποίηκε διά τί μή και τούς πατέρας, τούς τε του Σαμοσατέα καθελόντας, και την Αρειανήν αίρεσιν στηλιτεύσαντας, είς εὐσέβειαν συνάγομεν, άλλά διαστέλλομεν ανα μέσον αὐτων, και οὐ μαλλον δρθως περί αὐτων φρονοθμεν; ὅτι κἀκείνοι, καθάπερ εἶπον, πρὸς τὸ σόφισμα τοθ

DE SYNOBE. Σαμοσατέως, καὶ τὴν έρμηνείαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν έχουτες, έγραψαν, 'Οὐκ ἔστιν όμοούσιος' καὶ οὖτοι δὲ, καλῶς νοήσαντες, ελρήκασιν 'όμοούσιον είναι τον Υίον.' Καλ γάρ κάγω τοιαύτα μεν νοών περί των εύσεβούντων είς τον Χριστον δι' δλίγων έγραψα εί δε δυνατον ήν εύπορησαι και της επιστολής, ήν λέγουσιν εκείνους γεγραφέναι, ήγουμαι πλείους εύρεθήσεσθαι τας προφάσεις, δι' ας ηναγκάσθησαν ούτω γράψαι οι μακάριοι έκεί-Δεί γαρ ήμας και πρέπει τοιαθτα φρονείν, τοιαθτην τε σώζειν αγαθήν συνείδησιν πρός τούς πατέρας, είγε μή νόθοι τυγχάνομεν, άλλ' έξ αὐτών έχομεν τὰς παραδόσεις, καὶ παρ' αὐτῶν τὴν τῆς εὐσεβείας διδασκαλίαν.

48. Τοιαύτη μεν οθν ή διάνοια των πατέρων λεγέσθω καλ πιστευέσθω. .Φέρε δε και μετ' αὐτών πάλω εξετάσωμεν τὸ πράγμα πράως, καὶ μετὰ συνειδήσεως άγαθης, μνημονεύσαντες καὶ τῶν προειρημένων εί μὴ τῷ ὄντι δείκνυνται καλώς φρονήσαντες οί εν τη Νικαία συνελθόντες επίσκοποι. Εί μεν ποίημά · έστιν ο Λόγος, και αλλότριος της του Πατρός ούσίας, ώστε και · χωρίζεσθαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῷ ἐτεροφυεῖ χωρισμῷ, οὐκ αν είη δμοούσιος τώ Πατρί, άλλα μαλλον δμογενής τή φύσει τοίς ποιήμασι, καν υπερβάλλη τη χάριτι εί δε όμολογουμεν μή είναι αὐτὸν ποίημα, ἀλλὰ γνήσιον ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ' γέννημα, ακόλουθον αν είη και αχώριστον αυτον είναι του Πατρός, όμοφυή όντα διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ γεγεννήσθαι. Τοιοῦτος δὲ ὧν, εἰκότως καὶ 'δμοούσιος' ἄν λέγοιτο. Έπειτα εὶ μὴ ἐκ μετουσίας έστιν δ Υίδς, άλλα τῆ οὐσία Λόγος έστι και Σοφία τοῦ Πατρὸς, ή δε οὐσία αὕτη της οὐσίας της πατρικής έστι γέννημα και δμοιότης αυτής, ώσπερ και το απαύγασμα του φωτός. λέγει δε ό Υίδς, 'Έγω και ό Πατήρ εν έσμεν,' και, 'ό έμε έωρακως έωρακε του Πατέρα. ' πως δεί νοείν ταύτας τας φωνάς; η πως αὐτὰς ἐκλαμβάνοντες, σώσομεν τὸ 'ἐν είναι' τὸν Πατέρα

John x. 30. John xiv. 9.

Cp. c. 23. Orat. c. Ari. iii. 10.

και του Υίου: Ει μεν οθυ τη συμφωνία των δογμάτων, και τώ μη διαφωνείν πρός του Πατέρα, ως οι 'Αρειανοί λέγουσι, φαθλος, δ τοιούτος νούς. Καὶ γὰρ καὶ οἱ άγιοι, καὶ μᾶλλόν γε άγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, τὴν τοιαύτην ἔχουσι πρὸς τὸν Θεὸν συμφωνίαν, και οὐδεμία παρ' αὐτοῖς έστι διαφωνία. 'Ο γάρ διαφωνήσας διάβολος έθεωρήθη πίπτων έκ των ούρανων, ως Luke x. 18.

είπεν ὁ Κύριος. Οὐκοῦν εἰ διὰ τὴν συμφωνίαν ἔν ἐστιν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υίὸς, εἴη ἂν καὶ τῶν γενητῶν τὰ συμφωνοῦντα οὕτω πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ εἴποι αν ἔκαστος· 'Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἔν ἐσμεν.' Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον· ἄτοπον γάρ ἐστιν ἀληθῶς· ἀνάγκη λοιπὸν κατὰ τὴν σὐσίαν νοεῦν καὶ τὴν Υἰοῦ καὶ Πατρὸς ἐνότητα. Τὰ μὲν γὰρ γενητὰ, καν συμφωνίαν ἔχῃ πρὸς τὸν πεποιηκότα, ἀλλ' ἐν κινήσει καὶ μετουσία καὶ νῷ ταύτην ἔχει, ἤνπερ ὁ μὴ φυλάξας ἐκβέβληται τῶν σὐρανῶν· ὁ δὲ Υίὸς, ἐκ τῆς οὐσίας ῶν γέννημα, οὐσία ἔν ἐστιν αὐτὸς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν Πατήρ.

49. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἰσάζον ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα ταῖς ένοειδέσι φωναίς, και τα έπι τοῦ Πατρός λεγόμενα, ταῦτα και έπι Υιού λέγουσιν αι γραφαί, χωρίς μόνον του λέγεσθαι αὐτὸν Πατέρα. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν ὁ Υἰός 'Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, John xvi. 15. έμά έστι' τῷ τε Πατρὶ έλεγε' 'Πάντα τὰ έμὰ σά έστι, καὶ τὰ John xvii 10. σὰ ἐμά· ' οἶον τὸ, Θεός. 'Θεὸς' γὰρ ' ἢν ὁ Λόγος' τὸ, Παν- John i. z. τοκράτωρ· 'Τάδε λέγει ὁ ὢν, καὶ ὁ ἢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ Παν- Rev. i. 8. τοκράτωρ' τὸ είναι φῶς 'Ἐγώ είμι,' φησί, 'τὸ φῶς' τὸ John viii. 12. δημιουργικόν αίτιον 'πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο' καὶ, 'ὰ John i. 3.
John v. 19. βλέπω του Πατέρα ποιούντα, ταθτα κάγω ποιω' το είναι ' ἀτδιον' ' "Η τε' γὰρ ' ἀτδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης,' καὶ, Rom. i. 20. ' Έν ἀρχῆ ἢν ὁ Λόγος,' καὶ, ' Ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, δ φω- John i. τ. τίζει πάντα ἄνθρωπον έρχθμενον είς τὸν κόσμον' τὸ είναι 'Κύριος' 'Έβρεξε γὰρ Κύριος θείον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου' καὶ Gen. xix. 24. ό μὲν Πατήρ φησιν' 'Ἐγὰ Κύριος,' καὶ, 'Τάδε λέγει Κύριος ὁ Mal. iii 3. Θεὸς ὁ παντοκράτωρ' 'περὶ δὲ τοῦ Υἰοῦ ὁ Παῦλός φησιν' 'Εἰς τ Cor. viii. 6-Κύριος Ίησοῦς Χριστός, δι' οὖ τὰ πάντα.' Καὶ τῷ μὲν Πατρὶ λειτουργούσιν άγγελοι ό δε Υίδς προσκυνείται παρ' αὐτών ' Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ.' Λέγεται Hebr. i. 6. δὲ είναι καὶ Κύριος ἀγγέλων' 'διηκόνουν' γὰρ 'αὐτῷ οἱ ἄγγε- Matt. iv. 11. λοι·' καὶ, 'ἀποστελεῖ ὁ Υίὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους Matt. xxiv. αὐτοῦ· ' τὸ τιμᾶσθαι ὡς τὸν Πατέρα· 'Ινα' γὰρ, φησὶ, 'τιμῶσι John v. 23. τὸν Υίὸν, καθώς τιμώσι τὸν Πατέρα. ' τὸ είναι ίσα Θεφ̂. ' Οὐχ Philipp. ii. 6. άρπαγμον ήγήσατο το είναι ίσα Θεώ. το είναι εξ άληθινοῦ άλήθειαν, καὶ ἐκ ζώντος ζωὴν, ὡς ἀπὸ πηγης ὅντως τοῦ Πατρὸς, τὸ ζωοποιείν τὸν Υίὸν καὶ ἐγείρειν τοὺς νεκροὺς Εσπερ ὁ Πατήρ

De Synodis. σύτω γάρ εν τῷ εὐαγγελίω γέγραπται. Καὶ περὶ μεν τοῦ Πατρός γέγραπται 'Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος είς έστι ' καὶ, Deut vi. 4. Psal. xlix (l.) 'Θεός θεών Κύριος ελάλησε, και εκάλεσε την γην' περί δέ τοῦ Υίοῦ, 'Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν,' καὶ, ' 'Οφθήσεται Psal. cxvii. (cxviii.) 27. ό Θεός των θεων έν Σιών ' πάλιν τε περί μέν τοῦ Θεοῦ φησιν Psal. lxxxiii. ό 'Hoatas' 'Tis Θεός Εσπερ σύ, εξαίρων ανομίας, και ύπερ-(lxxxiv.) 7. Mic. vii. 18. βαίνων άδικίας;' ὁ δὲ Υίὸς έλεγεν οις ήθεκεν ' Αφέωνταί Matt. ix. 5. σου αι άμαρτίαι ' ότε και των Ιουδαίων γογγυζόντων, έργφ την άφεσιν έδείκνυε, λέγων τώ παραλυτικώ "Εγειραι, άρον Mark ii. 11. τον κράββατόν σου, καὶ ὅπαγε εἰς τον οἶκόν σου.' Καὶ περὶ μέν τοῦ Θεοῦ ἔλεγεν ὁ Παῦλος. 'Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων.' 1 Tim. i, 17. περί δε του Υίου ό μεν Δαβίδ έψαλλεν "Αρατε πύλας, οί Psal. xxiii. (xxiv.) 7. άρχοντες, ύμων, και επάρθητε, πύλαι αιώνιοι, και είσελεύσεται δ βασιλεύς της δόξης. ' δ δε Δανιηλ ήκουσεν. ' Ή βασιλεία Dan. iv. 31. αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ, ' Ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρή-Dan. vii. t4. Καὶ δλως δσα αν εύροις περί του Πατρός λεγόμενα, τοσαθτα αν εθροις και περί τοθ Υίοθ λεγόμενα, χωρίς μόνου τοθ είναι αὐτὸν Πατέρα, καθάπερ εἴρηται.

> 50. Εί μεν οὖν ἄλλην ἀρχὴν ἐνθυμεῖταί τις, καὶ ἄλλον Πατέρα διὰ τὸ Ισάζου τῶν λεγομένων, μανικὸν τὸ ἐνθύμημας εἰ δὲ διὰ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς είναι τὸν Υίὸν, πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ὡς εν είκονι και χαρακτήρι του Υίου έστι, λογισώμεθα εψενώς, εί ξένη οὐσία τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας δεκτική τῶν τοιούτων ἐστί καί εί ὁ τοιούτος έτεροφυής και άλλοτριούσιός έστι, καὶ οὐχ όμοούσιος τῷ Πατρί. Εὐλαβητέου γὰρ μὴ τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια μεταφέροντες έπὶ τὸ ἀνομοιοούσιον αὐτώ, καὶ ἐν ἀνομοιογενεῖ καὶ άλλοτριοουσίφ χαρακτηρίζουτες την τοῦ Πατρός θεότητα, ξένην μεν άλλην εισάξωμεν ούσιαν, δεκτικήν των τής πρώτης ούσίας ίδιωμάτων, έντραπώμεν δε ύπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· 'Την δόξαν μου έτέρφ οὐ δώσω' και εύρεθωμεν προσκυνούντες

Isa. xlii. 8. Ep. Æg. 13. Hist. Ari. 80.

τῷ ἀλλοτρίῳ, καὶ νομισθώμεν είναι τοιοῦτοι, οίοι ήσαν οἱ τότε 'Ιουδαίοι λέγοντες' 'Διὰ τί σὺ, ἄνθρωπος ὧν, ποιείς σεαυτὸν John x. 33. Θεόν; ' ὅτε καὶ, τὰ τοῦ Πνεύματος μεταφέροντες, ἐβλασφή-

Luke xi. 15. μουν λέγοντες, δτι 'Έν Βεελζεβούλ εκβάλλει τὰ δαιμόνια.' Εί δε τοῦτο ἀπρεπες, δήλον ὅτι οὐκ ἀνομοιοούσιος αν είη ὁ Υίος, αλλά δμοούσιος τῷ Πατρί και γάρ εί τὰ τοῦ Πατρός φυσικώς του Υίου έστιν, αυτός τε δ Υίδς έκ του Πατρός έστι, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἐνότητα τῆς θεότητος καὶ τῆς φύσεως αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἔν είσι, καὶ 'ὁ ἐωρακως τὸν Υίὸν ἐωρακε τὸν Πατέρα, εἰκότως ἐλέχθη παρὰ τῶν πατέρων 'δμοούσιος' οὐ γαρ έτεροουσίου τα τοιαθτα έχειν έστί.

51. Πάλιν τε εί, καθά προείπομεν, οὐκ ἐκ μετουσίας ἐστίν c. 48. ό Υίός αλλά τα μεν γενητα πάντα έκ μετουσίας έχει την παρά Θεοῦ χάριν, αὐτὸς δὲ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ Λόγος ἐστὶν, οῦ μετέχει τὰ πάντα δηλον ὅτι αὐτὸς ὢν τὸ θεοποιὸν καὶ φωτιστικον του Πατρος, εν ώ τα πάντα θεοποιείται και ζωοποιείται, οὐκ ἀλλοτριοούσιός ἐστι τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὁμοούσιος. Τούτου γάρ μεταλαμβάνοντες, τοῦ Πατρός μετέχομεν, διὰ τὸ τοῦ Πατρός είναι ίδιου του Λόγου. "Οθευ εί ήν έκ μετουσίας καί αὐτὸς, καὶ μὴ ἐξ αὐτοῦ οὐσιώδης θεότης καὶ εἰκών τοῦ Πατρὸς, οὐκ αν ἐθεοποίησε, θεοποιούμενος και αὐτός. Οὐ γαρ οίον τε του έκ μετουσίας έχουτα μεταδιδόναι της μεταλήψεως έτέροις, ότι μη αὐτοῦ ἐστιν δ ἔχει, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος, καὶ δ ἔλαβε μόγις την άρκουσαν αυτώ χάριν έλαβε. Και την αιτίαν δε δμως, δι' ην τινες, ως λέγεται, παραιτούνται το ' όμοούσιον,' έξετάσωμεν άληθως, μη άρα μαλλον έκ ταύτης δμοούσιος δείκνυται ό Υίὸς τῷ Πατρί. Φασὶ τοίνυν, ὡς ὑμεῖς ἐγράψατε, Cp. Hil. de μη χρηναι λέγειν ' όμοούσιον' τον Υίον τώ Πατρί, ότι ὁ λέγων Syn. 81. όμοούσιου τρία λέγει, ούσίαν τινά προϋποκειμένην, καί τούς έκ ταύτης γεννωμένους όμοουσίους είναι και έπιλέγουσιν ' Έαν οθν δ Υίδς δμοούσιος ή τῷ Πατρὶ, ἀνάγκη προϋποκείσθαι Cp. c. 45. αὐτῶν οὐσίαν, έξ ης καὶ ἐγεννήθησαν, καὶ μη είναι τὸν μὲν Πατέρα, τὸν δὲ Υίὸν, ἀλλ' ἀμφοτέρους ἀδελφούς.' Ταῦτα εἰ καὶ Ἑλλήνων είσὶν έρμηνείαι, καὶ οὐκ ἀναγκαία ἡμίν τὰ παρ' έκείνων άλλ' ίδωμεν τὰ είρημένα τὰ όμοούσια, τὰ ἐκ τῆς προνοουμένης οὐσίας ἀδελφὰ, πότερον ἐαυτῶν εἰσιν ' ὁμοούσια,' η της οὐσίας έξ ης και έγεννήθησαν εί μεν γάρ έαυτων, έτεροούσια ' καὶ ἀνόμοια ἔσται πρὸς τὴν γεννήσασαν αὐτὰ οὐσίαν αντίκειται γαρ τῷ δμοουσίω τὸ έτεροούσιον εί δὲ τῆς γεννησάσης αὐτὰ οὐσίας ἐστὶν ἔκαστον δμοούσιον, δῆλον ὅτι τὸ ἔκ τινος γεννώμενον δμοούσιόν έστι τώ γεννήσαντι καλ οὐκέτι . χρή ζητείν τρείς οὐσίας, άλλα μόνον ζητείν, εί τόδε άληθες έκ

De Synodis. τοῦδέ έστι. Καν γαρ συμβή μη είναι δύο άδελφούς, άλλα καί μόνον ένα έξ έκείνης της οὐσίας γενέσθαι, οὐ διὰ τὸ μη είναι έτερον, άλλοτριοούσιος αν λεχθείη ο γεννηθείς άλλα και μόνος δυ, είη αν και αυτός όμοούσιος τῷ γεννήσαντι. Ἐπει τί αν Judg. xi. 34. είποιμεν περί της θυγατρός του 'Ιεφθάε, ὅτι 'μονογενης ήν' καὶ οὐκ ἡν, φησὶν, άλλο τέκνον αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ υίοῦ δὲ της χήρας, δυ ήγειρευ έκ υεκρώυ δ Κύριος, ότι καὶ αὐτὸς οὐκ Luke vii, 12. είχεν άδελφον, άλλα 'μονογενής' ήν' άρα οὐκ ήν όμοούσιος ξκαστος αὐτών τώ γεννήσαντι; καὶ μὴν ήσαν τέκνα γὰρ ήσαν καὶ τοῦτο τέκνων Ιδιόν έστι πρὸς γονέας. Οὕτω καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Υίὸν 'ἐκ τῆς οὐσίας' εἰπόντες οἱ πατέρες, εἰκότως καὶ ' όμοούσιον' εἰρήκασι ταύτην γὰρ ἔχει καὶ τὸ ἀπαύγασμα δύναμιν πρός τό φως. "Επεται δε τούτοις μηδε την κτίσιν εκ τοῦ μή όντος γεγονέναι. Οι γάρ κατά πάθος γεννώντες άνθρωποι, αὐτοὶ καὶ τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἐργάζονται, καὶ ἄλλως οὐκ αν δύναιντο ποιείν εί δε το 'κτίζειν' σύκ ανθρωπίνως νοούμεν επί Θεού, πολλώ μάλλον οὐδὲ τὸ 'γεννάν' ἀνθρωπίνως πρέπει νοείν έπὶ Θεοῦ, οὐδὲ τὸ 'όμοσύσιον' σωματικώς ἐκλαμβάνειν, ἀλλ' άναχωρείν δεί άπο των γενητών, και αποτιθέντας κάτω που τας άνθοωπίνας εἰκόνας καὶ πάσας άπλως τὰς αἰσθήσεις, ἀνιέναι έπὶ τὸν Πατέρα, μὴ λάθωμεν ἀφαιροῦντες τὸν Υίὸν ἀπὸ τοῦ Πατρός, και προστιθέντες τοις ξαυτού κτίσμασι.

52. Καὶ ἄλλως δὲ, εἰ μὲν Πατέρα καὶ Υἰον ὁμολογοῦντες, δύο τινὰς ἀρχὰς ἢ δύο θεοὺς, καθάπερ Μαρκίων καὶ Οὐαλεντῖνος, λέγομεν, ἢ ἔτερόν τινα τρόπον θεότητος ἔχειν τον Υἰον, καὶ μὴ εἰκόνα καὶ χαρακτῆρα τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸν Υἰον, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ πεφυκέναι ἔστω 'ἀνόμοιος' ξέναι γάρ εἰσι παντάπασιν ἀλλήλων αἱ τοιαῦται οὐσίαι εἰ δὲ μίαν οἴδαμεν καὶ μόνην θεότητα τὴν τοῦ Πατρὸς, τούτου τε Λόγον καὶ Σοφίαν εἶναι τὸν Υἰὸν, καὶ οὕτω πιστεύοντες οὐ λέγομεν δύο θεοὺς, τήν τε ἐνότητα τοῦ Υἰοῦ πρὰς τὸν Πατέρα οὐχ ὁμοιώσει διδασκαλίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ ἀληθεία φρονοῦμεν ὥστε διὰ τοῦτο μὴ λέγειν δύο θεοὺς, ἀλλ' ἔνα Θεὸν, ἐνὸς ὅντος εἴδους θεότητος, ὡς ἔστι τὰ φῶς καὶ τὸ ἀπαύγασμα τοῦτο γὰρ ὥφθη τῷ πατριάρχη Ἰακῶβ, καὶ φησιν ἡ γραφή ''Ανέτειλε δὲ ἀὐτῷ ὁ ἥλιος, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ' καὶ τοῦτο

Gen. xxxii. 31. θεωροθυτες οἱ άγιοι προφήται, καὶ νοοθυτες, τίνος ἐστὶν Υίὸς καὶ εἰκών, ἔλεγον ' Ἐγένετο Λόγος Κυρίου πρὸς μέ.' Γινώ- Qu. καὶ γινώσκοντες του έν αὐτῷ θεωρούμενον καὶ ἀποκαλυπτόμενον Πατέρα, Jer.i. 11, etc. εθάρρουν είπειν "Ωφθη μοι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ Exod. iii. 16. Θεός 'Αβραάμ, καὶ 'Ισαάκ, καὶ 'Ιακώβ' ' τούτου δὲ οὕτως όντος, διὰ τί τὸν ένα όντα πρὸς τὸν Πατέρα καὶ φαινόμενον, ώς έστιν ό Πατήρ, κατά την όμοιότητα και μίαν θεότητα, εὐλαβούμεθα εἰπεῖν 'ὁμοούσιον ;' Εἰ μὲν γὰρ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, οὐκ ἔχει τὴν Ιδιότητα τῆς πατρικῆς οὐσίας, οὐδὲ τὴν έμφέρειαν ώς Υίος, καλώς εύλαβούμεθα εί δε τουτό έστι το φωτιστικόν και δημιουργικών το ίδιαίτατον του Πατρός, ου ανευ ούτε δημιουργεί, ούτε γινώσκεται ('πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ Cp. Col. i. καὶ ἐν αὐτῷ συνέστηκε') διὰ τί, τὸ πρᾶγμα νοοθντες, παραιτούμεθα την τούτο σημαίνουσαν λέξιν είπειν: Τί γάρ έστι τὸ ούτως όμοφυες τῷ Πατρὶ ἡ 'όμοούσιου' αὐτοῦ; Οὐ γὰρ ἀλλότριου, ώς ύπουργοῦ δεόμενος, προσελάβετο ὁ Θεὸς τὸν Υίόν οὐδὲ τὰ ποιήματα Ισάξια τοῦ κτίσαντος, ώστε τιμάσθαι ταῦτα ώς εκείνου, ή νομίζειν ότι ταθτα και ό Πατήρ ' έν είσιν.' 'Η τολμησάτω τις διελείν, και είπειν δύο φωτα είναι τον ήλιον καὶ τὸ ἀπαύγασμα, ἡ ἐτέραν τινὰ είναι οὐσίαν, ἡ ὅτι ἐπισυμβέβηκε τὸ ἀπαύγασμα, καὶ μὴ ἁπλοῦν είναι καὶ καθαρὸν γέννημα έκ τοῦ ἡλίου τοῦτο, ώστε δύο μέν είναι ήλιον καὶ άπαύγασμα, ξυ δε τὸ φως, διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἡλίου είναι τοῦτο γέννημα. Τοιαύτης δε ούσης και μάλλον αδιαιρέτου της φύσεως τοῦ Υίοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἐπισυμβάσης της θεότητος τώ Υίώ, άλλα της πατρικής θεότητος ούσης έν τῷ Υίῷ, ὥστε τὸν ἐωρακότα τὸν Υίὸν ὁρᾶν ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα, δια τί ο τοιούτος μη αν λέγοιτο 'όμοούσιος;'

53. Έστι μεν οδυ ίκανα καὶ ταῦτα πείσαι ὁμᾶς μὴ κατη-, γορεῖν τῶν εἰρηκότων ' ὁμοούσιον' εἶναι τὸν Υἰὸν τῷ Πατρί καὶ αὐτὴν δὲ ὅμως τὴν τοῦ ' ὁμοουσίου' λέξιν καθ' ἐαυτὴν ἐξετάσωμεν, ἵνα γνῶμεν, εἰ χρὴ λέγειν δλως ' ὁμοούσιον,' καὶ εἰ κυρία λέξις ἐστὶ, καὶ ἀρμοζόντως ἐστὶν αὕτη ἐπὶ Υἱοῦ λεγομένη. Οἴδατε γὰρ καὶ ὑμεῖς, καὶ οὐδ' ἄν τις ἀμφιβάλλοι, ὅτι τὸ ' ὅμοιον' σὐκ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἐπὶ σχημάτων καὶ ποιοτήτων λέγεται ὅμοιον' ἐπὶ γὰρ τῶν οὐσιῶν οὐχ ὁμοιότης, ἀλλὰ

De Synodis. ταυτότης αν λεχθείη. "Ανθρωπος γουν ανθρώπω 'δμοιος' λέγεται, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸν χαρακτήρα τή γάρ οὐσία όμοφυείς είσι. Καὶ πάλιν ἄνθρωπος κυνί οὐκ 'ἀνόμοιος' λέγεται, ἀλλ' ἐτεροφυής οὐκοῦν τὸ μὲν δμοφυὲς και δμοούσιου, το δε έτεροφυες και έτεροούσιου. Διο και δ λέγων 'δμοιον κατ' οὐσίαν' ἐκ μετουσίας τοῦτο λέγει ὅμοιον. Τὸ γὰρ 'δμοιου' ποιότης ἐστὶυ, ήτις τῆ οὐσία προσγένοιτ' ἄν. Τοῦτο δὲ τῶν ποιημάτων ίδιον αν είη ταῦτα γαρ ἐκ μετοχῆς 1 John iii. 2. δμοιούται τώ Θεώ. 'Θταν' γάρ, φησί, 'φανερωθή, δμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα' ὅμοιοι δηλονότι οὐ τῆ οὐσία, ἀλλὰ τῆ υίότητι, ἡς μεταλαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ. Εί μεν οὖν καὶ τὸν Υίὸν ἐκ μετουσίας λέγετε, λεγέσθω μεν παρ' ύμων ' όμοιοούσιος.' Οὐκ ἔστι μέντοι λεγόμενος ούτως άλήθεια, οὐδὲ ὅλως φῶς, οὐδὲ φύσει Θεός. Τὰ γὰρ ἐκ μετουσίας οὐκ ἀληθεία, ἀλλ' ὁμοιώσει τῆς ἀληθείας λέγεται δμοια, ώστε καὶ μεταπίπτειν, καὶ άφαιρεῖσθαι δύνασθαι άπὸ τῶν μετεχόντων τὴν μετάληψιν. Τοῦτο δὲ πάλιν ίδιον των κτισμάτων καὶ ποιημάτων έστίν. Οὐκοῦν εἰ τοῦτο άτοπου, ούκ αν είη εκ μετουσίας, άλλα φύσει και άληθεία Υίος, φως, σοφία, Θεός. Φύσει δε ων και ου μετοχή, ουκ αν κυρίως λεχθείη δμοιοούσιος, άλλ' δμοούσιος. Ο δε μηδε επ' άλλων άν τις είποι· έδείχθη γάρ τὸ ὅμοιον μὴ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν λεγόμενου πως ούκ ανόητον μεν, ή τάχα και χαλεπόν τοῦτο προφέρειν έπὶ Υίου, καὶ μὴ μᾶλλον τὸ δμοούσιον;

54. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἐν Νικαία σύνοδος καλῶς ἔγραψεν, ὅπερ ἔπρεπεν εἰπεῖν, γεννητὸν 'ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς τὸν Υἰὸν ὁμοούσιον.' Ταῦτα καὶ ἡμεῖς μαθάντες, μὴ σκιαμαχῶμεν, καὶ μάλιστα γινώσκοντες ὅτι οἱ καὶ ταῦτα γράψαντες, οὐχ ὡς παρεξηγούμενοι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐκδικοῦντες μὲν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν, καθαιροῦντες δὲ τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν 'Αρειομανιτῶν βλασφημίας, οὕτως ὡμολόγησαν τὴν πίστιν. Σκεπτέον γὰρ καὶ κατανοητέον ἀκριβῶς ὅτι λέγοντες μὲν 'ἀνομοιοούσιον' καὶ 'ἐτεροούσιον,' οὐ σημαίνομεν τὸν ἀληθινὸν Υίὸν, ἀλλ' ἔν τι τῶν ποιημάτων καὶ τὸν εἰσποιητὸν καὶ θέσει Υίὸν, ὅπερ τοῖς αἰρετικοῖς δοκεῖ λέγοντες δὲ μὴ ἐριστικῶς τὸ 'ὁμοούσιον,' Υἱὸν σημαίνομεν γνήσιον ἐκ τοῦ Πατρὸς πεφυκότα, κὰν ἐν τούτφ διαβρηγνύωνται πολλάκις οἱ

Χριστομάχοι. Ταθτα μέν ἄπερ έγνων έγω, καὶ διαλεγομένων ήκουσα φρονίμων, δι' δλίγων γέγραφα' ύμεις δε, μένοντες έπλ τον θεμέλιον των αποστόλων, καὶ τὰς παραδόσεις των πατέρων Eph. ii. 20. κατέχοντες, εύχεσθε ίνα ήδη ποτέ παύσηται πάσα λοιπόν έρις και ζήλος, των τε αίρετικων αί μωραι ζητήσεις καταγνωσθώσι, καὶ πᾶσα λογομαχία καὶ ἡ μὲν δυσώνυμος καὶ ἀνθρωποκτόνος των 'Αρειανών αίρεσις έξαφανισθείη, αναλάμψειε δε πάντων έν ταις καρδίαις ή αλήθεια, ώστε πάντας πανταχού 'τὸ αὐτὸ : Cor. i. 10. λέγειν, καὶ τὸ αὐτὸ φρονείν μηδεμιάς δὲ ἔτι περιλειπομένης Αρειανής δυσφημίας, λέγηται και δμολογήται κατά πάσαν ἐκκλησίαν ' Els Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα,' ἐν Χριστῷ Eph. iv. 5. 'Ιησοῦ τῷ Κυρίω ἡμῶν, δι' οὖ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος είς τούς αίωνας των αίωνων. 'Αμήν.

55. Μετά το γράψαι μετά περί των συνόδων, έγνων γρά- (Postscript.) ψαντα τὸν ἀσεβέστατον Κωνστάντιον πρὸς τοὺς ἐν ᾿Αριμήνω μείναντας επισκόπους καὶ σπουδην έσχον λαβείν τὰ ἀντίγραφα παρά γυησίων άδελφων, καὶ άποστείλαι ύμιν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἀντιγραφέντα Ίνα γνῶτε τοῦ μὲν βασιλέως την ασεβή πανουργίαν, των δε επισκόπων το εδραίον και ακλινές της πρός την αλήθειαν γνώμης.

Ερμηνεία της επιστολής.

Κωνστάντιος νικητής καὶ θριαμβευτής Αύγουστος πάσιν (Letter of - ἐπισκόποις τοῖς ἐν ᾿Αριμήνφ συνελθοῦσιν.

'Αεὶ μὲν προηγουμένην ἡμᾶς ἔχειν φρουτίδα περὶ τοῦ θείου Soc. ii. 37. καὶ προσκυνητοῦ νόμου, οὐδὲ ἡ ὑμετέρα χρηστότης ἀγνοεῖ 19. ἀλλὰ νῦν τοὺς παρὰ τῆς συνέστες δοῦ. άλλα νθν τους παρά της συνέσεως ύμων αποσταλέντας είκοσιν έπισκόπους, αναδεξαμένους την παρ' ύμων πρεσβείαν, τέως οὐκ ἠδυνήθημεν αὐτοὺς ἰδεῖν. 'Αναγκαία γάρ τις ἡμᾶς ἤπειγεν ή προς τους βαρβάρους δδός και, ως οίδατε, πρέπει την ψυχην, καθαράν οὖσαν ἀπὸ πάσης φροντίδος, τὰ περὶ τοῦ θείου νόμου διαγυμυάζειν. Τοιγαρούν τους έπισκόπους έκελεύσαμεν έν τη 'Αδριανουπόλει εκδέξασθαι την ήμετέραν επάνοδον, Ινα. έπειδαν πάντα καλώς διατεθή τα δημόσια, τότε λοιπόν απερ αν ύποβάλωσιν ακούσαι και δοκιμάσαι δυνηθώμεν. Τη μέντοι

(Letter of Constantius to the Council.)

De Synodis. στερβότητι ύμων μη βαρύ φαινέσθω, ώστε εκδέξασθαι την αὐτῶν ἐπάνοδον, ΐνα ἐπειδὰν ἐπανέλθωσι κομίζοντες ὑμῖν τὰς ήμετέρας αποκρίσεις, δυνηθήτε είς πέρας αγαγείν τα πρός την λυσιτέλειαν ανήκοντα τη καθολική εκκλησία.

Ταῦτα εδέξαντο οἱ επίσκοποι, επαγομένων τριών.

'Αντίγραφον τῶν ἐπισκόπων.

(Reply of Council.) Soc. ii. 37. Theod. ii. 20.

Τὰ γράμματα της σης φιλανθρωπίας έδεξάμεθα, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεῦ, τὰ περιέχουτα διὰ τὴν δημοσίων ἀνάγκην τέως μη δεδυνησθαί σε τους ημετέρους πρέσβεις θεωρησαι ήμας τε κελεύεις εκδέξασθαι την αυτών επάνοδον, έως αν τα παρ' ήμων δρισθέντα ἀκολούθως τοῖς προγόνοις ήμων ἐπιγνώ παρ' αὐτῶν ἡ σὴ εὐσέβεια. 'Αλλὰ καὶ νῦν διὰ τούτων τῶν γραμμάτων δμολογούμεν και διαβεβαιούμεθα, μηδαμώς ήμας άναχωρείν της ήμετέρας προθέσεως τοῦτο γάρ καὶ τοῖς πρεσβεῦσιν ἡμῶν ἐνετειλάμεθα. 'Αξιοῦμεν τοίνυν ὅπως γαληναία τη προσόψει τά τε νῦν γράμματα της ήμετέρας μετριότητος κελεύσης αναγνωσθήναι άλλα γαρ κάκείνα, α δια των πρεσβέων ημών ενετειλάμεθα, ηδέως υποδέξη. Έκεινο μέντοι συνορά μεθ' ήμων και ή ση ήμερότης, όση νυν έστι λύπη και κατήφεια, ότι έν τοις σοις μακαριωτάτοις καιροίς τοσαθται ξκκλησίαι χωρίς έπισκόπων είσί και διά τοῦτο πάλιν τὴν σὴν φιλανθρωπίαν άξιουμεν, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεύ, ὅπως πρό της τραχύτητος των χειμώνων, είπερ αρέσειε τη σή εύσεβεία, κελεύσης ήμας είς τας ήμετέρας εκκλησίας επανελθείν. ύπερ τοῦ δύνασθαι ήμας τῷ παντοκράτορι Θεῷ, καὶ τῷ Δεσπότη καὶ Σωτηρι ήμων Χριστώ, τώ Υίώ αὐτοῦ τώ μονογενεί, ὑπέρ της σης βασιλείας, τὰς ἐθίμους εὐχὰς μετὰ τῶν λαῶν ἀποπληρούν, καθώς καὶ ἀεὶ ἐπετελέσαμεν, καὶ νύν ποιούμεν εὐχόμενοι.

INDEX.

Ammonius, Egyptian bishop, exiled, ABUTERIUS, slain by Magnentius, 135. Acacius, bishop of Cæsarea, 47, 60, Ammonius, another, bishop, exiled, 245, 256, 287. Achillas, bishop of Alexandria, 17, Ammonius, another, bishop, exiled, 23, 72, 84, 129, 260. Achillas, presbyter under Athanasius, Ammonius, one of Meletius's adherents, 84. Achilleus, one of Meletius's adherents, Ammonius, deacon under Athanasius, 78, 89. Achitas, deacon, sent to Athanasius, Ammonius, a lay Catholic, 201. Amos, one of Meletius's adherents. Adamantius, Egyptian bishop attending on Athanasius, 94, 102. Amphion, Cilician bishop, 114. Adelphius, Egyptian bishop, exiled, Amphion, bishop of Nicomedia, 19. Anagamphus, Egyptian bishop, ex-Adrianople, 195, 305. iled, 234. Aetius, Anomœan leader, 249, 288. Anathemas, at end of Nicene Creed. Affirmations, solemn, equivalent to explained, 200. oaths, 135. 'Anomoion,' the, 280, 282, 288. Agathammon, Egyptian bishop, at-Antinous, deacon under Meletius, 85. Antioch, Athanasius at, 133, 214; tending on Athanasius, 102. council against Paul at, 293; Agathammon, one of Meletius's ad-Dedication Council at, 267; Anoherents, 85. Agathodæmon, Egyptian bishop, exmœon council at, 282. iled, 234. Antiochus, 'agens-in-rebus,' 137. Antoninus, commissary of provisions, Agathus, Egyptian bishop, exiled, Alexander, bishop of Alexandria, 17, Antony, St., remonstrates with Gre-23, 34, 72, 84, 114, 140, 234, 260; gory, 192. death of, 73, 127. Anubion, Egyptian bishop attending Alexander, bishop of Constantinople, on Athanasius, 94, 102. 114, 125, 179. Aphthonius, presbyter, exiled, 51. Alexander, bishop of Thessalonica, Apis, presbyter under Athanasius, 74. 27; letters of, 79, 95. Apollonius, Egyptian bishop, exiled, Alexandria, Council of, 88; corn supplies from, 21, 101. Apollonius, presbyter under Meletius. Almsgiving, system of, 191, 227, 'Apostolic rules,' 32. 'Amen,' the, in Church service, Aquileia, 69, 72, 133, 140. Arbæthion, bishop, attending on Athanasius, 102. Ammon, Arian, secretary to Gregory, Archaph, John, Meletian leader, 25, 27, 79, 83, 85; professes to rejoin Ammoniaca, a place of exile, 234.

Ammonianus, ex-Meletian bishop,

82.

the Church, 83; relapses, 95.

Archbishop, title of, 85.

Arian heresy, main points of the, 117; specially antichristian character of, 34, 73, 104, 114, 241, 248; idolatry involved in, 109, 119, 300; Judaical, 113, 118; the dregs of all heresies, 123.

Arians, league of with Meletians, 73, 240; inconsistencies of, 258; cruelty of, 160, 228, 230, 305; called Ariomaniacs, 257; their intrigues compared to a drama, 27, 221; fury of their women, 225.

Ariminum, Council of, 250; letters of, 253, 306; creed of, 281.

Aristæus, Greek bishop, 113. Arius, excommunicated by Alexander, 17; extracts from writings of, 259; death of, 125, 179, 219. Armenia, Alexandrian clerics exiled

to, and recalled, 197. Arsacius, eunuch, agent in persecu-

tion, 190.

Arsenius, false story of, 20, 22, 50, 78; detection of, 78; letter of, 82. Artemas, called 'founder' of Arianism, 265.

Ascetics, 18, 150, 200, 209.

Asclepas, bishop of Gaza, persecuted by Arians, 57, 60, 160, 187; at Sardican council, 57.

Asterius, Arian 'sophist,' extracts from work of, 253.

Asterius, Arian bishop, 257.

Asterius, bishop, joins the orthodox at Sardica, 60, 193; exiled, 195. Asterius, count, 220.

Asterius, 'duke' of Armenia, 146. Athanasius, St., energy of, in Nicene council, 17; election of, regular, 18; false charges against, 16, 29, 74 ff., 101, 131 ff.; appeal of, to Constantine, 100; first exile of, 22, 102, 219; first return of, 19; second exile or first flight of, 6, 190; sojourn of, at Rome, 40, 66, 133; second return of, 200; third exile or second flight of, 147 ff., 174, 243; character of, described by Julius, 66; Constantius's representation of, 152.

Athanasius, Arian bishop of Anazarbus, quoted, 262.

Athanasius, presbyter, exiled, 51. Athenodorus, Egyptian bishop, exiled, 234.

Augarus, excommunicated at Seleucia, 257.

Auxentius, Arian bishop of Milan, 112, 236.

Axum, the two princes of, Constantius's letter to, 153.

Balacius, duke, persecutes with Gregory, 191.

Bankers, good, traditional saying about, 184.

Baptism, grace given through, 135. Baptistery, burning of a, 4.

Bardion, count, sent to Athanasius, 197.

Basil, bishop, 114. Basil of Ancyra, Semi-Arian, 61, 112; spoken of hopefully, 291.

Basilicus, excommunicated at Seleucia, 257.

Basilina, Julian's mother, takes part with Arianisers, 187.

Berytus, 18. Bishops, ought not to change their sees from ambition, 18, 36, 61; their thrones in church, 28, 175, 223, 243; to be chosen from their own churches, 40; cabals about election of, 75; more than 400 in communion with Athanasius after Sardican Council, 201.

Bithynus, Arian, joins in attack on a church, 222.

Boccon, presbyter under Athanasius,

77. Bodies of Catholics not given up for burial, 235.

Bodily separation cannot break true friendship, 211.

Books, sacred, of churches, 5, 40, 97.

C.

CECILIAN, bishop of Carthage, 114. Cæsarea in Cappadocia, Athanasius at, 133.

Cæsarean church, the, 139, 222, 236. Caius (Gaius), Arian bishop, 252. Caius, deacon under Athanasius, 78. Cales, one of Meletius's adherents,

Callinicus, Meletian bishop, 74. 'Camp,' name for imperial court, 83, 101, 209.

Candles of the church, 5.
Capiton, Sicilian bishop, 114.
Carpones, Arian presbyter, 35.
Carterius, bishop of Antaradus, 160.

'Catalogue,' the clerical, 68.

Cataphronius, prefect of Egypt, 222. Catechumens, could not be present at the oblation, 39, 59, 97; wrongly advanced to episcopate, 150.

Cecropius, Arian, made bishop of Nicomedia, 112, 236.

Celibacy, adopted from religious motives, 200.

Cemeteries, 150, 258.

'Chalice, the broken,' story of, 23, 59, 77, 90.

Chancel rails, 5.

Change of the Word in incarnation, denied, 276.

Changeableness, moral, imputed to the Son by Arians, 117.

Chorepiscopi, 98.

Chrestus, bishop of Nicæa, 19. Christ, the Body and Blood of, 16, 42; prayer to, in church, 137, 221; example of, as retiring from persecution, 166.

Church, judgments of, independent of Emperor's sanction, 220; Meletians take a secular view of, 239. Churches, attacks on Alexandrian,

4, 175, 190, 222, 243.

Clementius, Athanasius's conversation with, 136.

Clergy, communicate before laity, 23. Clerical immunity from civil functions, 67, 69, 239.

Clysma, a place of exile, 234. Coequality of the Son, 298; denied

by Arians, 259, 279.
Coeternity of the Son, 123; denied by Arians, 261.

Colluthians, 91, 95.

Colluthus, one of Meletius's adherents, 84.

Colluthus, presbyter, ordinations by, invalid, 24, 88, 90.

'Commentarius,' (a registrar), 20. Constans, 46, 64, 131 ff., 215, 219; relations of Athanasius to, 131;

murder of, 135. Constantine the Great, letters of, 73,

74, 80, 83, 100. Constantine II., letter of, 102.

Constantius II., letters of, 64, 67,

146, 151, 199, 219, 305; resumes persecution, 203; usurps Church authority, 220, 237; a precurso of Antichrist, 217, 236, 241; guilty of slaughter of his kinsmen, yet imbecile, 232.

Council, one may be reviewed by another, 32, 87.

Councils, composed of bishops, 22, 220; series of Arianising, 265.

Counts, ought not to overawe councils, 40, 47, 208, 220.

'Cowardice,' Athanasius charged with, 159 ff.

'Created,' in what sense Christ said to be, 123.

Creator, Christ the, 123.

'Creature, a, but not as one of the creatures,' Arian phrase, 268.

Creed, the Nicene, sufficient, 110, 249; absurdity of dating one, 247. Creeds, multiplicity of Arian, 111,

265. Crispinus, bishop of Padua, 132. Cronius, one of Meletius's adherents,

85.
Cucusus, scene of Paul's exile and

death, 160, 188.

'Cursus publicus,' 65, 83, 144, 196. Cymatius, bishop of Paltum, 160, 187.

Cymatius, bishop of Antarados, 160, 187.

Cyriacus, bishop, 113. Cyrus, bishop of Berœa, 160, 187.

D.

DALMATIUS, the Censor, 78.

'Danius,' (Theognis?), 31.

'Dated Creed,' the, 251.

Datianus, a count sent to Athanasius, 197.

Deacons, function of towards bishops, 20, 30, 78.

Dedication of a church, 97, 139, 265, 267; creed called of the, 267, 287.

Demetrius, deacon under Athanasius, 78.

Demophilus, Arian bishop of Berœa, 112, 252.

Desertion of the flock, sinful, 148. Didymus, presbyter under Athanasius, 77. Diodorus, bishop, exiled, 187, 195. Diogenes, notary, 145, 218, 220. Diognius (Theognis), 25, 85. Dionysius, bishop of Alexandria, quoted, 293. Dionysius, bishop of Leis (Lodi), 132. Dionysius, bishop of Milan, 149, 232. 160, 206, 217, 236. Dionysius, bishop of Rome, 293. against, 196. Dionysius, count, at Council of Tyre, 83, 92; letter of, 95. Dioscorus, Egyptian bishop, exiled, 113. Dioscorus, Egyptian presbyter, exiled, 162. Dioscorus, presbyter under Meletius, 89. 'Disciplina arcani, 23, 42. Dissimulation, some Catholics frightened into, 112, 149, 201, 221. Ditheism, not involved in Catholic faith, 302. Domnion, bishop of Sirmium, 187. Donatus, proconsul, 160. Dracontius, Egyptian bishop, exiled, Dynamius, an agent in Arian perse-161, 206, 217. cution, 227, 244. E. Easter, festival of, 6, 139, 196; 186. question of, 248. 'Economy,' Christ's human nature 160, 186. so called, 107. Edessa, 65. Egyptian bishops, circular of, referred to, 37; general number of, Elpidius, Roman presbyter and envoy, 31, 190. 160, 187. Emperors, not to usurp government of the Church, 206, 215. Ephraim, one of Meletius's adherents, 84. leucia, 257. Epictetus, Arian bishop, 112, 237. 'Essence' of God,-true meaning of 226. the phrase, 285; proscribed by Arians, 251, 278. 'Eternal Emperor,' title of, 247. Eucharist, the Holy, reverence due

to, 24; profanation of, 23, 41.

Eudæmon, one of Meletius's ad-

herents, 74, 84.

Eudoxius, Arian bishop of Germanicia and Antioch, 112, 186, 245, 256, 270, 287. Eugenius, master of the palace, 132. Eulogius, Egyptian bishop, exiled, Eunuchs, ascendancy of, 200, 226, Euphrates, bishop of Cologne, plot Euphration, bishop of Balaneæ (or Calanæ), 160, 187, 262. Eupsychius, Cappadocian bishop, Eusebians, really working for Arianism, 9, 98, 112; though they dislike to be called Arians, 110; rancour of, against Athanasius, 14; letter of, to Julius, 31; secede from Sardica, 47, 58, 194. Eusebius, bishop of Cæsarea, 20, 60, 92, 101; accepted Nicene Creed, 257; Arian language of, Eusebius, bishop of Nicomedia, 17, 21, 31, 73, 187, 206, 229; part of a letter from, 262; death of, 46. Eusebius, bishop of Vercellæ, 149, Eusebius, the high chamberlain, 207. Eusebius, decurion, 60. Eustathius, bishop of Antioch, 112, Eustathius, bishop of Sebaste, 112, Eustathius, presbyter, 194. Eustolium, 177, 201. Eustorgius, bishop of Milan, 114. Eutropias, aunt to Constantius, Eutropius, bishop of Hadrianople, Eutropius, Roman presbyter, exiled, Eutychius, excommunicated at Se-Eutychius, subdeacon and martyr, Euzoius, Arian bishop, 234, 282. Evagrius, 'agens-in-rebus,' 137. Evagrius, bishop of Mitylene, excommunicated at Seleucia, 257. Exile, used for good, 206. 'Expansion,' Marcellian theory of, 276.

'Ex parte' proceedings, of no weight, 34, 38, 96.

'Expression,' the Son, of the Father, 300.

'Exucontians,' name of, 282.

FAR trial, requirements of a, 38, 86,

96, 237. Faith, the Catholic, to be maintained before all things, 50; question of, to precede questions as

to conduct, 208. Fall of Adam, effect of the, 106. Falsehood presented by Satan as

truth, 106.

Family religion, earnest, 200.

Fasting, observance of, 5, 26, 162. Father, the, called 'the superior'

(God) by Arians, 154, 260. Fatherhood, human, used in illustration of Divine, 291.

Faustinus, receiver-general, 222, 224. Felicissimus, duke, 137, 220.

Felix, intruded into see of Rome, 237.

Fidelius, excommunicated at Seleu-

cia, 257.

Flacillus, bishop of Antioch, 31; admonished by Count Dionysius,

Flight during persecution, lawful, 6, 155, 165; hardships of, 170.

Florentius, count, 197.

Force, Arians rely on, 230.

Forgery of letters, 58, 137. Form in baptism, the, 286.

'Form of the Godhead,' Christ the,

Fortunatianus, bishop of Aquileia, 149.

Friday, service on a, 243.

'From the essence of the Father,' explained, 284.

' From nothing,' Arians held the Son to be, 117, 271, 282.

Frumentius, bishop of Axum, 153.

Gabianus, count, conveys Julius's letter, 31. Gallus, the Cæsar, 236. Gaudentius, a palace officer, 73.

George of Cappadocia, evil reputation of, 113, 219, 237, 287; persecutes when intruded into Alexandrian see, 161, 218; driven out by Alexandrians, 256, 287.

George, bishop of Laodicea, 20, 47, 60, 113, 158, 177, 180, 186; extracts from letters of, 262.

Germinius, bishop of Sirmium, 112, 236, 245; at Sirmian synod of

A.D. 357, 278. God's nature in itself incomprehensible, 183.

Good Friday, 5.

Gorgonius, head of police at Alexan-

dria, 228, 244.

Gregory, intrusion of, at Alexandria, 5, 41, 219, 236; deposed at Sardica, 51, 61; death of, 197.

H.

HARPOCRATION, one of Meletius's ad-

herents, 84.

'He was not before He was begotten,' Arian phrase, 117, 261.

Hebrews, Epistle to, ascribed to St. Paul, 119.

Helias, Meletian monk, 79.

Hellanicus, bishop of Tripolis, exiled,

Hemerius, receiver-general, letter of,

Heraclides, Egyptian bishop, exiled, 234.

Heraclides, one of Meletius's adherents, 77, 84.

Heraclius, count, 218, 222.

Heraclius, presbyter under Athanasius, 77

Heremius, bishop of Thessalonica,

Heresy, takes up parts of the truth, 108.

Hermæon, one of Meletius's adherents, 84.

Hermeas, a charitable Alexandrian, 226.

Hermes, Egyptian bishop, exiled.

'Hermetaries,' a rack so called, 156. Hesychius, count, 47, 192.

Hesychius, Eusebian deacon, 33. Hierax, alluded to by Arius, 261.

Hierax, presbyter, exiled, 162.

Hilary, deacon, scourged, 211. Hilary, notary, 147, 218, 243. 'Homoion,' the, 280; tendency of, to Anomoion, 288.

'Homoiousion,' the, rejected by Arians as 'non-scriptural,' 278, 280; inadequate for Semi-Arians' real

belief, 291.

'Homoousion,' the, rejected by Arians as 'non-scriptural,' 278, 280; defended against objections of Semi-Arians, 293 ff.; a bulwark of faith, 296; Manichean use of, 261. Hosius, bishop of Cordova, 57, 88,

132, 149, 164; general character of, 161, 212; letter of, 213; lapse of, under cruelties, 103, 161, 216. Human conditions belong to the Son

as incarnate, 122, 167.

Hundred sheep, Arian use of parable of, 262. 'Hypostases,' three, asserted by

Arius, 261.

'Hypostasis,' proscribed by creed of Ariminum, 281; 'with God in.' phrase of Semi-Arians, 269.

Hypsele, a bishopric, 82. I. Idols, Pagan, still standing, 222. Ignatius, St., quoted, 297. 'Image, unvarying, of the Father,' the Son called, 268, 288. Incorporeality of God, Arians profess zeal for, 261. Infirmity, human, in Christ, 167. 'Ingenerate, the,' 276, 297. Irenæus, Arian bishop, 234. Irenæus, presbyter under Athanasius, 201. Irenæus, presbyter under Meletius, Irrelevant replies to charge of Arianizing, 115. Isaac, one of Meletius's adherents. 84, 77. Isaac, another of Meletius's adherents, 84, 77. Ischyras, false story of, 23, 77, 87; recantation of, 27, 39, 77; promotion of, by Eusebians, 49; a church built for, 99. Ision, Meletian bishop, 74. Ision, an orphan boy, 90.

JAMES, bishop of Nisibis, 114. Jerusalem, Arian council of, 97, 265. Jerusalem, orthodox council of, 71. Jews, join with Pagans in sacrilege,

5; examined as to an alleged sacrilege, 42, 97.

Julius, Arian bishop, 234. Julius, bishop of Rome, 97, 189; letters of, 31 ff., 65; rebukes Ursacius and Valens, 71; testimony of, to Athanasius, 29, 66; praised by Sardican Council, 48.

Justice, unattainable against Arians, 186, 237.

Justus, presbyter under Athanasius, 77.

KINGDOM of Christ, never to end, 270, 273. Knowledge of the Father, Arians deny the Son to have perfect, 118, 260; of God, how far attainable by man, 183.

L.

LAITY, express their mind at election of a bishop, 3, 18, 41. Law, two aspects of Mosaic, 294.

Lent, 5, 161, 229. Leontius, Arian bishop of Antioch,

112, 158, 177, 186, 201, 289. Leontius, bishop of Cæsarea in Cappadocia, 113.

'Letters of peace,' 9, 201.

Liberius, bishop of Rome, boldness of, 207; exile of, 211; lapse of, 103, 212.

'Like, according to the Scriptures,' 251, 281; 'according to the Apostle,' 280; 'in all things,' 252, 273.

Logomachy, Arians resort to, 115, 305.

Loneliness, for the truth's sake, God our support in, 218.

Longianus, bishop of Neocæsarea, 114.

Lucifer, bishop of Caliaris, 149, 161, 206, 217.

Lucillus, bishop of Verona, 133. Lucius, bishop of Adrianople, 160, 195.

Lucius, one of Meletius's adherents, Lupus, Cilician bishop, 114.

M.

Macarius, bishop of Jerusalem, 115. Macarius (or Arius), an Eusebian bishop, joins orthodox at Sardica, 60, 193.

Macarius, presbyter under Athanasius, sent to Ischyras, 23, 41, 77, 79; kept at Tyre under guard, 41, 86; with Alexander at Constantinople, 179.

Macarius, Eusebian presbyter and envoy, 33.

Macarius, presbyter under Meletius,

Macedonius, bishop of Constantinople, 187.

Macedonius, bishop of Mopsuestia, 25, 31, 270.

'Macrostich' creed, the, 271.

Magnentius, 134, 236.

Magnus, excommunicated at Seleucia, 257.

Manicheans, 25, 108, 121, 203, 227, 235, 283.

Marcellus, errors imputed to, 60, 273; acquitted, 34, 42, 187.

Marcion, 108.

Mareotic inquiry, unfairly conducted, 25, 38, 53, 85, 97; its Report conveyed to Athanasius,

Mareotis, district of, 76, 98. Maris, bishop of Chalcedon, 25, 31, 270.

Mark, bishop of Arethusa, 270. Mark, bishop, exiled, 162, 234. Mark, another bishop, exiled, 162,

Mark, Arian bishop in Egypt, 234. Martinian, notary, suppresses Dated

Creed, 279.

Martyrdom, 50, 127, 227, 243. Martyrius, Arian bishop, 270. Martyrius, Eusebian deacon, 33.

Martyrs. the, 174. Mary, the B. V., our Lord existed before He was born of, 276.

Materialising ideas of Deity, imputed by Arians to Catholics, 292.

Maximian, persecution by, 213, 228.

Maximin, bishop of Treves, 113, 132. Maximus, Gallic bishop, 136.

Maximus, prefect, 147.

Melas, one of Meletius's adherents, 84.

Meletian schism, early history of the, 72, 129.

Meletians, leagued with Arians, 73, 84, 128, 240; secularity of, 128, 240; always schismatical, 30, 91.

Meletius of Lycopolis, list of bishops and clergy given by, at his reconciliation, 84.

Meletius, bishop of Sebastopolis,

Menophantus, bishop of Ephesus, 47. Metropolitan, bishop of Alexandria called, 82.

Milan, 71, 133, 203, 206. Mines, penal servitude in, 226. Mob force, employed by Arians, 4,

26, 58, 222. Modest language, 183. Monasteries, 79, 235. Money deposited in churches, 5.

Montanus and Maximilla, 248. Montanus, palatine, 143.

Months, Egyptian, 90, 243, 256. Moses, one of Meletius's adherents, 84.

Muis, Egyptian bishop, exiled, 162. Musæus, presbyter, 72. Musonianus, count, 47, 192.

N.

Naissus, Athanasius at, 133. Narcissus, bishop of Neronias, 31, 47, 158, 177, 270, Nestorius, prefect, 69, 220.

Nicæa, Council of, 32; why summoned, 248; œcumenical, 73, 229, 259, 265; acted freely, 118; sufficient, 249; Arians try to undermine its authority, 112, 246, 250, 255, 265; its decision inviolable, 208; one of its canons alluded to, 210.

Nicene phrases, objections to, 283. Nilammon, Egyptian bishop, exiled, 162.

'Non-scriptural terms,' proscribed by (Acacian) Arians, 252, 278, 286, 289.

Novatianism, 35.

O. Oasis, the great, a place of exile, 154, 162. Oaths, by Arius, 179; by Constantius, 198, 244. Oblation, the Eucharistic, 39, 97. Obscurity, imputed to Nicene terms, Offerings to churches, 135, 208. Offspring of the Father, Christ the true, 122, 298. Olympias, betrothed to Constans, 232. Olympius, bishop of Æni, 160, 195. Olympius, deacon of Alexandria, 78. 'Once the Son was not,' Arian assertion, 71, 117, 271. Oneness of the Son with the Father, not merely moral, 298. Order in nature, evidence from, 121. Order-books, 69. Orders, wrongly conferred among Meletians, 30, 239. Ordination, by heretics, not recognised in the Church, 35, 51, 194. Orphans and widows cruelly treated, 161; relieved by way of thankoffering, 200. Ρ. PACHYMES, one of Meletius's adherents, 84. Pæderos, bishop of Heraclea, 114. Pagans, set on to profane churches, 4, 222; and insult Church people, 26; more humane than Arians, 227; some raised to episcopate by Arians, 235, 239 Palladius, 'curiosus,' 87. Palladius, master of the palace, 137. Palladius, notary, 220. Pancratius, Arian bishop, 256. Paphnutius, Meletian monk, 80. Parochial system in Egypt, 98. 'Patropassians,' 273. Patrophilus, bishop of Scythopolis, 101, 245. Paul, St., 'ordinances' of, 46. Paul, bishop of Constantinople, sufferings and death of, 160, 187. Paul, bishop of Tyre, 78.

Paul, Alexandrian presbyter, exiled,

51.

Paul, deacon of Alexandria, 77. Paul, Meletian monk, 79. Paul of Samosata, heresy of, 109, 269, 272; sophism of, as to Homoousion, 295. Paulinus, bishop of Treves, 71, 200, 206, 217. 'Peace of Secontarurum,' 99. Pecusius, Meletian presbyter. 79. Pelagius, one of Meletius's adherents, 84. 'Pentecost, the holy,' 162. Persecution, unchristian, 163, 174, 205, 231. Persian war, the, 190, 305. Peter, St., traditions from, 46, 208; church of, at Rome, 200. Peter, bishop of Alexandria, 23, 72, 129, 239. Peter, Egyptian bishop attending on Athanasius, 102. Peter, presbyter of Alexandria, 201. Peter, deacon of Alexandria, 77. Peter, one of Meletius's adherents, Phæno, the mine of, 226. Phasileus, one of Meletius's adherents, 84. Philagrius, prefect, cruelty of, 4, 25, 86, 89, 160, 188, 191, 220. Philip, prefect, 160, 188, 220. Philo, Egyptian bishop, exiled, 162. Philogonius, bishop, 113. Philoxenus, Roman presbyter and envoy, 31, 190. Philumenus, 74. Phœbus, Arian bishop, 257. Photinus, heresy of, 71, 273, 275. Pininuthes, one of Meletius's adherents, 85. Pinnes, Meletian abbot, letter of, 79. Pistus, Arian bishop, 7, 35. Pistus, Greek bishop, 113. Pistus, deacon, 78. Plenius, Egyptian bishop, exiled, 162, 234. Plots against Athanasius, Arian in aim, 9, 13, 126. Plution, Alexandrian presbyter, exiled, 51. Polemius, count, 197. Polydeuces, Arian bishop, 256. Poor, Arian cruelty to Catholic, 227. 'Pope,' Alexandrian bishop called, 82, 84, 260, 262.

'Porphyrians,' Arians named by Constantine, 219. Potammon, bishop, dies of cruel treatment, 191. 'Power of God,' Arian use of the term, 118, 264. Prayer, bidding of, 137, 175. 'Preexisting' essence, objection as to a, 301. Protasius, bishop of Milan, 132. Protogenes, bishop of Sardica, 113. Psalter, reading of the, 6, 175. Psammathia, 74. Psais, Egyptian bishop, exiled, 234. Psenosiris, Egyptian bishop, exiled, 162. Psinabla, a place of exile, 234. Ptemencyrcis, monastery of, 79. Ptolemy, a Meletian bishop, 256. Punishment, eternal, 103.

О.

QUESTION at issue, the, vital, 127. Quintianus, Arian, deposed at Sardica, 61. Quirinus, church of, 190.

R

RECEIVER-GENERAL, office of, 99.
Responding to a psalm, 175.
Rome, Council of, 31, 192; special relation of Church of, to Alexandria, 45; bishopric of, 'an apostolic see,' 207; zeal of laity of, 237; Arian intrigues at, 209.
Rufinus, receiver-general, 137.
Rufus, secretary to Mareotic commission, 97.
Rules of the Church, 2, 36, 208, 220.

S

SABELLIANISM, 261, 269, 273.
Sacrifices, Pagan, 5, 223, 236.
Sanctuary, the, of a church, 175, 179, 244, 263.
Sarapammon, Egyptian bishop, exiled, 191.
Sardica, Council of, 47 ff., 133, 177, 192 ff., 214.
Satan, craftiness of, 106.
Scourging, 162, 211, 227.
Scripturalism, pretended, of the Arians, 108, 114, 179.

Scripture, unity of, 108; sufficiency of, 110, 249; volumes containing, 133. Sebastian, duke, cruelty of, 162, 225, 227 ff. Secular power, Arianism dependent on the, 230. Secundus, Arian bishop of Pentapolis, 35, 112, 125, 229. Secundus, martyr, 229. Seleucia, Council of, 256; Acacians' Creed at, 279, 288. Semi-Arians, appeal to, 291. Senate, the, of Alexandria, 218. Serapion, bishop of Thmuis, 178. Serapion, son of Sozon, 79. Serapion, Arian bishop, 234. Seras, Arian bishop, 256. Servatius, bishop of Tongres, 136. Simoniacal appointments, 114, 150, 235, 239. Simplicity of Divine nature, 122, 285. Singara, Paul exiled to, 188. Sirmium, Creeds of, 251, 275, 278. Sisinnius, Arian bishop, 234. 'Son' and 'Word,' correlative titles, Sonship, Divine, implies uncreatedness, 286; reality of, the point at issue, 290. Sorcery, 232. Soterichus, one of Meletius's adherents, 84. Sperantius, 135. Spiritual offences to be dealt with by the Church, 42. Stephen, bishop of Antioch, 112; plot of, 196. Stephen, 'master' (of the camp), 137. Stephen, Arian persecutor, 209. Stratagems, used by Arians, 147. 'Subscribing' (the sentence) 'against Athanasius,' 204, 207, 212. 'Substance,' proscribed in some Arian creeds, 278, 281. 'Sun and sunbeam,' illustration from, 303. Sunday the ordinary day for the Eucharist, 23, 125, 179. Syene, a place of exile, 234. Sylvanus, Meletian, 79. Sylvester, bishop, 113. Sympathy for the poor, natural, 227. Syncletius, palace officer, 73.

Syrian bishops, subserviency of, 207.

Syrianus, duke, arrival of, 145; attacks the church by night, 147, 175, 218, 242.

T.

TABLE, the holy, 5, 42, 223. Tapenacerameus, Meletian, 79. Taurus, count, 197. Terrorism, Arian, 209, 225. Thalassus, count, 197. 'Thalia' of Arius, specimens of the, 259. Theodore, bishop of Heraclea, 31, 88, 112, 270. Theodore, one of Meletius's ad-

herents, 84. (Theodotus), Theodosius Arian

bishop of Tripolis, 186, 256. Theodulus, Arian bishop deposed at Seleucia, 257.

Theodulus, bishop of Trajanopolis, 57, 195.

Theognis, bishop of Nicæa, 19, 58, 91. Theonas, church of, 140. Theophanies, the, in Old Testa-

ment, 276. Theophronius, bishop of Tyana,

creed of, 269. 'Three in hypostasis, one in agreement,' phrase of Dedication

Council, 268. Time, an appointed, for every man,

167. Torture, effect of, on responsibility,

'Tradition' used for ancient rule, 99, 192, 208.

Trèves, 102, 140.

Trinity, not coequal according to Arius, 259. 'True God,' Arians deny Christ to

be, 117, 262. Twice-married, the, not to be or-

dained, 235. Tyrannus, ex-Meletian bishop, 82. Tyre, Council of, 20, 85 ff.

U.

Uranius, bishop of Tyre, 256. Ursacius and Valens, pupils of Arius, 112; on Mareotic com- | Zosimus, Arian bishop, 234.

mission, 25, 85; deposed at Sardica, 61; retract accusations against Athanasius, 13, 71, 103, 200, 214; retract their retractation, 202; cruelty of, to Hilary, 211; Hosius forced to communicate with, 217; at Ariminum, 252; at Sirmium in A.D. 357, 278.

VALENS, bishop of Mursa, see Ursa-Valens, envoy of Magnentius, 136. Valentinus, on 'probolè,' 261. Veil of the presence chamber, 132. Veils of the church, 223. Vestments, false charge about, 74. Vetranio, 219, 236. Vigils, 147, 175, 243.

Villages, sees not to be placed in, 99. Viminacium, Athanasius sees Constantius at, 133.

Vincent, bishop of Capua, 149, 196. Virgins of the Church, ill-treated, 4, 6, 26, 162, 234, 243; sacred character of, 155. Visitation of the sick, 7.

Vito, Roman presbyter, church of, 31.

w.

Wednesday, service on a, 222. Widows' com-allowance, 29. Will of the Father, Arians ascribe Son's existence to, 269, 273. Wine and oil, church stores of, 5.

Witnesses terrorised, 89, 97. Word, personality and incarnation

of, 100; mysteriousness of His being, 183; Arian theory as to a real and a titular Word, 117; theory of a 'mental' and a 'pronounced,' 272.

Words, real meaning of, to be examined, 109.

Writings, certain, not to be copied, 181, 184.

Z.

Zenobia, 233.

Clarendon Press, Oxford.

BOOKS

PUBLISHED FOR THE UNIVERSITY BY

HENRY FROWDE.

AT THE OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,
7 PATERNOSTER ROW, LONDON,

ALSO TO BE HAD AT THE

CLARENDON PRESS DEPOSITORY, OXFORD.

LEXICONS, GRAMMARS, &c.

(See also Clarendon Press Series pp. 24, 26.)

- A Greek-English Lexicon, by Henry George Liddell, D.D., and Robert Scott, D.D. Sixth Edition, Revised and Augmented. 1870. 4to. cloth, 1l. 16s.
- A copious Greek-English Vocabulary, compiled from the best authorities. 1850. 24mo. bound, 3s.
- A Practical Introduction to Greek Accentuation, by H.W. Chandler, M.A. 1862. 8vo. clotb, 1os. 6d.
- Etymologicon Magnum. Ad Codd. MSS. recensuit et notis variorum instruxit Thomas Gaisford, S.T.P. 1848. fol. cloth, 1l. 12s.
- Suidae Lexicon. Ad Codd. MSS. recensuit Thomas Gaisford, S.T.P. Tomi III. 1834. fol. cloth, 2l. 2s.
- Scheller's Lexicon of the Latin Tongue, with the German explanations translated into English by J. E. Riddle, M.A. 1835. fol. clotb, 1l. 1s.
- A Latin Dictionary, founded on Andrews' edition of Freund's Latin Dictionary, revised, enlarged, and in great part rewritten by Charlton T. Lewis, Ph.D., and Charles Short, LL.D., Professor of Latin in Columbia College, New York. 1879. 4to. cloth, 1l. 11s. 6d.
- Scriptores Rei Metricae. Edidit Thomas Gaisford, S.T.P. Tomi III. 8vo. cloth, 15s.

Sold separately:

Hephaestion, Terentianus Maurus, Proclus, cum annotationibus, etc.
Tomi II. 10s. Scriptores Latini. 5s.

[2]

- The Book of Hebrew Roots, by Abu 'L-Walid Marwan ibn Janah, otherwise called Rabbi Yonah. Now first edited, with an Appendix, by Ad. Neubauer. 1875. 4to. cloth, 2l. 7s. 6d.
- A Treatise on the use of the Tenses in Hebrew. By S. R. Driver, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Thesaurus Syriacus: collegerunt Quatremère, Bernstein, Lorsbach, Arnoldi, Field: edidit R. Payne Smith, S.T.P.R.

Fasc. I-V. 1868-79. sm. fol. each, 1l. 1s. Vol. I, containing Fasc. I-V. sm. fol. cloth, 5l. 5s.

- A Practical Grammar of the Sanskrit Language, arranged with reference to the Classical Languages of Europe, for the use of English Students, by Monier Williams, M.A., Boden Professor of Sanskrit. Fourth Edition, 1877. 8vo. cloth, 15s.
- A Sanskrit-English Dictionary, Etymologically and Philologically arranged, with special reference to Greek, Latin, German, Anglo-Saxon, English, and other cognate Indo-European Languages. By Monier Williams, M.A., Boden Professor of Sanskrit. 1872. 4to. cloth, 4l. 14s. 6d.
- Nalopakhyanam. Story of Nala, an Episode of the Maha-Bharata: the Sanskrit text, with a copious Vocabulary, and an improved version of Dean Milman's Translation, by Monier Williams, M.A. Second Edition, Revised and Improved. 1879. 8vo. cloth, 15s.
- Sakuntalā. A Sanskrit Drama, in seven Acts. Edited by Monier Williams, M.A. Second Edition, 1876. 8vo. cloth, 21s.
- An Anglo-Saxon Dictionary, by the late Joseph Bosworth, D.D., Professor of Anglo-Saxon, Oxford. New edition. In the Press.
- An Icelandic-English Dictionary, based on the MS. collections of the late Richard Cleasby. Enlarged and completed by G. Vigfússon. With an Introduction, and Life of Richard Cleasby, by G. Webbe Dasent, D.C.L. 1874. 4to. cloth, 3l. 7s.
- A List of English Words the Etymology of which is illustrated by comparison with Icelandic. Prepared in the form of an Appendix to the above. By W. W. Skeat, M.A., stitched, 2s.
- A Handbook of the Chinese Language. Parts I and II, Grammar and Chrestomathy. By James Summers. 1863. 8vo. half bound, 1l. 8s.
- Cornish Drama (The Ancient). Edited and translated by E. Norris, Esq., with a Sketch of Cornish Grammar, an Ancient Cornish Vocabulary, etc. 2 vols. 1859. 8vo. clotb, 1l. 1s.

The Sketch of Cornish Grammar separately, stitched, 2s. 6d.

An Etymological Dictionary of the English Language, arranged on an Historical Basis. By W. W. Skeat, M.A., Elrington and Bosworth Professor of Anglo-Saxon in the University of Cambridge. To be completed in Four Parts. Parts I-III, 4to. 10s. 6d. each. Part IV. In the Press.

GREEK CLASSICS, &c.

- Aeschyli quae supersunt in Codice Laurentiano quoad effici potuit et ad cognitionem necesse est visum typis descripta edidit R. Merkel. 1861. Small folio, cloth, 1l. 1s.
- Aeschylus: Tragoediae et Fragmenta, ex recensione Guil. Dindorfii. Second Edition, 1851. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Aeschylus: Annotationes Guil. Dindorfii. Partes II. 1841. 8vo. clotb. 10s.
- Aeschylus: Scholia Graeca, ex Codicibus aucta et emendata a Guil. Dindorfio. 1851. 8vo. cloth, 5s.
- Sophocles: Tragoediae et Fragmenta, ex recensione et cum commentariis Guil. Dindorfii. Third Edition, 2 vols. 1860. fcap. 8vo. cloth, 1l. 1s.

  Each Play separately, limp, 2s. 6d.
  - The Text alone, printed on writing paper, with large margin, royal 16mo. cloth, 8s.
  - The Text alone, square 16mo. cloth, 3s. 6d. Each Play separately, limp, 6d. (See also p. 26.)
- Sophocles: Tragoediae et Fragmenta cum Annotatt. Guil. Dindorfii. Tomi II. 1849. 8vo. clotb, 10s.

  The Text, Vol. I. 5s. 6d. The Notes, Vol. II. 4s. 6d.
- Sophocles: Scholia Graeca:
  - Vol. I. ed. P. Elmsley, A.M. 1825. 8vo. clotb, 4s. 6d. Vol. II. ed. Guil. Dindorfius. 1852. 8vo. clotb, 4s. 6d.
- Euripides: Tragoediae et Fragmenta, ex recensione Guil. Dindorfii. Tomi II. 1834. 8vo. oloth, 10s.
- Euripides: Annotationes Guil. Dindorfii. Partes II. 1840. 8vo. cloth, 10s.
- Euripides: Scholia Graeca, ex Codicibus aucta et emendata a Guil. Dindorfio. Tomi IV. 1863. 8vo. cloth, 1l. 16s.
- Euripides: Alcestis, ex recensione Guil. Dindorfii. 1834. 8vo. sewed, 2s. 6d.
- Aristophanes: Comoediae et Fragmenta, ex recensione Guil.

  Dindorfii. Tomi II. 1835. 8vo. eloib, 11s. (See page 27.)
- Aristophanes: Annotationes Guil. Dindorfii. Partes II. 1837. 8vo. clotb, 11s.
- Aristophanes: Scholia Graeca, ex Codicibus aucta et emendata a Guil. Dindorfio. Partes III. 1839. 8vo. elotb, 1l.

- Aristophanem, Index in: J. Caravellae. 1822. 8vo. cloth, 3s.
- Metra Aeschyli Sophoclis Euripidis et Aristophanis. Descripta a Guil. Dindorfio. Accedit Chronologia Scenica. 1842. 8vo. clotb, 5s.
- Anecdota Graeca Oxoniensia. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi IV. 1835. 8vo. cloth, 1l. 2s.
- Anecdota Graeca e Codd. MSS. Bibliothecae Regiae Parisiensis. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi IV. 1839. 8vo. cloth, 1l. 2s.
- Apsinis et Longini Rhetorica. E Codicibus MSS. recensuit Joh. Bakius. 1849. 8vo. clotb, 3s.
- Aristoteles; ex recensione Immanuelis Bekkeri. Accedunt Indices Sylburgiani. Tomi XI. 1837. 8vo. clotb, 2l. 10s.
  - The volumes (except vol. IX.) may be had separately, price 5s. 6d. each.
- Aristotelis Ethica Nicomachea, ex recensione Immanuelis Bekkeri. Crown 8vo. cloth, 5s.
- Choerobosci Dictata in Theodosii Canones, necnon Epimerismi in Psalmos. E Codicibus MSS. edidit Thomas Gaisford, S.T.P. Tomi III. 1842. 8vo. cloth, 15s.
- Demosthenes: ex recensione Guil. Dindorfii. Tomi I. II. III. IV. 1846. 8vo. cloth, 1l. 1s.
- Demosthenes: Tomi V. VI. VII. Annotationes Interpretum. 1849. 8vo. clotb, 15s.
- Demosthenes: Tomi VIII. IX. Scholia. 1851. 8vo. clotb, 10s.
- Harpocrationis Lexicon, ex recensione G. Dindorfii. Tomi II. 1854. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Heracliti Ephesii Reliquiae. Recensuit I. Bywater, M.A. Appendicis loco additae sunt Diogenis Laertii Vita Heracliti, Particulae Hippocratei De Diaeta Libri Primi, Epistolae Heracliteae. 1877. 8vo. cloth, price 6s.
- Herculanensium Voluminum Partes II. 1824. 8vo. clotb, 10s.
- Homerus: Ilias, cum brevi Annotatione C. G. Heynii. Accedunt Scholia minora. Tomi II. 1834. 8vo. clotb, 15s.
- Homerus: Ilias, ex rec. Guil. Dindorfii. 1856. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Homerus: Scholia Graeca in Iliadem. Edited by Prof. W. Dindorf, after a new collation of the Venetian MSS. by D. B. Monro, M.A., Fellow of Oriel College.
  - Vols. I. II. 1875. 8vo. cloth, 24s. Vols. III. IV. 1877. 8vo. cloth, 26s.
- Homerus: Odyssea, ex rec. Guil. Dindorfii. 1855. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Homerus: Scholia Graeca in Odysseam. Edidit Guil. Dindorfius. Tomi II. 1855. 8vo. cloth, 15s. 6d.

- Homerum, Index in: Seberi. 1780. 8vo. clotb, 6s. 6d.
- Homer: A Complete Concordance to the Odyssey and Hymns of Homer; to which is added a Concordance to the Parallel Passages in the Iliad, Odyssey, and Hymns. By Henry Dunbar, M.D., Member of the General Council, University of Edinburgh. 1880. 4to. cloth, 11. 1s.

Oratores Attici ex recensione Bekkeri:

- I. Antiphon, Andocides, et Lysias. 1822. 8vo. cloth, 7s.
- II. Isocrates. 1822. 8vo. clotb, 7s.
- III. Isaeus, Aeschines, Lycurgus, Dinarchus, etc. 1823. 8vo. clotb, 7s.
- Scholia Graeca in Aeschinem et Isocratem. Edidit G. Dindorfius. 1852. 8vo. clotb, 4s.
- Paroemiographi Graeci, quorum pars nunc primum ex Codd.

  MSS. vulgatur. Ediglit T. Gaisford, S.T.P. 1836. 8vo. eloth, 5s. 6d.
- Plato: The Apology, with a revised Text and English Notes, and a Digest of Platonic Idioma, by James Riddell, M.A. 1878. 8vo. clotb, 8s. 6d.
- Plato: Philebus, with a revised Text and English Notes, by Edward Poste, M.A. 1860. 8vo. clotb, 7s. 6d.
- Plato: Sophistes and Politicus, with a revised Text and English Notes, by L. Campbell, M.A. 1866. 8vo. clotb, 18s.
- Plato: Theaetetus, with a revised Text and English Notes, by L. Campbell, M.A. 1861. 8vo. cloth, 9s.
- Plato: The Dialogues, translated into English, with Analyses and Introductions, by B. Jowett, M.A., Regius Professor of Greek. A new Edition in 5 volumes, medium 8vo. 1875. eloth, 3l. 10s.
- Plato: Index to. Compiled for the Second Edition of Professor Jowett's Translation of the Dialogues. By Evelyn Abbott, M.A. 1875. 8vo. paper covers, 2s. 6d.
- Plato: The Republic, with a revised Text and English Notes, by B. Jowett, M.A., Regius Professor of Greek. Demy 8vo. Preparing.
- Plotinus. Edidit F. Creuzer. Tomi III. 1835. 4to. 11. 8s.
- Stobaei Florilegium. Ad MSS. fidem emendavit et supplevit T. Gaisford, S.T.P. Tomi IV. 1822. 8vo. cloth, 1l.
- Stobaei Eclogarum Physicarum et Ethicarum libri duo. Accedit Hieroclis Commentarius in aurea carmina Pythagoreorum. Ad MSS. Codd. recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi II. 1850. 8vo.cloth, 11s.
- Thucydides: History of the Peloponnesian War, translated into English by B. Jowett, M.A., Regius Professor of Greek. In the Press.
- Xenophon: Historia Graeca, ex recensione et cum annotationibus L. Dindorfii. Second Edition, 1852. 8vo. cloth, 10s. 6d.

- Xenophon: Expeditio Cyri, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. Second Edition, 1855. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- **Xenophon:** Institutio Cyri, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1857. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Xenophon: Memorabilia Socratis, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1862. 8vo. sloth, 7s. 6d.
- Xenophon: Opuscula Politica Equestria et Venatica cum Arriani Libello de Venatione, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1866. 8vo. eloth, 10s. 6d.

THE HOLY SCRIPTURES, &c.

- The Holy Bible in the earliest English Versions, made from the Latin Vulgate by John Wyeliffe and his followers: edited by the Rev. J. Forshall and Sir F. Madden. 4 vols. 185% royal 4to. doth, 3l. 3s.
- Also reprinted from the above:
  - The New Testament in English, according to the Version by John Wycliffe, about A.D. 1380, and Revised by John Purvey, about A.D. 1388. With Introduction and Glossary by W. W. Skeat, M.A. 1879. Extra fcap. 8vo. cloth, 6s.
  - The Book of Job, Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, and Solomon's Song: according to the Version by John Wycliffe, Revised by John Purvey. In the Press.
- The Holy Bible: an exact reprint, page for page, of the Authorized Version published in the year 1611. Demy 4to. balf bound, 1l. 1s.
- Vetus Testamentum Graece cum Variis Lectionibus. Editionem a R. Holmes, S.T.P. inchoatam continuavit J. Parsons, S.T.B. Tomi V. 1798–1827. folio, 71.
- Vetus Testamentum ex Versione Septuaginta Interpretum secundum exemplar Vaticanum Romae editum. Accedit potior varietas Codicis Alexandrini. Tomi III. Editio Altera. 18mo. cloth, 18s.
- Origenis Hexaplorum quae supersunt; sive, Veterum Interpretum Graecorum in totum Vetus Testamentum Fragmenta. Edidit Fridericus Field, A.M. 2 vols. 1867-1874. 4to. cloth, 5l. 5s.
- Libri Psalmorum Versio antiqua Latina, cum Paraphrasi Anglo-Saxonica. Edidit B. Thorpe, F.A.S. 1835. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Libri Psalmorum Versio antiqua Gallica e Cod. MS. in Bibl. Bodleiana adservato, una cum Versione Metrica aliisque Monumentis pervetustis. Nunc primum descripsit et edidit Franciscus Michel, Phil. Doct. 1860. 8vo. eloth, 10s. 6d.
- The Psalms in Hebrew without points. 1879. Crown 8vo. eloth, 3s. 6d.
- Libri Prophetarum Majorum, cum Lamentationibus Jeremiae, in Dialecto Linguae Aegyptiacae Memphitica seu Coptica. Edidit cum Versione Latina H. Tattam, S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. cloth, 17s.

- Libri duodecim Prophetarum Minorum in Ling. Aegypt. vulge Coptica. Edidit H. Tattam, A.M. 1836. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- Novum Testamentum Graece. Antiquissimorum Codicum Textus in ordine parallelo dispositi. Accedit collatio Codicis Sinaitici. Edidit E. H. Hansell, S.T.B. Tomi III. 1864. 8vo. balf morocco, 21. 12s. 6d.
- Novum Testamentum Graece. Accedunt parallela S. Scripturae loca, necnon vetus capitulorum notatio et canones Eusebii. Edidit Carolus Lloyd, S.T.P.R., necnon Episcopus Oxoniensis. 18mo. elotb. 3s.
- The same on writing paper, with large margin, cloth, 10s. 6d.
- Novum Testamentum Graece juxta Exemplar Millianum. 18mo. cloth, 2s. 6d.
- The same on writing paper, with large margin, cloth, 9s.
- Evangelia Sacra Graece. fcap. 8vo. limp, 1s. 6d.
- The New Testament in Greek and English. Edited by E. Cardwell, D.D. 2 vols. 1837. crown 8vo. cloth, 6s.
- Novum Testamentum Coptice, cura D. Wilkins. 1716. 4to. clotb. 12s. 6d.
- Evangeliorum Versio Gothica, cum Interpr. et Annott. E. Benzelii. Edidit, et Gram. Goth. praemisit, E. Lye, A.M. 1759. 4to. clotb. 12s. 6d.
- Diatessaron; sive Historia Jesu Christi ex ipsis Evangelistarum verbis apte dispositis confecta. Ed. J. White. 1856. 12mo. cloth, 3s. 6d.
- Canon Muratorianus: the earliest Catalogue of the Books of the New Testament. Edited with Notes and a Facsimile of the MS. in the Ambrosian Library at Milan, by S.P. Tregelles, LL.D. 1868. 4to. clotb, 10s. 6d.
- The Five Books of Maccabees, in English, with Notes and Illustrations by Henry Cotton, D.C.L. 1833. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Horae Hebraicae et Talmudicae, a J. Lightfoot. A new Edition, by R. Gandell, M.A. 4 vols. 1859. 8vo. clotb, 1l. 1s.

FATHERS OF THE CHURCH, &c.

- Liturgies, Eastern and Western. Edited, with Introduction, Notes, and a Liturgical Glossary, by C. E. Hammond, M.A. 1878. Crown 8vo. cloth, 10s. 6d.
- An Appendix to the above. 1879. Crown 8vo. paper covers, 1s. 6d.
- St. Athanasius: Orations against the Arians. With an Account of his Life by William Bright, D.D., Regius Professor of Ecclesiastical History, Oxford. 1873. Crown 8vo. cloth, 9s.
- St. Athanasius: Historical Tracts. With an Introduction by William Bright, D.D., Regius Professor of Ecclesiastical History, Oxford. In the Press.

- St. Augustine: Select Anti-Pelagian Treatises, and the Acts of the Second Council of Orange. With an Introduction by William Bright, D.D. Crown 8vo. cloth, 9s.
- The Canons of the First Four General Councils of Nicaea, Constantinople, Ephesus, and Chalcedon. 1877. Crown 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Catenae Graecorum Patrum in Novum Testamentum. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi VIII. 1838–1844. 8vo. cloth, 2l. 4s.
- Clementis Alexandrini Opera, ex recensione Guil. Dindorfii. Tomi IV. 1869. 8vo. cloth, 3l.
- Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini in XII Prophetas. Edidit P. E. Pusey, A.M. Tomi II. 1868. 8vo. clotb, 2l. 2s.
- Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini in D. Joannis Evangelium. Accedunt Fragmenta Varia necnon Tractatus ad Tiberium Diaconum Duo. Edidit post Aubertum P. E. Pusey, A.M. Tomi III. 1872. 8vo. 2l. 5s.
- Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini Commentarii in Lucae Evangelium quae supersunt Syriace. E MSS. apud Mus. Britan. edidit R. Payne Smith, A.M. 1858. 4to. cloth, 1l. 2s.
- The same, translated by R. Payne Smith, M.A. 2 vols. 1859. 8vo. clotb, 14s.
- Ephraemi Syri, Rabulae Episcopi Edesseni, Balaei, aliorumque Opera Selecta. E Codd. Syriacis MSS. in Museo Britannico et Bibliotheca Bodleiana asservatis primus edidit J. J. Overbeck. 1865. 8vo. cloth, 1l. 1s.
- Eusebii Pamphili Evangelicae Praeparationis Libri XV. Ad Codd. MSS. recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi IV. 1843. 8vo. slotb, 1l. 10s.
- Eusebii Pamphili Evangelicae Demonstrationis Libri X. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. cloth, 15s.
- Elusebii Pamphili contra Hieroclem et Marcellum Libri. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1852. 8vo. clotb, 7s.
- Eusebius' Ecclesiastical History, according to the text of Burton, with an Introduction by William Bright, D.D. 1872. Crown 8vo. clotb, 8s. 6d.
- Eusebii Pamphili Hist. Eccl.: Annotationes Variorum. Tomi II. 1842. 8vo. cloth, 17s.
- Evagrii Historia Ecclesiastica, ex recensione H. Valesii. 1844. 8vo. cloth, 4s.
- Irenaeus: The Third Book of St. Irenaeus, Bishop of Lyons, against Heresies. With short Notes and a Glossary by H. Deane, B.D., Fellow of St. John's College, Oxford. 1874. Crown 8vo. cloth, 5s. 6d.

- Origenis Philosophumena; sive omnium Haeresium Refutatio. E Codice Parisino nunc primum edidit Emmanuel Miller. 1851. 8vo. clotb, 10s.
- Patrum Apostolicorum, S. Clementis Romani, S. Ignatii, S. Polycarpi, quae supersunt. Edidit Guil. Jacobson, S.T.P.R. Tomi II. Fourth Edition, 1863. 8vo. cloth, 1l. 1s.
- Reliquiae Sacrae secundi tertiique saeculi. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi V. Second Edition, 1846-1848. 8vo. clotb, 11. 5s.
- Scriptorum Ecclesiasticorum Opuscula. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi II. Third Edition, 1858. 8vo. cloth, 10s.
- Socratis Scholastici Historia Ecclesiastica. Gr. et Lat. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 1853. 8vo. clotb, 15s.
- Socrates' Ecclesiastical History, according to the Text of Hussey, with an Introduction by William Bright, D.D. 1878. Crown 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Sozomeni Historia Ecclesiastica. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 1859. 8vo. cloth, 15s.
- Theodoreti Ecclesiasticae Historiae Libri V. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1854. 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Theodoreti Graecarum Affectionum Curatio. Ad Codices MSS. recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1839. 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Dowling (J. G.) Notitia Scriptorum SS. Patrum aliorumque vet. Eccles. Mon. quae in Collectionibus Anecdotorum post annum Christi MDCC. in lucem editis continentur. 1839. 8vo. eloth, 4s. 6d.

ECCLESIASTICAL HISTORY, BIOGRAPHY, &c.

- Baedae Historia Ecclesiastica. Edited, with English Notes by G. H. Moberly, M.A. 1869. crown 8vo. clotb, 10s. 6d.
- Bingham's Antiquities of the Christian Church, and other Works. 10 vols. 1855. 8vo. clotb, 3l. 3s.
- Bright (W., D.D.). Chapters of Early English Church History. 1878. 8vo. cloth, 12s.
- Burnet's History of the Reformation of the Church of England. A new Edition. Carefully revised, and the Records collated with the originals, by N. Pocock, M.A. 7 vols. 1865. 8vo. 4l. 4s.
- Burnet's Life of Sir M. Hale, and Fell's Life of Dr. Hammond. 1856. small 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Cardwell's Two Books of Common Prayer, set forth by authority in the Reign of King Edward VI, compared with each other. Third Edition, 1852. 8vo. cloth, 7s.
- Cardwell's Documentary Annals of the Reformed Church of England; being a Collection of Injunctions, Declarations, Orders, Articles of Inquiry, &c. from 1546 to 1716. 2 vols. 1843. 8vo. elotb, 18s.

- Cardwell's History of Conferences on the Book of Common Prayer from 1551 to 1690. Third Edition, 1849. 8vo. sloth, 7s. 6d.
- Councils and Ecclesiastical Documents relating to Great Britain and Ireland. Edited, after Spelman and Wilkins, by A. W. Haddan, B.D., and W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford. Vols. I. and III. 1869-71. Medium 8vo. eloth, each 11. 1s.
  - Vol. II. Part I. 1873. Medium 8vo. cloth, 10s. 6d.
  - Vol. II. Part II. 1878. Church of Ireland; Memorials of St. Patrick. stiff covers, 3s. 6d.
- Formularies of Faith set forth by the King's Authority during the Reign of Henry VIII. 1856. 8vo. eloth, 7s.
- Fuller's Church History of Britain. Edited by J. S. Brewer, M.A. 6 vols. 1845. 8vo. cloth, 1l. 19s.
- Gibson's Synodus Anglicana. Edited by E. Cardwell, D.D. 1854. 8vo. clotb, 6s.
- Hussey's Rise of the Papal Power traced in three Lectures. Second Edition, 1863. fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Inett's Origines Anglicanae (in continuation of Stillingdeet). Edited by J. Griffiths, M.A. 3 vols. 1855. 8vo. cloth, 15s.
- John, Bishop of Ephesus. The Third Part of his Ecclesiastical History. [In Syriac.] Now first edited by William Cureton, M.A. 1853. 4to. cloth, 1l. 12s.
- The same, translated by R. Payne Smith, M.A. 1860, 8vo. clotb, 10s.
- Knight's Life of Dean Colet. 1823. 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Le Neve's Fasti Ecclesiae Anglicanae. Corrected and continued from 1715 to 1853 by T. Duffus Hardy. 3 vols. 1854. 8vo. cloth, 1l. 1s.
- The Liturgy and Ritual of the Celtic Church. By F. E. Warren, B.D., Fellow of St. John's College, Oxford. In the Press.
- Missale Vetus Anglo-Saxonicum: the Liturgy of the Anglo-Saxon Church. By the same Editor. In Preparation.
- Noelli (A.) Catechismus sive prima institutio disciplinaque. Pietatis Christianae Latine explicata. Editio nova cura Guil. Jacobson, A.M. 1844. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Prideaux's Connection of Sacred and Profane History. 2 vols. 1851. 8vo. clotb, 10s.
- Primers put forth in the Reign of Henry VIII. 1848. 8vo. clotb, 5s.
- Records of the Reformation. The Divorce, 1527—1533.

  Mostly now for the first time printed from MSS. in the British Museum and other Libraries. Collected and arranged by N. Pocock, M.A. 1870. 2 vols. 8vo. clotb, 1l. 16s.

- Reformatio Legum Ecclesiasticarum. The Reformation of Ecclesiastical Laws, as attempted in the reigns of Henry VIII, Edward VI, and Elizabeth. Edited by E. Cardwell, D.D. 1850. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Shirley's (W. W.) Some Account of the Church in the Apostolic Age. Second Edition, 1874. fcap. 8vo. clotb, 3s. 6d.
- Shuckford's Sacred and Profane History connected (in continuation of Prideaux). 2 vols. 1848. 8vo. cloth, 10s.
- Stillingfleet's Origines Britannicae, with Lloyd's Historical Account of Church Government. Edited by T. P. Pantin, M.A. 2 vols. 1842. 8vo. clotb, 10s.
- Stubbs (W.). Registrum Sacrum Anglicanum. An attempt to exhibit the course of Episcopal Succession in England. 1858. small 4to. clotb, 8s. 6d.
- Strype's Works Complete, with a General Index. 27 vols. 1821-1843. 8vo. clotb, 7l. 13s. 6d. Sold separately as follows:-

Memorials of Cranmer. 2 vols. 1840. 8vo. cloth, 11s.

Life of Parker. 3 vols. 1828. 8vo. cloth, 16s. 6d. Life of Grindal. 1821. 8vo. cloth, 5s. 6d.

Life of Whitgift. 3 vols. 1822. 8vo. clotb, 16s. 6d.

Life of Aylmer. 1820. 8vo. clotb, 5s. 6d.

Life of Cheke. 1821. 8vo. cloth, 5s. 6d.

Life of Smith. 1820. 8vo. cloth, 5s. 6d.

Ecclesiastical Memorials. 6 vols. 1822. 8vo. cloth, 11. 13s. Annals of the Reformation. 7 vols. 8vo. cloth, 2l. 3s. 6d.

General Index. 2 vols. 1828. 8vo. cloth, 11s.

Sylloge Confessionum sub tempus Reformandae Ecclesiae editarum. Subjiciuntur Catechismus Heidelbergensis et Canones Synodi Dordrechtanae. 1827. 8vo. clotb, 8s.

ENGLISH THEOLOGY.

- Beveridge's Discourse upon the XXXIX Articles. The third complete Edition, 1847. 8vo. clotb, 8s.
- Bilson on the Perpetual Government of Christ's Church, with a Biographical Notice by R. Eden, M.A. 1842. 8vo. cloth, 4s.
- Biscoe's Boyle Lectures on the Acts of the Apostles. 1840. 8vo. clotb, os. 6d.
- Bull's Works, with Nelson's Life. Edited by E. Burton, D.D. A new Edition, 1846. 8 vols. 8vo. cloth, 2l. 9s.
- Burnet's Exposition of the XXXIX Articles. 1845. 8vo. cloth, 7s.
- Burton's (Edward) Testimonies of the Ante-Nicene Fathers to . the Divinity of Christ. Second Edition, 1829. 8vo. cloth, 7s.

- Burton's (Edward) Testimonies of the Ante-Nicene Fathers to the Doctrine of the Trinity and of the Divinity of the Holy Ghost. 1831. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Butler's Works, with an Index to the Analogy. 2 vols. 1874. 8vo. cloth, 11s.
- Butler's Sermons. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Butler's Analogy of Religion. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Chandler's Critical History of the Life of David. 1853. 8vo. clotb, 8s. 6d.
- Chillingworth's Works. 3 vols. 1838, 8vo. cloth, 11. 1s. 6d.
- Clergyman's Instructor. Sixth Edition, 1855. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Comber's Companion to the Temple; or a Help to Devotion in the use of the Common Prayer. 7 vols. 1841. 8vo. cloth, 1l. 11s. 6d.
- Cranmer's Works. Collected and arranged by H. Jenkyns, M.A., Fellow of Oriel College. 4 vols. 1834. 8vo. clotb, 1l. 10s.
- Enchiridion Theologicum Anti-Romanum.
  - Vol. I. Jeremy Taylor's Dissuasive from Popery, and Treatise on the Real Presence. 1852. 8vo. cloth, 8s.
  - Vol. II. Barrow on the Supremacy of the Pope, with his Discourse on the Unity of the Church. 1852. 8vo. cloth, 7s. 6d.
  - Vol. III. Tracts selected from Wake, Patrick, Stillingfleet, Clagett, and others. 1837. 8vo. clotb, 11s.
- [Fell's] Paraphrase and Annotations on the Epistles of St. Paul. 1852. 8vo. cloth, 7s.
- Greswell's Harmonia Evangelica. Fifth Edition, 1856. 8vo. cloth, 9s. 6d.
- Greswell's Prolegomena ad Harmoniam Evangelicam. 1840. 8vo. eloth, 9s. 6d.
- Greswell's Dissertations on the Principles and Arrangement of a Harmony of the Gospels. 5 vols. 1837. 8vo. clotb, 3l. 3s.
- Hall's (Bp.) Works. A new Edition, by Philip Wynter, D.D. 10 vols. 1863. 8vo. cloth, 3l. 3s.
- Hammond's Paraphrase and Annotations on the New Testament. 4 vols. 1845. 8vo. clotb, 1l.
- Hammond's Paraphrase on the Book of Psalms. 2 vols. 1850. 8vo. cloth, 10s.
- Heurtley's Collection of Creeds. 1858. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Homilies appointed to be read in Churches. Edited by J. Griffiths, M.A. 1859. 8vo. cloth, 7s. 6d.

- Hooker's Works, with his Life by Walton, arranged by John Keble, M.A. Sixth Edition, 1874. 3 vols. 8vo. cloth, 1l. 11s. 6d.
- Hooker's Works; the text as arranged by John Keble, M.A. a vols. 1875. 8vo. cloth, 11s.
- Hooper's (Bp. George) Works. 2 vols. 1855. 8vo. cloth, 8s.
- Jackson's (Dr. Thomas) Works. 12 vols. 1844. 8vo. cloth, 3l. 6s.
- Jewel's Works. Edited by R. W. Jelf, D.D. 8 vols. 1847. 8vo. cloth, 1l. 10s.
- Patrick's Theological Works. 9 vols. 1859. 8vo. cloth, 11. 15.
- Pearson's Exposition of the Creed. Revised and corrected by E. Burton, D.D. Sixth Edition, 1877. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Pearson's Minor Theological Works. Now first collected, with a Memoir of the Author, Notes, and Index, by Edward Churton, M.A. 2 vols. 1844. 8vo. cloth, 10s.
- Sanderson's Works. Edited by W. Jacobson, D.D. 6 vols. 1854. 8vo. clotb, 1l. 10s.
- Stanhope's Paraphrase and Comment upon the Epistles and Gospels. A new Edition. 2 vols. 1851. 8vo. cloth, 10s.
- Stillingfleet's Origines Sacrae. 2 vols. 1837. 8vo. cloth, 9s.
- Stillingfleet's Rational Account of the Grounds of Protestant Religion; being a vindication of Abp. Laud's Relation of a Conference, &c. 2 vols. 1844. 8vo. clotb, 10s.
- Wall's History of Infant Baptism, with Gale's Reflections, and Wall's Defence. A new Edition, by Henry Cotton, D.C.L. 2 vols. 1862. 8vo. cloth, 1l. 1s.
- Waterland's Works, with Life, by Bp. Van Mildert. A new Edition, with copious Indexes. 6 vols. 1857. 8vo. cloth, 2l. 11s.
- Waterland's Review of the Doctrine of the Eucharist, with a Preface by the present Bishop of London. 1868. crown 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Wheatly's Illustration of the Book of Common Prayer. A new Edition, 1846. 8vo. clotb, 5s.
- Wyclif. A Catalogue of the Original Works of John Wyclif, by W. W. Shirley, D.D. 1865. 8vo. clotb. 3s. 6d.
- Wyclif. Select English Works. By T Arnold, M.A 3 vols. 1871. 8vo. clotb, 2l. 2s.
- Wyclif. Trialogus. With the Supplement now first edited. By Gotthard Lechler. 1869. 8vo. clash, 14s.

ENGLISH HISTORICAL AND DOCUMENTARY WORKS.

- British Barrows, a Record of the Examination of Sepulchral Mounds in various parts of England. By William Greenwell, M.A., F.S.A. Together with Description of Figures of Skulls, General Remarks on Prehistoric Crania, and an Appendix by George Rolleston, M.D., F.R.S. 1877. Medium 8vo. cloth, 25s.
- Two of the Saxon Chronicles parallel, with Supplementary Extracts from the Others. Edited, with Introduction, Notes, and a Glossarial Index, by J. Earle, M.A. 1865. 8vo. cloth, 16s.
- Magna Carta, a careful Reprint. Edited by W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History. 1879. 4to. stitebed, 1s.
- Britton, a Treatise upon the Common Law of England, composed by order of King Edward I. The French Text carefully revised, with an English Translation, Introduction, and Notes, by F. M. Nichols, M.A. 2 vols. 1865. royal 8vo. clotb, 1l. 16s.
- Burnet's History of His Own Time, with the suppressed Passages and Notes. 6 vols. 1833. 8vo. cloth, 2l. 10s.
- Burnet's History of James II, with additional Notes. 1852. 8vo. clotb, 9s. 6d.
- Carte's Life of James Duke of Ormond. A new Edition, carefully compared with the original MSS. 6 vols. 1851. 8vo. cloth, 11. 5s.
- Clarendon's (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. To which are subjoined the Notes of Bishop Warburton. 7 vols. 1849. medium 8vo. clotb, 2l. 10s.
- Clarendon's (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. 7 vols. 1839. 18mo. clotb, 1l. 1s.
- Clarendon's (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. Also His Life, written by Himself, in which is included a Continuation of his History of the Grand Rebellion. With copious Indexes. In one volume, royal 8vo. 1842. clotb, 1l. 2s.
- Clarendon's (Edw. Earl of) Life, including a Continuation of his History. 2 vols. 1857. medium 8vo. cloth, 1l. 2s.
- Clarendon's (Edw. Earl of) Life, and Continuation of his History. 3 vols. 1827. 8vo. cloth, 16s. 6d.
- Calendar of the Clarendon State Papers, preserved in the Bodleian Library. In three volumes. 1869-76.

Vol. I. From 1523 to January 1649. 8vo. cloth, 18s.

Vol. II. From 1649 to 1654. 8vo. eloth, 16s.

Vol. III. From 1655 to 1657. 8vo. eloth, 14s.

- Calendar of Charters and Rolls preserved in the Bodleian Library. 1878. 8vo. cloth, 1l. 11s. 6d.
- Freeman's (E. A.) History of the Norman Conquest of England; its Causes and Results. In Six Volumes. 8vo. cloth, 5l. qs. 6d.

Vols. I-II together, 3rd edition, 1877. 11. 16s.

Vol. III, 2nd edition, 1874. 11. 1s.

Vol. IV, 2nd edition, 1875. 1l. 1s.

Vol. V, 1876. 11. 1s.

Vol. VI. Index. 1879. 8vo. cloth, 10s. 6d.

- Lloyd's Prices of Corn in Oxford, 1583-1830. 8vo. sewed, 1s.
- Luttrell's (Narcissus) Diary. A Brief Historical Relation of State Affairs, 1678-1714. 6 vols. 1857. 8vo. cloth, 1l. 4s.
- May's History of the Long Parliament. 1854. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Rogers's History of Agriculture and Prices in England, A.D., 1259-1793. Vols. I and II (1259-1400). 8vo. clotb, 2l. 2s. Vols. III and IV in the Press.
- Sprigg's England's Recovery; being the History of the Army under Sir Thomas Fairfax. 1854. 8vo. clotb, 6s.
- Whitelock's Memorials of English Affairs from 1625 to 1660. 4 vols. 1853. 8vo. cloth, 1l. 10s.
- Protests of the Lords, including those which have been expunged, from 1624 to 1874; with Historical Introductions. Edited by James E. Thorold Rogers, M.A. 1875. 3 vols. 8vo. clotb, 2l. 2s.
- Enactments in Parliament, specially concerning the Universities of Oxford and Cambridge. Collected and arranged by J. Griffiths, M.A. 1869. 8vo. cloth, 12s.
- Ordinances and Statutes [for Colleges and Halls] framed or approved by the Oxford University Commissioners. 1863. 8vo. clotb., 12s.—Sold separately (except for Exeter, All Souls, Brasenose, and Corpus), at 1s. each.
- Statuta Universitatis Oxoniensis. 1879. 8vo. cleth, 5s.
- The Student's Handbook to the University and Colleges of Oxford, Fifth Edition. 1879. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Index to Wills proved in the Court of the Chancellor of the University of Oxford, &c. Compiled by J. Griffiths, M.A. 1862. royal 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Catalogue of Oxford Graduates from 1659 to 1850. 1851. 8vo. cloth, 7s. 6d.

CHRONOLOGY, GEOGRAPHY, &c.

- Clinton's Fasti Hellenici. The Civil and Literary Chronology of Greece, from the LVIth to the CXXIIIrd Olympiad. Third edition, 1841. 4to. cloth, 1l. 14s. 6d.
- Clinton's Fasti Hellenici. The Civil and Literary Chronology of Greece, from the CXXIVth Olympiad to the Death of Augustus. Second edition, 1851. 4to. cloth, 1l. 12s.
- Clinton's Epitome of the Fasti Hellenici. 1851. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Clinton's Fasti Romani. The Civil and Literary Chronology of Rome and Constantinople, from the Death of Augustus to the Death of Heraclius. 2 vols. 1845, 1850. 4to. cloth, 3l. 9s.
- Clinton's Epitome of the Fasti Romani. 1854. 8vo. cloth, 7s.
- Cramer's Geographical and Historical Description of Asia Minor. 2 vols. 1832. 8vo. clotb, 11s.
- Cramer's Map of Asia Minor, 15s.
- Cramer's Map of Ancient and Modern Italy, on two sheets, 15s.
- Cramer's Description of Ancient Greece. 3 vols. 1828. 8vo. clotb, 16s. 6d.
- Cramer's Map of Ancient and Modern Greece, on two sheets, 15s.
- Greswell's Fasti Temporis Catholici. 1852. 4 vols. 8vo. cloth, 2l. 10s.
- Greswell's Tables to Fasti, 4to., and Introduction to Tables, 8vo. 1852. clotb, 15s.
- Greswell's Origines Kalendariæ Italicæ. 1854. 4 vols. 8vo. clotb 2l. 2s.
- Greswell's Origines Kalendariæ Hellenicæ. 6 vols. 1862. 8vo. cloth, 4l. 4s.

MATHEMATICS, PHYSICAL SCIENCE, &c.

- Archimedis quae supersunt omnia cum Eutocii commentariis ex recensione Josephi Torelli, cum novâ versione Latinâ. 1792. fol. cloth, 1l. 5s.
- Bradley's Miscellaneous Works and Correspondence. With an Account of Harriot's Astronomical Papers. 1832. 4to. cloth, 17s.

  Reduction of Bradley's Observations by Dr. Busch, 1838. 4to. cloth, 3s.

- Astronomical Observations made at the University Observatory, Oxford, under the direction of C. Pritchard, M.A., Savilian Professor of Astronomy. No. 1. 1878. Royal 8vo. paper covers, 3s. 6d.
- Treatise on Infinitesimal Calculus. By Bartholomew Price, M.A., F.R.S., Professor of Natural Philosophy, Oxford.
  - Vol. I. Differential Calculus. Second Edition, 8vo. clotb, 14s. 6d.
  - Vol. II. Integral Calculus, Calculus of Variations, and Differential Equations. Second Edition, 1865. 8vo. clotb, 18s.
  - Vol. III. Statics, including Attractions; Dynamics of a Material Particle. Second Edition, 1868. 8vo. clotb, 16s.
  - Vol. IV. Dynamics of Material Systems; together with a Chapter on Theoretical Dynamics, by W. F. Donkin, M.A., F.R.S. 1862. 8vo. clotb. 16s.
- Rigaud's Correspondence of Scientific Men of the 17th Century, with Table of Contents by A. de Morgan, and Index by the Rev. J. Rigaud, M.A., Fellow of Magdalen College, Oxford. 2 vols. 1841-1862. 8vo. cloth, 18s. 6d.
- Daubeny's Introduction to the Atomic Theory. 1850. 16mo., cloth, 6s.
- Vesuvius. By John Phillips, M.A., F.R.S., Professor of Geology, Oxford. 1869. Crown 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Geology of Oxford and the Valley of the Thames. By the same Author. 1871. 8vo. clotb, 21s.
- Synopsis of the Pathological Series in the Oxford Museum. By H. W. Acland, M.D., F.R.S., 1867. 8vo. clotb, 2s. 6d.
- Thesaurus Entomologicus Hopeianus, or a Description of the rarest Insects in the Collection given to the University by the Rev. William Hope. By J. O. Westwood, M.A., F.L.S. With 40 Plates. 1874. Small folio, half morocco, 7l. 10s.
- Text-Book of Botany, Morphological and Physiological. By Dr. Julius Sachs, Professor of Botany in the University of Würzburg. Translated by A. W. Bennett, M.A. and S. H. Vines, M.A., and edited by W. T. Thiselton Dyer, M.A. Royal 8vo. Second Edition, in the Press.
- Johannes Müller on Certain Variations in the Vocal Organs of the Passeres that have hitherto escaped notice. Translated by F. J. Bell, B.A., and edited with an Appendix, by A. H. Garrod, M.A., F.R.S. With Plates. 1878. 4to. paper covers, 7s. 6d.

BIBLIOGRAPHY.

- Ebert's Bibliographical Dictionary, translated from the German. 4 vols. 1837. 8vo. elotb, 1l. 10s.
- Cotton's List of Editions of the Bible in English. Second Edition, corrected and enlarged. 1852. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- Cotton's Typographical Gazetteer. 1831. 8vo. cloth, 12s. 6d.
- Cotton's Typographical Gazetteer, Second Series. 1866. 8vo. clotb, 12s. 6d.
- Cotton's Rhemes and Doway. An attempt to shew what has been done by Roman Catholics for the diffusion of the Holy Scriptures in English. 1855. 8vo. clotb, 9s.

MISCELLANEOUS.

- Bacon's Novum Organum. Edited, with English notes, by G. W. Kitchin, M.A. 1855. 8vo. cloth, 9s. 6d.
- Bacon's Novum Organum. Translated by G. W. Kitchin, M.A. 1855. 8vo. clotb, 9s. 6d. (See also p. 35.)
- The Works of George Berkeley, D.D., formerly Bishop of Cloyne; including many of his writings hitherto unpublished. With Prefaces, Annotations, and an Account of his Life and Philosophy, by Alexander Campbell Fraser, M.A. 4 vols. 1871. 8vo. cloth, 2l. 18s.

  The Life, Letters, &c. I vol. cloth, 16s. See also p. 35.
- The Logic of Hegel; translated from the Encyclopaedia of the Philosophical Sciences. With Prolegomena by William Wallace, M.A. 1874. 8vo. cloth, 14s.
- Smith's Wealth of Nations. A new Edition, with Notes, by J. E. Thorold Rogers, M.A. 2 vols. 1870. cloth, 21s.
- A Course of Lectures on Art, delivered before the University of Oxford in Hilary Term, 1870, by John Ruskin, M.A., Slade Professor of Fine Art. 8vo. clotb, 6s.
- A Critical Account of the Drawings by Michel Angelo and Raffaello in the University Galleries, Oxford. By J. C. Robinson, F.S.A. 1870. Crown 8vo. clotb, 4s.
- Sturlunga Saga, including the Islendinga Saga of Lawman Sturla Thordsson and other works. Edited with Prolegomena, Appendices, Tables, Indices, and Maps, by Dr. Gudbrand Vigfusson. In 2 vols. 1878. 8vo. cloth, 2l. 2s.

- Casauboni Ephemerides, cum praefatione et notis J. Russell, S.T.P. Tomi II. 1850. 8vo. cloth, 15s.
- The Ormulum; with the Notes and Glossary of Dr. R. M. White. Edited by Rev. R. Holt, M.A. 1878. 2 vols. Extra fcap. 8vo. cloth, 21s.
- The Sacred Books of the East. Translated by various, Oriental Scholars, and edited by F. Max Müller.
  - Vol. I. The Upanishads. Part I. The Khandogya-upanishad, The Talavakara-upanishad. The Aitareya-aranyaka, The Kaushitaki-brahmana-upanishad, and The Vagasaneyi-samhita-upanishad. Translated by F. Max Müller. 8vo. cloth, 10s. 6d.
  - Vol. II. The Sacred Laws of the Aryas, as taught in the Schools of Apastamba and Gautama. Translated by Georg Bühler. 8vo. cloth, 10s. 6d.
  - Vol. III. The Sacred Books of China. The Texts of Confucianism. Part I. The Shu King, The Shih King, and The Hsiao King. Translated by James Legge. 8vo. cloth, 12s. 6d.
  - Vol. IV. The Zend-Avesta. Part I. The Vendîdâd. Translated by James Darmesteter. 8vo. cloth, 10s. 6d.
  - Vol. V. Pahlavi Texts. Part I. The Bundahis, Bahman Yast, and Shâyast-lâ-Shâyast. Translated by E. W. West. 8vo. cloth, 12s, 6d.
  - Vol. VII. The Institutes of Vishau. Translated by Julius Jolly. 8vo. cloth, 10s. 6d.

The following Volumes are also in the Press:—

- Vol. VI. The Qur'an. Part I. Translated by Professor E. H. Palmer. Just ready.
- Vol. VIII. The Bhagavadgita with other extracts from the Mahâbharata. Translated by Kashinath Trimbak Telang.
- Vol. IX. The Qur'an. Part II. Translated by Professor E. H. Palmer. Just ready.
- Vol. X. The Suttanipata, etc. Translated by Professor Fausböll.
- Vol. XI. The Mahaparinibbana Sutta, The Tevigga Sutta, The Mahasudassana Sutta, The Dhamma-Kakkappavattana Sutta. Translated by T. W. Rhys Davids.

Clarendon Press Series.

The Delegates of the Clarendon Press having undertaken the publication of a series of works, chiefly educational, and entitled the Clarendon Press Series, have published, or have in preparation, the following.

Those to which prices are attached are already published; the others are in preparation.

I. ENGLISH.

- A First Reading Book. By Marie Eichens of Berlin; and edited by Anne J. Clough. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 4d.
- Oxford Reading Book, Part I. For Little Children. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 6d.
- Oxford Reading Book, Part II. For Junior Classes. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 6d.
- An Elementary English Grammar and Exercise Book. By O. W. Tancock, M.A., Head Master of Norwich School. Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.
- An English Grammar and Reading Book, for Lower Forms in Classical Schools. By O. W. Tancock, M.A., Head Master of Norwich School. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Typical Selections from the best English Writers, with Introductory Notices. Second Edition. In Two Volumes. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d. each.
  - Vol. I. Latimer to Berkeley. Vol. II. Pope to Macaulay.
- The Philology of the English Tongue. By J. Earle, M.A., formerly Fellow of Oriel College, and Professor of Anglo-Saxon, Oxford. Third Edition. Extra fcap. 8vo. clotb, 7s. 6d.
- A Book for the Beginner in Anglo-Saxon. By John Earle, M.A., Professor of Anglo-Saxon, Oxford. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- An Anglo-Saxon Reader. In Prose and Verse. With Grammatical Introduction, Notes, and Glossary. By Henry Swee, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vp. cloth, 8s. 6d.

Specimens of Early English. A New and Revised Edition. With Introduction, Notes, and Glossarial Index. By R. Morris, LL.D., and W. W. Skeat, M.A.

Part I. In the Press.

Part II. From Robert of Gloucester to Gower (A.D. 1298 to A.D. 1393).

Second Edition. Extra fcap. 8vo. clotb, 7s. 6d.

- Specimens of English Literature, from the 'Ploughmans Crede' to the 'Shepheardes Calender' (A.D. 1394 to A.D. 1579). With Introduction, Notes, and Glossarial Index. By W. W. Skeat, M.A. Extra fcap. 8vo. clotb. 7s. 6d.
- The Vision of William concerning Piers the Plowman, by William Langland. Edited, with Notes, by W. W. Skeat, M.A. Extra fcap. 8vo. clotb, 4s. 6d.
- Chaucer. The Prioresses Tale; Sir Thopas; The Monkes Tale; The Clerkes Tale; The Squieres Tale, &c. Edited by W. W. Skeat, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Chaucer. The Tale of the Man of Lawe; The Pardoneres Tale; The Second Nonnes Tale; The Chanouns Yemannes Tale. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d. (See also p. 22.)
- Old English Drama. Marlowe's Tragical History of Dr. Faustus, and Greene's Honourable History of Friar Bacon and Friar Bungay. Edited by A. W. Ward, M.A., Professor of History and English Literature in Owens College, Manchester. 1878. Extra fcap. 8vo. cloth, gs. 6d.
- Marlowe. Edward II. With Introduction, Notes, &c. By O. W. Tancock, M.A., Head Master of Norwich School. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.
- Shakespeare. Hamlet. Edited by W. G. Clark, M.A., and W. Aldis Wright, M.A. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 2s.
- Shakespeare. Select Plays. Edited by W. Aldis Wright, M.A. Extra fcap. 8vo. stiff covers.

The Tempest, 1s. 6d.

King Lear, 1s. 6d.

As You Like It, 1s. 6d.

A Midsummer Night's Dream, 1s. 6d.

Julius Cæsar, 2s. Coriolanus, 2s. 6d.

Richard the Third, 2s. 6d. Just Published. (For other Plays, see p. 23.)

Milton. Areopagitica. With Introduction and Notes. By J. W. Hales, M.A., late Fellow of Christ's College, Cambridge. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.

- Bunyan. Holy War, Life and Death of Mr. Badman, &c. Edited by E. Venables, M.A. In Preparation. (See also p. 23.)
- Locke on the Conduct of the Understanding. Edited by T. Fowler, M.A., Professor of Logic in the University of Oxford. In Preparation.
- Addison. Selections from Papers in the Spectator. With Notes. By T. Arnold, M.A., University College. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Burke. Four Letters on the Proposals for Peace with the Regicide Directory of France. Edited, with Introduction and Notes, by E. J. Payne, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 5s. (See also p. 23.)

Also the following in paper covers :-

Goldsmith. The Deserted Village. 2d.

Gray. Elegy, and Ode on Eton College. 2d.

Johnson. Vanity of Human Wishes. With Notes by E. J. Payne, M.A. 4d.

Keats. Hyperion, Book I. With Notes by W. T. Arnold, B.A. 4d.

Milton. With Notes by R. C. Browne, M.A.

Lycidas, 3d. L'Allegro, 3d. Il Penseroso, 4d. Comus, 6d. Samson Agonistes, 6d.

Parnell. The Hermit. 2d.

A SERIES OF ENGLISH CLASSICS,

Designed to meet the wants of Students in English Literature, by the late Rev. J. S. BREWER, M.A., of Queen's College, Oxford, and Professor of English Literature at King's College, London.

- Chaucer. The Prologue to the Canterbury Tales; The Knightes Tale; The Nonne Prestes Tale. Edited by R. Morris, Editor of Specimens of Early English, &c., &c. Sinth Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d. (See also p. 21.)
- Spenser's Facry Queene. Books I and II. Designed chiefly for the use of Schools. With Introduction, Notes, and Glossary. By G. W. Kitchin, M.A.

Book I. Eighth Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d. Book II. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.

 Hooker. Ecclesiastical Polity, Book I. Edited by R. W. Church, M.A., Dean of St. Paul's; formerly Fellow of Oriel College, Oxford. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.

- Shakespeare. Select Plays. Edited by W. G. Clark, M.A., Fellow of Trinity College, Cambridge; and W. Aldis Wright, M.A., Trinity College, Cambridge. Extra fcap. 8vo. stiff covers.
  - I. The Merchant of Venice. 1s.
  - II. Richard the Second. 1s. 6d.
  - III. Macbeth. 1s. 6d. (For other Plays, see p. 21.)

5. Bacon.

- I. Advancement of Learning. Edited by W. Aldis Wright, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vo, cloth, 4s. 6d.
- II. The Essays. With Introduction and Notes. By J. R. Thursfield, M.A., Fellow and formerly Tutor of Jesus College, Oxford.
- Milton. Poems. Edited by R. C. Browne, M.A. 2 vols. Fourth Edition. Extra fcap. 8vo. clotb, 6s. 6d.
  - Sold separately, Vol. I. 4s.; Vol. II. 3s. (See also p. 22.)
- Dryden. Select Poems. Stanzas on the Death of Oliver Cromwell; Astræa Redux; Annus Mirabilis; Absalom and Achitophel; Religio Laici; The Hind and the Panther. Edited by W. D. Christie, M.A. Second Edition. Ext. fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- 8. Bunyan. The Pilgrim's Progress, Grace Abounding, Relation of the Imprisonment of Mr. John Bunyan. Edited, with Biographical Introduction and Notes, by E. Venables, M.A. 1879. Extra fcap. 8vo. sloth, 5s.
- Pope. With Introduction and Notes. By Mark Pattison, B.D., Rector of Lincoln College, Oxford.
  - I. Essay on Man. Sinth Edition. Extra fcap. 8vo. 1s. 6d.
  - II. Satires and Epistles. Third Edition. Extra fcap. 8vo. 2s.
- 10. Johnson. Rasselas; Lives of Pope and Dryden. Edited by Alfred Milnes, B.A. (London), late Scholar of Lincoln College, Oxford. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Burke. Select Works. Edited, with Introduction and Notes, by E. J. Payne, M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Fellow of University College, Oxford.
  - I. Thoughts on the Present Discontents; the two Speeches on America. Second Edition. Extra fcap. 8vo. clotb, 4s. 6d.
  - II. Reflections on the French Revolution. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 5s. (See also p. 22.)
- 12. Cowper. Edited, with Life, Introductions, and Notes, by H. T. Griffith, B.A., formerly Scholar of Pembroke College, Oxford.
  - I. The Didactic Poems of 1782, with Selections from the Minor Pieces, A.D. 1779-1783. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.
  - II. The Task, with Tirocinium, and Selections from the Minor Poems, A.D. 1784-1799. Extra fcap. 8vo. elotb, 3s.

II. LATIN.

- An Elementary Latin Grammar. By John B. Allen, M.A., Head Master of Perse Grammar School, Cambridge. Third Edition, Revised and Corrected. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- A First Latin Exercise Book. By the same Author. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Anglice Reddenda, or Easy Extracts, Latin and Greek, for Unseen Translation. By C.S. Jerram, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.
- Passages for Translation into Latin. For the use of Passmen and others. Selected by J. Y. Sargent, M.A., Fellow and Tutor of Magdalen College, Oxford. Fifth Edition. Ext. fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- First Latin Reader. By T. J. Nunns, M.A. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.
- Second Latin Reader. In Preparation.
- Caesar. The Commentaries (for Schools). With Notes and Maps. By Charles E. Moberly, M.A.
  - Part I. The Gallic War. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s.6d.
    Part II. The Civil War. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d,
    The Civil War. Book I. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.
- Cicero. Selection of interesting and descriptive passages. With Notes. By Henry Walford, M.A. In three Parts. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d. Each Part separately, limp, 1s. 6d.
  - Part I. Anecdotes from Grecian and Roman History.
  - Part II. Omens and Dreams: Beauties of Nature.
  - Part III. Rome's Rule of her Provinces.
- Cicero. Selected Letters (for Schools). With Notes. By the late C. E. Prichard, M.A., and E. R. Bernard, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.
- Cicero. Select Orations (for Schools). With Notes. By J. R. King, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Cornelius Nepos. With Notes. By Oscar Browning, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vo. elotb, 2s. 6d.
- Livy. Selections (for Schools). With Notes and Maps. By H. Lee-Warner, M.A. Extra fcap. 8vo. In Parts, limp, each 1s. 6d.
  - Part I. The Caudine Disaster.
  - Part II. Hannibal's Campaign in Italy.
  - Part III. The Macedonian War.

- Ovid. Selections for the use of Schools. With Introductions and Notes, and an Appendix on the Roman Calendar. By W. Ramsay, M.A. Edited by G. G. Ramsay, M.A., Professor of Humanity, Glasgow. Second Edition. Ext. fcap. 8vo. cloth, 5s. 6d.
- Pliny. Selected Letters (for Schools). With Notes. By the late C. E. Prichard, M.A., and E. R. Bernard, M.A. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.
- Virgil. Edited with Notes, etc., by T. L. Papillon, M.A., Fellow of New College, Oxford. In Preparation.
- Catulli Veronensis Liber. Iterum recognovit, apparatum criticum prolegomena appendices addidit, Robinson Ellis, A.M. 1878. Demy 8vo. cloth, 16s.
- A Commentary on Catullus. By Robinson Ellis, M.A. 1876. Demy 8vo. cloth, 16s.
- Catulli Veronensis Carmina Selecta, secundum recognitionem Robinson Ellis, A.M. Extra fcap. 8vo. clotb, 3s. 6d.
- Cicero de Oratore. With Introduction and Notes, by A. S. Wilkins, M.A., Professor of Latin, Owens College, Manchester. Book I. 1879. 8vo. cloth, 6s. Book II. In the Press.
- Cicero's Philippic Orations. With Notes. By J. R. King, M.A. Second Edition. 1879. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Cicero. Select Letters. With English Introductions, Notes, and Appendices. By Albert Watson, M.A. Second Edition. 1874. Demy 8vo. clotb, 18s.
- Cicero. Select Letters. Text. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s.
- Cicero pro Cluentio. With Introduction and Notes. By W. Ramsay, M.A. Edited by G. G. Ramsay, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Horace. With a Commentary. Volume I. The Odes, Carmen Seculare, and Epodes. By Edward C. Wickham, M.A., Head Master of Wellington College. Second Edition. 1877. 8vo. cloth, 12s.

  Also a small edition for Schools.
- Livy, Books I-X. By J. R. Seeley, M.A., Regius Professor of Modern History, Cambridge. Book I. Second Edition. 1874. 8vo. clotb, 6s.

Also a small edition for Schools.

Persius. The Satires. With a Translation and Commentary. By John Conington, M.A. Edited by Henry Nettleship, M.A. Second Edition. 1874. 8vo.clotb, 7s. 6d.

- Selections from the less known Latin Poets. By North Pinder, M.A. 1869. Demy 8vo. clotb, 15s.
- Fragments and Specimens of Early Latin. With Introductions and Notes. 1874. By John Wordsworth, M.A. 8vo. clotb, 18s.
- Tacitus. The Annals. Books I-VI. With Essays and Notes. By T. F. Dallin, M.A., Tutor of Queen's College, Oxford. Preparing.
- Vergil: Suggestions Introductory to a Study of the Aeneid. By H. Nettleship, M.A. 8vo. sewed, 1s. 6d.
- Ancient Lives of Vergil; with an Essay on the Poems of Vergil, in connection with his Life and Times. By H. Nettleship, M.A. 8vo. sewed, 2s.
- The Roman Satura: its original form in connection with its literary development. By H. Nettleship, M.A. 8vo. sewed, 1s.
- A Manual of Comparative Philology. By T. L. Papillon, M.A., Fellow and Lecturer of New College. Second Edition. Crown 8vo. cloth, 6s.
- The Roman Poets of the Augustan Age. By William Young Sellar, M.A., Professor of Humanity in the University of Edinburgh. Virgil. 1877. 8vo. cloth, 14s.
- The Roman Poets of the Republic. By the same Author.

  In the Press.

III. GREEK.

- A Greek Primer, for the use of beginners in that Language. By the Right Rev. Charles Wordsworth, D.C.L., Bishop of St. Andrews. Sixth Edition, Revised and Enlarged. Extra fcap. 8vo. clotb, 1s. 6d.
- Graecae Grammaticae Rudimenta in usum Scholarum. Auctore Carolo Wordsworth, D.C.L. *Vineteenth Edition*, 1877. 12mo.bound,4s.
- A Greek-English Lexicon, abridged from Liddell and Scott's 4to. edition, chiefly for the use of Schools. Eighteenth Edition. Carefully Revised throughout. 1879. Square 12mo. cloth, 7s. 6d.
- Greek Verbs, Irregular and Defective; their forms, meaning, and quantity; embracing all the Tenses used by Greek writers, with references to the passages in which they are found. By W. Veitch. Fourth Edition. Crown 8vo. cloth, 10s. 6d.
- The Elements of Greek Accentuation (for Schools): abridged from his larger work by H. W. Chandler, M.A., Waynfiete Professor of Moral and Metaphysical Philosophy, Oxford. Ext. fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.

A Series of Graduated Greek Readers;—

- First Greek Reader. By W. G. Rushbrooke, M.L., formerly Fellow of St. John's College, Cambridge, Second Classical Master at the City of London School. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Second Greek Reader. By A. M. Bell, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Third Greek Reader. In Preparation.
- Fourth Greek Reader; being Specimens of Greek.
  Dialects. With Introductions and Notes. By W. W. Merry, M.A.,
  Fellowand Lecturer of Lincoln College, Extra fcap. 8vo. clash, 4s. 6d.
- Fifth Greek Reader. Part I. Selections from Greek Epic and Dramatic Poetry, with Introductions and Notes. By Evelyn Abbott, M.A., Fellow of Balliol College. Ext. feap. 8vo. eloth, 4s. 6d.
  - Part II. By the same Editor. In Preparation.
- The Golden Treasury of Ancient Greek Poetry; being a Collection of the finest passages in the Greek Classic Poets, with Introductory Notices and Notes. By R. S. Wright, M.A., Fellow of Oriel College, Oxford. Ext. fcap. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- A Golden Treasury of Greek Prose, being a collection of the finest passages in the principal Greek Prose Writers, with Introductory Notices and Notes. By R. S. Wright, M.A., and J. E. L. Shadwell, M.A. Ext. fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Aeschylus. Prometheus Bound (for Schools). With Introduction and Notes, by A. O. Prickard, M.A., Fellow of New College. Extra fcap. 8vo. eloth, 2s.
- Aeschylus. Agamemnon (for Schools), with Introduction and Notes by Arthur Sidgwick, M.A., Lecturer at Corpus Christi College, Oxford; late Assistant Master at Rugby School, and Fellow of Trinity College, Cambridge.
- Aristophanes. In Single Plays, edited, with English Notes, Introductions, etc., by W. W. Merry, M.A. Extra fcap. 8vo.

  The Clouds, 2s. The Acharnians, 2s. Just Published.

The Clouds, 2s. The Acharnians, 2s. Just Published.

Other Plays will follow.

- Arrian. Selections (for Schools). With Notes. By J. S. Philipotts, B.C.L., Head Master of Bedford School.
- Cebes. Tabula. With Introduction and Notes by C. S. Jerram, M.A. Extra feap. 8yo. cloth, 2s. 6d,
- Euripides. Alcestis (for Schools). By C. S. Jerram, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Euripides. Helena (for Schools). By the same Editor, In the Press.

- Herodotus. Selections from. Edited, with Introduction, Notes, and a Map, by W. W. Merry, M.A., Fellow and Lecturer of Lincoln College. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Homer. Odyssey, Books I-XII (for Schools). By W. W. Merry, M.A. Nineteenth Thousand. Extra fcap. 8vo. clotb, 4s. 6d. Book II, separately, 1s. 6d.
- Homer. Odyssey, Books XIII-XXIV (for Schools). By the same Editor. Extra fcap. 8vo. cloth, 5s.
- Homer. Iliad, Book I (for Schools). By D. B. Monro, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.
- Homer. Iliad, Book XXI. Edited with Notes, etc., for the use of Schools, by Herbert Hailstone, M.A., late Scholar of St. Peter's College, Cambridge. Extr. fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d. Just Published.
- Lucian. Vera Historia (for Schools). By C. S. Jerram, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.
- Plato. Selections (for Schools). With Notes. By B. Jowett, M.A., Regius Professor of Greek; and J. Purves, M.A., Fellow and late Lecturer of Balliol College, Oxford. In the Press.
- Sophooles. In Single Plays, with English Notes, &c. By Lewis Campbell, M.A., and Evelyn Abbott, M.A. Extra fcap. 8vo. limp.

  Oedipus Rex, Oedipus Coloneus, Antigone, 1s. 9d. each.

  Ajax, Electra, Trachiniae, Philocetes, 2s. each.
- Sophocles. Oedipus Rex: Dindorf's Text, with Notes by the present Bishop of St. David's. Ext. fcap. 8vo. limp, 1s. 6d.
- Theocritus (for Schools). With Notes. By H. Kynaston, M.A. (late Snow), Head Master of Cheltenham College. Second Edition. Extra fcap. 8vo. clotb, 4s. 6d.
- Xenophon. Easy Selections (for Junior Classes). With a Vocabulary, Notes, and Map. By J. S. Philipotts, B.C.L., and C. S. Jerram, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Xenophon. Selections (for Schools). With Notes and Maps. By J. S. Phillpotts, B.C.L., Head Master of Bedford School. Fourth Edition. Ext. fcap. 8vo. clotb, 3s. 6d.
- Xenophon. Anabasis, Book II. With Notes and Map. By C. S. Jerram, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s.
- Aristotle's Politics. By W. L. Newman, M.A., Fellow of Balliol College, Oxford.
- Aristotelian Studies. I. On the Structure of the Seventh Book of the Nicomachean Ethics. By J. C. Wilson, M.A., Fellow of Oriel College, Oxford. 1879. Medium 8vo. stiff, 5s.

- Demosthenes and Aeschines. The Orations of Demosthenes and Æschines on the Crown. With Introductory Essays and Notes. By G. A. Simcox, M.A., and W. H. Simcox, M.A. 1872. 8vo. clotb, 12s.
- Homer. Odyssey, Books I-XII. Edited with English Notes, Appendices, etc. By W. W. Merry, M.A., and the late James Riddell, M.A. 1876. Demy 8vo. cloth, 16s.
- Homer. Odyssey, Books XIII-XXIV. With Introduction and Notes. By S. H. Butcher, M.A., Fellow of University College.
- Homer. Iliad. With Introduction and Notes. By D. B. Monro, M.A., Vice-Provost of Oriel College, Oxford. *Preparing*.
- A Homeric Grammar. By D. B. Monro, M.A. In the Press.
- Sophocles. The Plays and Fragments. With English Notes and Introductions, by Lewis Campbell, M.A., Professor of Greek, St. Andrews, formerly Fellow of Queen's College, Oxford. 2 vols.
  - Vol. I. Oedipus Tyrannus. Oedipus Coloneus. Antigone. Second Edition. 1879. 8vo. clotb, 16s. Vol. II. In the Press.
- Sophocles. The Text of the Seven Plays. By the same Editor. Ext. fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- A Handbook of Greek Inscriptions, illustrative of Greek History. By E. L. Hicks, M.A., formerly Fellow of Corpus Christi College, Oxford. *In Preparation*.

IV. FRENCH.

- An Etymological Dictionary of the French Language, with a Preface on the Principles of French Etymology. By A. Brachet. Translated into English by G. W. Kitchin, M.A. Second Edition. Crown 8vo. cloth. 7s. 6d.
- Brachet's Historical Grammar of the French Language.

  Translated into English by G. W. Kitchin, M.A. Fourth Edition.

  Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Historical Outlines of French Literature. By George Saintsbury, M.A. In Preparation.
- A Primer of French Literature. By the same Author. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. Just Published.

French Classics, Edited by GUSTAVE MASSON, B.A.

- Corneille's Cinna, and Molière's Les Femmes Savantes. With Introduction and Notes. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Racine's Andromaque, and Corneille's Le Menteur. With Louis Racine's Life of his Father. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Molière's Les Fourberies de Scapin, and Racine's Athalie. With Voltaire's Life of Molière. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Selections from the Correspondence of Madame de Sévigné and her chief Contemporaries. Intended more especially for Girls' Schools. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.

- Voyage autour de ma Chambre, by **Xavier de Maistre**; Ourika, by **Madame de Duras**; La Dot de Suzette, by **Fievée**; Les Jumeaux de l'Hôtel Corneille, by **Edmond About**; Mésaventures d'un Écolier, by **Bodolphe Töpsfer**. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Regnard's Le Joueur, and Brueys and Palaprat's Le Grondeur. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Louis XIV and his Contemporaries; as described in Extracts from the best Memoirs of the Seventeenth Century. With English Notes, Genealogical Tables, &c. Extra fcap. 8vo. clotb, 2s. 6d.

V. GERMAN.

- LANGE'S German Course. By HERMANN LANGE, Teacher of Modern Languages, Manchester:
- The Germans at Home; a Practical Introduction to German Conversation, with an Appendix containing the Essentials of German Grammar. Second Edition. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- The German Manual; a German Grammar, a Reading Book, and a Handbook of German Conversation. 8vo. cloth, 7s. 6d.
- A Grammar of the German Language. 8vo. cloth, 3s. 6d.

  This 'Grammar' is a reprint of the Grammar contained in 'The German Manual,' and, in this separate form, is intended for the use of students who wish to make themselves acquainted with German Grammar
- German Composition; Extracts from English and American writers for Translation into German, with Hints for Translation in footnotes. In the Press.

chiefly for the purpose of being able to read German books.

- Lessing's Laokoon. With Introduction, English Notes, etc. By A. Hamann, Phil. Doc., M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Wilhelm Tell. A Drama. By Schiller. Translated into English Verse by E. Massie, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 5s.
  - Also, Edited by C. A. BUCHHEIM, Phil. Doc., Professor in King's College, London:
- Goethe's Egmont. With a Life of Goethe, &c. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.
- Schiller's Wilhelm Tell. With a Life of Schiller; an historical and critical Introduction, Arguments, and a complete Commentary. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Lessing's Minna von Barnhelm. A Comedy. With a Life of Lessing, Critical Analysis, Complete Commentary, &c. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.

- Schiller's Historische Skizzen; Egmonts Leben und Tod, and Belagerung von Antwerpen. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Goethe's Iphigenie auf Tauris. A Drama. With a Critical Introduction and Notes. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.

In Preparation.

Schiller's Maria Stuart. With Notes, Introduction, &c.

Schiller's Jungfrau von Orleans. With Notes, Introduction, &c.

Selections from the Poems of Schiller and Goethe.

Becker's (K. F.) Friedrich der Grosse.

A German Reader, in Three Parts. Part I. In the Press.

VI. MATHEMATICS, &c.

- Figures Made Easy: a first Arithmetic Book. (Introductory to 'The Scholar's Arithmetic.') By Lewis Hensley, M.A., formerly Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. Crown 8vo. clotb, 6d.
- Answers to the Examples in Figures made Easy, together with two thousand additional Examples formed from the Tables in the same, with Answers. By the same Author. Crown 8vo. cloth, 1s.
- The Scholar's Arithmetic; with Answers to the Examples. By the same Author. Crown 8vo. cloth, 4s. 6d.
- The Scholar's Algebra. An Introductory work on Algebra. By the same Author. Crown 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Book-keeping. By R. G. C. Hamilton, Financial Assistant Secretary to the Board of Trade, and John Ball (of the Firm of Quilter, Ball, & Co.), Co-Examiners in Book-keeping for the Society of Arts. New and enlarged Edition. Extra fcap. 8vo. limp cloth, 2s.
- A Course of Lectures on Pure Geometry. By Henry J. Stephen Smith, M.A., F.R.S., Fellow of Corpus Christi College, and Savilian Professor of Geometry in the University of Oxford.
- Acoustics. By W. F. Donkin, M.A., F.R.S., Savilian Professor of Astronomy, Oxford. 1870. Crown 8vo. cloth, 7s. 6d.
- A Treatise on Electricity and Magnetism. By J. Clerk Maxwell, M.A., F.R.S., Professor of Experimental Physics in the University of Cambridge. A New Edition in the Press, edited by W. D. Niven, M.A., Fellow of Trinity College, Cambridge.
- An Elementary Treatise on the same subject. Edited, from the materials left by Professor Clerk Maxwell, by W. Garnett, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. *Preparing*.
- A Treatise on Statics. By G. M. Minchin, M.A., Professor of Applied Mathematics in the Indian Engineering College, Cooper's Hill. Second Edition, Revised and Enlarged. 1879. 8vo. cloth, 14s.

- A Treatise on the Kinetic Theory of Gases. By Henry William Watson, M.A., formerly Fellow of Trinity College, Cambridge. 1876 8vo. clotb, 3s. 6d.
- A Treatise on the Application of Generalised Coordinates to the Kinetics of a Material System. By H. W. Watson, M.A., and S. H. Burbury, M.A., formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. 1879. 8vo. cloth, 6s.
- Geodesy. By Colonel Alexander Ross Clarke, C.B., R.E. 1880. 8vo. cloth, 12s. 6d.

VII. PHYSICAL SCIENCE.

- A Handbook of Descriptive Astronomy. By G. F. Chambers, F.R.A.S. Third Edition. 1877. Demy 8vo. cloth, 28s.
- A Cycle of Celestial Objects. An enlarged and revised edition of vol. II. of Admiral Smyth's work. By G. F. Chambers, F.R.A.S. In the Press.
- Chemistry for Students. By A. W. Williamson, Phil. Doc., F.R.S., Professor of Chemistry, University College, London. A new Edition, with Solutions. 1873. Extra fcap. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- A Treatise on Heat, with numerous Woodcuts and Diagrams. By Balfour Stewart, LL.D., F.R.S., Professor of Natural Philosophy in Owens College, Manchester. *Third Edition*. 1876. Extra fcap. 8vo. clotb, 7s. 6d.
- Lessons on Thermodynamics. By R. E. Baynes, M.A., Senior Student of Christ Church, Oxford, and Lee's Reader in Physics. 1878. Crown 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Forms of Animal Life. By G. Rolleston, M.D., F.R.S., Linacre Professor of Physiology, Oxford. Illustrated by Descriptions and Drawings of Dissections. Demy 8vo. clotb, 16s.
- Exercises in Practical Chemistry (Laboratory Practice). By A. G. Vernon Harcourt, M.A., F.R.S., Senior Student of Christ Church, and Lee's Reader in Chemistry; and H. G. Madan, M.A., Fellow of Queen's College, Oxford. Second Edition. Crown 8vo. clotb, 7s. 6d.
- Crystallography. By M. H. N. Story-Maskelyne, M.A., Professor of Mineralogy, Oxford; and Deputy Keeper in the Department of Minerals, British Museum. In the Press.

VIII. HISTORY.

The Constitutional History of England, in its Origin and Development. By William Stubbs, D.D., Regius Professor of Modern History. Library Edition. Three vols. demy 8vo. cloth, 2l. 8s.

Also in 3 vols, crown 8vo. price 12s, each.

- Select Charters and other Illustrations of English Constitutional History, from the Earliest Times to the Reign of Edward I. Arranged and Edited by W. Stubbs, M.A. Third Edition. 1876. Crown 8vo. clotb, 8s. 6d.
- A History of England, principally in the Seventeenth Century. By Leopold Von Ranke. Translated by Resident Members of the University of Oxford, under the superintendence of G. W. Kitchin, M.A., and C. W. Boase, M.A. 1875. 6 vols. 8vo. cloth, 3l. 3s.
- A Short History of the Norman Conquest of England. By E. A. Freeman, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- Genealogical Tables illustrative of Modern History. By H. B. George, M.A. Second Edition. Small 4to. cloth, 12s.
- A History of France. With numerous Maps, Plans, and Tables. By G. W. Kitchin, M.A. In Three Volumes. 1873-77. Crown 8vo. cloth, each 10s. 6d.
  - Vol. 1. Down to the Year 1453. Vol. 2. From 1453-1624. Vol. 3. From 1624-1793.
- A History of Germany and of the Empire, down to the close of the Middle Ages. By J. Bryce, D.C.L., Regius Professor of Civil Law in the University of Oxford.
- A History of British India. By S. J. Owen, M.A., Reader in Indian History in the University of Oxford.
- A Selection from the Despatches, Treaties, and other Papers of the Marquess Wellesley, K.G., during his Government of India. Edited by S. J. Owen, M.A., formerly Professor of History in the Elphinstone College, Bombay. 1877. 8vo. cloth, 1l. 4s.
- A Selection from the Wellington Despatches. By the same Editor. Just ready.
- A History of the United States of America. By E. J. Payne, M.A., Barrister-at-Law, and Fellow of University College, Oxford. In the Press.
- A History of Greece from its Conquest by the Romans to the present time, B.C. 146 to A.D. 1864. By George Finlay, LL.D. A new Edition, revised throughout, and in part re-written, with considerable additions, by the Author, and Edited by H. F. Tozer, M.A., Tutor and late Fellow of Exeter College, Oxford. 1877. 7 vols. 8vo. cloth, 3l. 10s.
- A Manual of Ancient History. By George Rawlinson, M.A., Camden Professor of Ancient History, formerly Fellow of Exeter College, Oxford. Second Edition. Demy 8vo. clotb, 14s.
- A History of Greece. By E. A. Freeman, M.A., formerly Fellow of Trinity College, Oxford.

Italy and her Invaders, A.D. 376-476. By T. Hodgkin, Fellow of University College, London. Illustrated with Plates and Maps. 2 vols. 8vo. cloth, 1l. 12s.

IX. LAW.

- The Elements of Jurisprudence. By Thomas Erskine Holland, D.C.L., Chichele Professor of International Law and Diplomacy, and Fellow of All Souls College, Oxford. 1880. Demy 8vo. clath, 10s. 6d.
- The Institutes of Justinian, edited as a recension of the Institutes of Gaius. By the same Editor. 1873. Extra fcap. 8vo. eloth, 5s.
- Gaii Institutionum Juris Civilis Commentarii Quatuor; or, Elements of Roman Law by Gains. With a Translation and Commentary by Edward Poste, M.A., Barrister-at-Law, and Fellow of Oriel College, Oxford. Second Edition. 1875. 8vo. cloth, 18s.
- Select Titles from the Digest of Justinian. By T. E. Holland, D.C.L., Chichele Professor of International Law and Diplomacy, and Fellow of All Souls' College, Oxford, and C. L. Shadwell, B.C.L., Fellow of Oriel College, Oxford. In Parts.
  - Part I. Introductory Titles. 8vo. sewed, 2s. 6d.
  - Part II. Family Law. 8vo. sewed, 1s.
  - Part III. Property Law. 8vo. sewed, 2s. 6d.
  - Part IV. (No. 1.) Law of Obligations. 8vo. sewed, 3s. 6d.
- An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. By Jeremy Bentham. Crown 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Elements of Law considered with reference to Principles of General Jurisprudence. By William Markby, M.A., Judge of the High Court of Judicature, Calcutta. Second Edition, with Supplement. 1874. Crown 8vo. elotb, 7s. 6d. Supplement separately, 2s.
- Alberioi Gentilis, I. C. D., I. C. Professoris Regii, De Iure Belli Libri Tres. Edidit Thomas Erskine Holland I. C. D., Iuris Gentium Professor Chicheleianus, Coll. Omn. Anim. Socius, necnon in Univ. Perusin. Iuris Professor Honorarius. 1877. Small 410. half morocco, 21s.
- International Law. By William Edward Hall, M.A., Barrister-at-Law. Demy 8vo. cloth, 21s.
- An Introduction to the History of the Law of Real Property, with original Authorities. By Kenelm E. Digby, M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. Second Edition. 1876. Crown 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Principles of the English Law of Contract. By Sir William R. Anson, Bart., B.C.L., Vinerian Reader of English Law, and Fellow of All Souls College, Oxford. 1879. Crown 8vo. cloth, 9s.

X. MENTAL AND MORAL PHILOSOPHY.

- Bacon. Novum Organum. Edited, with Introduction, Notes, &c., by T. Fowler, M.A., Professor of Logic in the University of Oxford. 1878. 8vo. cloth, 14s.
- Locke on the Conduct of the Understanding. Edited by T. Fowler, M.A., Professor of Logic in the University of Oxford. In Preparation.
- Selections from Berkeley, with an Introduction and Notes. For the use of Students in the Universities. By Alexander Campbell Fraser, LL.D. Second Edition. Crown 8vo. cloth, 7s. 6d. (See also p. 18.)
- The Elements of Deductive Logic, designed mainly for the use of Junior Students in the Universities. By T. Fowler, M.A., Professor of Logic in the University of Oxford. Seventh Edition, with a Collection of Examples. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- The Elements of Inductive Logic, designed mainly for the use of Students in the Universities. By the same Author. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 6s.
- A Manual of Political Economy, for the use of Schools. By J. E. Thorold Rogers, M.A., formerly Professor of Political Economy, Oxford. Third Edition. Extra scap. 8vo. cloth, 4s. 6d.

XI. ART, &c.

- A Handbook of Pictorial Art. By R. St. J. Tyrwhitt, M.A., formerly Student and Tutor of Christ Church, Oxford. With coloured Illustrations, Photographs, and a chapter on Perspective by A. Macdonald. Second Edition. 1875. 8vo. balf morocco, 18s.
- A Music Primer for Schools. By J. Troutbeck, M.A., Music Master in Westminster School, and R. F. Dale, M.A., B. Mus., Assistant Master in Westminster School. Crown 8vo. cloth, 1s. 6d.
- A Treatise on Harmony. By Sir F. A. Gore Ouseley, Bart., Professor of Music in the University of Oxford. Second Edition. 4to. clotb, 10s.
- A Treatise on Counterpoint, Canon, and Fugue, based upon that of Cherubini. By the same Author. Second Edition. 4to. cloth, 16s.
- A Treatise on Musical Form and General Composition. By the same Author. 4to. cloth, 10s.
- The Cultivation of the Speaking Voice. By John Hullah. Second Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.

XII. MISCELLANEOUS.

- Phe Construction of Healthy Dwellings; namely Houses, Hospitals, Barracks, Asylums, etc. By Douglas Galton, late Royal Engineers, C.B., F.R.S., etc. Demy 8vo. cloth, 10s. 6d.
- River and Canal Engineering. By Leveson Francis Vernon Harcourt, M.A., C.E. Preparing.
- A System of Physical Education: Theoretical and Practical.

  By Archibald Maclaren. Extra fcap. 8vo. clotb, 7s. 6d.
- Specimens of Lowland Scotch and Northern English. By Dr. J. A. H. Murray. *Preparing*.
- English Plant Names from the Tenth to the Fifteenth Century. By J. Earle, M.A. Small fcap. 8vo. cloth, 5s.
- An Icelandic Prose Reader, with Notes, Grammar, and Glossary by Dr. Gudbrand Vigfusson and F. York Powell, M.A. 1879. Extra fcap. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Dante. Selections from the Inferno. With Introduction and Notes. By H. B. Cotterill, B. A. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Tasso. La Gerusalemme Liberata. Cantos i, ii. With Introduction and Notes. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- The Modern Greek Language in its relation to Ancient Greek. By E. M. Geldart, B.A. Extra fcap. 8vo. clotb, 4s. 6d.
- The Book of Tobit. A Chaldee Text, from a unique MS. in the Bodleian Library; with other Rabbinical Texts, English Translations, and the Itala. Edited by Ad. Neubauer, M.A. 1878. Crown 8vo cloth, 6s.
- A Commentary on the Book of Proverbs. Attributed to Abraham Ibn Ezra. Edited from a Manuscript in the Bodleian Library by S. R. Driver, M.A. Just ready.
- Outlines of Textual Criticism applied to the New Testament. By C. E. Hammond, M.A., Fellow and Tutor of Exeter College, Oxford. Third Edition. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- A Handbook of Phonetics, including a Popular Exposition of the Principles of Spelling Reform. By Henry Sweet, M.A. Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.

LONDON: HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, 7 PATERNOSTER ROW, OXFORD: CLARENDON PRESS DEPOSITORY,

116 HIGH STREET.

The Delegates of the Press invite suggestions and advice from all persons interested in education; and will be thankful for hints, &-c. addressed to the Secretary to the Delegates, Clarendon Press, Oxford.

THE

OXFORD BIBLE FOR TEACHERS,

IN NINE SIZES,

Corresponding page for page with each other.

THREE EXTREMELY THIN & LIGHT EDITIONS, Printed on India Paper.

Descriptions of Bindings.	No. 2A. Superintendent's Edit ⁿ . Minion 8vo. Thin. 72 × 52 inches. 1 inch in thickness. 2202. in weight.	No. 5A. Pocket Edition. Ruby 16mo. Thin. 6½ × 4½ inches. rinch in thickness. 150z. in weight.	No. 6A. Smallest Editn. Pearl 16mo. Thin. 54 × 4 inches. 1 inch thick. 1210z.inweight.
Cloth Boards, red edges French Morocco, gilt edges Paste Grain Morocco, limp Persian, red under gilt edges Turkey Morocco, circuit Levant Morocco, limp, with flaps, calf lined Ditto, Ditto, Best, with edges red under gold in the round. The strongest and most flexible bind- ing extant With Apocrypha, extra.	80 a. d 0 13 6 0 15 6 0 18 0 1 1 0 1 4 0 1 11 6	£ a, d, 0 9 0 0 11 0 0 12 0 0 15 0 0 18 0	65 e. d 0 7 0 0 8 0 0 10 0 0 12 0 0 14 6 0 18 0 0 2 3 0 2 3
Specimens of Types	Search the Scriptures; for in them ye think ye have eternal life: and they are they which testify of me.	Search the Scriptures; for in them ye think ye have eternal life: and they are they which testify of me.	Search the Scriptures: for in them ye think ye have eternal life: and they are they which testify of me.

The paper upon which these Editions are printed is very thin, but wonderfully opaque and tough. Specimen leaves will be sent on application.

For list of Six Editions on ordinary Rag-made Printing Paper, Turn over.

SIX EDITIONS,

On best Rag-made Printing Paper.

Descriptions of Bindings.	Minion Withwa	ide! IS. N	1. nall 4to. Margins lotes. rå in.	Inion 8vo.	72 × 52 × 18 ; inches. 10	Nonp. 8vo.	- F	Nonp. 8vo. K	Border Lines. 7 7×43×14 in. 18	Sno.	pes.	Pearl 16mo. IX	nches.
Cloth Boards, red edges .	æ 0	s. 12	d. 0	s. 8	d. 0	s. 5	d. 6		d.	8.	d. 6	8.	d. 0
French Morocco				10	0	7	0	١.,		5	6	4	0
Paste-grain Morocco	١.			10	6	7	6	١.,		6	6	4	0
Persian Morocco, limp .	0	18	0	12	6	9	0	12	0	8	0	6	0
Turkey Morocco, limp .	1	4	0	15	0	11	0	15	0	9	0	7	0
Ditto, with flap edges	1	10	0	19	6	13	6	19	0	12	0	9	0
Levant Morocco, lined } calf, with flap edges .}	1	16	0	21	0	18	6	21	0	16	0	12	0
Ditto, ditto, very flexible, silk sewed, the most durable binding extant	2	5	0	28	6	22	6	26	0	21	0	15	0
With Apocrypha, extra .	0	3	0	2	3	2	3	3	0	1	6	1	6
With Prayer-Book, extra	Ι.			2	3	2	3	3	0	1	6	1	6

Specimens of Types will be sent on application.

THE

HELPS TO THE STUDY OF THE BIBLE,

Comprising all the ADDITIONAL MATTER that is contained in the OXFORD BIBLE FOR TEACHERS.

Pearl 16mo. size.	8.	đ.	Nonpareil Svo. size	· a.	đ.	
Cloth limp	1	0	Cloth boards	. 2	0	
French Morocco, gilt edges .	1	6	Paste-grain, limp			
Ruby 16mo. size.			Minion 8vo. size			

THE

OXFORD BIBLE FOR TEACHERS

CONTAINS THE FOLLOWING

HELPS TO THE STUDY OF THE BIBLE.

I. NOTES ANALYTICAL, CHRONOLOGICAL, HISTORICAL, GEOGRAPHICAL, ZOOLOGICAL, BOTANICAL, AND GEOLOGICAL

- 1. NOTES ON THE OLD TESTAMENT :
  - i. Title of the Bible.
  - ii. Hebrew Divisions of the Bible:-
    - (a) The Law.
      (b) The Prophets
    - (c) The Scriptures
  - iii, Divisions of the English Bible:-
    - (a) The Pentateuch.
    - (b) The Historical Books
    - (c) The Poetical Books.
      (d) The Prophetical Books
- Analysis and Summary of each.

  2. SUMMARY OF THE INTERVAL BETWEEN THE
- OLD AND NEW TESTAMENTS.
- S, FAMILY OF THE HERODS.
- 4. JEWISH SECTS, PARTIES, &c
- 5. CHRONOLOGY OF THE OLD TESTAMENT.
- 6, CHEONOLOGY OF THE ACTS AND EPISTLES. 7. HISTORICAL SUMMARY.
- 8. MIRAGLES AND PARABLES OF THE OLD TES-
- TAMENT.

  9. MIRACLES AND PARABLES OF OUR LORD.
- 10. NAMES, TITLES, AND OFFICES OF CHRIST.
- 11. PROPHECIES RELATING TO CHRIST.
  12. SPECIAL PRAYERS FOUND IN SCRIPTURE.
- 13. NOTES ON THE NEW TESTAMENT:
  i. Rarly Copies.
  - ii. Divisions of the New Testament:—
    (a) Constitutional and Historical.
    - (b) Didactic.
- (e) Prophetic.
  Analysis and Summary of each.
  14. HARMONY OF THE GOSPELS.

- 15, PAUL'S MISSIONARY JOURNEYS.
- 16. ,, VOYAGE TO BOME.
- 17. Geography and Topography of Palestine. 18. Mountains of Scripture, with their As-
- 80CIATIONS,

  19. BIVERS AND LAKES OF SCRIPTURE, AND
  EVENTS CONNECTED WITH EACH,
- 20. ETHNOLOGY OF BIBLE LANDS.
- 21. QUADEUPEDS NAMED IN THE BIBLE, WITH DESCRIPTION OF EACH.
- 22. Summary of Mammalia of the Bible.
- 23. FISHERIES OF PALESTINE, WITH THEIR PRO-DUCTS.
- 24. A QUATIC A NIMALS MENTIONED IN THE BIBLE.
- 25, BIRDS FOUND IN PALESTINE.
- 26. REPTILES OF SCRIPTURE.
- 27. INSECTS OF PALESTINE.
- 28. TREES, PLANTS, FLOWERS, &c., OF PALES-TINE.
- GROLOGY OF BIBLE LANDS:
   Mineral Substances, &c.
  - ii, Metala,
- ili, Precious Stones. 30. Music and Musical Instruments:--
- i, Stringed Instruments, ii, Wind Instruments,
  - iii. Instruments of Percussion.
- 31. Tables of Weights, Measures, Time, and
  - 32. THE JEWISH YEAR,
  - 33. WORDS OBSOLETE OR AMBIGUOUS.
  - 34. WORDS USED SYMBOLICALLY. 35. BLANK LEAVES FOR MS. NOTES.
- 30. BLANK LEAVES FOR ALS, NOTES

II. AN INDEX TO THE HOLY BIBLE.

III. THE NEW OXFORD CONCORDANCE.

IV. DICTIONARY OF SCRIPTURE PROPER NAMES, WITH THEIR PRONUNCIATION AND MEANINGS.

V. SCRIPTURE ATLAS (INDEXED).

- THE NATIONS OF THE ANCIENT WORLD.
   ARMENIA, ASSYRIA, BABYLONIA, SYRIA, &c., IN THE PATRIABCHAL AGES.
- CANAAN IN THE PATRIABCHAL AGES.
   BOYPT AND THE SIMI PENINGULA, illustrating the journeys of the Israelites to the Promised Land.
- 5.—Canaan as divided among the Tribes. 6.—Dominions of David and Solomon.
- 7.—The Kingdoms of Judae and Israel. 8.—Assyria and the Adjacent Lands, illustrating the Captivities.
- 9.—Jerusalem and its Environs. 10.—Palestine in the Time of Our Saviour. 11.—The Roman Empire in the Apostolic
- AGE.
  12.—MAP ILLUSTRATING THE TRAVELS OF ST.
  PAUL.

Extracts from Opinions.

"The large collection of varied information which you have appended to the Oxford Bible for Teachers, in a form so readily available for reference, has evidently been compiled with the greatest care; and the testimony which you have received to its accuracy is a guarantee of its high value. I cannot doubt that the volume, in its various forms, will be of great service."—The Archeishof of Canterbury.

"The notion of including in one volume all the helps that a dergyman or teacher would be likely to want for the study of the Bible has never been realised before with the same success that you have attained in the Oxford BIBLE FOR TEACHERS. In the small edition (Ruby 16mo. thin), by the use of paper very skilfully adapted to the purpose, there is a Bible with an Atlas, a Concordance, an Index, and several Tractates on various points of Biblical antiquity, the whole, in a very solid binding, weighing a pound and an ounce; no great weight for what is really a miniature library. The clergy will probably give the preference to the larger book, marked No. 4. This includes the Apocrypha, with all the helps to the use of the Bible that distinguish the series. Its type is excellent. Many clergymen are obliged to write sermons when travelling from place to place. This volume would serve as a small library for that purpose, and not too large for the most moderate portmanteau. I think that this work in some of its forms should be in the hands of every teacher. The atlas is very clear and well printed. The explanatory work and the indices, so far as I have been able to examine them, are very carefully done. I am glad that my own University has, by the preparation of this series of books, taken a new step for the promotion of the careful study of the Word of God. That such will be the effect of the publication I cannot doubt."-THE ARCHBISHOP OF YORK.

"It would be difficult, I think, to provide for Sunday-School Teachers, or indeed for other students of the Bible, so much valuable information in so convenient a form as is now comprised in the Oxford Bible for Trachers."—The Bishop of London.

"Having by frequent use made myself acquainted with this edition of the Holy Scriptures, I have no hesitation in saying that it is a most valuable book, and that the explanatory matter collected in the various appendices cannot but prove most helpful, both to teachers and learners, in acquiring a more accurate and extensive knowledge of the Word of God."—The Bishop of Lichtell.

Extracts from Opinions (continued).

"The idea of a series of Bibles in different types, corresponding page for page with one another, is one which the Dean has long wished to see realised for the sake of those who find the type of their familiar copies no longer available.... The amount of information compressed into the comparatively few pages of the Appendix is wonderful. And the Dean is glad to hear that the help of such eminent contributors has been available for its compilation. The Concordance seems to be sufficiently full for reference to any text that may be required."—The Dean of Rochester.

"I have examined the Oxford Bible for Teachers with very great care, and congratulate you upon the publication of so valuable a work. It contains within a reasonable compass a large mass of most useful information, arranged so conveniently as to be easily accessible, and its effect will be not merely to aid, but also, I think, to stimulate the studies of the reader. The book is also printed so beautifully, and is so handsome in every way, that I expect it will be greatly sought after, as a most acceptable present to any who are engaged in teaching in our Sunday Schools and elsewhere."—THE DEAN OF CANTERBURY.

"I have examined with some care a considerable portion of the 'Helps to the Study of the Bible, which are placed at the end of the Oxford Bible. For Tracturers, and have been much struck with the vast amount of really useful information which has there been brought together in a small compass, as well as the accuracy with which it has been compiled. The botanical and geological notices, the account of the animals of Scripture, &c., seem to be excellent, and the maps are admirable. Altogether, the book cannot fall to be of service, not only to teachers, but to all who cannot afford a large library, or who have not time for much independent study."—The Dean of Perference of the control of

"I have been for some time well aware of the value of the Oxford Bield For Trachers, and have been in the habit of recommending it, not only to Sunday-School Teachers, but to more advanced students, on the ground of its containing a large mass of accurate and well-digested information, useful and in many cases indispensable to the thoughtful reader of Holy Scripture; in fact, along with the Bible, a copious Indax, and a Concordance complete enough for all ordinary purposes, this one volume includes a series of short but comprehensive chapters equivalent to a small library of Biblical works."—The Bishop of Limberger.

Extracts from Opinions (continued).

"Having examined the Oxford Biels for Teachers carefully, I am greatly pleased with it. The 'Helps to the Study of the Bible' at the end contain a great amount of most valuable information, well calculated not only to lead to a good understanding of the text, but to stimulate the student to further efforts. It differs from many publications in this, that the information is so admirably arranged, that it is well suited for reference, and is easily available for the student. The edition would be most useful to Sunday-School Teachers, a great help to those who desire that the young shall have a real knowledge of the Word of God."—The Bishop of Cor.

"The OXFORD BIBLE FOR TRACHERS may, I think, without exaggeration, be described as a wonderful edition of the Holy Scriptures. The clearness and beauty of the type, and the convenient shape of the volume, leave nothing to be desired. I know nothing of the same compass which can be compared to the 'Helps to the Study of the Bible' for fulness of information and general accuracy of treatment. It is only real learning which can accomplish such a feat of compression."—THE BISHOF OF DERRY AND RAPHOE.

- "I consider the Oxford Biels for Teachers to be simply the most valuable edition of the English Bible ever presented to the public."—The Ven. Argedeacon Reicher.
- "The Oxford Bible for Trachers is in every respect, as regards type, paper, binding, and general information, the most perfect volume I have ever examined."—The Rev. Presendary Wilson, of the National Society's Depository.
- "The latest researches are laid under contribution, and the Bible Student is furnished with the with of them all."—Dr. Stoughton.
  - "The whole combine to form a Help of the greatest value."-Dr. Angus.
- "I cannot imagine anything more complete or more helpful."—Dr. W. MORLEY PUNSHON.
- "I congratulate the teacher who possesses it, and knows how to turn its 'Helps' to good account."—Dr. Kennedy.
- "The essence of fifty expensive volumes, by men of sacred learning, is condensed into the pages of the Oxford Bible for Thachers."—The Rev. Andrew Thomson, D.D. of Edinburgh.

Extracts from Opinions (continued).

"The Oxford Bible for Teachers is the most valuable help to the study of the Holy Scriptures, within a moderate compass, which I have ever met with. I shall make constant use of it; and imagine that few who are occupied with, or interested in the close study of the Scriptures, will allow such a companion to be far from their side."—The Rev. Balddwin Brown.

"I do not think I shall ever leave home without the Oxford Bible for Trachers, for one can scarcely miss his ordinary books of reference when this Bible is at hand. I know no other edition which contains so much valuable help to the reader."—The Rev. A. H. Charteris, D.D., Dean of the Chapel Royal.

"The Oxford Bibles for Trachers are as good as ever we can expect to see,"—The Rev. C. H. Spurgeon.

"The modest title of the work scarcely does justice to the range of subjects which it comprehends, and the quality of their treatment. As a manual of Biblical information and an auxiliary of Biblical study, it is unrivalled. It is as exhaustive as it is concise,—no irrelevant matter has been introduced, and nothing essential to Biblical study seems to have been omitted,—and in no instance, so far as I can judge, has thoroughness or accuracy been sacrificed to the necessities of condensation."—The Rev. Robert N. Youne, of Headingley College, Leeds.

"The Oxford Bield for Trachers is really one of the greatest boons which in our day has been offered to the reading public. The information given is so various, and so complete, as scarcely to leave a single desideratum. To Christians, in their quiet researches at home, or in the course of extensive journeys, or in preparation for the duties of tuition, it is simply invaluable, and constitutes in itself a Biblical Library. The range of topics which it seeks to illustrate is very great, while the care and accuracy manifest in the articles deserves the highest praise. It is no exaggeration to say, that to the mass of Christian people it saves the expense of purchasing and the toil of consulting a library of volumes. At the same time, I know no book more likely to stimulate enquiry, and to give the power of appreciating further research into the history, structures, and meaning of the Sacred Oracles."—Dr. Goold, of Edinburgh.

"These admirable Bibles must tend to extend the fame even of the Oxford Press."—The Right Hon. W. E. GLADSTONE, M.P.

IS RECOMMENDED BY

The RARL of SHAPTESBURY.

De. ANGUS.

De. STOUGHTON.

DE BEYC. G. ESFURGEON.

DE MIGG. of the Westerinater Normal Institution.

DE MIGG. of the Westerinater Normal Institution.

DE RESSENTIAL PATTOR HOOD.

The Rev. W. MORLER PUNSHON, LL. D.

The Rev. W. MORLER PUNSHON, LL. D.

The Rev. MORLER PUNSHON, LL. D.

DE GOOLD. of Edinburgh.

DE GOOLD. OF EDINGE OF The Cluster College, Aberdon. The RARL of SHAPTESBURY. Ds. ANGUS. College, Aberdeen.
PROFESSOR SALMOND, of Free Church College, PROFUSSOR SALMOND, of Free Church College,
abbrellen.
Dr. W. LINDSAT ALEXANDER.
Dr. W. LINDSAT ALEXANDER,
Dr. ALEXANDER MACLAREN, D.D., of New Colpolition of the College,
Dr. AMES MACERISOR, of Edinburgh,
Dr. ANTHIFF, Principal of the Theological Institute, Sunderland,
Dr. NEWPH, of New College,
The Rev. R. E. JIRKINS, M.A., Precident of the
Parky R. G. OBDURN, Secretary of the Wesleyen
Dr. New Co. OBDURN, Secretary of the Wesleyen Dr. GRORGE OSBORN, of the Theological Institution, The Rev. R. GREEN.
The Rev. W. HUDSON.
The Rev. F. GREEVIES.
Dr. W. P. POPE, Preference of Theology, Didabury.
Dr. GREVARS SMITH. De. GERVASE SMITH.

The Bay, GEORGE MARTIN,

De. PALDING.

De. CHARLISS EANFORD.

De. CHARLISS SEANFORD.

De. CHARLISS.

The Bay, J. C. HARRISON.

The Bay, J. C. HARRISON.

The Bay, J. C. HARRISON.

The Bay, J. C. WICK, D. A.

CUMMIN.

The Bay, COLIN CAMPHELL McKEUHNIR.

The Bay, R. VUCK, D. A.

The Bay, R. VICK, D. A.

Born, PRINCIPLA McAIL, of Haskingy College.

Bear, Loudhair N. TOUNG, of Headingley College. The Lake Dear of Worcester.

CASON LIDDON.

CANON LIDDON.

CANON CONTROL OF ARMAGH.

The ARCHERISTOP OF ARMAGH.

The ARCHERISTOP OF BUBLIN.

The BISHOP OF DOWN AND CONTROL

The BISHOP OF LIMBERCE.

The BISHOP OF LIMBERCE.

The BISHOP OF LIMBERCE.

The BISHOP OF DEAR and RAPHOR.

The BISHOP OF CORN.

The WEAR ARCHIBACON REICHBL.

The VEW. ARCHIBACON REICHBL.

The FUNCTIONER OF ARTIONAL SOCIETY'S

THE PRINCIPAL OF THE NATIONAL SOCIETY'S lege, Leeds.
The Ray. R. VAUGHAN PRICE, M.A., LL.D., of
Cheshunt Callege. Cheshunt College.
The Rev. PROFESSOR REYNOLDS, B.A., D.D.,
of Cheshunt College. of Cheshunt College.
The Late Du. JOSEPH MULLENS, Foreign Scoretary of the London Missionary Society.
REV. T. G. ROOKE, R.A., President of the Buptist College, Rawdon, Leeds GLOUCESTER.
The PRINCIPAL of the NATIONAL SOCIETY'S
TRAINING COLLEGE, BATTERSEA.
The CANON IN CHARGE of the DIVINITY
SCHOOL, TRUBO.
The PRINCIPAL of St. BEES COLLEGE.
The PRINCIPAL of the THEOLOGICAL COLLEGE,
TWEILS. The Bay, CHARLES CHAPMAN, M.A., of Western The Rav. CHARLES CHAPMAN, M.A., of Fresters
College, Physicath.
The Rav. ALEXANDER HANNAY, Socretory of the
Congregationed Union of England and Files.
The Congregation of Control of England and Files.
The Congregation of Control
The C The PRINCIPAL of LICHFIELD THEOLOGICAL COLLEGE. The COLLEGE.

The PRINCIPAL St. DAVID'S COLLEGE.

The RT. HON. WILLIAM EWART GLADSTONE,
M.P. LD.

The Bay. A. H. CHARTERIS, D.D., Professor of BiMical Criticisms in the University of Relandings.

Da. Interreticisms of Reclasiastical History in the
Hold Criticisms of Reclasiastical History in the
RIGHT HON. JOHN INGLES, D.C. LLD.,

Chamcellor of the University of Edinburgh. School Board.
W. H. GROSER, Chairman of the Publication Committee of the Sunday School Union.

LONDON: HENRY FROWDE.

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, 7, PATERNOSTER ROW.

!	

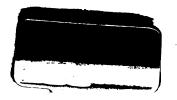
e de la companya de

89092584812

b89092584812a

89092584812

B89092584812A